

Janez Dular

**GRADIVO ZA TOPOGRAFIJO DOLENJSKE, POSAVJA
IN BELE KRAJINE V ŽELEZNI DOBI**

1. DEL

Zbirka / Series
Uredniki zbirke / Editors of the series

E-Monographiae Instituti Archaeologici Sloveniae 10/1
Jana Horvat, Benjamin Štular, Anton Velušček

Janez Dular

**GRADIVO ZA TOPOGRAFIJO DOLENJSKE, POSAVJA IN BELE KRAJINE V
ŽELEZNI DOBI. 1. DEL**

*Urednica, tehnična ureditev in prelom /
Editor, Technical Editor and DTP*

Mateja Belak

Založnik / Publisher

Založba ZRC

Zanj / Represented by

Oto Luthar

Glavni urednik založbe / Editor-in-Chief

Aleš Pogačnik

Izdajatelj / Issued by

ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo

Zanj / Represented by

Anton Velušček

*Risba na naslovnici /
Front cover drawing*

Cvinger pri Dolenjskih Toplicah (kat. št. 464), Branževcevec 1 (kat. št. 465)
in Branževcevec 2 (kat. št. 466) (po Dular, Tecco Hvala 2007; osnova: atlas okolja
© ARSO). M. = 1:5000.

Ljubljana 2021; prva e-izdaja / first e-edition

Knjiga (pdf) je pod pogoji licence Creative Commons 4.0 CC-BY-NC-SA
prosto dostopna tudi v elektronski obliki (pdf) / The book (pdf) is freely
available under the Creative Commons 4.0 CC-BY-NC-SA

DOI: https://doi.org/10.3986/9789610505105_1

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni
knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI -ID= 45895683
ISBN 978-961-05-0510-5 (pdf)

Janez Dular

**GRADIVO ZA TOPOGRAFIJO
DOLENJSKE, POSAVJA IN BELE KRAJINE V ŽELEZNI DOBI**

1. DEL



LJUBLJANA 2021

VSEBINA

1. DEL

Uvodna beseda	5
Katalog najdišč (od kat. št. 1 do 185)	9

2. DEL

Katalog najdišč (od kat. št. 186 do 360)	373
--	-----

3. DEL

Katalog najdišč (od kat. št. 361 do 510)	739
Literatura	1073
Imenik krajev	1091
Imenik najdišč	1107
Karta najdišč (<i>pril. 1</i>)	1121

UVODNA BESEDA

V monografiji *Jugovzhodna Slovenija v starejši železni dobi* smo, kot pove že njen podnaslov, izčrpno predstavili poselitve, gospodarske osnove in družbeno strukturo te pomembne halštatske regije.¹ Delu je bil dodan katalog najdišč z najosnovnejšimi podatki in načrti, detajlnim opisom pa smo se morali zaradi omejenega prostora odreči. Vrzel skušamo zapolniti s pričujočo publikacijo, pripravljeno v elektronski verziji, ki je za iskanje, preverjanje in soočanje podatkov veliko prijaznejša kot klasični tisk. Razširjena je z novimi najdišči, ki so bila odkrita po letu 2007, ko je knjiga izšla.

Čeprav smo o nastajanju kataloga, ki šteje sedaj čez 600 lokacij, že izčrpno pisali, se mi zdi vseeno umestno, da ponovim nekaj najpomembnejših dejstev. Podatkovna baza ima svojo osnovo v *Arheoloških najdiščih Slovenije* (ANSL), ki so še vedno najpomembnejši vir za proučevanje naše arheološke dediščine. Publikacija, ki jo je leta 1975 izdal Inštitut za arheologijo SAZU, je rezultat dolgotrajnega dela prve povojne generacije slovenskih arheologov. Nastala je na osnovi podatkov iz literature, medtem ko so bila terenska preverjanja opravljena le na nekaterih najdiščih oziroma območjih. Delo je skušal nadgraditi projekt *Arheološke topografije Slovenije*, katerega glavni namen je bilo natančno lociranje starih, že znanih najdišč, pa tudi odkrivanje novih. Žal so bile obdelane le tri regije, med njimi Bela krajina, ki je bila v starejši železni dobi sestavni del dolenjske skupnosti.²

Ker je bilo območje projekta, ki smo ga poimenovali *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem*, zelo veliko – merilo je skoraj 3500 km² – smo se odločili za ekstenzivni terenski pregled. To je bil edini sprejemljiv način, da v doglednem času obdelamo celoten teren. Ker tehnologij daljinskega zaznavanja še nismo imeli na razpolago, so bili dobri terenski čevlji in izurjeno oko glavni orodji pri odkrivanju in prostorskem umeščanju najdišč. Na metodološki pristop so vplivale tudi značilnosti železnodobne poselitve, saj sta bili v jugovzhodni Sloveniji v halštatskem obdobju njeni glavni determinanti utrjena naselja na višinah in gomilna grobišča.

Zaradi lažjega pristopa smo celotno območje projekta razdelili na enote, ki so bile uveljavljene v *Arheoloških najdiščih Slovenije*.³ To nam je v marsičem olajšalo delo, saj je po istem principu urejena tudi dokumentacija v *Arheološkemu katastru Slovenije* (ARKAS), glavni podatkovni bazi Inštituta za arheologijo ZRC SAZU.⁴ Terenske preglede smo opravljali običajno v februarju, marcu in aprilu, ko so bili pogoji zaradi vegetacije najugodnejši. Dinamika rekognosciranja je prikazana na *sl. 1*.

Sledilo je kartiranje in merjenje najdišč. Zavedati se namreč moramo, da pred začetkom projekta o naseljih in nekropolah nismo imeli ne natančnih lokacij, kaj šele podatkov o njihovi velikosti, obliki in časovnem razponu. Tudi ta proces je potekal bolj ali manj ročno s pomočjo busole in merilnega traku ter državnih temeljnih topografskih kart, vendar z dovolj veliko natančnostjo, da ni zaznati velikih odstopanj, tudi če načrte primerjamo z lidarskimi posnetki.

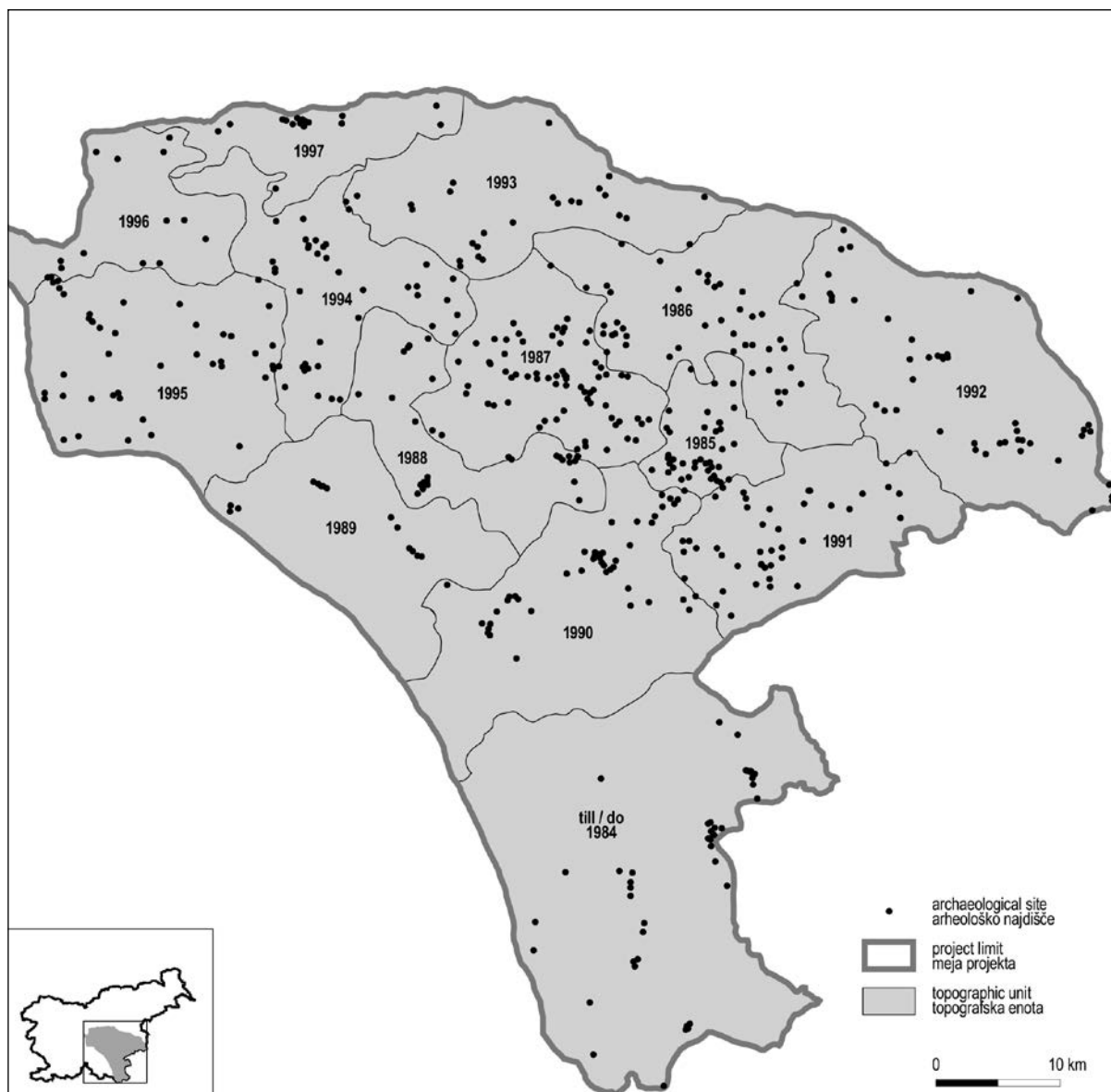
Poseben segment raziskave so predstavljali arhivski viri. Za izkopavalci, ki so ob koncu devetnajstega in v dvajsetem stoletju na Dolenjskem odpirali gomile, niso ostale le dragocene najdbe ampak tudi množica pisem, poročil in beležk, ki so zelo pomembni za študij poselitvenih struktur. Med glavnimi viri, ki vsebujejo na tisoče podatkov, so Pečnikova korespondenca z Dežmanom, Szombathyjem in Centralno komisijo, Schulzeva pisma Dežmanu in Hochstetterju, ter osebni arhivi Pečnika, Müllnerja, Rutarja, Žmavca in Kušljana, ki jih hranijo Naravoslovni muzej na Dunaju, Narodni muzej Slovenije, Arhiv Republike Slovenije ter Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Fotokopije večine omenjenih dokumentov so tudi v arhivu starih izkopavalcev v Inštitutu za arheologijo Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. S podatki iz arhivov smo lahko pojasnili večino nejasnosti in napak, ki so se prikradle v *ANSL* in *ARKAS*. Nepogrešljivi so bili tudi pri objavah fondov arheološkega

¹ Dular, Tecco Hvala 2007.

² Dular 1985.

³ ANSL 1975, pril. Generalna karta z mejami regij in sektorjev.

⁴ Tecco Hvala 1992, 62 s; Modrijan 1994, 31 ss.



Sl. 1: Dinamika terenskih pregledov po letih z registriranimi najdišči (po Dular, Tecco Hvala 2007).

gradiva, ki ga hrani dunajski Naravoslovni muzej.⁵ Študiju arhivskih dokumentov, literature, terenskim pregledom in meritvam je sledila izdelava najdiščnih dosjejev, ki vsebujejo podatke o lokaciji, opis, potek raziskav, literaturo, topografske načrte in fotodokumentacijo. Po vsaki sezoni jih je napisal in uredil avtor pričujoče publikacije.

Katalog je ob koncu projekta štel 510 najdišč. Prevladovala so gomilna grobišča in utrjena naselja, za katera smo že rekli, da so glavna značilnost železnodobne poselitve. Tako imenovana izvengradiščna poselitve, ki smo jo nekajkrat zaznali, je ostala v ozadju. Iskanje neutrnjenih vasi, zaselkov in kmetij zahteva drugačen metodološki pristop, za katerega pa nismo imeli v okviru projekta ne finančnih možnosti ne usposobljenih kadrov. Pričakovali smo, da bo nove podatke o tem segmentu poselitve prispevala gradnja slovenskega avtocestnega križa, ko so bile pri nas prvič uporabljene nove metode in tehnike arheoloških terenskih pregledov.⁶ Vendar je bil rezultat pičel. Na celotni trasi, ki je počez presekala jugovzhodno Slovenijo, je bila odkrita peščica železnodobnih lokacij, pa še te so ležale znotraj gospodarskih območij že znanih središč. Isto lahko rečemo za raziskave, ki so spremljale izgradnjo novih

⁵ Npr. Dular, A. 1991; Dular 2003; Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004.

⁶ Djurić 2003b, 7 ss.

industrijsko-obrtnih con in infrastrukturnih objektov. Večinoma so bile odkrite najdbe iz erodiranih plasti, torej sekundarnih leg.⁷ Kažejo na poselitev bližnjih območij v prazgodovini, vendar pa bo treba plana oziroma neutrjena naselja šele najti in predvsem časovno opredeliti. To pa zaradi skromnih najdb in problematičnosti radiokarbonskih datacij, ki jim ostrino zamegljuje »halštatski plato«, ne bo lahka naloga.

Več novosti je prinesla tehnologija zračnega laserskega skeniranja, ki je pri našem projektu še nismo imeli na razpolago. Z njo je mogoče prepoznati tudi takšne strukture, ki so prostemu očesu komaj vidne, na primer majhne terase, nasutja in vkope. Toda potrebne so tudi povratne informacije, pridobljene s terenskimi pregledi in sondiranjem. In kar je še bolj pomembno, nujna je natančna kronološka opredelitev ugotovljenih struktur. Šele nato jih lahko vključimo tudi v poselitvene analize oziroma na karte železnodobne krajine.

Katalog iz leta 2007 smo razširili z nekaterimi najdišči na levem bregu Save, ki so nekoč spadala v krog dolenske železnodobne skupnosti.⁸ Vanj smo uvrstili tudi nova najdišča, odkrita po izidu knjige, vendar le tista, ki so jasno opredeljena v pozno bronasto in železno dobo. Dodaten pogoj za uvrstitev je bila prisotnost ostankov bivalnih struktur. Lokacij z razpršenimi najdbami iz koluvialnih plasti, ki so sicer dober indikator o prisotnosti takratnih ljudi, nismo upoštevali. Zunaj kataloga so ostala tudi vsa tista najdišča, ki niso doživela vsaj skromnih preliminarnih objav.

Na koncu se moram zahvaliti vsem, ki so pomagali pri zbiranju gradiva za katalog najdišč jugovzhodne Slovenije v železni dobi. Najprej dr. Borutu Križu in dr. Primožu Pavlinu, ki sta sodelovala pri vsakoletnih terenskih pregledih, ter dr. Anji Dular, ki je vodila rekognosciranje na zelo obsežnem kompleksu najdišč šmarješke okolice. Občasno so se nam pridružili tudi dr. Dragan Božič, Danilo Breščak, Janez Dirjec, dr. Marko Frelj, Pavle Kavšek, Ivan Puš, Zdenko Roškar in Boris Vičič. Neprecenljiva je bila pomoč dr. Sneže Tecco Hvala. Sodelovala je pri terenskih pregledih, meritvah in izdelavi topografskih načrtov, bila pa je tudi soavtorica monografije o *Jugovzhodni Sloveniji v starejši železni dobi*, ki sloni na podatkih, zbranih v pričujočem katalogu.

Moja iskrena zahvala velja tudi Mateji Belak, ki je prevzela uredništvo knjige in jo vzorno pripravila za izid.

V Ljubljani, jeseni 2020

Janez Dular

⁷ Kot primer naj navedemo raziskave na območju Velikega Vinjega vrha nad Belo Cerkvijo; Murko, Ciglar 2012, 28 s; Mason, Pintér 2013; Peterle Udovič 2014. Glej tudi Dular 2020, 401 ss, sl. 7.

⁸ Dular 2009, 37, sl. 1.

KATALOG NAJDIŠČ

(od kat. št. 1 do 185)

POJASNILA H KATALOGU NAJDIŠČ

V pričujoči publikaciji smo obdržali zasnovo kataloga najdišč iz monografije Janeza Dularja in Sneže Tecco Hvala *Jugovzhodna Slovenija v starejši železni dobi, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 12, 2007*. Najdišča imajo torej iste kataloške številke in so urejena po enakem vrstnem redu. S tem je omogočena interakcija med obema publikacijama. Nova najdišča (skupaj jih je 93) so označena s številko najbližje že upoštevane lokacije, dodana pa ji je črka (npr. 1A).

Podatki o posameznem najdišču si sledijo po naslednjem vrstnem redu:

- Kataloška številka najdišča (okrajšava Kat. št.);
- Najdišče (praviloma ledinsko ime);
- Kraj (praviloma ime najbližjega kraja);
- TTN (številka lista Temeljnega topografskega načrta 1:5000; izjemoma 1:10.000); Gauss–Krügerjevi koordinati y in x.
- Tip najdišča;
- Datacija;
- Opis;
- Arhivski viri;
- Literatura.

Seznam kratic:

AO NMS – Arheološki oddelek Narodnega muzeja Slovenije;

AS – Arhiv republike Slovenije;

Iza ZRC SAZU – Inštitut za arheologijo Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti;

NHMW – Naturhistorisches Museum Wien;

NMS – Narodni muzej Slovenije;

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica.

SEZNAM NAJDIŠČ 1. DELA

<i>Kat. št.</i>	<i>Najdišče</i>	<i>Kraj</i>	<i>Razdelek na karti (pril. 1)</i>	<i>Stran</i>
1	Ajdovščina	Zaboršt pri Dolu	1 B	16, 17
1A	-	Brdo pri Lukovici	2 A	18
1B	Gradiški hrib	Gradišče pri Lukovici	2 A	19–21
1C	Poganski britof	Gradišče pri Lukovici	2 A	22
1D	Gusin grič	Trnjava	2 A	23
1E	Kopa 1	Kompolje	2 A	24, 25
1F	Kopa 2	Kompolje	2 A	26
1G	Gradišče	Krajno Brdo	2 A	27
2	Gradišče	Podgora pri Dolskem	1 B	28, 29
3	Gradišče	Zagorica pri Dolskem	2 B	30
4	Pelinovec	Križevska vas	2 B	31, 32
5	Gorišca	Zgornji Prekar	2 A	33, 34
6	Gradišče	Dešen	2 A	35, 36
7	Lestina	Vače	3 A	37–39
8	Ravne njive	Vače	3 A	40–43
8A	Breg	Kandrše	3 A	44
8B	Globel	Klenik	3 A	45
8C	Reber	Vače	3 A	46
8D	Dol	Gora pri Pečah	3 A	47
9	Zgornja krona	Vače	3 A	48–53
10	Napredovec	Klenik	3 A	54
11	Vodice	Klenik	3 A	55
11A	Hrovašca	Cvetež	3 A	56, 57
11B	Perkljanovec	Cvetež	3 A	58
12	Smogorjev gozd	Cvetež	3 A	59
13	Apno	Klenik	3 A	60, 61
14	Laz	Klenik	3 A	62, 63
15	Reber	Klenik	3 A	64–73
16	Hrastje	Potok	3 A	74
17	Gradišče	Zagorje ob Savi	4 A	75
17A	Konec	Zagorje ob Savi	4 A	76
18	Sv. Gora	Rovišče	3 A	77, 78
19	Gradišče	Rovišče	3 A	79
19A	Preval	Rovišče	3 A	80
19B	Vrhek	Vodice	4 A	81
19C	Vrh	Kal	4 B	82
19D	Špital	Šentlambert	4 B	83
20	Kidričeva cesta	Zagorje ob Savi	4 A	84
20A	Ocepkov hrib	Zagorje ob Savi	4 A	85
20B	Levstikova hiša	Zagorje ob Savi	4 A	86
20C	-	Strahovlje	4 A	87
20D	-	Šemnik	3 A	88
20E	-	Suhi Potok	3 A	89
20F	Volkova loka	Trbovlje	4 A	90
20G	Dobrna	Retje	4 A	91
20H	Bukova gora	Retje	4 A	92

<i>Kat. št.</i>	<i>Najdišče</i>	<i>Kraj</i>	<i>Razdelek na karti (pril. 1)</i>	<i>Stran</i>
21	Grobišče	Kovk	5 A	93
21A	Kovk	Kovk	5 A	94, 95
21B	Vrtača	Kovk	5 A	96
22	Roje	Orle	1 C	97, 98
23	Kotarjev peskokop	Podmolnik	1 C	99
24	Grmada	Podmolnik	1 C	100
24A	Selska gmajna	Dole pri Škofljici	1 C	101, 102
25	Molnik	Podmolnik	1 C	103–106
26	Pleška hosta	Podmolnik	1 C	107, 108
27	Pavšarjeva hosta	Pleše	1 C	109
28	Lampičev peskokop	Podmolnik	1 C	110
29	Mareček	Podmolnik	1 C	111, 112
30	Gradišča	Zagradišče	1 B	113
31	-	Janče	2 B	114
32	Mancin vrh	Tuji Grm	2 B	115
33	Jurjev britof	Račica	2 B	116
34	Žitnice	Javor	2 C	117, 118
35	Hribarjeva košenica	Ravno brdo	2 C	119
36	Laščik	Zgornja Slivnica	1 C	120–123
37	Preloge	Zgornja Slivnica	1 C	124–128
38	Magdalenska gora 1	Zgornja Slivnica	1 C	129
39	Magdalenska gora 2	Zgornja Slivnica	1 C	130–134
40	Voselca	Hrastje	1 C	135, 136
41	-	Perovo	1 C	137
41A	Hofer	Grosuplje	1 C	138
42	Železniška postaja	Grosuplje	1 C	139
43	Skubičev vrt	Pance	1 C	140
43A	Treščak	Pance	1 C	141
44	Gradec	Blečji Vrh	2 C	142, 143
44A	-	Gorenje Brezovo	2 C	144
45	Gradišče	Vrh pri Višnji Gori	2 C	145, 146
46	Mareča dula	Sela pri Višnji Gori	2 C	147
47	Ravne	Sela pri Višnji Gori	2 C	148
48	Gradišče	Žalna	2 C	149
49	-	Višnja Gora	2 C	150
49A	-	Nova vas	2 D	151
50	Podsmreka 2	Podsmreka pri Višnji Gori	2 C	152
51	Peskokop	Podsmreka pri Višnji Gori	2 C	153
51A	Zglavnice	Velika Dobrava	2 C	154
52	Podsmreka 1	Podsmreka pri Višnji Gori	2 C	155
53	Vinji hrib	Vino	1 C	156
54	Velika senožet	Gradišče nad Pijavo Gorico	1 D	157
55	Bezeg	Gradišče nad Pijavo Gorico	1 D	158–160
56	Zajčeva hiša	Udje	1 D	161
57	Gradišnica	Podtabor pri Grosupljem	1 D	162, 163
58	Lentičeva hiša	Spodnja Slivnica	1 D	164
59	Gradišče	Spodnja Slivnica	1 D	165, 166
60	Zavrh	Spodnja Slivnica	1 D	167

<i>Kat. št.</i>	<i>Najdišče</i>	<i>Kraj</i>	<i>Razdelek na karti (pril. 1)</i>	<i>Stran</i>
61	Gora	Mali Ločnik	1 D	168, 169
62	Gradišče	Sloka Gora	1 D	170, 171
63	Kopanjski	Velika Račna	2 D	172, 173
64	Limberk	Velika Račna	1 D	174, 175
64A	-	Vodice	1 D	176
65	-	Mala Račna	2 D	177
66	-	Gorenji Log	3 B	178
67	Sitarjevec	Litija	3 B	179, 180
68	Cvingar	Breg pri Litiji	3 B	181
69	Zavrh	Mamolj	3 B	182
70	Stonar	Mamolj	3 B	183
71	-	Zgornji Mamolj	3 B	184
72	Spodnji dol	Polšnik	4 B	185
73	Sv. Jurij	Polšnik	4 B	186
74	Sv. Lenart	Rodež	4 B	187, 188
75	Kucenberg	Podkum	4 B	189
76	Šumberk	Vintarjevec	3 C	190
77	Roje	Podroje	3 C	191
78	Gradišče	Vintarjevec	3 C	192, 193
79	Sv. Peter	Vintarjevec	3 C	194
80	Sv. Lambert	Pristava nad Stično	3 C	195, 196
81	Pančičev vrh	Javorje	3 C	197, 198
82	Perovškovo hrib	Mala Kostrevnica	3 B	199
82A	Pajkov hrib	Mala Kostrevnica	3 B	200
83	Teroh	Jelše	3 B	201
84	Bukovna	Mala Kostrevnica	3 B	202
85	Ograja	Mala Kostrevnica	3 B	203
86	Krvica	Velika Kostrevnica	3 B	204
87	Grmadca	Jelše	3 B	205
88	Gradišča	Jelše	3 B	206, 207
89	Dobravčev vinograd	Velika Kostrevnica	3 C	208
90	Podbukovje	Lupinica	3 C	209
91	-	Vinji Vrh	3 C	210
92	Gradišče	Primskovo	3 C	211–214
93	Namrova hosta	Zaboršt pri Šentvidu	3 C	215
94	Samostan	Stična	3 C	216
94A	Kojina	Vir pri Stični	3 C	217
95	Gradišče	Mekinje nad Stično	3 C	218, 219
96	Cvinger	Vir pri Stični	3 C	220–226
97	Dole	Pristavlja vas	3 C	227
98	Gomile	Griže pri Stični	3 C	228–232
99	Marjanov hrib	Studenc	3 C	233
99A	Sv. Jožef	Ivančna Gorica	3 C	234
100	Šrajeva hosta	Velike Pece	3 D	235
101	Brezovski klanec	Radohova vas	3 C	236, 237
102	Venclejev hrib	Radohova vas	3 C	238, 239
103	Špajpil	Radohova vas	3 C	240
104	Brezje	Radohova vas	3 C	241

<i>Kat. št.</i>	<i>Najdišče</i>	<i>Kraj</i>	<i>Razdelek na karti (pril. 1)</i>	<i>Stran</i>
105	Gaberje	Grm	3 C	242
106	Bučarjev hrib	Sela pri Dobu	3 D	243, 244
107	Pule	Pristavica pri Velikem Gabru	3 D	245
108	Reber 1	Zagorica pri Velikem Gabru	3 D	246
109	Reber 2	Zagorica pri Velikem Gabru	3 D	247
110	Medvedjek	Veliki Gaber	3 D	248, 249
111	Koščakov vrt	Znojile pri Krki	2 D	250
112	Korinjski hrib	Veliki Korinj	2 D	251, 252
113	-	Veliki Korinj	2 E	253
114	-	Mali Korinj	2 E	254
115	Straža	Češnjice	3 D	255
116	-	Valična vas	3 D	256
117	Ulice	Valična vas	3 D	257
118	Zadinec	Valična vas	3 D	258, 259
119	Gradišče	Valična vas	3 D	260–263
119A	Peskokop	Poljane pri Žužemberku	3 D	264
120	Lešenbert	Hohovica	4 C	265
121	Rojska hosta	Moravče pri Gabrovki	4 C	266
122	Roje	Moravče pri Gabrovki	4 C	267, 268
123	Zagrac	Vodice pri Gabrovki	4 C	269, 270
124	Kostjavec	Tihaboj	4 C	271, 272
125	Makote	Brezovo	4 C	273
126	Špičasti hrib	Dole pri Litiji	4 C	274, 275
127	Bohinčev hrib	Dole pri Litiji	4 C	276
128	Celestinova hiša	Dole pri Litiji	4 B	277
129	Berinjek	Dole pri Litiji	4 B	278
130	Kavčev hrib	Suhadole	4 B	279
131	Gradišče	Suhadole	4 C	280, 281
132	Furije	Dobovica	4 B	282
133	Ajdov grob	Svibno	5 B	283
134	Topliška skala	Jagnenica	5 B	284
135	Gradec	Jagnenica	5 B	285
136	Kržišče	Jagnenica	5 B	286, 287
137	Kopališče	Stari Dvor	5 B	288
138	Sava	Zidani most	5 B	289
138A	Mirt	Veliko Širje	6 B	290
139	Starina	Jelovo	5 B	291
140	Vranski hrib	Jelovo	5 B	292, 293
141	Marof	Dobrava	5 B	294
142	Dobrava	Hotemež	6 B	295
143	Krokarjev hrib	Budna vas	5 B	296
144	Sv. Martin	Kal	5 C	297, 298
145	Pasjek	Podboršt	5 C	299
146	Videmska gorica	Birna vas	5 C	300
147	Takpav	Birna vas	5 C	301
148	Hrib	Novi Grad	6 C	302
149	Volčje jame	Vrh pri Boštanju	6 C	303
150	Velika dobrava	Šmarčna	6 B	304, 305

<i>Kat. št.</i>	<i>Najdišče</i>	<i>Kraj</i>	<i>Razdelek na karti (pril. 1)</i>	<i>Stran</i>
151	Gradec	Razbor	6 B	306
152	Hrib	Apnenik pri Boštanju	6 C	307, 308
153	Gavge	Boštanj	6 C	309, 310
154	Zemljak	Vrh pri Boštanju	6 C	311, 312
155	Ščit	Dolenji Boštanj	6 C	313, 314
156	Gorenjčeve groblje	Dolenji Boštanj	6 C	315, 316
157	Grmašca	Lukovec	6 C	317, 318
158	Kržišče	Lukovec	6 C	319, 320
159	Kosmatec	Preska	6 C	321, 322
160	Kluški vrh	Drušče	6 C	323, 324
161	Škoporčeva hosta	Jeperjek	6 C	325, 326
162	Gomila	Slančji vrh	6 C	327
163	Gradec	Otavnik	6 C	328, 329
164	Mlake	Sv. Primož	6 C	330
165	Gorenja hosta	Gornje Orle	7 C	331
166	Bučni vrh	Gornje Orle	7 C	332
166A	Javorje	Dolnje Impolje	7 C	333, 334
167	Zaključji	Velika Hubajnica	6 C	335, 336
168	Raguše	Osredok pri Hubajnici	7 C	337, 338
169	Jesihova hiša	Mala Hubajnica	6 C	339, 340
170	Boben hrib	Zavratec	7 C	341, 342
171	Tičnica	Studenc	7 C	343–346
172	Gomile	Rovišče	7 C	347, 348
173	Kočnik	Segonje	6 D	349, 350
174	Lapor	Bučka	6 D	351
175	Legarje	Gorenje Radulje	7 C	352
176	Bukovje	Brezovo	7 C	353, 354
177	Mlakarjeva hosta	Koritnica	7 C	355, 356
178	Obrčeva hosta	Brezje pri Raki	7 D	357
179	Jermena	Brezje pri Raki	7 D	358
180	Vinji vrh	Raka	7 D	359, 360
180A	Buče	Raka	7 C	361
181	Iljaševa hosta	Brezje pri Raki	7 D	362, 363
182	-	Stranje	7 B	364
183	Polžev hrib	Gorenji Leskovec	7 B	365
184	Gradec	Gorenji Leskovec	7 B	366, 367
185	Okrog	Krajna brda	7 C	368

Kat. št.: 1

Najdišče: Ajdovščina.

Kraj: Zaboršt pri Dolu.

TTN5: Ljubljana S-28; *GKY:* 472436 – *GKX:* 106489.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: pozna bronasta doba, mlajša železna doba, rimska doba.

Opis

Severno od Dola pri Ljubljani obrobja dolino Save več kopastih vrhov, med katerimi je Ajdovščina (495 m) najvišja. Hrib ima dva vrhova, ki ju ločuje blago sedlo. Pobočja na vzhodu in zahodu so dokaj strma, dostop z juga in severozahoda pa je razmeroma ugoden.

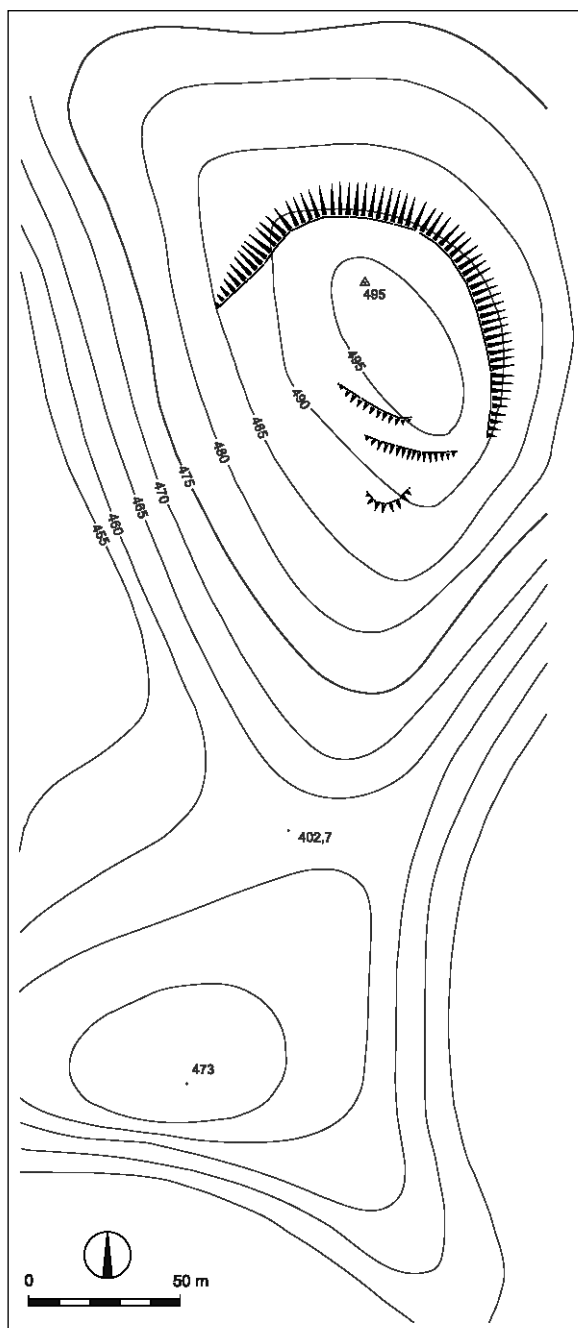
Ostanki naselja so ohranjeni na severnem, višjem predelu hriba, kjer je teren preoblikovan v manjši plato. Od nekdanjega utrdbenega sistema se je ohranila le polkrožna terasa, ki na severni strani zelo jasno zaključuje naselje, medtem ko se na vzhodu in zahodu postopoma izteče v strmih pobočjih (sl. 1/1, 1/2). Na preostalem delu Ajdovščine sledovi oboda niso ohranjeni, čeprav je pričakovati, da je naselje zaobjelo tudi bližnji južni vrh (473 m).

Notranjost za polkrožnim nasipom je skoraj ravna, proti jugu, kjer se pobočje prevesi v sedlo, pa je površina zelo razdrapana. Tu nam je uspelo ugotoviti tri manjše terase, ki jih obrobajo približno 3 m široke ježe.

Na platoju je več vkopov, manjši jarki pa so tudi na nasipu. Čeprav vkopi ne segajo globoko in so bili očitno izkopani v vojaške namene, je v njih vidna vrhnja struktura nasipa. Pod plastjo črnega humusa se namreč pojavljajo kamni, tako da lahko s precejšnjo verjetnostjo predpostavljamo, da sredina nasipa ni bila samo zemljena.

Potek raziskav

Prvi podatek o naselju na Ajdovščini je priobčil Simon Rutar (*Rutar, 1897, 187*). Kasnejše objave najdišče le omenjajo in ne prinašajo bistvenih novosti, ki bi bile pomembne za topografijo najdišča (*Pečnik, 1904, 129; Müllner, 1909, 58; Gabrovec, 1975, 177*). Leta 1981 je Davorin Vuga na platoju na severnem vrhu izkopal manjšo sondo. Pod gozdnim humusom je bila rumenorjava ilovnata zemlja in v njej odlomki lončenine. Ponovno sondiranje so leta 2000 opravili sodelavci Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem*. Izkazalo se je, da sta bila poseljena oba vrhova. V sondi 1, izkopani na severnem vrhu, so bile odkrite razmeroma močne kulturne plasti in ostanki dveh kamnitih zidov. Datacija spodnjega zidu ni povsem jasna, zgornji, bolje ohranjen (širina 90–100 cm), pa sodi v poznolatski čas. Nekaj detektorskih najdb kaže na občasno obljudenost Ajdovščine tudi v rimskem času (*Pavlin, Dular 2007, 66 ss*).



Sl. 1/1: Ajdovščina nad Zaborštom pri Dolu; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

Literatura

- Dular, Tecco Hvala 2007, 255, sl. 145.
 Gabrovec 1975, Zaboršt pri Dolu. – V: *ANSL*, 177.
 Müllner, 1909, 58.
 Pečnik, 1904, 129.
 Rutar, 1897, 187.
 Pavlin, Dular 2007, 66 ss.



Sl. 1/2: Ajdovščina nad Zaborštom pri Dolu; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 1/3: Ajdovščina nad Zaborštom pri Dolu; pogled z jugovzhoda. Foto Janez Dular (2020).

Kat. št.: 1A

Najdišče: ?

Kraj: Brdo pri Lukovici.

TTN5: Litija 1; *GKY:* 472436 – *GKX:* 106489 (središče naselja).

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Sadnikarjeva zbirka v Kamniku hrani z Brda pri Lukovici (*sl. 1A/1*) fragmentirano čolničasto fibulo. Ožji najdiščni podatki niso znani (*Gabrovec 1965, 101, t. 7: 6*).

Literatura

Gabrovec 1965, 101, t. 7: 6.

Gabrovec 1975, Brdo pri Lukovici. – V: *ANSL*, 192.



Sl. 1A/1: Brdo pri Lukovici; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 1B

Najdišče: Gradiški hrib.

Kraj: Gradišče pri Lukovici.

TTN5: Litija 1; *GKY:* 477830 – *GKX:* 113848.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba, mlajša železna doba, poznoantična doba?

Opis

Naselje je umeščeno na vrh kopastega hriba, ki se južno od Trnjave strmo dviga iz dolin Radomlje in Drtiščice, medtem ko z južne strani višinska razlika ni tako izrazita (*sl. 1B/1, 1B/2*). Dobro sta ohranjeni zlasti severna in zahodna stranica, medtem ko je na južni strani nasip zaradi obdelovanja polj precej spremenjen. Na dveh odsekih je celo zdrsnil po pobočju, zato sta v obodu vidni krajši vrzeli (*sl. 1B/3*). Načet je tudi skrajni jugozahodni vogal, saj se je vanj zajedla škarpa podružnične cerkve sv. Marjete. Potek zahodnega oboda se v sredini močnejše zalomi. Na tem mestu je bil morda nekdanji vhod v naselje, medtem ko je sedanja pot najverjetneje nastala kasneje.

Dve terasi sta na lidarskem posnetku vidni tudi na severnem gozdnatem pobočju Gradiškega hriba (*sl. 1B/2*). Poskusno sondiranje zgornje leta 1984 ni dalo

pozitivnih rezultatov (*Frelih 1985, 202*). Terasa naj bi po pripovedovanju domačinov nastala z obdelovanjem, kar pa je malo verjetno.

Prostran teren se v notranjosti naselja od jugozahoda postopoma dviga proti najvišji vzpetini (488 m). Večino prostora zavzemajo polja, medtem ko je skrajni vzhodni del porasel z mešanim gozdom.

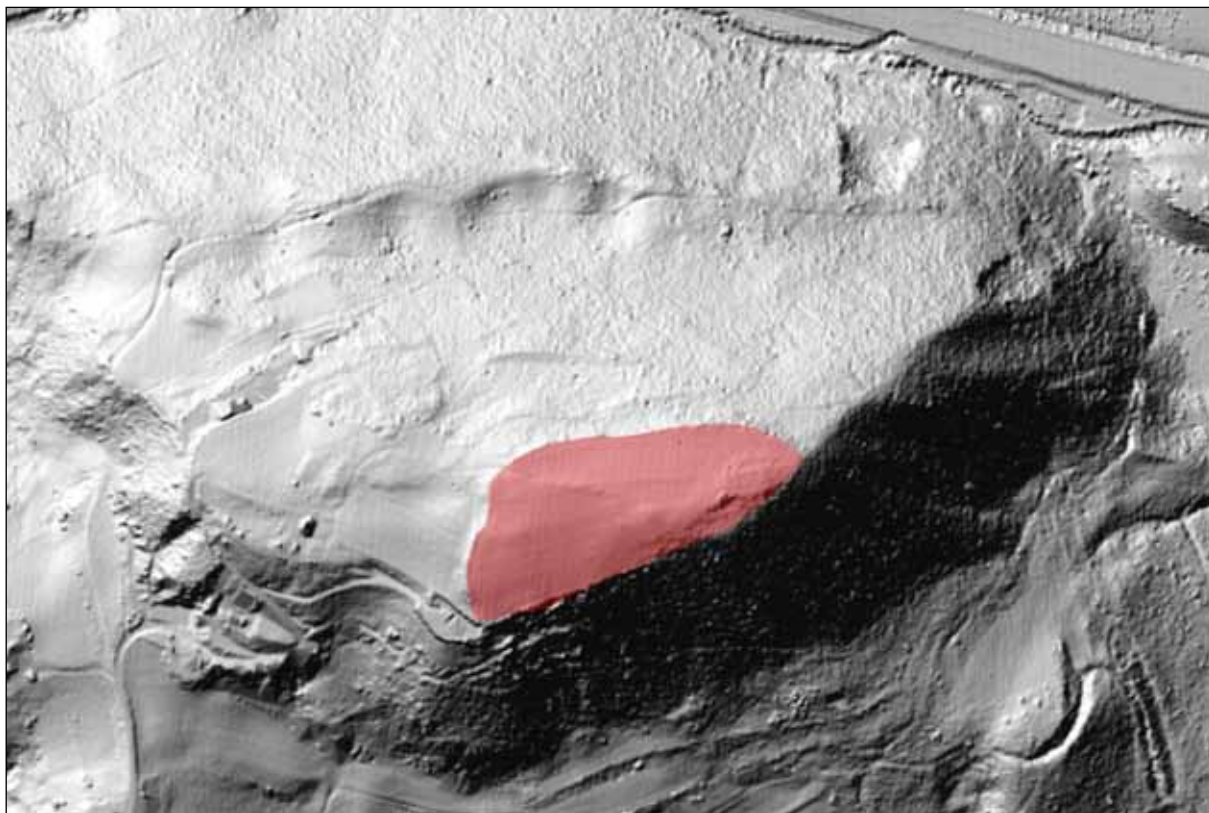
Potek raziskav

Prvi omenja naselje A. Müllner, ki je na obodu na več mestih opazil malto, pomešano z drobci opeke. Pravi tudi, da so obzidje svoj čas uporabili za kamnolom pri gradnji bližnje cerkve, kamne pa so od tu še vedno odnašali tudi domačini (*Müllner 1879, 85*).

V osemdesetih letih dvajsetega stoletja so desno od kolovoza, ki danes pripelje v naselje, v dolžini desetih metrov poravnali teren in s tem uničili nasip. Zaščitno izkopavanje, ki ga je septembra 1984 na tem mestu opravil Zavod za spomeniško varstvo iz Kranja, je pokazalo, da so bile nekdanje strukture v celoti odstranjene, saj so pod rušo zadeli le na ilovico in skalnato podlago. Od najdb omenjajo nekaj fragmentov lončenine, vijček in ostanke žganine, ki so tičali v skalni razpoki (*Frelih 1985, 200 ss, sl. 11*).



Sl. 1B/1: Gradiški hrib nad Gradiščem pri Lukovici; pogled na naselje z juga. Foto: Janez Dular (2019).



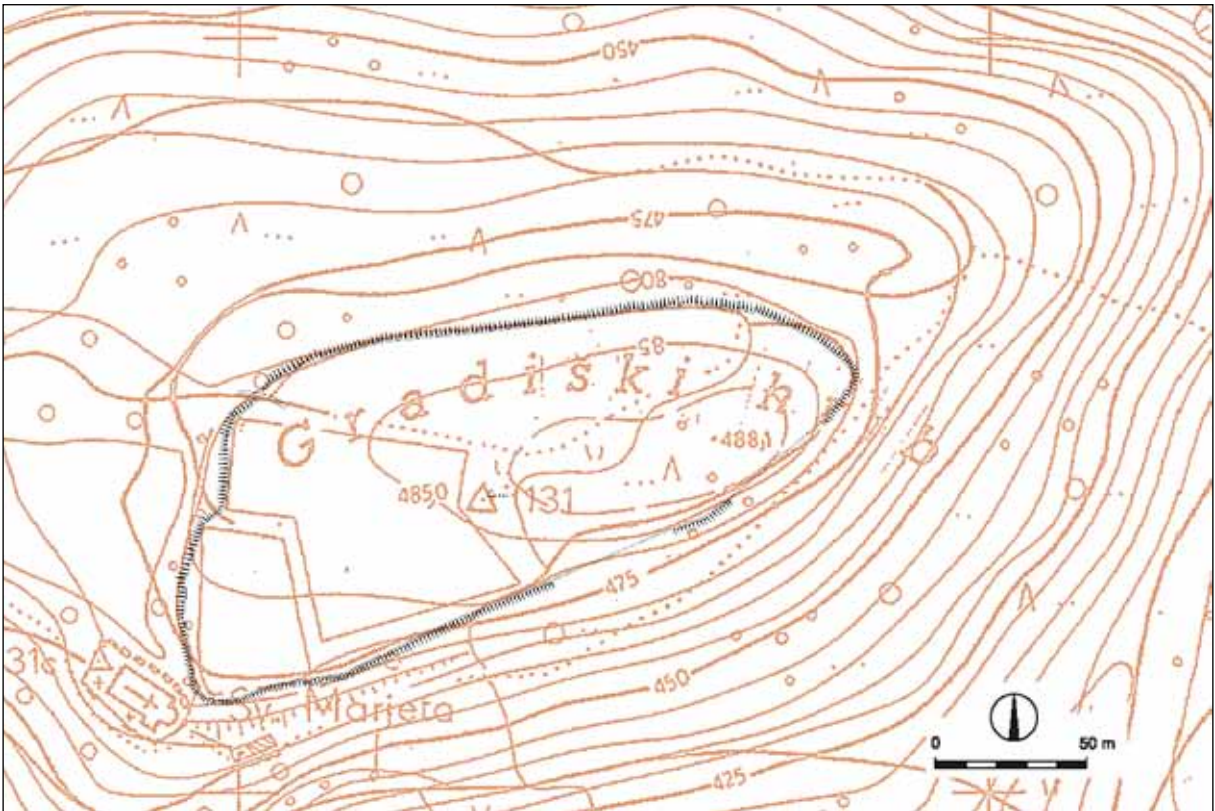
Sl. 1B/2: Gradiški hrib nad Gradiščem pri Lukovici; pozicija naselja (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Nekako na istem predelu obzidja naj bi po pripovedovanju domačinov leta 1922 našli tudi železne latenske meče (Frelj 1985, 200). Ali gre za grobove, kot meni Stane Gabrovec, oziroma depojsko najdbo, ni jasno (Gabrovec 1965, 103, 713:1–4).

Tri manjše sonde (1 x 1 m) so izkopal tudi v zgornjem delu naselja, ki pa so bile vse negativne (Frelj 1985, 202).

Literatura

- Frelj 1985, 200 ss, sl. 11.
 Gabrovec 1965, 103, 713:1–4.
 Gabrovec 1975, Lukovica. – V: ANSL, 192.
 Müllner 1879, 85.
 Zupančič 1975, Gradišče pri Lukovici. – V: ANSL, 192.



Sl. 1B/3: Gradiški hrib nad Gradiščem pri Lukovici; načrt naselja. M. 1:2500.



Sl. 1B/4: Gradiški hrib nad Gradiščem pri Lukovici; mesto domnevnega vhoda. Foto Janez Dular (2019).

Kat. št.: IC

Najdišče: Poganski britof.

Kraj: Gradišče pri Lukovici.

TTN5: Litija 1; *GKY:* 477605 – *GKX:* 113777.

Tip najdišča: gomilno grobišče, plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Grobišče se je nahajalo zahodno od podružnične cerkve sv. Marjete na ledini, ki ji domačini pravijo Poganski britof (*Stražar 1985, 66*). Danes je na tem mestu spomenik padlim v drugi svetovni vojni, vodohran in stanovanjska hiša, od nekdanjih gomil pa ni vidnih nobenih sledov (*sl. IC/1*). Ni izključeno, da je bilo grobišče tudi plano s skeletnimi pokopi.

Potek raziskav

Dragotin Dežman omenja v poročilu, ki ga je objavil Hochstetter, blizu cerkve sv. Marjete več gomil, ki pa so jih kmetje pred leti odstranili (*Hochstetter 1879, 551 s*). Pri tem so našli bronaste obroče, železne sulične osti in razbite posode. Leta 1879 je eno od gomilam podobnih vzpetin po njegovem naročilu prekopal kajžar

Korošec ter našel skelet, ob njem pa jantarno ogrlico, železno sulično ost, ukrivljen železen nož, fragmente bronastih zapestnic in ostanke posod. Predmeti so pripeli v ljubljanski muzej, objavil jih je Stane Gabrovec (*Gabrovec 1965, 101, t. 12: 1–5*).

Na nadaljnje tri grobove so naleteli leta 1993 pri izkopu temeljev za novo hišo na parceli 864/3 k. o. Spodnje Koseze, ki leži jugozahodno od spomenika oziroma bližnjega vodohrana. Ob skeletu št. 1 so na njegovi desni strani ležale kosti skrčene sprednje leve konjske noge, medtem ko je ob uničeni lobanji skeleta 3 ležala certoška fibula, ob levem stopalu keramični lonec in ob desni golenici železna sulična ost. Po pripovedovanju domačinov so več grobov uničili tudi pri gradnji vodnega zbiralnika (*Sagadin 1997, 148 s*).

Literatura

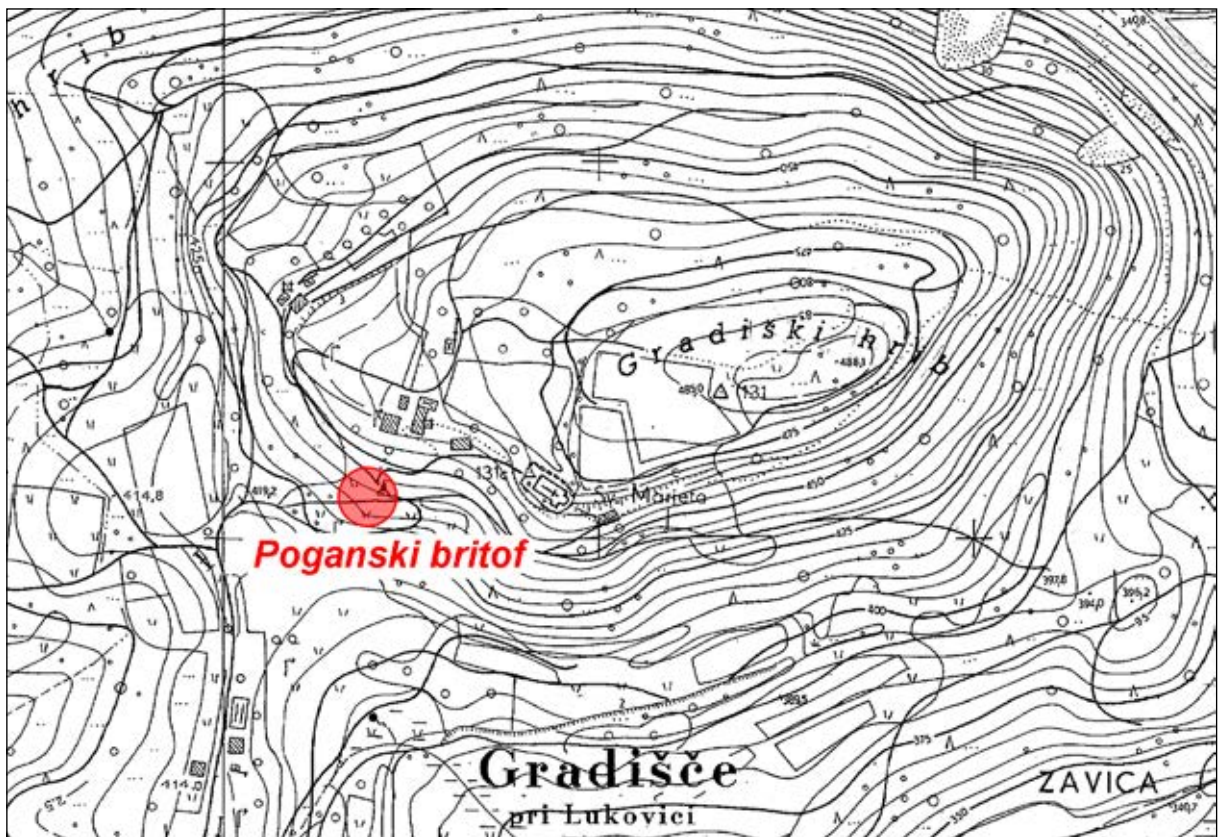
Gabrovec 1965, 101, t. 12: 1–5.

Hochstetter 1879, 551 s.

Sagadin 1997, 148 s.

Stražar 1985, 66.

Zupančič 1975, Gradišče pri Lukovici. – V: *ANSL*, 192.



Sl. IC/1: Poganski britof v Gradišču pri Lukovici ; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 1D*Najdišče:* Gusin grič.*Kraj:* Trnjava.*TTN5:* Litija 1; *GKY:* 478303 – *GKX:* 114256.*Tip najdišča:* plano grobišče.*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Leta 1879 je kmet Matija Jere v Trnjava na vzpetini Gusin grič, ki je obronek Kope tik nad Dunajsko državno cesto, pri poljskem delu na novi njivi našel skeletni grob z bronastim okrasjem (*vir 1*; Dežmanovo poročilo v: *Hochstetter 1879*, 553). Dve samostrelni fibuli in bronasta votla zapestnica so prišli v Deželni muzej. Kasnejša izkopavanja, ki jih je na tem mestu po Dežmanovem naročilu opravil Ferdinand Schulz, niso

dala rezultatov. Našel je le sledi oglja. Najdbe je objavil Stane Gabrovec (*Gabrovec 1965*, 101, t. 11: 4–6). Danes ledinsko ime v vasi ni več poznano, zato ga je težko umestiti v prostor. V poštef prideta oba obronka Kope oziroma Kompoljskega hriba na vzhodni strani Trnjave: prvi je danes pozidan, v drugega pa se je močno zajedel opuščeni peskokop (*sl. 1D/1*).

Arhivski vir

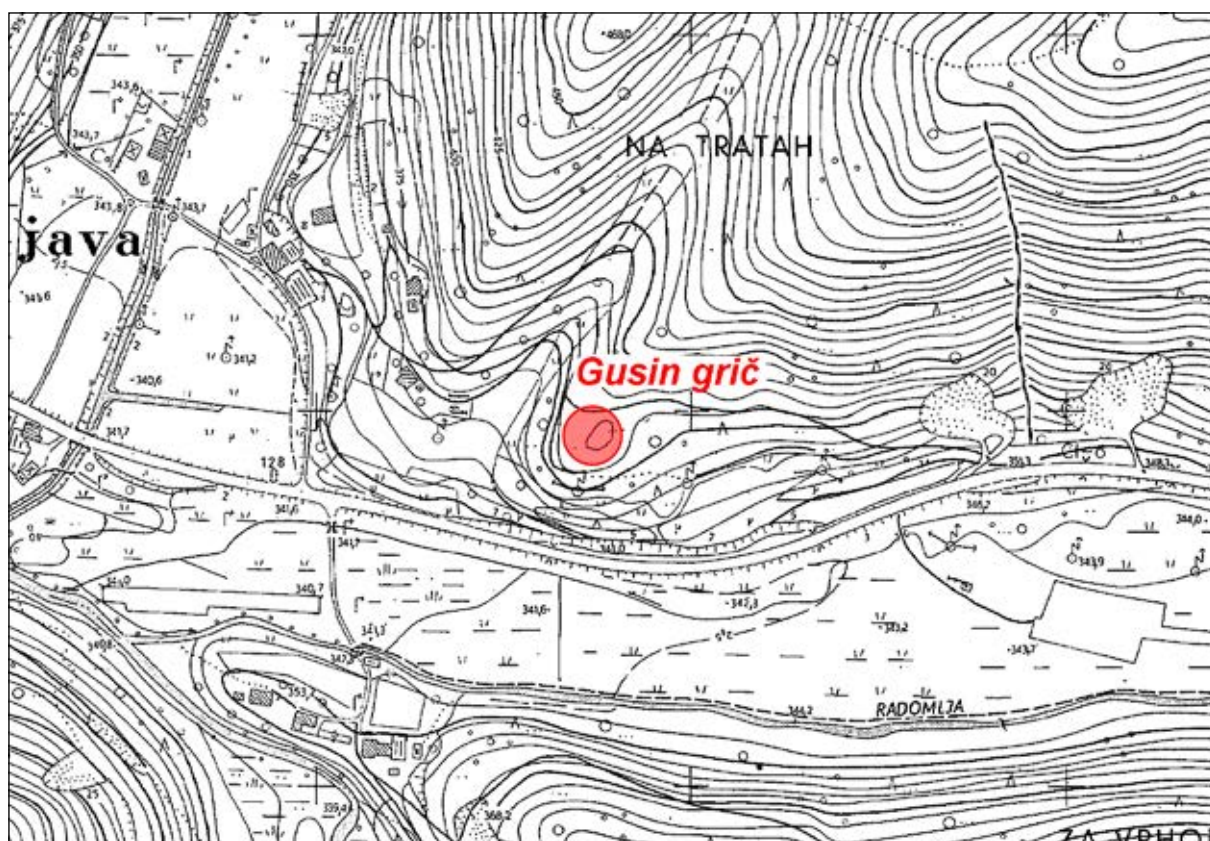
(*vir 1*) Pismo Dežmana Hochstetterju z dne 9. 12. 1879 (Arhiv NMS 1879/130).

Literatura

Gabrovec 1965, 101, t. 11: 4–6.

Gabrovec 1975, Trnjava. – V: *ANSL*, 192.

Hochstetter 1879, 553.



Sl. 1D/1: Gusin grič pri Trnjava; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 1E

Najdišče: Kopa 1.

Kraj: Kompolje.

TTN5: Litija 1; GKY: 479000 – GKX: 114708.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Severno od vasi Kompolje se iz dolin Radomlje in Zlatopoljščice dviga podolgovat hrbet (*sl. 1E/1*), ki ima dve imeni: zahodni polovici pravijo domačini Reber (toponim je zabeležen tudi na TTN5), vzhodni, višji predel s koto 578,6 m pa je na topografskih kartah označen kot Kopa. Naselje je bilo umeščeno na zahodni del grebena, torej na Reber. Njegova pobočja z vseh strani strmo padajo v dolino, zato za poselitev ni bilo veliko primerne prostora. Obliko naselja je narekovala konfiguracija zemljišča (*sl. 1E/2*). Na severni strani ni bilo utrjeno, saj se greben tako naglo in strmo prevesi v dolino, da fortifikacije niso bile potrebne. Drugače je oblikovana južna stran. Tu se preko pobočja vleče rob nasutja, za katerim je nastala lepa, do 15 m široka terasa. Vidna je zlasti v zahodnem delu naselja, medtem ko se proti vzhodu postopoma oži in izteče ob robu strmega žleba (*sl. 1E/3*).

Teren v notranjosti naselja je kljub terasi strm. Naklon so na nekaj mestih ublažili z manjšimi terasami, na katerih so najverjetneje stale hiše. Sicer pa je zemljišče tudi v notranjosti skalovito, kar velja še posebej za območje samega vrha, kjer štrlijo iz tal tudi večje naravne skale.

Pod obodom naselja je tik nad kolovozom, ki prečka južno pobočje, na površju viden še en rahel prelom, za katerega pa ni mogoče reči, da je delo človeških rok. Vprašanje bi pojasnilo sondiranje.

Potek raziskav

Kot je razbrati iz arhivskih virov, ki mi jih je lju-beznivo odstopil kolega Dragan Božič, je v naselju, za katerega se je v literaturi uveljavilo ime Kopa, na pobudo kustosa Dežmana julija 1879 kopal kajzar Korošec iz Kompolj (*vir 1*). Za raziskavo se je odločil zato, ker je izvedel, da je bila pred desetletji na hribu najdena negovska čelada (glej najdišče Kopa 2 – kat. št. 1F). Korošec je na več mestih naredil manjše luknje in naletel na zidovje in kosti; najdbe je predal ljubljanskemu muzeju. Septembra je Dežman na Kopo poslal še preparatorja Schulza, ki je z več delavci kopal dva dni (*vir 2*). Kot zanimivost naj omenimo še to, da si je 5. septembra v spremstvu Dežmana izkopavanje ogledal znani angleški prazgodovinar John Evans, ki je prav takrat z družino preko Ljubljane potoval v Italijo. Schulz je v globini 2–3 m poleg suhozida, oglja, živalskih kosti in črepinj našel še bronasto fibulo in trirobo pušično ost. Zid je bil narejen s kamnitimi bloki iz kvarcitne skale, ki se dobi v globačah severno od Kope (Dežmanovo poročilo v: *Hochstetter 1879, 552*). Najdbe je objavil Stane Gabrovec (*Gabrovec 1965, 101, t. 10; 11: 7–10*). Schulzevi vkopi na obodu so še danes dobro vidni.

Arhivska vira

(*vir 1*) Pismo Carla (Päuerja) Dežmanu z dne 15. 7. 1879 (arhiv NMS 1879/109).

(*vir 2*) F. Schulz, Auslagen bei den Ausgrabungen in Lukovic, Zelimle u. Heiligenberg 1879 (arhiv NMS 1879/191).

Literatura

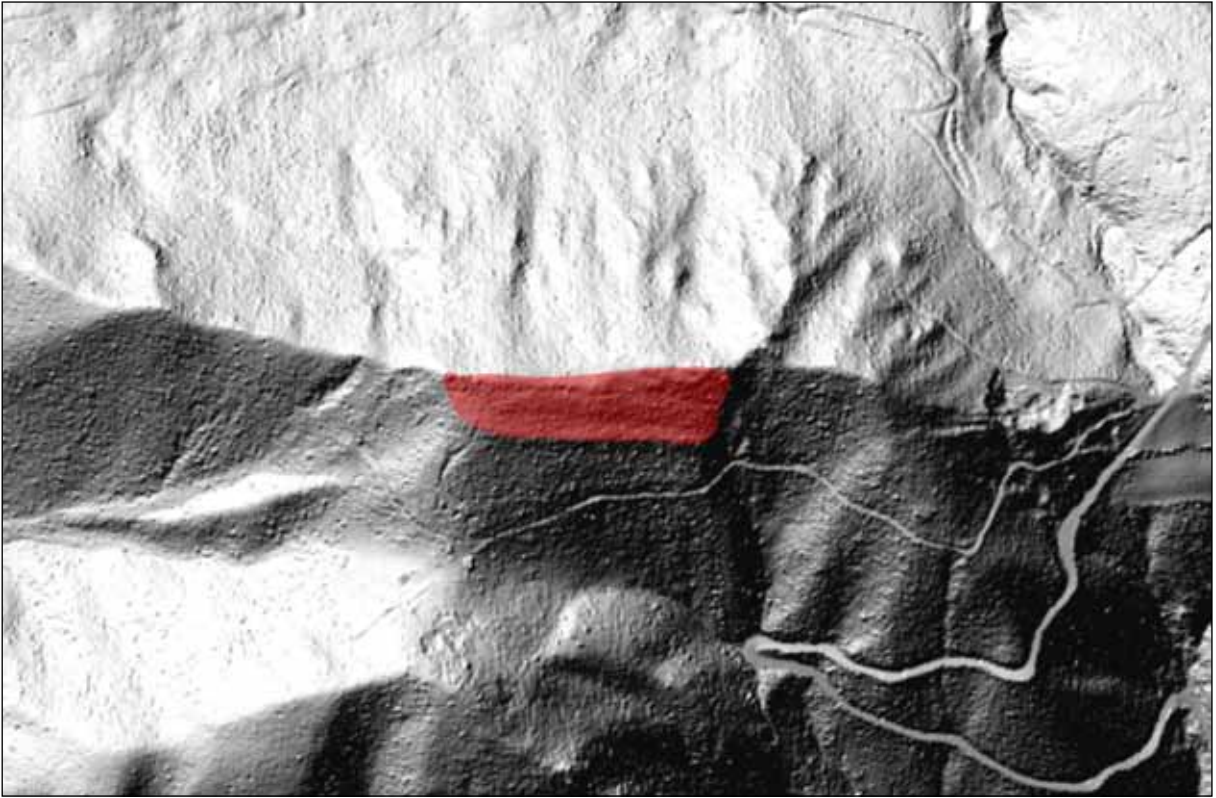
Gabrovec 1965, 101, t. 11: 7–10.

Gabrovec 1975, Trnjava. – V: *ANSL*, 192.

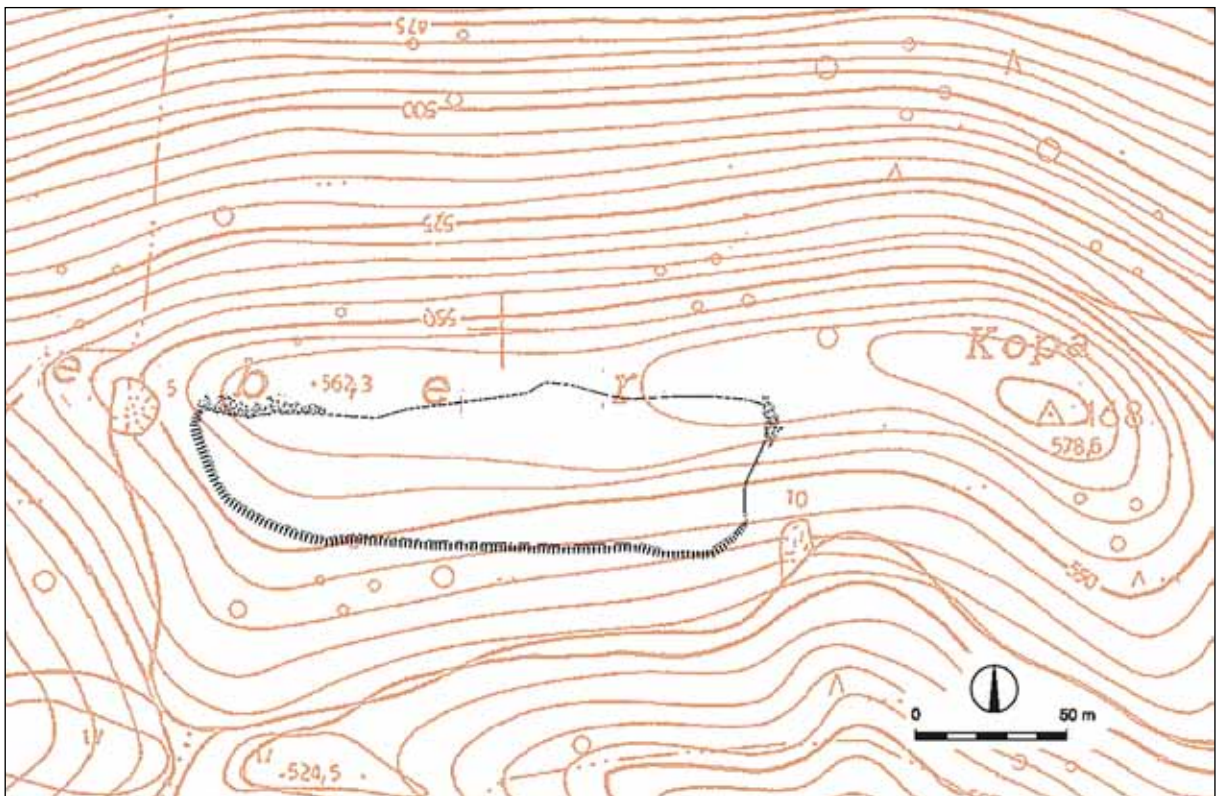
Hochstetter 1879, 552.



Sl. 1E/1: Kopa nad Kompoljem; pogled na naselje z jugovzhoda (desni vrh). Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 1E/2: Kopa 1 nad Kompoljem; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 1E/3: Kopa 1 nad Kompoljem; načrt naselja. M. 1:2500.

Kat. št.: 1F

Najdišče: Kopa 2.

Kraj: Kompolje.

TTN5: Litija 1; GKY: 479246 – GKX: 114617.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Kot lahko razberemo iz arhivskih virov, ki mi jih je posredoval kolega Dragan Božič, so domačini leta 1819 na Rebri, strmem grebenu, ki se dviga nad vasjo Kompolje, našli v globini treh čevljev več kosti, potem pa v njihovi bližini še človeško okostje. Na lobanji je ležala bronasta čelada, poleg okostja pa sulica. Izkopali so še več bronastih kosov, od katerih jih je nekaj prišlo v ljubljanski muzej (*vir 1*).

Najdba je ostala dolgo časa v spominu domačinov, verjetno zato, ker so čelado posadili na glavo lesene moške figure, ki je krasila vodnjak v bližnji Lukovici. Vse to je Dežmanu leta 1879 v pismu sporočil njegov nečak Carl, ki pa vrha, na katerem je bil grob z negovsko čelado najden, ni poimenoval Reber ampak Kopa (*vir 2*). Pod tem imenom je nato najdišče prišlo v strokovno literaturo (Dežmanovo poročilo v: *Hochstetter 1879, 552; Deschmann 1888, 85*).

Kje natanko na Rebri oziroma sosednji Kopi je bila čelada najdena, danes ni več mogoče ugotoviti. Zanesljivo ne v naselju (glej najdišče Kopa 1, kat. št. 1E), saj gre za grobno najdbo. V poštev bi torej prišel eden od grebenov, ki se na južni strani hriba spuščajo v dolino. Da je to vsekakor možno, kažejo najnovejše detektorske najdbe, ki so prišle na dan na skrajnem vzhodnem grebenu hriba tik nad ostrim zavojem tamkajšnje poti (*sl. 1F/1*). Zaščitni izkop, ki so ga opravili sodelavci Centra za preventivno arheologijo, je namreč potrdil obstoj grobišča. Mikavna je misel, da je bil grob vojščaka z negovsko čelado najden prav na tem območju, žal pa nam za tako trditev manjkajo zanesljivi dokazi.

Arhivska vira

(*vir 1*) J. N. Auerperger, Beschreibung des Ortes am Reber – 30. 6. 1823 (Arhiv NMS 1823/279).

(*vir 2*) Pismo Carla (Pauerja) Dežmanu z dne 11. 3. 1879 (Arhiv NMS 1879/197).

Literatura

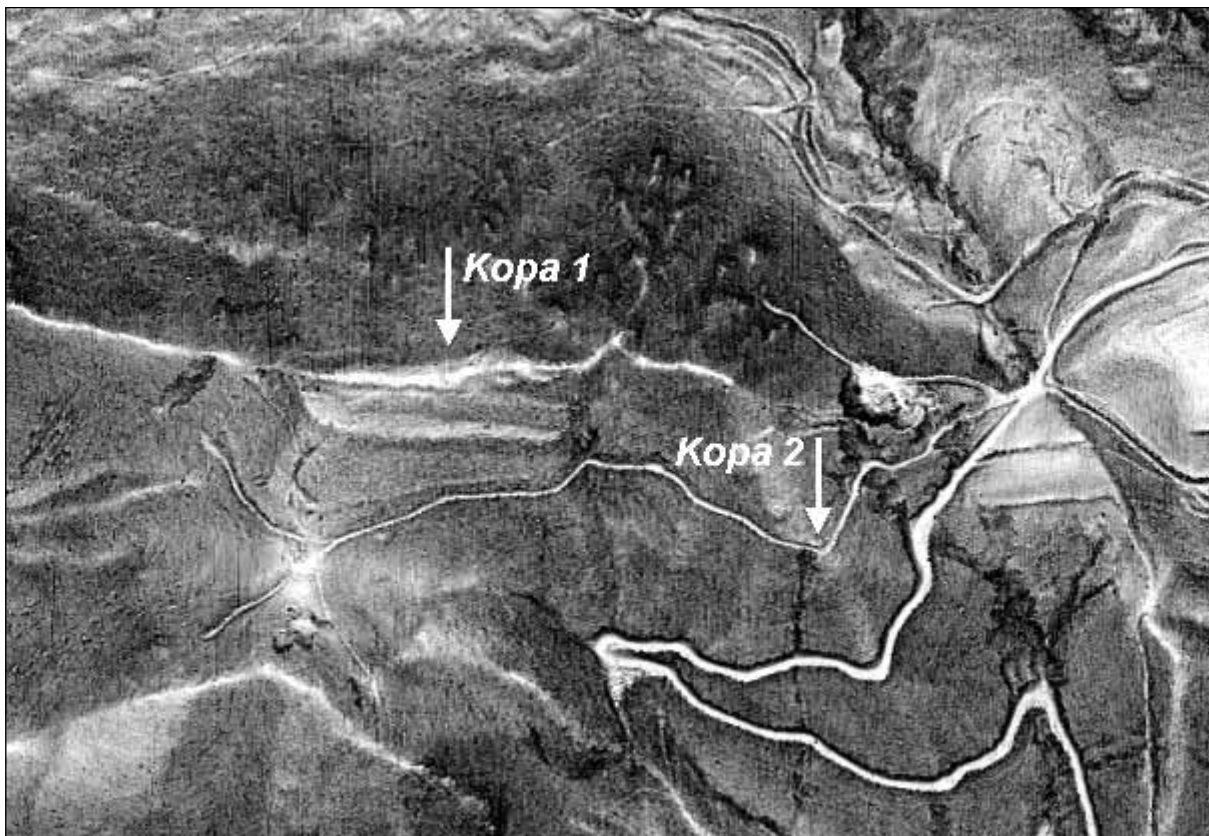
Deschmann 1888, 85.

Deschmann, Hochstetter 1879, 19.

Gabrovec 1965, 101, t. 10.

Gabrovec 1975, Trnjava. – V: ANSL, 192.

Hochstetter 1879, 552.



Sl. 1F/1: Kopa nad Kompoljem; posnetek pozicije naselja (Kopa 1) in grobišča (Kopa 2) – (vir: ArcGIS © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 1G

Najdišče: Gradišče.

Kraj: Krajno Brdo.

TTN5: Gornji Grad 43; GKY: 482545 – GKX: 115300.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina?

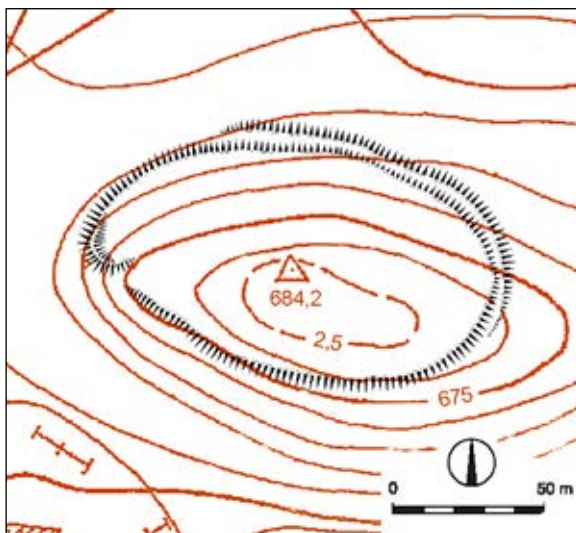
Opis

Naselje leži v hribovju severovzhodno od vasi Krajno Brdo na vrhu kopastega z gozdom poraščene hriba. Pod njim sta na sedlu dve kmetiji. Gradišče ima ovalno obliko z jasnim obodom, ki mu lahko sledimo po robu strme ježe, visoke 2–3 m (sl. 1G/1, 1G/2). Vhod je bil na zahodni strani, kjer pripelje na vrh tudi sedanja pot. Z ene strani je bil varovan z nasipom, z nasprotno pa z nasipom in okopom.

Na severovzhodni strani teče vzporedno z glavnim nasipom še dodaten nasip, ki na obeh koncih izgine v pobočju. Takšna struktura ni običajna za prazgodovinska gradišča.

Potek raziskav

Gradišče nad Krajnim Brdom omenja F. Šumi (Šumi 1879, 286). Leta 1981 so sodelavci Inštituta za arheologijo naselje izmerili, hkrati pa v njegovi notranjosti izkopali dve manjši sonde. Obe sta pokazali podobno strukturo nasutij: pod plastjo gozdnega humusa je bila



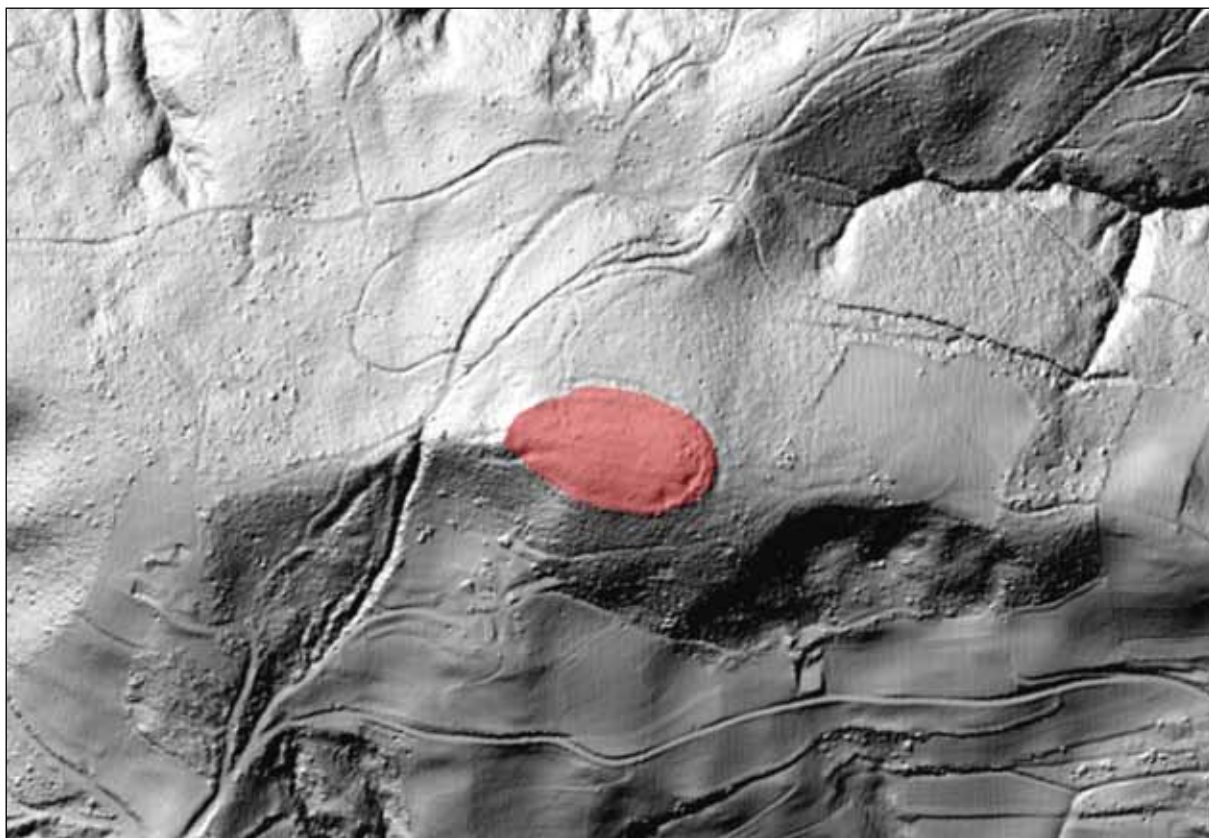
Sl. 1G/2: Gradišče nad Krajnim Brdom; načrt naselja. M. 1:2500.

ilovnata zemlja in na dnu geološka osnova iz škrilja. Najdb ni bilo. Časovna opredelitev naselja ostaja zato neznana.

Literatura

Šumi 1879, 286.

Truhlar 1975, Krajno Brdo. – V: ANSL, 192.



Sl. 1G/1: Gradišče nad Krajnim Brdom; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 2*Najdišče:* Gradišče.*Kraj:* Podgora pri Dolskem.*TTN5:* Ljubljana S-39; *GKY:* 474130 – *GKX:* 105800.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* neopredeljeno.*Opis*

Naselje leži na grebenu, ki se spušča od severa proti jugu, tik nad vasjo Podgora pri Dolskem. Teren za poselitev ni najbolj primeren, saj je na njem bolj malo ravnega prostora. Nasip je najbolj viden na severnem, najvišjem delu gradišča, kjer se je nad manjšim sedlom nasutje deloma ohranilo kot rahel okop (sl. 2/1; 2/2). Obod je dokaj jasen tudi na vzhodu, kjer se za robom vleče manjša proti jugu nagnjena terasa, ki po blagem zavoju izgine v pobočju.

Približno 50 m nižje poteka preko hrbta še en prečen nasip. Tudi za njim je nastala nagnjena terasa. Sicer pa je površina v notranjosti naselja zelo razgibana, polna vmesnih nasipov in kucljev, ki so morda ostanki nekdanjih naselbinskih teras.

Potek raziskav

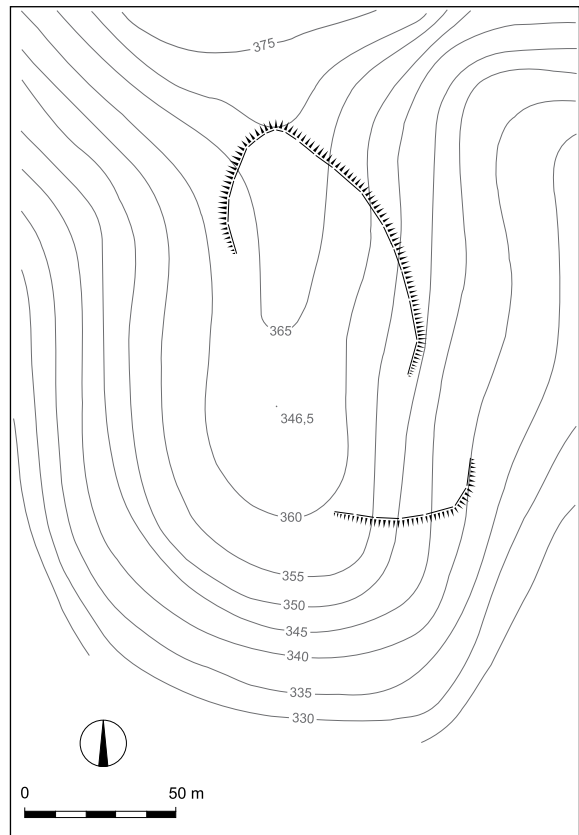
Najdišče omenja T. Bregant in sicer pod imenom Učkarjevo gradišče (Bregant 1956, 439). Davorin Vuga je leta 1981 na terasi na vzhodni strani Gradišča izkopal manjšo sondo, ki pa je bila negativna.

Literatura

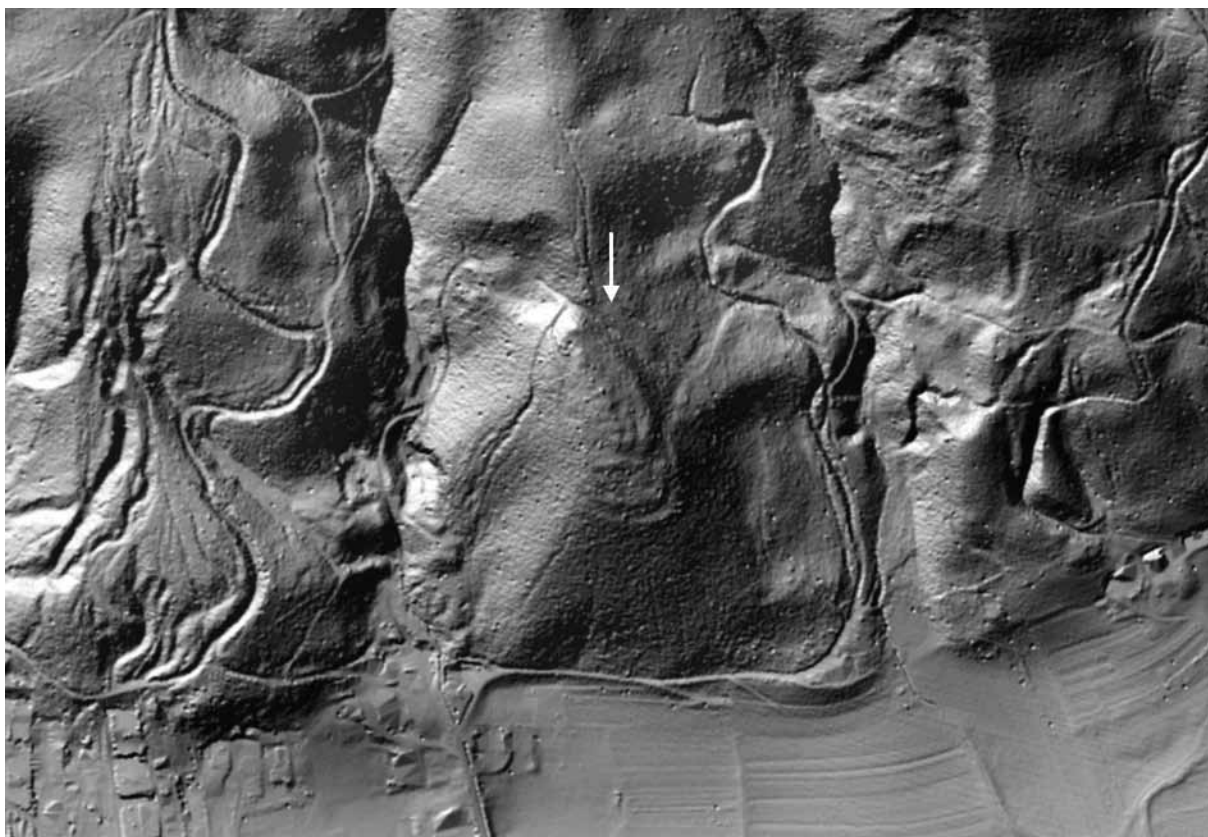
Bregant 1956, 439.

Dular, Tecco Hvala 2007, 255, sl. 146.

Zupančič 1975, Kleče. – V: ANSL, 177.



Sl. 2/1: Gradišče nad Podgoro pri Dolskem; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 2/2: Gradišče nad Podgoro pri Dolskem; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 2/3: Gradišče nad Podgoro pri Dolskem; pogled z jugozahoda. Foto Janez Dular (2020).

Kat. št.: 3

Najdišče: Gradišče.

Kraj: Zagorica pri Dolskem.

TTN5: Litija 21; *GKY:* 477862 – *GKX:* 106493.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: neopredeljeno.

Opis

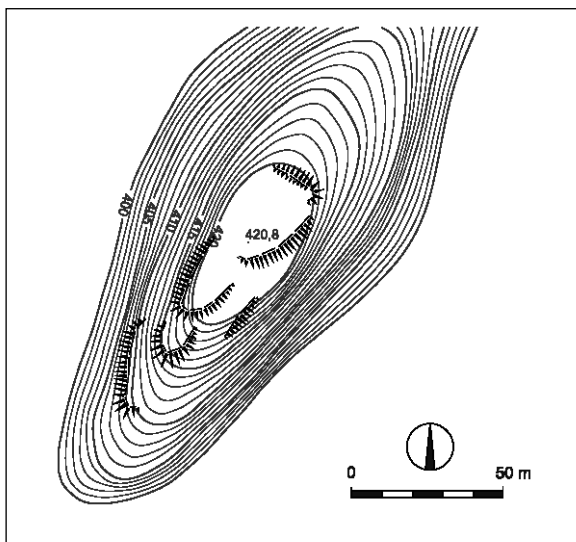
Naselje leži globoko v grapi pod vasjo Zagorica pri Dolskem in sicer na majhnem kopastem griču, pod katerim se začne Jožetov graben (sl. 3/1). Poselitveni sledovi so se ohranili v obliki štirih teras, ki se od najvišje točke stopničasto spuščajo proti jugu (sl. 3/2). Glede na to, da je vzpetina v bistvu podolgovat in ozek greben, so ozke tudi terase. Njihova oblika je dobro prilagojena konfiguraciji terena. Na severni strani, kjer je dostop na Gradišče najlažji, je morda vrh kuclja umetno dodelan, saj je na tem mestu obod ohranjen kot rahlo dvignjen okop.

Potek raziskav

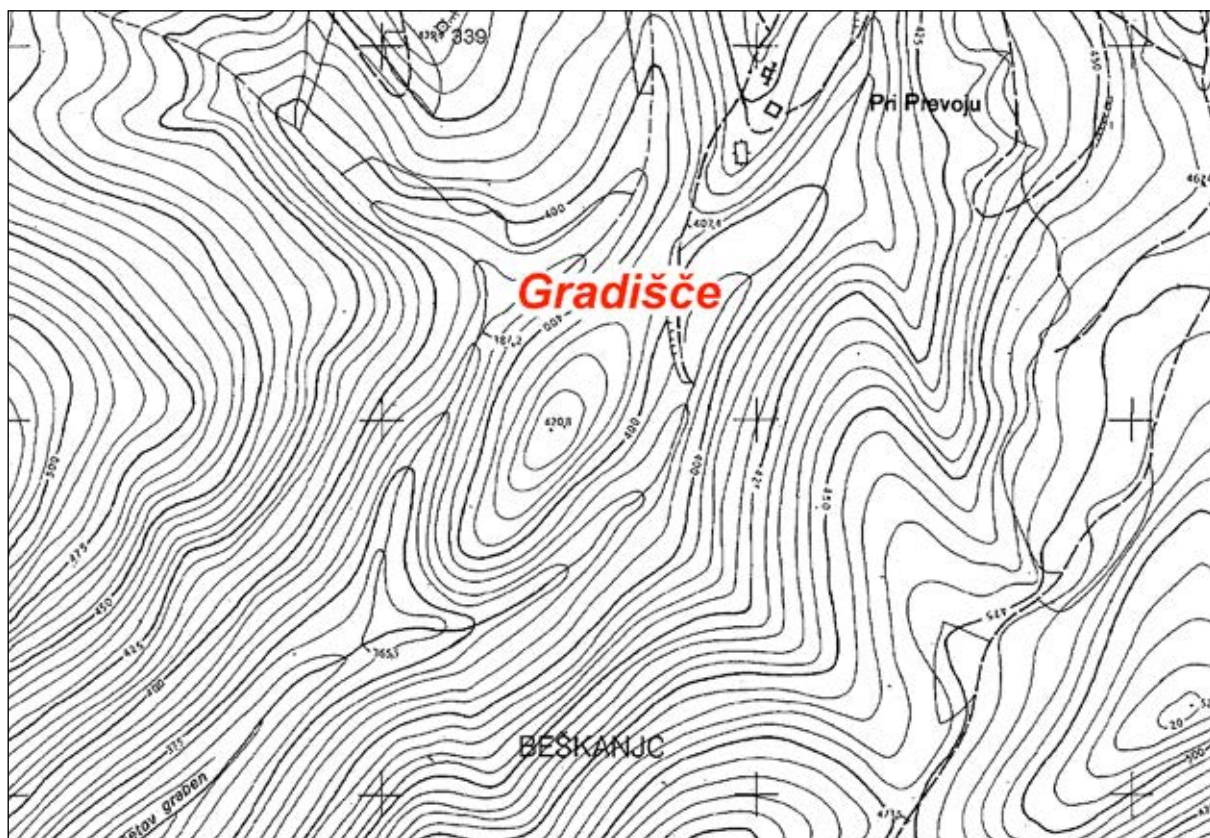
Za Gradišče smo izvedeli pri terenskem pregledu leta 1995. Pred tem ni bilo znano.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 255 s, sl. 147.



Sl. 3/2: Gradišče pod Zagorico pri Dolskem; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 3/1: Gradišče pod Zagorico pri Dolskem; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 4

Najdišče: Pelinovec.

Kraj: Križevska vas.

TTN5: Litija 21; *GKY:* 478192 – *GKX:* 107658.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina.

Opis

Naselje leži na zahodnem odrastku grebena Cicelj, severno od Križevske vasi (*sl. 4/1*). Ima podolgovato obliko. Na južni strani, kjer je huda strmina, ni bilo utrjeno. Drugačna je situacija na vzhodu. Tu je namreč ohranjena najprej lepa terasa, ki pa preide kmalu v kamnit okop (*sl. 4/2*). Močno utrjena vzhodna stran je bila očitno nujna zaradi lahkega dostopa, saj se vleče vzhodno od naselja ploščat in razmeroma širok hrbet. V severovzhodnem vogalu, ki je skalovit, preide okop zopet v teraso. Ta se nato vleče preko cele severne strani Pelinovca. Ježa pod teraso je široka do 7 m. Na skrajni zahodni strani se obod naselja zaključuje z manjšim kamnitim okopom, ki pa poteka vzporedno s strmino in sicer tako, da je nastal med njim in južnim robom le nekaj

metrov širok koridor. Če je bil morda prav tu vhod v naselje, brez raziskovalnega posega ni mogoče ugotoviti.

Notranjost naselja je prostrana in se postopoma spušča od vzhoda proti zahodu. Okop na vzhodu poteka prav preko najvišje točke Pelinovca, s čemer je bila v fortifikacijo učinkovito vključena tudi naravna oblikovanost hriba. Najlepši prostor za poselitev se razteza na terasi za severnim robom naselja.

Potek raziskav

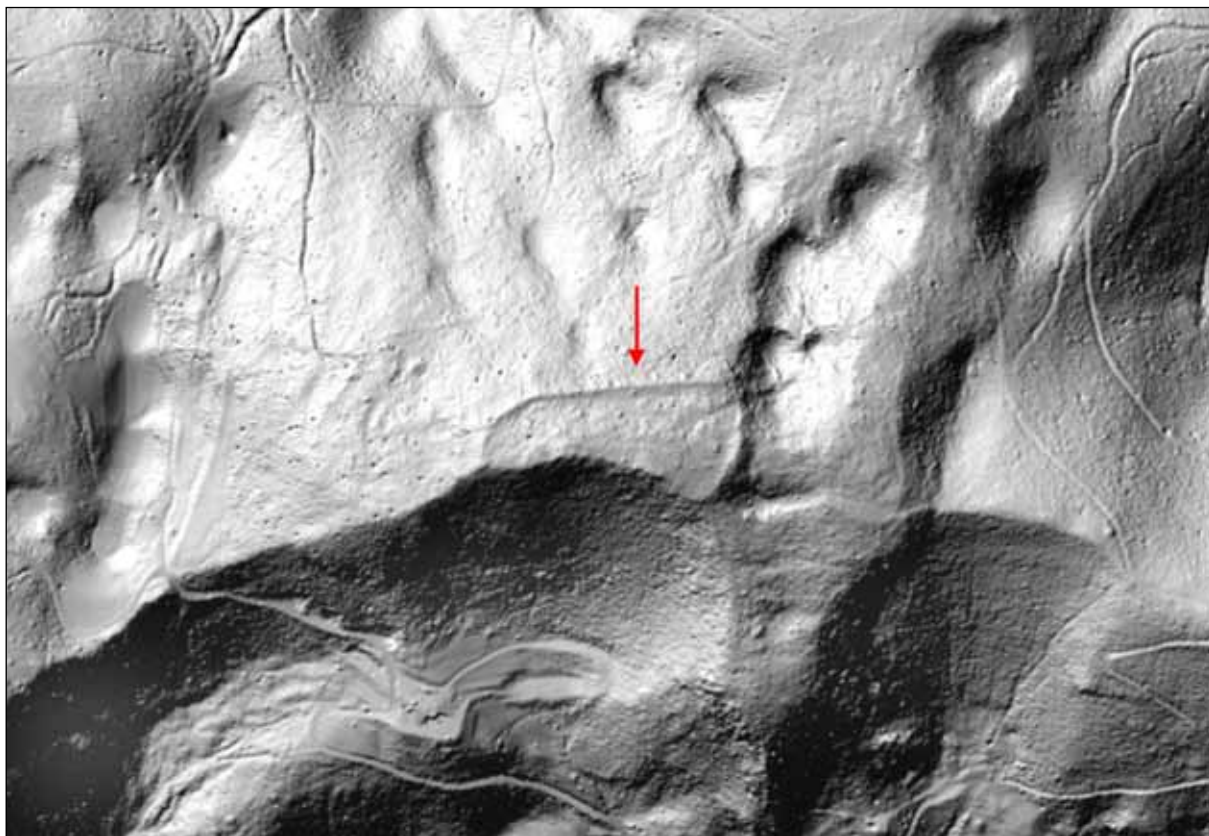
Naselje je prvič omenjeno leta 1966 (*Ribič 1966, 194*). Leta 1981 je Davorin Vuga v njegovi notranjosti izkopal manjšo sondo in ugotovil, da je pod gozdnim humusom enotna rjava ilovnata zemlja, v njej pa fragmenti lepa, glinastih svitkov, razbite živalske kosti, oglje in železova žlindra.

Literatura

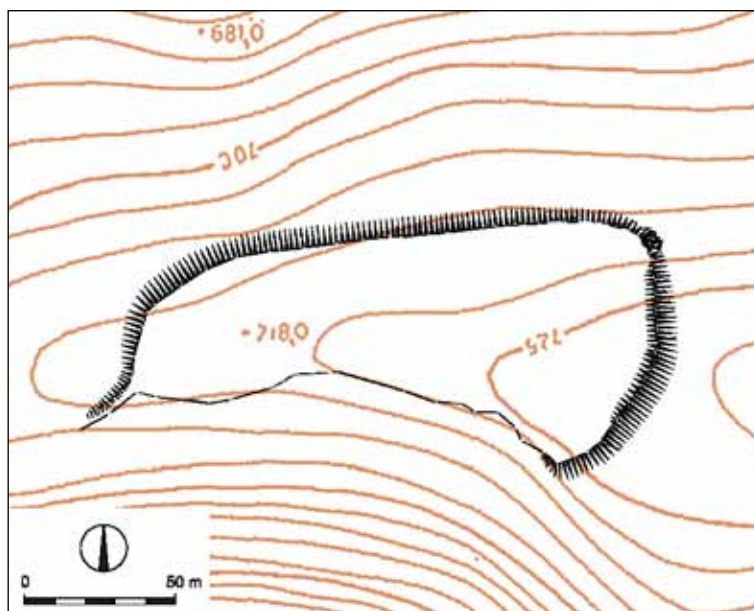
Dular, Tecco Hvala 2007, 255 s, sl. 149.

Ribič 1966, 194.

Zupančič 1975, Križevska vas. – V: ANSL, 177.



Sl. 4/1: Pelinovec nad Križevsko vasjo; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 4/2: Pelinovec nad Križevsko vasjo; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 4/3: Pelinovec nad Križevsko vasjo; pogled z juga. Foto Janez Dular (2020).

Kat. št.: 5

Najdišče: Gorišca.

Kraj: Zgornji Prekar.

TTN5: Litija 23; *GKY:* 482208 – *GKX:* 108159.

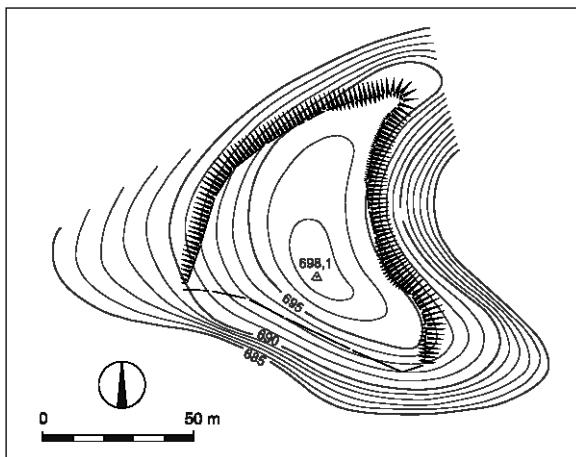
Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina.

Opis

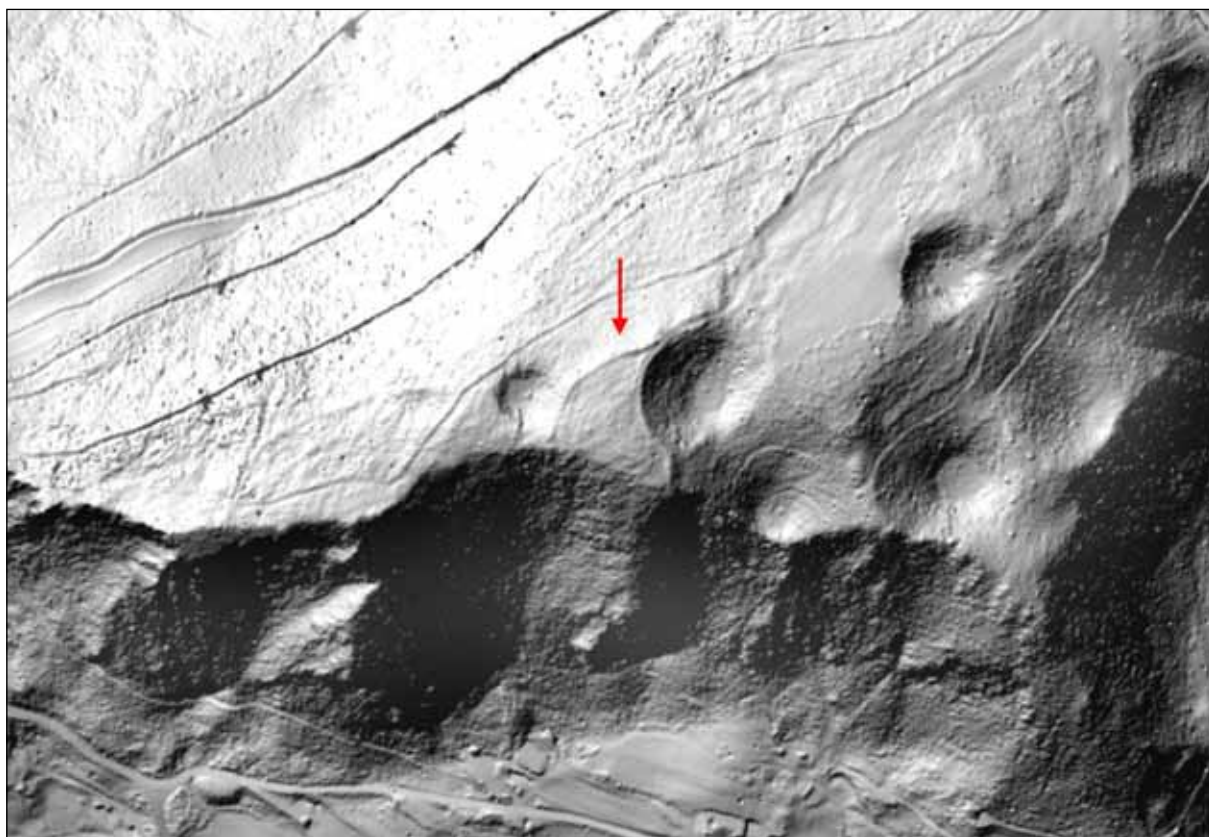
Naselbina na Gorišci nad Zgornjim Prekarjem je postavljena na enega od vrhov podolžnega grebena (kota 698 m), ki deli dolino Save od Moravske kotline. Pobočja grebena so strma, tako da je naselje že po naravi dobro zavarovano. To velja še posebej za južno stran hriba, medtem ko je dostop s severa in zahoda precej bolj ugoden.

Teren, na katerem stoji naselje, je skoraj raven. Vrh je namreč preoblikovan v lep plato, ki ga na vzhodni in zahodni strani omejuje potek nekdanjega obzidja, proti jugu pa se zaključuje na robu skalnatega pobočja. Zdi se, da na tej strani naselje prav zaradi strmine ni bilo posebej utrjeno. Pač pa sta bili zanesljivo branjeni ostali dve stranici, kjer je obzidju še vedno možno slediti po robu lepe terase, ki preide na nekaj mestih v dvignjen okop (*sl. 5/1*). Na predelih, kjer je okop izrazitejši, štrle iz njega posamični kamni.



Sl. 5/1: Gorišca nad Zgornjim Prekarjem; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

Potek obzidja je naravnano tako, na nasipa verno spremljata konfiguracijo tal. To velja še zlasti za vzhodno stranico, ki je postavljena prav na rob globlje vrtače, zato je v obrambni sistem učinkovito vključena tudi njena strmina.



Sl. 5/2: Gorišca nad Zgornjim Prekarjem; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kje je bil vhod v naselje, ni jasno, domnevamo ga lahko v jugozahodnem vogalu, kjer je med zaključkom zahodnega okopa in robom pobočja 2 m široka vrzel.

Potek raziskav

Naselje je bilo odkrito pri topografskem pregledu leta 1977. Ko so na vrhu v osemdesetih letih postavili televizijski pretvornik, so z gradnjo ceste poškodovali najdišče. Zaščitni poseg Zavoda za spomeniško varstvo iz Kranja je pokazal, da je imelo naselje kamnito obzid-

je, ki je bilo debelo približno 2 m (*Sagadin 1984, 206; Sagadin 1985, 210 ss*). Ker gradivo še ni bilo strokovno obdelano, časovna opredelitev naselja ni dokončna (zanesljivo je bila ugotovljena pozna bronasta doba, morda tudi železna).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 256, sl. 148.

Sagadin 1984, 206.

Sagadin 1985, 210 ss.



Sl. 5/3: Gorišca nad Zgornjim Prekarjem; pogled s severovzhoda. Foto Janez Dular (2020).

Kat. št.: 6

Najdišče: Gradišče.

Kraj: Dešen.

TTN5: Litija 23; *GKY:* 483179 – *GKX:* 108701.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: bakrena doba, starejša železna doba, poznoantična doba.

Opis

Gradišče je vrh kopaste oblike, ki se iz Zasavskega hribovja dviga severno od vasi Dešen (sl. 6/1). Naselje ima nepravilno trikotno obliko in je bilo utrjeno le na severni strani. Vzhodni in južni del hriba je namreč tako strm, da fortifikacij na teh predelih ni bilo treba graditi (sl. 6/2). Robovi pobočij so dokaj skalnati, kar velja še zlasti za skrajni južni del naselja, s katerega je lep pogled na dolino Save.

Nasip na severni strani ima polkrožno obliko (sl. 6/3). Na začetku ni izrazit, po tridesetih metrih pa postane močnejši, tako da je za njim nastala približno 12 m široka terasa. Polkrožni nasip preide na vzhodni strani Gradišča v 4–5 m širok kamnit okop, ki v nadalje-

vanju nekoliko spremeni smer, tako da poteka vzporedno z robom strmega skalnatega pobočja. Namen okopa ni povsem jasen, glede na teren, ki se spušča k bližnjemu sedlu, pa je morda služil kot dodatna utrditev ob vhodu v naselje. Notranjost Gradišča je strma in skalnata. Za poselitev sta bili primerni manjša terasa pod vrhom in spodnja terasa, ki na severni strani zamejuje naselje.

Potek raziskav

Naselje je bilo odkrito pri topografskem pregledu leta 1977. Dvajset let kasneje (1997) so sodelavci Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* na Gradišču izkopali dve sondi. Ugotovljeno je bilo, da je bilo naselje obljudeno že v bakreni dobi, nato pa po daljšem premoru šele v mladohalštatskem obdobju. Takrat so ga s severne strani zavarovali z obzidjem (sl. 6/4). Skromne najdbe pričajo o obljudenosti Gradišča tudi v poznoantični dobi in morda v zgodnjem srednjem veku (Pavlin, Dular 2007, 73 ss).

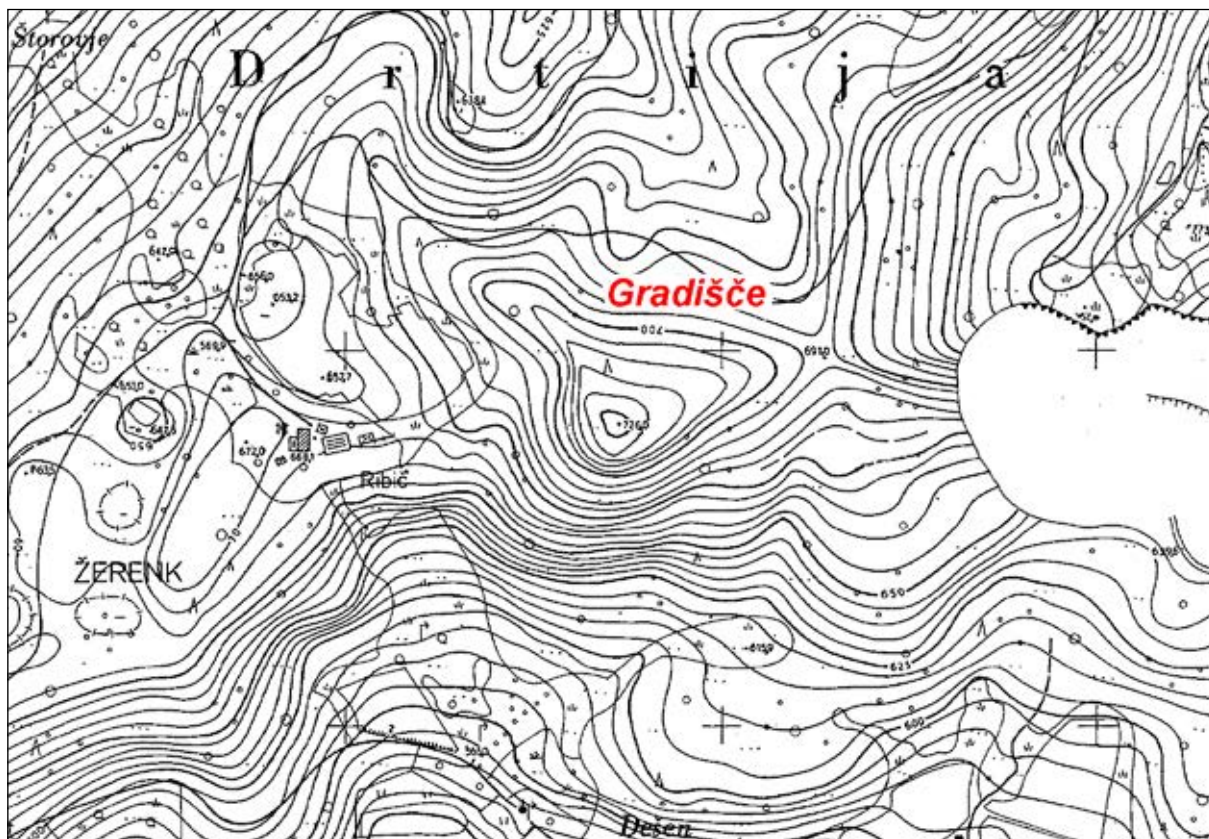
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 256, sl. 150.

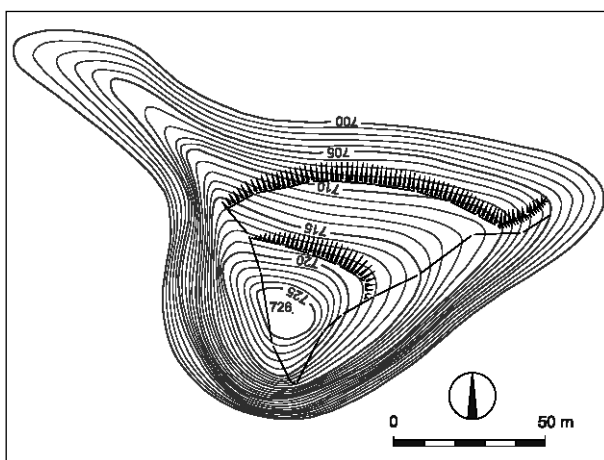
Pavlin, Dular 2007, 73 ss.



Sl. 6/1: Gradišče nad Dešnom; pogled na naselje z jugozahoda. Foto: Primož Pavlin (1997).



Sl. 6/2: Gradišče nad Dešnom; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.



Sl. 6/3: Gradišče nad Dešnom; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

→
Sl. 6/4: Gradišče nad Dešnom; sonda 1, zid, Foto: Primož Pavlin (1997).



Kat. št.: 7

Najdišče: Lestina.

Kraj: Vače.

TTN5: Litija 15; *GKY:* 487444 – *GKX:* 109071.

Tip najdišča: gomilno grobišče (3 gomile).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na Lestini, z gozdom poraščeni parceli, tik ob cesti, ki pelje iz Vač v Kandrše, so v vrsti tri gomile (sl. 7/1; 7/2). Na vseh so vidni globoki vkopi, ostanki nekdanjih raziskovanj. Gomile so bile znane že Dežmanu. Pokazal mu jih je nadučitelj Peruzi, ko je leta 1878 prvič obiskal Vače. V poročilu, ki ga hrani Narodni muzej Slovenije (*vir 1*), je narisal celo njihovo lego (sl. 7/3) in pribeležil, da sta dve gomili že dokaj načeti, tretja (na skici označena s črko b) pa popolnoma nedotaknjena. Današnja situacija je nekoliko drugačna. Severno od Dežmanove gomile a stoji namreč še ena gomila (te na skici ni zabeležil), medtem ko so njegovo gomilo c v celoti uničili s kopanjem peska. Dežman je že v takratnih izkopih našel črepinje in človeške kosti, zato mu je bilo povsem jasno, da vzpetine niso naravne tvorbe ampak delo človeških rok.



Sl. 7/1: Lestina pri Vačah; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.



Sl. 7/2: Lestina pri Vačah; pogled na gomile z jugozahoda. Foto: Janez Dular (1986).

Potek raziskav

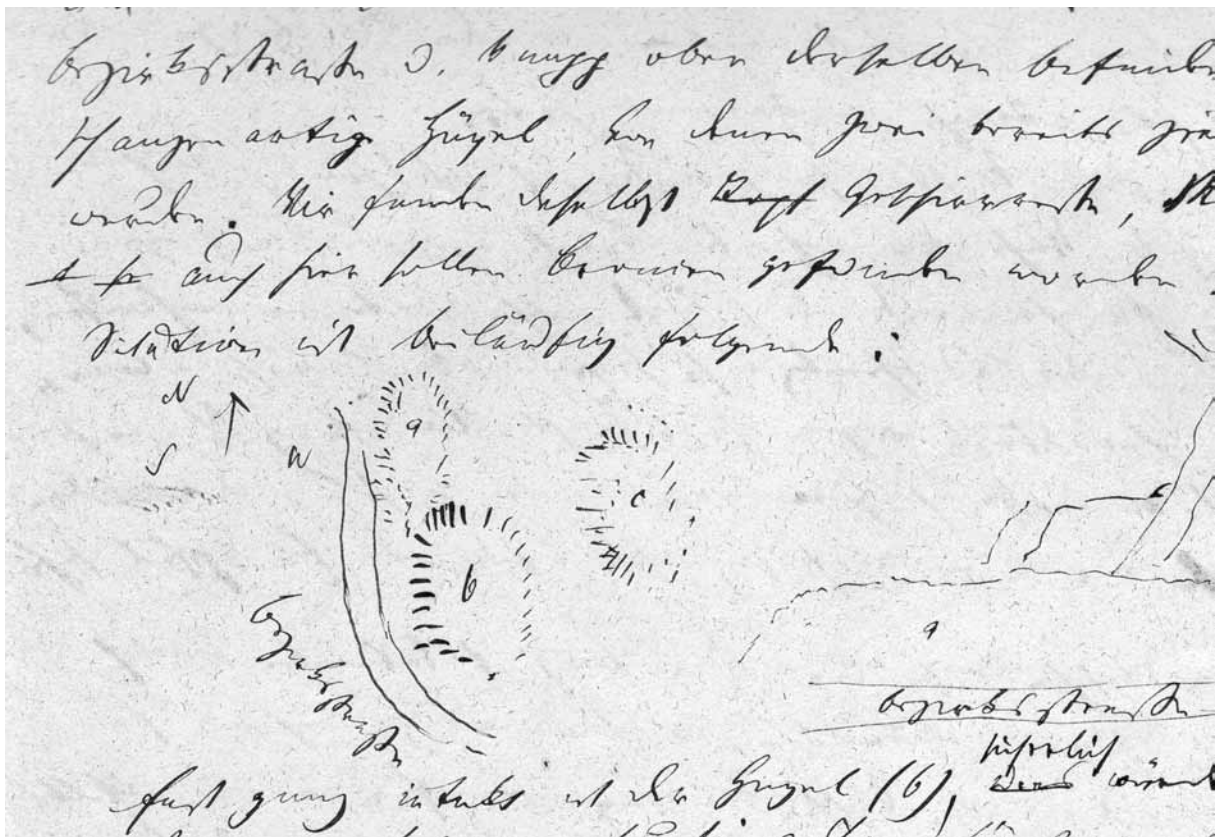
Avgusta 1883 je eno od gomil sondiral Szombathy. Najdišče je v svojem dnevniku poimenoval Watsch C. Delo je nadzoroval Peruzi, kopali pa so en dan. Našli so tri skelete brez pridakov in dve posamezni najdbi: brusni kamen in vijček (*vir 2*). Leta 1927 je eno od gomil prekopal domačin Tit Stermljan (*sl. 7/4*). V njej naj bi bilo sedem skeletnih grobov. V grobu sredi gomile 2 m globoko, ki je bil obložen s kamnitimi ploščami, so našli slabo ohranjene ostanke razpadlih posod, veliko železno sulično ost, bronast kipec bojvnika in okov iz bronaste pločevine (*Stare 1962-1963, 383*). Kipec hrani Narodni muzej Slovenije.

Arhivska vira

(*vir 1*) Dežmanovo poročilo o ajdovskem grobišču pri Kleniku blizu Vač (Arhiv NMS 1878/39).
(*vir 2*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 23, str. 9 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

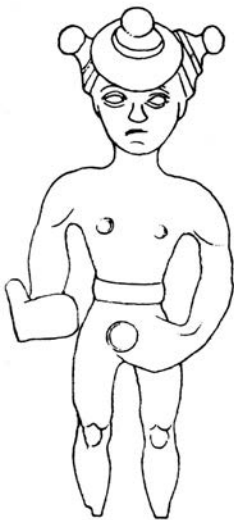
Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89 in 257.
Stare 1962-1963, 383 ss.
Stare 1975, Vače. – V: ANSL, 204.



Sl. 7/3: Lestina pri Vačah; Dežmanova skica gomil iz leta 1878 (Arhiv NMS 1878/39).



Sl. 7/4: Lestina pri Vačah; izkopavanje gomile leta 1927. Foto F. Ljubič (Arhiv AO NMS).



Sl. 7/5: Lestina pri Vačah; Kipec suličarja. M. = 1:1 (po Stare 1962–1963).

Kat. št.: 8

Najdišče: Ravne njive.

Kraj: Vače.

TTN5: Litija 15, Litija 25; GKY: 487843 – GKX: 109028.

Tip najdišča: gomilno grobišče (12 gomil).

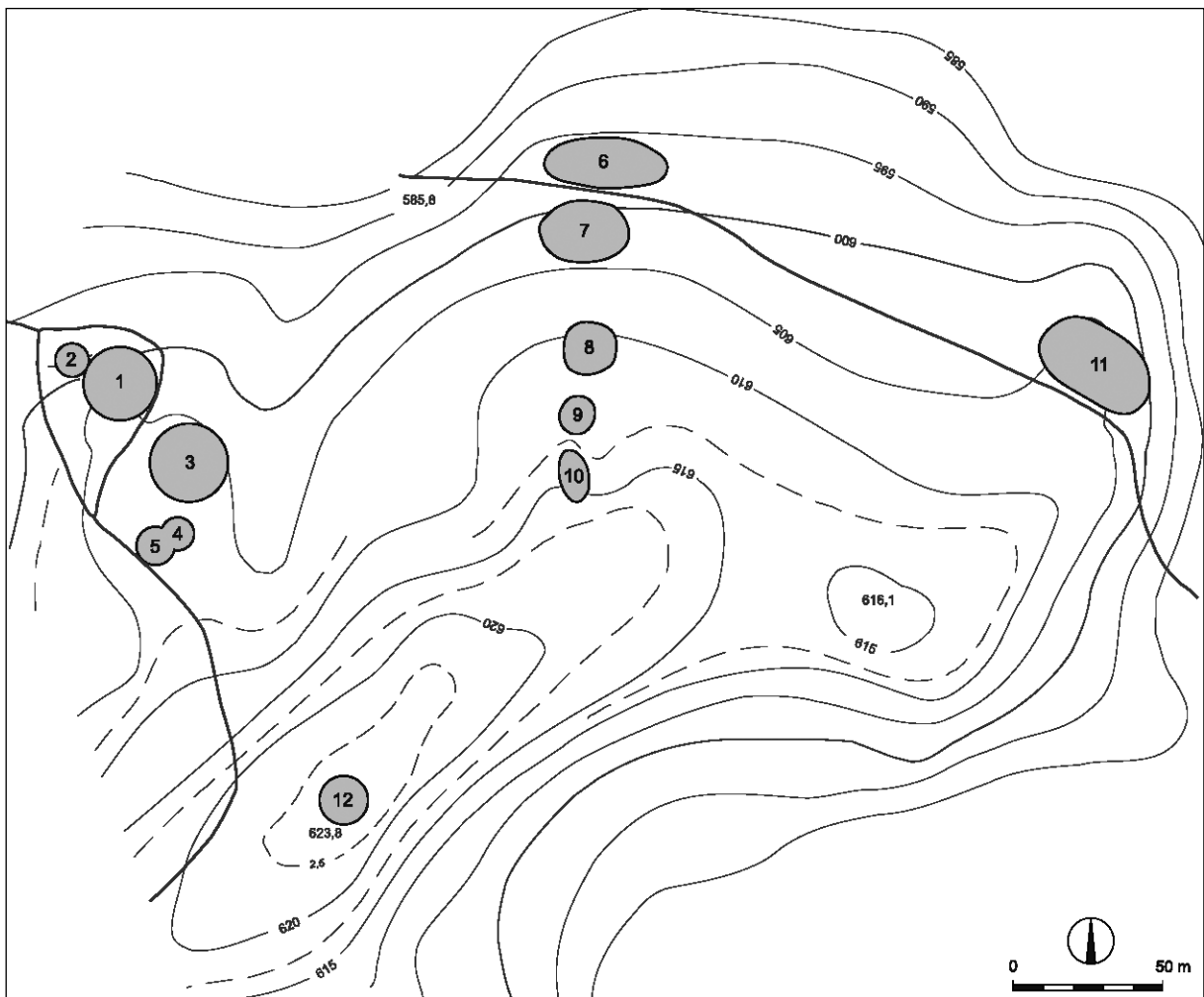
Datacija: starejša železna doba.

Opis

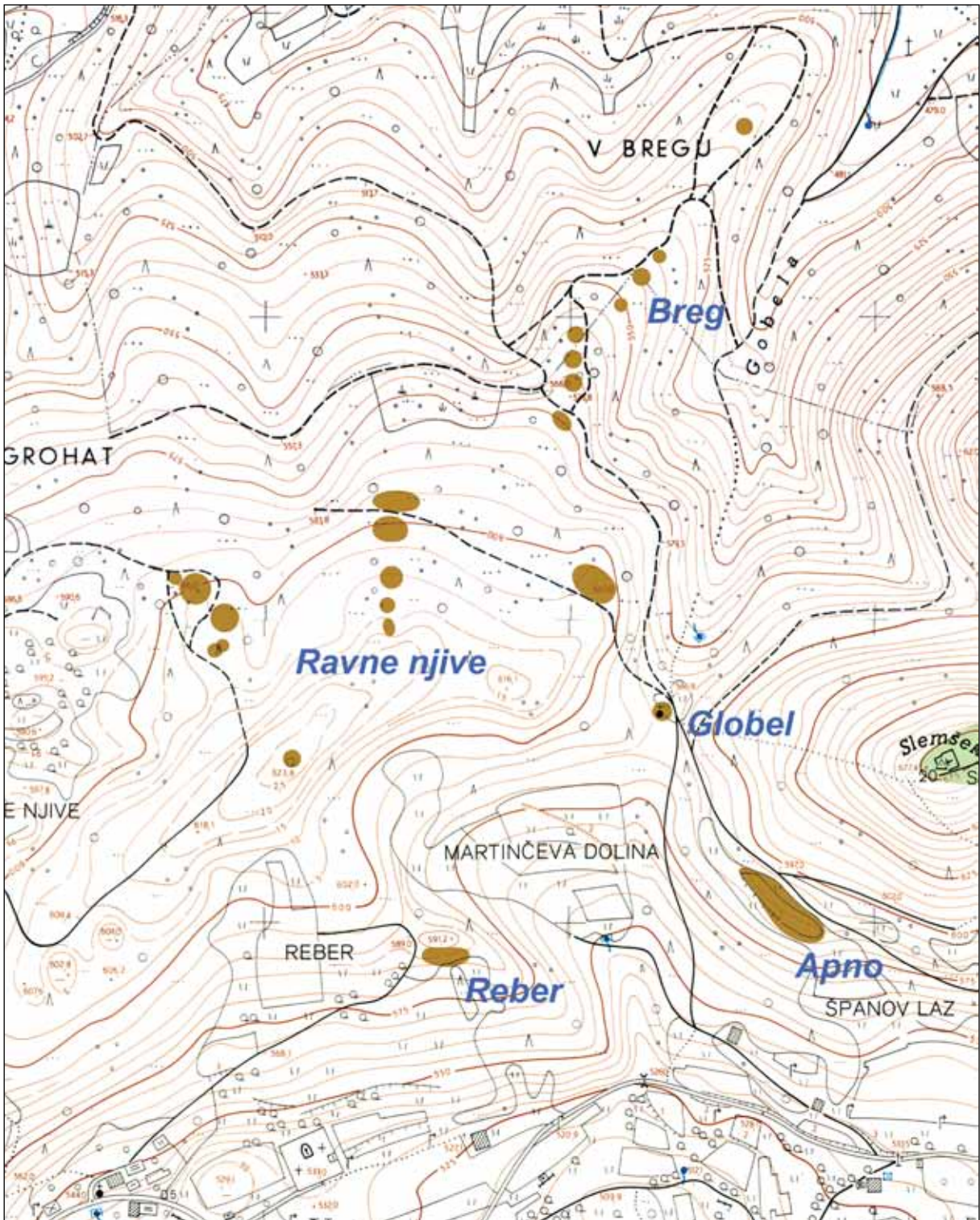
Ravne njive so ledinsko ime za obsežen z gozdom poraščen hrbet severno od Vač. Proti zahodu ga obrobja skupina kraških vrtač, na jugu njivske površine Rebri, območje pa je dobro zamejeno tudi na vzhodu, kjer se teren naglo prevesi v grapo Globel. Na platoju se je do danes ohranilo dvanajst gomil (sl. 8/1, 8/2). Razvrščene so v dve skupini, dve gomili pa ležita samostojno. Gomile so različno velike, na skoraj vseh so vidni sledovi vkopov. O izkopavanju na tej nekropoli se je ohranilo bolj malo podatkov, pa še ti se večinoma nanašajo na dve izjemni najdbi. Gre za čeladi sestavljenega in negovskega tipa, ki so ju izkopali domačini, hranita pa ju dunajski Naravoslovni in Umetnostnozgodovinski muzej.

Potek raziskav

Kopanje domačinov, zlasti Janeza Grilca, ni bilo osredotočeno zgolj na plano grobišče na Rebri nad Klenikom. Srečo je poskusil tudi drugod in tako je pozimi (najverjetneje februarja) 1883 zakopal na gomili na Ravnih njivah, ki je na načrtu označena s št. 11 (sl. 8/1, 8/3). Pred njim jo je že raziskoval knez Ernst Windischgrätz. Da gre prav za omenjeno gomilo oziroma grobišče na Ravnih njivah, lahko razberemo iz Szombathyjevega dnevnika in Hochstetterjevega članka (*vir 2, Hochstetter 1883, 168*). Grilc je bil pri delu uspešen, saj je naletel na grob bojvnika s čelado, orožjem in konjsko opremo, zraven pa še na skelet ženske z bogatim nakitom. O najdbi je učitelj Franc Peruzi takoj obvestil Hochstetterja in Dežmana. Slednji je 20. februarja poslal na Vače Ferdinanda Schulza, da bi od Grilca odkupil najdbe. Ponudil mu je 150 goldinarjev, vendar nista sklenila kupčije. Izkušnja iz preteklega leta, ko je za okrašeno situlo dobil simbolično vsoto, je Grilca izučila, da je postavil znatno višjo ceno: zahteval je 1000 goldinarjev. Ker z barantanjem nista prišla skupaj, se je Schulz še isti dan praznih rok vrnil v Ljubljano.



Sl. 8/1: Ravne njive pri Vačah; načrt grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 8/2: Ravne njive pri Vačah, Reber nad Vačami, Breg nad Kandršami, Globel nad Klenikom, Apno nad Klenikom; pozicije grobišč (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.



Sl. 8/3: Ravne njive pri Vačah; gomila 11, pogled z zahoda. Foto: Janez Dular (2017).

Zelo hitro se je na novico odzval tudi Hochstetter. Po prejemu Peruzijevega pisma (*vir 1*) je poslal na Vače asistenta Szombathyja, da bi najdbe odkupil za dunajski muzej. Kako so potekala pogajanja, lahko izvemo iz Szombathyjevega dnevnika (*vir 2*). Na Vačah se je mudil tri dni (od 21. do 23. februarja), v tem času pa je najditelja zmeščal do te mere, da se je zadovoljil z vsoto 250 goldinarjev. Celoten strošek akcije (Szombathy je nekaj najdb odkupil tudi od domačina Janeza Merca) je skupaj z bivanjem, vožnjami in tovarnino znašal 338 goldinarjev in 9 krajcarjev!

Zgodba o nakupu čelade je razgalila vse slabosti sistema, ko je bil uspešnejši tisti, ki je imel na razpolago več denarja. Ko je Dežman po vrnitvi Schulza z Vač izvedel, da se za čelado zanima tudi Hochstetter, je slednjemu v pismu očital nelojalno konkurenco (*vir 3*). Hochstetter je v odgovoru skušal umiriti situacijo, češ da noče ničesar početi na svojo roko, kar pa je bilo le deloma res. Szombathyja je poslal na Vače brez Dežmanove vednosti (*vir 4*). Dvorni in Deželni muzej sta si postala pri pridobivanju arheoloških najdb na Kranjskem resna konkurenta, vendar pa je imela Ljubljana v tekmi z Dunajem malo možnosti za zmago. Bila je finančno prešibka in najdbe z Vač so tudi kasneje večinoma romale v Naravoslovni muzej. Grob bojvnika s sestavljeno čelado je objavil

Stane Gabrovec (*Gabrovec 1965–1966*) in nedavno še Janez Dular (*Dular 2016, 93, t. 5*).

Josef Szombathy se je med svojim raziskovanjem Vač leta 1883 odločil, da zakoplje tudi na eni od gomil na Ravnih njivah. Kolikor je mogoče razbrati iz skromnih beležk, se je lotil prav območja gomile 11, ki jo je kopal že Windischgrätz, v njej pa je bil februarja 1883 najden tudi grob bojvnika s sestavljeno čelado (glej zgoraj). Z delom je začel 27. avgusta in ga zaključil v štirih dneh (*vir 5*). Našel je dvanajst grobov, od katerih pa so le štirje vsebovali pridanke. Gradivo hrani Naravoslovni muzej na Dunaju.

Spomladi 1886 se je Janez Grilc lotil gomile, ki je stala na njegovi parceli na osrednjem delu Ravnih njiv. Njeno lego sta razmeroma dobro opisala Peruzi in Szombathy, zato identificiranje ni bilo težavno (*vir 6; vir 7*). Na naši karti je označena s številko 10 (*sl. 8/1*). Grilca je tudi tokrat spremljala neverjetna sreča. Izkopal je eno samo luknjo in v njej našel grob bojvnika z negovsko čelado, ki je imela na čelni strani napis. Poleg je bila še tulasta sekira, razen vitki sulični osti, dve majhni fibuli, glinasta posoda, razen tega pa še votle in vozlaste zapestnice, dve bronasti posodi, veliko jagod in drugih drobnarij. Učitelj Peruzi je o najdbi takoj obvestil Dežmana (*vir 8*). Ta je najditelju za predmete

ponudil poldrugi stotak, kar pa je bilo daleč od vsote 12.000 goldinarjev, ki jo je zahteval Grilc. Pisali so tudi Szombathyju, ki je prav takrat izkopaval na Gurini v Ziljski dolini (*vir 9*). Devetega junija je prišel na Vače in skušal z Grilcem skleniti kupčijo. Kot lahko razberemo iz njegovega dnevnika, se je pogajal tri dni (*vir 7*). Pri tem mu je pomagal Peruzi, medtem ko se je Pečnik, ki je prav tako prišel na Vače, postavil na Grilčevo stran. Vse kaže, da mu je obljubil najti boljšega kupca, zato se je Szombathy, ki je bil na koncu pripravljen plačati 250 goldinarjev, praznih rok vrnil na Dunaj. Pečnik je držal obljubo. Stopil je v stik z direktorjem Antične in numizmatične zbirke dunajskega Umetnostnozgodovinskega muzeja Friedrichom Kennerjem, ki je bil pripravljen odkupiti najdbe. Grilcu so odšteli 550 goldinarjev, povrh pa so mu dali še srebrno uro z verižico (*vir 10*)!

Dober odnos z Grilcem je Pečniku omogočil, da mu je dovolil raziskati gomilo do konca. Z vnemo se je lotil dela, uspeh pa je bil pičel. Našel je tri grobove, od katerih je le eden vseboval nekaj bronca (*vir 11*). Po dveh dneh je s kopanjem zaključil in zapustil Vače. Še prej je na sosednji parceli, ki je bila v lasti posestnika Klinca zakupil nekaj gomil. S tem je skušal preprečiti Peruziju, da bi na Ravnih njivah nadaljeval s kopanjem za Naravoslovni muzej. Čelado je objavil Janez Dular (*Dular 2016, 93, t. 6: 1*).

Če je verjeti podatkom Walterja Schmidja, ki jih je očitno dobil od domačinov, je na Ravnih njivah kopala tudi vojvodinja Mecklenburška (*Schmid 1939, priloga*). Katero gomilo ni znano, saj bi bilo potrebno pregledati arhiv, ki ga morda hrani skupaj z gradivom z Vač Ashmolejev muzej v Oxfordu.

Dve gomili na Ravnih njivah je raziskal tudi W. Schmid (*Schmid 1939, priloga*). V prvi je našel sedem in v drugi tri grobove. Najdbe, ki so prispele v Narodni muzej, je objavil France Stare (*Stare 1955, 63 s*).

Arhivski viri

- (*vir 1*) Pismo Peruzija Hochstetterju z dne 17. 2. 1883 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 2*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 26, str. 2 ss (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 3*) Pismo Dežmana Hochstetterju z dne 20. 2. 1883 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 4*) Pismo Hochstetterja Dežmanu z dne 22. 2. 1883 (Arhiv NMS 1883/1).
- (*vir 5*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 23, str. 24 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 6*) Pismo Peruzija Dežmanu z dne 14. 5. 1886 (Arhiv NMS 1886/31).
- (*vir 7*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 39, str. 75 ss (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 8*) Pismi Peruzija Dežmanu z dne 14. 5. in 25. 5. 1886 (Arhiv NMS 1886/31 in 1886/32).
- (*vir 9*) Pismo Grilca Szombathyju z dne 30. 5. 1886 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 10*) Pismi Kennerja Pečniku z dne 31. 7. in 6. 8. 1886 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 1).
- (*vir 11*) Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 8. 8. 1886 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).

Literatura

- Dular 2016, 93.
- Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89 in 257, sl. 151.
- Gabrovec 1965–1966.
- Hochstetter 1883, 168 s.
- Schmid 1939, priloga.
- Stare 1955, 63 s.

Kat. št.: 8A

Najdišče: Breg.

Kraj: Kandrše.

TTN5: Litija 15: GKY: 488040 – GKX: 109263.

Tip najdišča: gomilno grobišče (8 gomil).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

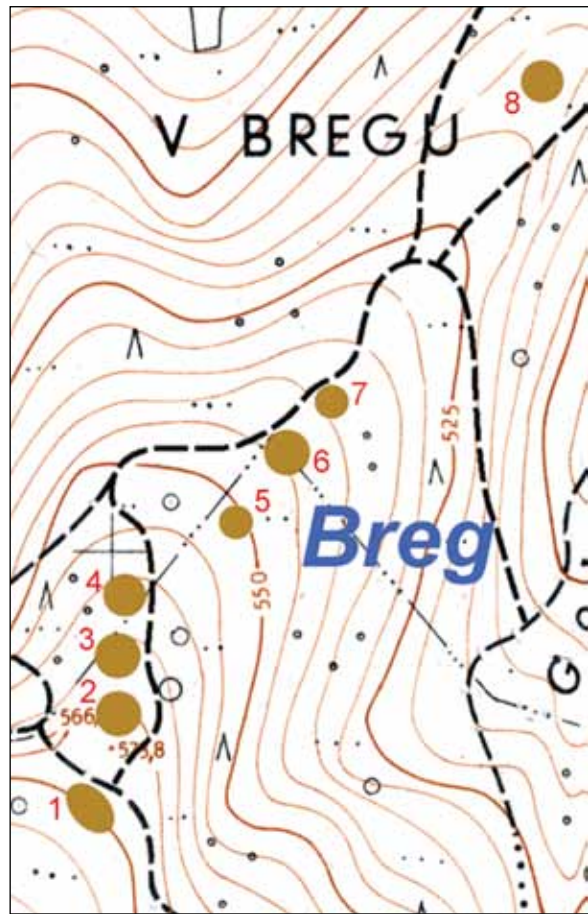
Breg je ledinsko ime za širok z gozdom poraščen greben, ki se spušča proti naselju Kandrše. Na vzhodni strani je zamejen z grapo Globel, na severovzhodu se ob njegovem vznožju širijo travniki Mlake, proti jugu pa se teren zlije z gozdnatim hrbtom Ravnih njiv. Na vrhu grebena je ohranjenih osem gomil. Dve sta večji, na vseh pa so vidni sledovi vkopov (glej *sl. 8/2, 8A/1*).

Potek raziskav

Kot lahko razberemo iz Szombathyjevega dnevnika, je avgusta 1883 po njegovem naročilu Franc Peruzi na eni od gomil naredil poskusni kop. Našel je jaškast grob, v katerem sta bila eden vrh drugega dva skeleta. Prvi je bil usmerjen proti vzhodu, drugi na zahod. Pridatkov nista imela (*vir 1*). Glede na to, da je Szombathy v dnevniku zabeležil tudi lastnika parcele – pisal se je namreč Mali – pride v poštev le gomila, ki je na našem načrtu označena s št. 6.

Arhivski vir

(*vir 1*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 23, str. 30 (Fundaktenarchiv NHMW).



Sl. 8A/1: Breg nad Kandršami; načrt grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:2500.

Kat. št.: 8B

Najdišče: Globel.

Kraj: Klenik.

TTN5: Litija 25; *GKY:* 488075 – *GKX:* 108923.

Tip najdišča: gomilno grobišče? (1 gomila).

Datacija: ?.

Opis

Na sedlu med Ravnimi njivami in Slemškom je gomili podobna tvorba (premer okoli 15 m, višina 2 m), na kateri stoji kapelica (glej *sl. 8/2, 8B/1*). Severno od tod se teren spušča v globoko grapo z imenom Globel. Če je vzpetina res gomila in ne le naravna tvorba, brez sondiranja ni mogoče ugotoviti. Točka je bila dokumentirana pri terenskem pregledu Vač septembra 1998 – priključena k najdišču Apno (*Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89.



Sl. 8B/1: Globel nad Klenikom; pogled na domnevno gomilo s severovzhoda. Foto Janez Dular (2020).

Kat. št.: 8C*Najdišče:* Reber.*Kraj:* Vače.*TTN5:* Litija 25; *GKY:* 487892 – *GKX:* 108711.*Tip najdišča:* plano grobišče.*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Nad pokopališčem v Vačah se dviga proti jugu nagnjeno pobočje, ki nosi ledinsko ime Reber (glej *sl. 8/2, 8C/1*). Na njem so se včasih razprostirale njive, danes pa je območje večidel zatravljeno. Na severni strani je Reber zamejena z gozdnatim hrbtom, ki se postopoma spušča od severozahoda proti jugovzhodu.

Potek raziskav

Ob skrajni jugovzhodni kopi grebena je bilo nekoč polje lastnika Mrve, kjer so našli žare. To je vzpodbudilo Josefa Szombathyja, da je poleti 1883, ko je raziskoval grobišča v okolici Vač, tudi na tem kraju naredil manjši izkop (*vir 1*). V treh dneh (23.–25. 8.) je izkopal štiri žgane grobove, od katerih pa sta le dva vsebovala pri-datke. Najdbe hrani Naravoslovni muzej na Dunaju.

Arhivski vir

(*vir 1*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 23, str. 21(Fundaktenarchiv NHMW).



Sl. 8C/1: Reber nad Vačami; pogled na najdišče z zahoda. Foto Janez Dular (2020).

Kat. št.: 8D*Najdišče:* Dol.*Kraj:* Gora pri Pečah.*TTN5:* Litija 14; *GKY:* 486491 – *GKX:* 109798 (središče naselja).*Tip najdišča:* plano grobišče.*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Marca 1878 je kmet Lože Topovšek tik ob svoji hiši v zaselku Dol (*sl. 8D/1*) našel pod težko kamniti ploščo človeško okostje z bronastima zapestnicama, poleg pa še pet glinastih posod, od katerih je največja vsebovala

žganino in več bronastih obročev. Nadaljnji izkop, ki sta ga na tem mestu 25. julija istega leta opravila Dežman in Hochstetter, je bil neuspešen (*Deschmann, Hochstetter 1879, 30*).

Dve zapestnici sta prišli v ljubljanski Deželni muzej (*Gabrovec 1965, 101, t. 12: 6–7*), Naravoslovni muzej na Dunaju pa hrani od tu fragmente dveh posod in pasjo lobanjo – inv. št. 3616–3618 (*Zupančič 1975, 193*).

Literatura

Deschmann, Hochstetter 1879, 30.

Gabrovec 1965, 101, t. 12: 6–7.

Zupančič 1975, Gora Svetega Florjana. V: *ANSL*, 193.

Sl. 8D/1: Dol pri Gori pri Pečah; središče vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 9

Najdišče: Zgornja krona.

Kraj: Vače.

TTN5: Litija 15, Litija 16, Litija 25; *GKY:* 488722 – *GKX:* 109104.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba, mlajša železna doba.

Opis

Naselje na Zgornji kroni je bilo že predstavljeno v strokovni literaturi, zato bo na tem mestu dovolj, če ponovimo nekatere podatke (*Dular, Tecco Hvala 2007, 158 ss, pril. 2*). Severovzhodno od Vač, se dviga dominanten plato, ki ga z vseh strani obdajajo strma pobočja (*sl. 9/1, 9/2*). Njegov obris je zaradi geološke podlage, ki jo v pretežni meri tvori dolomit, zelo razvejan. Teren se rahlo vzpenja od juga proti severu. Vrh doseže v dveh skoraj enako visokih kopastih vzpetinah (Špičasti hrib in Zgornja krona), med katerima je blago sedlo. Na jugozahodu pride plato v ozek pomol (Slemšek), na katerem stoji podružnična cerkvice sv. Križa.

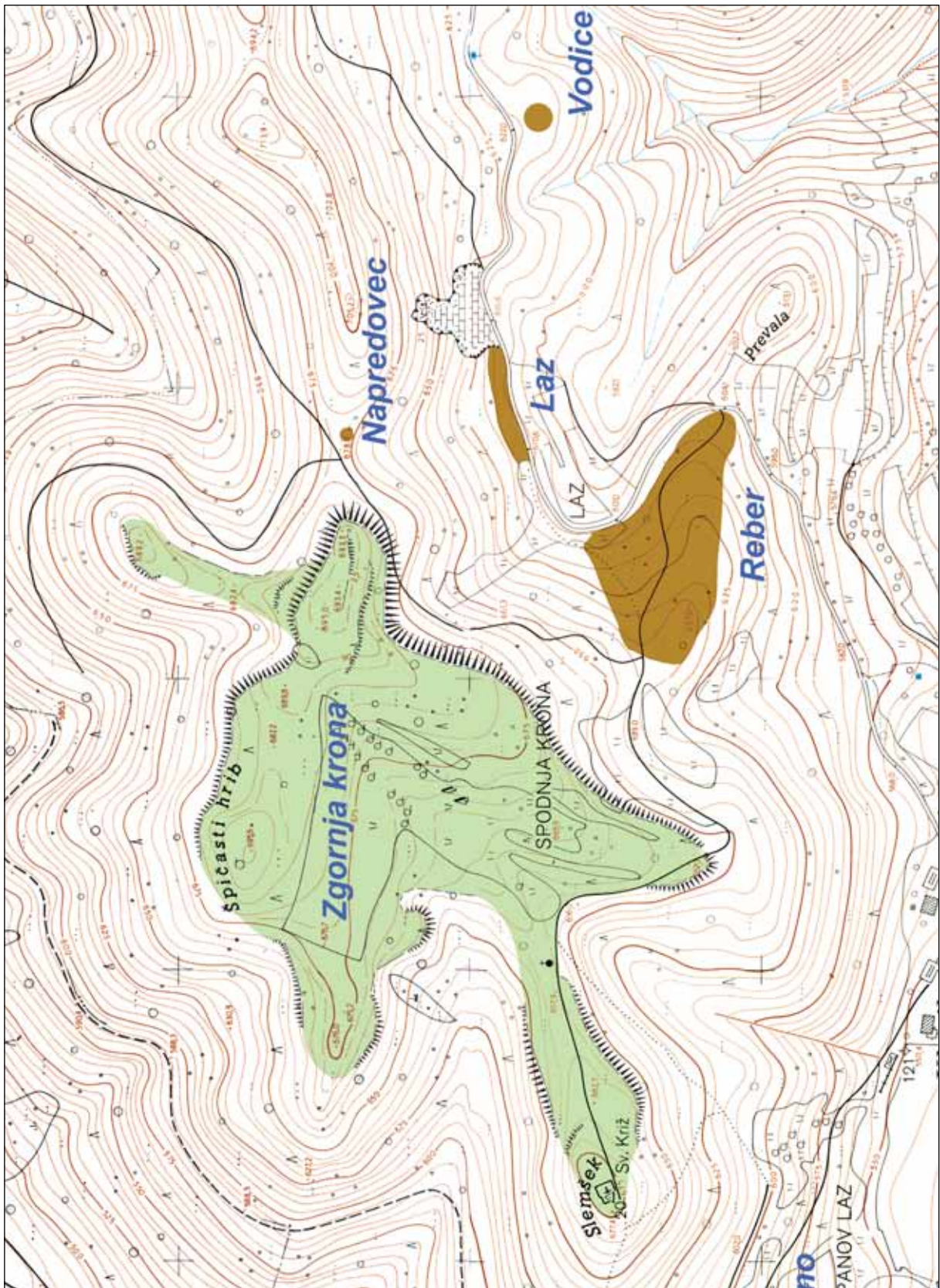
Oblika naselja je bila v celoti prilagojena reliefu hriba (*pril. 9/1*). Poseljeni so bili osrednji plato in obe kopasti vzpetini, ostanki teras pa so se ohranili tudi na pobočjih Slemška in ozkem jeziku na skrajnem severnem koncu grebena pod Zgornjo krono.

Obod naselja se je najbolje ohranil na vzhodni strani. Sledimo mu lahko po robu lepe terase, pod katero je razmeroma strma ježa. Slednja je zelo močna na območju Zgornje krone, dobro pa je z njo zamejena tudi vsa severna stran naselja. Nekoliko slabša je situacija na severozahodnem koncu gradišča. Tu so se ohranili le trije razmeroma kratki odseki teras, preostali deli pa so očitno spolzeli po pobočjih, ki se strmo spuščajo v grapo Globel. Isto lahko rečemo za Slemšek, ozek pomol na jugozahodnem koncu naselja. Severna in južna stran sta namreč dobro zamejeni, na skrajni zahodni strani pa je bil teren preoblikovan. Prazgodovinske ostaline so očitno odstranili pri gradnji cerkvice Sv. Križa.

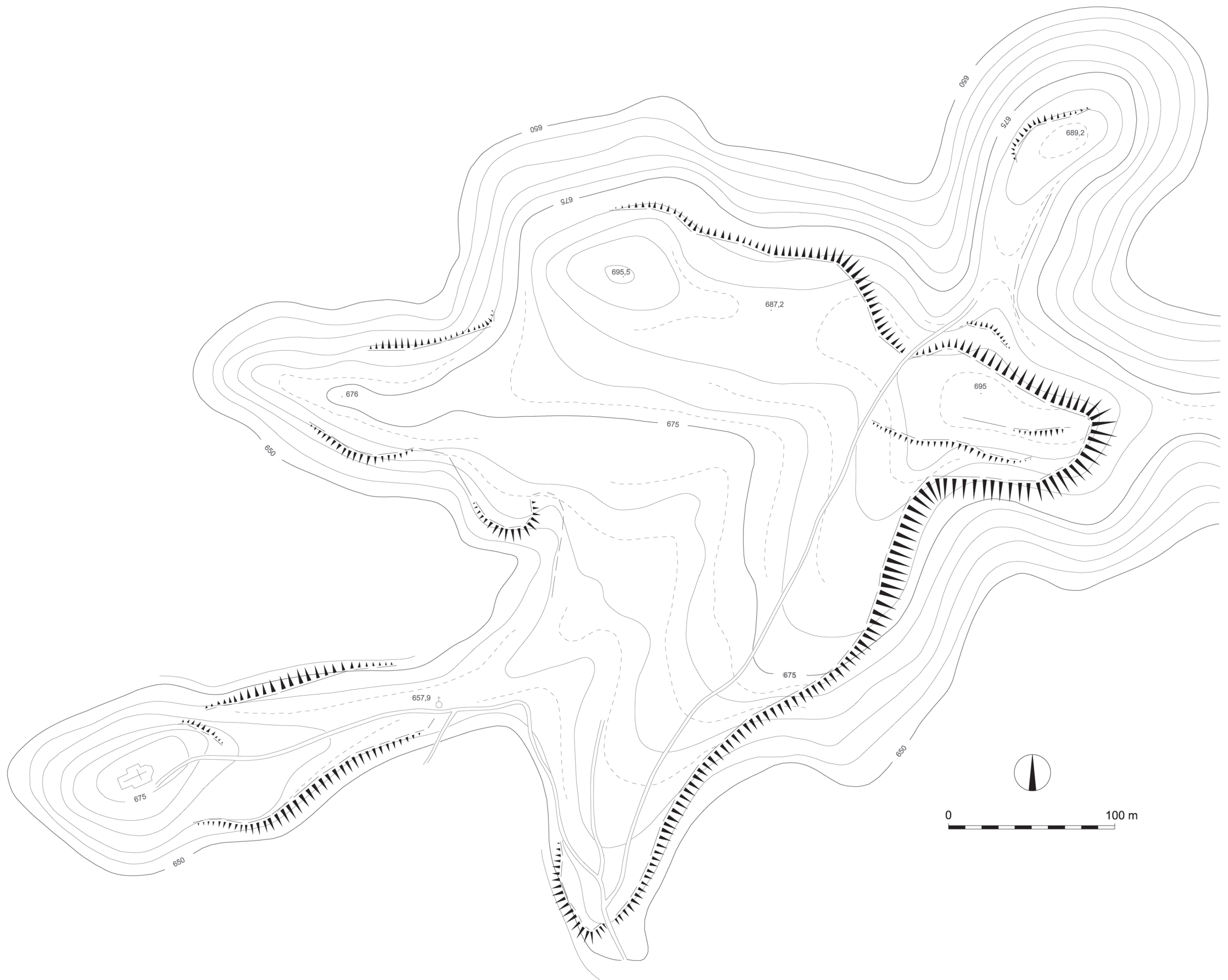
Notranjost naselja je prostrana. Še donedavna so se tu širile njivske površine, danes pa je prostor večinoma zatravljen in ga že zarašča gozd. Prav zaradi obdelovanja polj v notranjosti ni vidnih prazgodovinskih poselitvenih struktur. Izjema je območje z gozdom porasle Zgornje krone, kjer sta ostala na svojem mestu dva krajša odseka teras, s katerima so zravnali nagnjen teren. Manjša terasa se je ohranila tudi na severnem pobočju Zgornje krone, in sicer tik nad ozkim pomolom, ki je bil prav tako priključen k naselju. Dokaz so ostanki teras, ki pa so slabo vidni, zato ne vemo, če so bile povezane z glavnim obodom naselja.



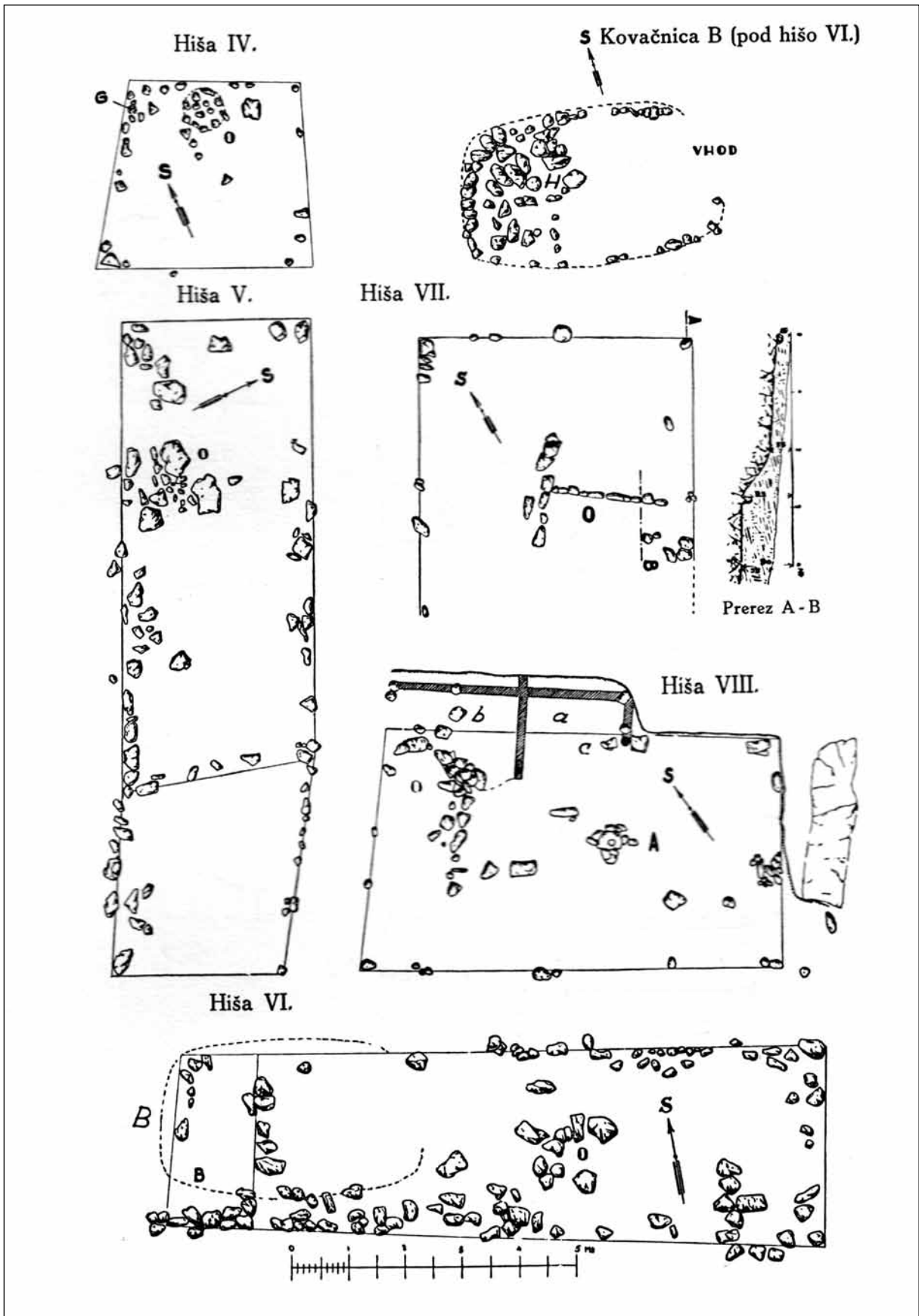
Sl. 9/1: Zgornja krona nad Vačami; pogled na Slemšek s cerkvico sv. Križa z jugozahoda. Foto: Janez Dular (2017).



Sl. 9/2: Zgornja krona nad Vačami, Napredovec nad Klenikom, Laz nad Klenikom, Reber nad Klenikom, Vodice nad Klenikom; pozicije naselja in grobišč (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.



Pril. 9/1: Zgornja krona nad Vačami; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 9/4: Zgornja krona nad Vačami; tlorisi hiš. M. = 1:100 (po Schmidu 1939).

Pripadajoča grobišča ležijo vzhodno, južno in zahodno od naselja na Zgornji kroni (sl. 9/3).

Potek raziskav

Ostanke živalskih kosti, in sicer svinj, jelenov, govedi in koz ter črepinje posod, ki so ležali 0,5 m pod površjem blizu kapelice ob poti na Slemšek, omenjata že Dežman in Hochstetter (Deschmann, Hochstetter 1879, 7, Taf. 4). Poskusen izkop na naselju je leta 1883 opravil Josef Szombathy. Na vzhodnem robu je ugotovil kamnit okop in v njem humusno zemljo z drobirjem in najdbami: omenja dva vijčka, fragment glinastega svitka, železen nož, kamnit brus in veliko črepinj grobih posod (vir 1).

Naselje nad Vačami je med letoma 1932 in 1934 raziskoval tudi Walter Schmid (Schmid 1939). Kopal je zlasti na območju Zgornje krone, kjer je odkril 2,3 m debel kamnit zid in za njim več stavb (sl. 9/4). Vrsto hiš

je raziskal še na južni strani Špičastega hriba, posamezne stavbe pa so prišle na dan tudi na drugih predelih naselja. Pozicije raziskanih objektov je vrisal na geodetski načrt, ki pa zaobjema le osrednji del gradišča brez pomolov severno od Zgornje krone in na Slemšku (sl. 9/5). Manjkajo tudi poselitvene terase oziroma obod, ki se je, kot smo že omenili, odlično ohranil zlasti na vzhodnem in severnem koncu naselja.

Arhivski vir

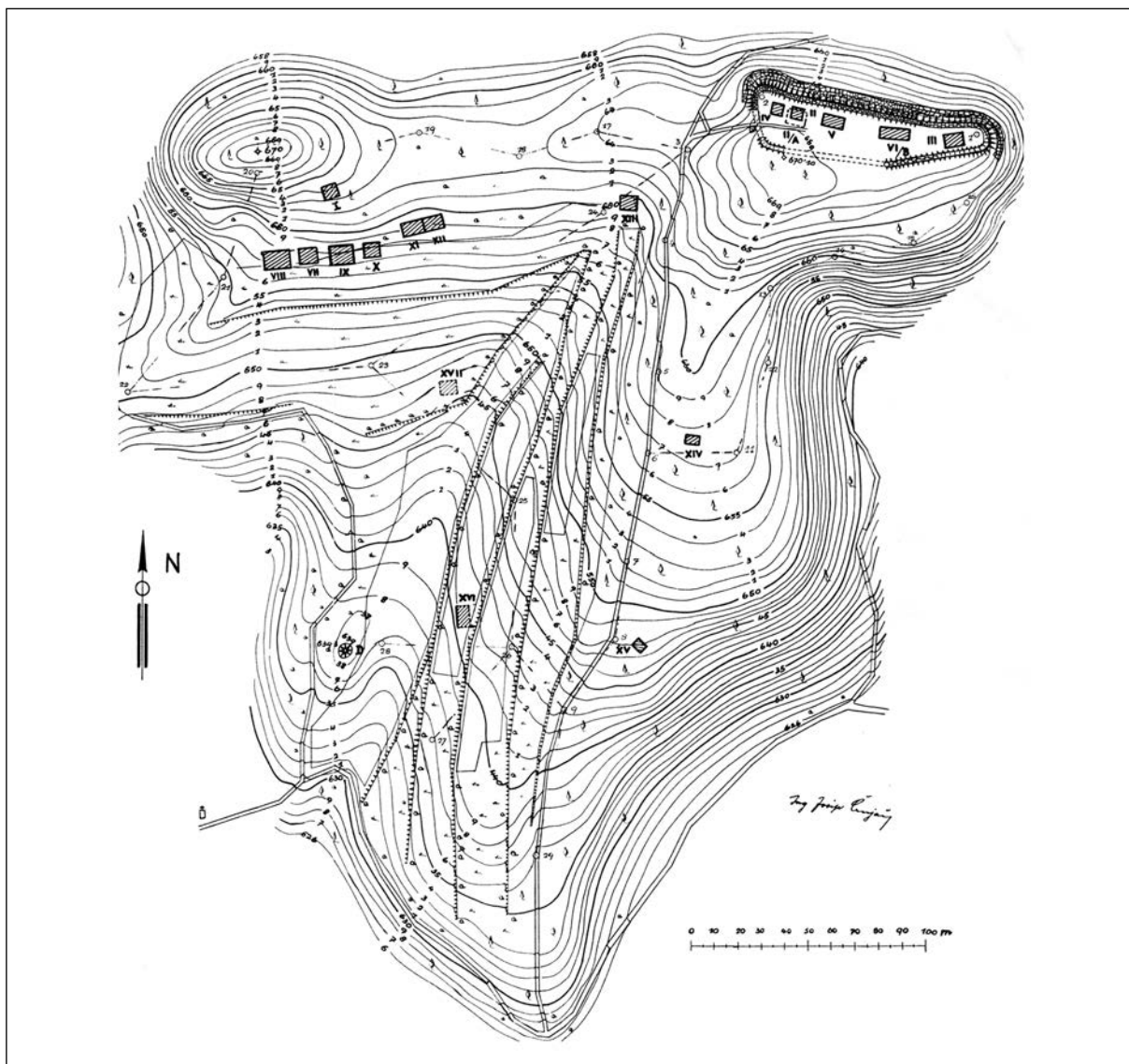
(vir 1) Szombathy, Tagebuch, Büchel 25, str. 38 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Deschmann, Hochstetter 1879, 7 s.

Dular, Tecco Hvala 2007, 158 ss, sl. 89 in 257, pril. 2.

Schmid 1939.



Sl. 9/5: Zgornja krona nad Vačami; Schmidov načrt naselja. M. = 1:3000 (po Schmidu 1939).

Kat. št.: 10

Najdišče: Napredovec.

Kraj: Klenik.

TTN5: Litija 16; GKY: 488966 – GKX: 109098.

Tip najdišča: gomilno grobišče? (1 gomila).

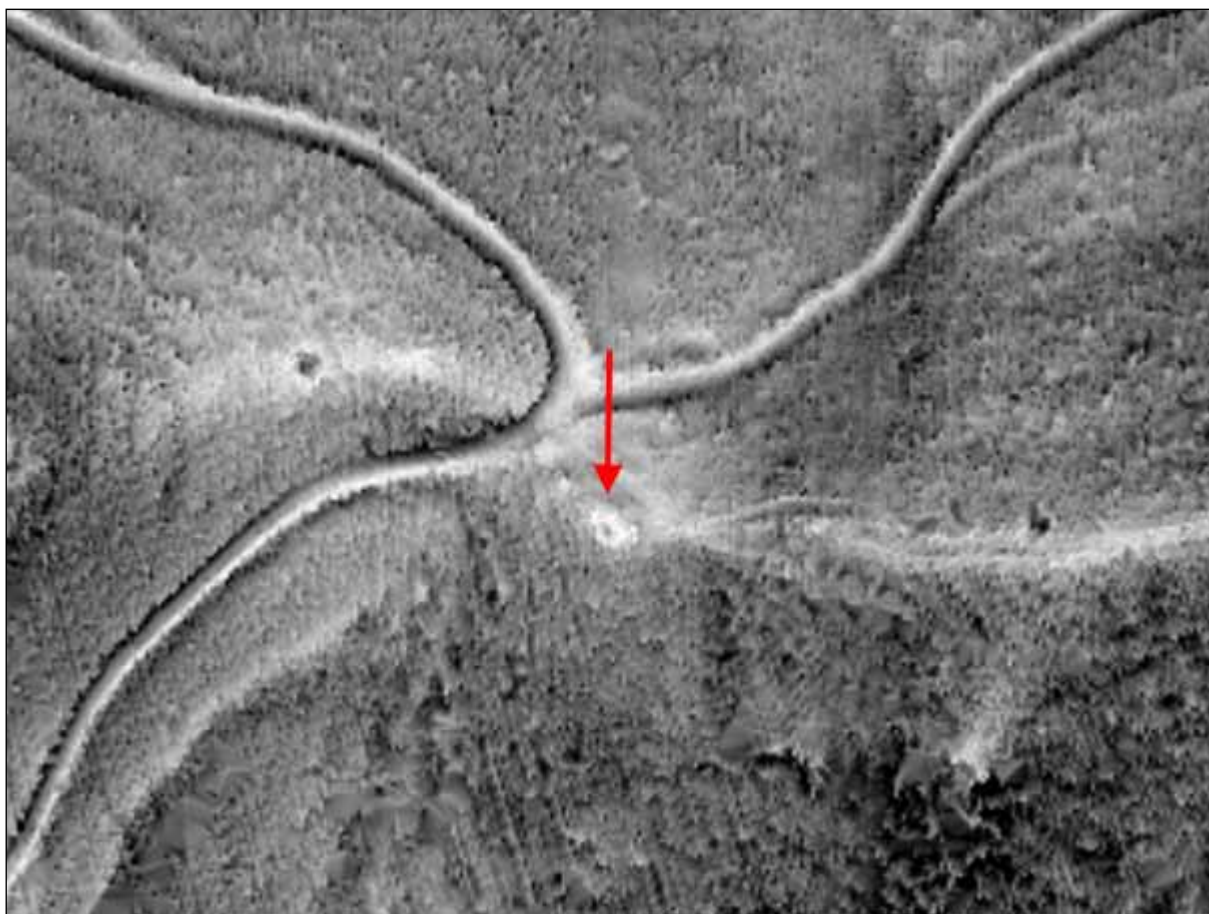
Datacija: neopredeljeno.

Opis

Na sedlu med Zgornjo krono in ozkim grebenom Napredovca je gomili podobna tvorba s premerom 10 m (glej *sl. 9/2; 10/1*). Njena višina znaša 1,5 m. Na vrhu ima manjši vkop. Kdo je tu kopal in kaj je našel, ni znano. Gomila, ki jo moramo označiti za dvomljivo, je bila dokumentirana pri terenskem pregledu Vač septembra 1998 (*Dular, Tecco Hvala 2007, 157, sl. 89 in 257*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 157, sl. 89 in 257.



Sl. 10/1: Napredovec nad Klenikom; pozicija gomile (osnova: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 11

Najdišče: Vodice.

Kraj: Klenik.

TTN5: Litija 26; *GKY:* 489234 – *GKX:* 108926.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

pregledu Vač septembra 1998 (*Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89 in 258*). France Stare omenja (*Stare 1954a, 10*), da je na Vodica kopala Mecklenburška, kar pa ne drži, saj je iz Schmidovega načrta raziskovanj, ki je nastal na podatkih domačinov, razvidno, da je delala na bližnji ledini Laz (*Schmid 1939, priloga*).

Opis

Desno od ceste, ki pelje iz Klenika v Cvetež, je v gozdu 22 m široka in 3 m visoka neprekopana gomila (glej *sl. 9/2; 11/1*). Dokumentirana je bila pri terenskem

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89 in 258.

Schmid 1939, priloga.

Stare 1954a, 10.



Sl. 11/1: Vodice nad Klenikom; pogled na gomilo z zahoda. Foto: Janez Dular (2017).

Kat. št.: 11A

Najdišče: Hrovašca.

Kraj: Cvetež.

TTN5: Litija 26; GKY: 489513 – GKX: 108852.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Najdišče leži desno ob poti iz Klenika v Cvetež, in sicer na vrhu manjšega prevala, kjer se teren proti jugozahodu naglo dvigne v kopasti vrh Hrovašce (sl. 11A/1; 11A/2). Območje je danes v celoti prekopano, včasih pa sta bila tu vidna dva sploščena stožca. Szombathy, ki je najdišče pred izkopavanjem natančno opisal, pravi, da je bil manjši že prevrtan, v njem pa naj bi našli žare.

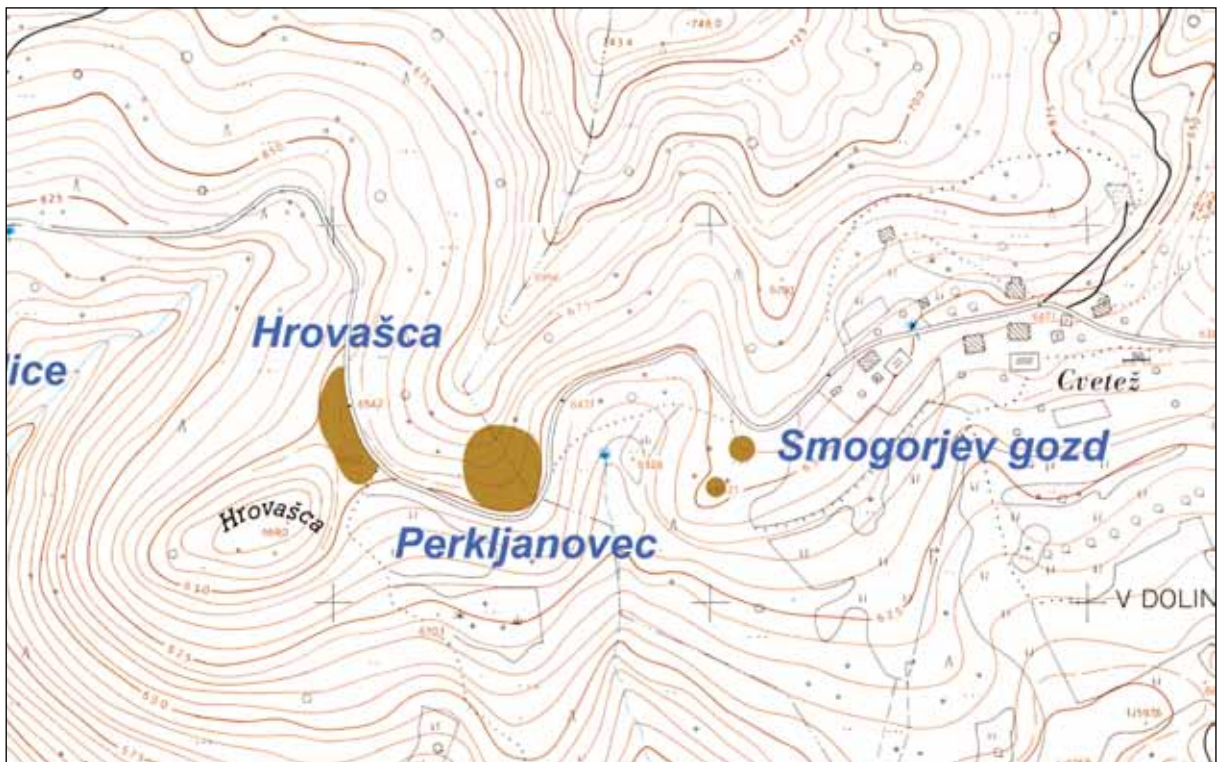
Večja kopa je ležala jugovzhodno od prve. V premeru je merila 20 m, visoka pa je bila do 2 m (*vir 1*).

Potek raziskav

Grobišče je raziskal Szombathy (*vir 1*). Kopati je začel od sredine vzpetine proti severozahodu. Najprej je trčil na neke vrste obodni zid iz velikih lomljencev, znotraj katerega so ležali grobovi. Dokumentiral je 16 pokopov, med katerimi pa jih je bilo pet brez pridakov. Najdbe hrani Naravoslovni muzej na Dunaju.

Arhivski vir

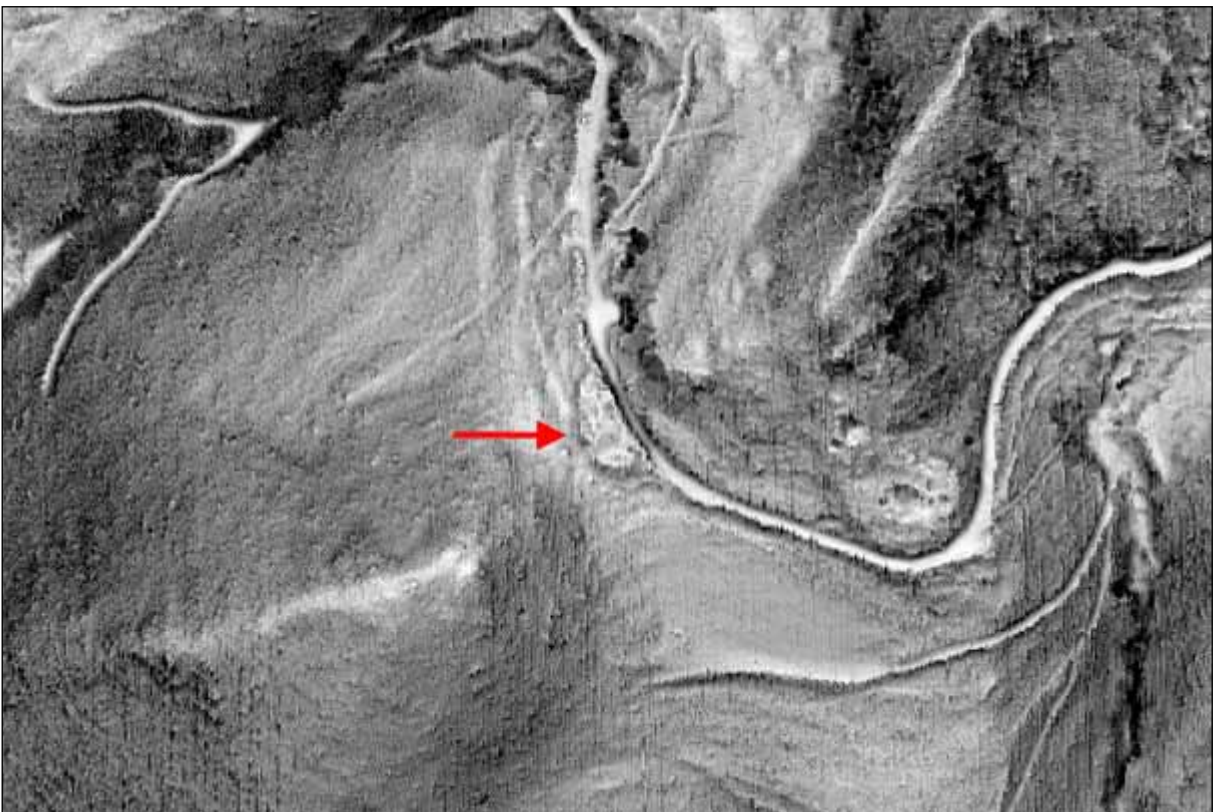
(*vir 1*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 26, str. 18 ss (Fundaktenarchiv NHMW).



Sl. 11A/1: Hrovašca pri Cvetežu, Perkljanovec pri Cvetežu, Smogorjev gozd pri Cvetežu; pozicije grobišč (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.



Sl. 11A/2: Hrovašca pri Cvetežu; pogled na grobišče z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (2017).



Sl. 11A/3: Hrovašca pri Cvetežu; pozicija grobišča (osnova: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 11B

Najdišče: Perkljanovec.

Kraj: Cvetež.

TTN5: Litija 26; *GKY:* 489619 – *GKX:* 108826.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Perkljanovec je ledinsko ime za del strmega grebena tik nad ostrim zavojem ceste, ki pelje iz Klenika v Cvetež (*sl. 11B/1*; glej tudi *sl. 11A/1*). Tu so domačini našli najdbe, zato se je kustos deželnega muzeja Karl Dežman odločil, da organizira izkopavanje (*vir 1*).

Potek raziskav

Dela, ki so potekala poleti 1882, je vodil Ferdinand Schulz. Na približno 40 korakov dolgem in 20 korakov širokem prostoru je odkril 60-70 kamnitih plošč, ki so prekrivale žare ali pa so bile pod njimi zgolj v peščeno podlago vkopane jame z žganino. Najdbe v grobovih so bile skromne. Prevladoval je razlomljen železen nakit in redke močno poškodovane bronaste fibule. Bogatejši so bili skeletni grobovi. Našli so jih okoli dvajset, ležali pa so v isti globini kot žare. Nekateri so bili pokriti s kamnitimi ploščami. Med najdbami, ki so bile izkopane

na tem grobišču in so bile kasneje v ljubljanskem muzeju tipološko inventarizirane, velja omeniti železno mahairo z nožnico iz bronaste pločevine, ki je bila okrašena z vgraviranimi kozorogi ter fibulo z bogatimi obeski (*Deschmann 1883b, 178, sl. 60, t. 14*).

Najdišče na Perkljanovcu si je že februarja 1883 ogledal tudi Szombathy, ko se je mudil na Vačah zaradi nakupa čelade. Ugotovil je, da je teren sicer dodobra prervrtan, vendar pa bi se navzgor še splačalo kopati (*vir 2*). Ko se je julija istega leta vrnil na Vače, da po naročilu Antropološkega društva podrobneje razišče tamkajšnja grobišča, se je najprej lotil prav Perkljanovca. Najdišče je v svojem dnevniku poimenoval Cvetež A. Zakopal je na več mestih, vendar pa ni imel veliko sreče. Našel je le en otroški grob, zato je nadaljnje raziskovanje tega območja opustil. Najdbe hrani Naravoslovni muzej.

Arhivska vira

(*vir 1*) Dežmanovo poročilo Deželnemu odboru za leto 1882 (Arhiv RS, fond AS 38, Deželni zbor in odbor za Kranjsko IX-5, 1883/2007).

(*vir 2*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 26, str. 5 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Deschmann 1883b, 177 ss.



Sl. 11B/1: Perkljanovec pri Cvetežu; pogled na greben z grobiščem z juga. Foto: Janez Dular (2017).

Kat. št.: 12

Najdišče: Smogorjev gozd.

Kraj: Cvetež.

TTN5: Litija 26; *GKY:* 489764 – *GKX:* 108858.

Tip najdišča: gomilno grobišče (2 gomili).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Grobišče leži tik pred zaselkom Cvetež (glej *sl. 11A/1*). Prva ga omenjata Dežman in Hochstetter, ki sta na grebenu naštela pet gomil: dve na desni (*sl. 12/1*) in tri manjše na levi strani poti. V slednjih naj bi kmetje našli črepinje in oglje (*Deschmann, Hochstetter 1878, 27*). Podatka o treh manjših gomilah s terenskim pregledom nismo mogli potrditi. Nad potjo, ki je danes razširjena v lokalno cesto, so namreč zgradili vodohran in s tem močno spremenili nekdanji videz pobočja. Vendar pa so prav nad cestnim ovinkom še vidni sledovi kopanj, le teren ne daje videza, da bi tu nekdanjale gomile.

Drugače je z obema gomilama desno od ceste. Obe sta dobro vidni, raziskal pa ju je Ferdinand Schulz.

Potek raziskav

Kot lahko razberemo iz skopega Dežmanovega poročila (*Deschmann 1883b, 179*), je Schulz na severni strani prve gomile, ki je imela na temenu globoko udrtino, našel fragmente rdeče-črno barvanih posod z nogo, razen tega pa še deset črno žganih žar, od katerih so bile tri dokaj dobro ohranjene. Zakopal je tudi na sosednji, južno ležeči gomili. Našel je več grobov, ki pa so bili večinoma brez pridatkov. V enem omenja uhan, jantarne jagode in posamezne fibule, med njimi fibulo z oblogo iz zelene steklene paste. Najdbe so po zaključku izkopavanj prispele v Deželni muzej v Ljubljani.

Kot lahko razberemo iz pisem, ki ju je Peruzi poslal Dežmanu, sta pozimi 1884 na gomili pod cesto kopala domačina Janez Grilc in Janez Maus (*vir 1*). Našla sta kamnite plošče in človeške kosti, na katerih so bile sledi zelenega volka. Drugih najdb Peruzi ne omenja.

Arhivski vir

(*vir 1*) Pismi Peruzija Dežmanu z dne 26. 1. 1884 in 14. 3. 1884 (Arhiv NMS 1884/6 in 1884/25).

Literatura

Deschmann 1883b, 177 ss.

Deschmann, Hochstetter 1879, 27.



Sl. 12/1: Smogorjev gozd pri Cvetežu; poziciji gomil (osnova: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 13

Najdišče: Apno.

Kraj: Klenik.

TTN5: Litija 25; GKY: 488155 – GKX: 108779.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

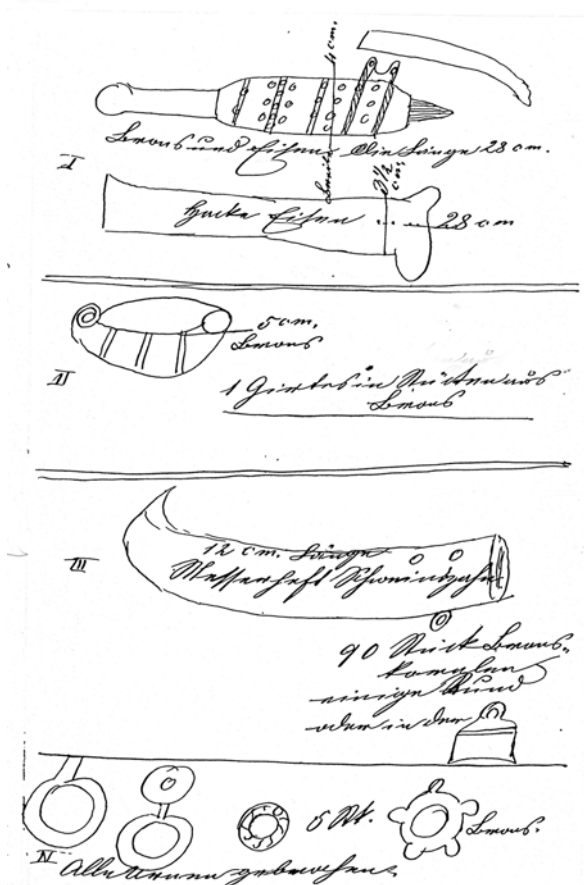
Na jugozahodnem pobočju Slemška je ozka, nekoliko nagnjena terasa, ki nosi ledinsko ime Apno (glej *sl. 8/2; 13/2*). Včasih so bile na tem mestu njive, danes pa je območje spremenjeno v travnik, ki ga zarašča gozd. Na terasi je bilo odkrito grobišče, zanimivo predvsem zaradi tega, ker je dalo nekaj pomembnih najdb.

Potek raziskav

Kolikor lahko razberemo iz arhivskih virov, so na Apnu na prve najdbe naleteli kmetje pri obdelovanju polj. V dveh pismih, ki ju je učitelj Franc Peruzi poslal Dragotinu Dežmanu, so namreč podatki, da je pozimi 1886 lastnik Ignac Hribar na njivi izkopal predmete, za katere je zahteval 20 goldinarjev (*vir 1*). Nekaj predmetov je Peruzi celo narisal, zato vemo, da je bilo vmes železno bodalo v okrašeni bronasti nožnici in sekira z ostankom lesenega toporišča (*sl. 13/1*). Najdbe so prispele v Deželni muzej.

Avgusta 1886 se je na Vačah izkopavanj ponovno lotil tudi Peruzi, ki mu je Szombathy v ta namen nakazal 50 goldinarjev (*vir 2*). Kod vse je kopal iz ohranjene korespondence ni moč razbrati, po vsej verjetnosti tudi na Apnu. Ker pa je bila pošiljka predmetov, ki jih je na Dunaj poslal konec avgusta (*vir 3*), inventarizirana brez najdiščnih oznak, tega ne moremo trdno dokazati.

Zanesljivo pa je Peruzi kopal na Apnu naslednji mesec (septembra 1886), saj je to omenil v svojem pismu (*vir 4*). Dokument je pomemben tudi zaradi tega, ker je v njem zabeležena vsebina štirih grobov, ki se jih je dalo delno rekonstruirati. Omeniti moramo še to, da so bile najdbe s teh izkopavanj v Naravoslovnem muzeju iz neznanega razloga inventarizirane skupaj s predmeti, ki jih je Peruzi na Apnu izkopal naslednje leto. Decembra 1887 mu je namreč Ignac Hribar dovolil, da nadaljuje z deli na njegovi njivi. Imel je neverjetno srečo, saj je že prvi dan naletel na grob bojevnika z dvogrebenasto čelado in konjem, razen tega pa je izkopal še otroški in ženski skelet. O najdbi je s telegramom obvestil Szombathyja, ki se je nemudoma podal na Vače. Ogleдал si je mesto najdb in nam v svojem dnevniku ohranil dokaj natančen opis (*vir 5*). Vendar pa grob bojevnika še ni bil izkopan do konca. Ko je lastnik Hribar videl, kaj so našli, se je odločil, da bo sam nadaljeval s kopanjem (*vir 6*). En seženj od konjskega okostja je našel konjsko lobanjo, sulični osti, pasno spono, nož in še nekaj delov konjske opreme. Najdbe je po novem letu prodal Peruziju, ki jih je poslal v Naravoslovni muzej. Tam so jih skupaj z zgoraj omenjenim gradivom iz leta 1886 inventarizirali



Sl. 13/1: Apno nad Klenikom; Peruzijeva risba predmetov, ki jih je leta 1886 ponudil v odkup Deželnemu muzeju (Arhiv NMS).

po tipološkem principu brez grobnih oznak. Grobno celoto bojevnika z dvogrebenasto čelado in konjem je s pomočjo pisnih virov sestavil in objavil Dragan Božič (*Božič 2014*).

Na Apnu je leta 1934 kopal W. Schmid in našel 28 grobov. Najdbe, ki so prispele v Narodni muzej, je objavil France Stare (*Stare 1955*).

Leta 1984 je na Apnu sondiral tudi Davorin Vuga in našel žgan in skeletni grob (*Vuga 1985*).

Arhivski viri

(*vir 1*) Pismo Peruzija Dežmanu z dne 5. 1. 1886 in 13. 2. 1886 (Arhiv NMS 1886/2 in 1886/16).

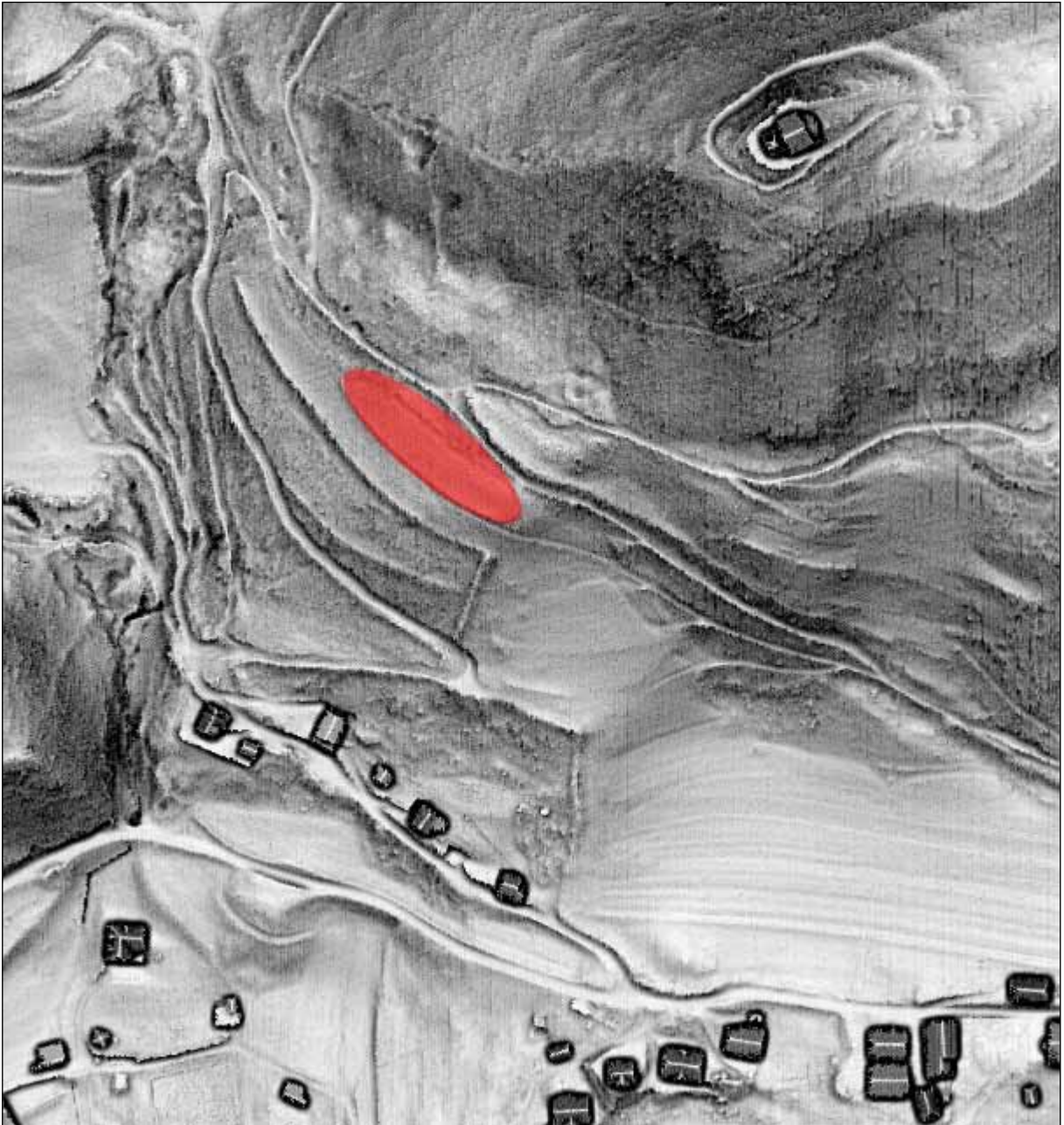
(*vir 2*) Pismo Peruzija Szombathyju z dne 5. 8. 1886 (Fundaktenarchiv NHMW).

(*vir 3*) Pismo Peruzija Szombathyju z dne 28. 8. 1886 (Fundaktenarchiv NHMW).

(*vir 4*) Pismo Peruzija Szombathyju z dne 11. 9. 1886 (Fundaktenarchiv NHMW).

- (vir 5) Szombathy, Tagebuch, Büchel 27, str. 95-93
(Fundaktenarchiv NHMW).
(vir 6) Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 29. 1. 1888
(Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).

Literatura
Božič 2014.
Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89 in 258.
Stare 1955, 58 ss.
Vuga 1985, 202 ss.



Sl. 13/2: Apno nad Klenikom; pozicija grobišča (osnova: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 14

Najdišče: Laz.

Kraj: Klenik.

TTN5: Litija 26; GKY: 488902 – GKX: 108946.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Severno od glavnega grobišča na Rebri naredi cesta, ki pelje iz Klenika v Cvetez, širok zavoj. Levo od nje se razteza rahlo nagnjeno pobočje z ledinskim imenom Laz (sl. 14/1). Nekdaj so bile tu skromne njive, danes pa je svet zatravljen. Še nekoliko naprej preide travnik v gozd, celotno območje pa se na vzhodni strani zaključuje z velikim peskokopom (glej sl. 9/2; 14/2). v Lazu se je širilo plano grobišče, ki so ga kopali večinoma domačini. Pomembno je zaradi tega, ker je dalo nekaj prestižnih najdb.

Potek raziskav

Kot poročata Dežman in Hochstetter, so na tem mestu že v štiridesetih letih 19. stoletja ob gradnji ceste zadeli na človeška okostja z bogatim bronastim okrasjem. Predmete so seveda zavrgli, dokaz, da so bili na Lazu pokopani tudi pripadniki železnodobne elite, pa je najdba negovske čelade, ki jo je levo od ceste okoli

božiča 1878 izkopal neki pastir iz Klenika. Ležala je ob levem kolku skeleta, ki je bil usmerjen z glavo proti zahodu. V čeladi je bila železna konkrecija, sicer pa se od pridatkov omenjata le še dve železni sulični osti, od katerih je imela ena ob tulcu bronast okov (*Deschmann, Hochstetter 1879, 18 s, Taf. 4 in 12*). Najdbe je od pastirja za dva goldinarja odkupil učitelj Peruzi in jih poslal v Deželni muzej (*vir 1*). Identificirati se je dalo le čelado in sulično ost z okovom (*Dular 2016, 78, t. 6: 2–3*).

Poleti 1881 je po naročilu Hochstetterja na Lazu kopal Ferdinand Schulz. Delal je le en dan in sicer na gomili podobni vzpetini severno od ceste za Cvetez. Približna lega je označena na Hochstetterjevi skici, ki je lokacijo poimenoval kot pobočje Napredovca, grebena, ki se dviga nad ledino Laz (*Hochstetter 1883, 162, sl. 1*). Danes je na travniku vidna komaj opazna vzpetina. V globini enega metra je našel dva skeleta z razpadlimi kostmi. Kot lahko razberemo iz kratkega Schulzevega poročila, sta bili pri enem dve razlomljeni fibuli, sekira in posamezni koščki brona, medtem ko drugi ni imel pridatkov. Razen tega je izkopal še sulično ost (*vir 2*). Predmeti so prišli v Naravoslovnem muzeju na Dunaju.

Novo grobove so na Lazu nad Klenikom spomladu 1883 izkopali domačini. Franc Peruzi je o tem takoj obvestil Dežmana, ki je, kot kaže, odkupil večino najdb (*vir 3*).



Sl. 14/1: Laz nad Klenikom; pogled na grobišče z zahoda. Foto: Janez Dular (2017).

Šlo je za šest skeletnih grobov, ki jih je v svojem članku na kratko opisal Hochstetter (*Hochstetter 1883, 169*).

Na Lazah je poleti 1883 sondiral tudi Szombathy. Kot je moč razbrati iz njegovih dnevnikov, je levo od ceste na dveh mestih izkopal manjši sondi, s katerima je želel ugotoviti obseg grobišča. V peščeni oziroma ilovnati zemlji je našel zgolj koščke oglja, sicer pa nobenih drugih najdb. Negativno je bilo tudi njegovo sondiranje pobočij naprej proti Cvetežu, saj mu levo od ceste vse do Perkljanovca ni uspelo ugotoviti nobenega novega najdišča (*vir 4; vir 5*).

Arhivski viri

(*vir 1*) Pismo Peruzija Dežmanu z dne 6. 1. 1879 (Arhiv NMS 1879/187).

(*vir 2*) Schulzevo poročilo za leto 1881 (Arhiv NMS 1881/95).

(*vir 3*) Pismo Peruzija Dežmanu z dne 4. 4. 1883 (Arhiv NMS 1883/31).

(*vir 4*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 26, str. 36 (Fundaktenarchiv NHMW).

(*vir 5*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 27, str. 20 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Deschmann, Hochstetter 1879, 18 s, Taf. 4 in 12.

Dular 2016, 78, t. 6: 2–3.

Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89 in 258.

Hochstetter 1883, 162, sl. 1.



Sl. 14/2: Laz nad Klenikom; pozicija grobišča (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 15

Najdišče: Reber.

Kraj: Klenik.

TTN5: Litija 26; GKY: 488847 – GKX: 108829.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Reber je ledinsko ime za širok z gozdom poraščen greben nad vasjo Klenik, iz katerega se dvigujeta dve manjši vzpetini. Tista na zahodu je izrazitejša, saj ima razmeroma strma pobočja, ki so na severni strani mestoma skalovita. Vzhodna vzpetina je nižja in bolj blaga. Okoli nje je precej ravnega prostora, proti vzhodu pa se pobočje spusti do širokega sedla, imenovanega Prevala, čez katerega drži cesta proti Cvetežu. Na Prevali se v levo odcepi pot do Slemška s podružnično cerkvico sv. Križa. Speljana je po severnem pobočju Rebri. Danes je prevozna z kmetijskimi stroji in celo avtomobilom, v času raziskovanj pa je bil to le globoko vrezan kolovoz. Pomemben je predvsem zaradi tega, ker ga v svojih poročilih in zapiskih omenjajo skoraj vsi izkopavalci. Levo in desno od poti se je namreč širilo grobišče in prav ob njej so prišle na dan tudi prve najdbe (glej *sl. 9/1*).

Potek raziskav

Odkritje. Kot lahko razberemo iz Dežmanovega poročila, so leta 1877 v usadu na desni strani poti naleteli na okostje dekleta, ki je imelo na roki in ob glavi bronast nakit (*vir 1*). Učitelj na Vačah Franc Peruzi je najdbe izročil deželnemu glavarju v Litiji Juliusu Vesteneku, ta pa je predmete poslal v Deželni muzej (*vir 2, Deschmann, Hochstetter 1879, 7*). Kustos Dragotin Dežman se je zavedal pomembnosti odkritja, zato je aprila 1878 z muzejskim slugom Ferdinandom Schulzem obiskal Vače. Pridružila sta se jima tudi Vestenek in Peruzi. Ogedali so si mesto, kjer je bil najden skelet in presodili, da bi veljalo območje sondirati. Nalogo so poverili Schulzu. Konec aprila je delo opravil v dveh dneh: najprej je zakopal na skrajnem jugovzhodnem koncu parcele 1198, ki jo oklepata pot k sv. Križu in cesta proti Cvetežu, nato pa še na nižji vzpetini grebena južno od poti (parc. št. 1119). Rezultat je bil dober. Odkril je več žar s pridatki, ki so kar klicali k nadaljnjemu raziskovanju (*vir 3; vir 4*). Tako ne čudi, da si je še isto leto najdišča v okolici Vač ogledal tudi Ferdinand von Hochstetter, predsednik Prazgodovinske komisije pri dunajski Akademiji znanosti, ki je v svoj program vključila tudi raziskave nekaterih kranjskih arheoloških najdišč.

Hochstetter se je v družbi Dežmana in Schulza na Vačah mudil tri dni – od 25. 7. do 27. 7. 1878 (*vir 5*). Ponovno so obhodili okolico trga, naredili situacijski načrt (*sl. 15/1*) večino časa pa so porabili za raziskovanje Rebri. Kopali so na dveh mestih. Najprej na pašniku levo od odcepa poti k sv. Križu (parc. št. 1120), nato pa še na višje ležeči vzpetini, kjer je že Schulz v maju našel bogate

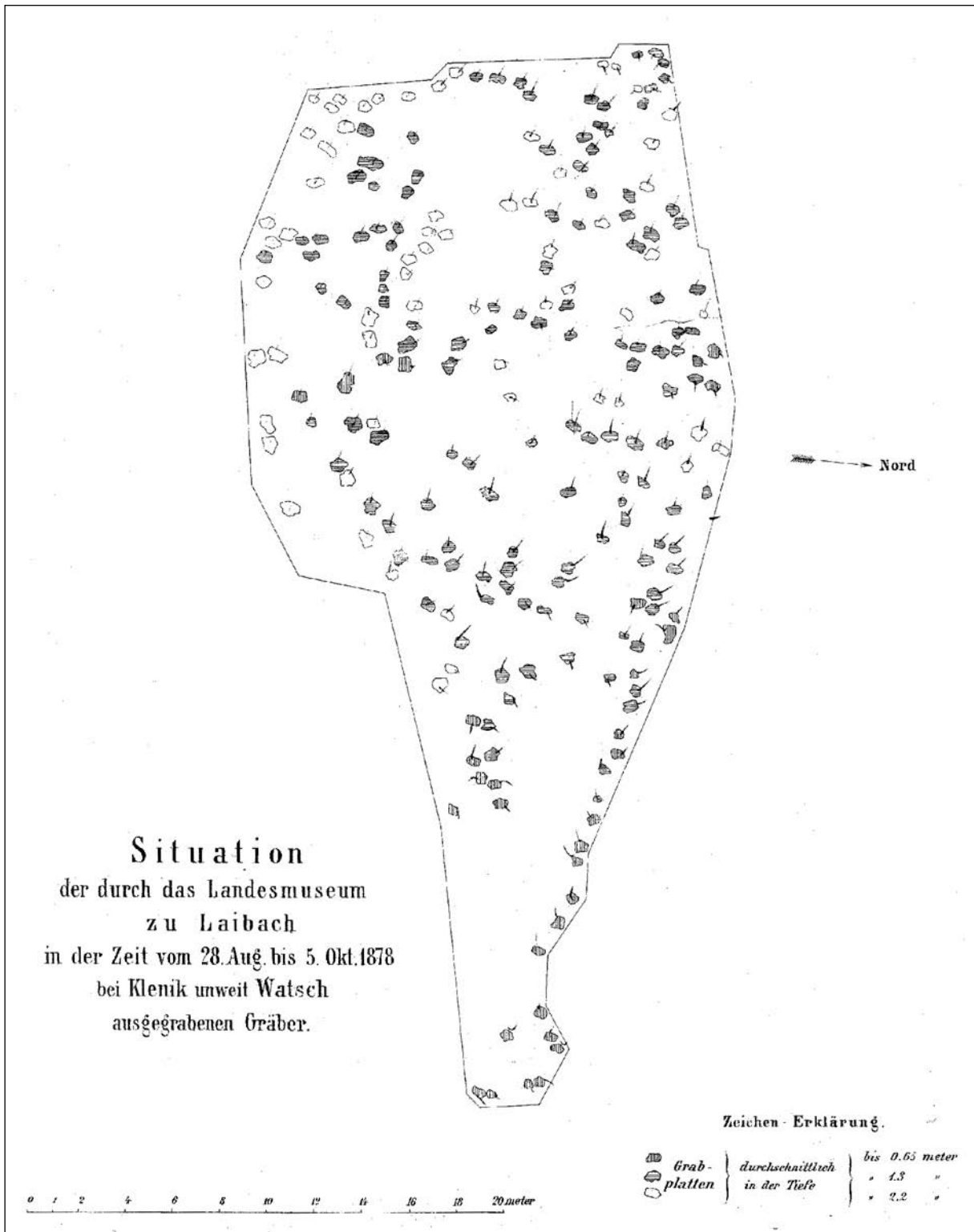
najdbe. Na Hochstetterjevi skici iz leta 1883 (*sl. 15/2*) je vzpetina označena kot Tum(ulus) I. Seveda pa ne gre za gomilo ampak naravno vzpetino, kar so pokazala Schulzeva izkopavanja. Skupaj so dokumentirali dvanajst grobov: prvih pet spodaj ob križišču poti, ostalih sedem pa na vzpetini. Izbor najdb, ki so prišle v dunajski Naravoslovni muzej, sta z izčrpnimi opisi objavila Dežman in Hochstetter (*Deschmann, Hochstetter 1879, 8 ss*).

Izkopavanje Ferdinanda Schulza za Deželni muzej (poletje-jesen 1878). Bogate najdbe, ki so se v peščenih tleh odlično ohranile, so spodbudile Dežmana, da je organiziral na Vačah večjo izkopavalno akcijo. Deželni odbor, na katerega je naslovil prošnjo za denar, je muzeju odobril 200 goldinarjev, nadaljnjih 100 goldinarjev pa je v ta namen primaknila še Prazgodovinska komisija dunajske Akademije znanosti. Nadzor nad kopaci so zopet poverili Schulzu. Dela so s krajšo prekinitvijo, ki jo je povzročilo jesensko deževje, trajala od 27. avgusta do 5. oktobra (*vir 4; Deschmann, Hochstetter 1879, 12 ss; Mader 2018, 493 ss*).

Kopati so začeli na skrajnem jugovzhodnem koncu parcele 1120, kjer je Hochstetter že maja izkopal prvih pet grobov. Žal poskus ni dal zadovoljivih rezultatov, saj so tik pod rušo našli le posamične človeške kosti, na globini 1,5 m pa eno posodo ter črepinje žar z žganino in ogljem. Veliko uspešnejše je bilo kopanje na vzpetini. Na dan je prišla množica kamnitih plošč, pod katerimi so bile bodisi žare, ali pa so kamni prekrivali jame z žganino in pridatki. Izkopavanje je razpršilo vsak dvom. Odkrili so obsežno grobišče, ki se ni širilo le po omejenih vzpetini ampak daleč naprej proti zahodu vse do najvišje točke grebena. V poskusnem izkopu, ki ga je na vrhu zahodne vzpetine naredil Schulz, so namreč prav tako našli s kamni obložen in s ploščo pokrit žarni grob. Vzpetina je na Hochstetterjevi skici (*Hochstetter 1883, 162 – sl. 15/2*) označena kot Tum(ulus) II. Na severni strani je bilo grobišče zamejeno s strmim pobočjem, pod katerim teče že omenjena pot na Slemšek.

Po dobrem mesecu kopanja so raziskali okoli 360 m² veliko površino in odkrili 225 grobov (*sl. 15/3*). Dežman in Hochstetter, ki sta po izkopavanju objavila izbor najdb in Schulzev dnevnik, ugotavljata, da so žgani grobovi po številu znatno prekašali skeletne (*Deschmann, Hochstetter 1879, 15 ss*). Praviloma so ležali nekoliko globlje (od 2 do 2,5 m pod rušo), medtem ko so bili skeleti najdeni v globini od 0,5 do 1 m. Med 225 žganimi grobovi je bila v 133 primerih žganina shranjena v žari, ki so jo pokrili z latvico ali skledo. V preostalih 92 grobovih so žganino položili neposredno v grobno jamo. Zanimiv je tudi podatek, da so bile stene in dna grobnih jam obložene s plastjo ilovice, s čemer naj bi zaščitili pridatke pred prodirajočo vlago, ki je pronicala iz sipkega dolomitnega grušča.

Skeletnih grobov so našli deset. Po pridatkih so bili bogatejši od žganih. Dva sta imela od okostja oddvoje-



Sl. 15/3: Reber nad Klenikom; načrt grobišča, ki ga je Schulz 1878 prekopal za ljubljanski Deželni muzej (po po Deschmann, Hochstetter 1879). M. 1:250.



Sl. 15/4: Reber nad Klenikom; Benescheva risba grobišča med izkopavanjem septembra 1878 (po Deschmann, Hochstetter 1879).

ni in pod kamniti plošči položeni lobanji. Nekaterim skeletom so manjkale spodnje ekstremitete. Dežman oziroma Hochstetter sta bila mnenja, da so jih oddvojili od trupel in posebej sežgali.

Sredi septembra, torej v času, ko so bila izkopavanja v polnem teku, se je v Dežmanovi družbi na Vačah mudil tudi Ladislav Benesch. Ogledal si je dela na Rebri ter narisal idealizirano risbo izkopnega jarka z odprtimi grobovi in najdbami (sl. 15/4). Gradivo iz izkopavanj je prišlo v Deželni muzej v Ljubljano, lobanje pa je Dežman poslal v dunajski Naravoslovni muzej. V Ljubljani so najdbe kasneje tipološko inventarizirali. Objavil jih je France Stare (Stare 1955).

Kopanje domačinov in kneza Ernsta Windischgrätza (1879-1881). Po končanih Schulzevih izkopavanjih so postali na Vačah dejavni domači fantje, ki so hitro ugotovili, da je možno z najdbami zaslužiti kak goldinar. Med njimi sta bila dejavna zlasti dva, pastir Janez Merc in sin posestnika s Klenika Janez Grilc. Slednji se je kasneje proslavil kot najditelj nekaterih najbolj dragocenih vaških najdb. Kar so izkopali, so izročali učitelju Peruziju, ta pa je najdbe pošiljal v Ljubljano. Med pomembnejšimi odkritji domačinov velja omeniti grob, na katerega so naleteli marca 1880 (vir 6). Ker je eden redkih ženskih

grobov, za katerega vemo, kaj je bilo v njem, naj na tem mestu povzamemo Hochstetterjev opis: vseboval je nič manj kot 36 bronastih zapestnic, 2 spiralni narokvici, 4 fibule (dve s stekleno oblogo) 14 uhanov, bronasto spono ter množico jantarnih in steklenih jagod (Hochstetter 1883, 161). Dežman je lahko v letnem poročilu zapisal, da so z najdbami napolnili kar dve razstavni tabli (vir 7). Žal v večini Peruzijevih pisem ni natančnih podatkov, kje so bili predmeti najdeni, vendar pa je moč iz Dežmanovega poročila in Hochstetterjevega članka razbrati, da so največ kopali prav na Rebri. Kot najdišče omenjajo namreč pobočje Slemška, kar je pravzaprav Reber.

Kmalu se je pričel za Vače zanimati tudi knez Ernst zu Windischgrätz, vojak po poklicu, sicer pa znan numizmatik in strasten zbiralec starin. Poletja je običajno preživel na dvorcu Slatna blizu Šmartna pri Litiji, kamor je hodil na oddih. Ko je izvedel, kako pomembne najdbe prihajajo na dan, se je odločil, da tudi sam organizira izkopavanje. Na Vačah se je mudil zapored tri sezone (1879-1881). Nadzor nad deli je poveril Peruziju. V glavnem so kopali desno od kolovoza, ki pelje proti Slemški. Na grebenu južno od poti so odprli le manjšo površino (sl. 15/2). Vendar pa so prav levo od poti naleteli na najbolj imenitne najdbe: okrašeno bronasto cisto

(ležala je v globini 1 m), neokrašeno bronasto situlo in nož z roževinastim ročajem. Od drugih najdb omenja Hochstetter še fragmente deloma okrašenih pasnih spon ter ljubki fibuli s samostrelno peresovino. Raziskovanja, na katerih je krajši čas sodeloval tudi Gundaker Wurmbrand, so bila torej uspešna in Windischgrätz si je s kopanjem in odkupi kmalu ustvaril zanimivo zbirko, v kateri je bilo nekaj unikatnih kosov.

Peruzi je za Windischgrätzka kopal tudi v naslednjih letih, vendar pa o tem nimamo izvirnih poročil. Tako je leta 1883 med drugim našel znamenito pasno spono s prizorom dvoboja konjenikov. Kot bomo videli kasneje, jo je Szombathyju, ki je prav takrat raziskoval na Rebri, uplenil pred nosom. Ernst Windischgrätz je svojo zbirko z Vač v dveh sklopih prodal Naravoslovnemu muzeju na Dunaju (leta 1905 in 1910).

Izkopavanje Ferdinanda Schulza za Naravoslovni muzej na Dunaju in Deželni muzej v Ljubljani (avgust-september 1881). Leta 1881 se je Hochstetter odločil, da bo organiziral na Vačah še eno izkopavanje, ki ga je finančno prav tako podprla Prazgodovinska komisija dunajske Akademije znanosti (*Hochstetter 1883, 162 ss; Mader 2018, 501 ss*). Dela, ki so trajala od 9. avgusta do 1. septembra, je pod osebnim Hochstetterjevim nadzorom vodil Schulz. Podatek je iz inventarne knjige NHMW, vendar pa se je Hochstetter na Vačah mudil le občasno. Večino časa preživel v Medijskih toplicah pri Izlakah. Schulz očitno tudi tokrat ni dobil navodila, naj ohrani grobne celote, saj je v svojem skopem poročilu zabeležil en sam grobni sestav (*vir 8*). To je bil grob bojvnika z dvogrebenasto čelado, na katerega je naletel desno od poti za Slemšek nedaleč od mesta, kjer je leta 1881 prenehal kopati knez Windischgrätz. Točno lokacijo je na skici najdišča z drobnim pravokotnikom označil Hochstetter (*sl. 15/2*). Groba ni izkopal v celoti, saj je k pridatkom sodila tudi znamenita vaška situla, ki jo je leto kasneje nedaleč stran našel domačin Janez Grilc. Grob je z analizo virov in podatka v inventarni knjigi Naravoslovnega muzeja rekonstruiral Dragan Božič (*Božič 2015a*).

V nadaljevanju je Schulz zakopal na najvišji vzpetini grebena, ki se dviga južno od poti in je na Hochstetterjevi skici (*sl. 15/2*) označena kot Tum(ulus) II. Izkazalo se je, da je bilo tudi tu grobišče z žganimi in skeletnimi grobovi, sama vzpetina pa naj bi bila umetno nasuta. Žgani grobovi so bili praviloma pokriti s ploščami, ležali pa so 1 do 3 metre pod površjem. Žganina je bila shranjena bodisi v žare, ali pa so jo vsuli neposredno v okrogle jame, izkopane v gruščnata tla. Skeletni grobovi so ležali med žganimi, praviloma so imeli bogatejše pridatke.

Ko je bila najvišja vzpetina prekopana, se je Schulz 30. avgusta premaknil še v gozd pod vzhodno ležečo nižjo vzpetino (Tumulus I), kjer je že leta 1878 odkril in raziskal obsežno grobišče. Do 1. septembra je kopal za dunajski, nato pa še pet dni ljubljanski muzej in prav

tako našel zanimive najdbe (*vir 9; Hochstetter 1883, 166 s*). Gradivo, ki je prispelo v Naravoslovni muzej, je bilo z izjemo groba z dvogrebenasto čelado tipološko inventarizirano.

Najdba figuralno okrašene situle (marec 1882). Znamenito figuralno okrašeno situlo, ki je ponesla slavo Vač v svet, je marca 1882 izkopal domačin Janez Grilc. Učitelj Peruzi je o najdbi nemudoma obvestil Dežmana (*vir 10*), ta pa je na Vače poslal Ferdinanda Schulza, ki je predmet za simbolično vsoto 18 goldinarjev kupil za Deželni muzej (*vir 11*). Čeprav so bile okoliščine najdbe vseskozi znane (*Hochstetter 1883, 163; Deschmann 1883a, 19*), pa je vse do nedavna veljalo, da posoda nima znane grobne celote. Šele natančna analiza virov, ki jo je opravil Dragan Božič, je pokazala, da je bila situla del grobnega inventarja bojvnika z dvogrebenasto čelado, ki ga je leto poprej izkopal Schulz za dunajski muzej. Najdena je bila torej na Rebri severno od poti, ki pelje na Slemšek (*Božič 2015a*).

Naknadna najdba situle kaže na pomanjkljiv način Schulzevega kopanja, ki si je šele ob delu pridobival izkušnje. Zelo zgovorno je tudi dejstvo, da se niti Dežman niti Hochstetter nista zavedala pomembnosti grobnih celot. Zabeležila sta jih le ob prvem sondiranju leta 1878. Kasneje sta zbirala predvsem predmete, medtem ko so ostajali najdiščni konteksti v ozadju njenega zanimanja.

Kopanje Franca Peruzija za Prazgodovinsko komisijo (1882). Kolikor lahko presodimo iz ohranjenih dokumentov, je Hochstetter po zaključku Schulzevih izkopavanj poleti 1881, naročil učitelju Peruziju, naj še naprej nadzoruje kopanje domačinov in o najdbah poroča na Dunaj. Isto je od njega zahteval Dežman, zato se je med obema ustanovama ustvarilo tiho rivalstvo, ki ga je spomladi 1882 še bolj podžgala najdba figuralno okrašene situle. Največ koristi so pri tem imeli domači fantje, ki so dražili izkopane predmete, v tekmi pa Ljubljana ni mogla konkurirati finančno močnejšemu Dunaju. Tako je večina nakopanega gradiva prišla v Naravoslovni muzej, kamor ga je Peruzi poslal v dveh pošiljkah: prvo na začetku maja in drugo konec leta 1882 (*vir 12*). Čeprav je v inventarni knjigi Naravoslovnega muzeja podatek, da gre za najdbe iz izkopavanj, ki jih je Peruzi opravil po naročilu Prazgodovinske komisije Akademije znanosti, pa je moč iz korespondence razbrati, da je pravzaprav le zbral nakopano gradivo in ga Hochstetterju ponudil v odkup. Ta mu je za pošiljki, kot je zabeleženo v inventarni knjigi NHMW, plačal 60 oziroma 25 goldinarjev (*prim. tudi Mader 2018, 504 s*). Najdbe so seveda brez grobnih celot, izvirajo pa večinoma z grobišča na Rebri.

Izkopavanje Josefa Szombathyja (julij-september 1883). Imenitne najdbe, na katere so skoraj vsako leto nalleteli domačini, so dunajske prazgodovinarje vzpodbudile k odločitvi, da organizirajo na Vačah še eno izkopavanje.



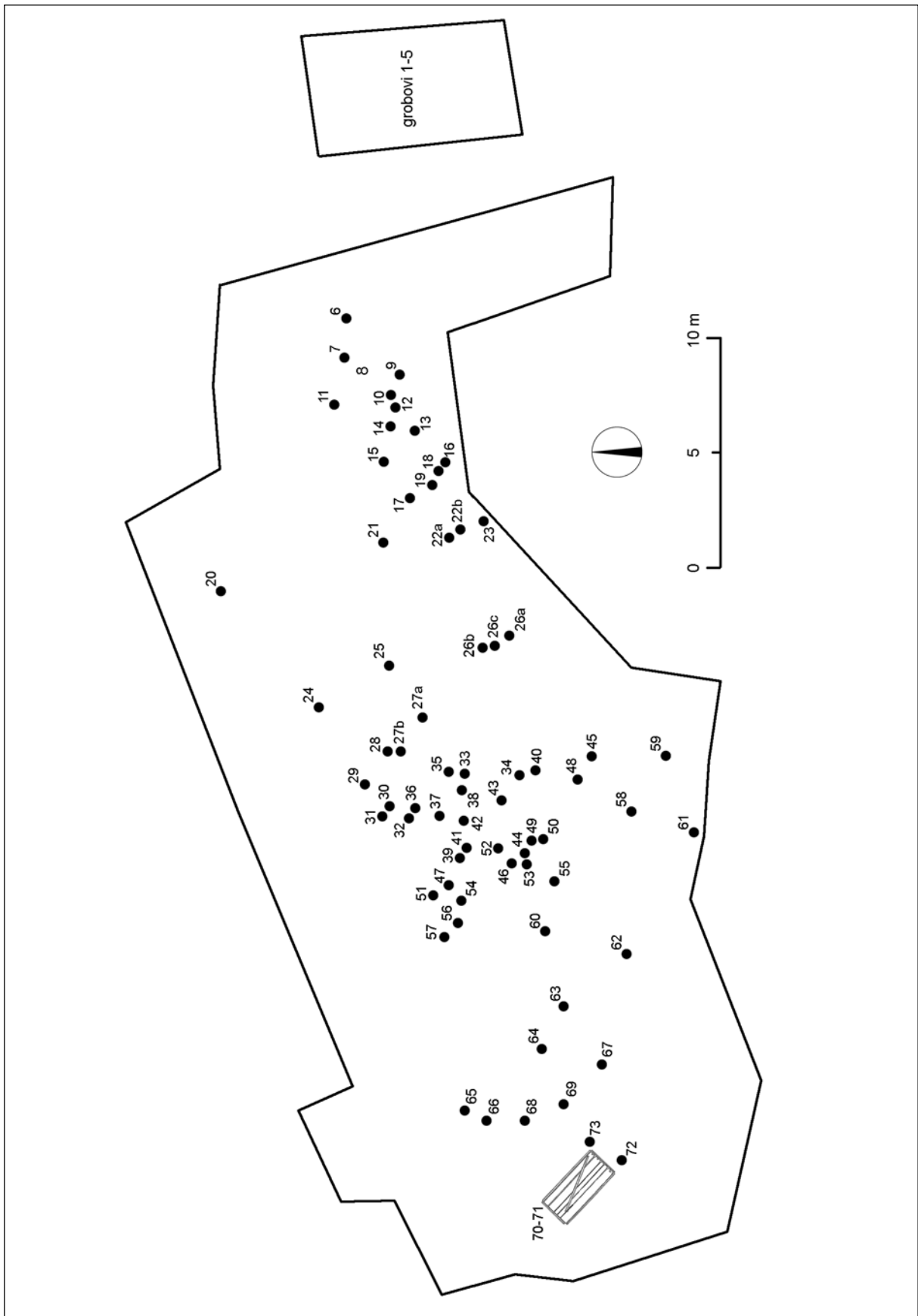
Sl. 15/5: Reber nad Klenikom; katastrski načrt s Szombathyjevimi zabeležkami do leta 1883 prekopenih površin; polja, ki jih je prekopal Szombathy (A, B, C), so šrafrana (Arhiv NHMW). M. = 1:2500.

Sklep je dozorel v krogu Antropološkega društva, ki je zagotovilo tudi denar. Nalogo so zaupali Josefu Szombathyju, takratnemu asistentu Antropološko-etnografskega oddelka Dvornega naravoslovnega muzeja. Szombathy se je dela lotil sistematično. Sondiral je na več območjih, glavni interes pa je vendarle usmeril v grobišče na Rebri, ki je bilo od vseh največje, prav tako pa so bile tu izkopane najiminitnejše najdbe. Ob ogledu terena je ugotovil, da je bilo območje že dodobra prerito, kar je skrbno zabeležil v kopijo katastrske mape (sl. 15/5). Neraziskanega je ostalo bolj malo prostora, zato se je odločil, da na začetku ne bo odpiral večjih površin. Kopal je na kolikor toliko nedotaknjenih mestih, upajoč, da bo odkril še kakšen grob. Svoje delo je poimenoval paberkovanje, ki pa je vendarle dalo pozitiven rezultat. S sondiranjem je zamejil nedotaknjene prostore, nato pa raziskave usmeril na tri izkopna polja: eno večje ter dve manjši, ki jih je poimenoval Klenik A, B in C. Ker je v kopijo katastrske mape vrisal tudi območja svojih izkopavanja, vemo, da so vsa tri ležala na severnem pobočju Rebri, torej desno od poti za Slemšek (sl. 15/5). Manjše sondiranje je opravil tudi levo od kolovoza na severovzhodnem vznožju zgornje vzpetine, ki pa ni dalo zadovoljivih rezultatov. Našel je le dve sulični osti (vir 15, str. 13).

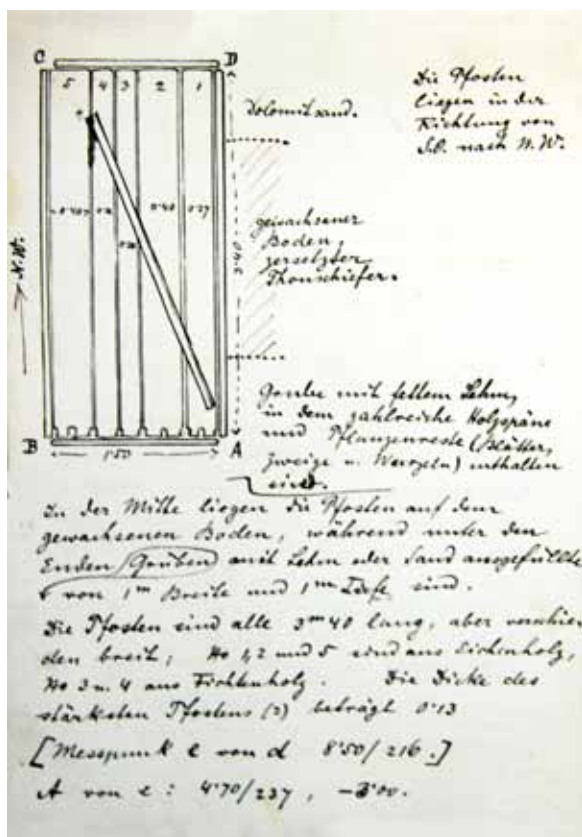
Od sistematično raziskanih območij je bilo največje izkopno polje A. Kopati ga je začel na vzhodnem koncu, nato pa je počasi prodiral proti višje ležečemu predelu pobočja. V petindvajsetih delovnih dneh je odkril in dokumentiral 72 grobov, ki pa razen nekaj izjem niso vsebovali kdove kako bogatih najdb. Ker je ob izkopavanju opravil meritve, smo lahko s podatki, ki jih je zabeležil v dnevniku, rekonstruirali tloris grobišča (sl. 15/6).

Istovrstno je na Rebri za kneza Windischgrätza kopal Franc Peruzi in sicer tik nad Szombathyjevim izkopnim poljem levo od poti za Slemšek. Imel je neverjetno srečo, saj je našel znamenito pasno spono z dvobojem konjenikov, bojni nož in še nekaj predmetov (vir 14, str. 41). Območje je kasneje natančno raziskal Szombathy. Dokumentiral je leseno grobno skrinjo, narejeno iz hrastovih in smrekovih brun (sl. 15/7). Grob (70–71) je bil že v preteklosti izropan, saj v njem, če odštejemo Peruzijev izplen, razen človeških kosti in nekaj črepij ni bilo drugih najdb (vir 15, str. 10 ss).

Izkopno polje B je bilo manjše. Ležalo je nekoliko nižje na njivi tik ob poti, ki vodi iz Klenika proti Cvetužu (sl. 15/5). Szombathy se je za izkop najverjetneje odločil zato, ker so kmetje na tem območju zadevali na najdbe. Odkril je 12 grobov oziroma najdb. S pomočjo



Sl. 15/6: Reber nad Klenikom; tloris izkopnega polja A, ki ga je leta 1883 raziskal Szombathy. M. = 1:250.



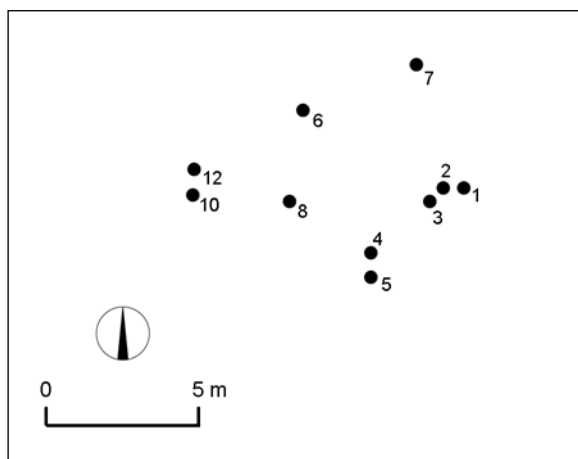
Sl. 15/7: Reber nad Klenikom; skica lesene grobne skrinje (gr. 70–71), kot jo je v svojem dnevniku zabeležil Szombathy (vir 15, str. 11).

podatkov, ki jih je zabeležil v dnevniku (vir 15, str. 14 ss), smo lahko določili njihove lege (sl. sl. 15/8), ne pa tudi mej izkopnega polja.

Tretje območje, ki ga je Szombathy raziskal (izkopno polje C), je bilo prav tako severno od poti in sicer blizu mesta, kjer je bila najdena figuralno okrašena situla (sl. 15/5). Okolico so bolj ali manj že pred njim prevrtali Schulz, Wurmbrand, Windischgrätz in domači fantje. Kot kaže je bilo vmes še nekaj nedotaknjene prostora, na katerem mu je uspelo dokumentirati 26 grobov (vir 14, str. 16 s in 27 ss). Ker na tem območju ni opravil meritev, nismo mogli rekonstruirati tlorisa grobišča.

Ob koncu izkopavanj, ko se je že odpravljal z Vač, je severovzhodno od izkopnega polja C naredil še en manjši izkop. Na svoji katastrski skici ga je označil s komaj vidnim kvadratom (sl. 15/5). Našel je dva grobova in ju pridružil grobovom izkopnega polja C (vir 13, str. 22 s).

Kopanje domačinov in kneza Ernsta Windischgrätza (1883–1884). Po Szombathyjevem odhodu je v jeseni 1883 s kopanjem na Rebri nadaljeval Ernst Windischgrätz. Delo je vodil Peruzi, kaj so našli pa ni znano. Ohranjena je le skopa notica, da so levo od poti naleteli na okoli 80 skeletov, ki pa razen nekaj uhanov,



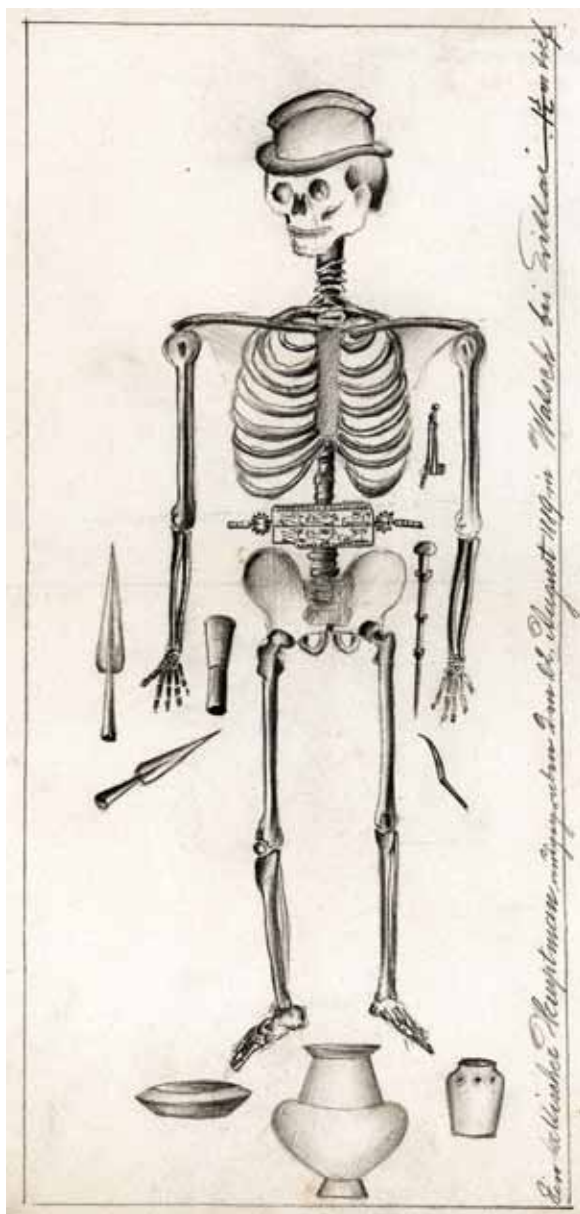
Sl. 15/8: Reber nad Klenikom; tloris izkopnega polja B, ki ga je leta 1883 raziskal Szombathy (za lego grobov 9 in 11 ni podatkov). M. = 1:250.

prstanov in razbitih posod niso vsebovali drugih prdatkov. Windischgrätz je zato menil, da naj bi bili tam pokopani sužnji. Ker kostnih ostankov ni zbiral, je nekaj boljše ohranjenih lobanj ponudil ljubljanskemu oziroma dunajskemu muzeju (vir 16; vir 17).

Čez zimo so postali dejavni tudi domači fantje. Izkopane predmete so prinesli pokazat Peruziju, ki jih je nato ponudil v odkup Szombathyju in Dežmanu (vir 18; vir 19). Kolikor lahko razberemo iz ohranjene korespondence in vpisov v inventarni knjigi Naravoslovnega muzeja, je večina najdb romala na Dunaj. Leta 1883 in 1884 je namreč Peruzi poslal na Dunaj pet pošiljk. Dve sta odkupila vladni svetnik dr. Franz Steindachner in slikar Ignac Spöttl in ju nato podarila Naravoslovnemu muzeju (podatka v inventarni knjigi NHMW). Predmeti so bili inventarizirani brez ožjih najdiščnih podatkov, vendar je skoraj gotovo, da jih je bila večina izkopanih prav na Rebri.

Leta 1884 so z raziskovanjem na Rebri nad Klenikom v glavnem zaključili. Grobišče so prekopali in na tem območju ni bilo pričakovati pomembnejših najdb. Domačini so svoje zanimanje usmerili k drugim najdiščem. Da pa so pri odkrivanju starin vendarle možna tudi presenečenja, se je pokazalo čez pet let. Na Rebri so izkopali še eno znamenito najdbo, grob bojvnika z dvogrebenasto čelado, kar je potrdilo mesto Vač med najpomembnejšimi železnodobnimi najdišči jugovzhodnih Alp.

Odkritje globa bojvnika z dvogrebenasto čelado (avgust 1889). Alfons Müllner, ki je leta 1889 v Kranjskem deželnem muzeju nasledil Dragotina Dežmana, se je kmalu po nastopu nove službe odločil, da bo obnovil raziskovanje Vač. Zadnja leta je tam je kopal Peruzi in najdbe so večinoma romale na Dunaj. Müllner je Deželni



Sl. 15/9: Reber nad Klenikom; grob bojvnika z dvogrebenasto čelado, izkopen leta 1889 – risba Franc Pečnik (Arhiv NMS).

odbor zaprosil za denar, nato pa sta na začetku julija s Pečnikom obiskala Vače (vir 20). Obhodila sta najdišča in zakupila nekaj območij in gomil, za katere sta menila, da bi se jih splačalo prekopati.

Pečnik se je lotil dela konec julija. Najprej je kopal je na Ravnih njivah in Apnu, vendar je bil izplen slab, zato se je premaknil na Reber nad Klenikom, kjer se je nadejal boljših najdb. Območje je bilo povečini prekopano, le še na spodnjem koncu pobočja je našel manjši prostor, kjer mu je prirojeni instinkt veleval, naj poskusi zasaditi lopato. Nedotaknjen predel je ležal natanko med izkopnima poljema A in B, ki ju je leta 1883 prekopal Szombathy (sl. 15/5). Lokacijo je bilo moč ugotoviti na

podlagi podatkov iz Peruzijevega in Pečnikovega pisma (vir 21; vir 22). Uspeh je bil popoln! Že drugi dan (22. avgusta) je našel grob bojvnika z dvogrebenasto čelado, sekiro, dvema sulicama, okrašeno pasno spono s pripadajočimi okovi, dve fibuli, železni sceptor, železni nož, železno konico in dve rdeči posodi (sl. 15/9). Najdbe so prispele v Deželni muzej, kjer so bile inventarizirane po tipološkem principu. Grobno celoto je s pomočjo pisnih virov, ki jih tu ne objavljamo, rekonstruiral Dragan Božič (Božič 2015b).

Pečnik je kopal do konca avgusta in odkril še nekaj skeletnih in žganih grobov. Zanimiv je tudi podatek, ki ga je o grobišču zabeležil Müllner (vir 23). Pravi, da so ležali žgani grobovi nižje od skeletnih, kar je nekoliko drugače od situacije na vrhu Reberi, kjer so bili eni in drugi grobovi med seboj pomešani v bolj ali manj enakih globinah.

Zgodba o Pečnikovem izkopavanju na Vačah pa s tem še ni končana. Ko je za kratek čas prekinil delo, se je kopanja na isti parceli lotil Franc Peruzi. Delal je s finančno podporo Naravoslovnega muzeja, ki mu je v ta namen poslal 100 goldinarjev. Pečnika je Peruzijevo kopanje močno razburilo. Bil je namreč prepričan, da ima po ustnem dogovoru z lastnico Rezo Poljanec, ki ji je plačal 5 goldinarjev are, edino on pravico kopati na njeni parceli. Napisal je pritožbo na okrajno glavarstvo v Litiji in zahteval, naj Peruziju prepovedo kopati. Hkrati se je s podobno prošnjo na Deželni odbor obrnil tudi kustos Müllner. V preiskavi, ki je sledila, so ugotovili, da lastnico nič ne zavezuje, saj s Pečnikom ni sklenila pisne pogodbe. Izid pritožbe je bil zato negativen. Še več. Ker Pečnik v sporu s Peruzijem in Dunajčani ni izbiral besed, ga je Szombathy, ki je prišel 12. septembra na Vače razčistiti konflikt, pri litijskem sodišču tožil zaradi razžaljenja časti. Pečnik je dobil tri dni zavora s postom, kar je bilo očitno dovolj, da se je za vedno odrekel raziskovanju Vač (vir 24; vir 25).

Leta 1985 in 1987 je na vrhu Reberi sondiral Davorin Vuga. V prekopanih plasteh je našel žganino, kose človeških kosti in črepinje posod (Vuga 1986; Vuga 1988).

Arhivski viri

- (vir 1) Dežmanovo poročilo o ajdovskem grobišču pri Kleniku blizu Vač (Arhiv NMS 1878/39).
- (vir 2) Verzeichnis der seit 1. Jänner bis Ende Dezember 1877 eingegangenen Geschenke und sonstigen Erwerbungen des krainischen Landesmuseums (Arhiv NMS 1878/193).
- (vir 3) Pismi Schulza Deschmannu z dne 13. 5. 1878 in 22. 5. 1878 (Arhiv NMS 1878/63 in 1878/65).
- (vir 4) Schulzevo poročilo o izkopavanju pri Vačah poleti in v jeseni 1878; Schulzevo poročilo o izdatkih za izkopavanja pri Vačah poleti in v jeseni 1878 (Arhiv NMS 1878/150; 1878/160).

- (vir 5) Hochstetter, Tagebuch Krain II, 1878 (Hochstetter Archiv Strassgschwandtner Wien – fotokopijo hrani arhiv IZA).
- (vir 6) Pismo Peruzija Dežmanu z dne 4. 3. 1880 (Arhiv NMS 1880/18).
- (vir 7) Dežmanovo poročilo Deželnemu odboru za leto 1880 (Arhiv RS, fond AS 38, Deželni zbor in odbor za Kranjsko IX-5, 1881/340).
- (vir 8) Schulzevo poročilo o izkopavanju pri Vačah poleti 1881 (Arhiv NMS 1881/95).
- (vir 9) Dežmanovo poročilo o muzejskih izdatkih za leto 1881 (Arhiv RS, fond AS 38, Deželni zbor in odbor za Kranjsko IX-5, 1882/563).
- (vir 10) Pismo Peruzija Dežmanu z dne 28. 3. 1882 (Arhiv NMS 1882/32).
- (vir 11) Dežmanovo poročilo Deželnemu odboru (Arhiv NMS 1882/90).
- (vir 12) Pisma Peruzija Hochstetterju z dne 19. 4. 1882, 10. 5. 1882, 19. 11. 1882 in 14. 12. 1882 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (vir 13) Szombathy, Tagebuch, Büchel 24 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (vir 14) Szombathy, Tagebuch, Büchel 26 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (vir 15) Szombathy, Tagebuch, Büchel 27 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (vir 16) Pismo Windischgrätzta Dežmanu z dne 26. 10. 1883 (Arhiv NMS 1883/109).
- (vir 17) Pismo Peruzija Szombathyju z dne 28. 10. 1883 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (vir 18) Pisma Peruzija Szombathyju z dne 1. 1. 1884, 10. 2. 1884, 17. 2. 1884 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (vir 19) Pisma Peruzija Dežmanu z dne 26. 1. 1884, 12. 2. 1884, 14. 3. 1884, 30. 3. 1884, 4. 8. 1884 (Arhiv NMS 1884/6, 1884/b.š, 1884/25, 1884/29, 1884/86).
- (vir 20) Dopisa Müllnerja Deželnemu odboru z dne 1. 4. in 8. 9. 1889 (Arhiv NMS 1889/60 in Arhiv RS, fond A 38. Deželni zbor in odbor za Kranjsko IX-5, 1889/6834).
- (vir 21) Pismo Peruzija Szombathyju z dne 24. 8. 1889 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (vir 22) Pečnikovo pismo Deželnemu muzeju z dne 26. 12. 1889 (Arhiv NMS 1889/153).
- (vir 23) Dopis Müllnerja direkciji Kranjske hranilnice (Arhiv NMS 1889/191).
- (vir 24) Dopis Pečnika Deželnemu odboru z dne 4. 10. 1889 (Arhiv RS, fond A 38. Deželni zbor in odbor za Kranjsko IX-5, 1889/7448).
- (vir 25) Pečnikovo pismo Müllnerju z dne 20. 11. 1889 (Arhiv RS, fond AS 950, Müllner Alfons, fasc. 1).

Literatura

- Božič 2015a.
Božič 2015b.
Deschmann 1883a, 16 ss.
Deschmann, Hochstetter 1879, 7 ss.
Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89 in 258.
Hochstetter 1883, 160 ss.
Mader 2018, 493 ss.
Stare 1955.
Vuga 1986.
Vuga 1988.

Kat. št.: 16

Najdišče: Hrastje.

Kraj: Potok.

TTN5: Litija 26; *GKY:* 488886 – *GKX:* 108436.

Tip najdišča: grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Najdišče leži na njivah, ki so danes večinoma zatravljene, ob poti iz Klenika proti vasi Potok (sl. 16/1, 16/2).

Potek raziskav

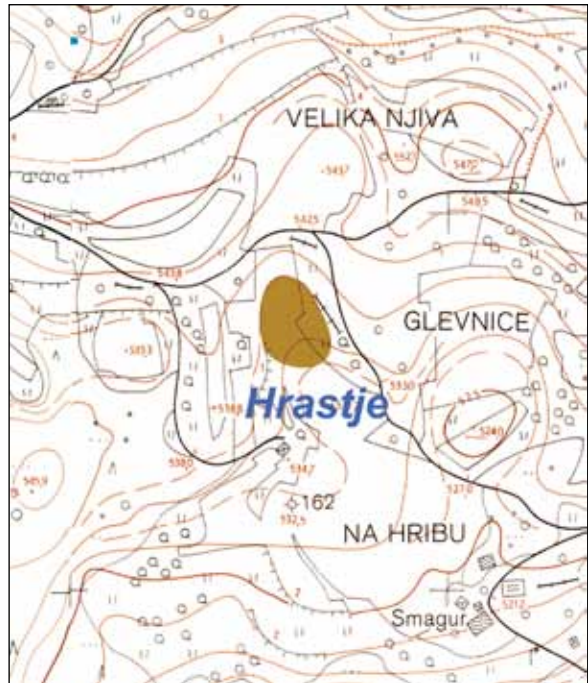
Pri vasi Potok je Franc Peruzi že leta 1880 izkopal nekaj prazgodovinskih najdb in jih poslal v Deželni muzej. Ker pa so podatki v pismih skopi, najdišča nismo uspeli umestiti v prostor (*vir 1*; *vir 2*).

Bolj natančni so podatki iz leta 1894, ko so kmetje pri oranju severozahodno od zaselka Hrastje, slabih 200 m od Smogorjeve domačije, zadeli na sedem skeletnih grobov, od katerih naj bi le dva vsebovala bogate pridelke. O odkritju je Peruzi v treh pismih obvestil Szombathyja, zato vemo, da so našli dve trakasti fibuli, dve fibuli s stekleno oblogo, živalsko fibulo, več zapestnic, pasno spono iz bronaste pločevine, železen nož, železno tulasto sekiro in čez sedemdeset jantarnih in steklenih jagod (*vir 3*). Najdbe je odkupil Naravoslovni muzej, vendar pa doslej še niso bile inventarizirane. Gradivo je najverjetneje založeno.

Najdišče smo pri terenskem pregledu leta 1998 napačno označili kot Boršt pri Kleniku (*Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89 in 258*).

Arhivski viri

(*vir 1*) Pismi Peruzija Dežmanu z dne 28. 3. in 15. 6. 1880 (Arhiv NMS 1880/19 in 1880/38).



Sl. 16/1: Hrastje pri Potoku; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

(*vir 2*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 26, str. 54 (Fundaktenarchiv NHMW).

(*vir 3*) Pisma Peruzija Szombathyju z dne 17. 4., 24. 4. in 4. 5. 1894 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 159, sl. 89 in 258.



Sl. 16/2: Hrastje pri Potoku; pogled na najdišče s severa. Foto janez Dular (2020).

Kat. št.: 17

Najdišče: Gradišče.

Kraj: Zagorje ob Savi.

TTN5: Trbovlje 21; *GKY:* 500070 – *GKX:* 108511.

Tip najdišča: depo.

Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Leta 1882 se je na levem zelo strmim pobočju potoka Medija, ki se nedaleč stran izliva v Savo, utrgal zemeljski plaz kamenja, ki je danes ves poraščen z drevjem in grmičevjem (sl. 17/1). Na njem so našli bronaste predmete (plavutaste sekire, srpe, fragment meča), kar kaže na ostanek poznobronastodobnega

depoja. Najdiščno situacijo in najdbo samo je z analizo virov pojasnil Stane Gabrovec, najdbe pa so prispele v Narodni muzej Slovenije, Pokrajinski muzej Celje in Naravoslovni muzej na Dunaju (*Gabrovec 1966a, 19 ss*). M. Draksler, ki je na območju Zagorja opravil terenski pregled, je označil mesto, kjer so najdbe prišle na dan, z imenom Plaz (*Draksler 2007, 124*).

Literatura

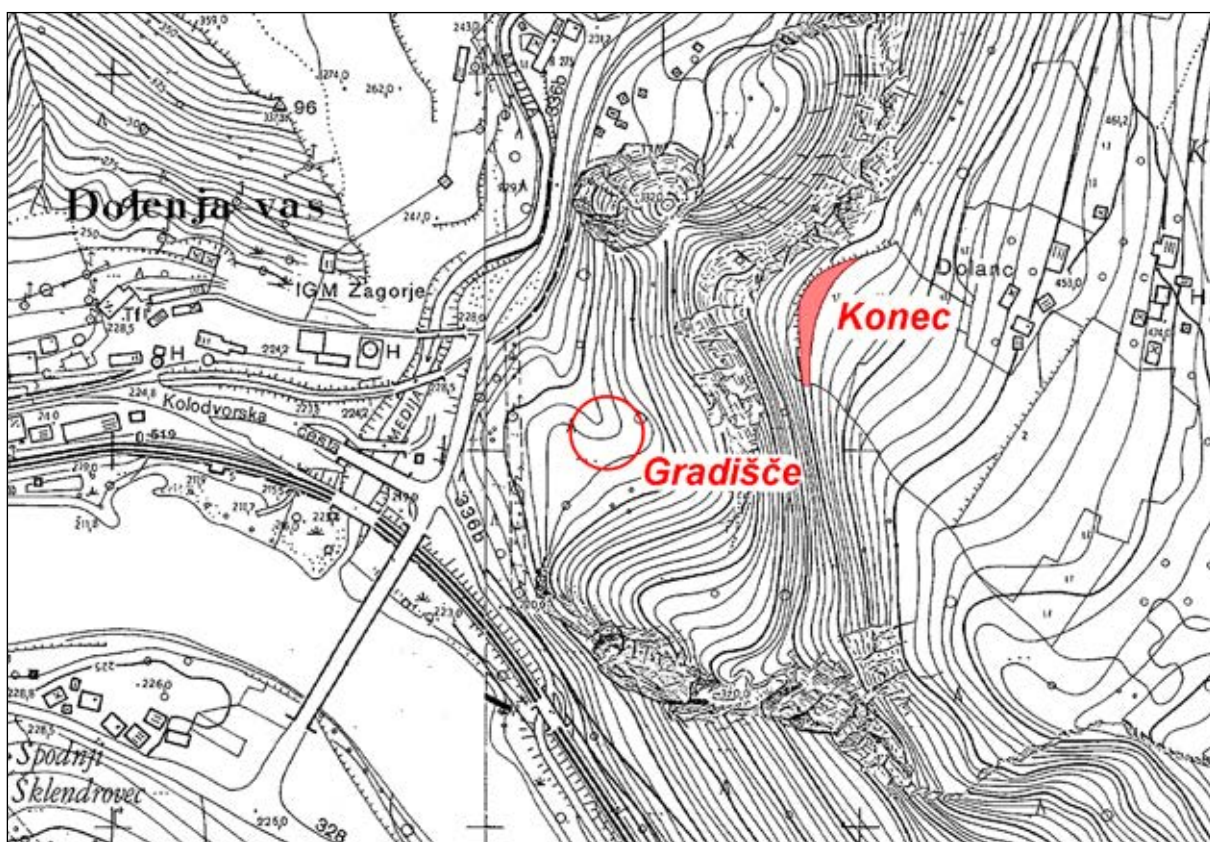
Bolta 1975, Zagorje ob Savi. – V: ANSL, 268.

Čerče, Šinkovec 1995, 229 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 258.

Draksler 2007, 124 ss.

Gabrovec 1966a, 19 ss.



Sl. 17/1: Gradišče pri Zagorju ob Savi, Konec pri Zagorju ob Savi; poziciji depoja in naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 17A

Najdišče: Konec.

Kraj: Zagorje ob Savi.

TTN5: Trbovlje 21; *GKY:* 500217 – *GKX:* 108602.

Tip najdišča: naselje.

Datacija: prazgodovina.

Opis

Za robom strme skalne stene, ki se dviga nad levim Bregom potoka Medija, je več teras, ki so nastale z obdelovanjem polj (glej *sl. 17/1; 17A/1*). Na spodnjih dveh, ki sta največji (širina 3 m, dolžina 30 m) se najdejo posamezni fragmenti prazgodovinske keramike (*Draksler 2007, 128*).

Literatura

Draksler 2007, 128.



Sl. 17A/1: Konec pri Zagorju ob Savi; pozicija najdišča (osnova: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 18

Najdišče: Sv. Gora.

Kraj: Rovišče.

TTN5: Litija 17; GKY: 492202 – GKX: 109362.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina.

Opis

Sv. Gora je od vseh strani dobro viden vrh v Zasavskem hribovju (sl. 18/1). Gre za najvišjo točko ozkega grebena s cerkvijo, pokopališčem in taborskim obzidjem, ob katerem stoji župnišče in mežnarija (sl. 18/2). Vrh je zaradi gradenj v celoti preoblikovan, zato na njegovi površini ni vidnih arheoloških ostalin. Vendar pa je bil v prazgodovini zanesljivo poseljen, kar kažejo fragmenti prazgodovinske lončenine, ki jih je najti na platoju in na severnem pobočju hriba (Turk, Ciglencečki 1984, 220).

Potek raziskav

Pri manjšem sondiranju, ki ga je že leta 1879 na severni strani cerkve opravil Ferdinand Schulz, so našli debele črepinje z grobim okrasom, vijček in svitek (Dežmanovo poročilo v: Hochstetter 1879, 553 s). Prav tako so naleteli na črepinje posod ob urejanju dovozne poti konec 20. stoletja (Draksler 2007, 142 s, sl. 40).

Literatura

Bolta 1975, Sv. Gora. – V: ANSL, 266.

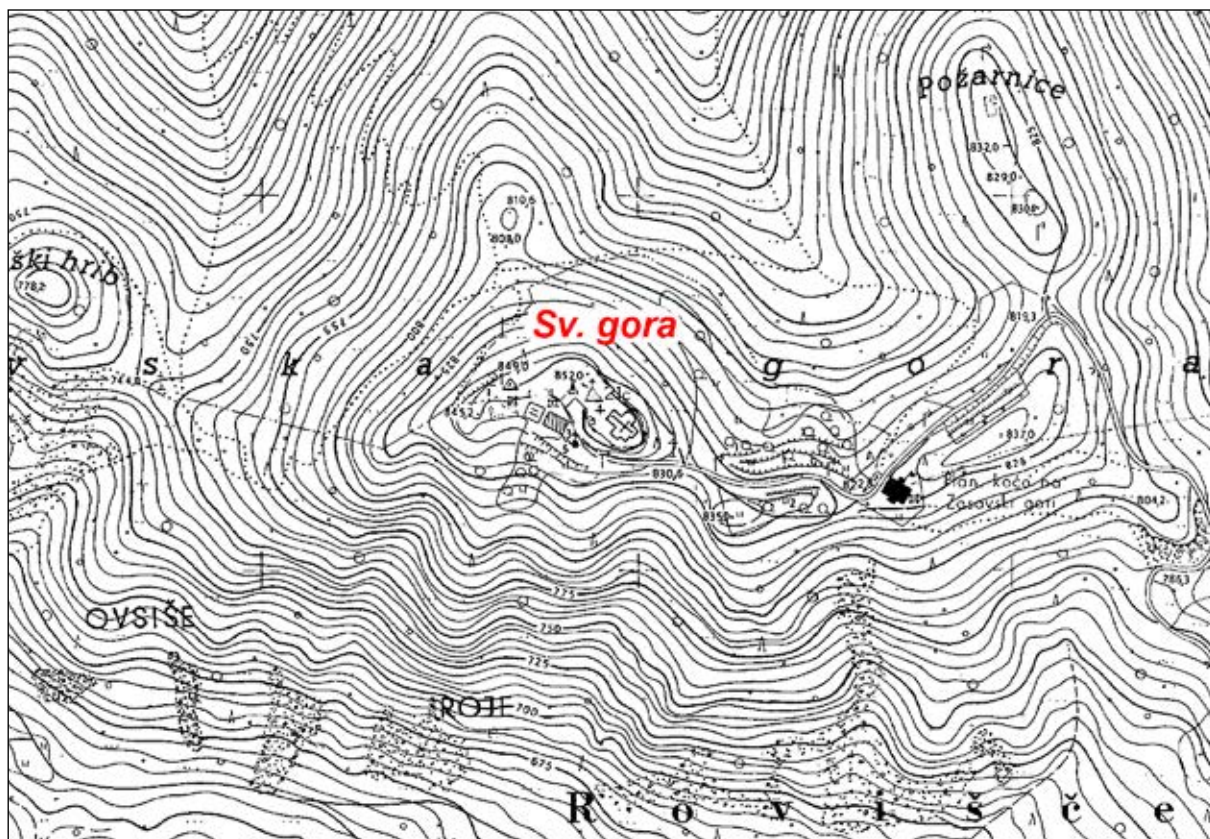
Draksler 2007, 142 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 258.

Hochstetter 1879, 553 s.

Turk, Ciglencečki 1984, 220.

Vuga 1974, 424 ss.



Sl. 18/1: Sv. Gora nad Roviščem; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.



Sl. 18/2: Sv. Gora nad Roviščem; pogled z vzhoda. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 18/3: Sv. Gora nad Roviščem (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 19*Najdišče:* Gradišče.*Kraj:* Rovišče.*TTN5:* Litija 27; *GKY:* 492206 – *GKX:* 108786.*Tip najdišča:* višinsko naselje.*Datacija:* prazgodovina.*Opis*

Gradišče je ledinsko ime za ozek greben z zelo strmimi pobočji zahodno od vasi Rovišče (glej *sl. 19A/1*). Prekriva ga mešan gozd. Dostop je najlažji s prevala, preko katerega je speljana cesta na Sv. Goro. Ohranjene strukture so značilne za naselja na dolomitnih tleh. Po pobočju se namreč vrstijo razmeroma dobro ohranjene terase, ki pa niso velike, saj so jih zaradi ozkega in strmega grebena v celoti prilagodili obliki hriba (*sl. 19/1*).

Terase so številne zlasti na zahodnem pobočju Gradišča, medtem ko je jugovzhodna stran, zaradi strmega naklona, skoraj prazna. Gradišče sodi v krog višinskih naselij terasastega tipa, ki niso imela zaključenega oboda.

Naselje, ki ga prvi omenja Pečnik, še ni bilo raziskovano (*Pečnik 1894a, 10; Pečnik 1904, 132*). Mnenje Davorina Vuge, da je na Gradišču stal grad Roviških gospodov, je napačno, saj ni na njem nobenih srednjeveških ostalin (Slabe, Vuga 1974, 108).

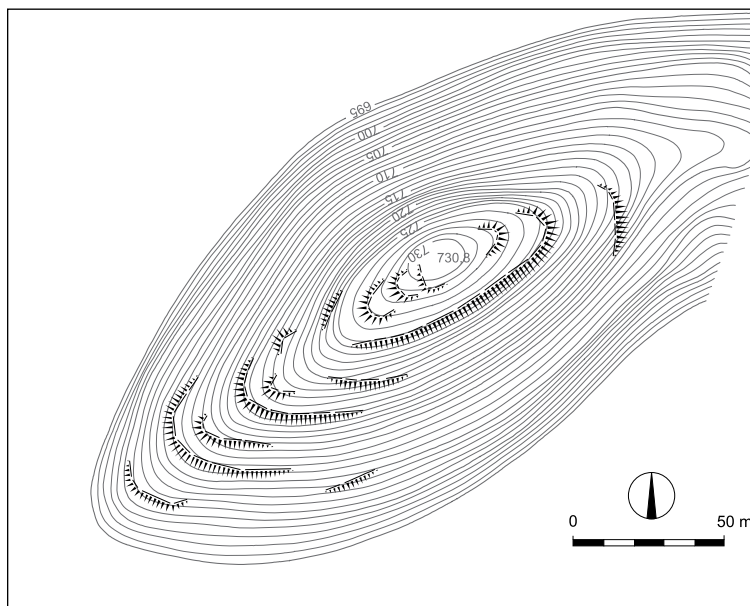
*Literatura*Bolta 1975, Rovišče. – V: *ANSL*, 266.

Dular, Tecco Hvala 2007, 258 s, sl. 152.

Pečnik 1894a, 10.

Pečnik 1904, 132.

Slabe, Vuga 1974, 108 s.



Sl. 19/1: Gradišče nad Roviščem; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

Kat. št.: 19A

Najdišče: Preval.

Kraj: Rovišče.

TTN5: Litija 27; GKY: 492323 – GKX: 108821.

Tip najdišča: grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Grobišče pri Rovišču omenja že Jernej Pečnik (Pečnik 1904, 132). Najverjetneje se podatek nanaša na ledino Preval, kjer so tik ob cesti proti Sv. Gori še vidni

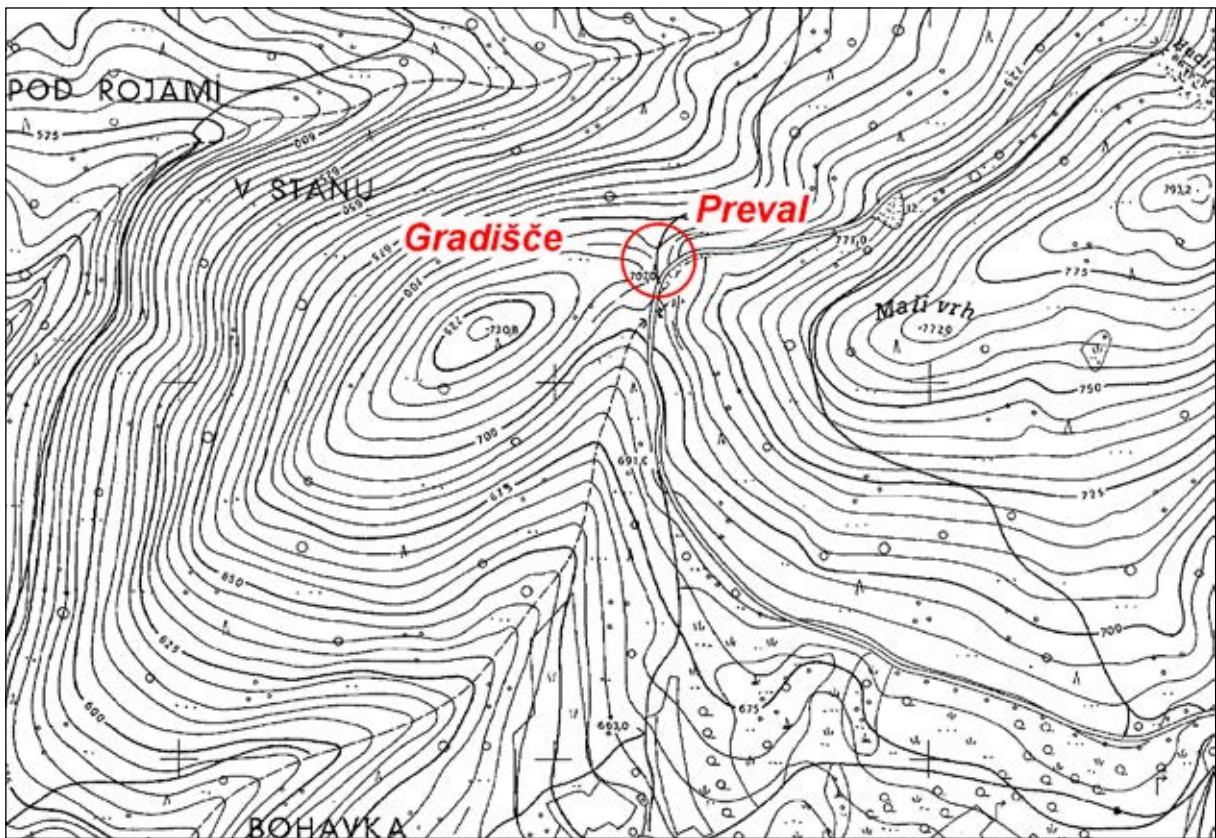
sledovi kopanja (sl. 19A/1). Tu je po pripovedovanju domačinov Jože Škufca iz Šmartnega v tridesetih letih našel halštatske skeletne grobove (Slabe, Vuga 1974, 108 s). Od najdb sta se ohranila le dva bronasta predmeta: certoška fibula s samostrelno peresovino in fragmentirana narebrena zapestnica, ki sta leta 1970 prišla v Narodni Muzej Slovenije (Draksler 2007, 141, sl. 17).

Literatura

Draksler 2007, 141, sl. 17.

Pečnik 1904, 132.

Slabe, Vuga 1974, 108 s.



Sl. 19A/1: Gradišče nad Roviščem, Preval nad Roviščem; poziciji naselja in grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 19B

Najdišče: Vrhek

Kraj: Vodice.

TTN5: Litija 19; GKY: 497263 – GKX: 109243.

Tip najdišča: višinsko naselje.

Datacija: prazgodovina.

Opis

Vrhek je kopast hrib (751 m), ki se dviga severno od vasi Vodice. Najlažje je dostopen z juga in zahoda, medtem ko so pobočja na vzhodu zelo strma (sl. 19B/1). M. Draksler je na Vrhku ugotovil ostanke fortifikacij (sl. 19B/2), ki obrobajo vrhni plato (Draksler 2007, 137, sl. 26). Našel je posamezne fragmente prazgodovinske in poznoantične keramike.

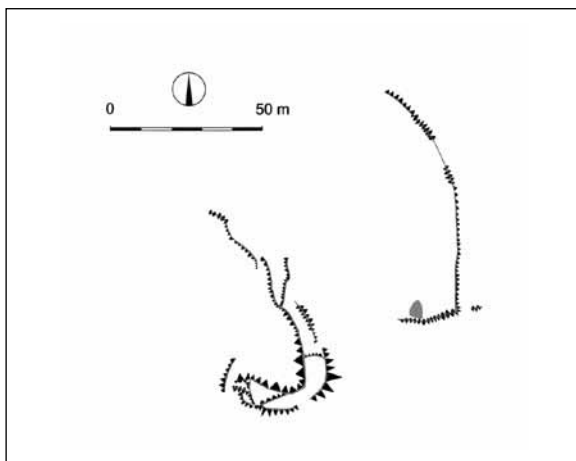
Naselje nad Vodiciami omenja že Simon Rutar (Rutar 1897, 187).

Literatura

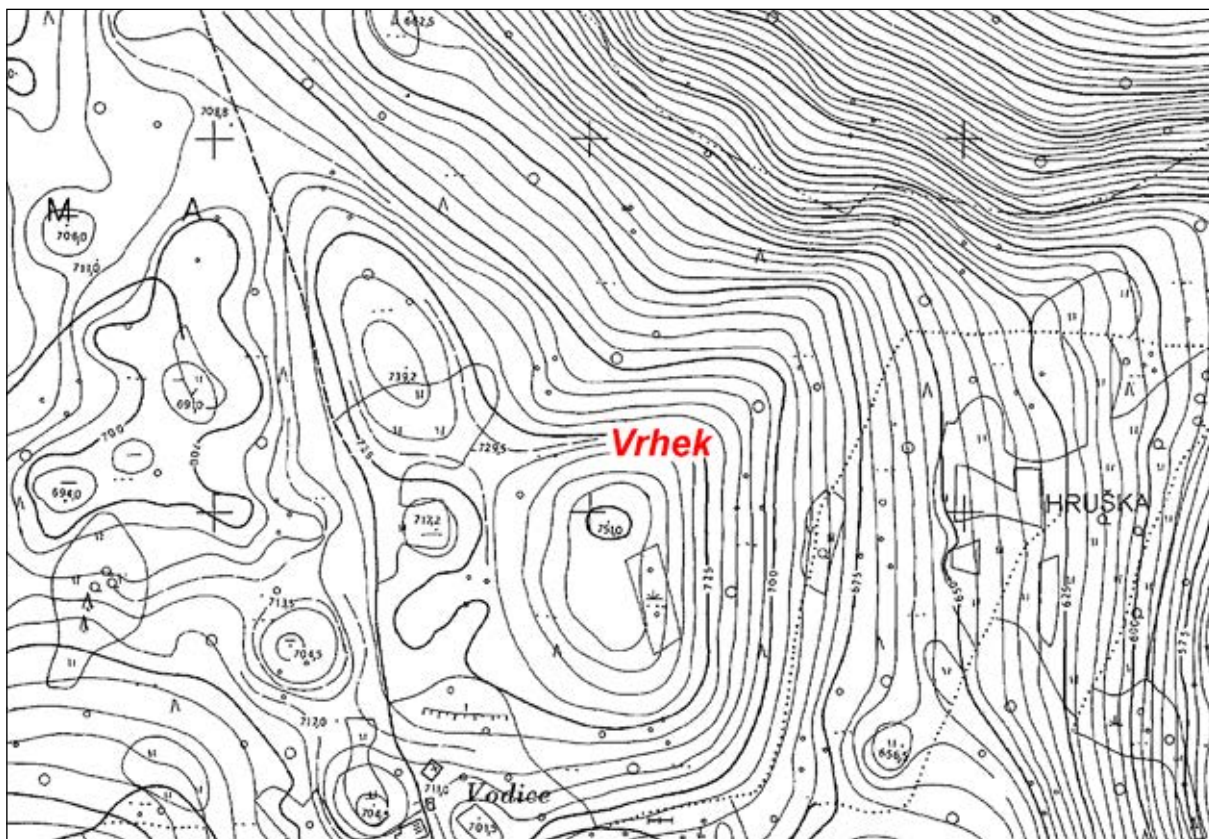
Bolta 1975, Vodice. – V: ANSL, 266.

Draksler 2007, 137 s.

Rutar 1897, 187.



Sl. 19B/2: Vrhek nad Vodiciami; ostanke fortifikacij (po Drakslerju 2007). M: = 1:2500.



Sl. 19B/1: Vrhek nad Vodiciami; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 19C

Najdišče: Vrh

Kraj: Kal.

TTN5: Litija 29; GKY: 496846 – GKX: 107599.

Tip najdišča: naselje.

Datacija: prazgodovina.

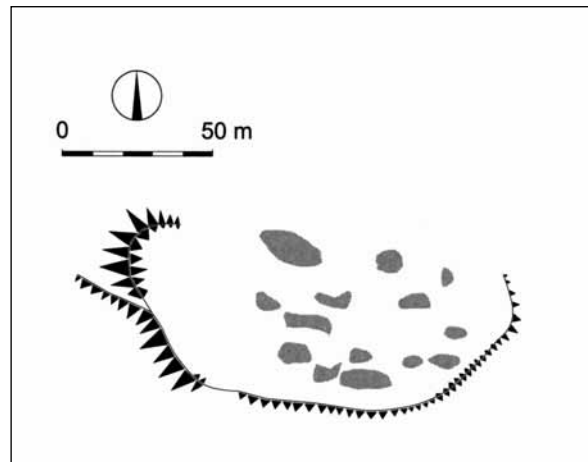
Opis

Vrh (738 m) je kopast hrib, ki se dviga južno od vasi Kal (sl. 19C/1). Severna stran je strma in mestoma skalnata, z juga, vzhoda in zahoda pa je dostop lažji, zato so ga zavarovali z okopom iz neobdelanih lomljencev (sl. 19C/2). Znotraj zavarovanega prostora je okoli 15 teras, dolgih od 3 do 8 m. Vhod v naselje je bil očitno na zahodni strani, kjer se je zunaj glavnega oboda ohranil 15 m dolg nasip, ki je varoval dostopno pot.

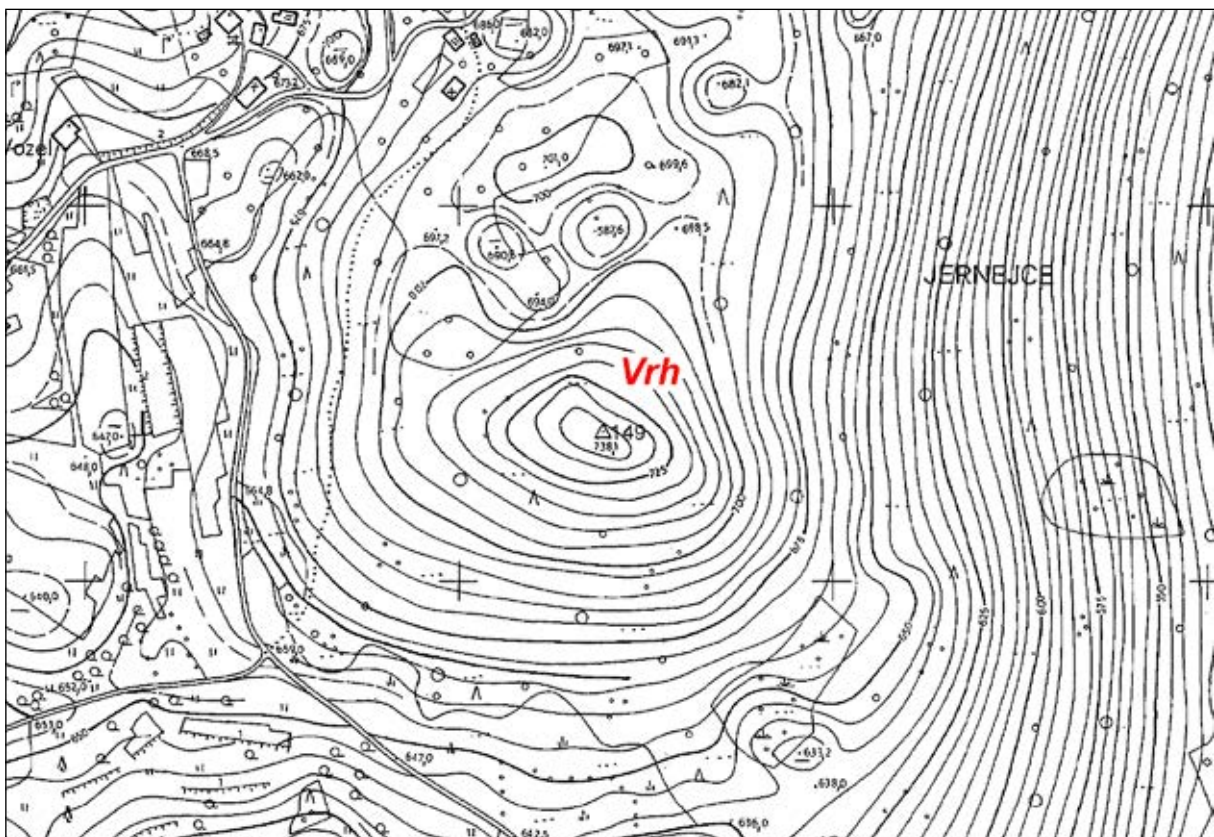
Naselje je bilo odkrito pri terenskem pregledu med letoma 2003 in 2006. Na Vrhju se najdejo posamezni fragmenti prazgodovinske in poznoantične keramike (Draksler 2007, 138 s.).

Literatura

Draksler 2007, 138 s.



Sl. 19C/2: Vrh nad Kalom; ostanki fortifikacij (po Drakslerju 2007). M: = 1:2500.



Sl. 19C/1: Vrh nad Kalom; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 19D

Najdišče: Špital

Kraj: Šentlambert.

TTN5: Litija 29; GKY: 496253 – GKX: 106915.

Tip najdišča: naselje.

Datacija: prazgodovina.

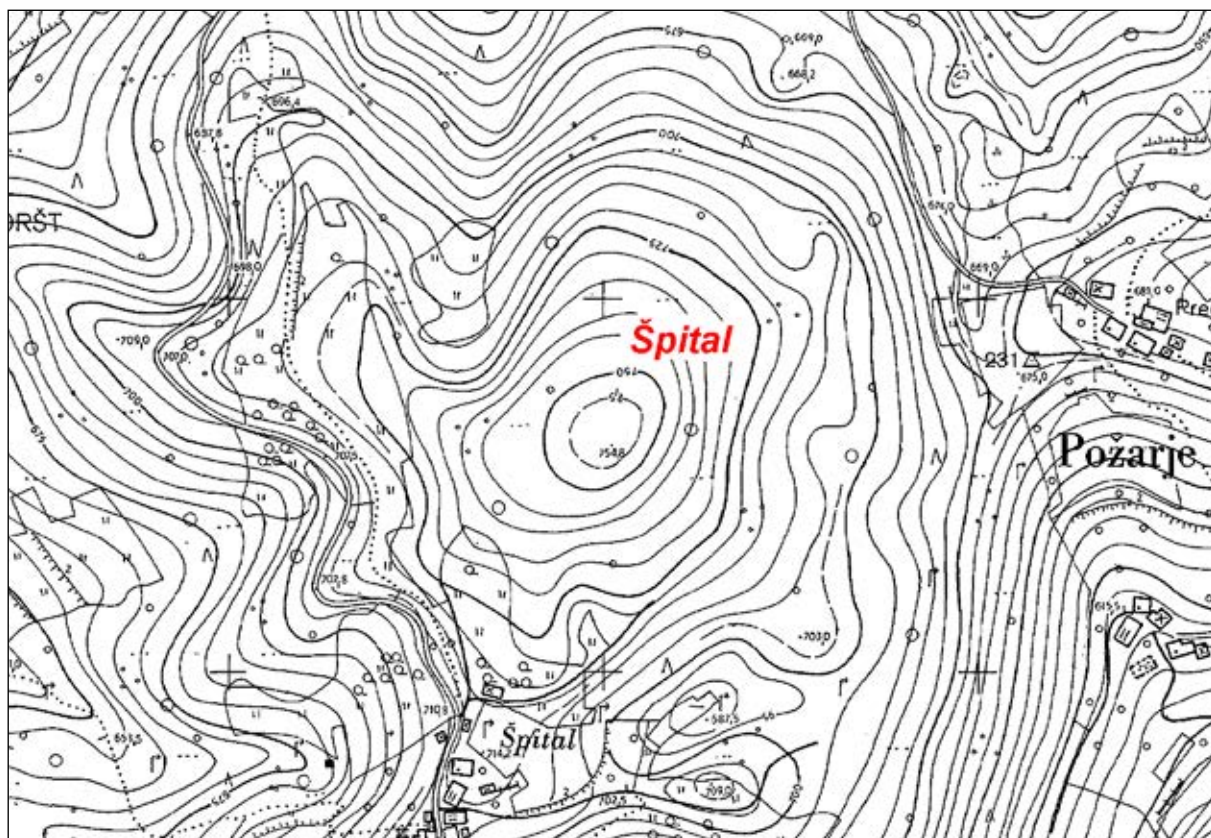
50 m širok in prav toliko dolg plato od katerega se na vse strani spuščajo razmeroma strma pobočja (sl. 19D/1). M. Draksler, ki je naselje odkril pri terenskem pregledu, omenja na severovzhodni strani Špitala približno 40 m dolg okop in za njim v smeri vrha več okoli 10 m širokih teras. Našel je tudi posamezne fragmente prazgodovinske keramike (Draksler 2007, 139).

Opis

Kopast, z gozdom poraščen vrh (754 m) se dviga jugovzhodno od vasi Šentlambert. Na njem je približno

Literatura

Draksler 2007, 139.



Sl. 19D/1: Špital pri Šentlambertu; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 20

Najdišče: Kidričeva cesta.

Kraj: Zagorje ob Savi.

TTN5: Litija 20; *GKY:* 499819 – *GKX:* 110199.

Tip najdišča: plano grobišče; plano naselje?

Datacija: starejša železna doba; pozna bronasta doba.

Opis

Plano železnodobno grobišče s skeletnimi pokopi se je razprostiralo na levem bregu potoka Medije, vzdolž Ceste Borisa Kidriča (*sl. 20/1*). Topografske podatke o najdišču je zbral in izvednotil Stane Gabrovec, zato je dovolj, da tu povzamemo njegove ugotovitve (*Gabrovec 1966a, 24 ss*).

Potek raziskav

Prve najdbe so prišle na dan leta 1892 pri kopanju temeljev za Milačevo hišo (danes podrti, nekoč Cesta Borisa Kidriča 19). Takrat so našli tri skelete. V letu 1894 sta bila izkopana nadaljnja dva in sicer nasproti Milačeve hiše. Tretja skupina skeletov (dva do trije grobovi) je bila najdena leta 1896 zopet pri Milačevi hiši.

Leta 1921 je bil na območju nekropole odkrit nov skelet, dokumentiran zgolj s fotografijo. Nove najdbe

(štirje grobovi) so prišle na dan ob širjenju ceste leta 1954 in sicer na prostoru pred hišama Cesta Borisa Kidriča 12 in 14, ki stojita prav tako nasproti nekdanje Milačeve hiše. Vse kaže, da je bila večina grobov odkritih na območju hišnih števil 12, 14 in 19. Po Gabrovčevih navedbah, ki je zagorsko gradivo objavil in izvednotil, se je nekropola širila tudi naprej proti jugu in sicer vse do stavbe, v kateri je sedaj lekarna. Predmete hrani Narodni muzej Slovenije v Ljubljani.

Na zadnje najdbe so na Cesti Borisa Kidriča nalleteli leta 2011 ob prenovi komunalne infrastrukture. Dokumentirali so 11 grobov, ki pa so bili večinoma poškodovani oziroma izropani. Fragmenti grobe lončenine, ki so bili najdeni ob zaščitnih izkopavanjih, nakazujejo možnost, da je bilo na istem prostoru, vendar v pozni bronasti dobi, morda naselje (*Murko, Draksler 2020, 469 ss*).

Literatura

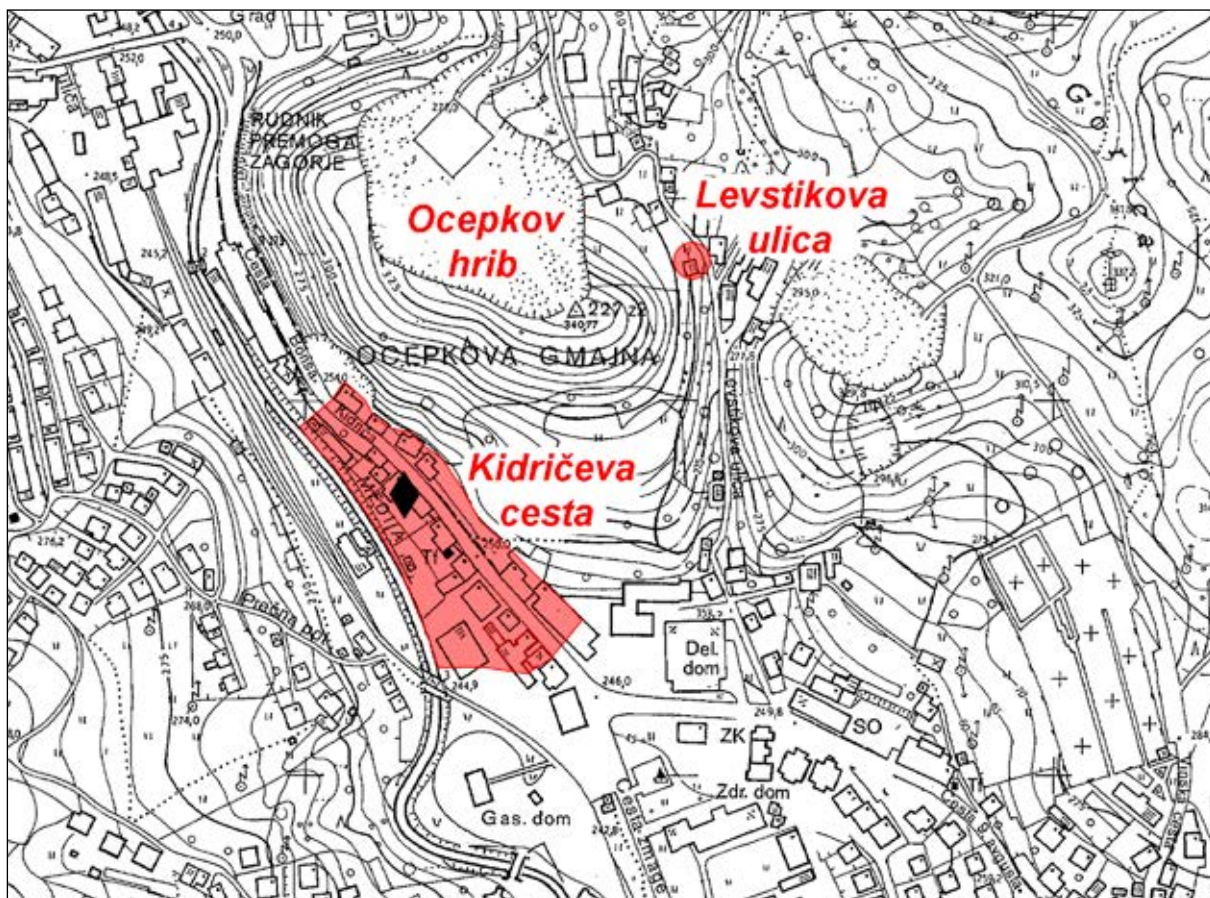
Bolta 1975, Zagorje ob Savi. – V: ANSL, 268.

Draksler 2007, 128 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 258.

Gabrovec 1966a, 24 ss (s starejšo literaturo).

Murko, Draksler 2020, 469 ss.



Sl. 20/1: Kidričeva cesta v Zagorju ob Savi (hiša 19 je označena z znakom ♦), Ocepkov hrib v Zagorju ob Savi, Levstikova ulica v Zagorju ob Savi; pozicije najdišč (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1: 5000.

Kat. št.: 20A

Najdišče: Ocepkov hrib.

Kraj: Zagorje ob Savi.

TTN5: Litija 20; *GKY:* 499910 – *GKX:* 110324.

Tip najdišča: naselje.

Datacija: starejša železna doba?

Opis

Ocepkov hrib je manjši osamelec v severnem koncu Zagorja (*20A/1*). Dobro obvladuje okolico, hkrati pa je zaradi strmih pobočij razmeroma težko dostopen. Glede na bližnjo plano nekropolo, ki se je raztezala ob njegovem jugozahodnem vznožju, je nudil idealno mesto za poselitev (glej *sl. 20/1*). Omenja ga že Jernej

Pečnik (*Pečnik 1904, 132*). Žal so bile prazgodovinske ostaline v preteklosti uničene. Hrib je namreč s severa dodobra načel velik peskokop, ki je odnesel ves vrhnji plato. Od morebitnih poselitvenih struktur se zato ni veliko ohranilo. Po pripovedi domačinov so po drugi svetovni vojni z različnimi zemeljskimi deli – predvsem pri kopanju peska – naleteli na fragmente keramike (*Draksler 2007, 132*).

Literatura

Draksler 2007, 132.

Gabrovec 1966a, 24.

Pečnik 1904, 132.



Sl. 20A/1: Ocepkov hrib v Zagorju ob Savi; pogled na naselje z zahoda. Foto: Janez Dular (2019).

Kat. št.: 20B

Najdišče: Levstikova ulica.

Kraj: Zagorje ob Savi.

TTN5: Trbovlje 11; GKY: 500015 – 110366.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Leta 1969 so pri gradnji garaže (Levstikova ulica 14) ob vzhodnem vznožju Ocepkovega hriba (glej *sl. 20/1; 20B/1*) naleteli na dva skeletna groba, ki ju pridatki (fragmenti posod in železni sulični osti) opredeljujejo v starejšo železno dobo (*Stare 1968–1969, 185*). Najdbe hrani Narodni muzej Slovenije (*Draksler 2007, 132 s, sl 14*).

Literatura

Draksler 2007, 132 s, sl 14.

Stare V. 1968–1969, 185.



Sl. 20B/1: Levstikova ulica v Zagorju ob Savi: pozicija najdišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 20C

Najdišče: ?

Kraj: Strahovlje.

TTN5: Litija 19; GKY: 496399 – 110788.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Avgusta 1890 je Jernej Pečnik pri vasi Strahovlje izkopal tri skelete iz starejše železne dobe. Pri prvem je našel dve posodi iz črno žgane gline, drugi je bil brez pridatkov, pri tretjem, ki mu je glava ležala na prsih pa čudne uhane z bronastimi in steklenimi okraski. Kje natanko se je širilo grobišče, ni znano, Pečnik omenja pečene griče, kjer je gozdni pašnik (*vir 1*). Zelo skop je tudi Rutar, ki pravi, da se severno od rudarske vasi Kisovec pričinja oster dolomitni hrbet, ki se vleče skoraj natanko v smeri vzhod–zahod. Na mestu, kjer pelje preko hriba pešpot proti Strahovljam, se dobe vsepovsod celi skeletni grobovi (*Rutar 1891b*, 239). Matej Draksler, ki je teren obhodil, je za verjetno lokacijo označil dokaj veliko območje z gozdom poraščenih vzpetin ob južnem

vznožju Borovnika, grebena, ki ga v svojem poročilu omenja Rutar (*Draksler 2007*, 134, *sl. 15*). Lega je z ozirom na zgornje opise sprejemljiva, potrebno pa bi jo bilo potrditi z nadaljnimi raziskavami (*sl. 20C/1*).

Narodni muzej Slovenije hrani iz Strahovelj več najdb, vendar pa je provenienca kolikor toliko zanesljiva le za uhane. Stane Gabrovec, ki je najdbe objavil, opozarja na razkorak med akcisijsko in inventarno knjigo, zato dopušča možnost, da so predmeti, ki jih je Deželnemu muzeju leta 1890 poslal v odkup neki Mihelčič in jih je Müllner inventariziral pod najdišče »Strahulek«, iz Zagorja ob Savi (*Gabrovec 1966a*, 27).

Arhivski viri

(*vir 1*) Pečnikovo pismo Centralni komisiji z dne 14. 9. 1890 (Arhiv RS, fond AS 1100, C. kr. urad K 60/133).

Literatura

Bolta 1975, Strahovlje. – V: ANSL, 268.

Draksler 2007, 133 s.

Gabrovec 1966a, 26 s.

Rutar 1891b, 197, 239.



Sl. 20C/1: Strahovlje; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 20D

Najdišče: ?

Kraj: Šemnik.

TTN5: Litija 18; GKY: 494843 – 111242.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Narodni muzej Slovenije hrani v svojih zbirkah železno tulasto sekuro in dva vijčka, ki imajo v akcesijski knjigi za najdišče zabeležen kraj Šemnik pri Zagorju (Gabrovec 1966a, 27, 9: 13, 13; 10: 1). Omenja ga tudi

Simon Rutar, ki piše, da se nekropola nahaja nad vasjo Šemnik v bližini gradu Medija (Rutar 1891b, 239). M. Draksler, ki je okolico vasi obhodel, jo umešča na teraso na južni strani hriba Kamnik (Draksler 2007, 135, sl. 17), kar pa bi bilo treba potrditi z nadaljnimi raziskavami (sl. 20D/1).

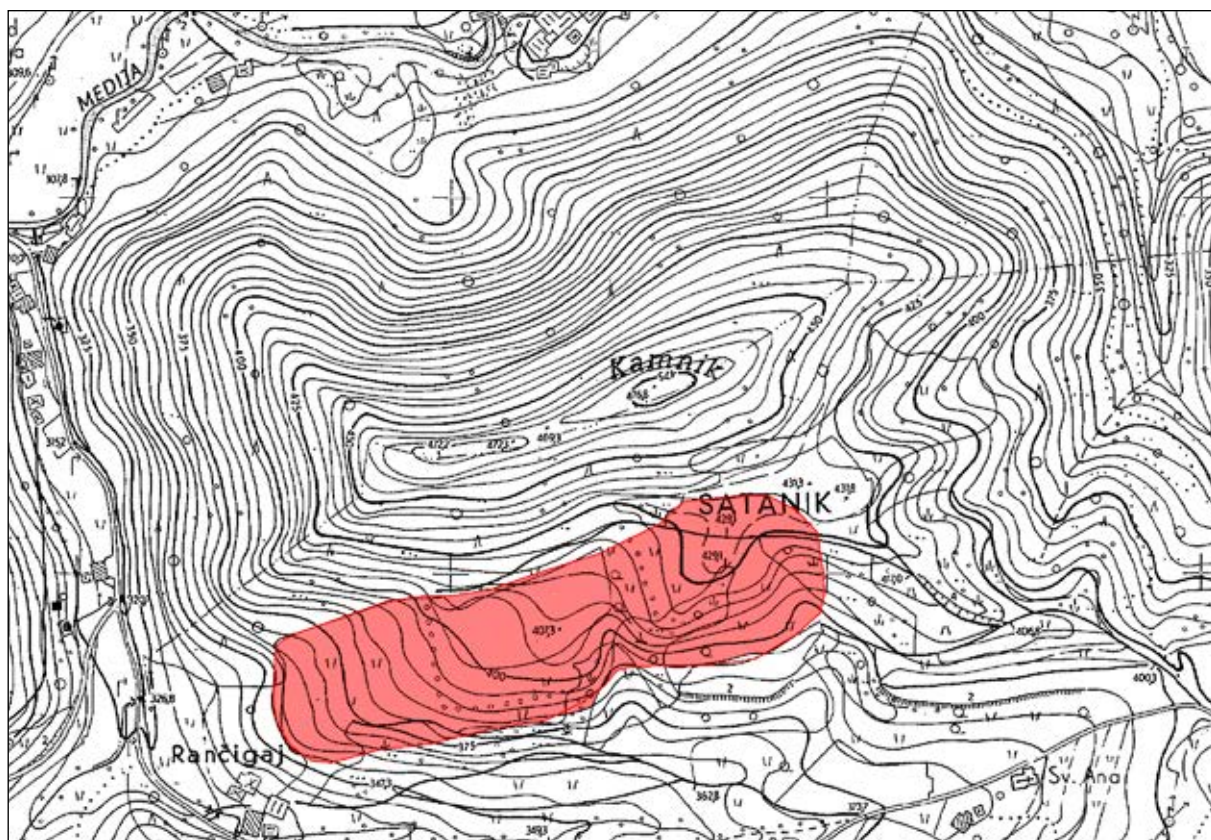
Literatura

Bolta 1975, Šemnik. – V: ANSL, 268.

Draksler 2007, 135.

Gabrovec 1966a, 27.

Rutar 1891b, 239.



Sl. 20D/1: Šemnik; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 20E*Najdišče:* ?*Kraj:* Suhi Potok.*TTN5:* Litija 6; *GKY:* 492463 – *GKX:* 112995 (središče naselja).*Tip najdišča:* posamezne najdbe.*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Leta 1908 je prejel Deželni muzej v Ljubljani nekaj predmetov (fibuli, pasni sponi z okovi in brusni kamen), ki očitno izvirajo iz uničenih grobov, najdenih v okolici Suhega potoka (Šmid 1909a, 4). Pozicija grobišča ni znana (sl. 20E/1). Najdbe je objavil Stane Gabrovec (Gabrovec 1966a, 27, t. 9: 1–11).

Literatura

Bolta 1975, Suhi potok. – V: ANSL, 265.

Gabrovec 1966a, 27.

Šmid 1909a, 4.



Sl. 20E/1: Suhi Potok; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. 1:5000.

Kat. št.: 20F

Najdišče: Volkova loka.

Kraj: Trbovlje.

TTN5: Trbovlje 2; GKY: 503862 – GKX: 113751.

Tip najdišča: depo.

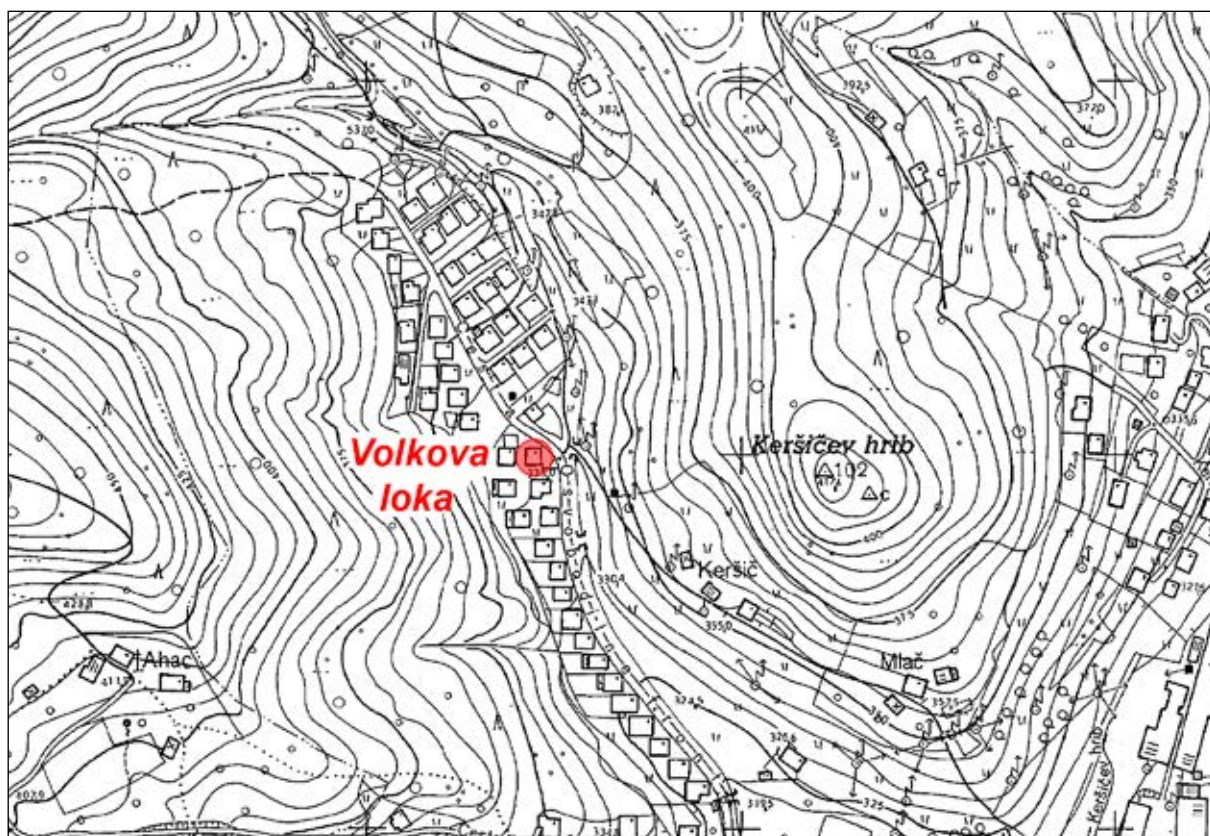
Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Konec šestdesetih let dvajsetega stoletja so na severnem robu Trbovelj pri gradnji nove soseske Volkova loka naleteli na manjši depo mešane sestave (*sl. 20F/1*). V njem so bili fragmentirana sulična ost, meč tipa Arco, dva jezičastoročajna srpa ter odlomka konice srpa in rezila meča (*Pavlin, Tecco Hvala, Bizjak 2019, 9 ss.*).

Literatura

Pavlin, Tecco Hvala, Bizjak 2019, 9 ss.



Sl. 20F/1: Volkova loka v Trbovljah; pozicija depoja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 20G*Najdišče:* Dobrna.*Kraj:* Retje.*TTN5:* Trbovlje 12; GKY: 504131 – GKX: 110636 (središče zaselka).*Tip najdišča:* depo novcev.*Datacija:* mlajša železna doba.*Opis*

V nekdanjem zaselku Dobrna, severozahodno od vasi Retje, je julija 1868 neki rudar pri krčenju kamnite

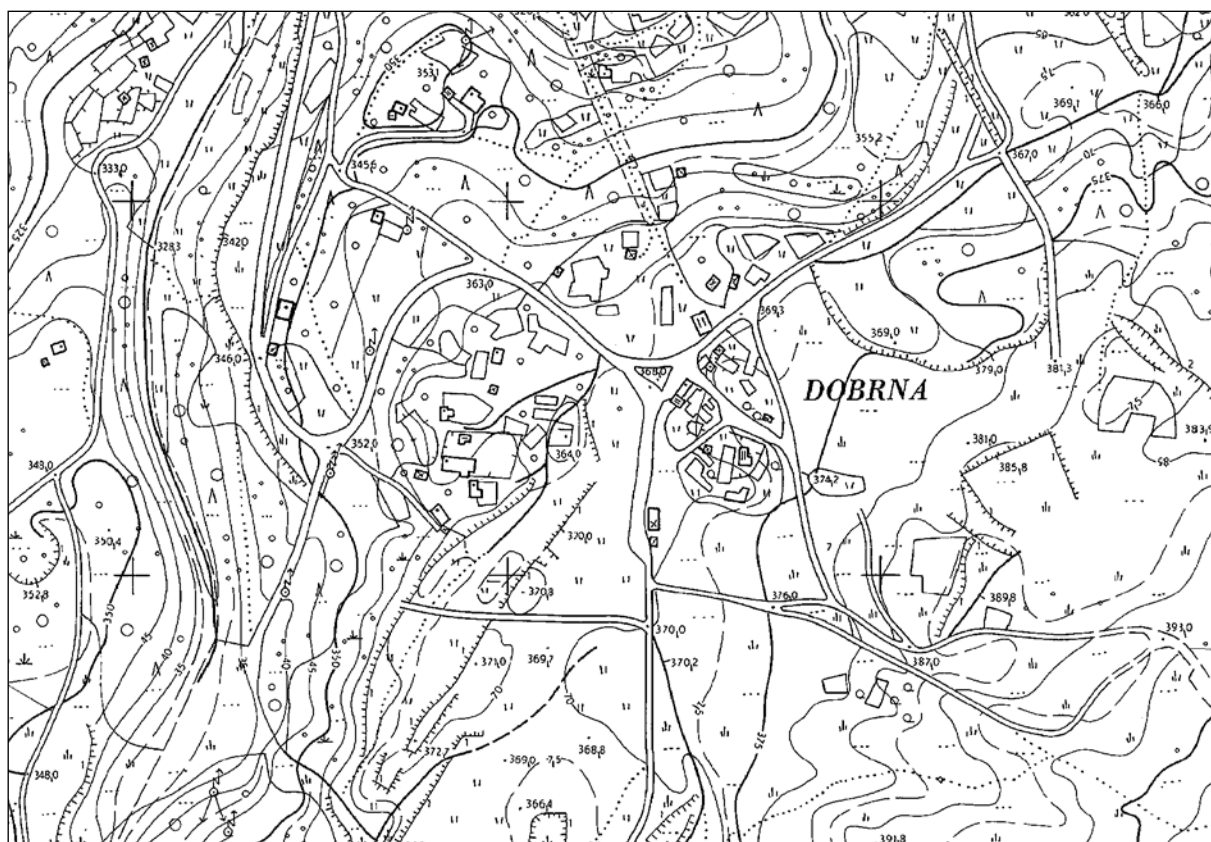
groblje (kot lastnik zemljišča se omenja neki Meke) našel depo 553 keltskih srebrnikov, od katerih je večina prišla v privatne roke, del pa tudi v zbirke muzejev na Dunaju, Gradcu, Ljubljani in Celju (*Knabl 1869, XII ss; Kos 1977, 52 s*). Zaselek Dobrna je bil opuščen že v drugi polovici 19. stoletja zaradi intenzivne rudarske dejavnosti, ki je v celoti spremenila videz pokrajine (*sl. 20G/1*).

Literatura

Bolta 1975, Dobrna–Retje. – V: ANSL, 264.

Knabl 1869, XII ss.

Kos 1977, 52 s.



Sl. 20G/1: Dobrna pri Retju; območje nekdanjega zaselka (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 20H

Najdišče: Bukova gora.

Kraj: Retje.

TTN5: Trbovlje 13; GKY: 503712 – GKX: 109719.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Jernej Pečnik omenja na Bukovi gori, hribu jugozahodno od vasi Retje, naselje in gomilno grobišče (*Pečnik* 1904, 133). Njegove navedbe na terenu nismo uspeli

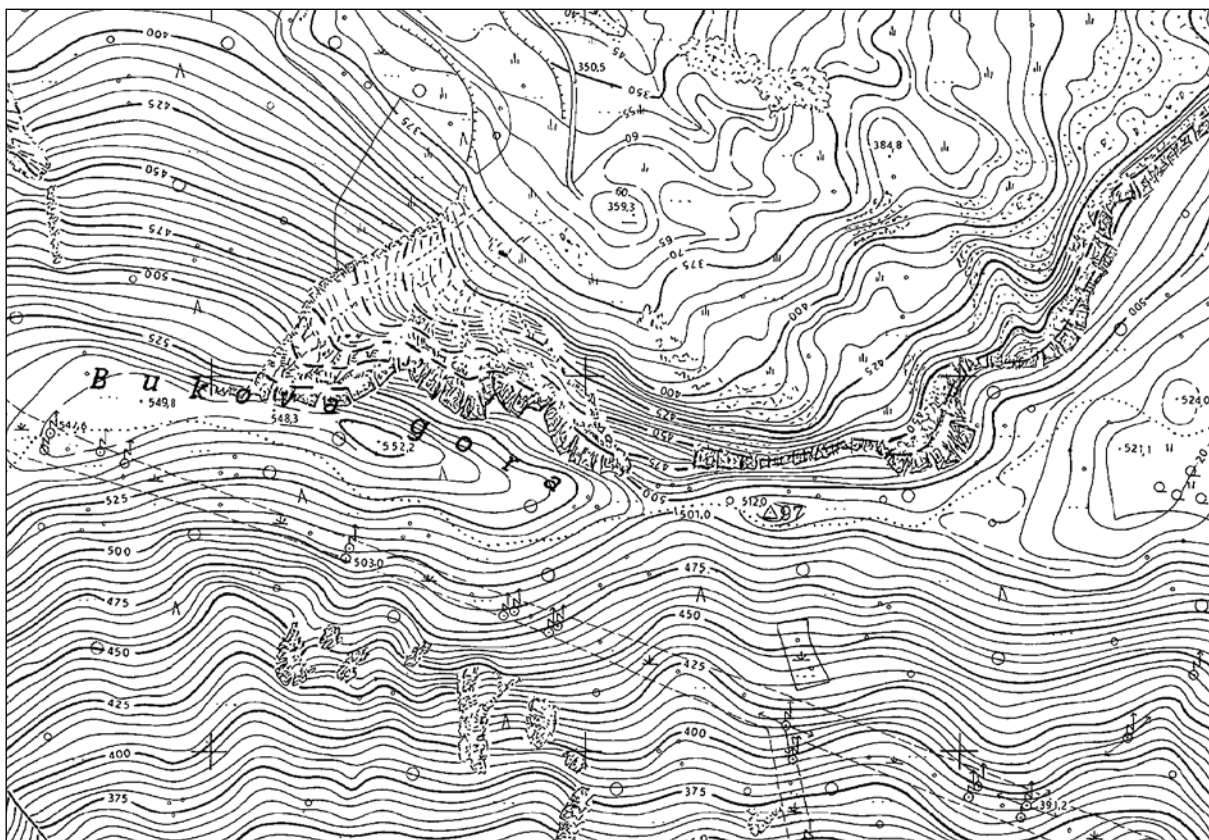
potrditi, saj je območje zaradi intenzivnega rudarjenja močno spremenjeno (*sl. 20H/1*). Pri Retju je novembra 1907 vojvodinja Mecklenburška prekopala gomilo in v njej našla en grob (*Mahr* 1934, 128).

Literatura

Bolta 1975, Retje. – V: ANSL, 264.

Mahr (ed.) 1934, 128.

Pečnik 1904, 133.



Sl. 20H/1: Bukova gora pri Retju; domnevno območje gomilnega grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 21

Najdišče: Grobišče.

Kraj: Kovk.

TTN5: Trbovlje 24; *GKY:* 508840 – *GKX:* 108840.

Tip najdišča: gomilno grobišče (5 gomil).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Južno od Kovka je na manjšem z gozdom poraščenem kuclju skupina petih gomil (sl. 21/1; 21/2). Mere:

Gomila 1: premer 14 m; višina 3 m (velik vkop).

Gomila 2: premer 10 m; višina 0,7 m (vkop).

Gomila 3: premer 5 m; višina 0,5 m (vkop).

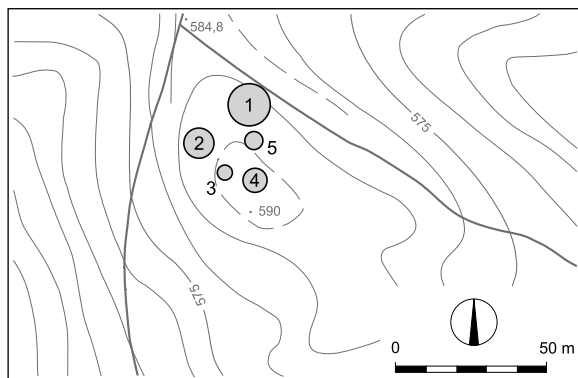
Gomila 4: premer 8 m; višina 1 m (vkop).

Gomila 5: premer 6 m; višina 1 m (vkop).

Potek raziskav

Prvi je najdišče omenil B. Saria v članku o rimskem nagrobniku s keltskimi imeni iz bližnje vasi Krnice, ki leži pod robom platoja, na katerem so gomile. Izvedel je, da so eno od gomil že leta 1913 prekopali domačini ter našli bronasti zapestnici, sulične osti, lonce in celo »balzamarije«. Lastnik parcele je bil v tridesetih letih dvajsetega stoletja Franc Urbas iz Sv. Jurija 46 (Saria 1937, 133). Najdbe so se razgubile, v Narodni muzej v Ljubljani je prišel le fragment zapestnice, ki je bil inventariziran pod krajem Krnice.

Leta 1938 je na grobišču kopal Ivan Restar iz zaselka Podkrnice in o tem obvestil Narodni muzej. Najdišče si je ogledal kustos Rajko Ložar in ugotovil, da gre za 2500 let staro pokopališče (Hofbauer 1955). Edina najdba s teh izkopavanj – noga glinastega posode – je v akcijiški knjigi Narodnega muzeja zabeležena pod krajem Zagorice pri Hrastniku oziroma Kovk, kasneje pa so jo inventari-



Sl. 21/1: Grobišče pri Kovku; načrt grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.

zirali zgolj pod naselje Kovk. Zaradi teh nedoslednosti je v ANSL najdišče zabeleženo kar s tremi imeni krajev: Kovk, Krnice in Zagorice (Bolta 1975, 263 s).

Maja 1955 je dve gomili sondiral kustos Pokrajinskega muzeja v Celju L. Bolta, vendar pa razen kamnite strukture iz oblic ni našel drugih najdb. Arhivske vire o tem izkopavanju, ki ni bilo omenjeno v ANSL, je natančno analiziral Dragan Božič (Božič, Gaspari, Pirkmajer 2020, 501 ss).

Literatura

Bolta 1975, Kovk. – V: ANSL, 263.

Bolta 1975, Krnice. – V: ANSL, 264.

Bolta 1975, Zagorice. – V: ANSL, 264.

Božič, Gaspari, Pirkmajer 2020, 501 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 258 s, sl. 153.

Hofbauer 1955.

Saria 1937, 133.



Sl. 21/2: Grobišče pri Kovku; pogled na gomilo 1 s severozahoda. Foto: Janez Dular (2019).

Kat. št.: 21A

Najdišče: Kovk.

Kraj: Kovk.

TTN5: Trbovlje 13; GKY: 508272 – 109916.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Severozahodno od vasi Kovk se dviga istoimenski, z gozdom poraščen hrib (659 m), ki ima na severni in zahodni strani zelo strma pobočja, medtem ko je dostop z juga zložen (sl. 21A1, 21A/2). Na njegovem vrhu so ohranjeni ostanki utrjenega naselja (sl. 21A/3). Potek obzidja je jasen in dobro sledi konfiguraciji terena. Na vzhodni strani je v obod učinkovito vključen rob manjše vrtače, južno od nje – tu je dostop na vrh najlažji – pa so zgradili manjši oddvojni okop. Naselje je razmeroma majhno. Njegov obseg znaša 480 m, površina pa 0,9 ha. Pripadajoči nekropoli sta za zadaj znani dve: Vrtača tik

ob vzhodnem vznožju, in Grobišče, dober kilometer jugovzhodno od naselja.

Potek raziskav

Najdišče je bilo odkrito ob zaščitnem posegu, ki so ga leta 2016 opravili sodelavci Pokrajinskega muzeja Celje na bližnjem grobišču Vrtača, kjer je bila baje ob spravilu lesa najdena negovska čelada (*vir 1*). Ob tej priliki so na južnem obodu naselja izkopali dve manjši sondi, ki sta potrdili obstoj kamnitega obzidja. V črni gozdni zemlji so našli tudi nekaj fragmentov železno-dobne lončenine.

Arhivski vir

(*vir 1*) D. Pirkmajer, M. Bausovac, Poročilo o arheološkem testnem izkopu na lokaciji Kovk, 2016 (Arhiv Pokrajinskega muzeja Celje).

Literatura

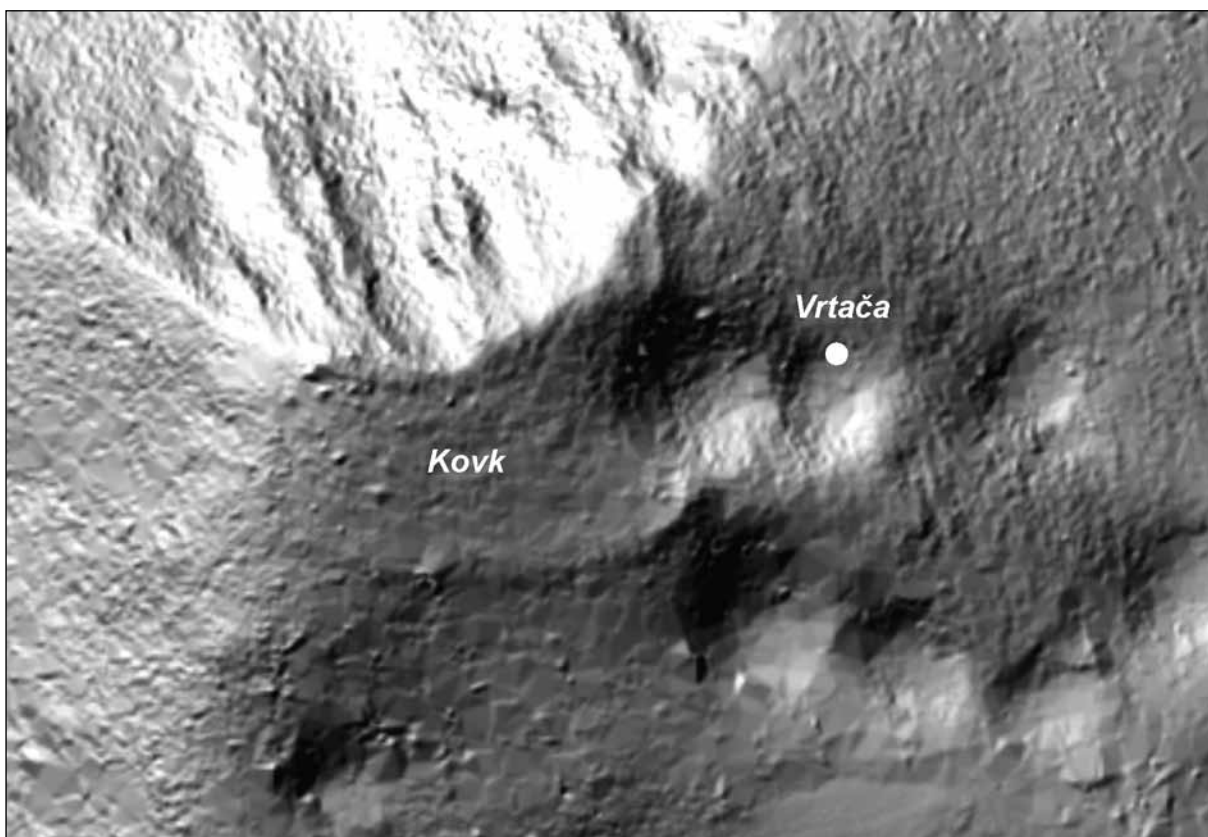
Božič, Gaspari, Pirkmajer 2020, 500 ss.



Sl. 21A/1: Kovk pri Kovku; pogled na naselje z vzhoda. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 21A/2: Kovk pri Kovku; pogled na naselje z juga. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 21A/3: Kovk in Vrtača pri Kovku; poziciji naselja in grobišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 21B*Najdišče:* Vrtača.*Kraj:* Kovk.*TTN5:* Trbovlje 13; GKY: 508394 – 109946.*Tip najdišča:* plano grobišče.*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Leta 2016 je bila baje ob spravilu lesa nedaleč od vzhodnega roba naselja najdena negovska čelada in bronasta pasna spona (glej *sl. 21A/1*). Zaščitno izkopavanje, ki so ga na območju najdbe (*sl. 21B/1*) opravili sodelavci Pokrajinskega muzeja iz Celja, je pokazalo, da sta se na severnem delu večje vrtače nahajala dva skeleta. Ob prvem, ki je pripadal mlajšemu moškemu, so poleg

omenjene čelade in pasne spona ležali še železna tulasta sekira, frag. sulična ost, frag. certoška fibula, železen nožiček in steklena jagoda. Ob drugem skeletu okoli 15 let starega dekleta, ki je ležal slab meter vzhodneje, pa je bil nakit: bronasti nanožnici in zapestnici, preklopni nož in steklene jagode. Ali gre za sočasen dvojni pokop zaradi neberljive strukture zasutij ni bilo moč ugotoviti (*vir 1*).

Arhivski vir

(*vir 1*) D. Pirkmajer, M. Bausovac, Poročilo o arheološkem testnem izkopu na lokaciji Kovk, 2016 (Arhiv Pokrajinskega muzeja Celje).

Literatura

Božič, Gaspari, Pirkmajer 2020, 503 ss.



Sl. 21B/1: Vrtača pri Kovku; mesto, kjer je bil odkrit grob. Foto Janez Dular (2019).

Kat. št.: 22

Najdišče: Roje.

Kraj: Orle.

TTN5: Ljubljana J-16, J-17; *GKY:* 468490 – *GKX:* 96375.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: pozna bronasta doba, starejša železna doba.

Opis

Plano grobišče z žganimi in skeletnimi grobovi se razteza po ozkem dolomitnem grebenu, ki se dviga v jugovzhodni smeri od sedla Roje proti vrhu Molnika (sl. 22/1; 22/2). Greben je ozek in nekajkrat preide v manjše terasam podobne ravnice, na katerih so bili odkriti posamični grobovi. Greben so na več mestih močno poškodovali s kopianjem peska.

Potek raziskav

Natančen potek raziskav in gradivo z Roj je objavila Sneža Tecco Hvala, zato na tem mestu povzemamo njene ugotovitve (Tecco Hvala 2017, 23 ss). Prve najdbe z Roj izvirajo iz leta 1963. Našli so jih domačini pri kopianju peska in jih predali Narodnemu muzeju. Jeseni istega leta se je ekipa muzeja odločila, da pregleda teren. V peskokopu je dokumentirala ostanke dveh grobov, za katera so menili, da pripadata uničeni gomili (vir 1; Stare V. 1962–1964, 173).

Leta 1978 je domačin M. Frkal v peskokopu izkopal nov grob, ki je vseboval tri posode. Gradivo je prav tako prispelo v Narodni muzej (vir 2; Vuga, Josipovič 1981a, 215 s).

Sledila so zaščitna izkopavanja, ki sta jih v letih 1980 in 1981 opravila Mestni muzej Ljubljana in Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo. Skupaj so odkrili nadaljnjih deset grobov, od katerih je bilo devet – tako kot tisti iz leta 1978 – žganih, en (gr. 9) pa je bil žgan in skeleten (Slabe 1982a, 152; Puš 1983, 205). Najdbe je objavil I. Puš, kostno gradivo pa T. Tomazo-Ravnik (Puš 1984; Tomazo-Ravnik 1984). Ponovno je vse gradivo z Roj skupaj z ostalimi grobišči v okolici Molnika publicirala in znanstveno ovrednotila Sneža Tecco Hvala (Tecco Hvala 2017, 23 ss, t. 1–6).

Arhivska vira

(vir 1) Stare V., Sondiranje na Orlah pri Ljubljani (Arhiv AO NMS).

(vir 2) Vuga, Poročilo o najdbi žarnega groba na Orlah (Arhiv AO NMS).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 161 s, sl, 90 in 258.

Puš 1983, 205.

Puš 1984, 134 ss.

Slabe 1982a, 152 s.

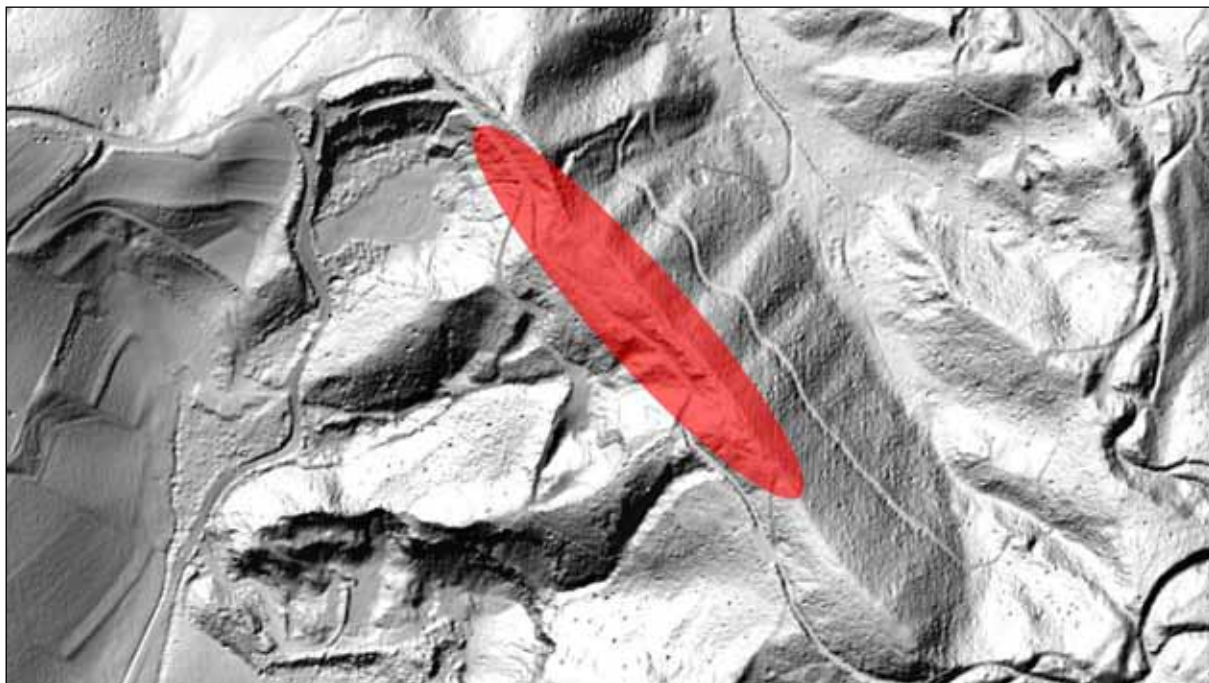
Stare V. 1962–1964 (1965), 173, t. 3: 12–14.

Šašel 1975, Podmolnik. – V: ANSL, 195.

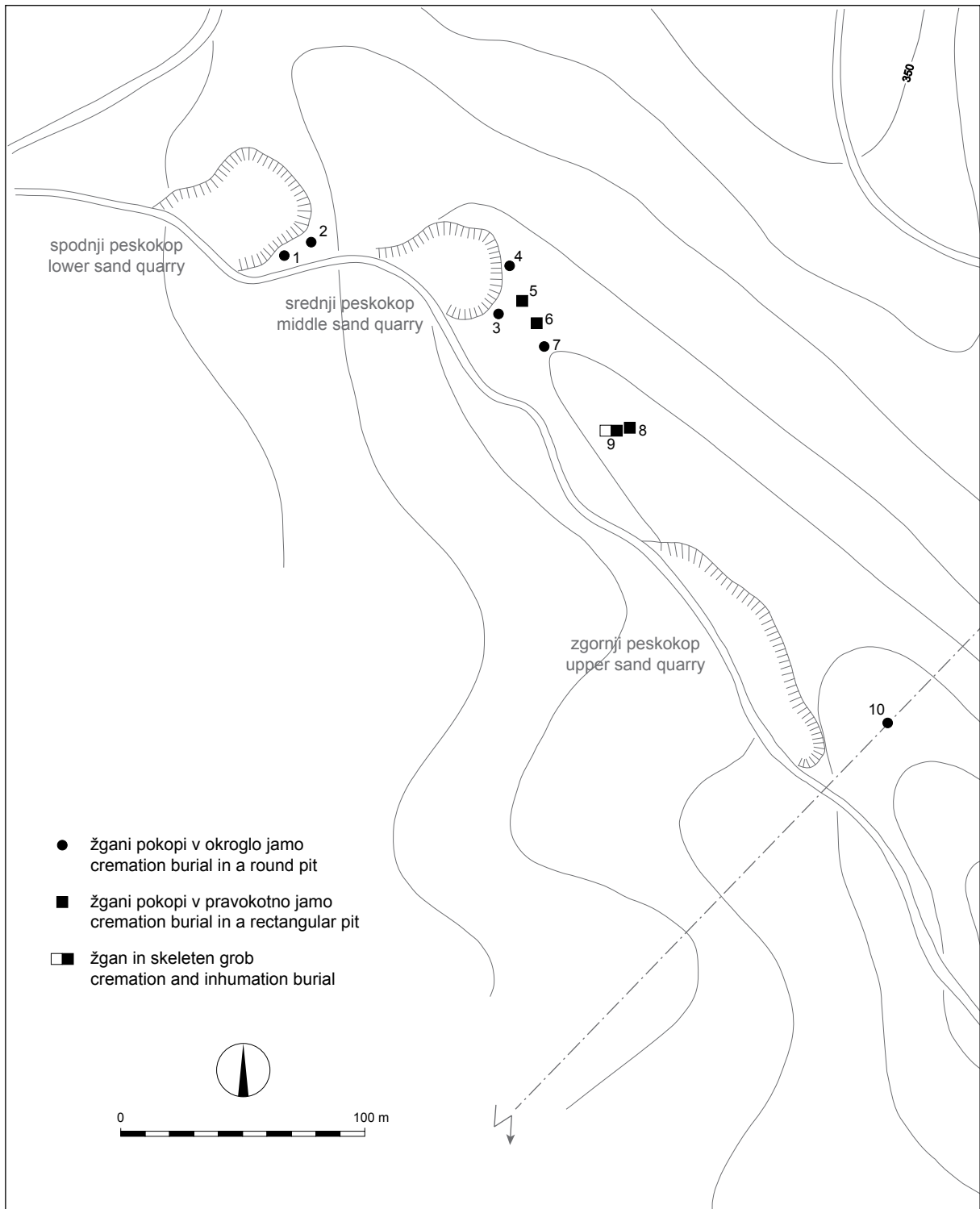
Tecco Hvala 2017, 23 ss, t. 1–6.

Tomazo-Ravnik 1984, 163 ss.

Vuga, Josipovič 1981a, 215 s.



Sl. 22/1: Roje pri Orlah; pozicija grobišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 22/2: Roje pri Orlah; načrt grobišča (po Tecco Hvala 2017). M. = 1:2500.

Kat. št.: 23

Najdišče: Kotarjev peskokop.

Kraj: Podmolnik.

TTN5: Ljubljana J-17; GKY: 468815 – GKX: 96469.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Leta 1993 je Mestni muzej iz Ljubljane na robu Kotarjevega peskokopa, ki se je zajedel v enega od severnih grebenov Molnika (*sl. 23/1*), opravil manjši zaščitni

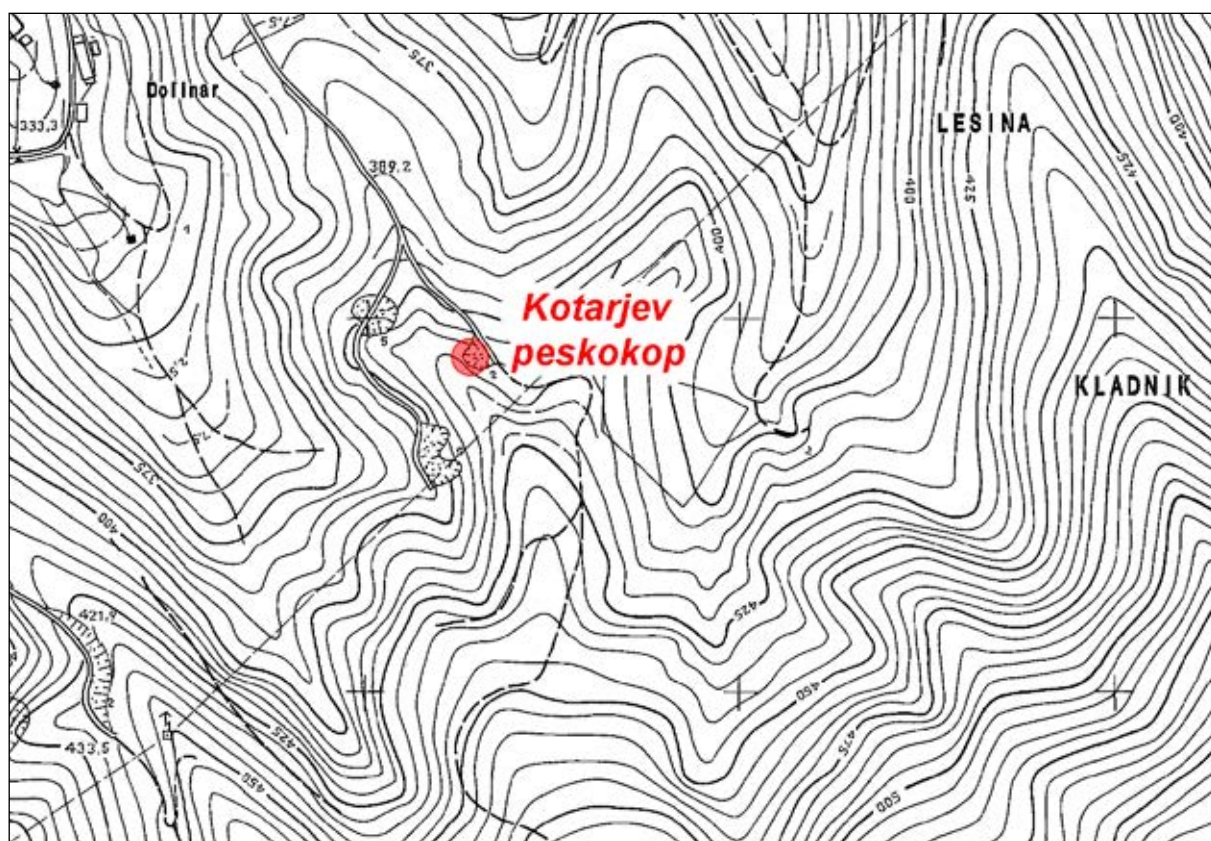
poseg in registriral 4 delno uničene žgane grobove. Izkopavalci dopuščajo možnost, da je na tem mestu morda nekoč stala gomila (*Puš 1993, 130 s*). Najdbe hrani Mestni muzej Ljubljana, objavila jih je Sneža Tecco Hvala (*Tecco Hvala 2017, 32 ss, t. 7*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 161 s, sl, 90 in 259.

Puš 1993, 130 s.

Tecco Hvala 2017, 32 ss, t. 7.



Sl. 23/1: Kotarjev peskokop nad Podmolnikom; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 24

Najdišče: Grmada.

Kraj: Podmolnik.

TTN5: Ljubljana J-17; GKY: 468925 – GKX: 96000.

Tip najdišča: gomilno grobišče (20 gomil).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Gomilno grobišče leži na zahodnem pobočju Molnika in ga sestavljata dve gruči gomil oziroma kopastih tvorb različnih velikosti (sl. 24/1). Tretjo skupino gomil, ki smo jih prvotno obravnavali tudi kot del tega najdišča (gomile 21–24 – glej Dular, Tecco Hvala 2007, 161, 259 s, sl. 154), je Sneža Tecco Hvala v publikaciji o Molniku zaradi velike oddaljenosti upravičeno izdvojila in obravnavala kot samostojno grobišče – Selska gmajna (Tecco Hvala, 2017, 63, sl. 59). Mere:

Gomila 1: premer 12 m; višina 4 m.

Gomila 2: premer 11 m; višina 3 m.

Gomila 3: premer 6 m; višina 1 m (domnevna).

Gomila 4: premer 12 m; višina 1,5 m (domnevna).

Gomila 5: premer 10 m; višina 1 m.

Gomila 6: premer 10 m; višina 3 m.

Gomila 7: premer 12 m; višina 4 m.

Gomila 8: 19 x 9 m (domnevna).

Gomila 9: premer 8 m; višina 2,5 m (vkop na severni strani).

Gomila 10: premer 6 m; višina 0,5 m (domnevna).

Gomila 11: premer 7 m; višina 1,5 m (domnevna).

Gomila 12: premer 8 m; višina 1,5 m (domnevna).

Gomila 13: premer 14; višina (raziskal I. Puš; označil jo je kot gomila 1).

Gomila 14: premer 10 m; višina 2 m.

Gomila 15: premer 12 m; višina 2 m (raziskal I. Puš; označil jo je kot gomila 4).

Gomila 16: premer 10 m; (raziskal I. Puš; označil jo je kot gomila 5).

Gomila 17: premer 10 m; (raziskal I. Puš; označil jo je kot gomila 3).

Gomila 18: premer 16 m; višina 4 m.

Gomila 19: 16 x 9 m (domnevna).

Gomila 20: premer 10 m (raziskal I. Puš; označil jo je kot gomila 2).

Potek raziskav

Gomile na Molniku so bile znane že Jerneju Pečniku (*vir 1*). V osemdesetih letih dvajsetega stoletja je ekipa Mestnega muzeja pod vodstvom I. Puša na Grmadi raziskala pet gomil (št. 13, 15–17, 20). V treh so našli grobove, dve (št. 15 in 20) pa sta se izkazali za umetni nasutji brez grobnih najdb (Puš 1983; Puš 1986; Puš 1987; Puš 1988; Puš 1991a; Puš 1991b).

Gradivo z Grmade je skupaj z ostalimi grobišči v okolici Molnika objavila in znanstveno ovrednotila Sneža Tecco Hvala (Tecco Hvala 2017, 34 ss, t. 8–17).

Arhivski vir

(*vir 1*) Pečnikovo pismo Szombathyju z dne 24. 11. 1894 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 161 s, sl. 90 in 259 s, sl. 154.

Puš 1983, 205 ss.

Puš 1986, 248.

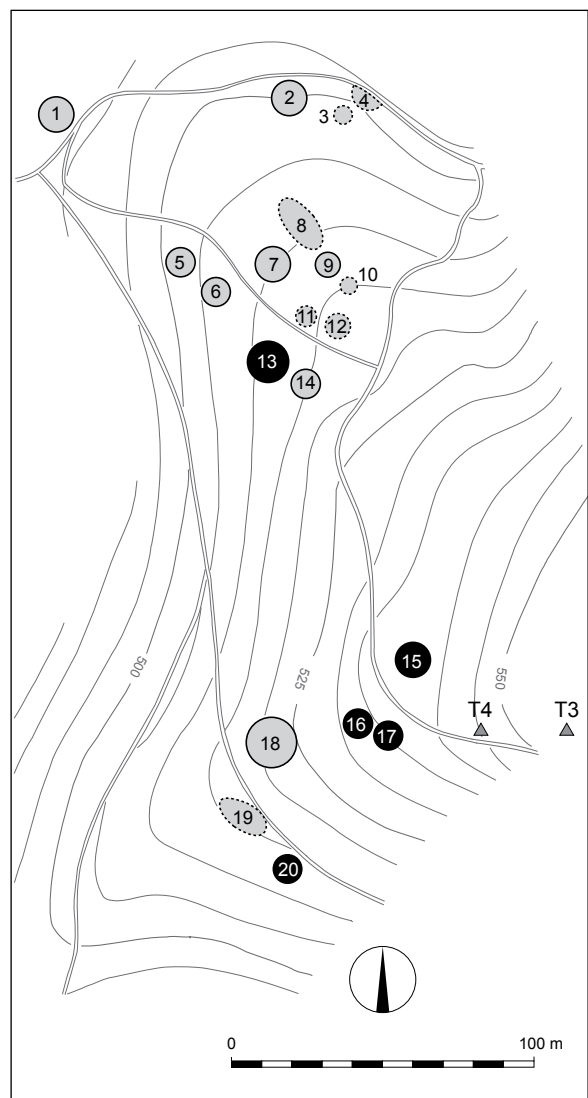
Puš 1987, 243 s.

Puš 1988, 219 s.

Puš 1991a, 207.

Puš 1991b, 24 ss.

Tecco Hvala 2017, 34 ss, t. 8–17.



Sl. 24/1: Grmada nad Podmolnikom; načrt grobišča (po Tecco Hvala 2017). M. = 1:2500.

Kat. št.: 24A

Najdišče: Selska gmajna.

Kraj: Dole pri Škofljici.

TTN5: Ljubljana J-17; *GKY:* 468724 – *GKX:* 95598.

Tip najdišča: plano in gomilno grobišče (4 gomile).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na grebenu, ki se z vrha Molnika spušča proti jugozahodu v smeri Lanišča, smo leta 1997 evidentirali štiri gomile (št. 21–24) in jih pridružili grobišču na Grmadi (*Dular, Tecco Hvala 2007, 161, 259 s, sl. 154*). Ker pa je skupina oddaljena od gomil na Grmadi več kot 300 m, jo je Sneža Tecco Hvala v publikaciji o Molniku upravičeno oddvojila in obravnavala kot samostojno grobišče – Selska gmajna (*sl. 24A/1; 24A/2*) – (*Tecco Hvala, 2013, 63, sl. 59*). Mere:

Gomila 1: premer 8 m; višina 1 m (domnevna; s prejšnjo oznako gomila 21 na Grmadi).

Gomila 2: premer 7 m; višina 0,5 m (domnevna; s prejšnjo oznako gomila 22 na Grmadi).

Gomila 3: premer 8 m; višina 1 m (domnevna; s prejšnjo oznako gomila 23 na Grmadi).

Gomila 4: premer 6 m; višina 0,5 m (s prejšnjo oznako gomila 24 na Grmadi).

Potek raziskav

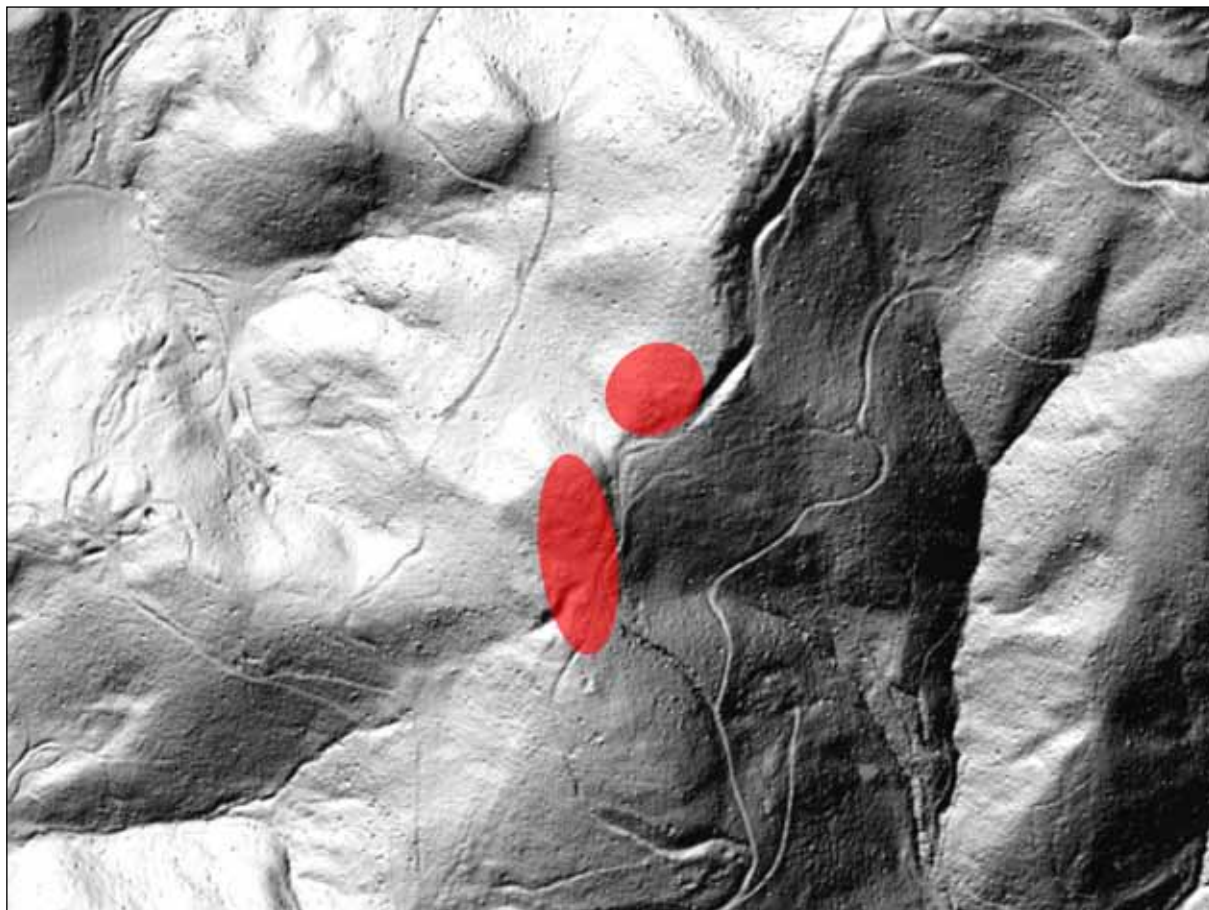
Na grebenu, kjer so gomile, je bilo zaradi žleda leta 2014 izruvanih nekaj dreves pri katerih sta Mauro in Andraž Hrvatini našla drobce lončenine in kosti. Na podlagi njunih podatkov sta sodelavca Inštituta za arheologijo Lucija Grahek in Primož Pavlin novembra istega leta opravila ogled terena in odkrila dva žgana grobova. Ker nad njima ni bilo nasutja, menita, da sta bila grobova plana (*Grahek 2016*). Najdbe hrani Mestni muzej Ljubljana. Objavila jih je Sneža Tecco Hvala (*Tecco Hvala, 2018, 64 s, t. 37*). Gomile doslej še niso bile raziskovane.

Literatura

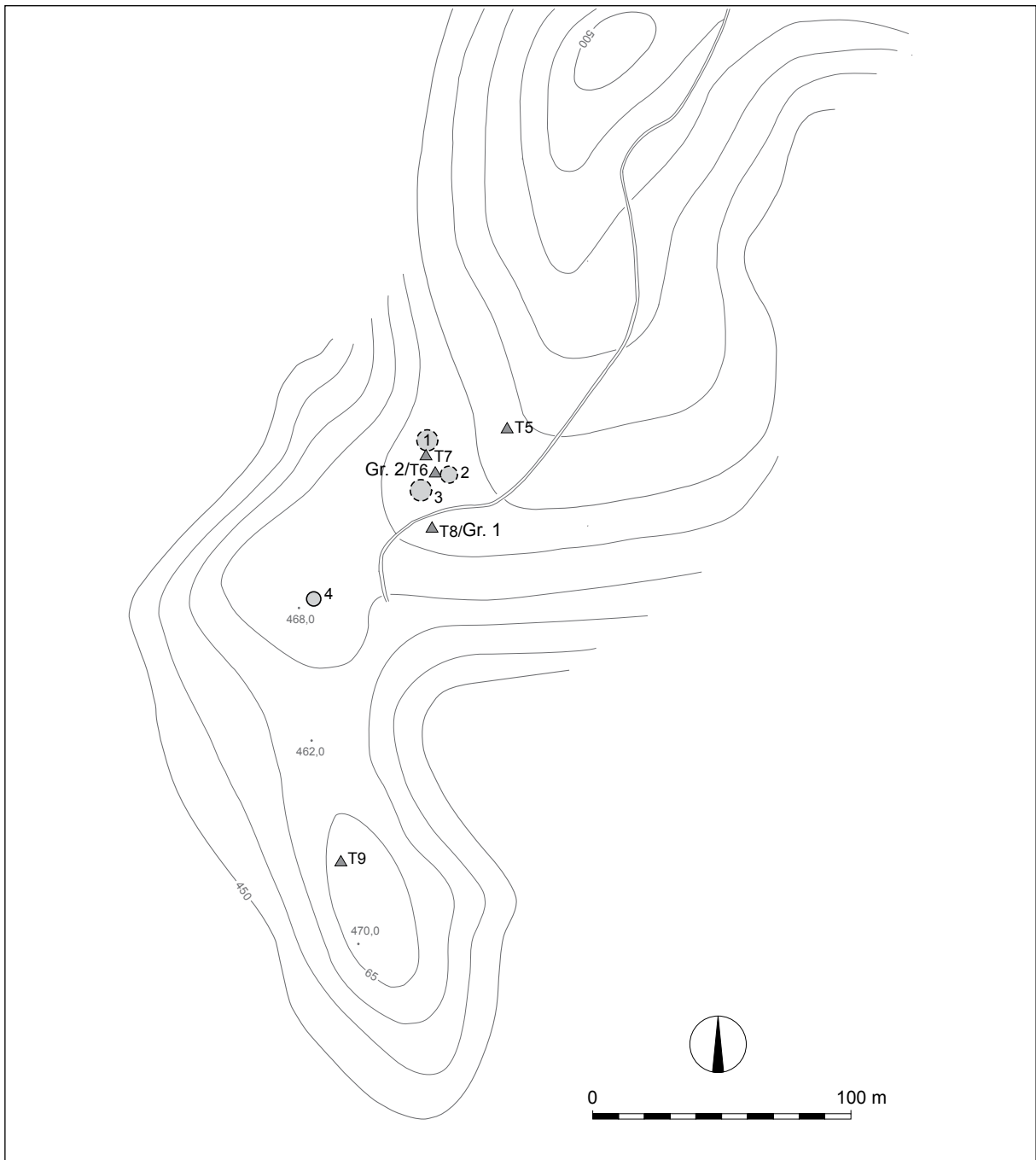
Dular, Tecco Hvala 2007, 161 s, 259 s, sl. 154.

Grahek, 2016, 167 ss.

Tecco Hvala, 2017, 63, sl. 59.



Sl. 24A/1: Selska gmajna nad Dolami pri Škofljici (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 24A/2: Selska gmajna nad Dolami pri Škofljici; načrt grobišča (po Tecco Hvala 2017). M. = 1:2500.

Kat. št.: 25*Najdišče:* Molnik.*Kraj:* Podmolnik.*TTN5:* Ljubljana J-17; *GKY:* 469320 – *GKX:* 96080.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* starejša železna doba, poznoantična doba.*Opis*

Molnik je najvišji vrh gričevja, ki na severovzhodni strani obrobja Ljubljansko kotlino (sl. 25/1). Nanj vodi več poti, najlažji dostop pa je iz vasi Orle in Podmolnik. Zaradi tal, ki so iz dolomita, ima zelo razgibano površje. Voda je namreč po njegovih pobočjih izdrla globoke grape, ki jih ločujejo ozki in strmi grebeni. Najvišji predel je razčlenjen v dva skoraj enako visoka vrhova, med katerima se vleče razpotegnjeno sedlo.

Oblika naselja se je v celoti prilagodila konfiguraciji tal (sl. 25/2, 25/3). Severovzhodni vrh (582, 5 m) obdaja sklenjen obod, ki ima na dveh mestih lepo ohranjena vhoda. Znotraj tega prostora sta še dve manjši terasi, obliko zaključenega platoja pa ima tudi sam vrh. Na jugovzhodni strani se naselje podaljšuje v dodatni prostor, ki je prav tako jasno zamejen z dobro ohranjeno ježo. Tudi na tej strani se je na mestu kjer je bil vhod, v obodu ohranil dobro viden zamik.

Podobno je z nasipi oziroma terasami obdan tudi jugozahodni nekoliko nižji vrh Molnika (574 m). Obod je odlično ohranjen z izjemo mesta, kjer je nasutje zaradi strme grape spolzelo po pobočju. Skozi nekdanji vhod v naselje je speljana današnja pot. Notranjost naselja je prekrita s terasami, tri manjše terase pa so tudi na severozahodnem pobočju, vendar že zunaj glavnega oboda naselja.

Oba vrhova Molnika nista povezana z nasipi. Morda jih niti bilo, ali pa so zaradi strmih pobočij spolzeli po strmini.

Ker je bil Molnik poseljen tudi v pozni antiki, je zelo verjetno, da so nekatere terase in nasipi tudi iz tega časa.

Pripadajoča grobišča ležijo severno in južno od naselja (25/4).

Potek raziskav

Naselje na Molniku omenja že Jernej Pečnik (*Pečnik 1894a*, 8). Ekipa Mestnega muzeja je leta 1981 na severovzhodnem vrhu izkopala dve manjši sondi, pet let kasneje (1986) pa pod jugozahodnim vrhom še tri. Rezultati sondiranja so bili skromni. O obljudenosti vrha pričajo v ruši najdena železna poznorimska obročasta fibula, fragmenti prostoročno izdelane keramike, umetna nasutja in suhozid. Oprijemljivejših podatkov



Sl. 25/1: Molnik nad Podmolnikom; pogled na naselje z jugozahoda. Foto: Janez Dular (2019).

za datiranje nasutij in zidu ni, o poselitvi Molnika v železni dobi lahko za zdaj sklepamo le na podlagi bližnjih grobišč (Tecco Hvala 2017, 19 ss).

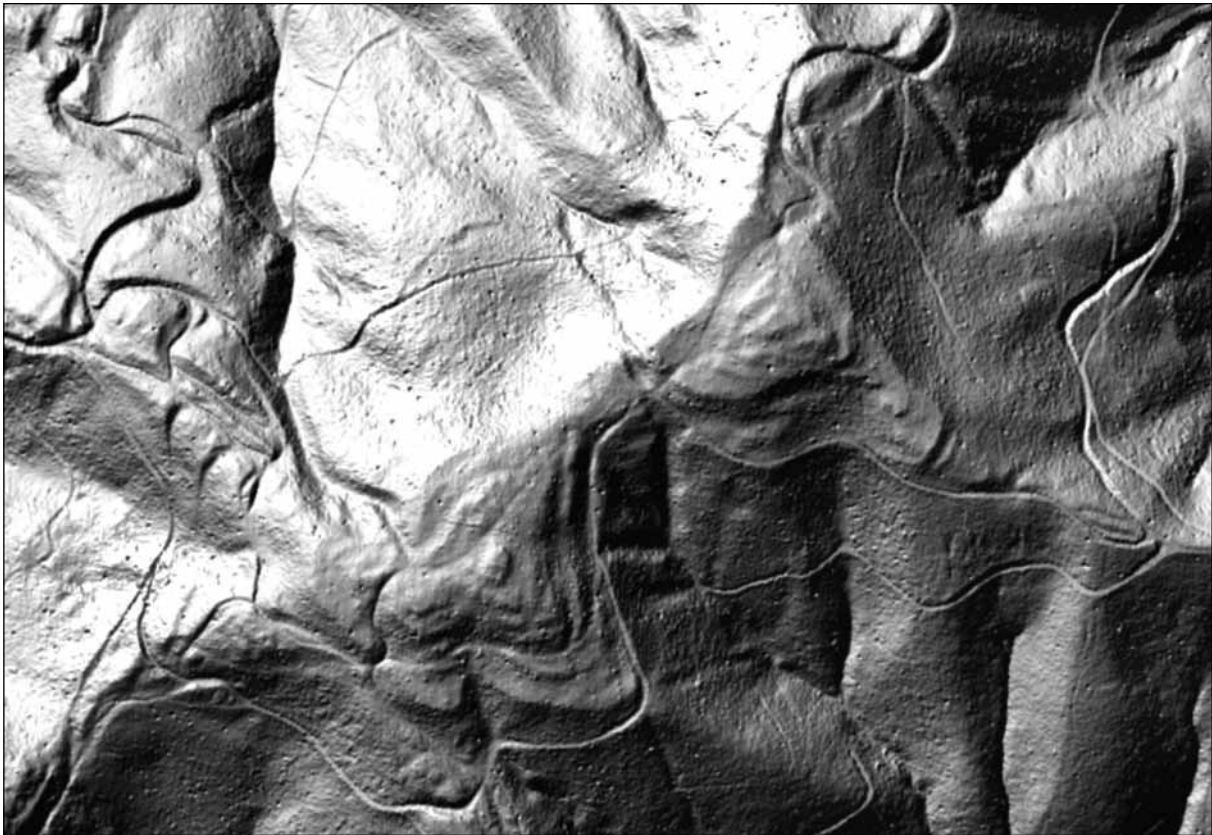
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 161 s, sl. 90 in 259 s, sl. 155.

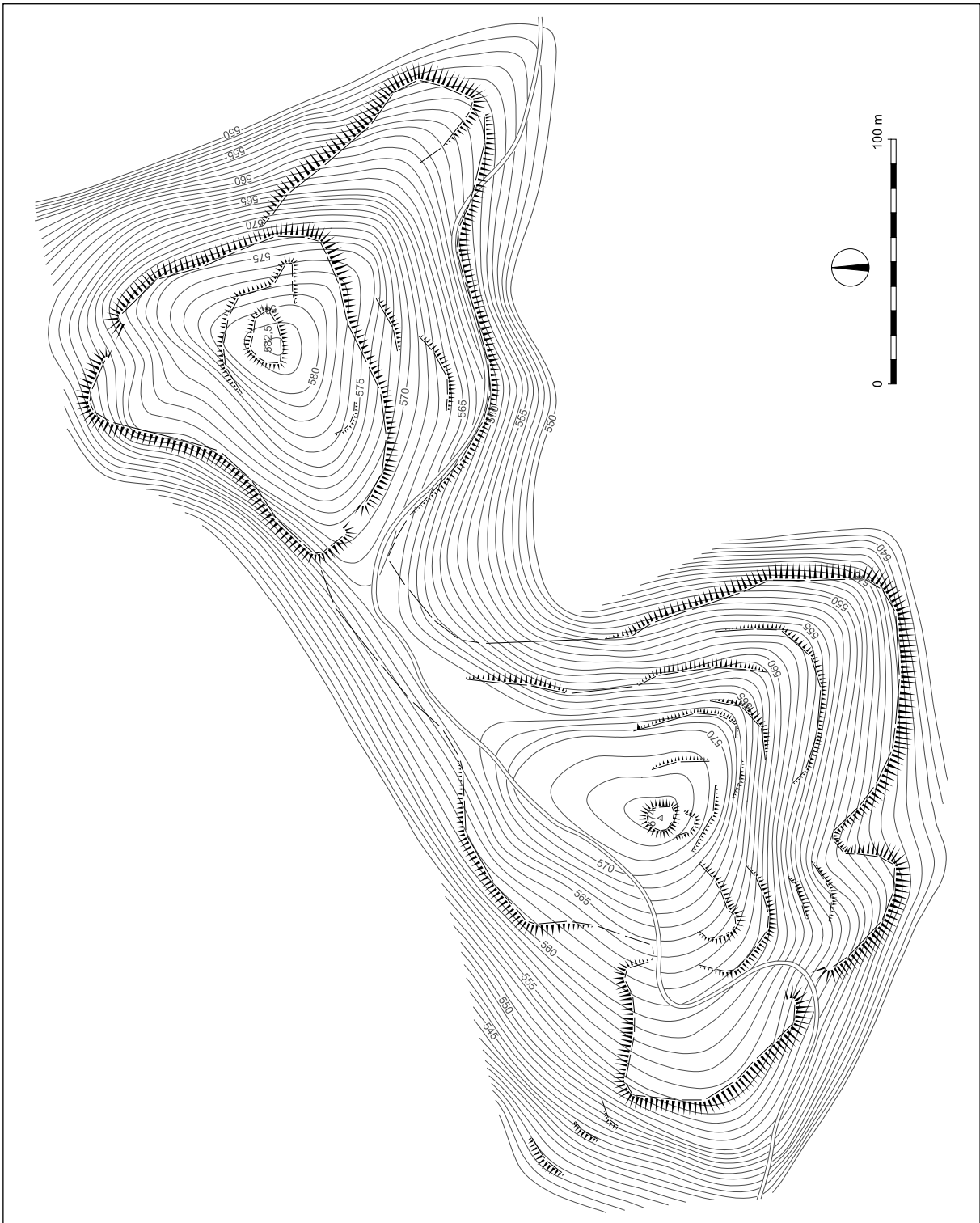
Pečnik 1894a, 8.

Šašel 1975, Podmolnik. – V: ANSL, 195.

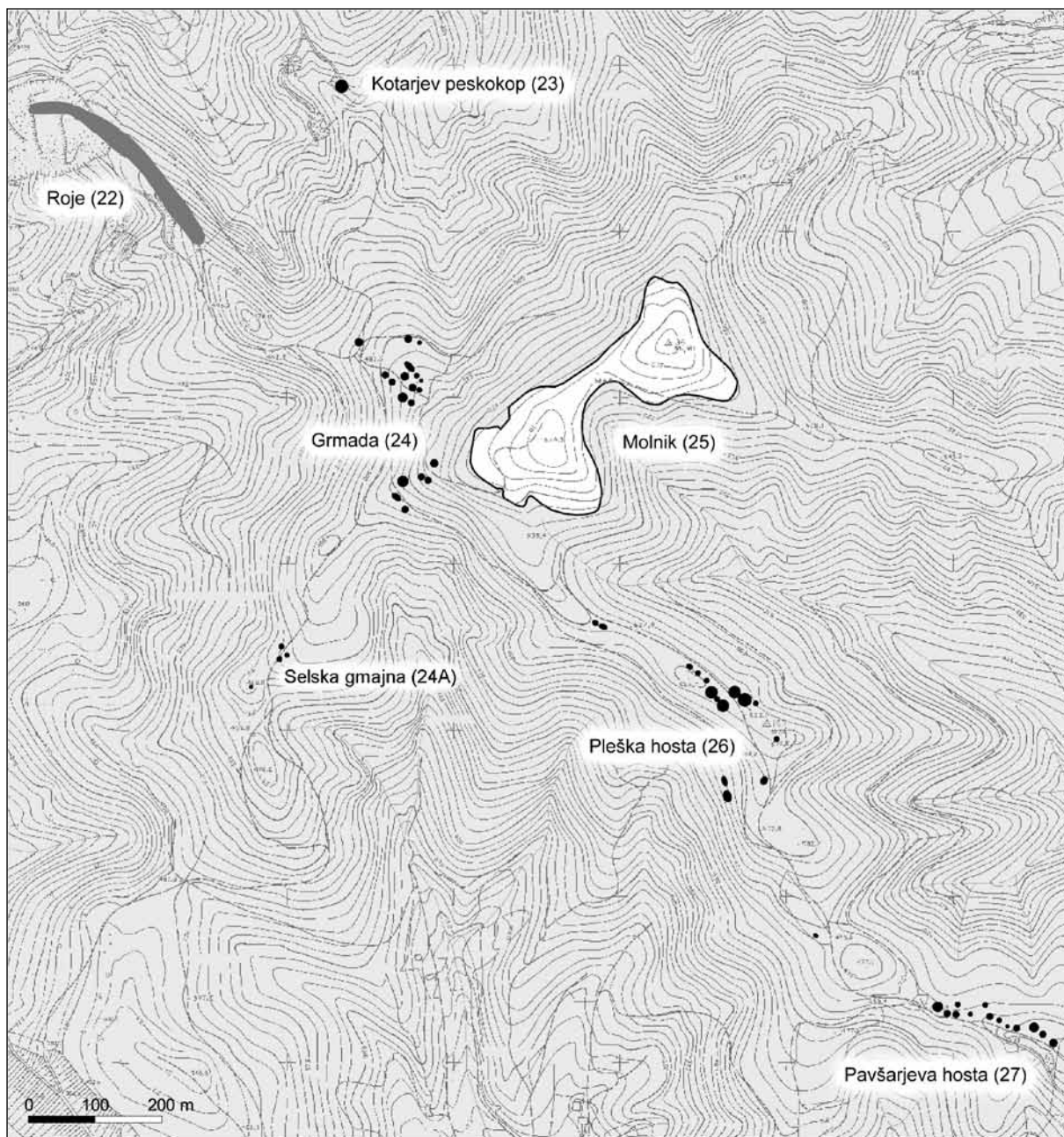
Tecco Hvala 2017, 19 ss.



Sl. 25/2: Molnik nad Podmolnikom; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 25/3: Molnik nad Podmolnikom; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 25/4: Situacijski načrt najdišč v okolici Molnika nad Podmolnikom (dopolnjeno po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:10000.

Kat. št.: 26

Najdišče: Pleška hosta.

Kraj: Podmolnik.

TTN5: Ljubljana J-17; *GKY:* 469380 – *GKX:* 95557.

Tip najdišča: gomilno grobišče (16 gomil).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na gozdnatem grebenu, južno od Molnika, je 16 gomil oziroma kopastih tvorb (*sl. 26/1; 26/2*). Mere:

Gomila 1: 10 x 8 m; višina 1,5 m.

Gomila 2: 13 x 8 m; višina 3 m.

Gomila 3: 10 x 8 m; višina 1,5 m (sled vkopa).

Gomila 4: premer 8 m; višina 1 m (sled vkopa).

Gomila 5: premer 8 m; višina 1,5 (sled vkopa).

Gomila 6: premer 18 m; višina 1,5 m (sled vkopa).

Gomila 7: premer 8 m; višina 1,5 (sled vkopa).

Gomila 8: premer 18 m; višina 1,5 m (sled vkopa).

Gomila 9: premer 18 m; višina 2 m (sled vkopa).

Gomila 10: premer 20 m; višina 3 m (sled vkopa).

Gomila 11: premer 8 m; višina 1 m.

Gomila 12: premer 8 m; višina 0,7 m.

Gomila 13: 13 x 10 m; višina 2 m.

Gomila 14: 15 x 8 m; višina 2,5 m (domnevna).

Gomila 15: 18 x 12 m; višina 5 m (domnevna).

Gomila 16: 8 x 6 m; višina 0,7 m (domnevna).

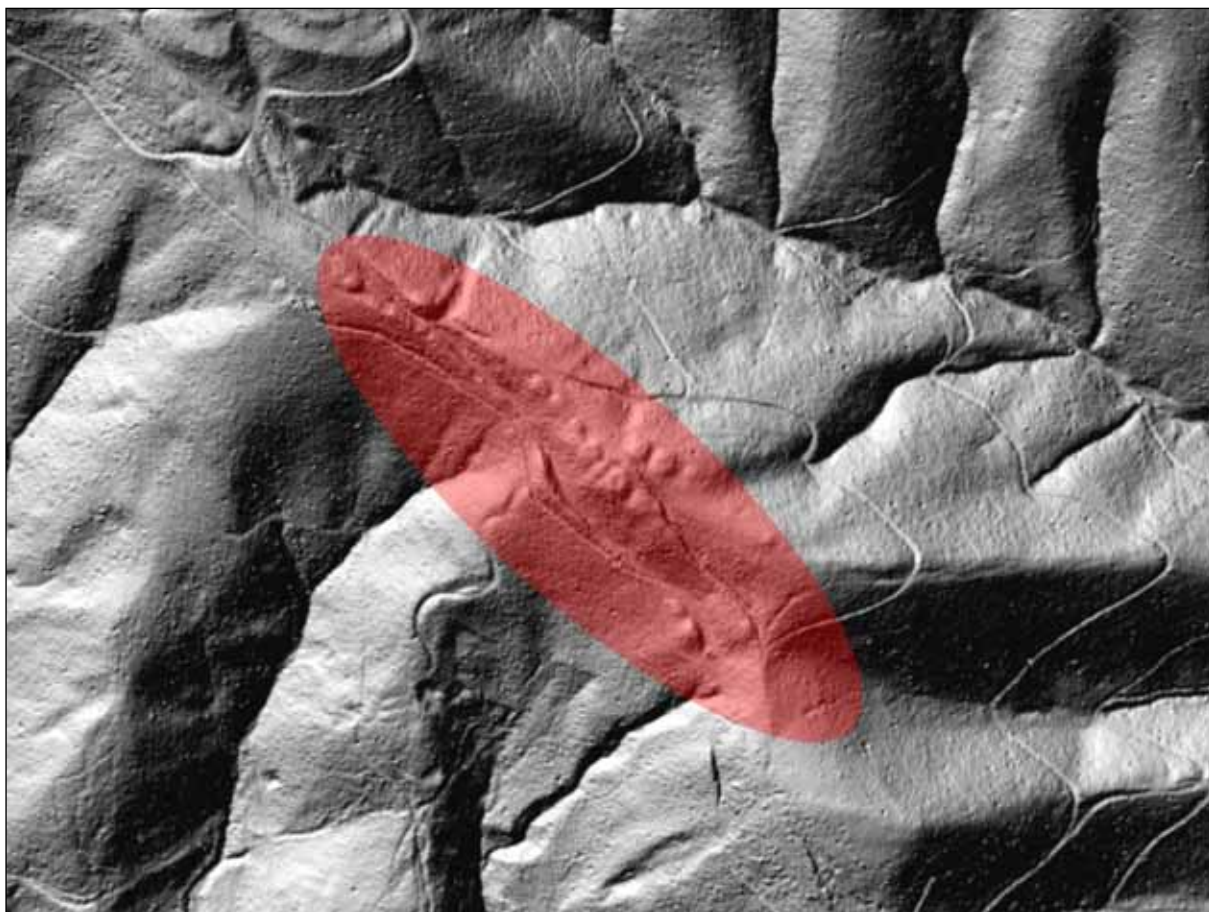
Potek raziskav

Gomilo 1 je leta 1996 raziskala ekipa Mestnega muzeja pod vodstvom I. Puša in v njej odkrila 14 grobov. Najdbe hrani Mestni muzej Ljubljana. Objavila jih je Sneža Tecco Hvala (*Tecco Hvala, 2017, 66 ss, t. 38–44*).

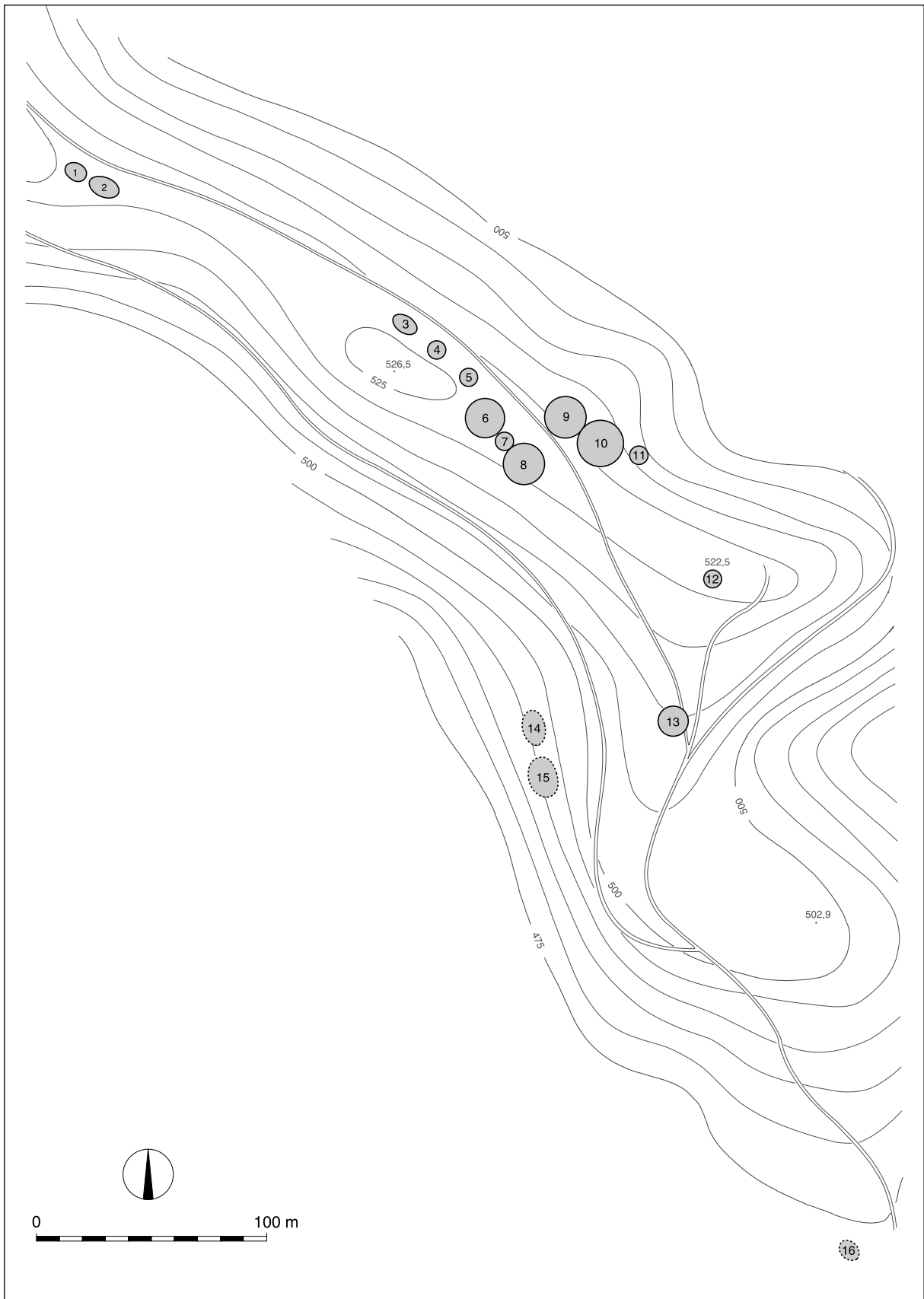
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 161 s, sl. 90 in 259 ss, sl. 156.

Tecco Hvala, 2017, 66 ss, t. 38–44.



Sl. 26/1: Pleška hosta nad Podmolnikom (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 26/2: Pleška hosta nad Podmolnikom; načrt grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

Kat. št.: 27

Najdišče: Pavšarjeva hosta.

Kraj: Pleše.

TTN5: Ljubljana J-17; GKY: 469814 – GKX: 95071.

Tip najdišča: gomilno grobišče (13 gomil).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na gozdnatem grebenu severozahodno od vasi Pleše je ob poti proti Molniku trinajst gomil (sl. 27/1). Skoraj vse so načete z vkopi. Mere:

Gomila 1: premer 15 m; višina 2,5 m (vkop na temenu).

Gomila 2: premer 10 m; višina 2,5 m (vkop na južni strani).

Gomila 3: premer 10 m; višina 3 m.

Gomila 4: premer 8 m; višina 1 m (domnevna).

Gomila 5: premer 7 m; višina 1 m (domnevna).

Gomila 6: premer 8 m; višina 1,5 m.

Gomila 7: premer 10 m; višina 1,5 m.

Gomila 8: premer 8 m; višina 1,5 m (vkop).

Gomila 9: premer 6 m; višina 1 m (domnevna).

Gomila 10: premer 10 m; višina 2 m (vkop).

Gomila 11: premer 14 m; višina 3 m.

Gomila 12: premer 10 m; višina 1,5 m.

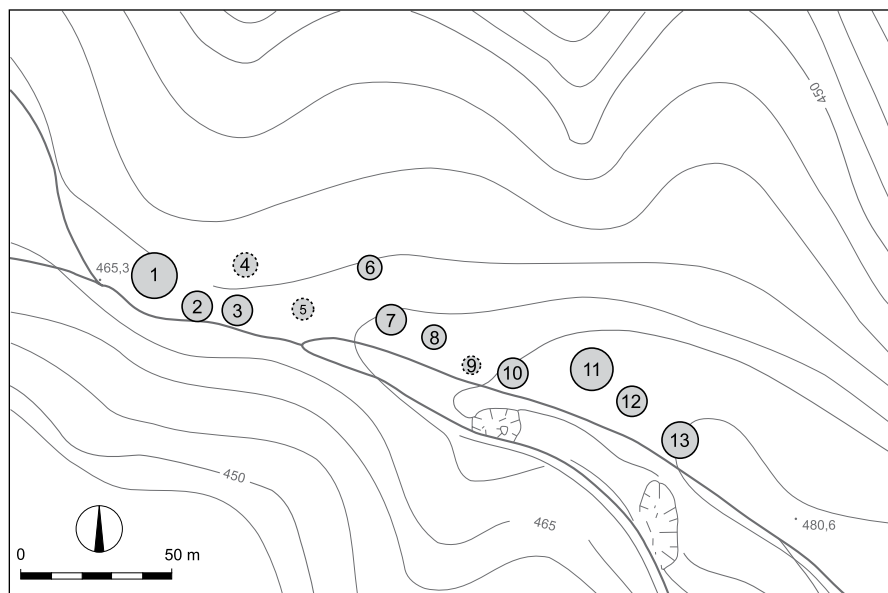
Gomila 13: premer 12 m; višina 1,5 m (vkop).

Potek raziskav

Nekropola je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 2002.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 161 s, sl. 90 in 259, sl. 157.



Sl. 27/1: Pavšarjeva hosta pri Plešah; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

Kat. št.: 28

Najdišče: Lampičev peskokop.

Kraj: Podmolnik.

TTN5: Ljubljana J-7; GKY: 469645 – GKX: 96998.

Tip najdišča: gomilno grobišče (13 gomil) – uničeno.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Grobišče se je raztezalo na gozdnatem grebenu vzhodno od vasi Podmolnik (*sl. 28/1*). Na prve najdbe so na tem prostoru naleteli pri kopanju peska leta 1933. Takrat so našli 4 skeletne in 1 žgan grob, leta 1966 pa

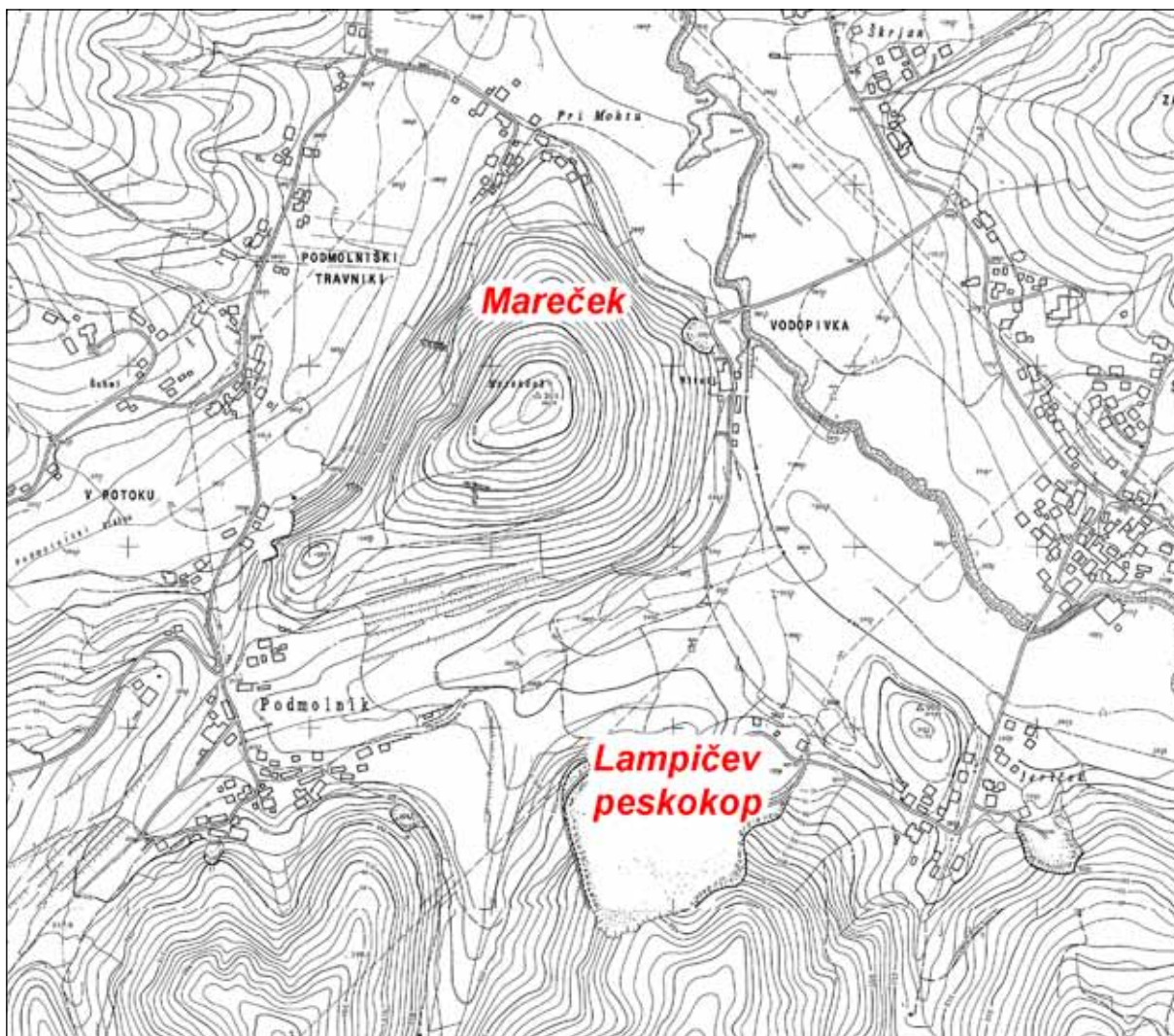
še na nadaljnja 2 skeletna grobova. Vinko Šribar, ki je najdišče prvi obhodil, omenja nad peskokopom 13 gomil (Šribar 1967, 83). Žal tega podatka na terenu ni bilo mogoče preveriti, ker je dobršen del grebena že odnesel peskokop. Edini ohranjeni predmet iz grobišča je bronasta narebrena zapestnica s presegačočima koncema (Puš 1990, 370 ss, sl. 6).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 263.

Puš 1990, 370 ss, sl. 6.

Šribar 1967, 83.



Sl. 28/1: Lampičev peskokop in Mareček pri Podmolniku; poziciji grobišča in naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:10000.

Kat. št.: 29

Najdišče: Mareček.

Kraj: Podmolnik.

TTN5: Ljubljana J-7; *GKY:* 469563 – *GKX:* 97710.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina, poznoantična doba, srednji vek.

Opis

Mareček je strm hrib (414,7 m), ki se dviga na koncu odmaknjene doline blizu Podmolnika in nedaleč od sotočja potokov Gobovšek in Breska (glej [sl. 28/1](#); [29/1](#)). Njegova pobočja so strma, le jugozahodni greben je nekoliko položnejši, zato je s te strani na vrh speljana tudi pot. Naselje je obdajal okop, katerega sledovi so

dobro vidni na vzhodni in severni strani, razen tega pa je za njim opaziti več teras, ji se vrstijo druga nad drugo proti vrhu hriba ([sl. 29/2](#)). Kdaj so nastale, ni povsem jasno. Sondiranje sodelavcev Mestnega muzeja – na Marečku so izkopali več sond – je pokazalo, da je bil vrh poseljen v prazgodovini, nato pa še v pozni antiki in srednjem veku, ko je na vrhu stal grad. Najdbe je objavil I. Puš (*Puš 1990*, 368 ss, sl. 5).

Literatura

Ciglencečki 1987a, 83.

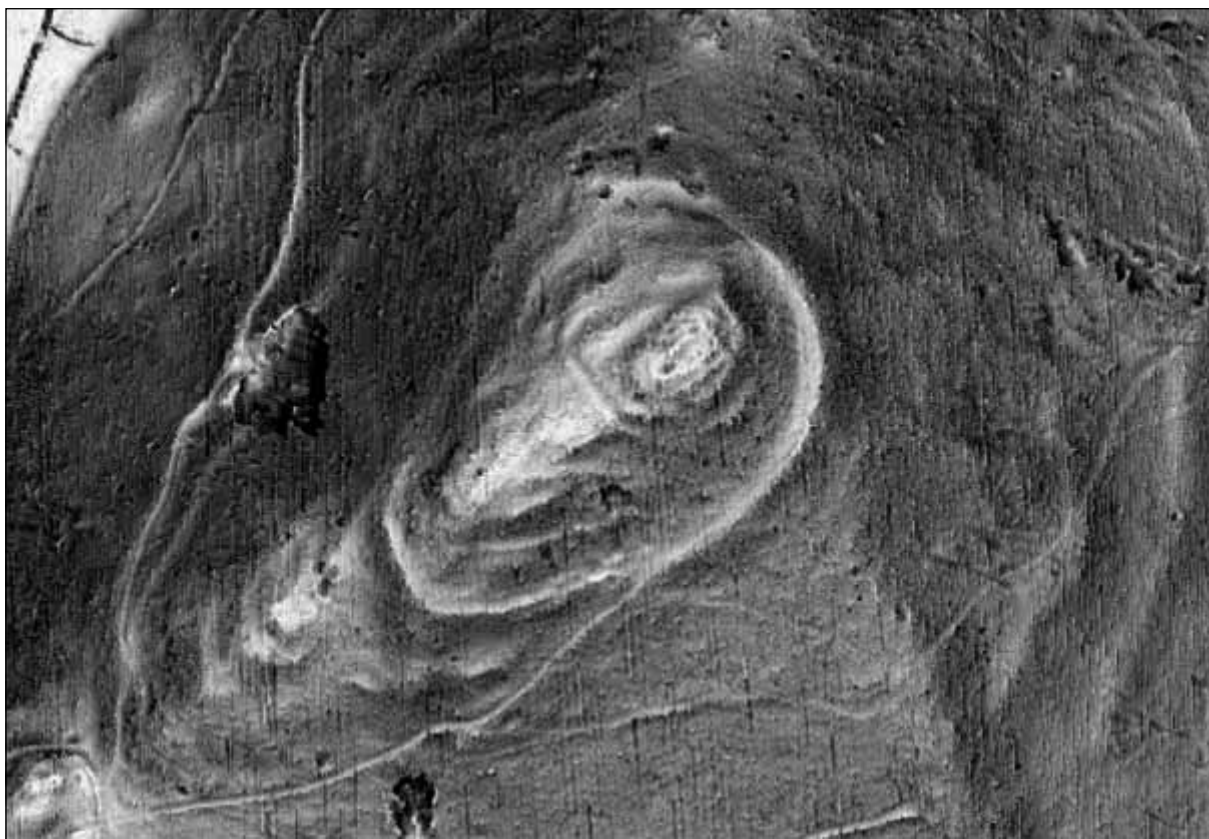
Dular, Tecco Hvala 2007, 263.

Puš 1981, 227.

Puš 1990, 368 ss, sl. 5.



Sl. 29/1: Mareček pri Podmolniku; pogled na naselje z vzhoda. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 29/2: Mareček pri Podmolniku; lidarski posnetek naselja (vir: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 30

Najdišče: Gradišča.

Kraj: Zagradišče.

TTN5: Ljubljana J-8; *GKY:* 471420 – *GKX:* 98355.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

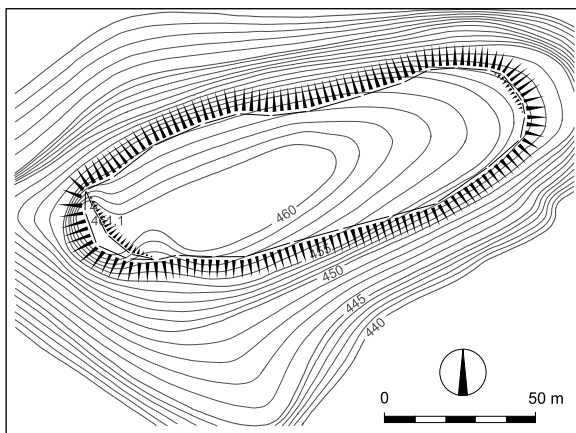
Datacija: neopredeljeno.

Opis

Gradišča je manjši kopast hrib jugozahodno od vasi Zagradišče. Leta 1997, ko bila opravljena izmera, je bil porasel z mešanim gozdom, sedaj pa je vrh zravnin in spremenjen v kmetijsko površino (sl. 30/1).

Vrh ima strma pobočja, težje dostopna je zlasti njegova severna stran. Naselje ima ovalno obliko in jasen obod. Večinoma je ohranjen kot rob nasipa oziroma ježe, le na skrajnem zahodnem delu se dvigne v okop (sl. 30/2). Okop je na vrhu plosk. Manjši okop se je ohranil tudi na vzhodni strani Gradišče. Notranjost naselja je bila v času ogleda skoraj ravna, le v sredini je bilo nekaj manjših, gomilam podobnih kucljev. Njegova oblika in oba okopa ne dajejo videza, da bi šlo za prazgodovinski objekt.

Naselje omenja že Jernej Pečnik (*vir 1*).



Sl. 30/2: Gradišča pri Zagradišču; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

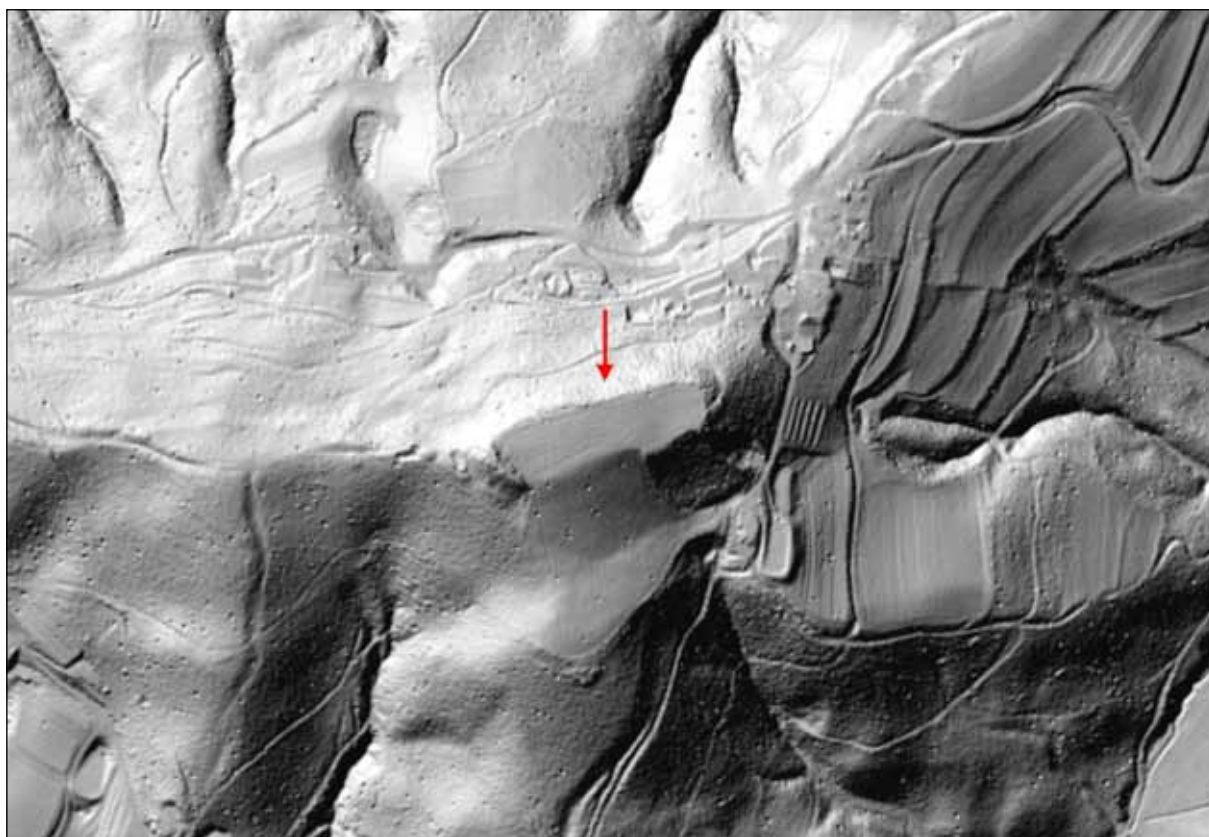
Arhivski vir

(*vir 1*) Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 2. 8. 1887 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 263, sl. 158.

Stare V. 1975, Zagradišče. – V: ANSL, 195.



Sl. 30/1: Gradišča pri Zagradišču; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 31

Najdišče: –

Kraj: Janče.

TTN5: Litija 41; *GKY:* 478063 – *GKX:* 100961 (središče naselja).

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Inštitut za prazgodovinsko arheologijo Univerze na Dunaju hrani v svoji študijski zbirki pod najdiščem Janče (Jantschberg) bronasto tulasto sekuro (Šinkovec 1995, 67 s, t. 17: 100). Točna lokacija najdbe ni znana (*sl. 31/1*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 263.

Šinkovec 1995, 67 s, t. 17: 100.



Sl. 31/1: Janče; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. 1:5000.

Kat. št.: 32

Najdišče: Mancin vrh.

Kraj: Tuji Grm.

TTN5: Litija 41; *GKY:* 479545 – *GKX:* 101010.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: neopredeljeno.

Opis

Na Mancin vrhu (tudi Vrh zidu), hribu vzhodno od Tujega Grma omenja Pečnik prazgodovinsko naselje (*Pečnik 1904, 130*). V sedemdesetih letih je bil celoten vrh preoblikovan zaradi gradnje vojaškega objekta, tako da ni ostalo od nekdanjega naselja nobenih sledov (*sl. 32/1*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 263.

Pečnik 1904, 130.

Stare V. 1975, Tuji Grm. – V: ANSL, 196.



Sl. 32/1: Mancin vrh pri Tujem Grmu; lidarski posnetek uničenega naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 33

Najdišče: Jurjev britof.

Kraj: Račica.

TTN5: Višnja Gora 2; GKY: 481112 – GKK: 099603.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

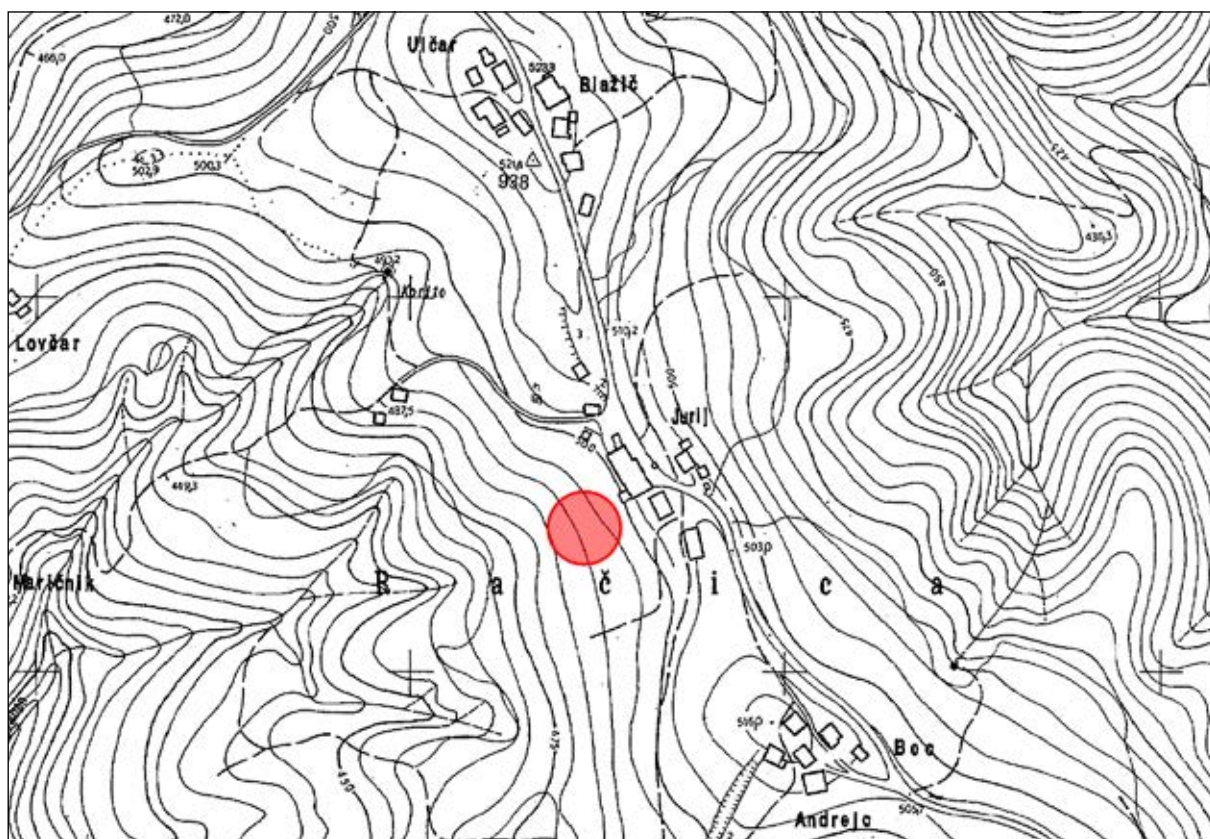
Na ledini Jurjev britof (*sl. 33/1*) so pri oranju našli bronaste zapestnice, ki dokazujejo, da je bilo na omenjeni parceli železnodobno grobišče (*vir1*).

Arhivski vir

(*vir 1*) Zapisnik terenskega pregleda leta 1998 (Arhiv Iza ZRC SAZU).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 263.



Sl. 33/1: Jurjev britof v Račici; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 34

Najdišče: Žitnice.

Kraj: Javor.

TTN5: Ljubljana J-10; GKY: 476160 – GKX: 97540.

Tip najdišča: plano grobišče.

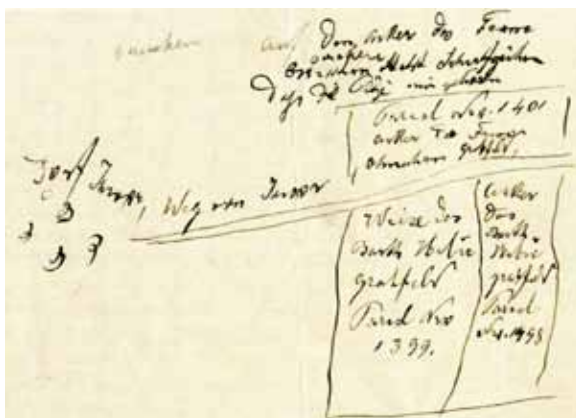
Datacija: starejša železna doba, rimska doba.

Opis

Plana nekropola s prazgodovinskimi in rimskimi pokopi, ki so bili skeletni in žgani, se je raztezala na ozkem in rahlo dvignjenem grebenu zahodno od vasi Javor (sl. 34/1). Travnik in njiva (parc. št. 1399 in 1398 k. o. Javor) sta bila v posesti Jerneja Habiča (sl. 34/2). Danes je tu travnik.

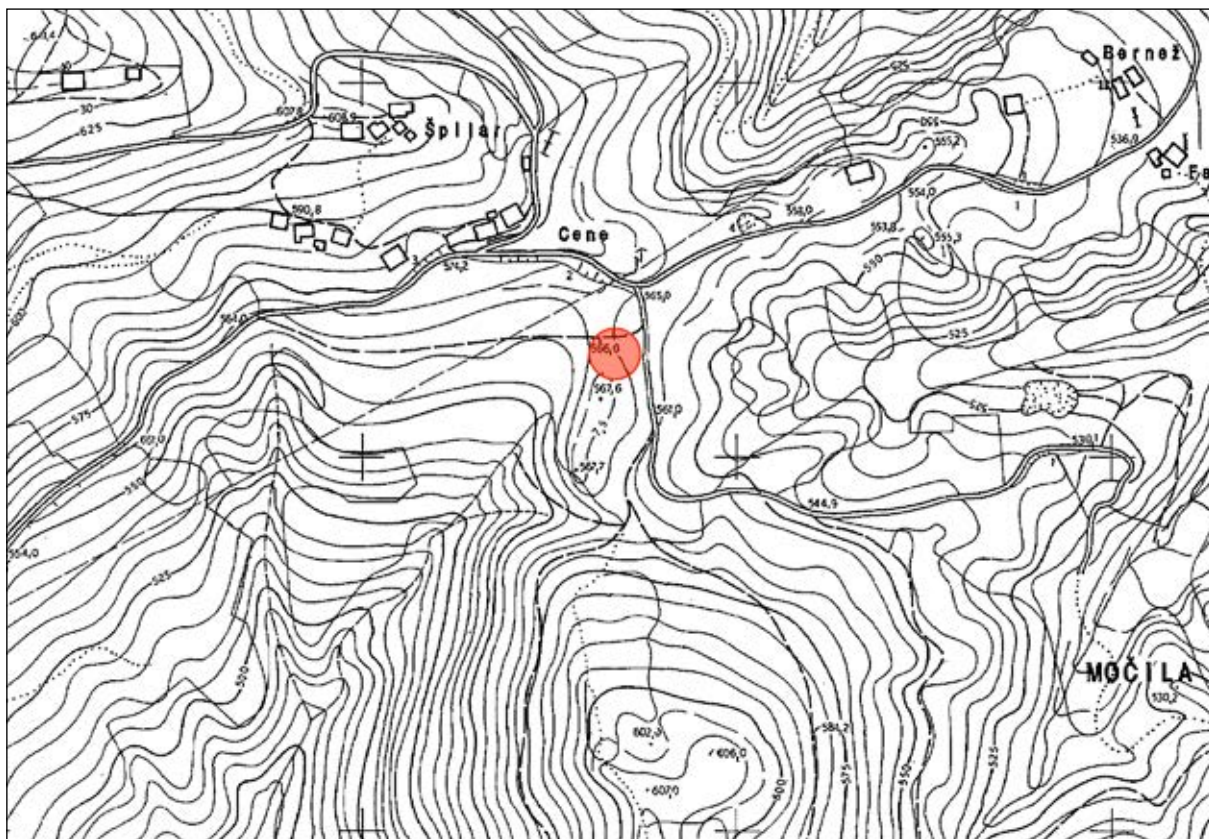
Potek raziskav

Na grobove so zadeli v osemdesetih letih devetnajstega stoletja pri kopanju peska. Prvi je zanje izvedel Jernej Pečnik, ki je leta 1887 pregledoval tamkajšnjo okolico in ob tej priliki izkopal tri skeletne grobove (vir 1; Deschmann 1888, 96). Za večji poseg so se odločili leta 1902 s finančno podporo Prazgodovinske komisije (Mader 2018, 354 ss). Tako je Pečnik v mesecu maju izkopal 8 grobov in septembra 15 (vir 2; vir 3). Avgusta istega leta si je najdišče ogledal tudi Josef Szombathy (vir 4), Pečnik pa se je vrnil na Javor še maja 1903 in



Sl. 34/2: Žitnice pri Javorju; Pečnikova skica Habičevih parcel na katerih je kopal (po Mader 2018).

odkril na Habičevem travniku nadaljnjih 25 grobov (vir 5). Prevladovali so skeletni, ki so časovno pripadali tako starejši železni, kot tudi rimski dobi. Ležali so v peščeni osnovi približno 1 m pod površino. Gradivo, ki je prišlo v dunajski Naravoslovni muzej, sta objavila Mitja Guštin in Timotej Knific (Guštin, Knific 1973). V času objave še ni bilo inventarizirano, prav tako še niso bili poznani arhivski viri (Pečnikovi sezname najdb).



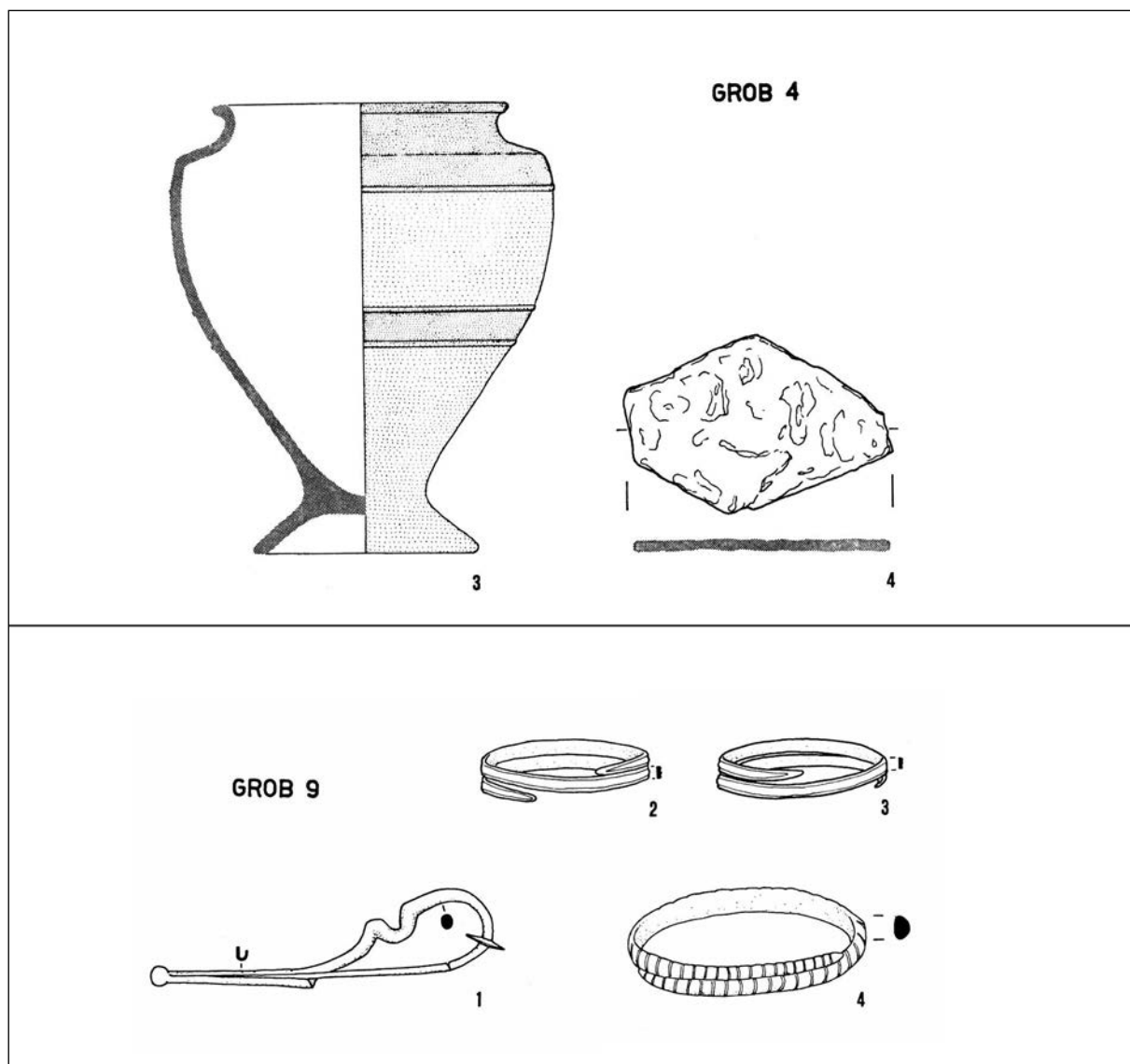
Sl. 34/1: Žitnice pri Javorju; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Arhivski viri

- (vir 1) Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 2. 8. 1887 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).
 (vir 2) Pismo (seznam grobov) Pečnika Szombathyju z dne 11. 4. 1902 (Fundaktenarchiv NHMW).
 (vir 3) Pismo (seznam grobov) Pečnika Szombathyju z dne 20. 9. 1902 (Fundaktenarchiv NHMW).
 (vir 4) Szombathy, Tagebuch, Büchel 35, str. 14 s (Fundaktenarchiv NHMW).
 (vir 5) Pismo (seznam grobov) Pečnika Szombathyju z dne 6. 6. 1903 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

- Deschmann 1888, 96.
 Dular, Tecco Hvala 2007, 264.
 Guštin, Knific 1973, 831 ss.
 Mader 2018, 354 ss.
 Šašel 1975, Javor. – V: ANSL, 195.



Sl. 34/3: Žitnice pri Javorju; najdbe iz grobov (po Guštin, Knific 1973).

Kat. št.: 35

Najdišče: Hribarjeva košenica.

Kraj: Ravno brdo.

TTN5: Višnja Gora 1; *GKY:* 477509 – *GKX:* 97510.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba, rimska doba.

Opis

Na Hribarjevi košenici (*sl. 35/1*) so pri kopanju peska zadeli na grobove iz poznorimskega časa (*Stare V. 1975, 196*). Dragan Božič, ki je na tem območju opravil terenski pregled, je pri lastniku videl poznohalštatsko

zapestnico, ki je bila najdena na isti parceli, kjer so našli poznorimske grobove (*vir 1*). Na osnovi tega podatka lahko sklepamo, da gre za grobišče iz dveh obdobij (poznohalštatskega in poznorimskega).

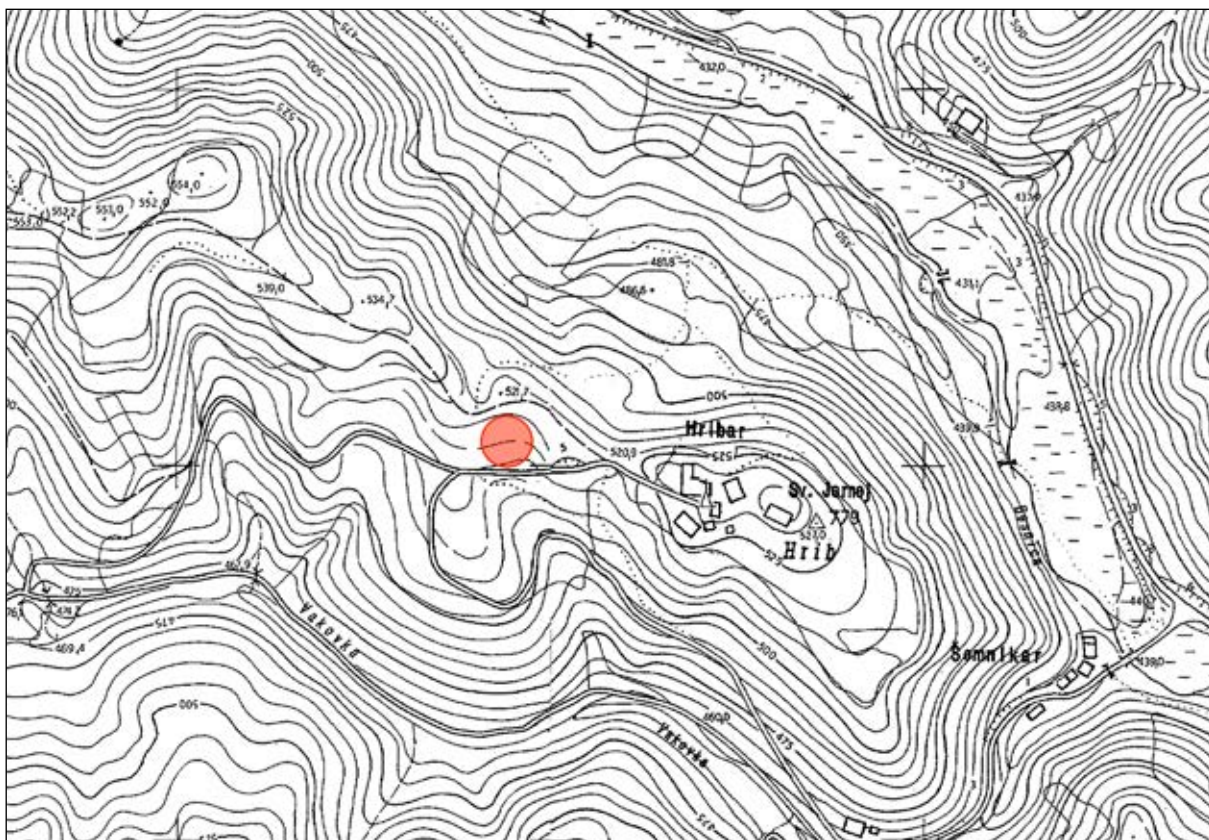
Arhivski vir

(*vir 1*) Zapisnik terenskega pregleda leta 1995 (Arhiv Iza ZRC SAZU).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 264.

Stare V. 1975, Ravno Brdo. – V: ANSL, 196.



Sl. 35/1: Hribarjeva košenica na Ravnem Brdu; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 36

Najdišče: Laščik.

Kraj: Zgornja Slivnica.

TTN5: Ljubljana J-28; GKY: 471909 – GKX: 93552.

Tip najdišča: gomilno grobišče (13 gomil).

Datacija: starejša železna doba, mlajša železna doba.

Opis

Nekropola se širi po ploskem, z gozdom poraščene grebenu, zahodno od ceste, ki pelje iz Šmarja v Zgornjo Slivnico. Tu smo leta 2000 s terenskim pregledom ugotovili trinajst gomil (sl. 36/1):

Gomila 1: premer 12 m, višina 1,5 m (vkop s SZ strani in na vrhu).

Gomila 2: premer 8 m, višina 1 m (vkop na vrhu).

Gomila 3: premer 10 m, višina 0,5 m (vkop na vrhu).

Gomila 4: premer 17 m, višina 3 m (vkop s SZ strani).

Gomila 5: premer 20 x 27 m, višina 4 m (prekopana).

Gomila 6: premer 8 m, višina 0,5 m.

Gomila 7: premer 10 m, višina 1 m.

Gomila 8: premer 16 m, višina 1 m.

Gomila 9: premer 10 m, višina 1 m (prekopana).

Gomila 10: premer 9 x 12 m, višina 0,5 m (vkop z JZ strani).

Gomila 11: premer 20 m, višina 1,5 m (razorana).

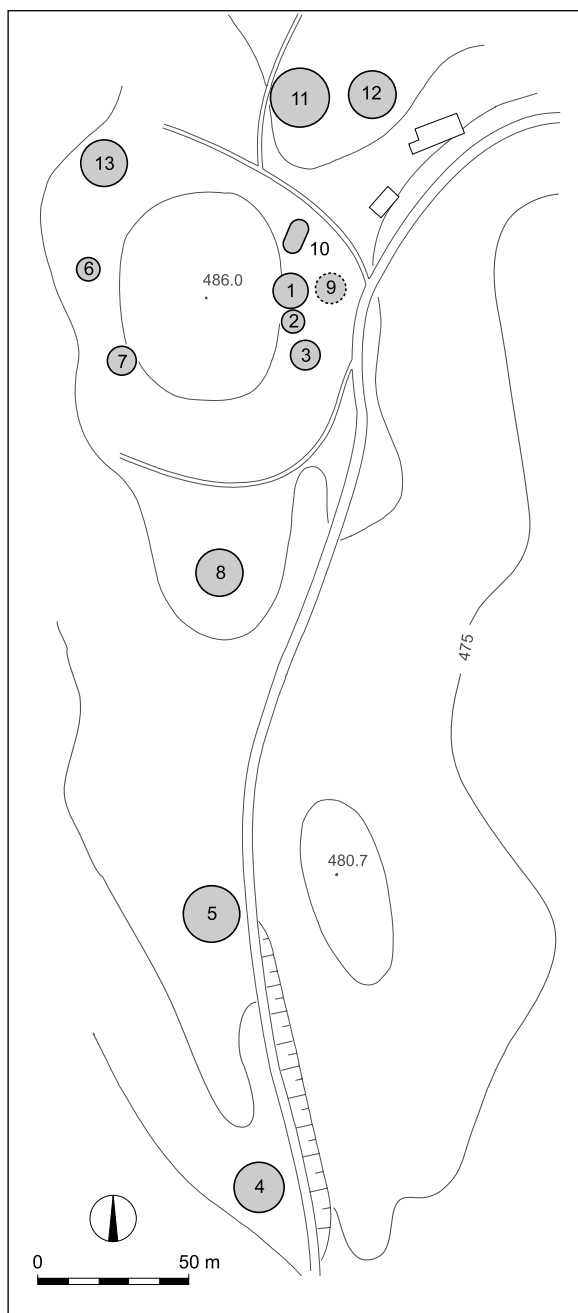
Gomila 12: premer 16 m, višina 2 m (razorana).

Gomila 13: premer 16 m, višina 1,5 m.

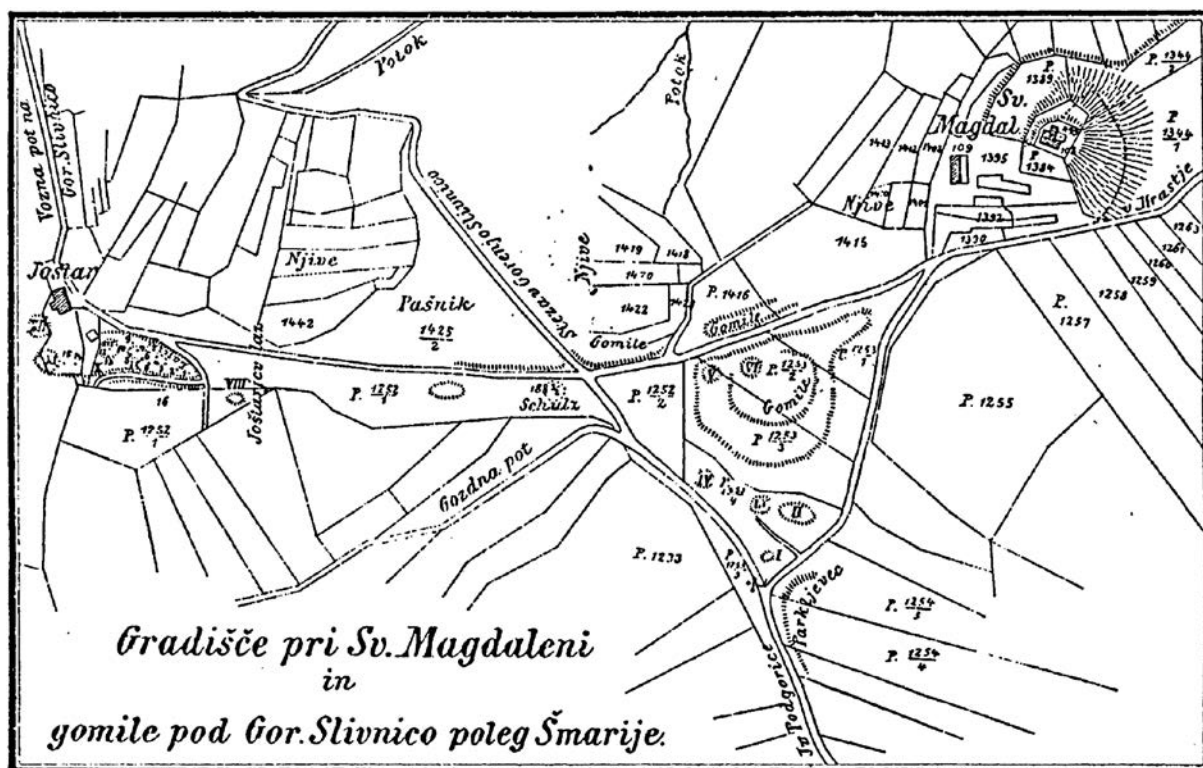
Grobišče je prvi sistematično obhodil Simon Rutar, ki je gomile tudi vrisal v katastrski načrt (Rutar 1893a). Kot lahko razberemo iz objavljene skice (sl. 36/2), je na tem prostoru prepoznal sedem gomil, torej polovico manj, kot smo jih ugotovili s terenskim pregledom. Rutar na svoji skici ene od gomil ni oštevilčil, ob drugi je pripisal oznako (Schulz 1881/2), ostalih pet pa nosi rimske številke VIII-XII.

Pomembna je tudi to, da smo uspeli locirati gomilo V, ki jo je leta 1913 na Magdalenski gori prekopala vojvodinja Mecklenburška (Dular 2007, 438 ss). S pomočjo arhivskih virov in terenskih podatkov smo namreč ugotovili, da gre za gomilo, ki je tudi na našem načrtu označena s št. 5 (sl. 36/1).

Da bi bila situacija boljše razumljiva, priobčamo na pregledni tabeli najprej oštevilčenje gomil na našem načrtu, sledi stolpec z oznakami na Rutarjevi skici, v tretjem stolpcu pa je dodana še številka gomile, ki jo je na Laščiku prekopala Mecklenburška (sl. 36/3). Ob tem moramo poudariti, da smo se skušali pri oštevilčenju, če se je le dalo, držati oznak, kot so jih posameznim gomilam dali njihovi izkopavalci.



Sl. 36/1: Laščik pri Zgornji Slivnici; načrt grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 36/2: Rutarjev načrt grobišč pod Magdalensko goro pri Zgornji Slivnici (po Rutar 1893a).

načrt (sl. 36/1)	Rutar (1893)	Mecklenburška
Gomila 1		
Gomila 2		
Gomila 3		
Gomila 4	Schulz 1881/2	
Gomila 5	nima oznake	Gomila V
Gomila 6		
Gomila 7		
Gomila 8	Gomila VIII	
Gomila 9	Gomila IX	
Gomila 10	Gomila X	
Gomila 11	Gomila XI	
Gomila 12	Gomila XII	
Gomila 13		

Sl. 36/3: Laščik pri Zgornji Slivnici; korelacija oštevilčenja gomil.

Ker se v literaturi pojavljajo tudi ledinska imena, moramo gomile na našem načrtu soočiti tudi s temi podatki:

Gomile 1-3 in 9-10 ležijo na nekdanjem pašniku Laščik. Gomili 11 in 12 sta gomili nad Joštarjevo hišo. Gomila 8 stoji na ledini Joštarjev laz. Gomila 4 je na ledini Terišče.

Potek raziskav

Grobišče na Laščiku je bilo med vsemi nekropolami, ki pripadajo naselju na Magdalenski gori, najprej odkrito. O tem natančno poroča Dežman (*vir 1; Deschmann 1884a*). Pozimi 1881/82 je namreč ljubljanski pasar Sadnikar od tamkajšnjih kmetov odkupil več bronastih zapestnic, ki so seveda vzbudile pozornost kustosa Deželnega muzeja. Ker obrtnik, ki se je pečal tudi s preprodajanjem starin, ni želel izdati najdišča, je Dežman poslal na poizvedovanje preparatorja Schulza. Ta je kmalu ugotovil, da so bili predmeti najdeni pri vasi Zgornja Slivnica, ki leži slabo uro hoda severovzhodno od Šmarja.

Ko je Schulz obiskal najdišče, je v jami, kjer so kmetje kopali pesek, še našel razmetane kosti in črepinje posod. To ga je vzpodbudilo, da je na bližnjem pašniku, ki je bil poraščen z gozdom, naredil več poskusnih izkopov, pri čemer je skoraj povsod zadel na kosti, oglje in črepinje posod.

V nadaljevanju se je Schulz odločil, da razišče gomilo, ki je ležala blizu omenjene jame, kjer so kmetje kopali pesek. To je bila gomila, ki nosi na našem načrtu št. 9 (sl. 36/1). V njej je 30 cm globoko zadel na skelet, obrnjen z glavo proti vzhodu, ob katerem je ležala železna sulična ost. Levo, nekoliko stran od skeleta, je 80 cm globoko odkril drugi grob pokrit s kamnito ploščo in dvema posodama, ki pa je bil žgan. Na robu gomile so naleteli še na eno kamnito ploščo in tudi pod to sta bili dve stisnjeni žari. Posamične človeške kosti so se pojavljale po celi gomili.

Po tem izkopu se je Schulz odločil, da razišče še gomilo, ki je ležala na skrajnem južnem koncu pašnika, na mestu, ki so ga kmetje imenovali Terišče. Njen lastnik je bil Franc Rebolj iz Zgornje Slivnice. Po Dežmanu (*Deschmann 1884a*, 49) je bila 8 m dolga in 2,5 m visoka, kar pa je napačno, saj smo pri izmeri ugotovili, da je gomila še vedno 3 m visoka, medtem ko znaša njen premer 17 m. Na našem načrtu je gomila označena s št. 4 (sl. 36/1).

Schulz je na vzhodni strani gomile odkril skelet, pri njem pa dve sulici, sekiro in nož, vse iz železa. Nadalje so na različnih mestih zadeli na bronaste fibule, za katere je Dežman pravilno ugotovil, da so latenske sheme.

Pri nadaljevanju odkopa so zadeli na nov skelet tudi na zahodnem robu gomile, pri katerem je prav tako ležala železna sekira. Pod skeletom je bil nov grob, pokrit z dvema kamnitima ploščama. V njem so našli veliko bronasto situlo z žganino, bronasto fibulo, na kateri sta bili obešeni dve zapestnici, jantarne jagode in fragmente bronaste pločevine, med katerimi je bilo nekaj okrašenih v tolčeni tehniki. Gre za znano grobno celoto z najstarejšo upodobitvijo v situlskem stilu (*Gabrovec 1964–1965*, 127 ss). Schulzeva izkopavanja na Laščiku in Teriščih so trajala šest dni, najdbe pa so prispele v Deželni muzej.

Avgusta 1884 je Schulz ponovno zakopal na Laščiku (območje gomil 1-3 in 9-10). Odprl je eno od tamkajšnjih gomil, vendar pa ni v njej našel ničesar (*vir 2; Mader 2018*, 435).

Po tem izkopavanju je grobišče dalj časa počivalo. Šele leta 1892 se ga je ponovno lotil Jernej Pečnik, ki je za izkopavanje dobil podporo dunajske Centralne komisije. O njegovem delu govori dve kratki poročili, ki ju je priobčil Simon Rutar. Prvo je izšlo leta 1893, drugo pa dve leti kasneje (*Rutar 1893a*, 1 ss; *Rutar 1895a*, 39 s). Iz obeh člankov lahko razberemo, da je Pečnik jeseni 1892 najprej poskusil kopati na tako imenovanem Joštarjevem laz, rahli vzpetini, ki je na našem načrtu zarisana kot gomila 8 (sl. 36/1). Na tem mestu so namreč že leta 1870 pri krčenju gozda našli več zapestnic in koravd, na dan pa je baje prišel tudi rimski srebrnik. Očitno je tudi tu nekoč stala gomila, ki pa so jo z oranjem zravnali. Pečnik je septembra 1892 na Joštarjevem laz izkopal tri žgane grobove, avgusta 1893 pa še en grob (*Rutar 1895a*, 40).

Več uspeha je prineslo kopanje na severno ležečem, z gozdom poraslem pašniku (Laščik), kjer je že leta 1882



Sl. 36/4: Laščik pri Zgornji Slivnici; gr. 12/1 (po Pečniku 1893).

kopal Ferdinand Schulz. Vse kaže, da se Pečnik v jeseni 1892 in poleti 1893 gomil na Laščiku ni lotil načrtno, ampak je kopal malo tukaj malo tam. Na celotnem območju je namreč izkopal sedemnajst grobov.

Hkrati ko je kopal na Laščiku, je Pečnik odprl tudi gomili nad Joštarjevo hišo. Bera ni bila kaj prida, saj so, kot poroča Rutar, v njih našli le plasti pepela (*Rutar 1893a*, 6). Vendar pa to Pečniku ni vzelo poguma. Obeg gomil se je lotil tudi naslednje leto (najverjetneje februarja 1893). Tokrat je bil uspešnejši, saj je v gomili 12 odkril žgan, s kamnito ploščo pokrit grob, v katerem so bili bogati pridatki (sl. 36/4). Žgan grob je našel tudi v gomili 11 (*Pečnik 1893*, 44 s). Vse najdbe, ki jih je Pečnik izkopal, so prispele v Deželni muzej.

Raziskovanje nekropole na Laščiku se je zaključilo z izkopavanjem vojvodinje Mecklenburške. Poleti 1913 je prekopala gomilo V, ki je stala ob cesti iz Šmarja v Lipoglav (sl. 36/5). Najdbe hrani Peabody Museum (Cambridge MA), objavil jih je H. Hencken (*Hencken 1978*, 28 ss). Gradivo Schulzevih in Pečnikovih izkopavanj, ki je prišlo v Deželni muzej v Ljubljani, so objavili Sneža Tecco Hvala, Janez Dular in Eva Kocuvan (*Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004*, 17 ss, t. 1–6).

Arhivska vira

(vir 1) Deschmann, Bericht über die vom krainischen Landesmuseum im Jahre 1882 vorgenommenen prähistorischen Ausgrabungen – 25. 3. 1883 (Arhiv RS, fond AS 38, Deželni zbor in odbor za Kranjsko IX-5, 1883/2007).

(vir 2) Schulz, Prähistorische Nachgrabungen in Krain im Jahre 1884 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Deschmann 1884a, 49 ss.

Dular 2007, 438 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 163, sl. 91 in 264, sl. 159.

Gabrovec 1964–1965, 127 ss.

Gabrovec 1975, Magdalenska gora. – V: ANSL, 200 s.

Hencken 1978, 28 ss.

Mader 2018, 435.

Pečnik 1893, 44 s.

Rutar 1893a, 1 ss.

Rutar 1895a, 39 s.

Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 17 ss.



Sl. 36/5: Laščik pri Zgornji Slivnici; gomila 5, izkopavanje vojvodinje Mecklenburške 1913 (Arhiv AO NMS).

Kat. št.: 37

Najdišče: Preloge.

Kraj: Zgornja Slivnica.

TTN5: Ljubljana J-28; GKY: 471882 – GKX: 93108.

Tip najdišča: gomilno grobišče (17 gomil).

Datacija: starejša železna doba, mlajša železna doba.

Opis

Nekropola leži na gozdnatem pobočju severozahodno od gradišča. Tu smo leta 2000 s terenskim pregledom ugotovili sedemnajst gomil (sl. 37/1). Mere:

Gomila 1: premer 26 m, višina 3 m (prekopana na SZ strani).

Gomila 2: premer 38 x 22 m m, višina 5 m (prekopana).

Gomila 3: premer 18 m, višina 3 m (prekopana).

Gomila 4: premer 16 m, višina 1,5 m (prekopana).

Gomila 5: premer 21 m, višina 2-3 m (prekopana).

Gomila 6: premer 20 m, višina 2 m (prekopana).

Gomila 7: premer 40 x 20 m, višina 2 m (prekopana).

Gomila 8: premer 20 m, višina 2 m (prekopana).

Gomila 9: premer 14 m, višina 1,5 m (prekopana).

Gomila 10: premer 20 m, višina 2 m (prekopana).

Gomila 11: premer 7 m, višina 1 m (domnevna).

Gomila 12: premer 12 m, višina 1,5 m (vkop na V strani).

Gomila 13: premer 30 m, višina 8 m (prekopana).

Gomila 14: premer 12 m, višina 1 m.

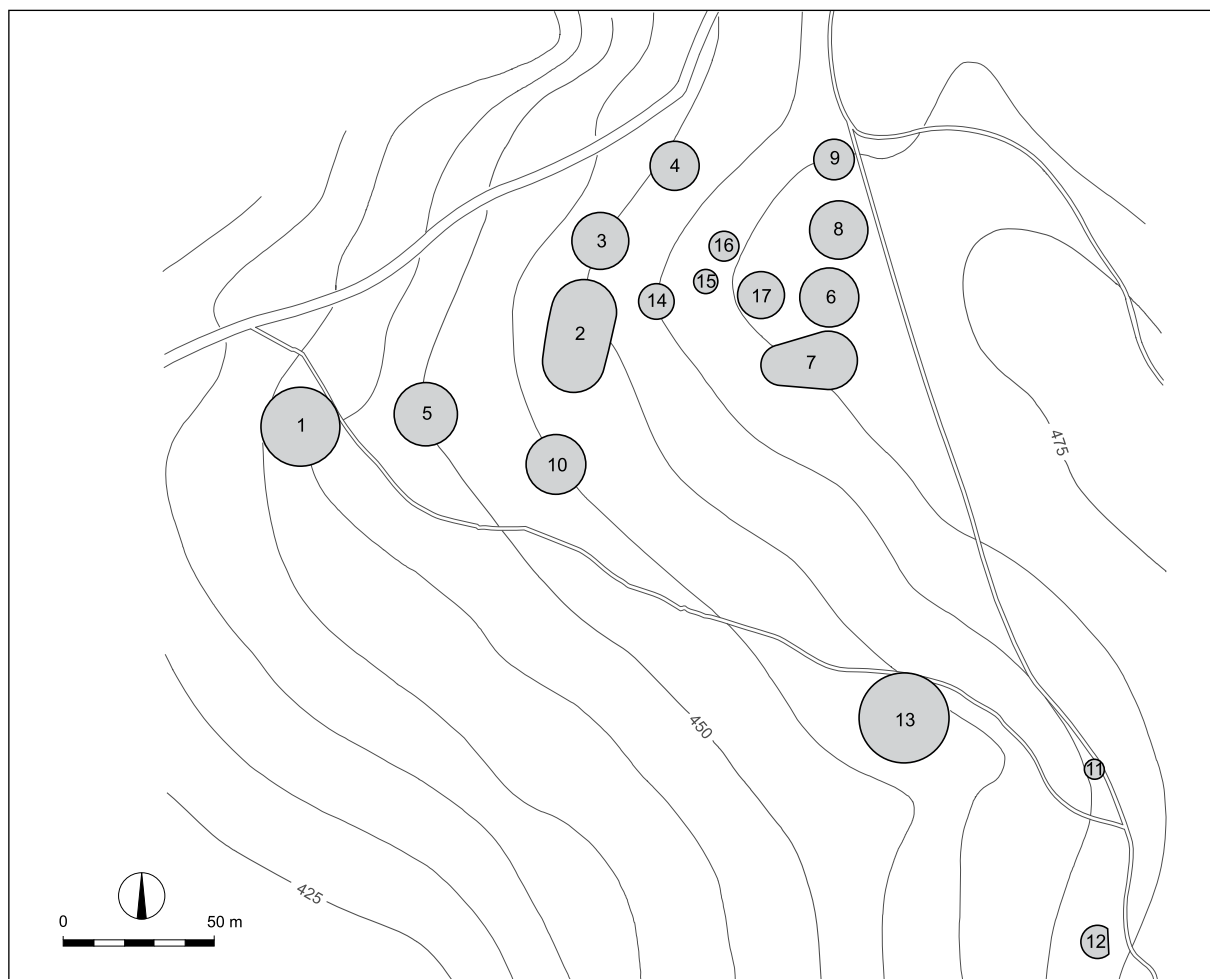
Gomila 15: premer 8 m, višina 0,5 m.

Gomila 16: premer 10 m, višina 0,5 m.

Gomila 17: premer 16 m, višina 1 m.

Potek raziskav

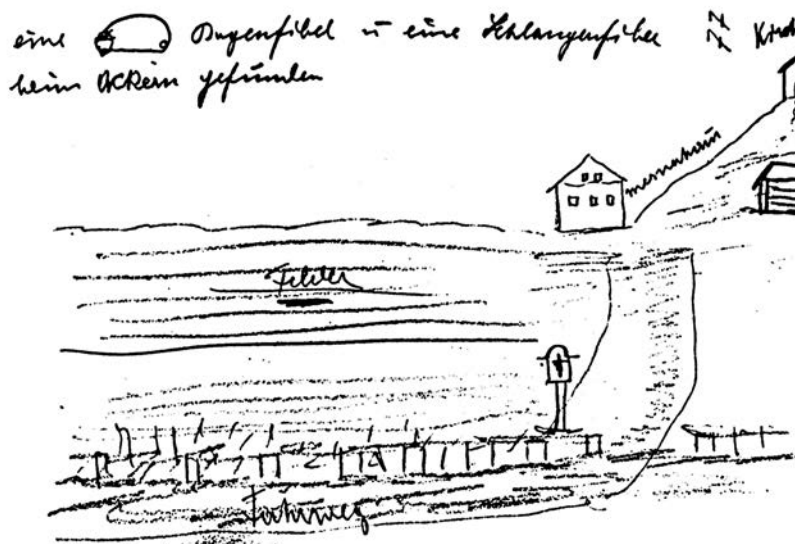
Grobišče je prvi obhodel Ferdinand Schulz, ki je leta 1882 na tem območju zapazil kakih osem gomil (*Deschmann 1884a, 49*). Deset let kasneje (1892) si je nekropolo ogledal Simon Rutar. Kot konservator Centralne komisije je skupaj s Pečnikom obhodel najdišče in ob tej priliki izdelal načrt, v katerega je vrisal naselje in gomile (*Rutar 1893a, 2*). Na Prelogah je zabeležil šest gomil, poleg tega pa še dve območji, na katerih naj bi nekoč stale (glej sl. 36/2). Ko je pričel Pečnik gomile izkopavati, ga je Rutar nadzoroval, rezultat njegovih obiskov pa je bil med drugim tudi nov načrt nekropole, ki ga je objavil leta 1895 v Poročilih Centralne komisije (*Rutar 1895a, 39, sl. 1*). Na



Sl. 37/1: Preloge pri Zgornji Slivnici; načrt grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

načrt (sl. 37/1)	Rutar (1893a)	Rutar (1895a)	Mecklenburška
gomila 1		gomila VI	
gomila 2	gomila II	gomila II	
gomila 3	gomila III	gomila III	
gomila 4	gomila IV	gomila IV	gomila IV
gomila 5	gomila I	gomila V	
gomila 6	gomila VI	gomila VIII	gomila VI
gomila 7			gomila VII
gomila 8	gomila V	gomila IX	gomila VIII
gomila 9			gomila IX
gomila 10		gomila I	gomila X
gomila 11			
gomila 12			
gomila 13		gomila VII	
gomila 14			
gomila 15			
gomila 16			
gomila 17			
gomila 18			

Sl. 37/3: Preloge pri Zgornji Slivnici; korelacija oštevilčenja gomil.



Sl. 37/4: Preloge pri Zgornji Slivnici; skica z lego najdb ob poti k mežnariji (Szombathy, Tagebuch 34 – Fundaktenarchiv NHMW).

Začetek raziskovanj sega v leto 1884. Točno mesto izkopavanja nismo mogli ugotoviti, na podlagi skopega Schulzevega podatka pa lahko sklepamo, da so kopali nekje ob poti, ki pelje proti cerkvi sv. Magdalene. Našli so več žar z žganino in nekaj pridatkov (vir 1; Mader 2018, 435 s). Na približno istem mestu omenja najdbe tudi Szombathy (vir 2 – sl. 37/4).

Resneje so pričeli grobišče na Prelogah raziskovati jeseni 1892, ko je Pečnik poskusno zakopal na treh gomilah. To so bile gomile, ki so na načrtu označene s številkami 5, 6 in 8 (sl. 37/1). Rezultat kopanja je bil pičel, saj so našli le nekaj najdb, pa še te so bile večinoma poškodovane. Več sreče je imel Pečnik z gomilo 2 (sl. 37/5). Zadel je na več grobov, to pa ga je vzpodbudilo, da je nadaljeval s kopanjem tudi decembra istega leta. S



Sl. 37/5: Preloge pri Zgornji Slivnici; gomila 2, pogled z juga. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 37/6: Preloge pri Zgornji Slivnici; gomila 13, pogled z zahoda. Foto: Janez Dular (2019).

terena ga je pregnal šele visok sneg. Na Preloge se je vrnil februarja 1893. Nadaljeval je z izkopavanjem gomile 2, ki jo je odprl po celotni širini, nato pa je postopoma kopal proti jugu. Velikost gomile je zahtevala precejšen napor in sredstva, ki pa mu jih v Ljubljani niso bili pripravljene zagotoviti. Zato se je obrnil na Dunaj in pričel z 15. aprilom 1893 kopati za tamkajšnji Naravoslovni dvorni muzej. Gradivo iz gomile 2 je tako prišlo v dve ustanovi. Z delom je zaključil sredi marca 1894.

Bogate najdbe, ki jih je Pečnik izkopal v gomili 2 so vzpodbudile kustosa Dvornega muzeja Josef Szombathyja, da je organiziral nadaljevanje izkopavanj. 18. septembra 1894 so se s skupnimi močmi lotili gomile 13, ki po velikosti ni veliko zaostajala od gomile 2 (sl. 37/6). Dela je vodil Pečnik, preparator dunajskega muzeja Franz Brattina pa je skrbel za opise in meritve (sl. 37/7). Izkopavanje so zaključili 15. novembra, v gomili pa so našli 173 grobov.

Po izkopu gomile 13 je grobišče na Prelogah več kot desetletje počivalo. Šele leta 1905 je Pečnik na svojo roko zakopal na gomili 4 in našel tri grobove. Z delom ni nadaljeval, saj mu zaradi starosti na Dunaju niso hoteli odobriti sredstev. Že isto leto pa se je na Prelogah pojavila tudi vojvodinja Mecklenburška. Oktobra je prekopala prvo gomilo. Na Magdalensko goro se je vrnila tudi leta 1906, 1907 in 1908, ko je odprla skupaj pet gomil (II, IIIa, IIIb, IIIc in IV). Zadnjič se je na Prelogah mudila leta 1913. To je bil njen največji raziskovalni poseg, saj je od avgusta do septembra na tem grobišču raziskala kar pet velikih gomil (gomile VI-X).

Gradivo Pečnikovih izkopavanj, ki je prišlo v Deželni muzej v Ljubljani in Naravoslovni muzej na Dunaju, so skupaj s kritično analizo virov objavili Sneža Tecco Hvala, Janez Dular in Eva Kocuvan (*Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 26 ss*). Objavo najdb, ki jih je na Prelogah pri Zgornji Slivnici izkopala vojvodinja Mecklenburška in jih hrani Peabody Museum (Cambridge MA), pa je pripravil Hough Hencken (*Hencken 1978*).

Arhivska vira

(vir 1) Schulz, Prähistorische Nachgrabungen in Krain im Jahre 1884 (Fundaktenarchiv NHMW).



Sl. 37/7: Preloge pri Zgornji Slivnici; izkopavanje gomile 13, v sredini v temni obleki stoji Jernej Pečnik (Fundaktenarchiv NHMW).

(vir 2) Szombathy, Tagebuch, Büchlein 34, 77 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

- Deschmann 1884a, 49 ss.
- Dular Tecco Hvala 2007, 163, sl. 91 in 264 s, sl. 160.
- Gabrovec 1975, Magdalenska gora. – V: ANSL, 200 s.
- Hencken 1978, 28.
- Mader 2018, 435 s.
- Rutar 1893a, 2.
- Rutar 1895a, 39, sl. 1.
- Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 26 ss.

Kat. št.: 38

Najdišče: Magdalenska gora 1.

Kraj: Zgornja Slivnica.

TTN5: Ljubljana J-28; *GKY:* 472113 – *GKX:* 92846.

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Narodni muzej Slovenije hrani v svojih zbirkah med gradivom Schulzevih izkopavanj na Magdelenski gori bronasto bodalo, brez navedbe točne lokacije in okoliščin odkritja (Šinkovec 1995, 97 s, t. 27: 190).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 264.

Šinkovec 1995, 97 s.



Sl. 38/1: Magdalenska gora pri Zgornji Slivnici; lidarski posnetek naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. 1:5000.

Kat. št.: 39

Najdišče: Magdalenska gora 2.

Kraj: Zgornja Slivnica.

TTN5: Ljubljana J-28; GKY: 472113 – GKX: 92846.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba, mlajša železna doba.

Opis

Magdalenska gora leži severovzhodno od Šmarja (sl. 39/1, 39/2). To je podolgovat, z mešanim gozdom porasel hrib, ki ima proti jugu in zahodu razmeroma blaga pobočja, z vzhodne strani pa je dostop naj težji, saj se teren naglo spusti v grapo bližnjega potoka. Na najvišji točki (504,1 m) stoji podružnična cerkev sv. Magdalene, ki jo obdaja obzidan prostor, na katerem je bilo nekoč pokopališče. Na Magdalensko goro se lahko povzpemo z več strani. Najobičajnejši dostop je iz Šmarja, in sicer po lokalni cesti za Lipoglav, od katere se po poldrugem kilometru odcepi pot, ki je speljana mimo nekdanje mežnarije do vrha. Na Magdalensko goro lahko pridemo tudi iz Paradišča in Hrastja, vendar pa vodijo iz teh dveh vasi proti vrhu le kolovozne poti.

Lega Magdalenske gore je ugodna, saj dobro obvladuje bližnjo okolico. Z naselja so zlahka nadzorovali komunikacijo, ki je potekala ob južnem vznožju hriba in je igrala pomembno vlogo v vseh obdobjih. Tod je šla prazgodovinska pot, mimo Magdalenske gore je tekla rimska cesta Emona-Siscija, danes pa je po dolini spe-

ljana železniška proga proti Novemu mestu in avtocesta, ki povezuje osrednjo Slovenijo z jugovzhodom.

Naselje na Magdalenski gori sodi med večja prazgodovinska gradišča, kar jih poznamo na Dolenjskem (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 14 ss). Dolgo je nekaj čez 800 metrov, medtem ko znaša njegova največja širina 220 metrov (pril. 39/1, glej tudi sl. 38/1,). S svojim obsegom je zajelo dobršen del podolgovatega grebena, ki poteka v smeri SZ-JV. V isti smeri se postopoma spušča tudi teren, vendar pa je naklon razmeroma blag, zato je bilo v naselju veliko ravnega prostora.

Naselje lahko razdelimo na dva dela: zgornji, ki zavzema prostor okoli cerkve sv. Magdalene, in spodnji, v katerega je zaobjet preostali del grebena (sl. 39/3). Zgornji del naselja je bil posebej utrjen. Potek nekdanjega obzidja je dobro viden in mu lahko sledimo po celi dolžini. Ohranil se je kot rob razmeroma močne ježe (široke do 12 metrov), za katero je nastala nagnjena terasa. Terasa se je najlepše ohranila na južni in severovzhodni strani naselja, saj so na teh območjih obzidje skoraj v celoti prilagodili konfiguraciji terena.

Na južni strani obzidje ni sklenjeno, ampak poteka v značilnem zamiku, skozi katerega je proti vrhu speljan današnji kolovoz. Na tem mestu je bil skoraj gotovo tudi prazgodovinski vhod v zgornji del naselja. Vhod je eden od bolje ohranjenih, kar jih poznamo na Dolenjskem (sl. 39/4).



Sl. 39/1: Magdalenska gora pri Zgornji Slivnici; pogled na naselje z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (2019).

Po zahodnem pobočju se pod pravkar opisanem obzidjem vleče nekaj teras. Njihov potek ni najbolj jasen, saj se praviloma nadaljujejo v ježe tamkajšnjih njiv oziroma travnikov. Teraso so razmeroma ozke, zato na njih ni bilo veliko prostora. Ne glede na to pa je zelo verjetno, da so nastale že v prazgodovinskem času.

Notranjost zgornjega dela naselja je spremenjena. Temu je botrovala že gradnja cerkve, močno poškodovan pa je tudi prostor južno od zidu, ki obdaja cerkveno dvorišče. Vse kaže, da so v preteklosti na tem območju kopali pesek, saj je teren v celoti prerit in poln velikih vkopov oziroma kotanj. Bolje so ohranjeni predeli tik za zidom, ob katerem se vlečejo razmeroma lepe terase.

Utrjen je bil tudi spodnji del naselja. Tu je obzidje nekoliko slabše ohranjeno, kar velja še zlasti za jugozahodni rob gradišča, ki je v razdalji 200 metrov v celoti uničen. Kljub temu pa je obod jasen, zato lahko rečemo, da je naselje zaobjelo pretežni del grebena. Stik spodnjega obzidja z zgornjim ni ohranjen, saj se ježa na obeh krakih izteče v pobočjih hriba. Vhod v spodnji del naselja je bil na jugovzhodnem koncu, kjer je v obzidju vrzel, ki jo obdajajo naravne skale.

O strukturi obzidja ne moremo reči nič določenega, saj še ni bilo raziskovano. Isto velja za notranjost, ki je zaradi velikosti gradišča zelo prostrana in zlasti v spodnjem delu mestoma skoraj ravna. Najdbe na površini so

skromne, vendar pa je mogoče v krtinah najti drobce hišnega ometa in keramike.

Pripadajoča grobišča ležijo severno in vzhodno od naselja (sl. 39/5).

Potek raziskav

Rekli smo že, da naselje še ni bilo sistematično raziskovano. Edino izkopavanje, ki pa je trajalo le en dan (28. 5. 1892), je opravil Jernej Pečnik. Na južni strani gornjega dela naselja je v globini enega metra naletel na črepinje velikih loncev, uteži za statve in zgorele kole iz smrekovega lesa. Ugotovil je, da je bil zemljeni okop narejen tako, da so med dva iz protja narejena plotova, ki sta bila oddaljena 1 meter, nasuli zemljo. Pod zemljenim okopom naj bi bilo še kamnito obzidje (*Rutar 1892c, 238; Črnologar 1892, 127*).

Naselje je prvi opisal Simon Rutar. Najprej je menil, da je imelo gradišče na Magdalenski gori trojno obzidje (*Rutar 1892c, 238*). O treh »stanovanjih« govori tudi Pečnik (*Pečnik 1904, 136*). Kasneje je Rutar pravilno ugotovil, da sta bili v resnici le dve obzidji: zgornje, ki naj bi v obliki polža obkrožalo vrh Magdalenske gore, in spodnje, s katerim je bil obdan ploski hrbet hriba (*Rutar 1895a, 39*). Zanimivo je, da je kasnejša literatura spodnji nasip prezrla, kar je imelo za posledico, da so Magdalensko goro običajno uvrščali med manjša gra-



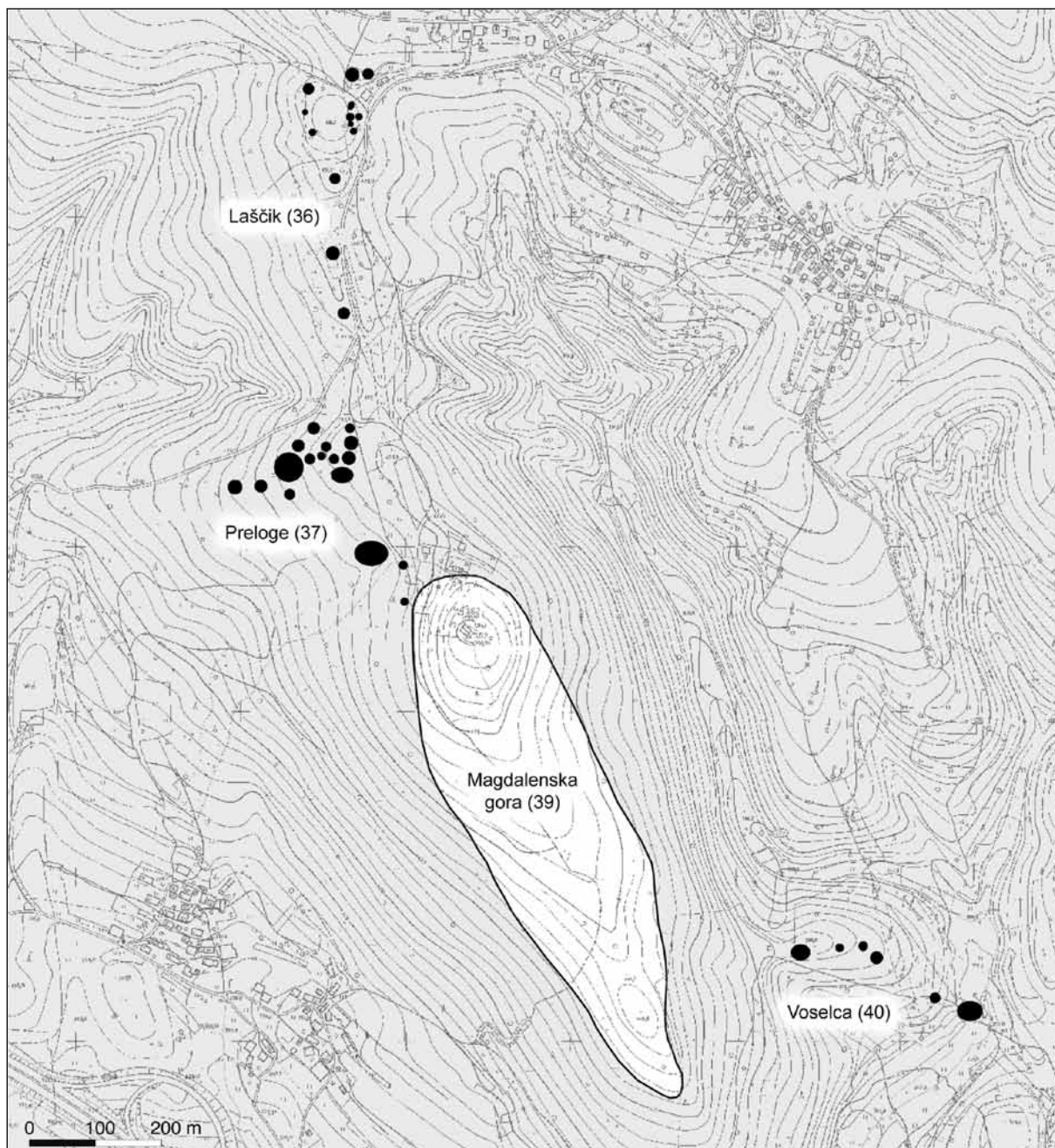
Sl. 39/2: Magdalenska gora pri Zgornji Slivnici; pogled na naselje s severa. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 39/3: Magdalenska gora pri Zgornji Slivnici; vzhodni rob spodnjega dela naselja, pogled s severa. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 39/4: Magdalenska gora pri Zgornji Slivnici; vhod v gornji del naselja z notranje strani (pogled s severovzhoda). Foto: Janez Dular (2019).

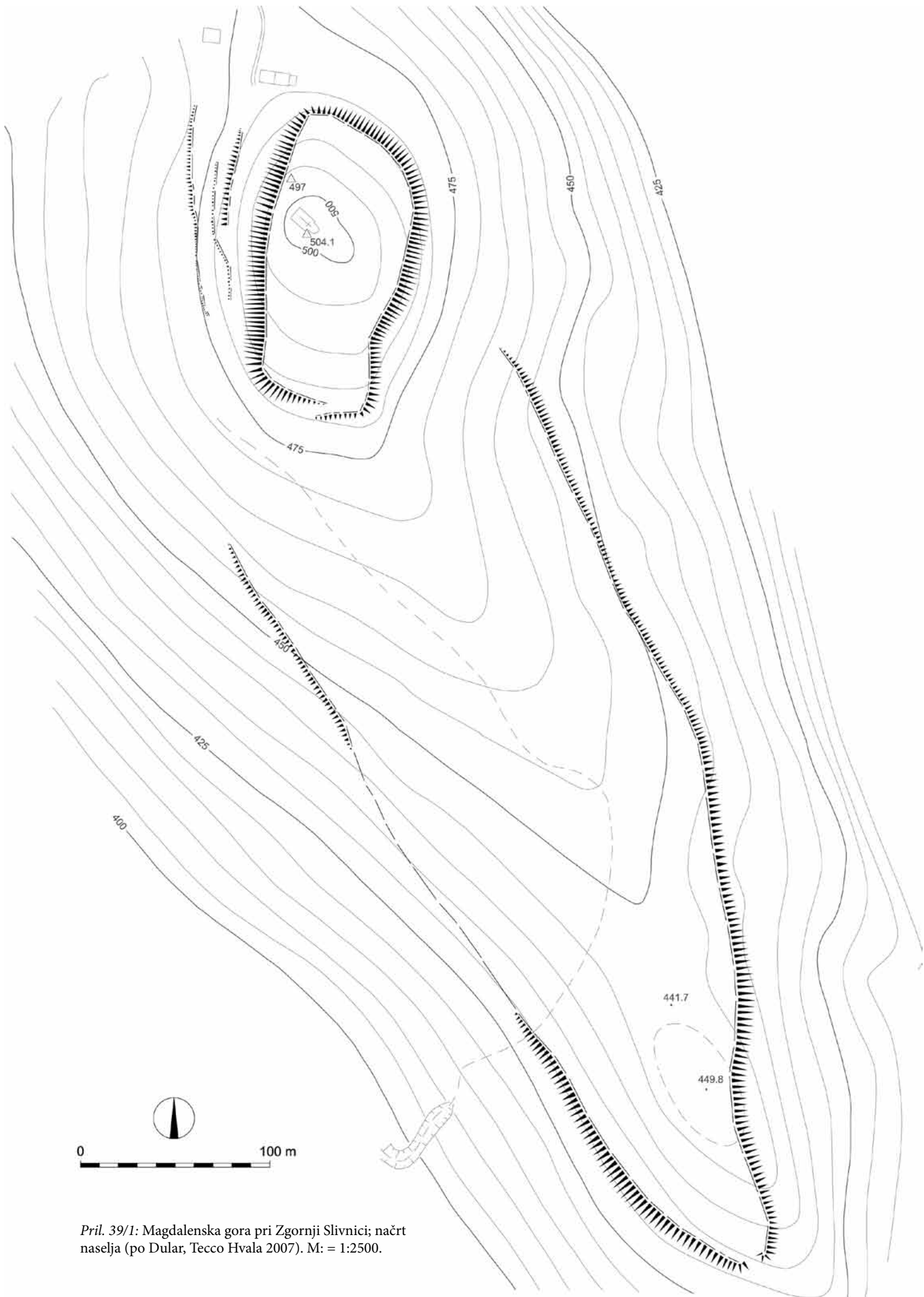


Sl. 39/5: Situacijski načrt najdišč v okolici Magdalenske gore pri Zgornji Slivnici (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:10000.

dišča (Frey 1968-1969, 19; Gabrovec 1975, 60 s; Guštin 1978, 116). Vendar pa je bila zмота kmalu odpravljena. Pri terenskem obhodu leta 1980 je bilo ponovno dokumentirano tudi spodnje obzidje, s čimer je dobilo naselje pravo obliko (Hvala, Kocuvan 1981, 34). Morda se je poselitev širila tudi zunaj utrjenega dela naselja. To bi lahko nakazovala na pol izdelana bronasta zapestnica, ki je bila najdena ob vznožju hriba v vasi Paradišče (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 16, sl. 11B). Po velikosti sodi torej Magdalenska gora med največja železnodobna gradišča, kar jih poznamo v osrednji Sloveniji.

Literatura

- Črnologar 1892, 127.
- Dular, Tecco Hvala 2007, 163, sl. 91 in 264, pril. 3.
- Frey 1968-1969, 19.
- Gabrovec 1975, 60 s.
- Guštin 1978, 116.
- Hvala, Kocuvan 1981, 34 s.
- Pečnik 1904, 136.
- Rutar 1892c, 238.
- Rutar 1895a, 39.
- Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 14 ss.



Pril. 39/1: Magdalenska gora pri Zgornji Slivnici; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

Kat. št.: 40

Najdišče: Voselca.

Kraj: Hrastje.

TTN5: Ljubljana J-28; GKY: 472604 – GKX: 92387.

Tip najdišča: gomilno grobišče (6 gomil).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Nekropola leži na jugovzhodni strani Magdalenske gore, šteje pa šest gomil. Štiri stojijo na manjšem platoju, dve pa nekoliko nižje, kjer greben že prehaja v ravnico (sl. 40/1). Mere:

Gomila 1: premer 18 m x 28 m, višina 3,5 m (na vrhu je več vkopov; sl. 40/3).

Gomila 2: premer 14 m, višina 1,5 m (vkop na vrhu).

Gomila 3: premer 12 m, višina 0,7 m.

Gomila 4: premer 13 m, višina 1,5 m.

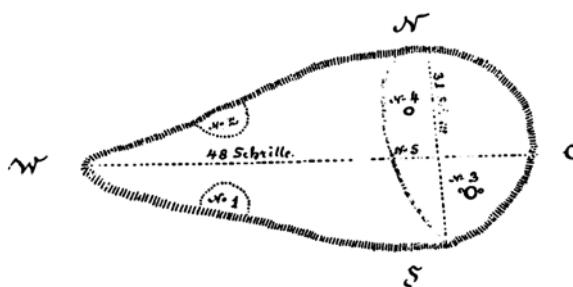
Gomila 5: premer 17 m, višina 2 m (vkop na vrhu).

Gomila 6: premer 15 m x 42 m (prekopana).

Pri obhodu so nam bili v veliko pomoč Szombathyjevi podatki, s pomočjo katerih smo uspeli locirati vse prekopane gomile (*vir 1*). Ob tem moramo poudariti, da smo se pri oštevilčenju skušali držati oznak, kot so jih posameznim gomilam dali njihovi izkopavalci.

Potek raziskav

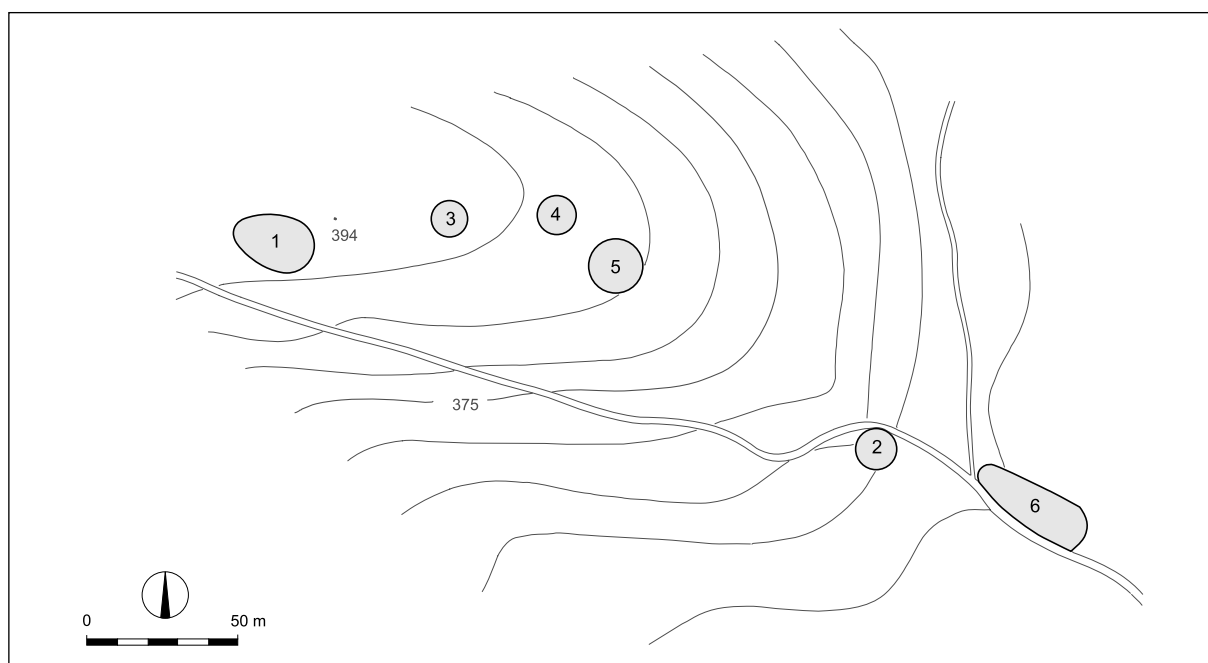
Grobišče je bilo odkrito aprila 1882, ko je eden od domačinov pri kopanju zemlje v gomili 6 naletel na dobro ohranjeno glinasto situlo. Najdišče sta si nato ogledala Dežman in Schulz (*Deschmann 1884a, 51*),



Sl. 40/2: Voselca pri Hrastju; Dežmanova risba tlorisa gomile 6 (po Deschmann 1884a).

slednji pa je še isto leto gomilo sondiral. Dokončno jo je prekopal spomladi 1883 (sl. 40/2). Že spomladi 1882 je Schulz zakopal tudi na gomili 5. Dela so trajala tri dni, našel pa je nekaj posamičnih predmetov (*Deschmann 1884a, 52*). Najdbe so prispele v Deželni muzej.

Čez deset let (1893) sta se na Voselci mudila Jernej Pečnik in Josef Szombathy (*vir 1*). Slednji je na terenu zabeležil pet gomil, torej eno manj, kot smo jih ugotovili pri terenskem pregledu leta 2002. Maja 1893 je Pečnik sondiral gomilo 1 (*vir 2, vir 3*), junija pa je prekopal še gomilo 2 (*vir 4*). S to akcijo je bilo raziskovanje grobišča Voselca pri Hrastju zaključeno. Najdbe so prispele v dunajski Naravoslovni muzej. Skupaj s kritično analizo virov so jih objavili Sneža Tecco Hvala, Janez Dular in Eva Kocuvan (*Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 81 ss*).



Sl. 40/1: Voselca pri Hrastju; načrt grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

Arhivski viri

- (vir 1) Szombathy, Tagebuch, Büchlein 33, 10 (Fundaktenarchiv NHMW).
(vir 2) Pečnikovo pismo Szombathyju z dne 29. 5. 1893 (Fundaktenarchiv NHMW).
(vir 3) Pečnikovo pismo Centralni komisiji z dne 10. 5. 1893 (Arhiv RS, fond AS 1100, C. kr. spomeniški urad, K 61/21).
(vir 4) Pečnikovo pismo Centralni komisiji z dne 18. 6. 1893 (Arhiv RS, fond AS 1100, C. kr. spomeniški urad, K 61/24).

Literatura

- Deschmann 1884a, 51.
Dular, Tecco Hvala 2007, 163, sl. 91 in 264 s, sl. 161.
Gabrovec 1975, Magdalenska gora. – V: ANSL, 200 s.
Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 81 ss.



Sl. 40/3: Voselca pri Hrastju; gomila 1, pogled z zahoda. Foto Janez Dular (2020).

Kat. št.: 41*Najdišče:* –*Kraj:* Perovo.*TTN5:* Ljubljana J-29; GKY: 473999 – GKX: 91939
(središče naselja).*Tip najdišča:* posamična najdba.*Datacija:* pozna bronasta doba.*Opis*

V gozdu so pri sekanju drevja našli bronasto sekirko. Točna lokacija ni znana (*sl. 41/1*). Predmet je prišel leta 1887 v Deželni muzej v Ljubljani (*Šinkovec 1995, 43, t. 5: 33*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 266.

Puš 1975, Perovo. – V: *ANSL*, 179.

Šinkovec 1995, 43.



Sl. 41/1: Perovo; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. 1:5000.

Kat. št.: 41A*Najdišče:* Hofer.*Kraj:* Grosuplje.*TTN5:* Ljubljana J-39; GKY: 473045 – GKK: 90669.*Tip najdišča:* naselje.*Datacija:* pozna bronasta doba.*Opis*

Naselje leži na jugozahodnem vznožju Brinjskega hriba med Adamičevo cesto in železniško progo na območju novega nakupovalnega središča na zahodnem robu Grosuplja (*sl. 41A/1*).

Potek raziskav

V letih 2010 in 2011 so zaradi gradnje trgovine Hofer raziskali 8500 m² veliko površino in odkrili ostanke planega naselja. Dokumentirali so luknje za stojke, ognjišča in koncentracije keramike, ki sodi po opredelitvi vodje izkopavanj Barbare Hofman, v pozno bronasto dobo. Odkrita sta bila tudi dva jarka neznanega namena in časa, kdaj sta nastala (*Hofman, 2012, 26*).

Na podobne naselbinske ostaline so leta 2011 naleteli tudi na zahodno ležeči parceli 401 k. o. Grosuplje, na kateri so nato zgradili trgovino Spar (*Vinder 2012, 70*).

Literatura

Hofman, 2012, 26.

Vinder 2012, 70.



Sl. 41A/1: Hofer v Grosuplju; pozicija naselja (osnova: atlas okolja © ARSO). M. 1:5000.

Kat. št.: 42

Najdišče: Železniška postaja.

Kraj: Grosuplje.

TTN5: Ljubljana J-39; GKY: 473435 – GKX: 90260.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: pozna bronasta doba?

Opis

Pri gradnji postajnega poslopja v Grosuplju (*sl. 42/1*) so našli več posod in črepinj iz prazgodovinskega obdobja. Rutar meni, da je moralo biti tam grobišče (*Rutar 1893b, 35*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 266.

Rutar 1893b, 35.

Šašel 1975, Grosuplje. – V: ANSL, 179.



Sl. 42/1: Železniška postaja v Grosuplju; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 43A*Najdišče:* Treščak.*Kraj:* Pance.*TTN5:* Ljubljana J-19; *GKY:* 474812 – *GKX:* 95045.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* prazgodovina.*Opis*

Treščak (568 m) je kopast vrh, ki se dviga severovzhodno od Panc. Na njem so ohranjeni dobro vidni ostanki utrjenega naselja s sklenjenim obodom

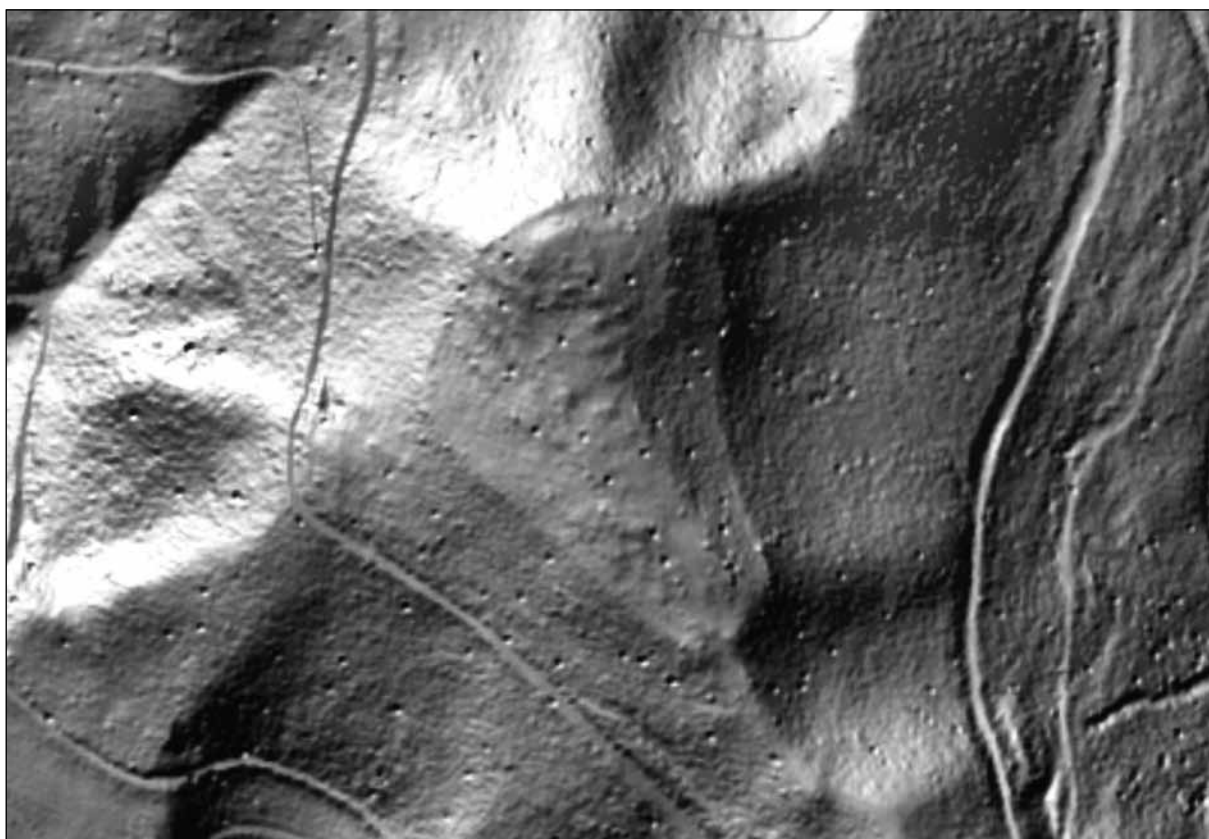
(*sl. 43A/1*). Vhod je bil na jugovzhodni strani, kjer je na vrh po grebenu najlažji dostop. V notranjosti je na zahodnem delu več teras, ki si sledijo ena nad drugo proti najvišji točki naselja.

Naselje omenja kot »Krokarjev grad« že Jernej Pečnik (*Pečnik 1904, 138*).

Literatura

Gabrovec 1975, Pance. – V: *ANSL*, 201.

Pečnik 1904, 138.



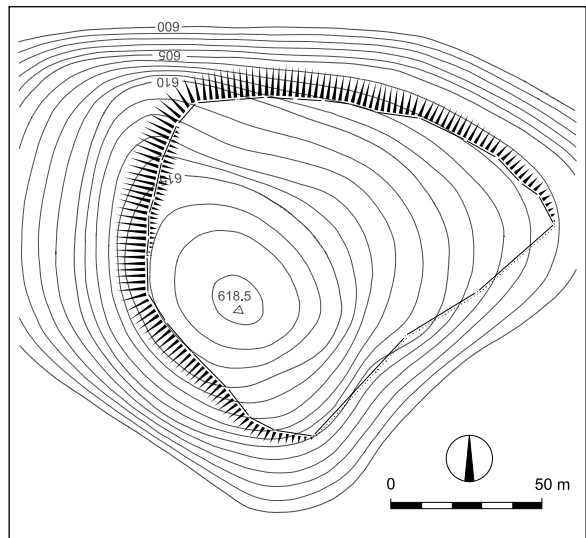
Sl. 43A/1: Treščak pri Pancah; lidarski posnetek naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 44*Najdišče:* Gradec.*Kraj:* Blečji Vrh.*TTN5:* Višnja Gora 11; *GKY:* 479120 – *GKX:* 94265.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* starejša železna doba, mlajša železna doba.**Opis**

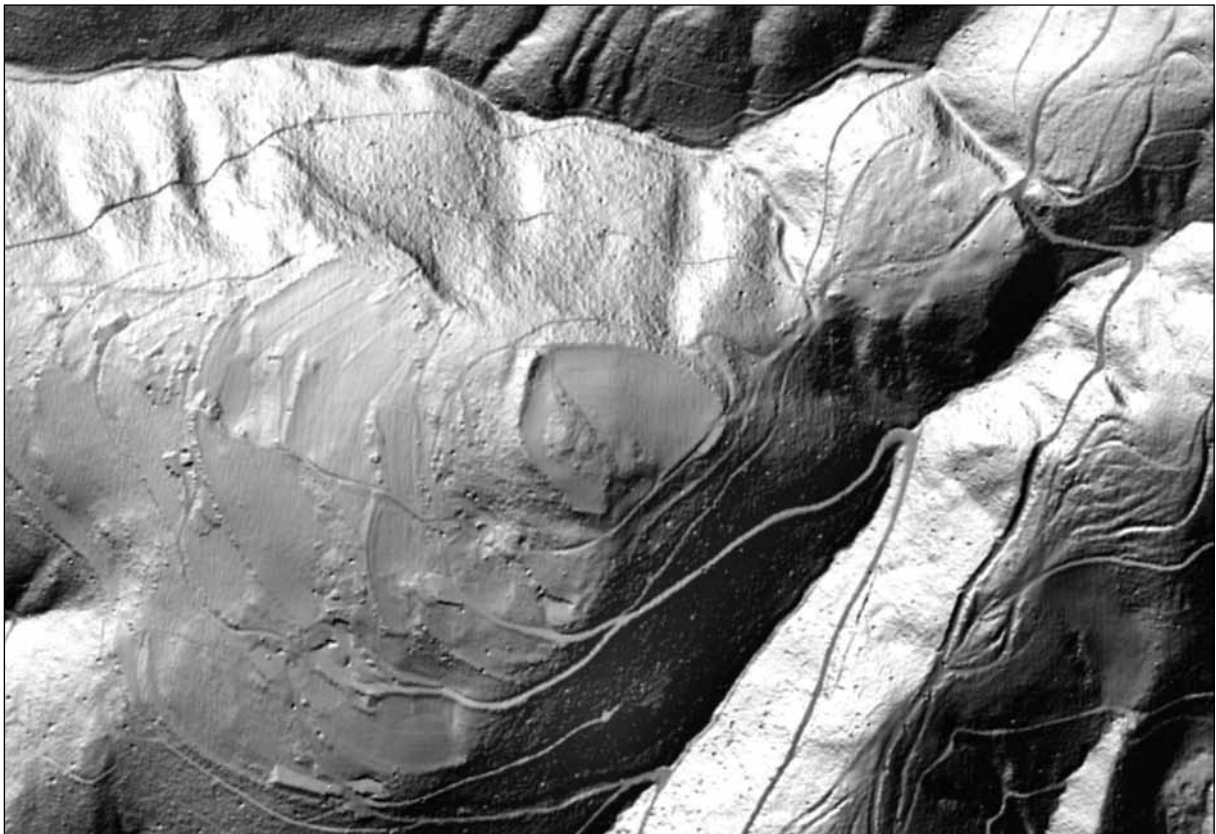
Gradec (618,5 m) je manjši kopast kucelj, ki se dviga severovzhodno od vasi Blečji Vrh (sl. 44/1). Strma pobočja ima le na vzhodu, z ostalih strani pa je dostop ugodnejši. Nanj se najlažje povzpne z juga, koder je speljana na vrh dobra vozna pot.

Naselje je majhno in ima jasen obod (sl. 44/2). Dobro je ohranjen na južni, zahodni in severni strani, kjer mu lahko sledimo po robu razmeroma visoke ježe. Na skrajni zahodni strani preide ježa na odseku, ki je dolg nekaj čez 40 m, v komnit okop. Najslabše je ohranjena jugovzhodna stran Gradca. Tu so namreč z oranjem nekdanji nasip v celoti uničili, tako da lahko naselje zamejimo le približno.

Notranjost Gradca je prostrana z rahlim padcem od najvišje točke na vse strani oboda. Pri terenskem pregledu leta 1996 smo na površini in v krtinah našli precej drobcev žindre in nekaj recentnih črepinj.



Sl. 44/2: Gradec pri Blečjem Vrhu; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 44/1: Gradec pri Blečjem Vrhu; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 44A

Najdišče: ?

Kraj: Gorenje Brezovo.

TTN5: Višnja Gora 22; *GKY:* 479879 – *GKX:* 93451
(središče naselja).

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Jernej Pečnik omenja, da so kmetje našli na vrto-
vih prazgodovinske grobove (*Pečnik 1904, 138*). Leta
1902 je v vasi kupil železno sulično ost in jo poslal v

Naravoslovni muzej (*vir 1*). Objavil jo je Janez Dular
(*Dular 2003, 156, t. 3:2*). Grobišča nismo uspeli umestiti
v prostor (*sl. 44A/1*).

Arhivski vir

(*vir 1*) Pečnikovo pismo Szombathyju z dne 30. 8. 1902
(Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular 2003, 156, t. 3:2.

Pečnik 1904, 138.

Puš 1975, Gorenje Brezovo. – V: *ANSL*, 205.



Sl. 44A/1: Gorenje Brezovo; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 45

Najdišče: Gradišče.

Kraj: Vrh pri Višnji Gori.

TTN5: Višnja Gora 22; *GKY:* 480480 – *GKX:* 92620.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: neopredeljeno.

Opis

Gradišče je markanten, od daleč viden hrib (706 m), ki se dviga severno od vasi Vrh pri Višnji Gori (sl. 45/1). Njegova pobočja niso strma, zato je dostop na vrh razmeroma enostaven. S severa in juga pripeljeta nanj kolovozni poti.

Naselje ima razpotegnjeno obliko, ki je prilagojena konfiguraciji hriba (sl. 45/2; 45/3). Obodu lahko sledimo po robu ježe, le na jugu in severu sta se ohranila dva krajša odseka kot rahlo dvignjen okop. V obodu ni vrzeli, zato ni jasno, kje je bil vhod.

Notranjost Gradišča je travnata in prostrana. Teren se na dveh mestih dvigne v rahli vzpetini, med katerima je blago sedlo. V krtinah in na površini nismo našli najdb.

Potek raziskav

Naselje še ni bilo sondirano, čeprav se v literaturi zgodaj omenja (Rutar 1899a, 45; Pečnik 1904, 138). Njegov načrt je objavil O.-H. Frey (Frey 1968-1969, 19).

Literatura

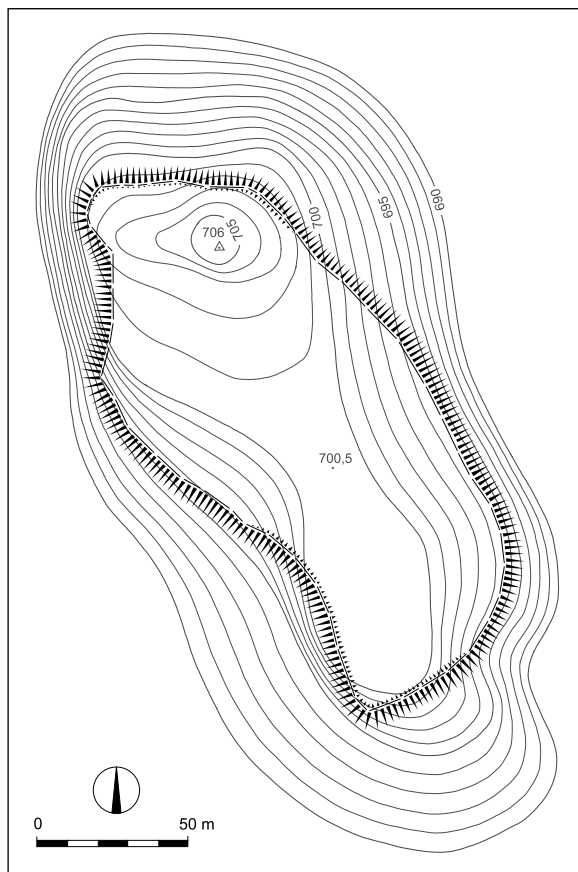
Dular, Tecco Hvala 2007, 266, sl. 163.

Frey 1968–1969, 17 ss.

Pečnik 1904, 138.

Puš 1975, Vrh pri Višnji Gori. – V: ANSL, 205.

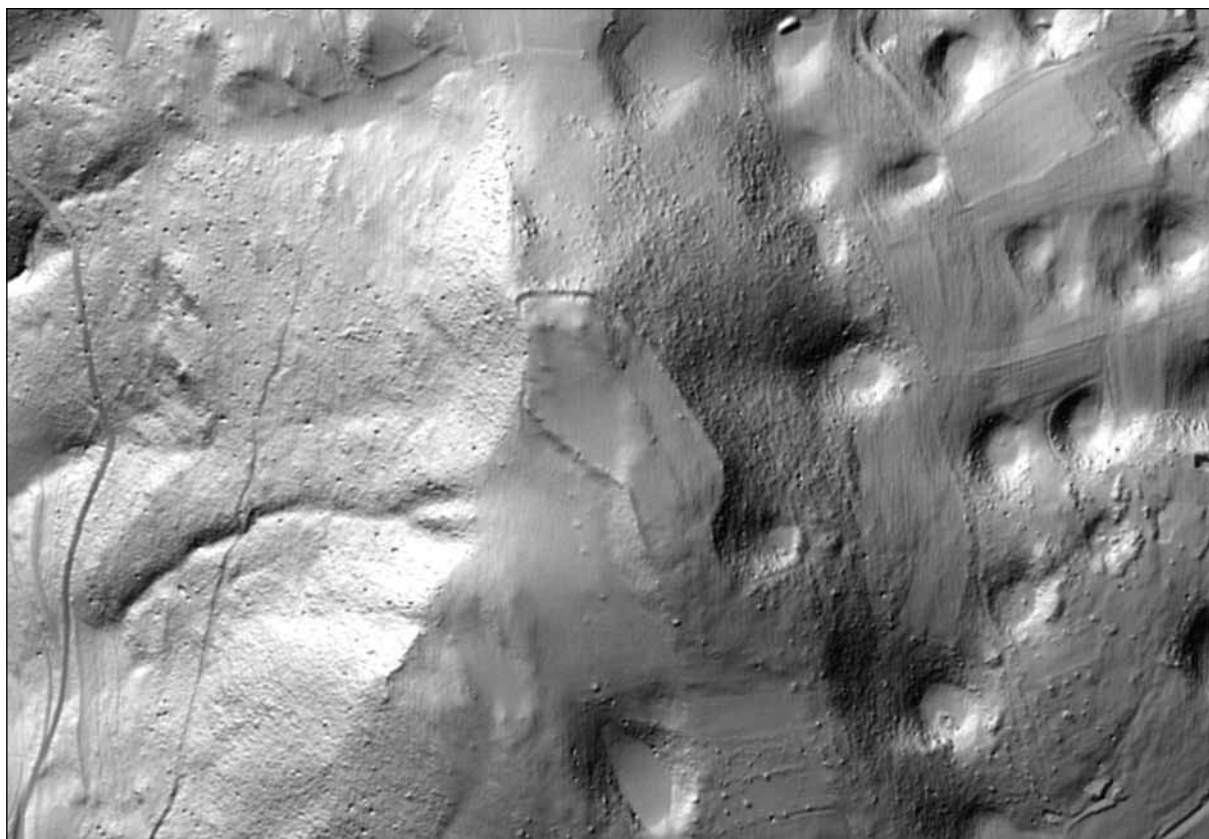
Rutar 1899a, 45.



Sl. 45/2: Gradišče nad Vrhom pri Višnji Gori; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 45/1: Gradišče nad Vrhom pri Višnji Gori; pogled na naselje z jugozahoda. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 45/3: Gradišče nad Vrhom pri Višnji Gori; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 46

Najdišče: Mareča dula.

Kraj: Sela pri Višnji Gori.

TTN5: Višnja Gora 23; *GKY:* 482717 – *GKX:* 91810.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: neopredeljeno.

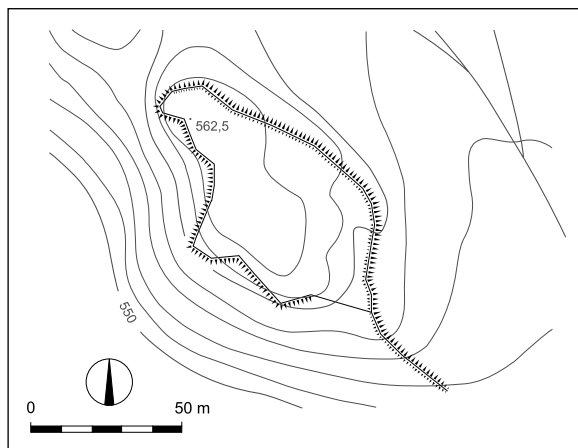
Opis

Južno od Sel pri Višnji Gori so na koncu skalnatega pomola, katerega pobočja se proti zahodu strmo spuščajo v grapo Trsteniščice, ostanki utrjenega naselja (glej *sl. 47/1*). Obod je na vzhodni strani ohranjen kot kamnit okop, katerega podaljšek se vleče še naprej po jugovzhodnem pobočju (*sl. 46/1*). Na zahodni strani je naselje zamejeno z robom terase. Notranjost naselja je razgibana in se od najvišje točke (562,5 m) postopoma spušča proti jugovzhodu.

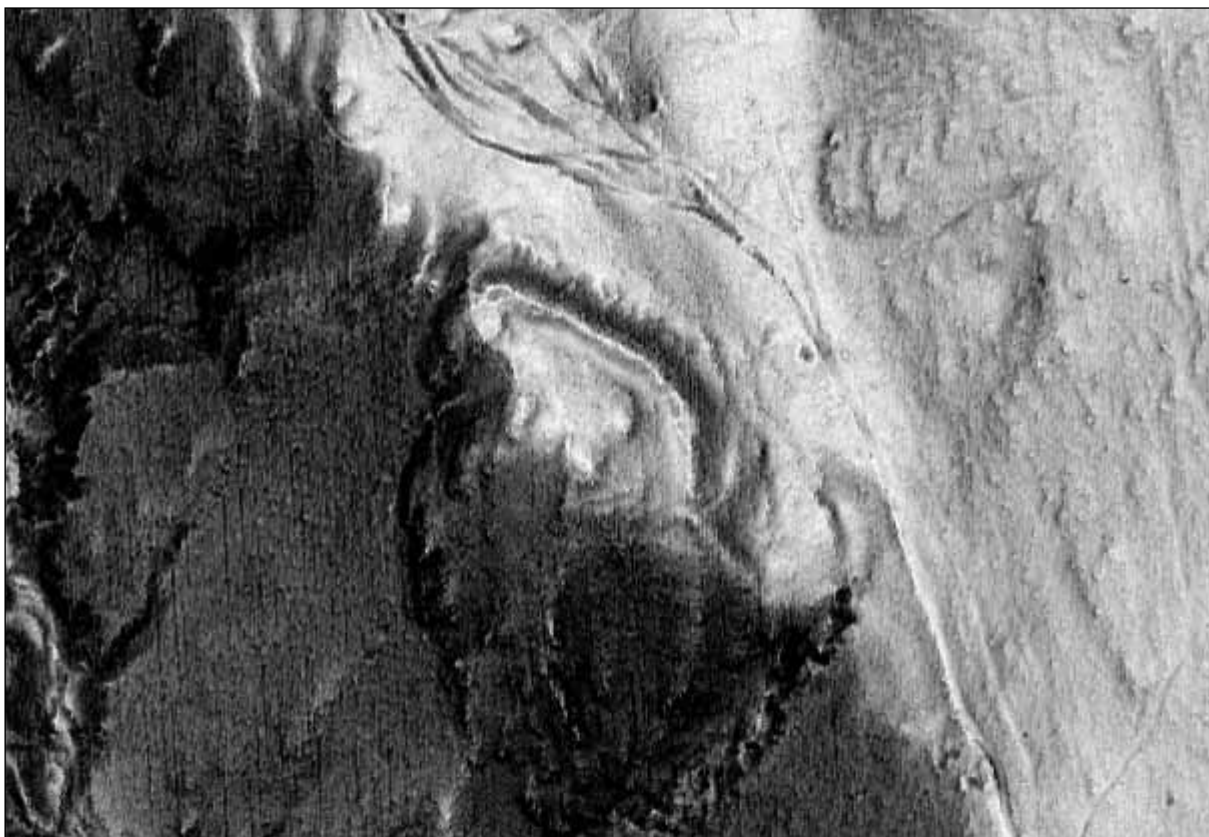
Naselje je bilo odkrito pri terenskem pregledu leta 1998.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 266 s, sl. 164



Sl. 46/1: Mareča dula pod Seli pri Višnji Gori; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 46/2: Mareča dula pod Seli pri Višnji Gori; pozicija naselja (vir: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 47

Najdišče: Ravne.

Kraj: Sela pri Višnji Gori.

TTN5: Višnja Gora 23; GKY: 483188 – GKX: 91650.

Tip najdišča: gomilno grobišče? (1 gomila).

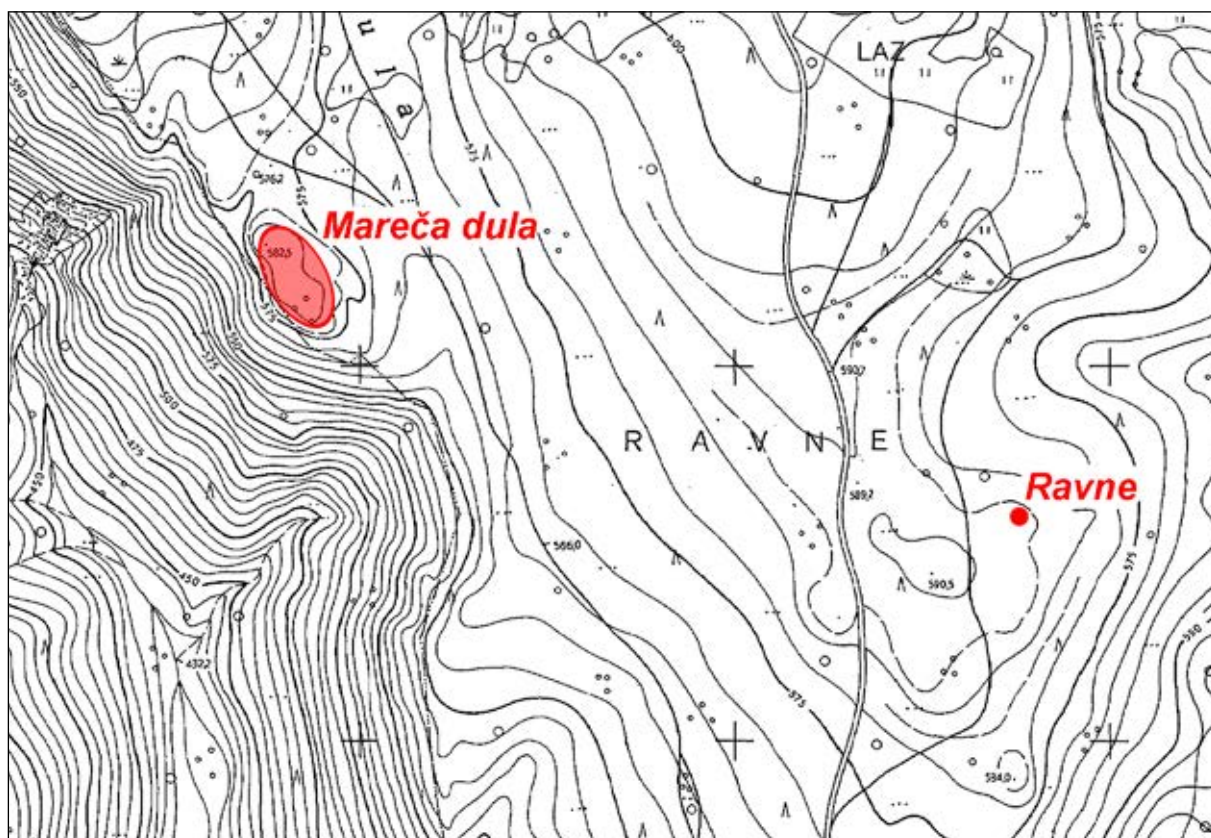
Datacija: neopredeljeno.

Opis

Jugovzhodno od Sel pri Višnji Gori je v gozdu domnevna gomila. Premer 12 m (*sl. 47/1*). Odkrita je bila pri terenskem pregledu leta 1998.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 267.



Sl. 47/1: Mareča dula in Ravne pod Seli pri Višnji Gori; poziciji naselja in gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 48

Najdišče: Gradišče.

Kraj: Žalna.

TTN5: Višnja Gora 31; GKY: 477645 – GKX: 89320.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: neopredeljeno.

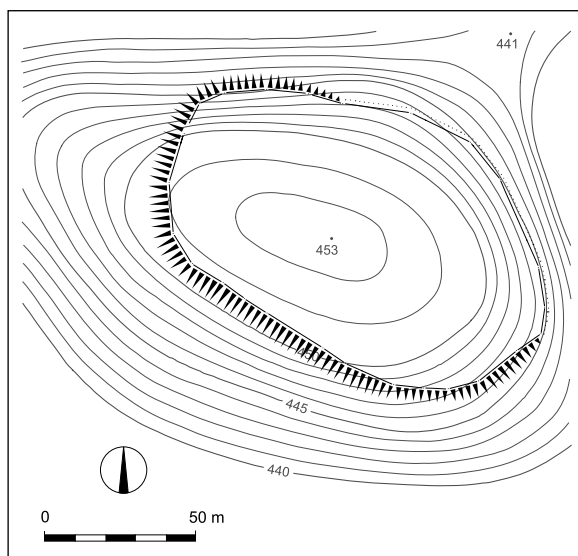
Opis

Severno od Žalne je kopast vrh, ki nosi ledinsko ime Gradišče. Hrib ima položna pobočja, najlažji dostop pa je s severa, od koder pripelje nanj kolovoz (sl. 48/1).

Naselje ima ovalno obliko (sl. 48/2). Obod je ohranjen kot rob ježe, ki pa ni strma. Nasutje sega na nekaterih mestih do 7 m daleč po pobočju. Na severovzhodni strani precejšen del oboda manjka, vendar pa je moč njegov potek kljub uničenju, dokaj natančno ugotoviti po konfiguraciji terena.

Notranjost Gradišča je prostorna z rahlim in enakomernim padcem od najvišje točke (453 m) na vse strani. V severni polovici naselja pa tudi zunaj njega je precej vkopov. Pravzaprav je ta predel v celoti prekopan, očitno zaradi iskanja železove rude. To je namreč moč najti tako v krtinah kot v profilih vkopov, medtem ko fragmentov keramike ali hišnega ometa pri obhodu terena nismo našli.

Naselje je bilo odkrito pri terenskem pregledu spomladi 1996.



Sl. 48/2: Gradišče pri Žalni; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 267, sl. 165.



Sl. 48/1: Gradišče pri Žalni; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 49

Najdišče: –

Kraj: Višnja Gora.

TTN5: Višnja Gora 32; *GKY:* 480530 – *GKX:* 90183.
(središče naselja).

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Narodni muzej Slovenije hrani iz okolice Višnje Gore (*sl. 49/1*) bronasto sulično ost. Točna lokacija in okoliščine najdbe niso znane (*Puš 1975; 2005; Šinkovec 1995, 80, t. 23: 139*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 267.

Puš 1975, Višnja Gora. – V: *ANSL*, 205.

Šinkovec 1995, 80, t. 23: 139.



Sl. 49/1: Višnja Gora; bližnja okolica mesta (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 49A*Najdišče:* –*Kraj:* Nova vas.*TTN5:* Višnja Gora 42; *GKY:* 480658 – *GKX:* 86920
(središče naselja).*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Avgusta 1908 je vojvodinja Mecklenburška pri Novi vasi (*sl. 49A/1*) prekopala gomilo in v njej našla tri grobove. Vsebovali so lepe najdbe, zlasti grob 2, v katerem je bilo šest bronastih zapestnic (*Mahr 1934, 128, t. 25: 156*). Gomile nismo uspeli umestiti v prostor.

Literatura

Mahr (ed.) 1934, 128, t. 25: 156.

Puš 1975, Nova vas. – V: *ANSL*, 205.



Sl. 49A/1: Nova vas; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 50

Najdišče: Podsmreka 2.

Kraj: Podsmreka pri Višnji Gori.

TTN5: Višnja Gora 32; *GKY:* 481790 – *GKX:* 89440.

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Pri gradnji avtoceste so na prostoru med železniško progo in lokalno cesto Višnja Gora – Ivančna gorica, ki

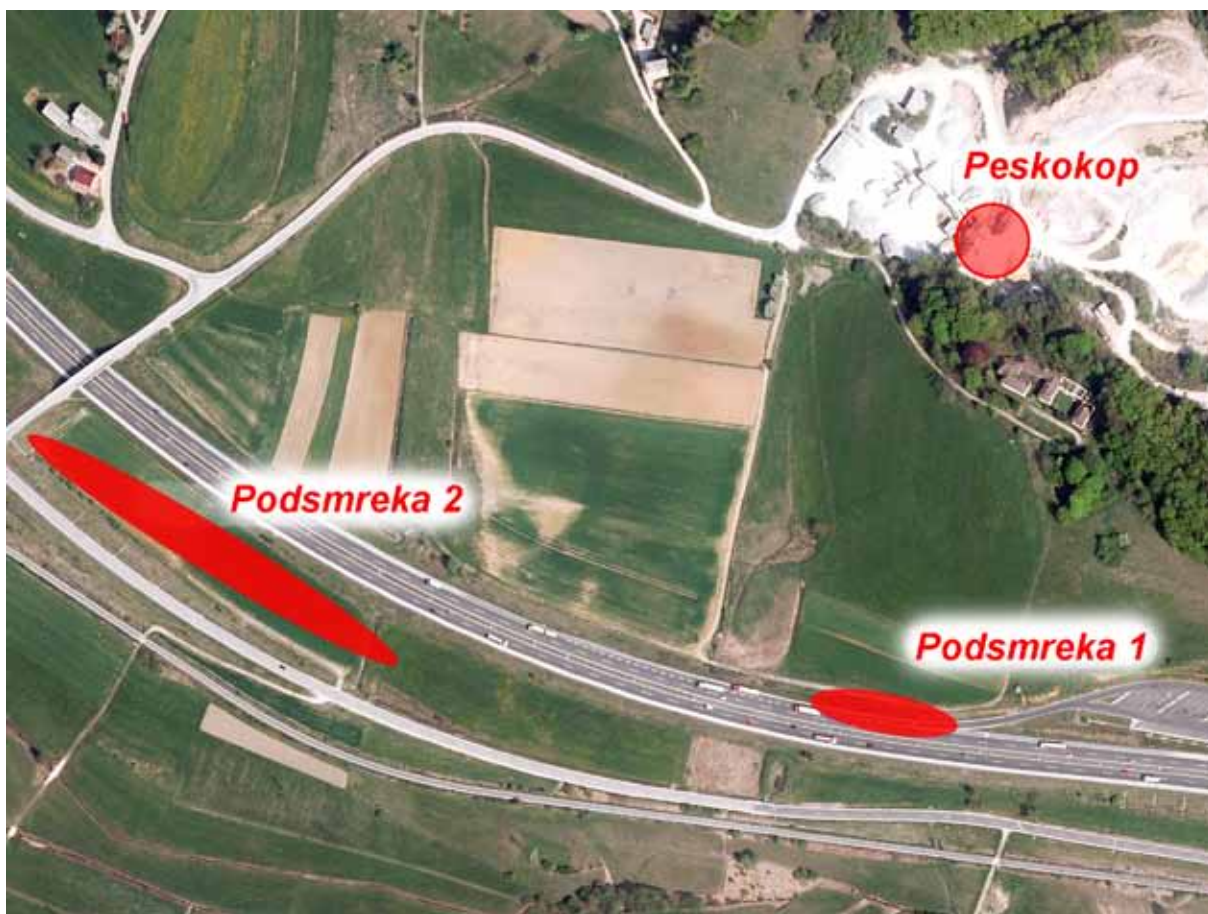
rahllo pada proti potoku Višnjica, odkrili ostanke naselja iz mlajše bronaste dobe (*sl. 50/1*). Posamezni fragmenti keramike in železove žindre kažejo, da je bil prostor obljuden tudi v starejši železni dobi (*Murgelj 2013, 12 ss; Murgelj, Svoljšak 2003, 223*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 267.

Murgelj 2013, 12 ss.

Murgelj, Svoljšak 2003, 223.



Sl. 50/1: Podsmreka 1, Podsmreka 2 in Peskokop pri Podsmreki pri Višnji Gori; pozicije najdišč (vir: atlas okolja © ARSO).
M: = 1:5000.

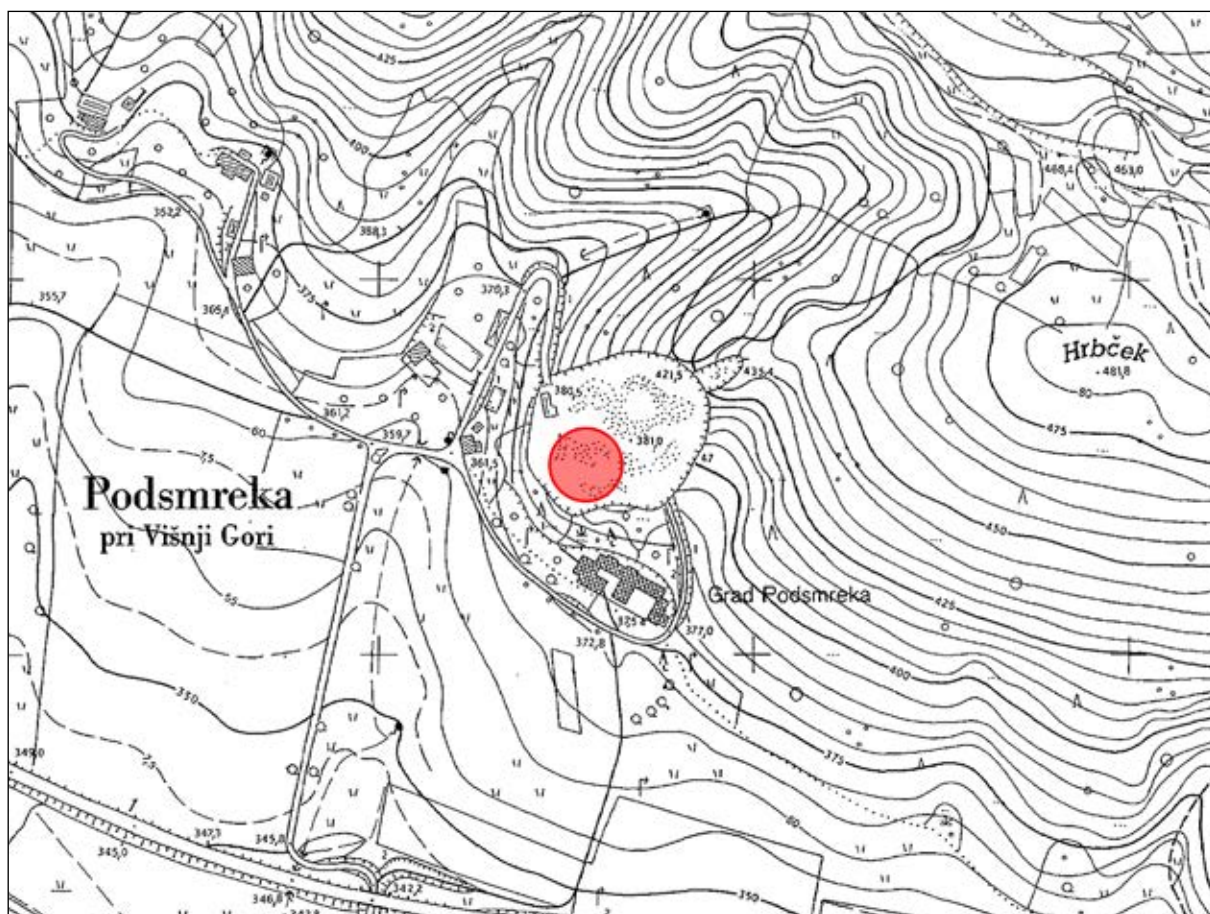
Kat. št.: 51*Najdišče:* Peskokop.*Kraj:* Podsmreka pri Višnji Gori.*TTN5:* Višnja Gora 33; GKJ: 482404 – GKX: 89616.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Leta 1949 so za gradom v Podsmreki pri kopanju peska uničili manjšo gomilo (glej *sl. 50/1*). Z zaščitnim posegom, ki so ga opravili sodelavci Narodnega muzeja, so uspeli registrirati skeletni grob, v katerem sta bili dve bronasti zapestnici. Hrani ju NMS (*Puš 1975, 205*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 267.

Puš 1975, Podsmreka pri Višnji Gori. – V: ANSL, 205.



Sl. 51/1: Peskokop pri Podsmreki pri Višnji Gori; približna pozicija uničene gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 51A

Najdišče: Zglavnice.

Kraj: Velika Dobrava.

TTN5: Višnja Gora 33; GKJ: 482557 – GKX: 90180.

Tip najdišča: plano grobišče.

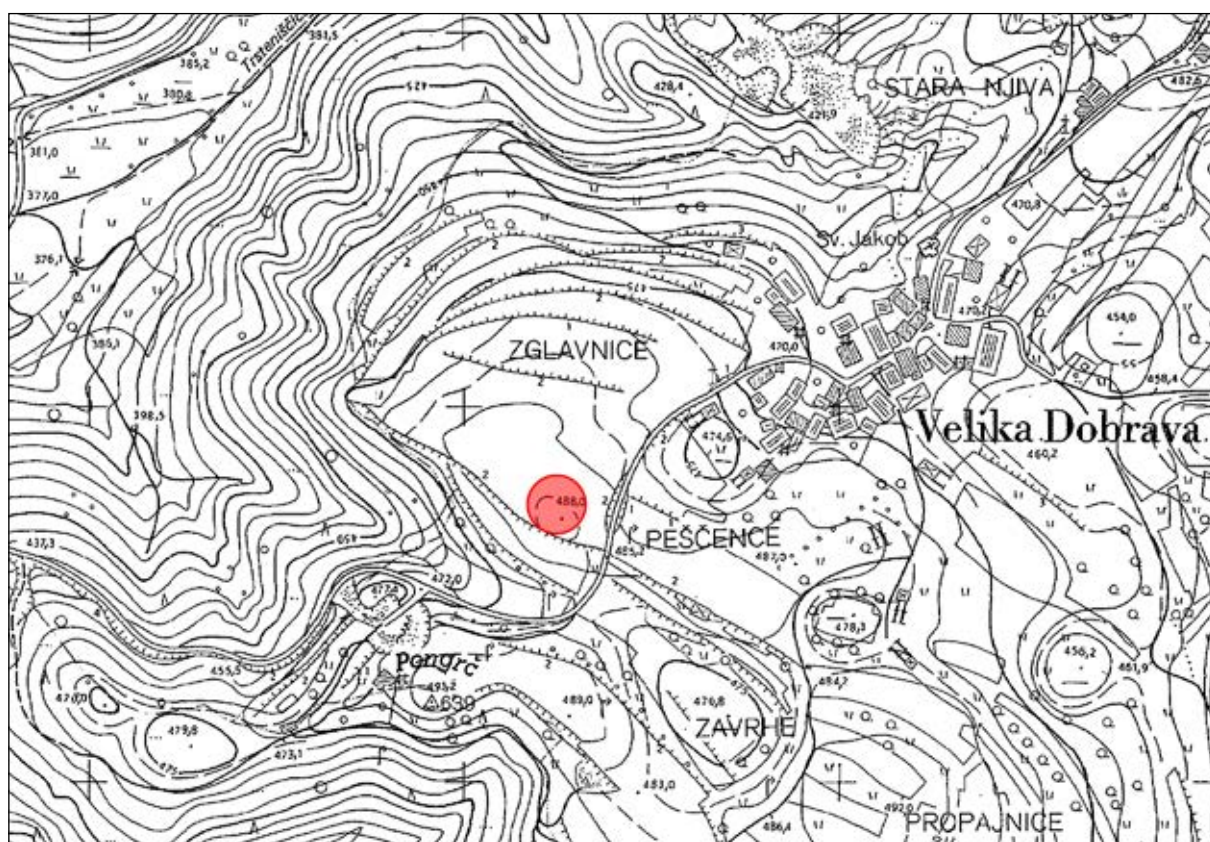
Datacija: starejša železna doba.

Opis

Leta 2000 so pri melioracijskih delih na njivi zahodno od vasi Velika Dobrava (sl. 51A/1) naleteli na močno poškodovano rimsko grobišče, vmes pa so našli tudi tri halštatske skeletne grobove s skromnimi pridatki (Novšak 2006, 229 s.).

Literatura

Novšak 2006, 229 s.



Sl. 51A/1: Zglavnice pri Veliki Dobravi; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 52

Najdišče: Podsmreka 1.

Kraj: Podsmreka pri Višnji Gori.

TTN5: Višnja Gora 33; GKY: 482504 – GKX: 89287.

Tip najdišča: topilnica.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

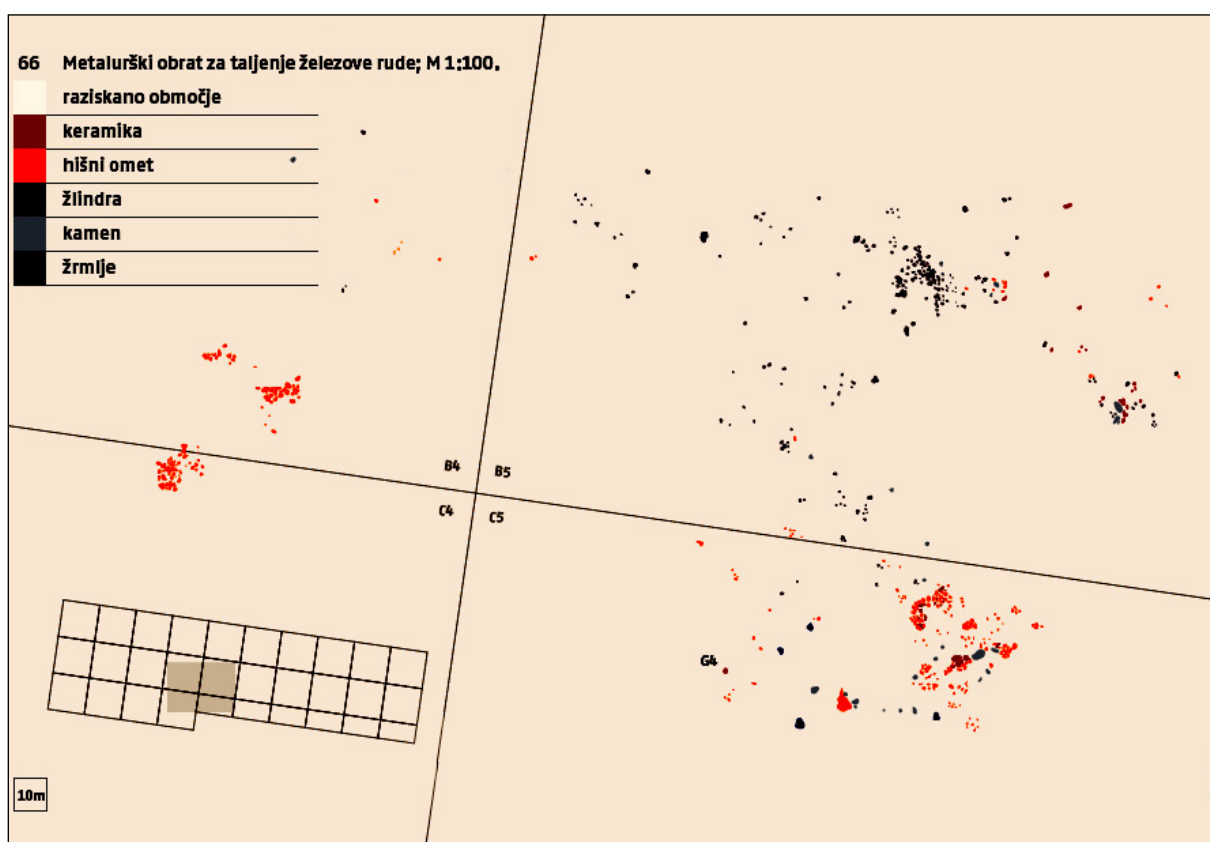
Pri nadzoru zemeljskih del ob gradnji avtoceste so bili na levem pobočju potoka Višnjica odkriti ostanki rdeče prežganih kosov ilovice in razsuti kosi železove žindre (glej *sl. 50/1*). Vmes so bili najdeni tudi fragmenti keramike, vijček in deli žrnelj. Svoljšak interpretira najdbe kot ostanek železarskega obrata (*Svoljšak 2003a, 221; 2013, 328 ss.*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 267.

Svoljšak 2003a, 221.

Svoljšak 2013, 328 ss.



Sl. 52/1: Podsmreka 1 pri Višnji Gori; ostanki metalurškega obrata za taljenje železove rude (po Svoljšak 2013).

Kat. št.: 53

Najdišče: Vinji hrib.

Kraj: Vino.

TTN5: Ljubljana J-37; GKY: 469851 – GKX: 88572.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Vzhodno nad vasjo Vino se dviga kopast z gozdom poraščen Vinji hrib (478,4 m). Na njem so dobro ohranjeni ostanki naselja s sklenjenim obodom (sl. 53/1, 53/2), ki mu v pretežnem delu lahko sledimo po robu lepe terase, le na jugovzhodnem koncu se je na krajšem odseku, dolgem 30 m, ohranil kot rahlo dvignjen okop. Notranjost je prostrana z rahlim padcem proti jugovzhodu.

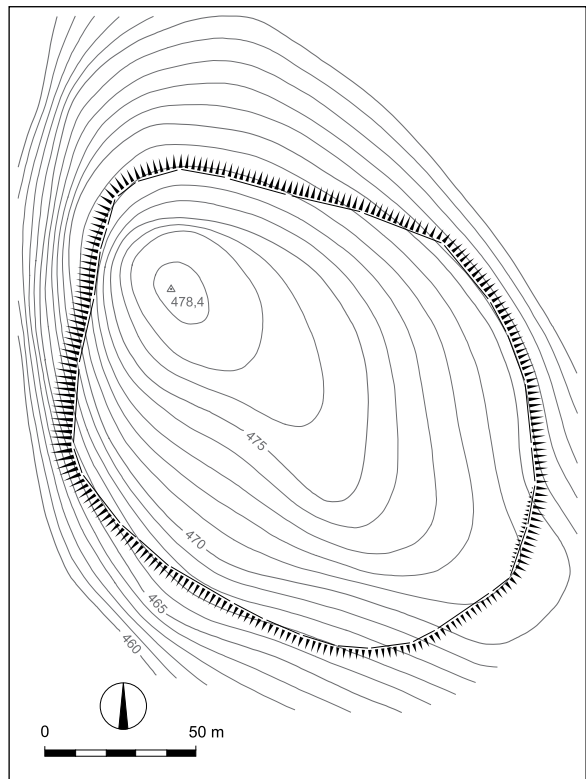
Potek raziskav

Leta 1999 je v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* Vinji hrib sondirala ekipa Inštituta za arheologijo. Ugotovljeni so bili ostanki stavbe iz mladohalštatskega obdobja.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 267 s, sl. 166.

Puš 1975, Vino. – V: ANSL, 195.



Sl. 53/2: Vinji hrib nad Vinom; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 53/1: Vinji hrib nad Vinom; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 54

Najdišče: Velika senožet.

Kraj: Gradišče nad Pijavo Gorico.

TTN5: Ljubljana J-46; GKY: 468270 – 087095.

Tip najdišča: gomilno grobišče (7 gomil).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Grobišče leži na ledini Velika senožet severno od naselja Bezeg. Tu smo uspeli pri topografskem pregledu na močno zakraselem svetu, polnem globokih vrtač in kotanj, registrirati 7 dobro vidnih gomil (sl. 54/1). Gotovo jih je bilo v preteklosti več, saj jih Ferdinand Schulz, ki je tu kopal, omenja dvajset (*vir 1*). Kot kaže, so jih precej uničili pri nenadzorovani gradnji počitniških hišic, s katerimi so pozidali skoraj celo območje nekdanje nekropole. Mere:

Gomila 1: premer 12 m; višina = 1 m.

Gomila 2: premer 10 m; višina = 1 m (sploščen vrh).

Gomila 3: premer 14 m; višina = 1 m.

Gomila 4: premer 15 m; višina = 1,5 m (sploščen vrh).

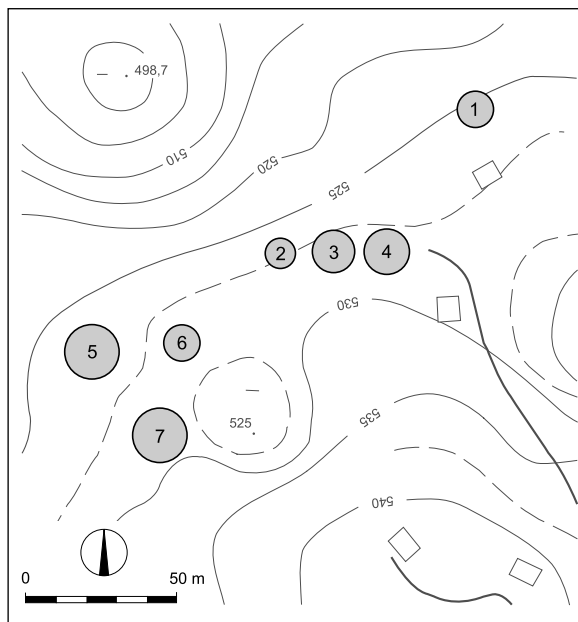
Gomila 5: premer 18 m; višina = 1,5 m.

Gomila 6: premer 12 m; višina = 1,5 m.

Gomila 7: premer 18 m; višina = 2,5 m (vkop v sredini).

Potek raziskav

Grobišče omenjata že Dragotin Dežman in Ferdinand Hochstetter, poznal pa ga je tudi A. Müllner (*Deschmann, Hochstetter 1879; Müllner 1879*). Oktobra 1879 je vsaj eno od gomil prekopal Ferdinand Schulz in najdbe poslal v Deželni muzej v Ljubljani (*vir 1*). Po Dežmanovih podatkih, ki jih je objavil Hochstetter, je imela kamnit venec s premerom 15 korakov, v njej pa so našli na več mestih ostanke posod, žganino in sežgane človeške kosti. Odkrito je bil tudi okostje z lobanjo obrnjeno v tla, nad katero je bil kamen. Med najdbami omenja bronasti zapestnici, fragmente fibul, železen ukrivljen nož in krampič (Dežmanovo poročilo v: *Hochstetter 1879, 554 s*). Spomladi leta 1897 je dve gomili na stroške Prazgodovinske komisije prekopal tudi Jernej Pečnik, vendar pa v njih razen posodja ni našel drugih najdb (*vir 2; Mader 2018, 469 s*). Gradivo Schulzevih izkopavanj je objavil Davorin Vuga (*Vuga 1980, 201, sl. 2: 6–24*).



Sl. 54/1: Velika senožet pri Gradišču nad Pijavo Gorico; načrt grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

Arhivska vira

(*vir 1*) Pismo Schulza Dežmanu z dne 15. 10. 1879 (Arhiv NMS).

(*vir 2*) Pisma Pečnika Szombathyju z dne 28. 2., 8. 4. in 16. 4. 1897 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Deschmann, Hochstetter 1879, 41.

Dular, Tecco Hvala 2007, 164, sl. 92 in 267 s, sl. 167.

Hochstetter 1879, 554 s.

Mader 2018, 469 s.

Müllner 1879, 92 s.

Truhlar 1975, Gradišče nad Pijavo Gorico. – V: ANSL, 200.

Vuga 1980, 201.

Vuga 1982a, 150.

Kat. št.: 55

Najdišče: Bezeg.

Kraj: Gradišče nad Pijavo Gorico.

TTN5: Ljubljana J-46; GKY: 468260 – GKX: 86625.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Naselje leži na kopastem hribu Bezeg severozahodno od vasi Gradišče nad Pijavo Gorico (sl. 55/2). Ker so njegova pobočja razmeroma položna, dostop na vrh ni posebno težaven. Najlažje se je nanj povzpeli z juga in sicer po dobrem kolovozu, ki je speljan skoraj do najvišjega predela naselja.

Naselje ima obliko raztegnjenega ovala, saj se je dobro prilagodilo konfiguraciji hriba (sl. 55/1). Njegov obod je zelo jasen in mu lahko sledimo v celotni dolžini. Na južni strani se je ohranil kot rob terase, ki le za kratek odsek preide v nizek okop. Po robu terase mu lahko nato sledimo tudi na vzhodni strani, kjer pa je pobočje nekoliko bolj strmo. Na skrajnem severnem koncu naselja terasa na dveh krajših odsekih zopet preide v rahel okop, kmalu nato pa ostro zavije proti jugu in se izteče ob poti, ki s severne strani pripelje na Bezek. Tu je bil, kot kaže, vhod, saj je pot tudi z druge strani obrobljena z okopom.

Potek obzidja na zahodni strani je prav tako zelo jasen. Ohranjen kot rob terase, pod katero se nadaljuje razmeroma strmo pobočje.

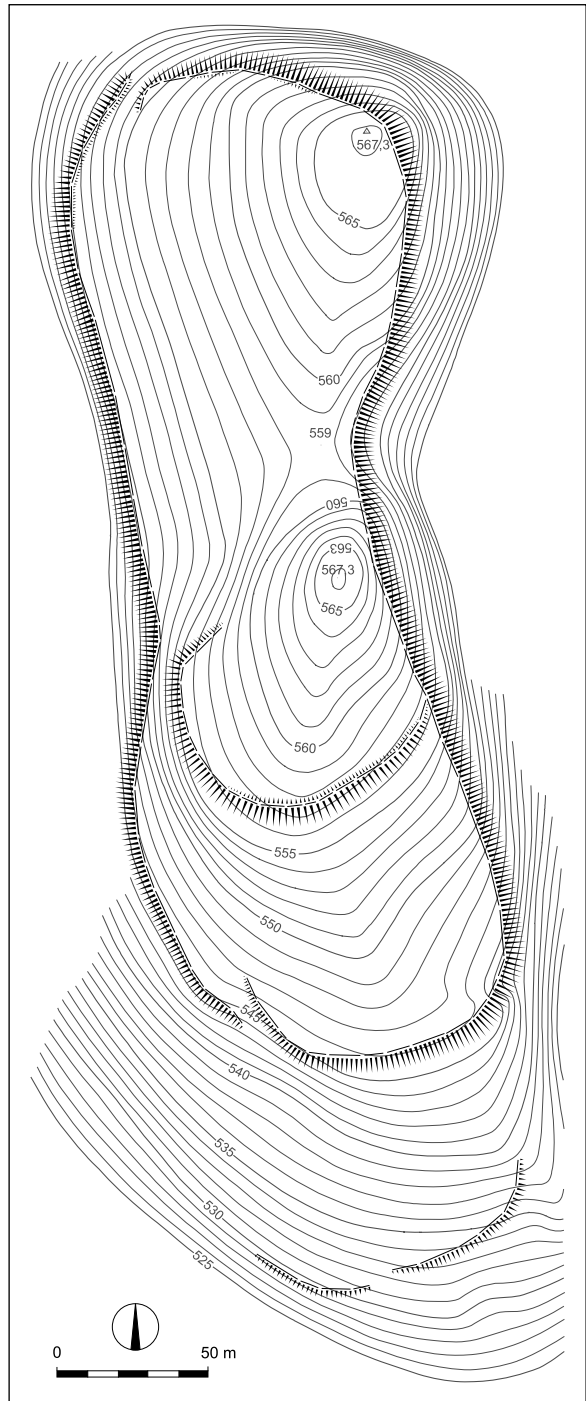
Notranjost naselja ima dva enako visoka kopasta vrhova, ki sta ločena z nekaj metrov nižjim, razpotegnjenim sedlom. Južni vrh je bil še dodatno utrjen, saj ga z juga obdaja lep okop, ki pa na zahodni strani preide v strmo ježo.

Južno od glavnega oboda naselja je še ena razmeroma dobro ohranjena terasa, skozi katero je speljana kolovozna pot. Nasutje je zanesljivo umetno, vprašanje pa je, če ni nastalo v novejšem času. Potek terase namreč ni mogoče povezati z glavnim obodom naselja.

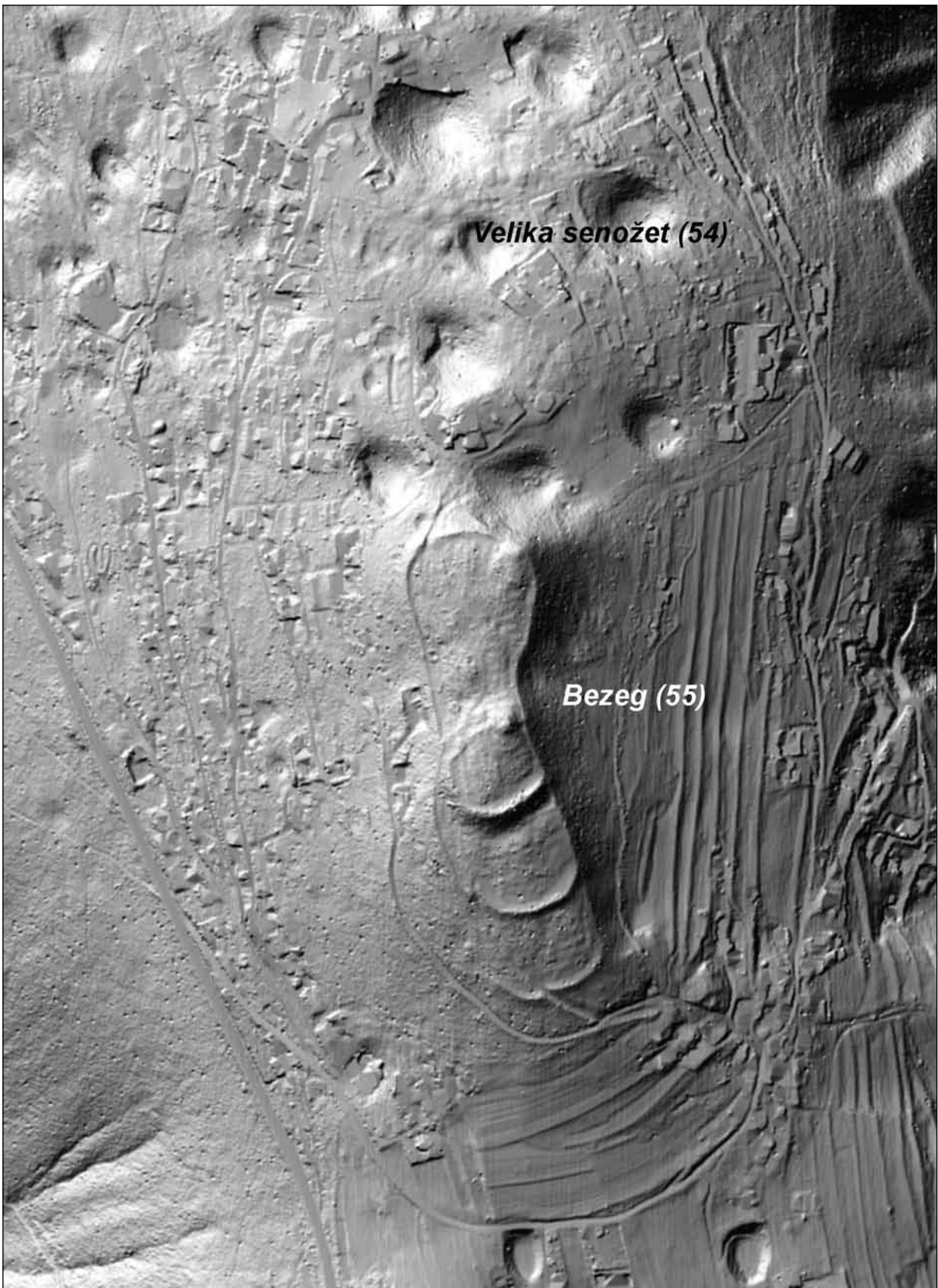
Vhoda v gradišče sta bila očitno dva in sicer na mestih, kjer pripeljeta s severa in juga na Bezek sedanja kolovoza. Zgolj z opazovanjem ni mogoče ugotoviti, v kolikšni meri so se ohranile prazgodovinske strukture, z ozirom na potek teras pa imamo na obeh mestih najverjetneje opraviti s tako imenovanimi tangencialnimi vrati.

Oba vrhova Bezka sta skalnata in porasla z mešanim gozdom, medtem ko je spodnja polovica naselja travnata in zmerno nagnjena proti jugu.

Pripadajoča nekropola leži severno od naselja (sl. 55/3).



Sl. 55/1: Bezeg pri Gradišču nad Pijavo Gorico; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 55/2: Velika senožet in Bezeg pri Gradišču nad Pijavo Gorico; poziciji grobišča in naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Potek raziskav

Naselje se omenja že zgodaj (Müllner 1879, 92 s; Deschmann, Hochstetter 1879, 41), doslej pa še ni bilo raziskovano. V gradišču naj bi bila najdena železna sulična ost in del loka vaške vozlaste fibule (Müllner 1893, 75). Predmeta hrani Narodni muzej v Ljubljani, objavil ju je Davorin Vuga (Vuga 1980, 201, sl. 2: 10, 3: 6).

Literatura

Deschmann, Hochstetter 1879, 41.

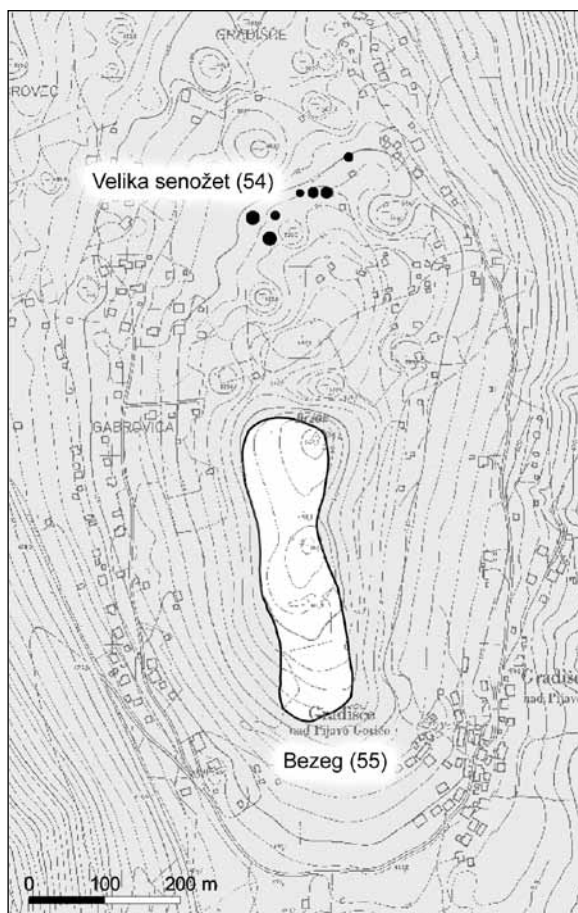
Dular, Tecco Hvala 2007, 164, sl. 92 in 268, sl. 168.

Müllner 1879, 92 s.

Müllner 1893, 75.

Truhlar, Gradišče nad Pijavo gorico. – V: ANSL 1975, 200.

Vuga 1980, 201, sl. 2: 10, 3: 6.



Sl 55/3: Situacijski načrt najdišč v okolici naselja Bezeg pri Gradišču nad Pijavo Gorico (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:10000.

Kat. št.: 56

Najdišče: Zajčeva hiša.

Kraj: Udje.

TTN5: Ljubljana J-47; GKY: 469739 – GKX: 86915.

Tip najdišča: depo.

Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Leta 1973 so pri kopanju temeljev za hišo Udje 17 (sl. 56/1) približno 70 cm pod površjem naleteli na lonec,

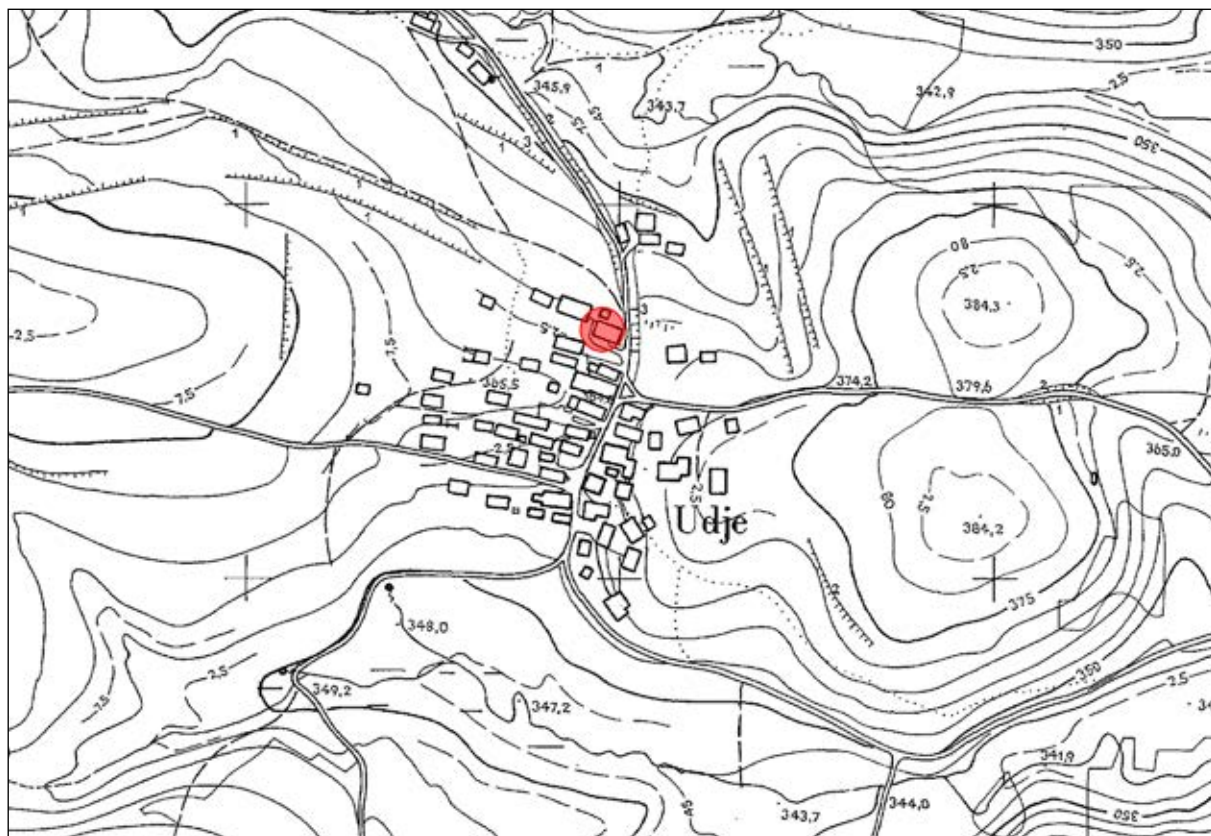
v katerem so bili večinoma razlomljeni bronasti predmeti (sekire, srpi, obročast nakit, fragmenti pločevine, surovci). Večino najdb hrani Narodni muzej Slovenije, nekaj pa jih je ostalo v lasti najditelja (Čerče, Šinkovec 1995, 223 ss).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 269.

Čerče, Šinkovec 1995, 223 ss, t. 136–138.

Teržan 1974a, 186.



Sl. 56/1: Zajčeva hiša v Udju; pozicija najdišča (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 57

Najdišče: Gradišnica.

Kraj: Podtabor pri Grosupljem.

TTN5: Ljubljana J-48; GKY: 472050 – GKX: 86630.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

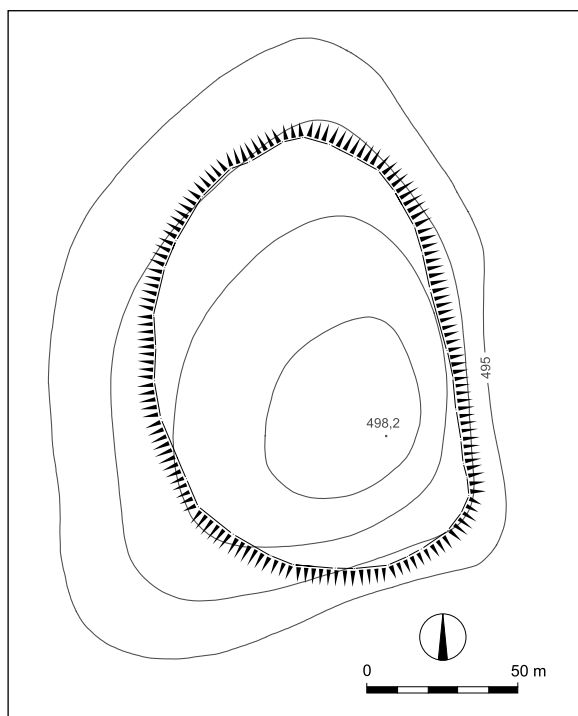
Datacija: prazgodovina.

Opis

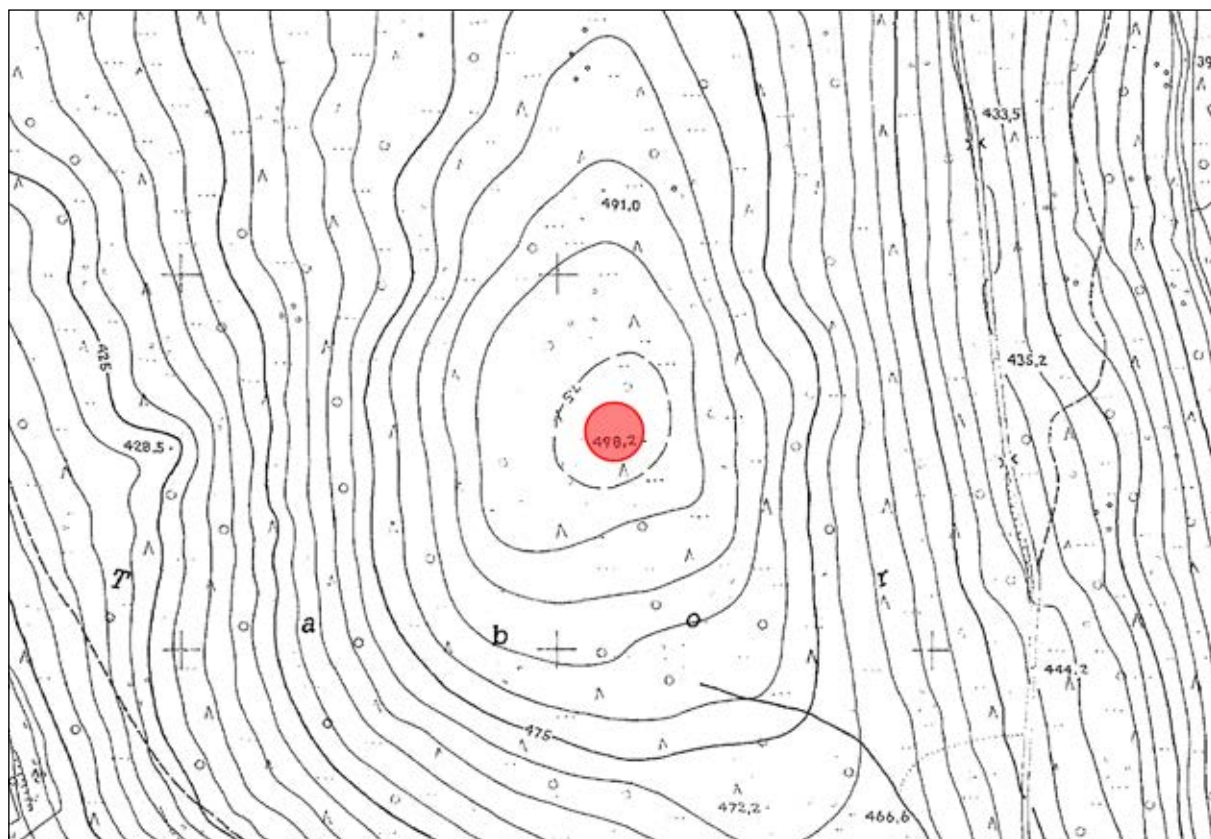
Gradišnica (498 m) je kopast hrib, ki se dviga jugovzhodno od vasi Podtabor pri Grosupljem (sl. 57/1). Nanj se lahko zapeljemo po cesti, ki se pod vznožjem Tabora s cerkvico sv. Miklavža odcepi od komunikacije Ponova vas – Velike Lipljene.

Naselje je imelo ovalno obliko. Obod je bil ohranjen kot dobro vidna kamnita ježa, ki je segala do 7 m po pobočju. Za njo se je vlekla terasa. Utrdbeni sistem naselja je bil sklenjen, kje je bil vhod, nismo uspeli ugotoviti (sl. 57/2).

Notranjost Gradišnice je bila skalovita in se je zelo blago dvigala proti najvišji točki. Med skalami so bili manjši ravni prostori, primerni za poselitev. Na površini in v izkopih smo našli nekaj drobcev glinastega ometa in prazgodovinske lončenine. Časovno jih ožje nismo mogli opredeliti.



Sl. 57/2: Gradišnica nad Podtaborom pri Grosupljem; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 57/1: Gradišnica nad Podtaborom pri Grosupljem; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Potek raziskav

Naselje na vrhu Gradišnice se omenja že v starejši literaturi (*Slekovec 1898, 75*), vendar pa so ga leta 1982 v celoti uničili pri gradnji vojaškega objekta. Sodelavcem Inštituta za arheologijo ZRC SAZU in Ljubljanskega regionalnega zavoda za spomeniško varstvo je uspelo v času, ko so gradbena dela že potekala, dokumentirati obliko in velikost naselja, medtem ko zavarovalni posegi niso bili mogoči (*Slabe 1982b, 210*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 269, sl. 169.
Puš 1975, Podtabor pri Grosupljem. – V: *ANSL*, 194.
Slabe 1982b, 210.
Slekovec 1898, 74 s.



Sl. 57/3: Gradišnica nad Podtaborom pri Grosupljem; pogled s severa. Foto Janez Dular (2020).

Kat. št.: 58*Najdišče:* Lentičeva hiša.*Kraj:* Spodnja Slivnica.*TTN5:* Ljubljana J-49; GKY: 473780 – GKX: 86930.*Tip najdišča:* posamična najdba.*Datacija:* železna doba?*Opis*

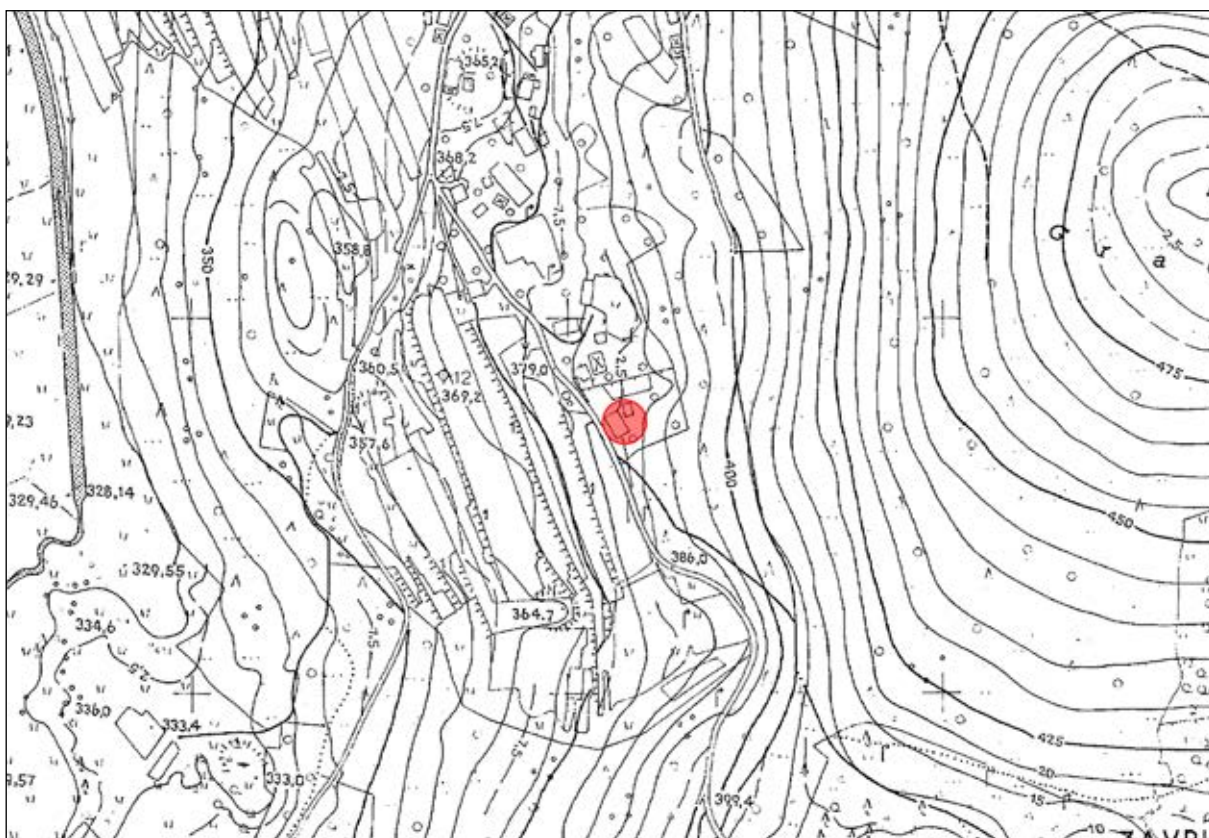
Pri kopanju temeljev za Lentičevo hišo v Spodnji Slivnici (*sl. 58/1*) so našli železne sulične osti (Šribar 1957, 145 op. 22). Morda gre za uničen grob.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 269.

Puš, Spodnja Slivnica. – V: ANSL, 1975, 179.

Šribar 1957, 145 op. 22.



Sl. 58/1: Lentičeva hiša v Spodnji Slivnici; pozicija najdišča (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 59

Najdišče: Gradišče.

Kraj: Spodnja Slivnica.

TTN5: Ljubljana J-49; *GKY:* 474180 – *GKX:* 87090.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina.

Opis

Gradišče je kopast z gozdom poraščen hrib, ki se dviga jugovzhodno od Spodnje Slivnice. Zaradi položnih pobočij je lahko dostopen z vseh strani, z juga pa pripelje do nekdanje graščine na Zavrhu dobra cesta. Z Gradišča je mogoče dobro nadzorovati obsežno Grosupeljsko polje in pot, ki pelje proti Dobrepoljski dolini.

Obod naselja je prilagojen obliki hriba, tako da obdaja vrh (sl. 59/1). Viden je kot rob ježe, za katerim se širi nagnjena terasa. Sledimo mu lahko v celotni dol-

žini, čeprav je na nekaj odsekih že uničen. Na senčenem digitalnem modelu reliefa je na severozahodni strani naselja pod glavnim obodom viden še en krajši nasip, ki ima na sredini vrzel (sl. 59/2). Vhod v naselje je bil na južni strani, kjer so dobro ohranjena tangencialna vrata.

Notranjost naselja je prostrana in se od oboda proti najvišji točki (485,5 m) zlagoma dviga. Višinska razlika znaša nekaj več kot 20 m, zato je bilo za poselitev dovolj ugodnega prostora.

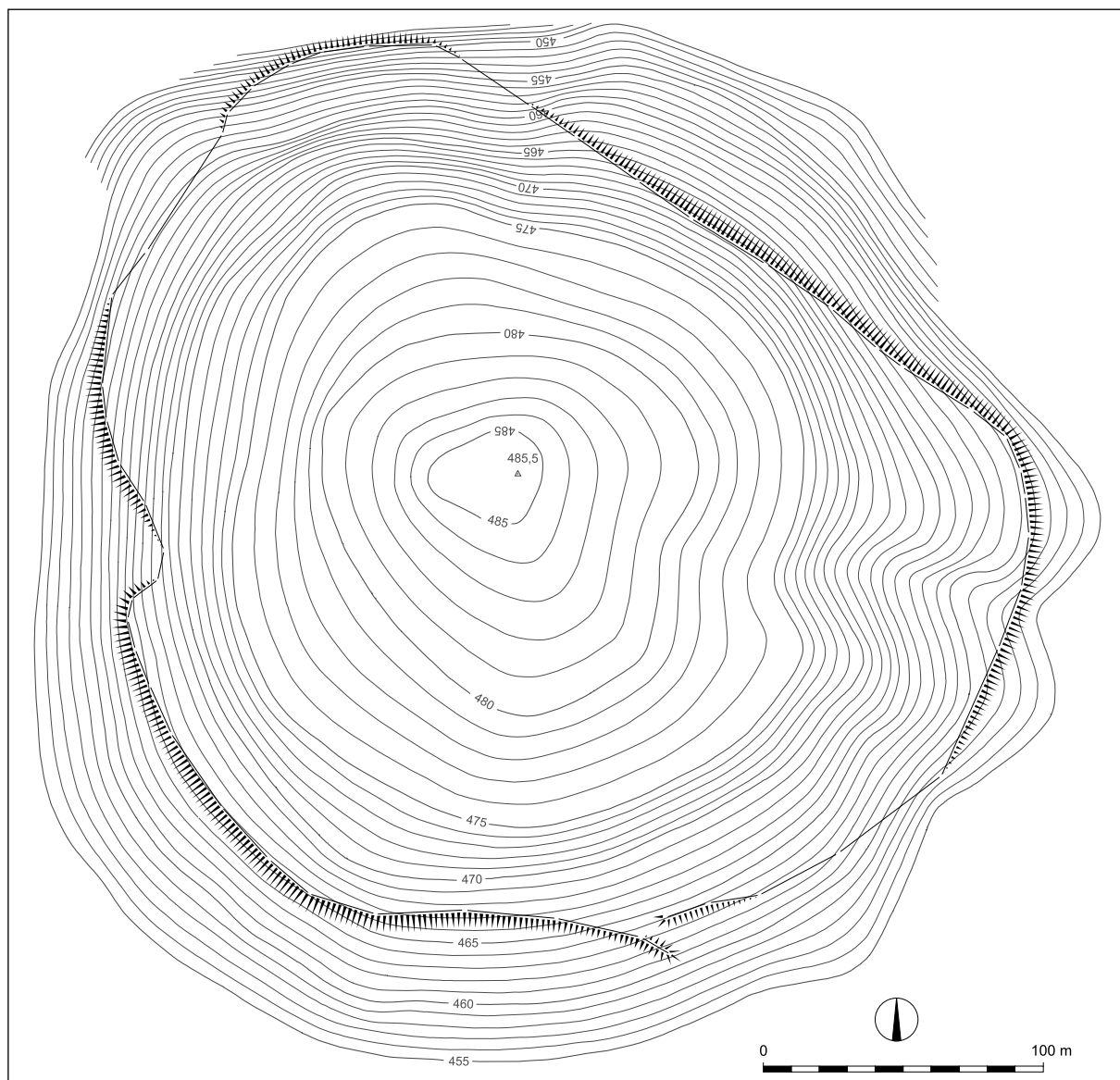
Naselje omenja Jernej Pečnik (*Pečnik 1904, 139*). Doslej še ni bilo raziskovano.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 269 s, sl. 170.

Pečnik 1904, 139.

Puš, Spodnja Slivnica. – V: ANSL, 1975, 179.



Sl. 59/1: Gradišče nad Spodnjo Slivnico; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 59/2: Gradišče nad Spodnjo Slivnico; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 59/3: Gradišče nad Spodnjo Slivnico; pogled s severa. Foto Janez Dular (2019).

Kat. št.: 60*Najdišče:* Zavrh.*Kraj:* Spodnja Slivnica.*TTN5:* Ljubljana J-49; GKY: 474352 – GKX: 86705.*Tip najdišča:* plano grobišče.*Datacija:* mlajša železna doba.*Opis*

Na ploskem sedlu južno od Gradišča (*sl. 60/1*) so pri gradnji gnojne jame naleteli na grob z žganim pokopom iz mlajše železne dobe (Šribar 1957, 141 ss; Šribar 1958–1959b, 284; Guštin 1977, t. 14).

Literatura

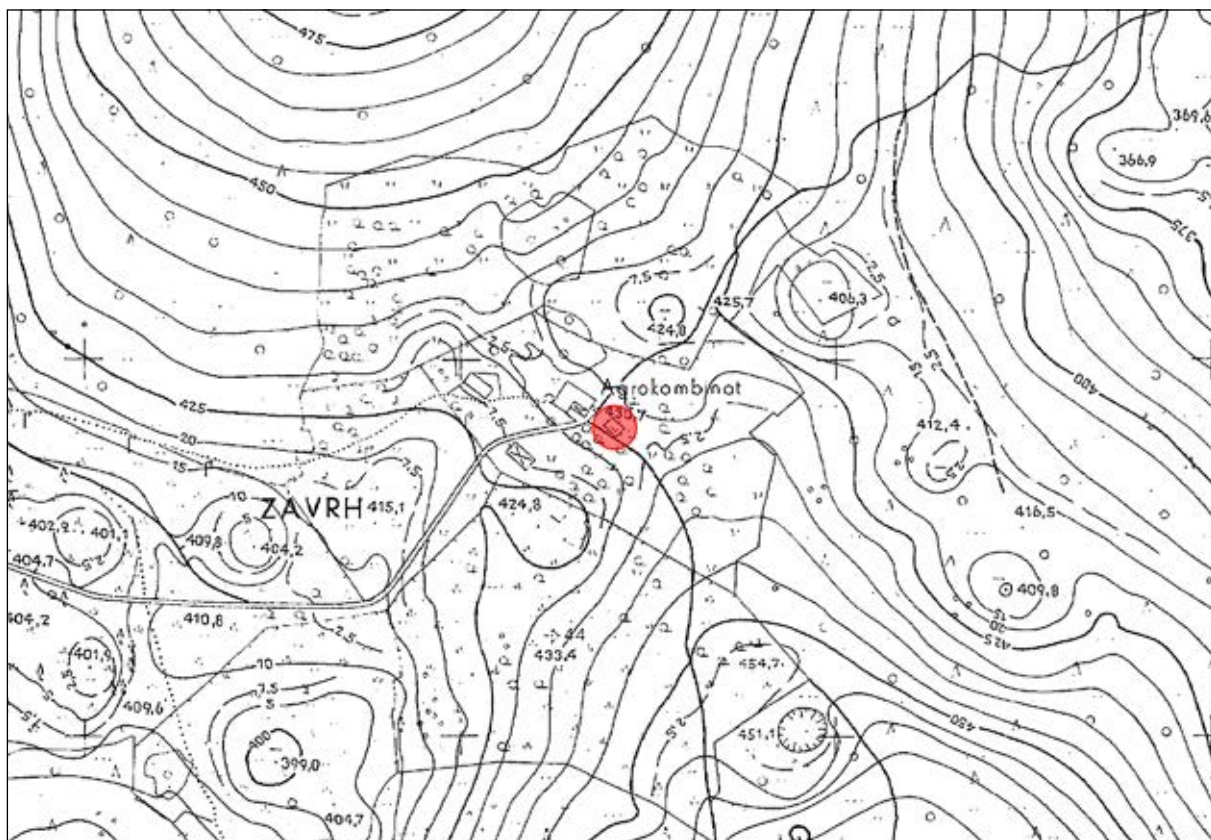
Dular, Tecco Hvala 2007, 269.

Guštin 1977, 83, t. 14.

Puš 1975, Spodnja Slivnica. – V: ANSL, 179.

Šribar 1957, 141 ss.

Šribar 1958–1959b, 284.



Sl. 60/1: Zavrh pri Spodnji Slivnici; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 61*Najdišče:* Gora.*Kraj:* Mali Ločnik.*TTN5:* Velike Lašče 7; *GKY:* 469795 – *GKX:* 83350.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* prazgodovina.*Opis*

Gora, na kateri stoji podružnična cerkev sv. Ahaca, je strm in z vseh strani viden hrib, ki se dviga zahodno od Malega Ločnika (*sl. 61/1, 61/2*). Nanj je iz vasi speljana strma gozdna pot.

Vrh, na katerem so ohranjeni ostanki naselja, je strm. Težko dostopno je zlasti vzhodno pobočje, zato s te strani naselje ni bilo utrjeno. Naselbinske strukture so se ohranile predvsem na zahodnem in južnem pobočju (*sl. 61/3*). Tu namreč poteka v širokem polkrogu najprej velika, dobro oblikovana terasa, ki se začne in konča ob vzhodni strmini. Znotraj obrobljenega prostora so še štiri manjše in ena večja terasa. Razmeroma velika terasa je tudi na južnem pobočju Gore. Prične se ob poti, nato pa

se v rahlem loku nadaljuje proti zahodu in po približno 200 m izgine v pobočju. Tudi tu je znotraj obrobljenega prostora več manjših teras: tri so razvrščene tik ob poti na Goro, ostale tri pa na južnem pobočju.

Naselje ni imelo sklenjenega oboda, čeprav oba glavna nasipa, za katerima sta nastali terasi, dobro zapirata dostop na sam vrh. Očitno gre za tip terasastega naselja, kakršna so pogosta povsod tam, kjer so tla iz dolomitnega apnenca.

Potek raziskav

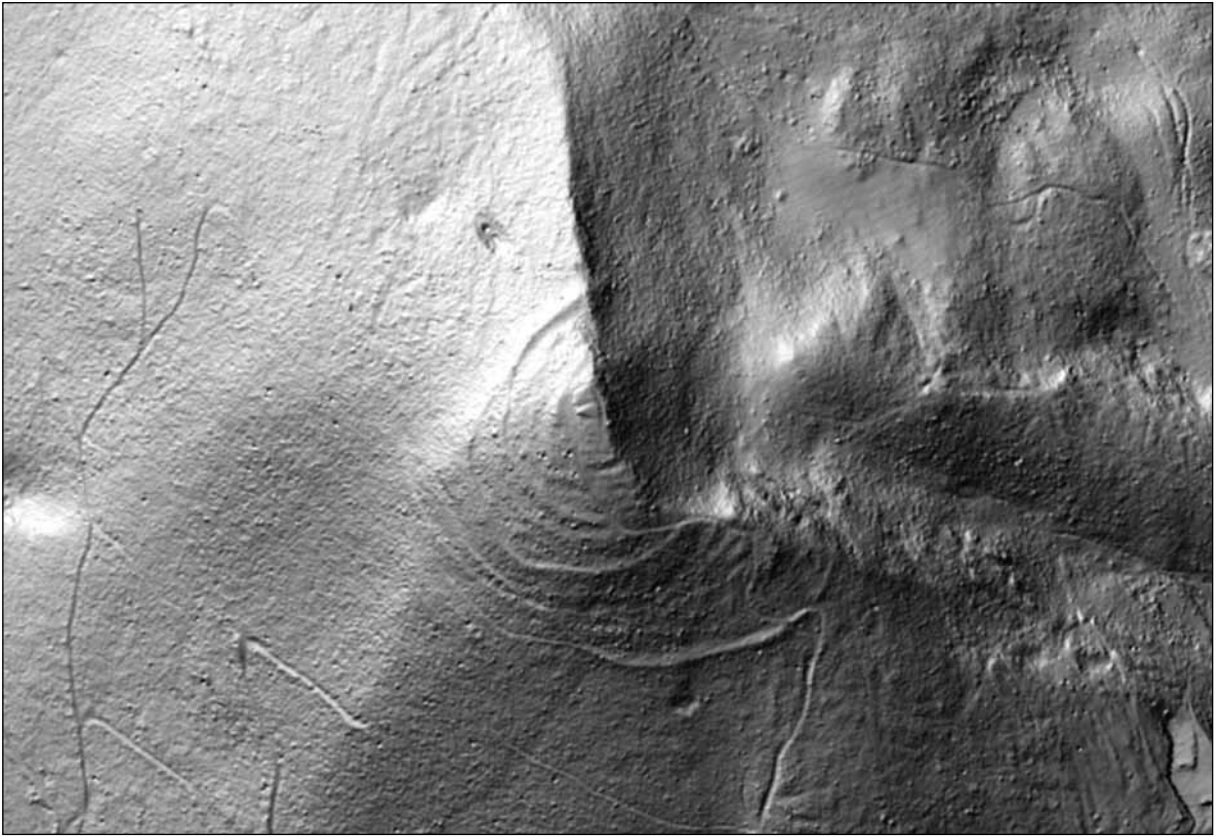
Naselje je bilo odkrito pri topografiji leta 1988 in doslej še ni bilo raziskovano. Pri obnovi cerkve sv. Ahaca, so pri kopanju drenažnih jarkov našli prazgodovinske črepinje. Podatek v *ANSL (str. 238)*, ki omenja naselbino pri cerkvi sv. Ahaca je narobe prepisan, saj se nanaša na Gradišče pri Sloki Gori.

Literatura

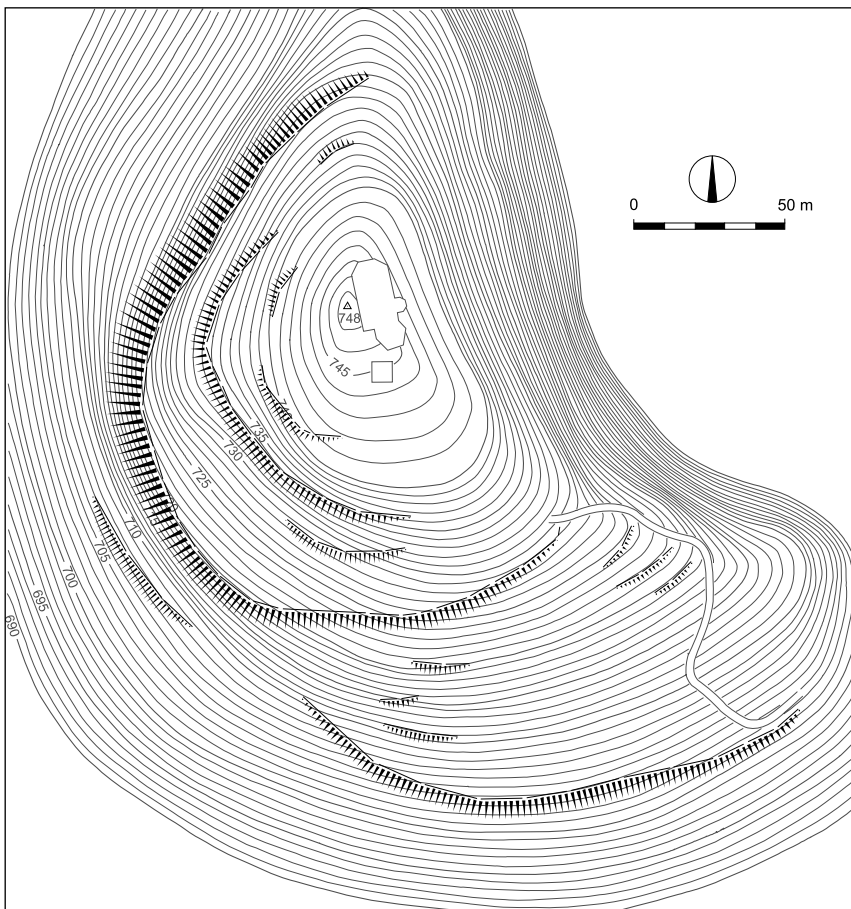
Dular, Tecco Hvala 2007, 269, 271, sl. 171.



Sl. 61/1: Gora nad Malim Ločnikom; pogled na naselje z juga. Foto: Janez Dular (1999).



Sl. 61/2: Gora nad Malim Ločnikom; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 61/3: Gora nad Malim Ločnikom; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

Kat. št.: 62*Najdišče:* Gradišče.*Kraj:* Sloka Gora.*TTN5:* Velike Lašče 8; *GKY:* 470980 – *GKX:* 83621.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* starejša železna doba.**Opis**

Gradišče je podolgovat greben, ki se vleče severno od vasi Sloka Gora. Dostop na vrh je najlažji z juga, in sicer s sedla, preko katerega je speljan slabši kolovoz (*sl. 62/1*).

Naselje ima zaradi podolgovatega grebena raztegnjeno obliko (*sl. 62/2*). Je namreč zelo ozko in dolgo, saj znaša njegova dolžina čez 300 m. Obod je na zahodni strani jasen, vendar močno spremenjen, ker so se tu nekoč raztezale njive. Vzhodna stranica naselja je slabše ohranjena in je na daljšem odseku nismo več uspeli ugo-

toviti. Na jugovzhodni strani Gradišča, torej na mestu, kjer je dostop s sedla najlažji, je bilo naselje zavarovano z močnim oddvojnim okopom. Boren ostanek okopa se je ohranil tudi na severnem koncu Gradišča.

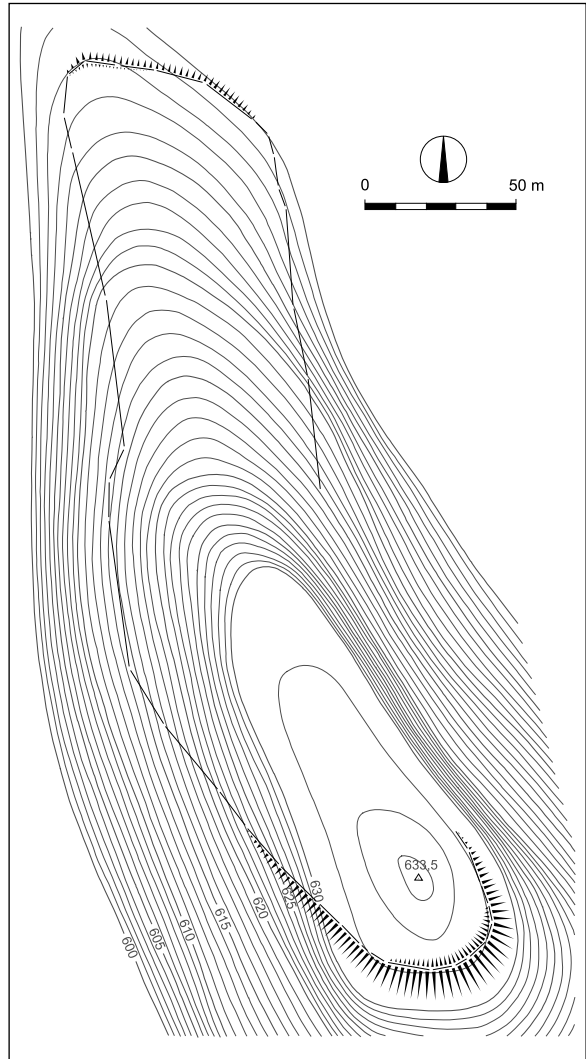
Notranjost naselja je zaradi obdelovanja precej spremenjena. Na najvišjem predelu okoli kote 633 m, je več manjših teras, za katere pa ne moremo zanesljivo reči kdaj so nastale. Več teras je tudi v severni polovici naselja, vendar so skoraj zanesljivo recentne (obdelovanje njiv). V krtinah in na površini nismo našli nobenih najdb.

Potek raziskav

Gradišče pri Sloki Gori je v virih in v literaturi večkrat omenjeno (*vir 1; vir 2; Pečnik 1904, 139*). Podatek v *ANSL (Stare V. 1975, 238)*, ki omenja naselje pri sv. Ahacu, je narobe prepisan, saj se nanaša na Gradišče pri Sloki Gori.



Sl. 62/1: Gradišče pod Sloko Goro; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 62/2: Gradišče pod Sloko Goro; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

Leta 1999 je ekipa Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* na Gradišču izkopala sondo, ki je potrdila obljudenost naselja v starejši železni dobi (sl. 62/3).

Arhivska vira

(vir 1) Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 19. 5. 1886 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).

(vir 2) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Weixelburg und Laas aus der prähistorischen Zeit 1889, 29 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 269, 272, sl. 172.

Pečnik 1904, 139.

Stare V. 1975, Sloka gora. – V: ANSL, 238.



Sl. 62/3: Gradišče pod Sloko Goro; pogled na sondo po končanem izkopu. Foto: Janez Dular (1999).

Kat. št.: 63

Najdišče: Kopianj.

Kraj: Velika Račna.

TTN5: Velike Lašče 10; *GKY:* 476236 – *GKX:* 84873.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina.

Opis

Pečnik omenja na osamelcu Kopianju (*sl. 63/1*) prazgodovinsko gradišče (*Pečnik 1904, 139*), ki pa je bilo zaradi gradenj in obdelovanja polja v celoti uničeno (*sl. 63/2*). Pri terenskem pregledu nismo zasledili ostankov fortifikacij in najdb.

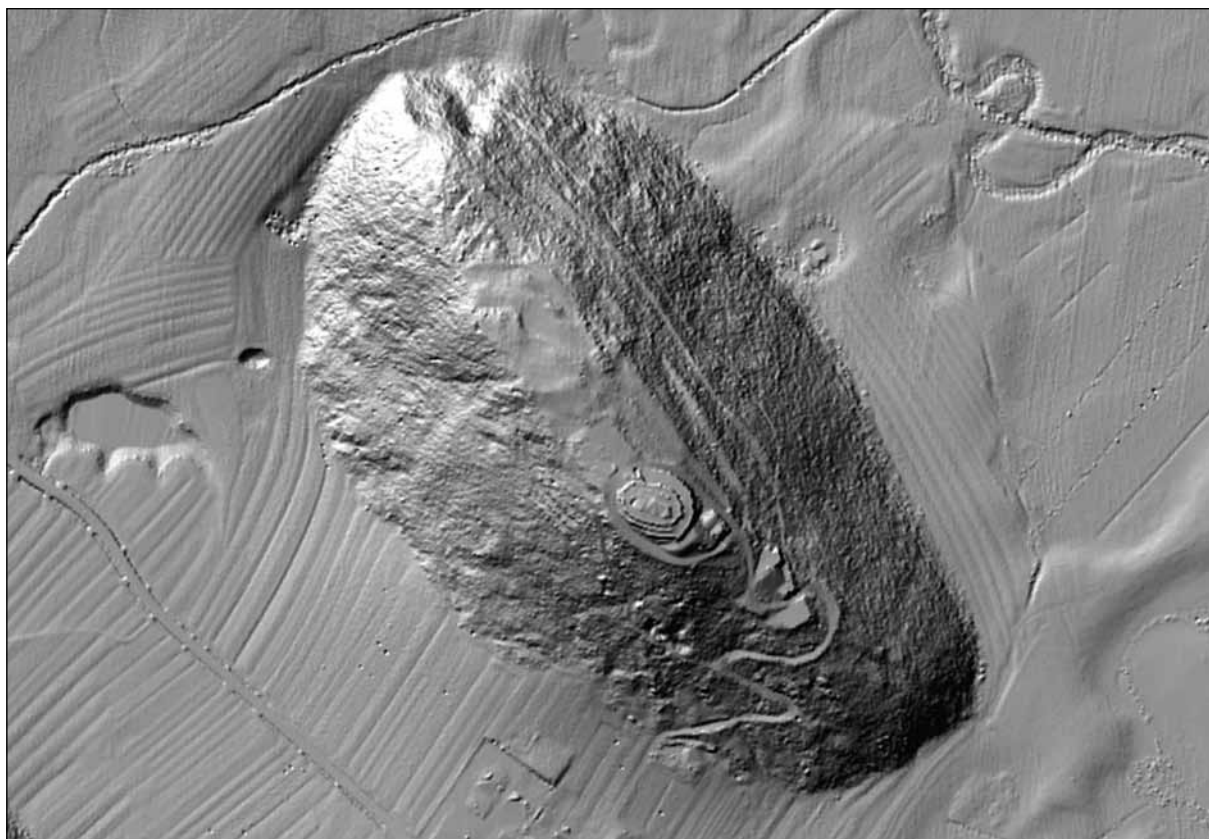
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 269.

Puš 1975, Velika Račna. – V: *ANSL*, 179.



Sl. 63/1: Kopianj pri Veliki Račni; pogled na naselje z juga. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 63/2: Kopanj pri Veliki Račni; (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 64*Najdišče:* Limberk.*Kraj:* Velika Račna.*TTN5:* Velike Lašče 9; *GKY:* 474980 – *GKX:* 83270.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* starejša železna doba, mlajša železna doba, poznoantična doba.*Opis*

Limberk je najvišji vrh v hribovju med grosupeljsko in dobrepoljsko dolino (sl. 64/1). Nanj se je najlažje povzpeli s sedla pod starim čušpeškim gradom, do koder pripelje dobra gozdna cesta. Vrh je zelo razgleden, saj je z njega odličen pogled na vse strani.

Vrh je skalovit, kar velja še posebej za njegovo severno in vzhodno stran, kjer je več visokih skokov, za katerimi so nastale manjše terase. Naselje lahko razdelimo na dve polovici: višji predel okoli samega vrha (kota 687,3 m), na katerem so ostanki cerkvice sv. Ruperta in spodnji del, ki ima obliko jezičastega platoja. Za poselitev je bil primernejši plato. Nekdanji obod je kolikor toliko jasen le na severozahodni strani naselja (sl. 64/2). Deloma je potekal po robovih skalnatih skokov, tam

kjer skal ni, pa se je ohranil kot 4 m široka ježa, ki ji je moč slediti vse do skrajnega zahodnega konca naselja. Na jugu se tudi ježa izgubi v pobočju in skalah, tako da lahko na tem predelu naselje zamejimo le približno.

Kot že rečeno, je notranjost naselja skalnata. To velja še posebej za vrh, dokaj razgiban pa je tudi jezičast plato. Poseljen je bil očitno predvsem plato in manjše terase za skalami. V zahodnem delu platoja so vidni sledovi apsidalne stavbe, najverjetneje manjše poznoantične cerkve. Na površini je moč najti razmeroma številne fragmente prazgodovinske in poznoantične keramike. Med kovinskimi najdbami je pomemben fragment loka trortaste fibule, ki je dokaz, da je bil Limberk poseljen v starejši železni dobi.

Potek raziskav

Naselje prvi omenja Jernej Pečnik (*vir 1; vir 2; Pečnik 1904, 139*), za njim pa B. Saria, ki je na osnovi črepinj, fibule in novca Aleksandra Severa na Limberku domneval poznoantično postojanko (*Saria 1939, 147 s*). Naselje še ni bilo sondirano, pač pa so z Limberka znane posamične najdbe, pridobljene s površinskim pregledom in detektorjem (*Ciglenečki 1984b, 268 ss; Ciglenečki 1987a, 99*).



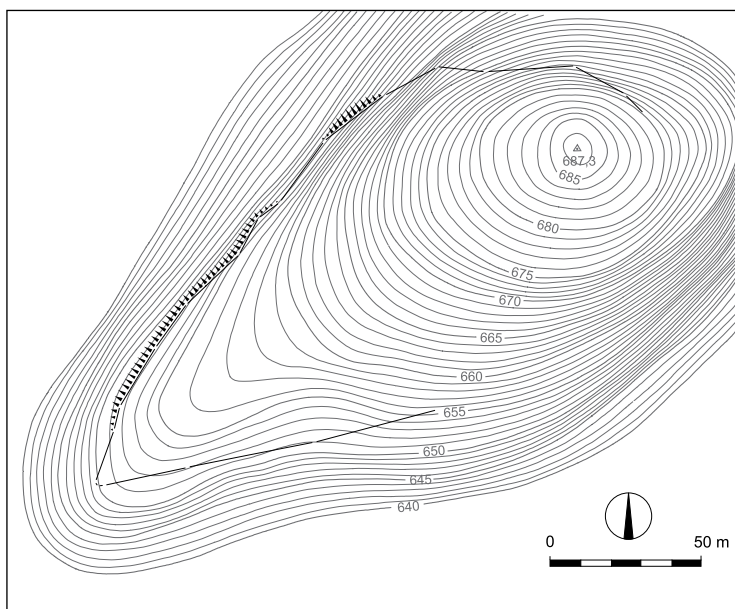
Sl. 64/1: Limberk nad Veliko Račno; pogled na naselje s severa. Foto: Slavko Ciglenečki (1987).

Arhivska vira

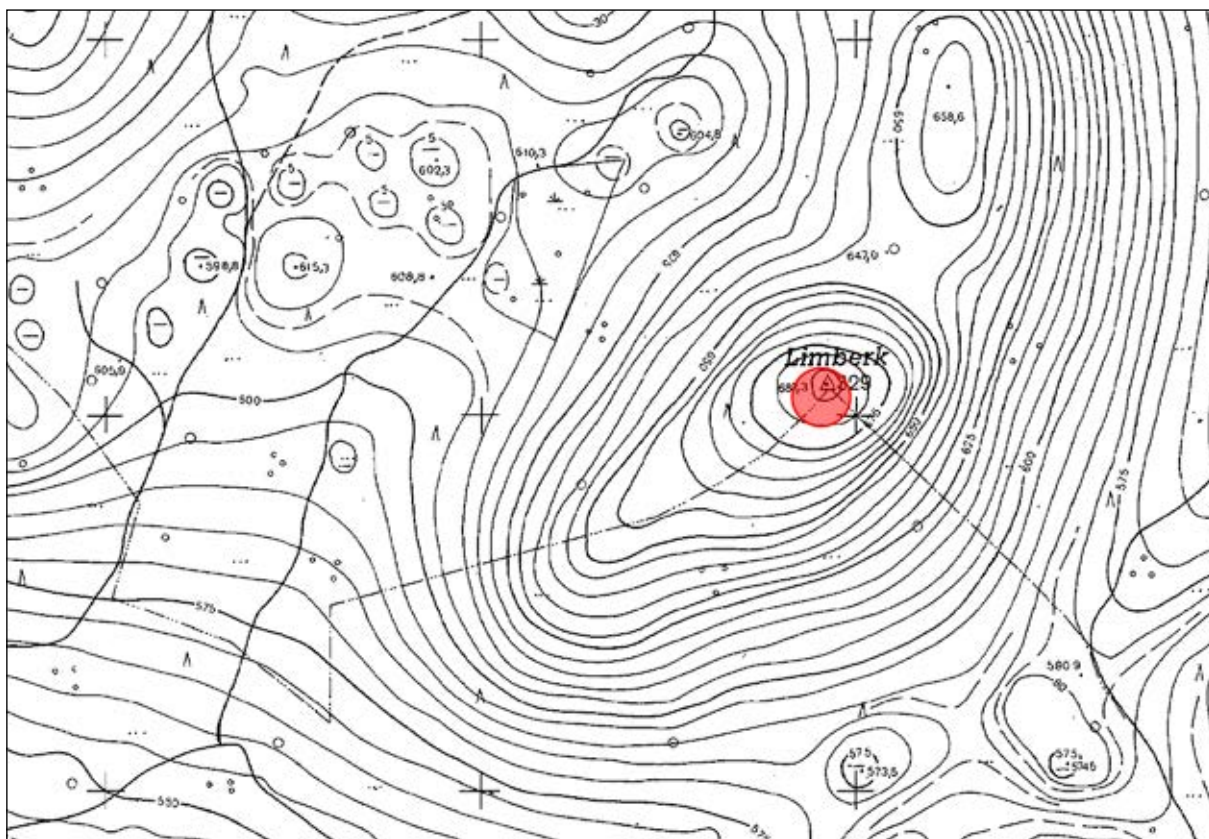
- (vir 1) Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 19. 5. 1886 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).
 (vir 2) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Weixelburg und Laas aus prähistorischer Zeit 1889, 24 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

- Ciglencečki 1984b, 268 ss.
 Ciglencečki 1987a, 99.
 Dular, Tecco Hvala 2007, 269, 273, sl. 175.
 Pečnik 1904, 139.
 Saria 1939, 147 s.
 Šašel 1975, Mala Račna. – V: ANSL, 179.



Sl. 64/2: Limberk nad Veliko Račno; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 64/3: Limberk nad Veliko Račno; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000

Kat. št.: 64A*Najdišče:* ?*Kraj:* Vodice.*TTN5:* Velike Lašče 9; *GKY:* 474619 – *GKX:* 82295 (središče naselja).*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba?*Opis*

Jernej Pečnik omenja pri vasi Vodice gomilo, v kateri so pri kopanju luknje za postavitvev razpela našli prazgodovinske črepinje (*vir 1; vir 2*). Leta 1894 je na košenicah pri vasi prekopal gomilo, v kateri je bil s kamenjem pokrit skelet (*Pečnik, Rutar 1894, 78 s*). Ali gre za isti objekt, ni jasno. Gomile nismo uspeli umestiti v prostor (*sl. 64A/1*).

*Arhivska vira**(vir 1)* Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 19. 5. 1886 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).*(vir 2)* J. Pečnik, Beschreibung der Karte Weixelburg und Laas aus prähistorischer Zeit, 1889, 30 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).*Literatura*

Pečnik 1904, 139.

Pečnik, Rutar 1894, 78 s.

Stare, V. 1975, Vodice. – V: ANSL, 239.



Sl. 64A/1: Vodice; bližnja okolica vasi (*vir: atlas okolja © ARSO*). M. = 1:5000.

Kat. št.: 65*Najdišče:* –*Kraj:* Mala Račna.*TTN5:* Velike Lašče 10; *GKY:* 476807 – *GKX:* 83976
(središče naselja).*Tip najdišča:* depo.*Datacija:* pozna bronasta doba.*Opis*

Pri Mali Račni (točna lokacija ni znana) so pri kopanju jame za apnenico našli depo štirih bronastih srpov (*sl. 65/1*). Najdbe hrani Narodni muzej Slovenije (*Šmid 1909b, 127; Čerče, Šinkovec 1995, 204 s, t. 119*).

Literatura

Čerče, Šinkovec 1995, 204 s, t. 119.

Dular, Tecco Hvala 2007, 270.

Puš 1975, Mala Račna. – V: *ANSL*, 179.

Šmid 1909b, 127.



Sl. 65/1: Mala Račna; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 66*Najdišče:* –*Kraj:* Gorenji Log.*TTN5:* Litija 35; *GKY:* 486918 – *GKX:* 103702 (središče naselja).*Tip najdišča:* depo.*Datacija:* pozna bronasta doba.*Opis*

Pri Gorenjem Logu (*sl. 67/1*) je bil v prvi polovici 19. stoletja odkrit depo, ki je vseboval štiri sekire, sulico in srp. Kot leto prihoda najdb v Deželni muzej se

omenjata letnici 1835 (*Deschmann 1888, 81*) oziroma 1840 *Šmid 1909b, 116*). Müller-Karpe omenja, da je bil depo najden na njivi posestnika Kovača (*Müller-Karpe 1959, 276*).

Literatura

Čerče, Šinkovec 1995, 169 s, T. 69: 1–6.

Deschmann 1888, 81.

Dular, Tecco Hvala 2007, 270.

Müller-Karpe 1959, 276, t, 125/A.

Stare V. 1975, Gorenji Log. – V: *ANSL*, 186.

Šmid 1909b, 116, Abb. 1–13, T. 3: 1, 9.



Sl. 66/1: Gorenji Log; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 67

Najdišče: Sitarjevec.

Kraj: Litija.

TTN5: Litija 45; *GKY:* 486915 – *GKX:* 100920.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba?, mlajša železna doba.

Opis

Sitarjevec je z gozdom poraščen hrib, ki se dviga nad Litijo (*sl. 67/1*). Njegova pobočja so strma, kar velja še posebej za severno proti Savi obrnjeno stran. Dostop na vrh je najlažji z jugovzhoda, zato je preko tamkajšnje-ga pobočja speljana tudi dobra dovozna pot (*sl. 67/2*). Naselje je bilo postavljeno na vrh hriba, s katerega je bilo moč nadzirati prostrano ravnico ob Savi. Prav pod vznožjem Sitarjevca se združujejo tudi doline Reke, Črnega potoka in Kostrevniškega potoka, ob katerih leži več najdišč in po katerih so v železni dobi zanesljivo potekale poti proti osrčju Dolenjske.

Sitarjevec ima dva vrhova, ki ju loči blago sedlo. Zanesljive sledove poselitve smo odkrili na vzhodnem, višjem vrhu hriba, kjer je v gozdu ohranjenih več teras

(*sl. 67/3*). Tri so na zahodnem pobočju Sitarjevca, pet je razvrščenih po severovzhodnem in tri po jugovzhodnem predelu vrha. Teraso imajo jasne robove, ki se izklinjajo v pobočjih.

Za zdaj še ne vemo, če se je naselje širilo tudi po zahodnem, nekoliko nižjem delu Sitarjevca. Na njem je sicer nekaj terasam podobnih tvorb, ki pa so najverjetneje recentne (posledica kopanja rude?).

Potek raziskav

Naselje je bilo odkrito pri terenskem pregledu leta 1994. Tri leta kasneje (1997) so sodelavci Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* na Sitarjevcu izkopal dve sondi. Poseg ni odkril arhitekturnih ostalin, skromni fragmenti keramike pa dopuščajo sklep, da je bil vrh verjetno poseljen že v starejši železni dobi, zanesljivo pa v poznolatskem obdobju (*Pavlin, Dular 2007, 78 ss*).

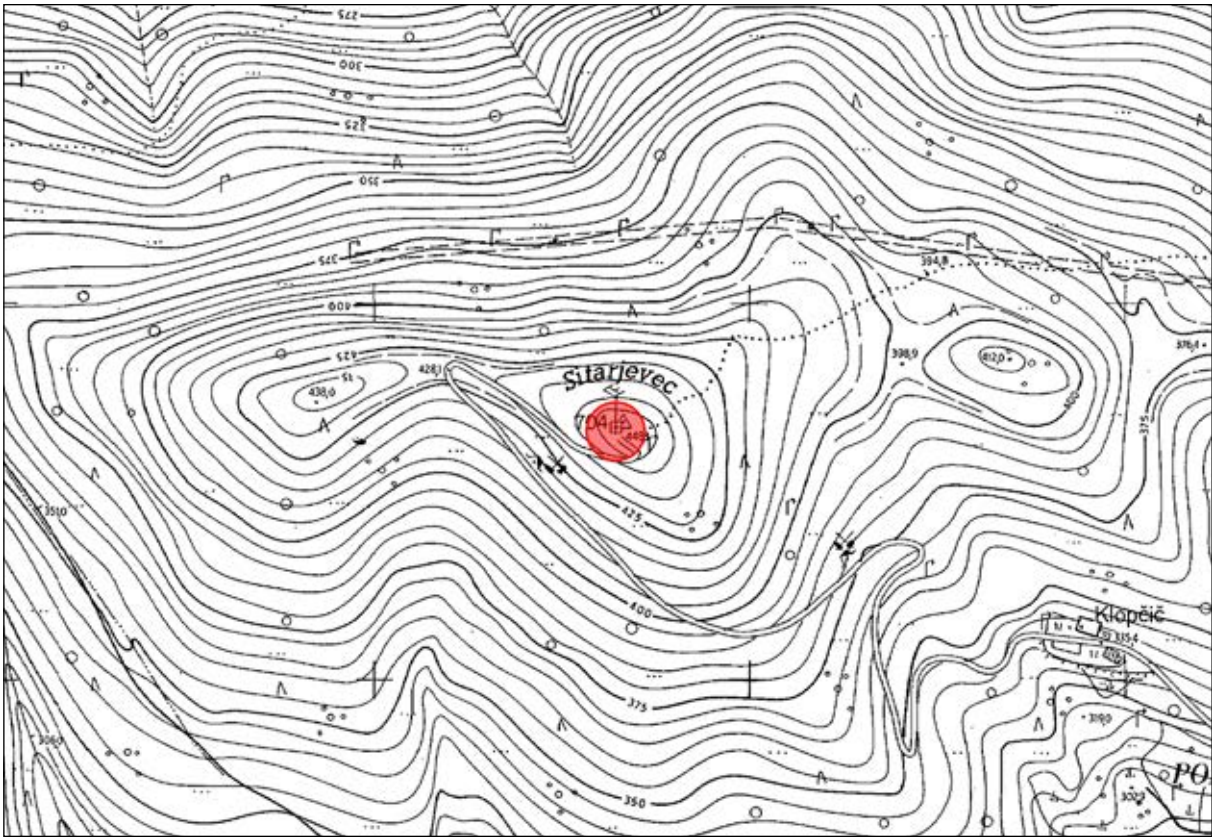
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 270, 272, sl. 173.

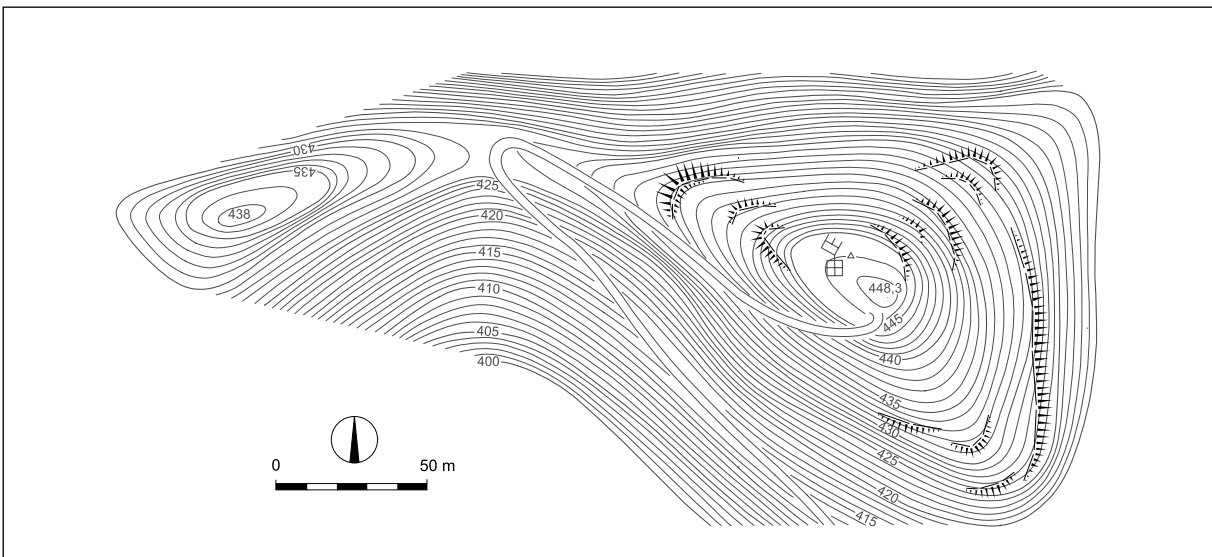
Pavlin, Dular 2007, 78 ss.



Sl. 67/1: Sitarjevec nad Litijo; pogled na naselje z vzhoda. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 67/2: Sitarjevec nad Litijo; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.



Sl. 67/3: Sitarjevec nad Litijo; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

Kat. št.: 68*Najdišče:* Cvingar.*Kraj:* Breg pri Litiji.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*TTN5:* Litija 46; *GKY:* 489125 – *GKX:* 101119.*Datacija:* neopredeljeno.*Opis*

Naselje Cvingar leži na vrhu istoimenskega hriba, ki se dviga jugovzhodno od vasi Breg pri Litiji.

Naselje je majhno in pravokotne oblike (*sl. 68/1*). Rob je zelo jasen, saj je pod njim na vseh straneh precejšnja strmina, medtem ko je notranjost naselja skoraj

ravna. Na južni strani teče preko vrha lepo ohranjen okop z jarkom, ki je s te strani dodatno zapiral dostop. V notranjosti naselja in na njegovih robovih je več vkopov. Kdo jih je naredil, nismo uspeli ugotoviti.

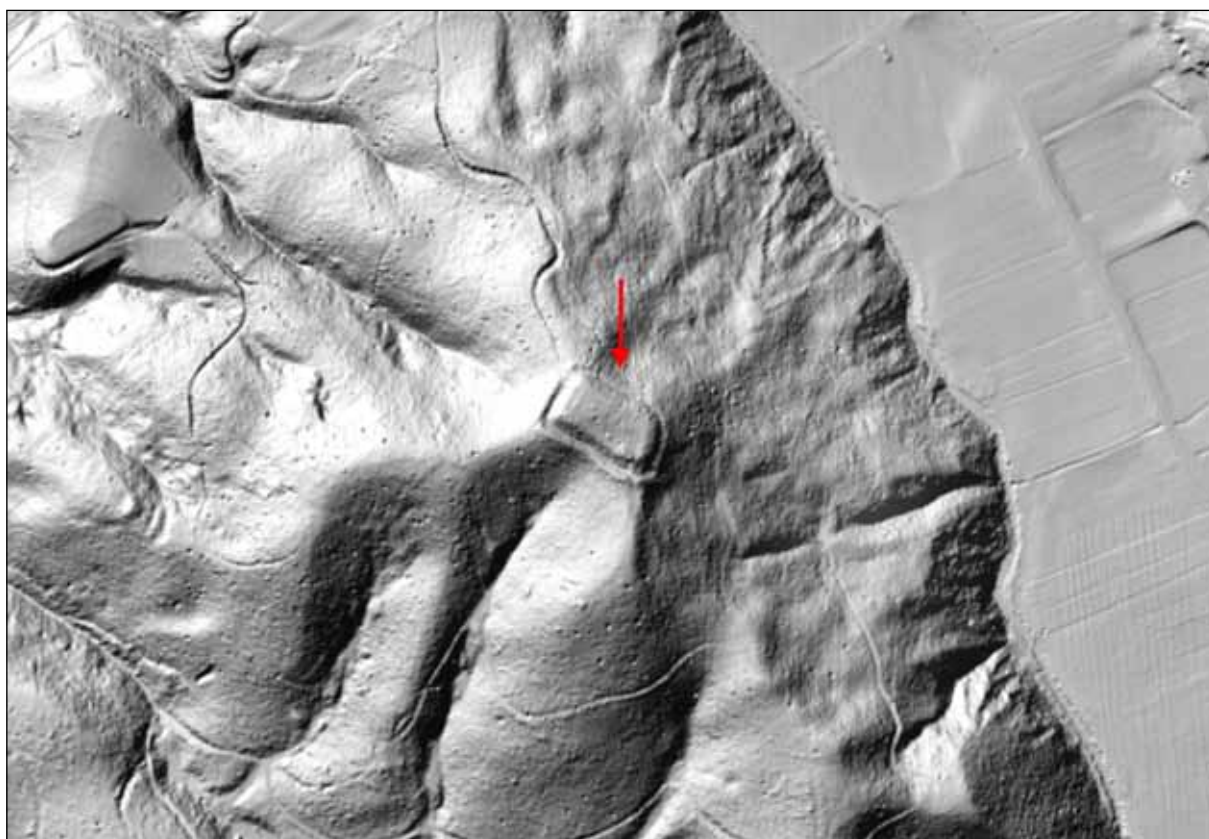
Oblika Cvingarja, ki ima ostre vogale, prav tako pa tudi okop z jarkom ni značilnost prazgodovinskih naselbin. Očitno je bil vrh poseljen v enem od kasnejših obdobj, kdaj natanko, bi pokazalo sondiranje.

V *ANSL* je naselje napačno zavedeno pod kraj Mala Kostrevnica – Slatna (*Stare V. 1975, 203*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 270.

Stare V. 1975, Mala Kostrevnica. – V: *ANSL*, 203.



Sl. 68/1: Cvingar nad Bregom pri Litiji; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 69

Najdišče: Zavrh.

Kraj: Zgornji Mamolj.

TTN5: Litija 47; GKY: 492500 – GKX: 102470.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

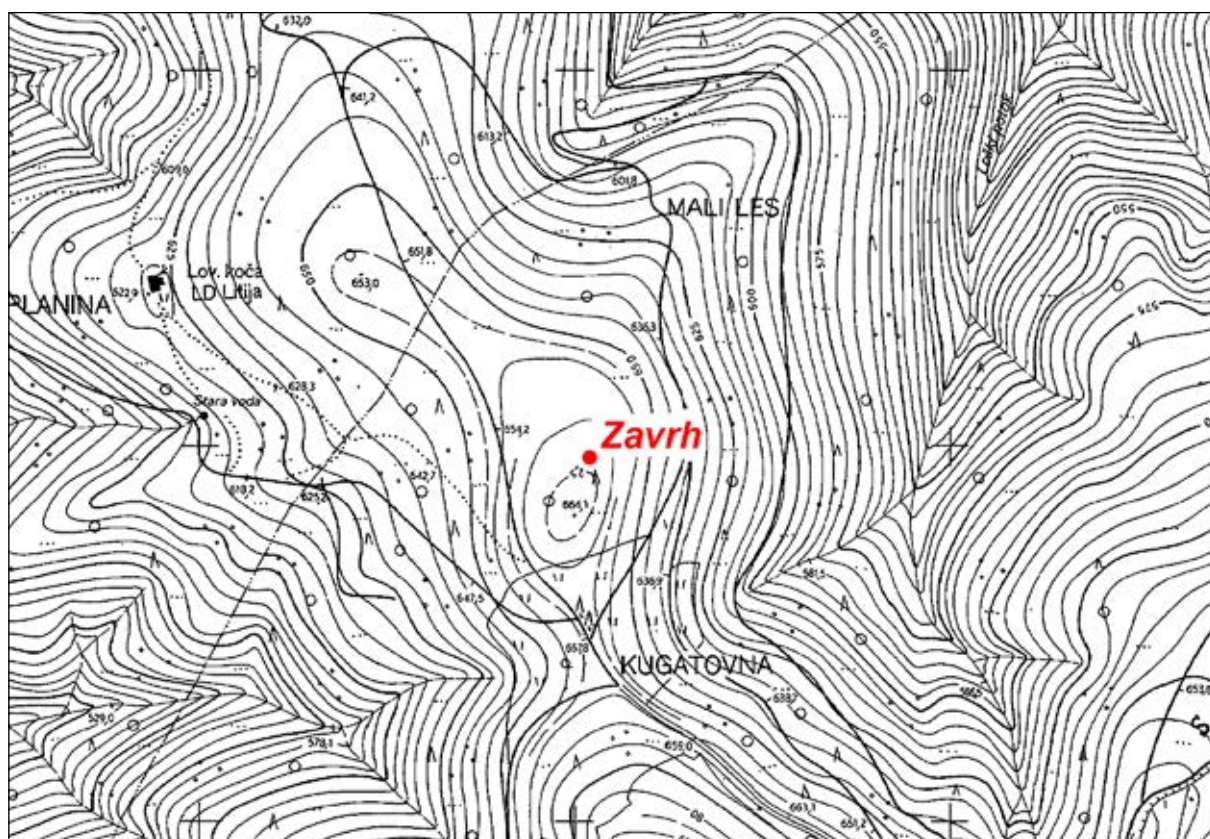
Datacija: starejša železna doba?

Opis

Na severni vzpetini grebena Zavrh pri Zgornjem Mamolju je v gozdu 10 m široka in 1 m visoka gomila (*sl. 69/1*). Dokumentirana je bila pri terenskem pregledu leta 1994.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 271.



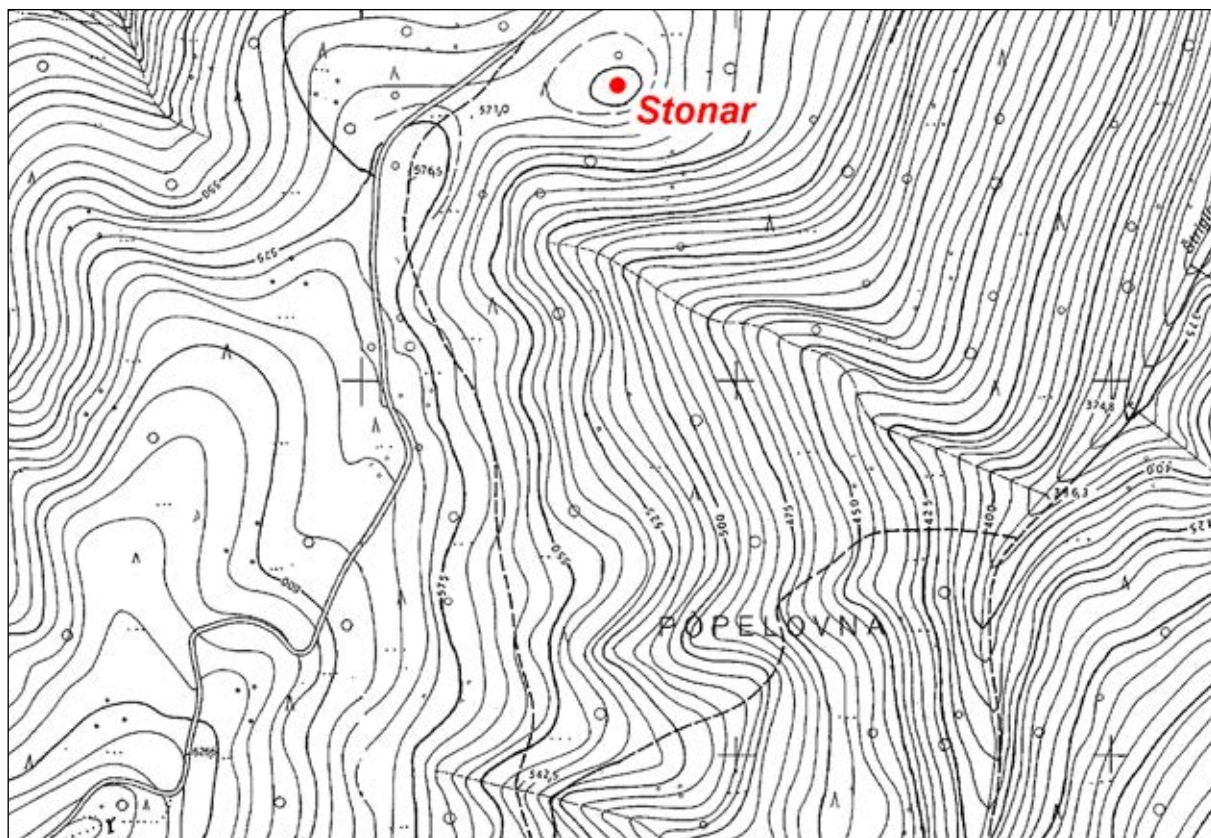
Sl. 69/1: Zavrh pri Zgornjem Mamolju; pozicija gomile (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 70*Najdišče:* Stonar.*Kraj:* Zgornji Mamolj.*TTN5:* Litija 48; *GKY:* 493420 – *GKX:* 102950.*Tip najdišča:* gomilno grobišče? (1 gomila).*Datacija:* neopredeljeno.*Opis*

Severno od vasi Zgornji Mamolj se spušča z gozdom poraščeni greben Stonar. Na njegovem hrbtu je nedaleč od Češkove domačije 11 m široka in 1 m visoka gomili podobna tvorba (*sl. 70/1*). Če gre res za gomilo, brez sondiranja ni mogoče ugotoviti. Dokumentirana je bila pri terenskem pregledu leta 1994.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 271.



Sl. 70/1: Stonar pri Zgornjem Mamolju; pozicija gomile (vir: atlas okolja © ARSO). M: = 1:5000.

Kat. št.: 71

Najdišče: ?

Kraj: Zgornji Mamolj.

TTN5: Litija 47; *GKY:* 492765 – *GKX:* 101916 (središče naselja).

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Jernej Pečnik je poslal leta 1902 v Naravoslovni muzej na Dunaju dve nanožnici, ki so ju našli kmetje pri vasi Zgornji Mamolj (*vir 1*). Ožja lokacija ni znana (*sl. 71/1*). Zapestnici je objavil Janez Dular (*Dular 2003, 272, t. 91: 7*).

Arhivski vir

(*vir 1*) Pečnikovo pismo Szombathyju z dne 30. 8. 1902 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular 2003, 272, t. 91: 7.

Dular, Tecco Hvala 2007, 271.



Sl. 71/1: Zgornji Mamolj; bližnje območje vasi (*vir:* atlas okolja © ARSO). M: = 1:5000.

Kat. št.: 72*Najdišče:* Spodnji dol.*Kraj:* Polšnik.*TTN5:* Litija 50; *GKY:* 497750 – *GKX:* 102250.*Tip najdišča:* plano grobišče.*Datacija:* starejša in mlajša železna doba, rimska doba.*Opis*

Jugozahodno od Polšnika je med hriboma Sv. Jurij in Špega manjše sedlo (*sl. 72/1*). Na tamkajšnji njivi, ki je bila nekoč v posesti Janeza Hiršla, so maja 1885 zadeli na več rimskih žganih grobov, ki so vsebovali bogate pridelke (*Deschmann 1885a, CXVIII ss*). Na istem mestu so kmetje izkopal 4 grobove tudi leta 1891, le da so bili skeletni. Junija istega leta je na najdišču kopal Jernej Pečnik in pri tem odkril še en grob z dvema skeletoma. Simon Rutar, ki je o najdbi napisal poročilo, je gradivo postavil v mlajšo železno dobo (*Rutar 1892a, 186 s*).

Kasneje so našli še halštatski grob z železno tulasto sekuro, ki so ga odkrili pri izkopu temeljev za lovski dom; ta stoji na samem sedlu tik nad omenjeno njivo (*Slabe 1974, 107*). V Spodjem dolu so torej pokopavali v starejši in mlajši železni ter rimski dobi.

Dular in Tecco Hvala uvrščata najdišče Spodnji dol k naselju Stranski Vrh (*Dular, Tecco Hvala 2007, 271*).

Arhivski vir

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Ratschach und Sagor aus prähistorischer Zeit, 1889, 14 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

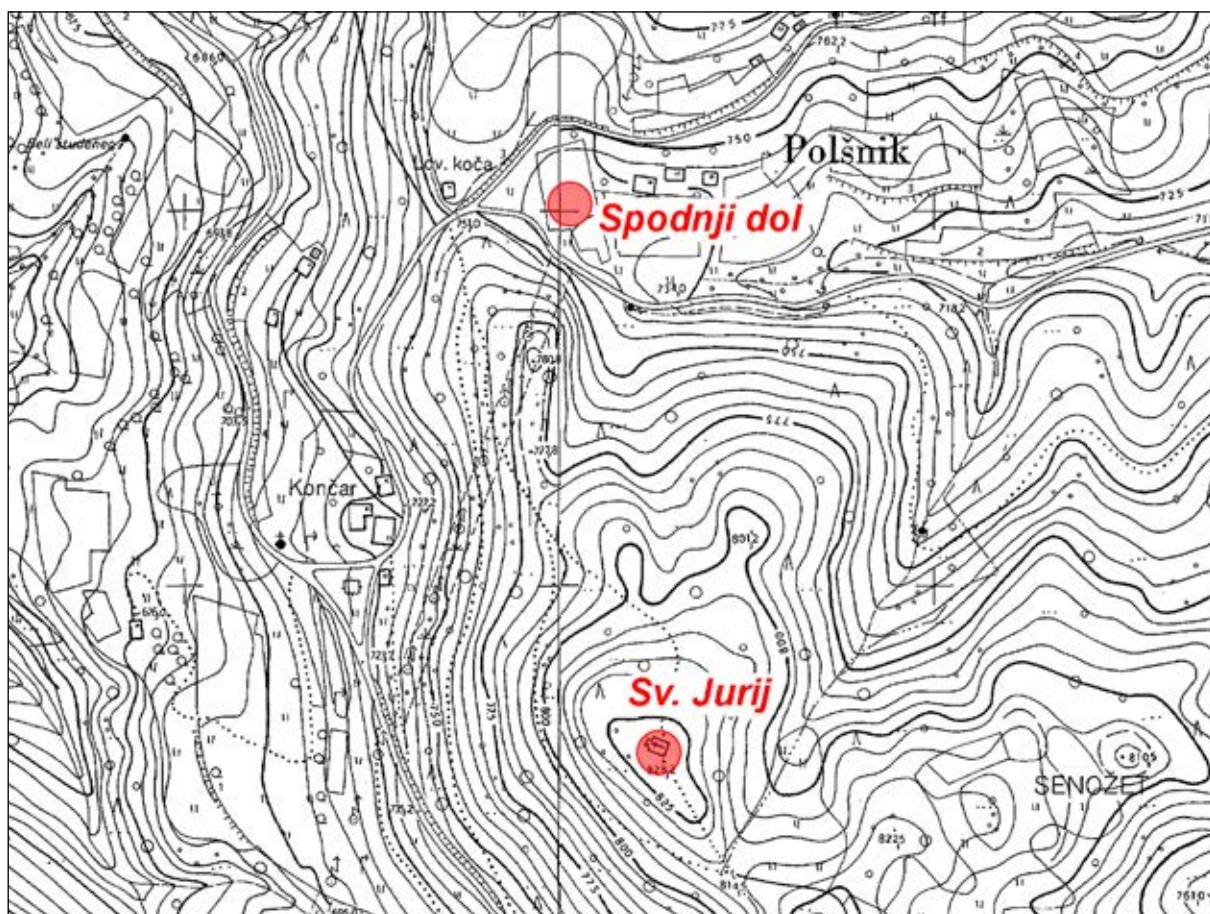
Bolta 1975, Koprivnik. – V: ANSL, 265.

Deschmann, 1885a, CXVIII ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 271.

Rutar 1892a, 186 s.

Slabe 1974, 107, sl. 5: 2.



Sl. 72/1: Spodnji dol in Sv. Jurij pri Polšniku; poziciji grobišča in naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 73

Najdišče: Sv. Jurij.

Kraj: Polšnik.

TTN5: Litija 50; GKY: 497810 – GKX: 101890.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: mlajša železna doba, poznoantična doba.

Opis

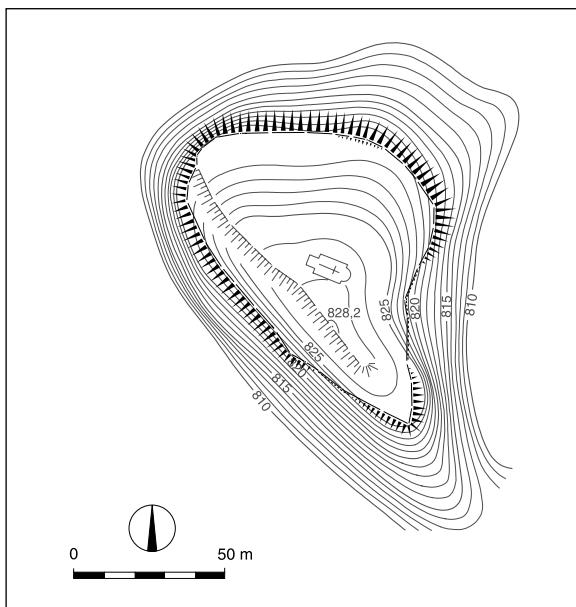
Sv. Jurij je hrib, ki se dviga južno od vasi Polšnik (glej [sl. 72/1](#)). Dostop na vrh je najlažji z juga in sicer čez zaselek Glinjek, do katerega vodi dobra pot. Od tu naprej se kolovoz najprej spusti do manjšega sedla, nato pa se dvigne k podružnični cerkvi sv. Jurija. Vrh ima zelo strma pobočja, kar velja še posebej za severno in zahodno stran, medtem ko je dostop z juga, torej s sedla, razmeroma zložen.

Tako kot ostala gradišča tega področja ima tudi naselje Sv. Jurij zakotno lego. Leži namreč stran od pomembnejših poti pa tudi razgled z njega ni kdove kako ugoden, saj ga s severa in juga zastirata za malenkost višji vzpetini Glinjeka in Špege.

Naselje je trikotni oblike ([sl. 73/1](#)). Njegov obod je na severni strani ohranjen kot rob razmeroma strme in močne ježe, za katero je nastala prostrana terasa. Tu je sedaj travnik, ki pa ga postopoma že zarašča gozd. Na vzhodni strani se terasa izteče v pobočju. Na tem mestu je obod naselja spremenjen. Po vsej verjetnosti je nasip zdrsnil po pobočju, deloma pa ga je poškodovala tudi sedanja pot. Šele na samem grebenu, torej na skrajnem jugovzhodnem delu naselja pa se rob zopet pojavi in mu od tu naprej, z izjemo manjše vrzeli, lahko zopet sledimo preko celega jugozahodnega pobočja hriba. Terasa na tem predelu sicer ni tako lepa kot na severu, kar pa je razumljivo, saj prečka obod naselja razmeroma veliko strmino.

Skladno s konfiguracijo hriba teče ob cerkvi v notranjosti naselja podolžen greben. Ker je osnova hriba iz dolomita, gre najverjetneje za naravno tvorbo, vendar pa bi morali to trditev preveriti s sondažnim izkopom. Sicer pa je bil za poselitev najbolj primeren prostor na terasi severno od cerkve. Tu je namreč teren skoraj raven, zato lahko predpostavljamo, da se je poselitev zgostila prav na tem območju. Kje je bil vhod ni jasno. Glede na razmeroma lahek dostop s sedla ga smemo pričakovati na jugovzhodnem koncu naselja (nekako tam, kjer pripelje na vrh tudi sedanja pot), kar pa bo težko dokazati, saj je bil v preteklosti obod prav na tem predelu spremenjen oziroma uničen.

Dular in Tecco Hvala uvrščata najdišče Sv. Jurij k naselju Stranski Vrh ([Dular, Tecco Hvala 2007, 272](#)).



Sl. 73/1: Sv. Jurij nad Polšnikom; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

Potek raziskav

Na Sv. Juriju še ni bilo raziskav, vendar pa je bilo naselje odkrito razmeroma zgodaj. Prvi ga omenja Dežman, ki navaja tudi najdbe: prazgodovinsko keramiko, bronasto iglo in kosti ([Deschmann 1885a, CXIX](#)). Znano je bilo tudi Pečniku, Rutarju in Müllnerju ([vir 1](#); [Rutar 1892a, 186](#); [Pečnik 1904, 133](#); [Müllner 1909, 64 s](#)). Slavko Ciglenečki je v naselju našel nekaj značilnih črepinj, ki kažejo, da je bil Sv. Jurij poseljen tudi v pozni antiki ([Ciglenečki 1987b, 280](#)).

Arhivski vir

([vir 1](#)) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Ratschach und Sagor aus prähistorischer Zeit, 1889, 15 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Bolta 1975, Glinjek. – V: [ANSL, 265](#).

Ciglenečki 1987b, 280.

Deschmann 1885a, CXIX.

Dular, Tecco Hvala 2007, 272, sl. 174.

Müllner 1909, 64 s.

Pečnik 1904, 133.

Rutar 1892a, 186.

Kat. št.: 74*Najdišče:* Sv. Lenart.*Kraj:* Rodež.*TTN5:* Trbovlje 31; *GKY:* 501103 – *GKX:* 104003.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* prazgodovina, poznoantična doba.*Opis*

Na vrhu strmega hriba s cerkvico sv. Lenarta, ki se dviga nad vasjo Rodež, so sledovi velikega prazgodovinskega naselja (*sl. 74/1, 74/2*). Zaradi skalnatoga roba, pod katerim je velika strmina, Rodež na severni in jugovzhodni strani ni bil dodatno utrjen, medtem

ko se preko severozahodnega bolj blagega pobočja vlečeta dve ožji terasi (*sl. 74/3*). Za bivanje je bil najbolj primeren kotanjast prostor, kjer stoji cerkev sv. Lenarta in mežnarija – danes lovski dom. Vhod je moral biti na jugozahodni strani naselja, koder pripelje na vrh tudi sedanja pot.

Slavko Ciglencečki, ki si je vrh prvi ogledal, omenja med najdbami prazgodovinske in srednjeveške ter po nekaj skromnih kosih sodeč tudi poznoantične črepinje (*Ciglencečki 1981b, 228*).

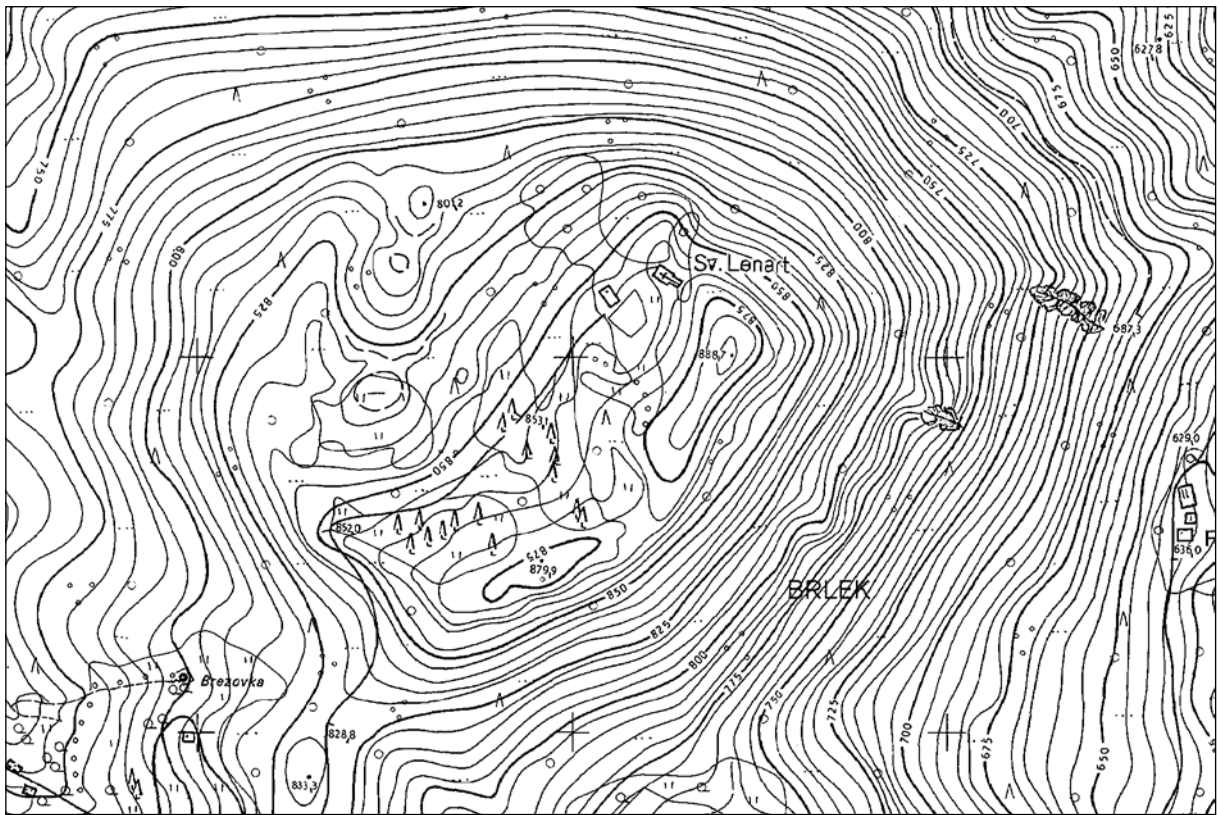
Literatura

Ciglencečki 1981b, 228.

Dular, Tecco Hvala 2007, 273 s, sl. 176.



Sl. 74/1: Sv. Lenart nad Rodežem; pogled na naselje z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (1993).



Sl. 74/2: Sv. Lenart nad Rodežem; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.



Sl. 74/3: Sv. Lenart nad Rodežem; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

Kat. št.: 75

Najdišče: Kucenberg.

Kraj: Podkum.

TTN5: Trbovlje 31; *GKY:* 500895 – *GKX:* 103268.

Tip najdišča: gomilno grobišče? (1 gomila).

Datacija: neopredeljeno.

Opis

Severno od Špičovnikove domačije oziroma severo-vzhodno od podružnične cerkve sv. Brica se dviga kopast greben, na katerem se razprostirajo senožeti. Na njegovem vrhu je gomili podobna tvorba, ki ima na sredini velik vkop (sl. 75/1). Domačini so vedeli povedati, da je na Kucenbergu zakopano zlato tele.

Najdišče omenja že Pečnik (*vir 1; vir 2*), zabeleženo je tudi v strokovni literaturi (Bolta 1975; Ciglenečki 1977c; Ciglenečki 1981b).

Arhivska vira

(*vir 1*) Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 28. 9. 1885 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).

(*vir 2*) Pečnikovo pismo Szombathyju z dne 16. 3. 1902 (Fundaktenarchiv NHMW).

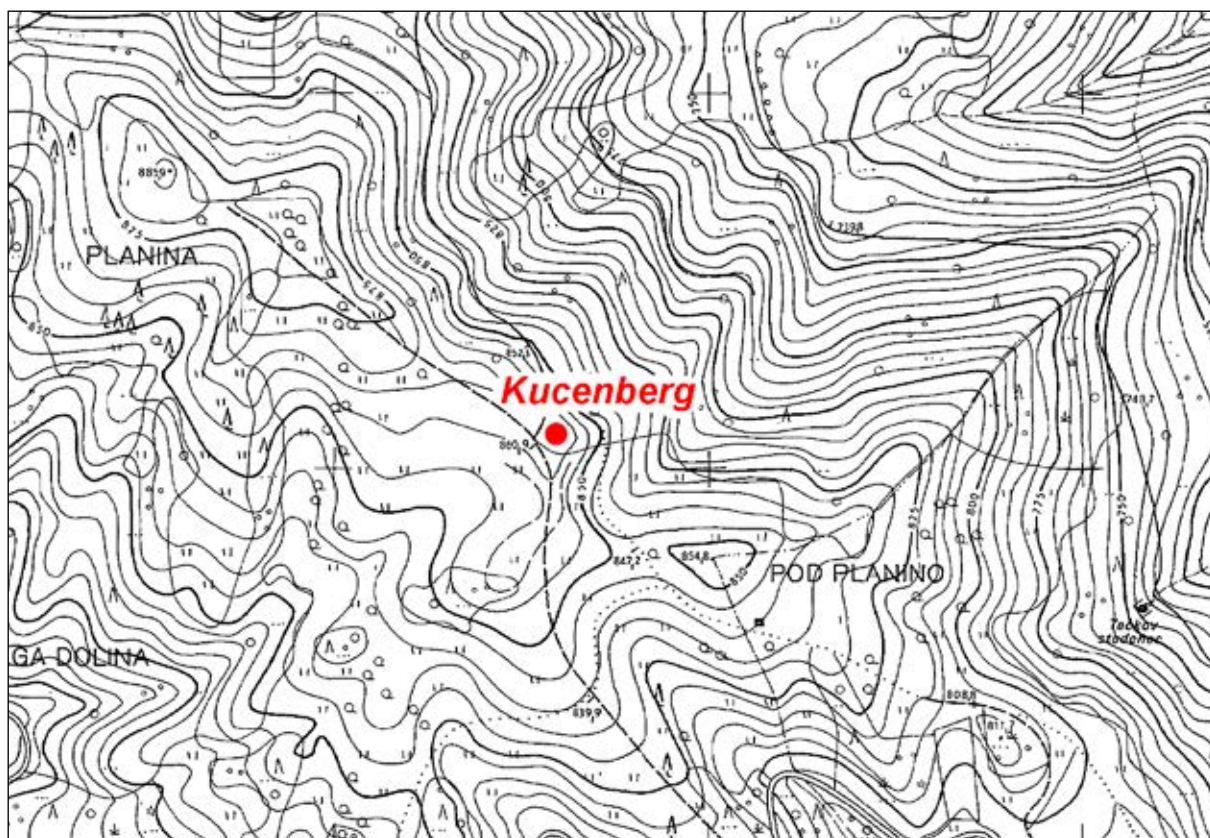
Literatura

Bolta 1975, Podkum. – V: ANSL, 265.

Ciglenečki 1977c, 240.

Ciglenečki 1981b, 228 s.

Dular, Tecco Hvala 2007, 274.



Sl. 75/1: Kucenberg pri Podkumu; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 76

Najdišče: Šumberk.

Kraj: Vintarjevec.

TTN5: Višnja Gora 14; GKX: 485480 – GKX: 96230.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na vrhu ozkega z gozdom poraščenega grebena, ki se dviga jugozahodno od vasi Vintarjevec, je 10 m široka

in 1,5 m visoka gomila (*sl. 76/1*). Leta 1931 jo je prekopal posestnik Hauptman in v njej našel dva grobova. Najdbe so prispele v Narodni muzej (*Ložar 1933, 47 s*). Objavil jih je France Stare (*Stare 1953a, 264 ss*).

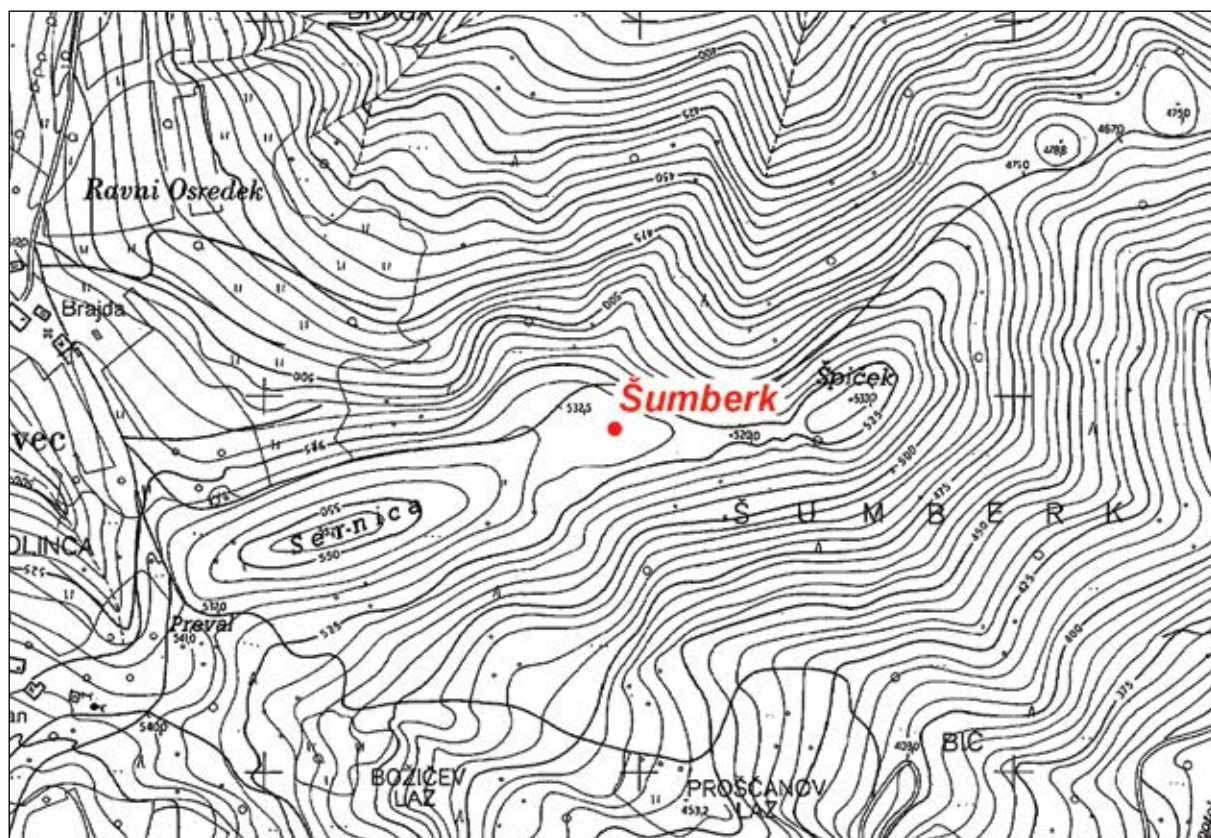
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 274.

Ložar 1933, 47 s.

Stare 1953a, 264 ss.

Stare, V. 1975. – Vintarjevec. V: ANSL, 203 s.



Sl. 76/1: Šumberk pri Vintarjevcu; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 77

Najdišče: Roje.

Kraj: Podroje.

TTN5: Višnja Gora 5; GKY: 486625 – GKX: 97700.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

*Arhivska vira**(vir 1)* Pečnikovo pismo Szombathyju z dne 30. 8. 1902 (Fundaktenarchiv NHMW).*(vir 2)* F. Stare, Okolica Šmartna pri Litiji v predzgodovinski dobi, 8 (Arhiv Arheološkega oddelka NMS št. 14).*Opis*

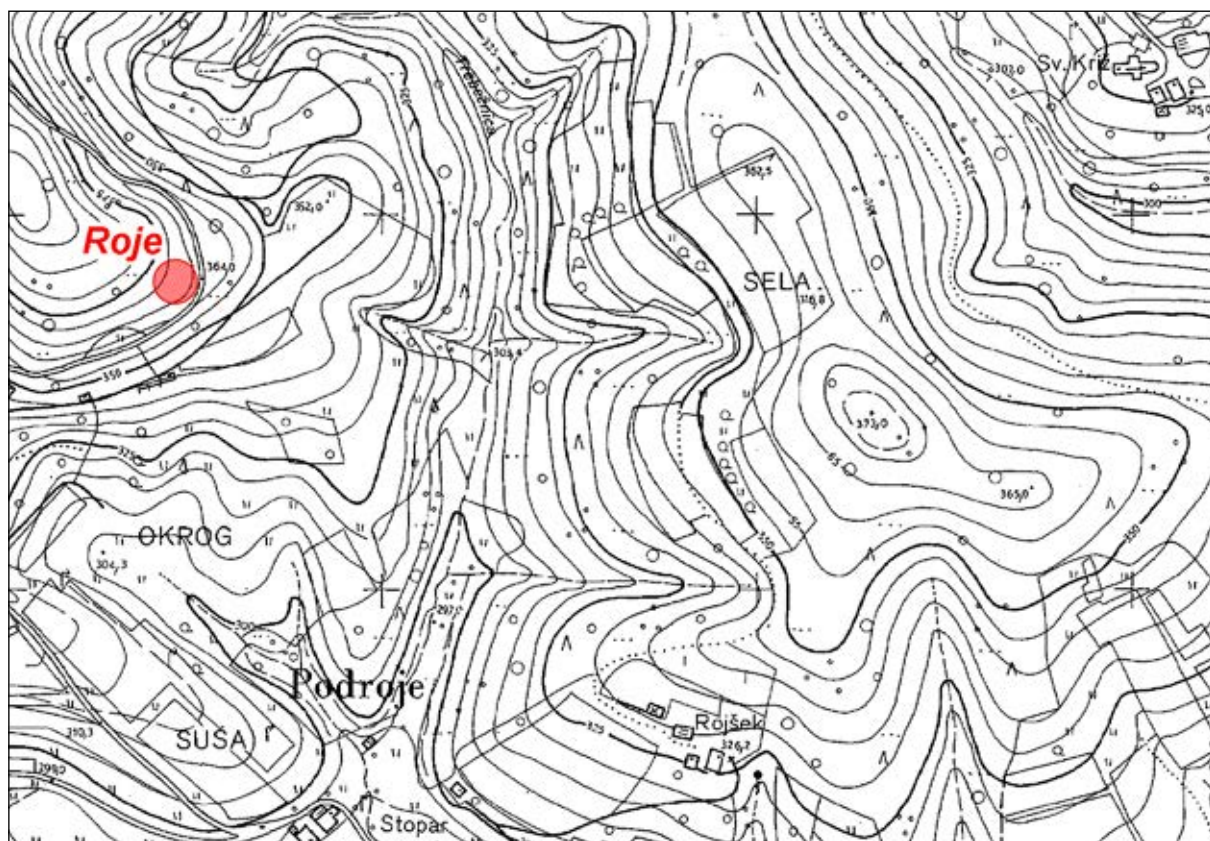
Na jugovzhodnem pobočju hribčka Roje je tik ob poti manjši peskokop. Tu so kmetje pri kopanju peska večkrat našli grobove (sl. 77/1). Jernej Pečnik je od njih pridobil železno sulično ost, ki jo je skupaj z ostanki razbitega lonca poslal v dunajski Naravoslovni muzej (*vir 1*; *vir 2*). Sulično ost je objavil Janez Dular (*Dular 2003, 155 s, t. 2: 8*).

Literatura

Dular 2003, 155 s.

Dular, Tecco Hvala 2007, 274.

Stare, V. 1975, Vintarjec. – V: ANSL, 203.



Sl. 77/1: Roje pri Podrojah; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 78

Najdišče: Gradišče.

Kraj: Vintarjevec.

TTN5: Višnja Gora 5; GKY: 486810 – GKX: 97130.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Naselje leži na skrajnem vzhodnem koncu strmega grebena, ki se dviga nad sotočjem Koškega in Vintarjevškega potoka (sl. 78/1). Geološka osnova hriba je iz apnenca, vrh pa je poraščen z mešanim gozdom (sl. 78/2).

Oblika naselja je bila povsem prilagojena konfiguraciji tal. Na južni in zahodni strani je obod ohranjen kot rob strme ježe, za katerim se v notranjosti vleče nagnjena terasa (sl. 78/3). To je bil za poselitev najugodnejši prostor. Vrh Gradišča je namreč precej razgiban, severna stran pa se izredno strmo prevesi v dolino. Dostop na vrh je najlažji z zahoda, kjer je manjše sedlo.

Potek raziskav

Vida Stare omenja, da je naselje poznal že Pečnik in sicer pod imenom zaselka Ravni Osredok (Stare, V. 1975, 203). Pri topografskem obhodu terena leta 1994 pri zaselku, ki leži 3 km zahodno od Vintarjevca nismo našli nobenega naselja. Tako ostaja Pečnikova omemba naselja pri Ravnem Osredku nejasna (Pečnik 1904, 130), saj je kraj od Vintarjevca preveč oddaljen, da bi smeli njegovo notico brez zadržkov povezati z Gradiščem.

Naselje je kot kaže prvi registriral France Stare, ki je na njem leta 1951 izkopal več sond. Odkril je ostanke hiš in zanimivo gradivo, ki ga hrani Narodni muzej v Ljubljani. Najdbe je objavila Vida Stare (Stare V. 1999, 18 ss).

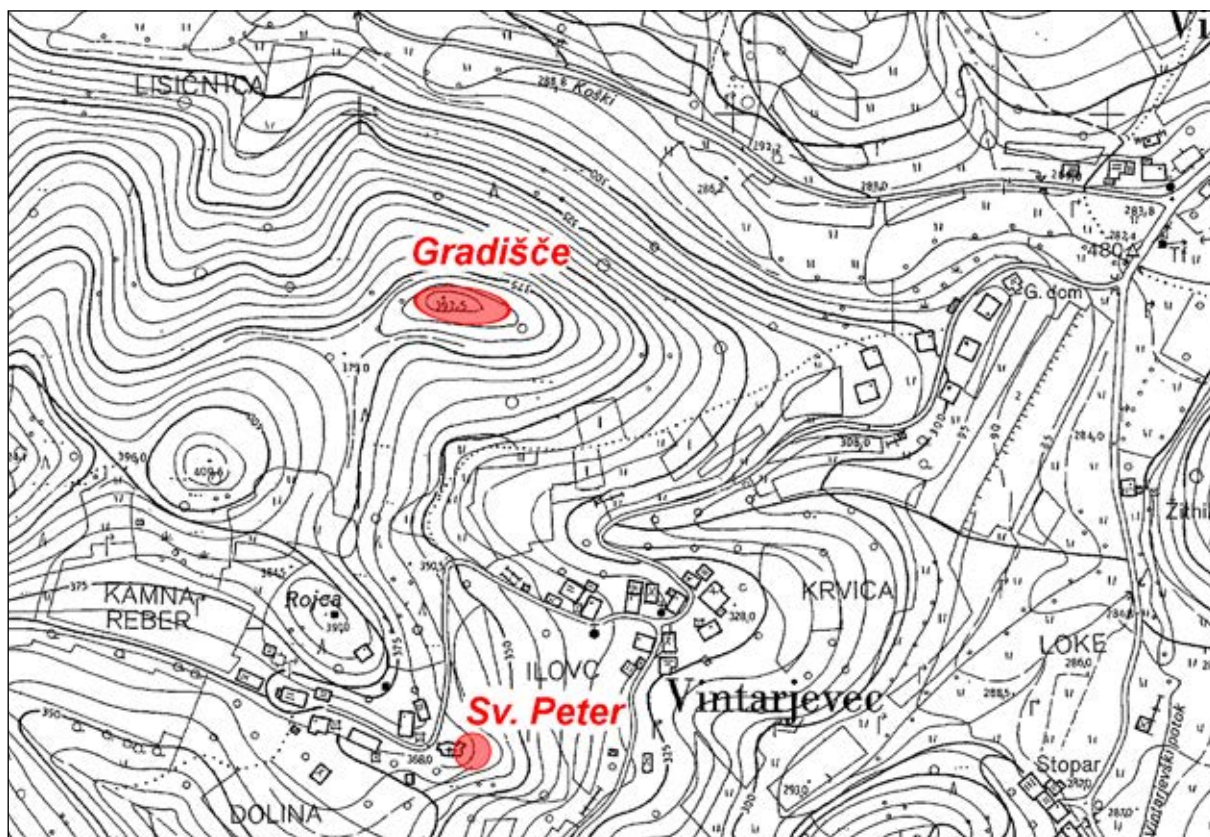
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 274, sl. 177.

Pečnik 1904, 130.

Stare, V. 1975, Vintarjevec. – V: ANSL, 203.

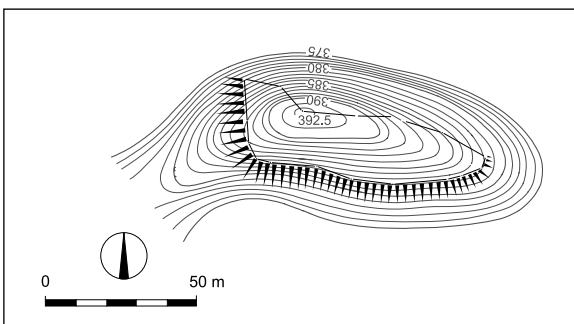
Stare, V. 1999, 18 ss.



Sl. 78/1: Gradišče nad Vintarjevcem in Sv. Peter pri Vintarjevcu; poziciji naselja in grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.



Sl. 78/2: Gradišče nad Vintarjcem; pogled na naselje z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (1995).



Sl. 78/3: Gradišče nad Vintarjcem; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

Kat. št.: 79*Najdišče:* Sv. Peter.*Kraj:* Vintarjevec.*TTN5:* Višnja Gora 15; *GKY:* 486810 – *GKX:* 96827.*Tip najdišča:* grobišče.*Datacija:* neopredeljeno.*Opis*

Na severnem, vzhodnem in južnem pobočju kucija, na katerem stoji podružna cerkev sv. Petra, so domačini večkrat naleteli na človeška okostja s pridatki (glej *sl. 78/1*). Med njimi se omenjajo črepinje posod, bronasti spiralni zapestnici in železen nož (*Ložar 1933, 48; vir 1*). Očitno gre za grobišče iz neznanega časa (morda železne dobe), ki pa je bilo v preteklosti že večidel uničeno. Na

mestu nekropole stoji namreč cerkev, vzhodno pobočje griča pa je načela dovozna pot.

Ložar in po njem tudi *ANSL* omenja takoj za cerkvijo v Vintarjencu razkopano gomilo (*Ložar 1933, 48; Stare V. 1975, 203*), ki pa je pri terenskem pregledu nismo našli.

Arhivski vir

(*vir 1*) F. Stare, Okolica Šmartna pri Litiji v predzgodovinski dobi, 9 (Arhiv Arheološkega oddelka NMS št. 14).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 274.

Ložar 1933, 48.

Stare, V. 1975, Vintarjevec. – V: *ANSL*, 203.



Sl. 79/1: Sv. Peter v Vintarjencu; pozicija najdišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 80

Najdišče: Sv. Lambert.

Kraj: Pristava nad Stično.

TTN5: Višnja Gora 14; GKY: 486330 – GKX: 94100.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

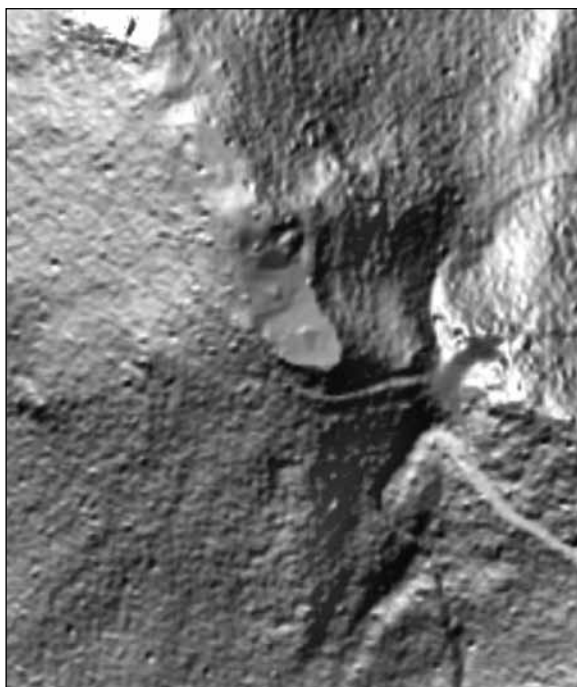
Datacija: pozna bronasta doba, poznoantična doba.

Opis

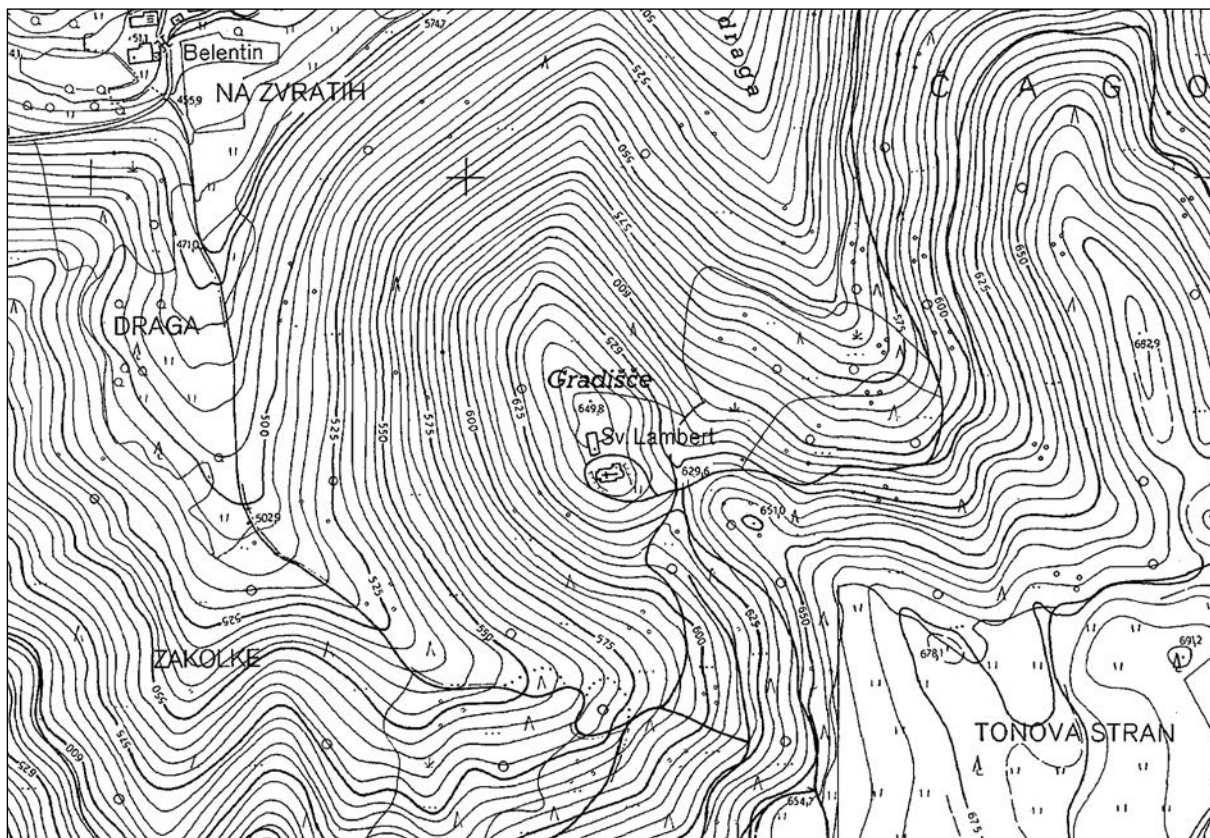
Cerkev sv. Lamberta stoji na manjšem, toda zelo strmem hribu severno od vasi Pristava nad Stično. Najugodnejši dostop na vrh je z juga, koder je do cerkve oziroma mežnarije speljana dobra pot (sl. 80/1).

Vrh ima obliko ozkega in podolgovatega grebena, ki je na jugovzhodni strani od ostalega hriba ločen z manjšim sedlom. Na najvišji točki tik za mežnarijo je manjša kamnita groblja, od tu naprej pa se proti severu vleče ozka terasa, ki nima ostro oblikovanih robov. Za teraso se teren najprej polagoma, nato pa zelo strmo spusti v dolino potoka Bukovnice. Bolje je obod ohranjen na vzhodni in južni strani, kjer mu lahko sledimo po robu terase. Ta se na zahodni strani izteče v pobočju (sl. 80/2).

Sv. Lambert je v literaturi znan kot najdišče rimskega nagrobnika in kot poznoantična postojanka (Ciglencečki 1984a, 268; Ciglencečki 1985a, 280 s). Ker pa so z detektorskim pregledovanju pobočij globoko pod robom naselja našli tudi bronasto tulasto sekiro in



Sl. 80/2: Sv. Lambert pri Pristavi nad Stično; lidarski posnetek naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M: = 1:2500.



Sl. 80/1: Sv. Lambert pri Pristavi nad Stično; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

fragment bronastega srpa, je zelo verjetno, da je bil vrh poseljen tudi v pozni bronasti dobi. Predmeta hrani Narodni muzej Slovenije (*Šinkovec 1995, 126*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 274.

Ciglenečki 1984a, 268.

Ciglenečki 1985a, 280 s.

Gabrovec, S. 1975, Pristava nad Stično. – V: *ANSL*, 197.

Šinkovec 1995, 126.



Sl. 80/3: Sv. Lambert pri Pristavi nad Stično; pogled z juga (vir: Wikipedija).

Kat. št.: 81

Najdišče: Pančičev vrh.

Kraj: Javorje.

TTN5: Višnja Gora 15, 16; *GKY:* 488820 – *GKX:* 95295.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba?, mlajša železna doba.

Opis

Pančičev vrh je ime za ozek in podolgovat greben, ki se vleče zahodno od vasi Javorje. Njegova severna in južna pobočja so zelo strma, medtem ko je dostop z zahoda lahek. S te strani pripelje na vrh dober kolovoz. S Pančičevega vrha ni nikakršnega razgleda, saj leži v dolini, ki jo z vseh strani obdajajo višji vrhovi. Točka leži tudi stran od važnejših poti.

Greben je oblikovan tako, da ima tri kopaste vrhove (*sl. 81/1*). Višinske razlike med njimi so majhne, najvišji je srednji vrh. Vse kaže, da naselje ni bilo utrjeno. Sledovi človekovega bivanja so se na površini ohranili v obliki teras, ki jih je na osrednji, najvišji vzpetini Pančičevega vrha sedem (*sl. 81/2*). Tri terase smo ugotovili tudi na zahodnem vrhu. Med seboj niso povezane ampak se iztekajo v pobočjih. Tretja (vzhodna) vzpetina Panči-

čevega vrha nima teras, vendar je verjetno, da je bil v naselje vključen tudi ta razmeroma prostran del hriba.

Na osrednjem in zahodnem vrhu je več manjših vkopov. Kdo jih je naredil, nismo uspeli ugotoviti. V useku kolovoza, ki je speljan po severnem pobočju Pančičevega vrha, smo našli precej prazgodovinskih črepinj.

Potek raziskav

Najdišče omenja že Jernej Pečnik (*Pečnik 1904, 134*). Leta 1997 so sodelavci Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* na Pančičevem vrhu izkopal tri sonde: dve na osrednji in eno na zahodni vzpetini. Odkriti so bili skromni ostanki ognjišča, v edini kulturni plasti pa fragmenti keramike, ki dovoljujejo zaključek, da je bilo naselje obljudeno v poznem latenu (stopnja Mokronog III), zelo verjetno pa tudi v halštatskem obdobju (*Pavlin, Dular 2007, 81 ss*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 274, sl. 178.

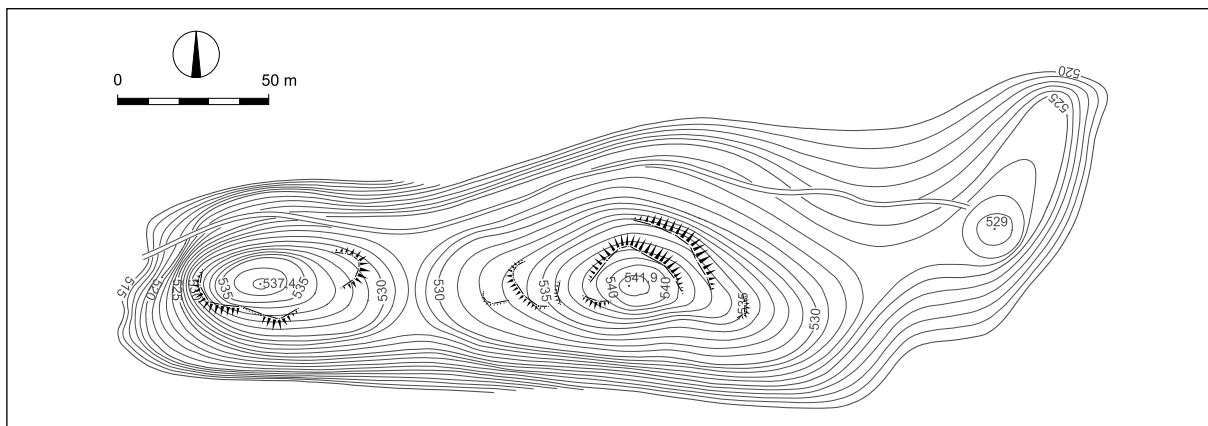
Pavlin, Dular 2007, 81 ss.

Pečnik 1904, 134.

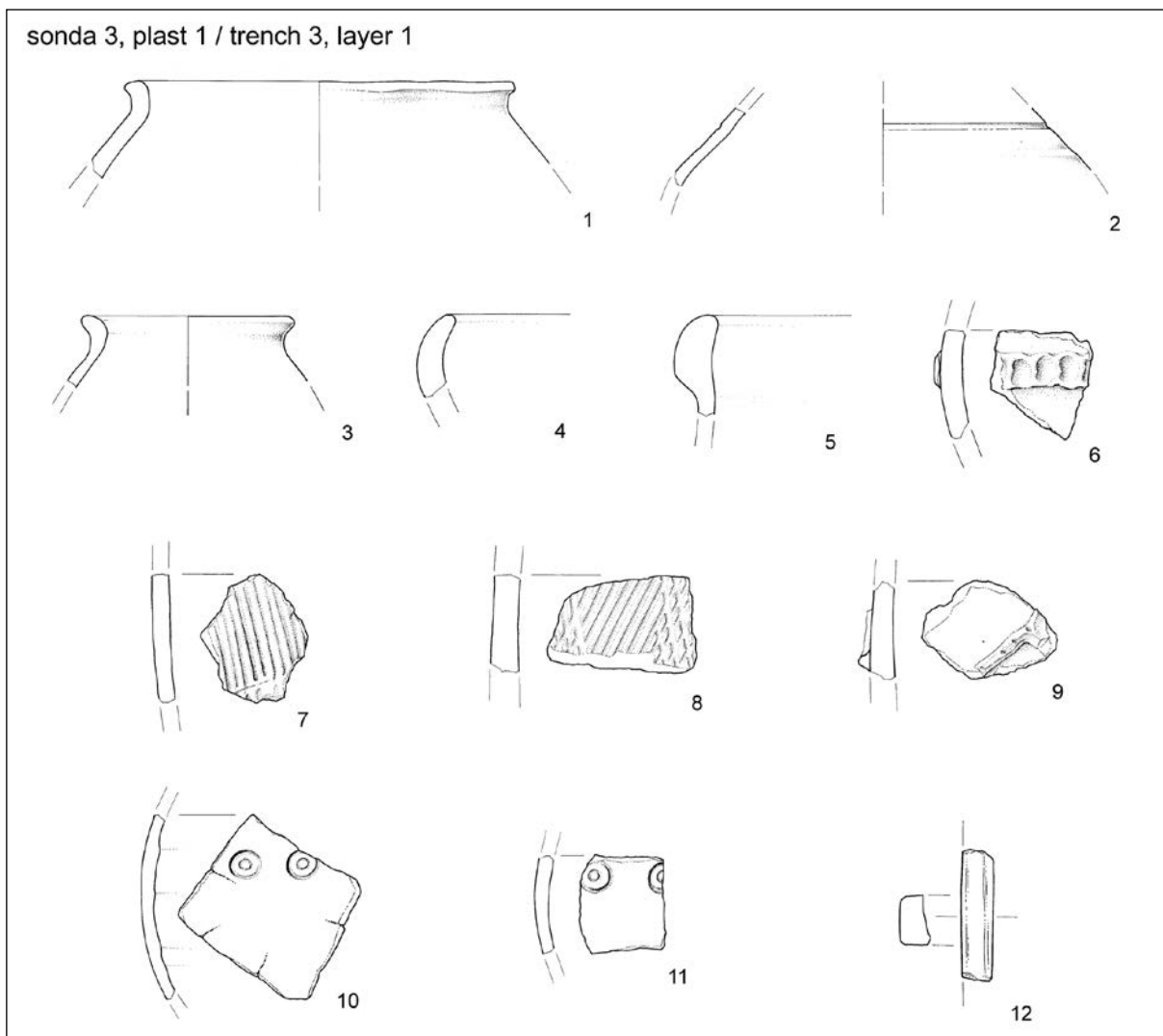
Stare, V. 1975, Javorje. – V: ANSL, 202.



Sl. 81/1: Pančičev vrh pod Javorjem; pozicija naselja (vir: ArcGIS © ARSO). M: = 1:5000.



Sl. 81/2: Pančičev vrh pod Javorjem; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 81/3: Pančičev vrh pod Javorjem; najdbe iz sonde 3 (po Pavlin, Dular 2007).

Kat. št.: 82*Najdišče:* Perovškov hrib.*Kraj:* Mala Kostrevnica.*TTN5:* Višnja Gora 6; GKY: 489275 – GKX: 99415.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

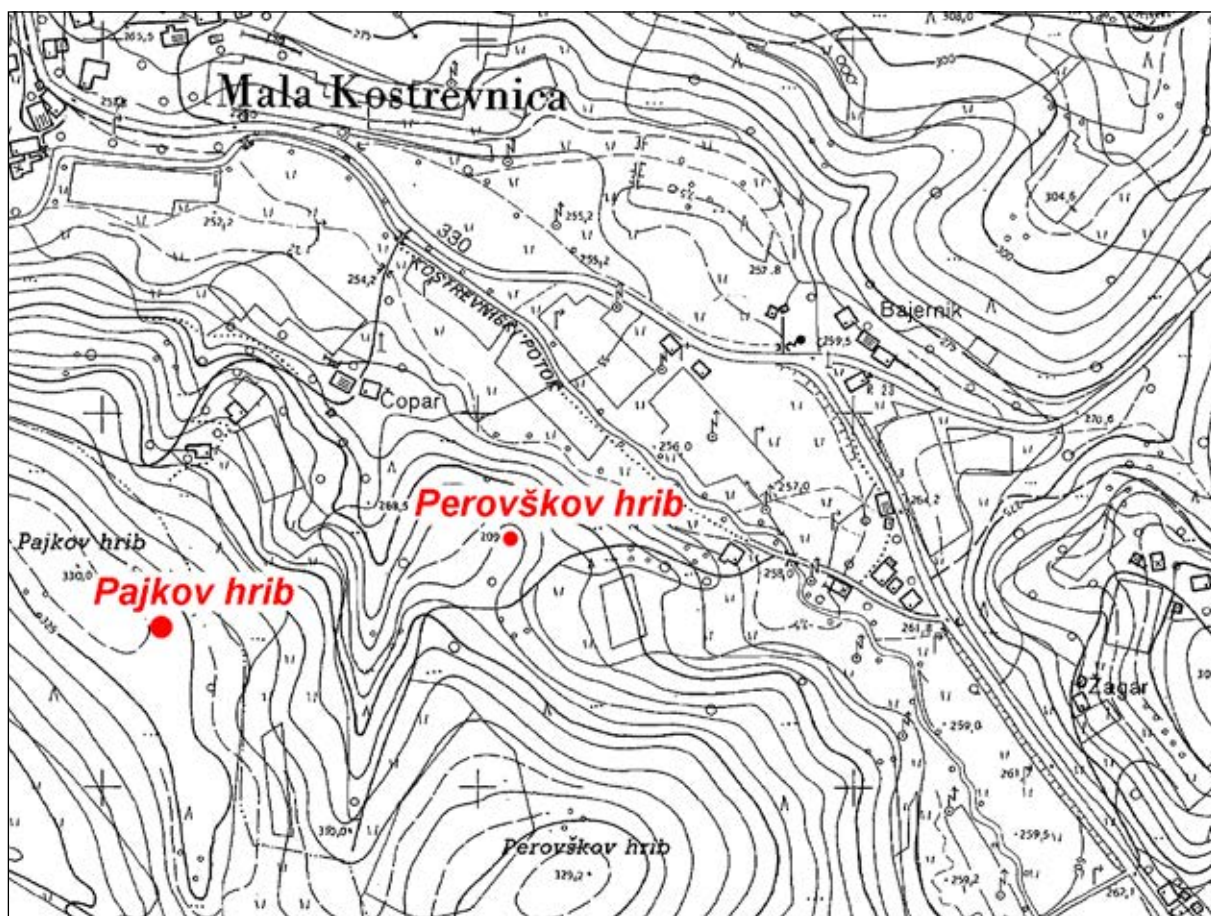
Na Perovškovem hribu, ki se dviga južno od Male Kostrevnice, je 9 m široka in 1 m visoka neprekopana gomila (*sl. 82/1*).

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1994.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 275.



Sl. 82/1: Perovškov hrib nad Malo Kostrevnico; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 82A

Najdišče: Pajkov hrib.

Kraj: Mala Kostrevnica.

TTN5: Višnja Gora 6; *GKY:* 489040 – *GKX:* 99358.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

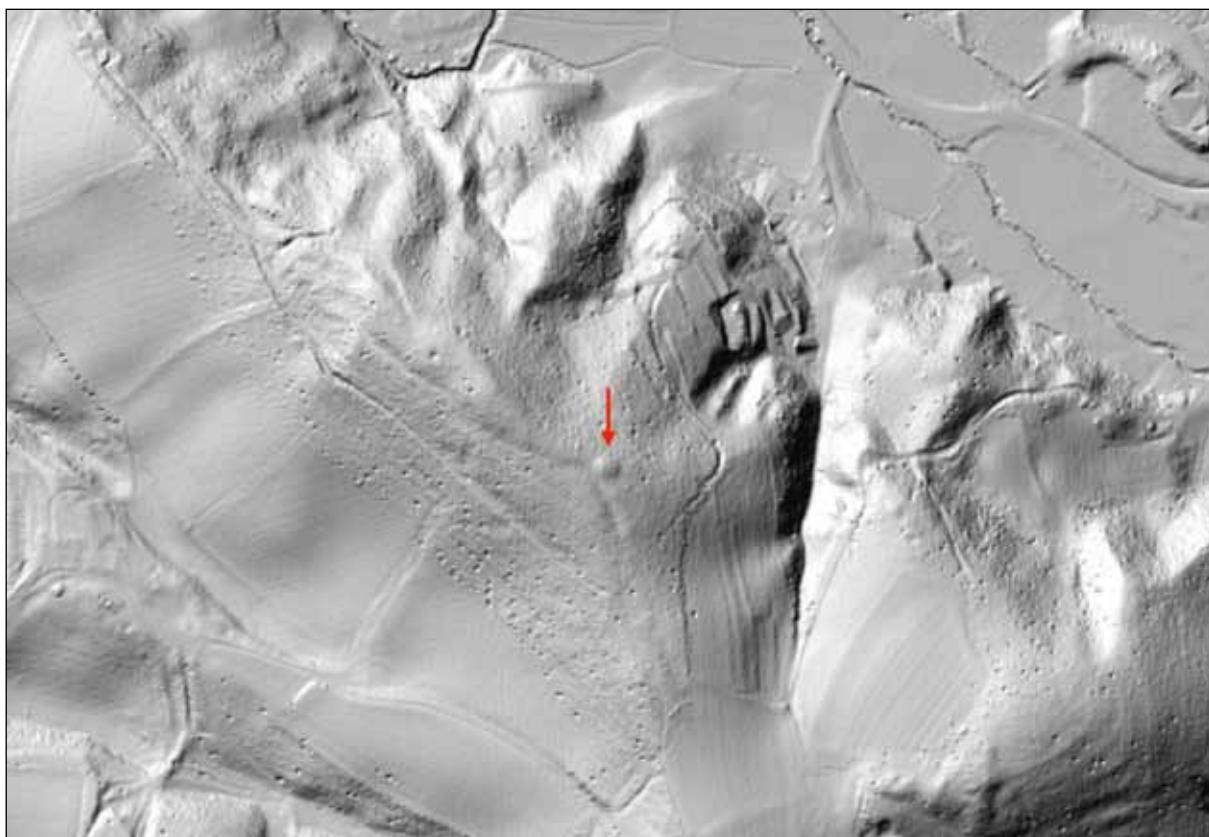
Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na Pajkovem hribu južno od Male Kostrevnice je 15 m široka in 1,5 m visoka neprekopana gomila (*sl. 82/1; 82A/1*).

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1994.



Sl. 82A/1: Pajkov hrib nad Kostrevnico; pozicija gomile (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 83*Najdišče:* Teroh.*Kraj:* Jelše.*TTN5:* Višnja Gora 6; GKY: 490107 – GKX: 99391.*Tip najdišča:* gomilno grobišče? (1 gomila).*Datacija:* neopredeljeno.*Opis*

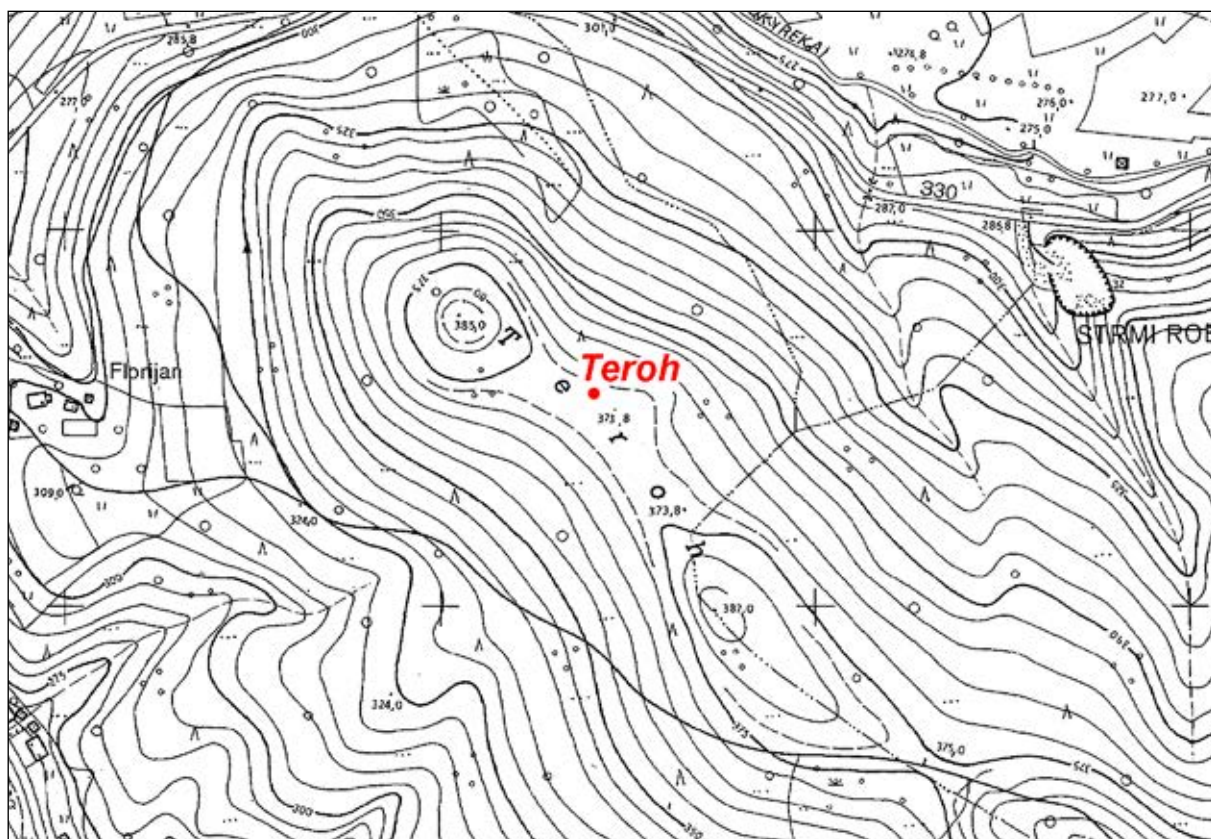
Na gozdnatem grebenu, ki se spušča severo-zahodno od vasi Jelše, je 8 m široka in 1,5 m visoka domnevna gomila (sl. 83/1).

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1994.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 275.



Sl. 83/1: Teroh pod Jelšami; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 84*Najdišče:* Bukovna.*Kraj:* Mala Kostrevnica.*TTN5:* Višnja Gora 6; GKY: 489506 – GKX: 98944.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

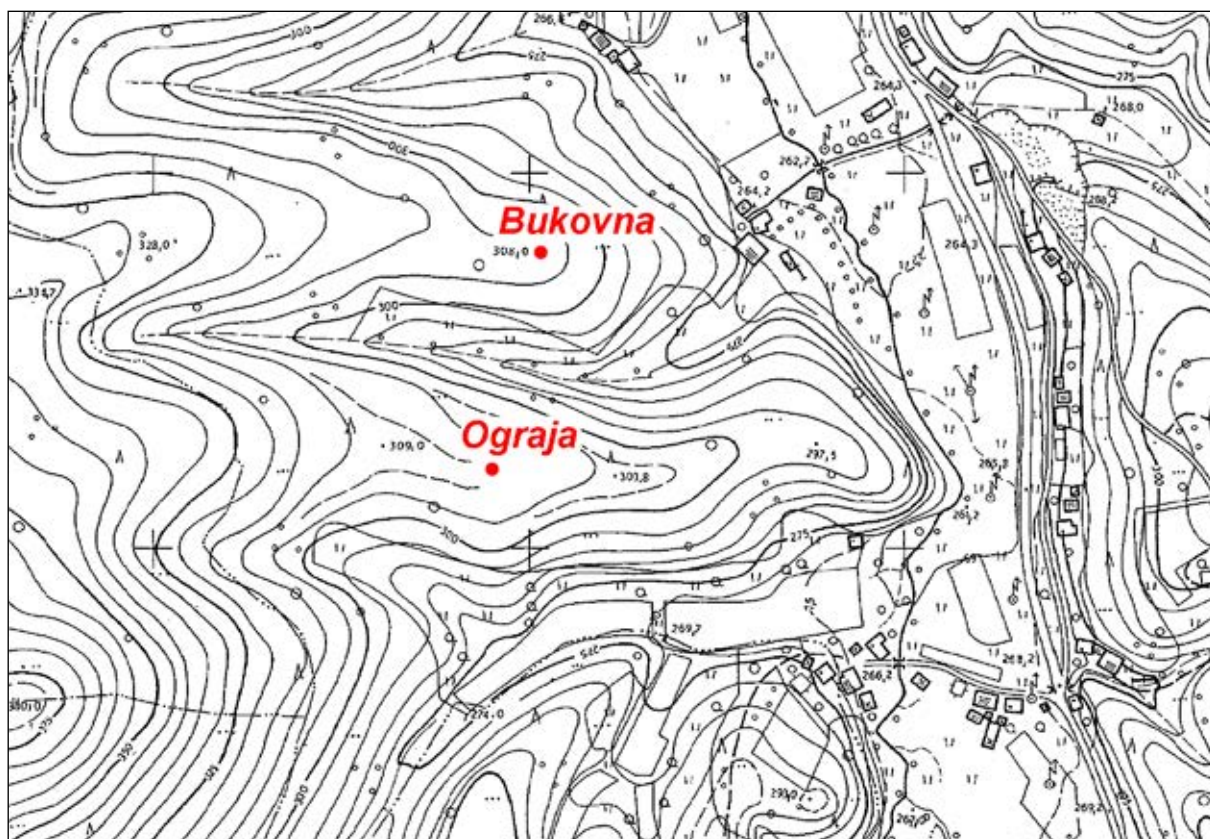
Južno od Male Kostrevnice se dviga z gozdom poraščen greben Bukovna. Na njem je 9 m široka in 0,7 m visoka gomila (*sl. 84/1*). Na vzhodni strani ima manjši vkop.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1994. Kdo jo je našel, ni znano.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 275.



Sl. 84/1: Bukovna in Ograja pri Mali Kostrevnici; poziciji gomil (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 85*Najdišče:* Ograja.*Kraj:* Mala Kostrevnica.*TTN5:* Višnja Gora 6; *GKY:* 489473 – *GKX:* 98804.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

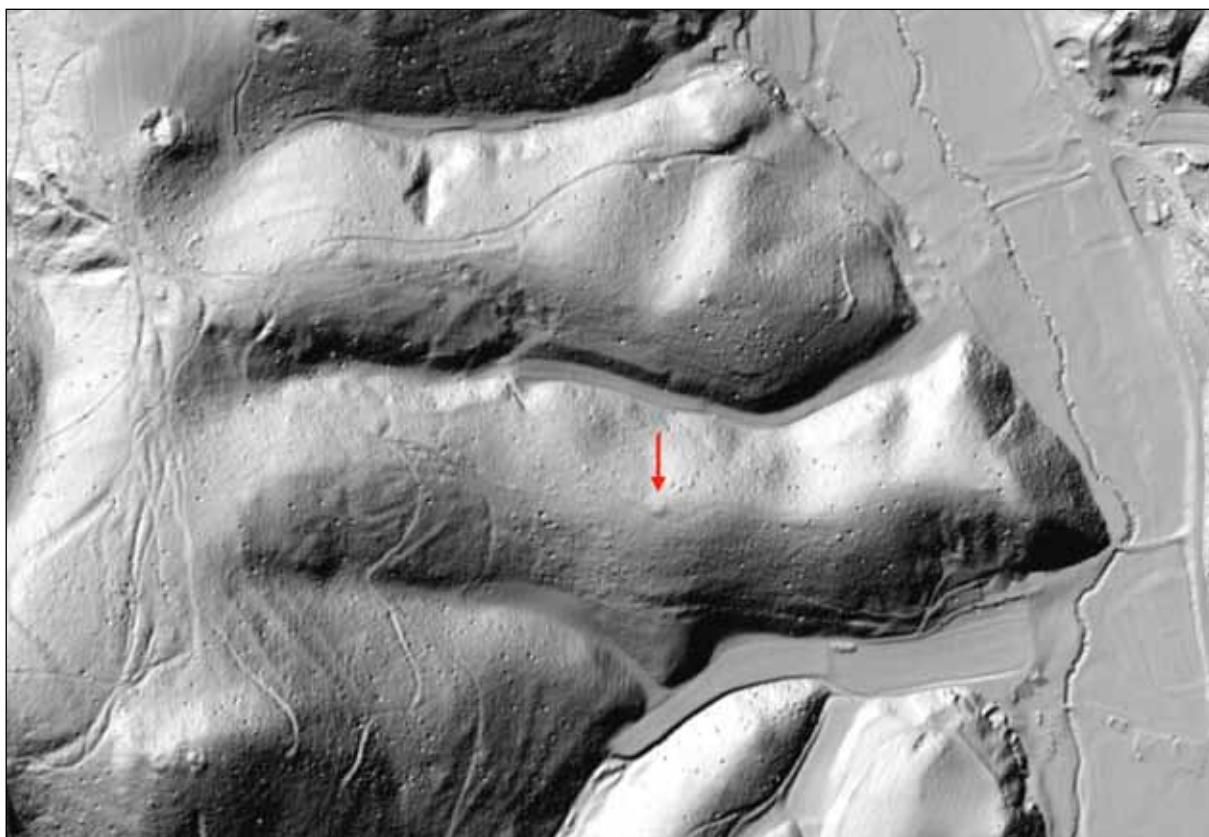
Južno od grebena Bukovne je še en prav tako gozdnat greben, ki nosi ledinsko ime Ograja. Tudi na njem je osamljena gomila (glej *sl. 84/1; 85/1*). Mere: premer 9 m, višina 1 m.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1994.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 275.



Sl. 85/1: Ograja nad Malo Kostrevnico; pozicija gomile (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 86

Najdišče: Krvica.

Kraj: Velika Kostrevnica.

TTN5: Višnja Gora 6; GKY: 490349 – GKX: 98323.

Tip najdišča: grobišče.

Datacija: neopredeljeno.

Opis

Pri gradnji Sirkove hiše so na grebenu, ki nosi ledinsko ime Krvica, v šestdesetih letih dvajsetega stoletja našli na skeletne grobove (sl. 86/1). Vsebino enega

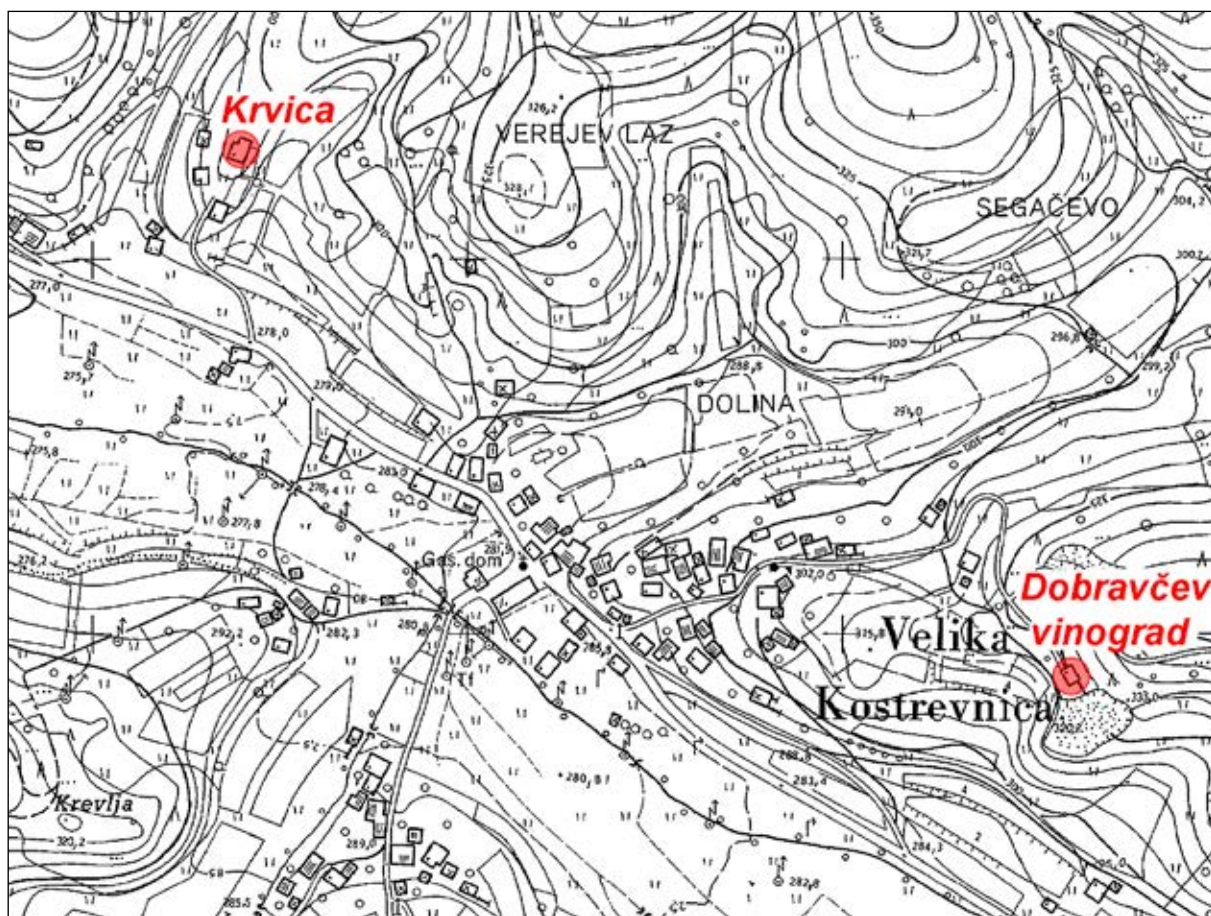
(fragmente kosti, keramike in bronasto zapestnico) je prevzel in odnesel B. Slapšak (lastnik še hrani reverz z dne 25. 2. 1969).

Potek raziskav

Po odkritju grobišča ni bilo raziskovano, Slapšak pa tudi ni poskrbel, da bi prišlo v evidenco arheoloških najdišč. Locirali smo ga pri terenskem pregledu leta 1994.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 275.



Sl. 86/1: Krvica in Dobravčev vinograd v Veliki Kostrevnici; poziciji grobišč (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 87

Najdišče: Grmadca.

Kraj: Jelše.

TTN5: Višnja Gora 6; GKY: 490675 – GKX: 98860.

Tip najdišča: grobišče.

Datacija: neopredeljeno.

Opis

Na Grmadci, manjšem kucju, ki ga je že več kot polovico odnesel peskokop, so našli na skeletne grobove (sl. 87/1). Kaj so vsebovali ni znano.

Potek raziskav

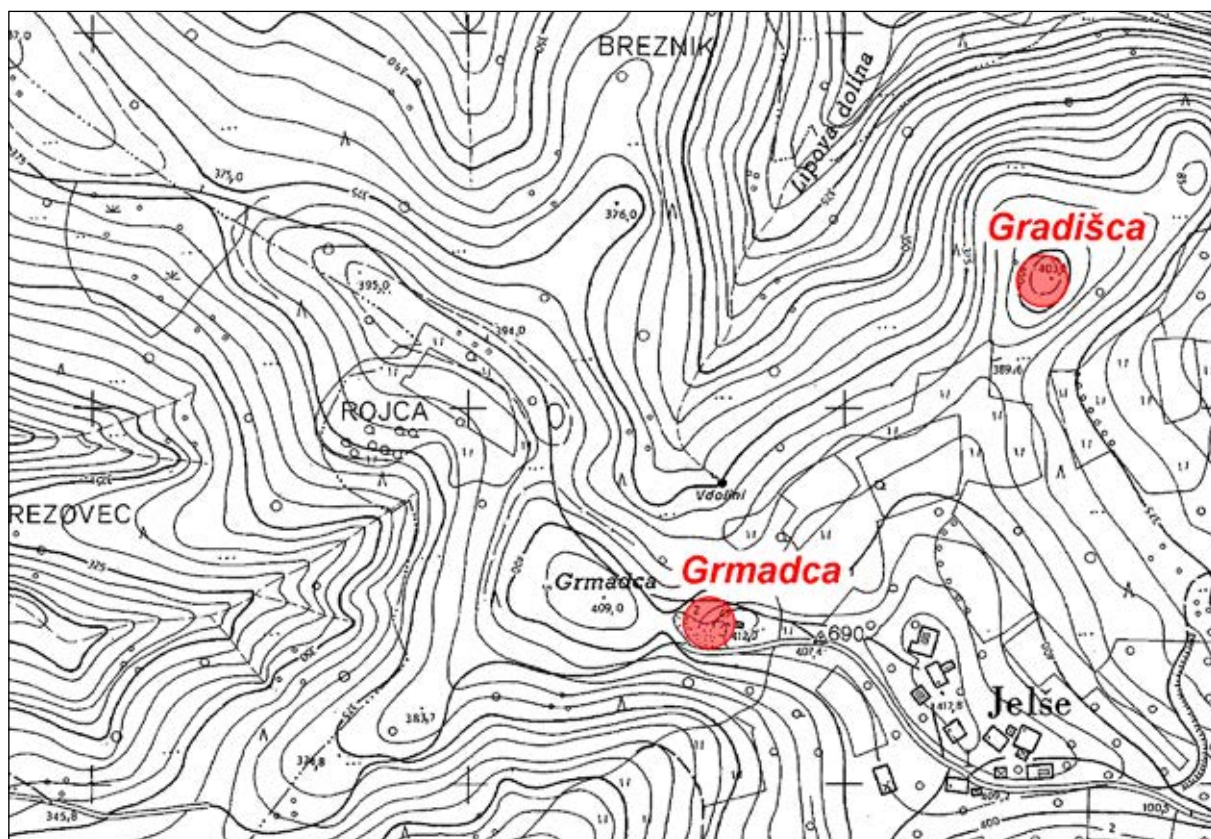
Najdišče omenja J. Stare (*vir 1*). Locirali smo ga pri terenskem pregledu leta 1994.

Arhivski vir

(*vir 1*) J. Stare, Poročilo o arheoloških najdbah v okolici Šmartna, 28. 2. 1949 (hrani arhiv IzA).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 275.



Sl. 87/1: Grmadca in Gradišca pri Jelšah; poziciji grobišča in naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 88

Najdišče: Gradišca.

Kraj: Jelše.

TTN5: Višnja Gora 6; GKY: 490890 – GKX: 99090.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

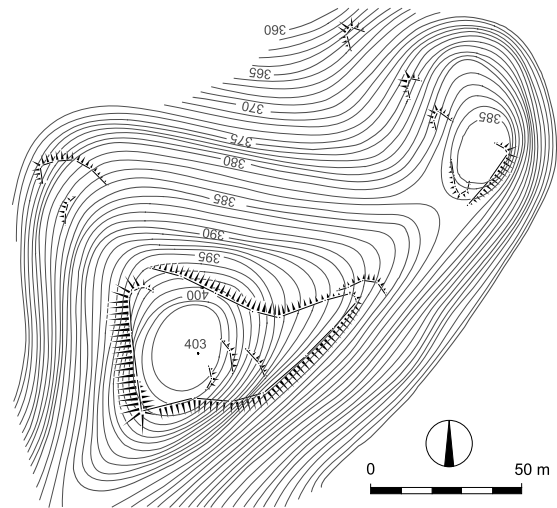
Datacija: starejša železna doba?, mlajša železna doba.

Opis

Naselje leži na manjšem grebenu, ki se pod vasjo Jelše spušča v dolino Cerovškega potoka (glej *sl. 87/1*). Po njej teče pot iz Litije proti Moravčam pri Gabrovki. Obvladuje torej pomembno povezavo med dolino reke Save in Temeniško dolino.

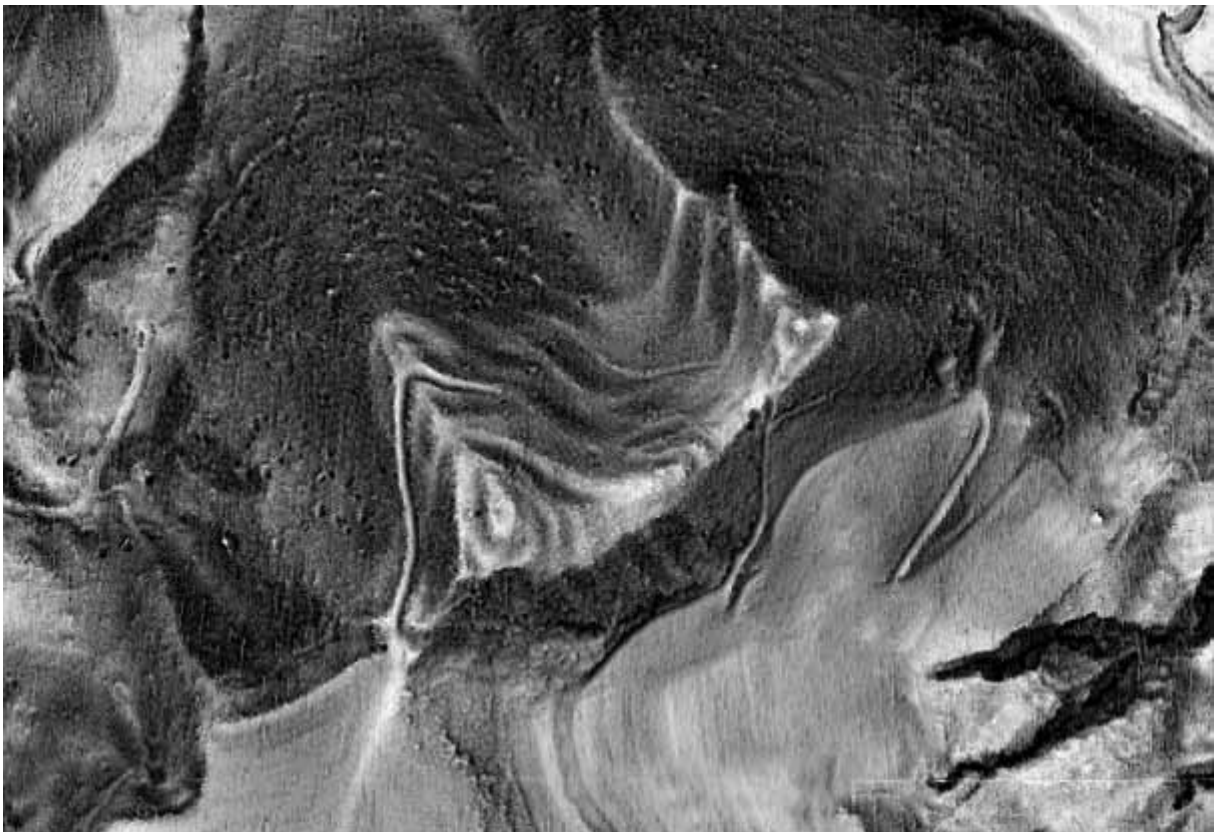
Naselje je bilo postavljeno na skrajni severni konec pomola, ki se zaključuje z dvema vrhovoma, med katerima je blago, vendar zelo ozko sedlo (*sl. 88/1*). Pobočja grebena so strma, izjema je jugozahodna stran, koder je na vrh razmeroma lahek dostop.

Obliko naselja je narekovala konfiguracija tal (*sl. 88/2*). Na jugozahodni strani, kjer je bil dostop najlažji, so zgradili približno 3 m visok oddvojni okop, ki je dobro zapiral vstop v postojanko. Glede na sestavo tal okop najverjetneje ni bil zgrajen iz kamnja. Vse kaže, da so prekopali del grebena in z materialom naredili nasutje. Na severni strani preide okop v lepo teraso, ki ima zelo jasen rob. Nekoliko slabše ohranjena terasa se



Sl. 88/2: Gradišca pri Jelšah; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.

vleče tudi čez celo severno in južno pobočje, tako da ima naselje na jugozahodnem vrhu razpotegnjeno trikotno obliko. Nekoliko nižje sta na severozahodnem pobočju ohranjeni še dve manjši terasi.



Sl. 88/1: Gradišca pri Jelšah; pozicija naselja (vir: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

V naselje je bil vključen tudi severovzhodni vrh. Dokaz za to sta terasi na samem vrhu, tri pa si sledijo druga nad drugo po tamkajšnjem severozahodnem pobočju. Terasa med seboj niso povezane.

Potek raziskav

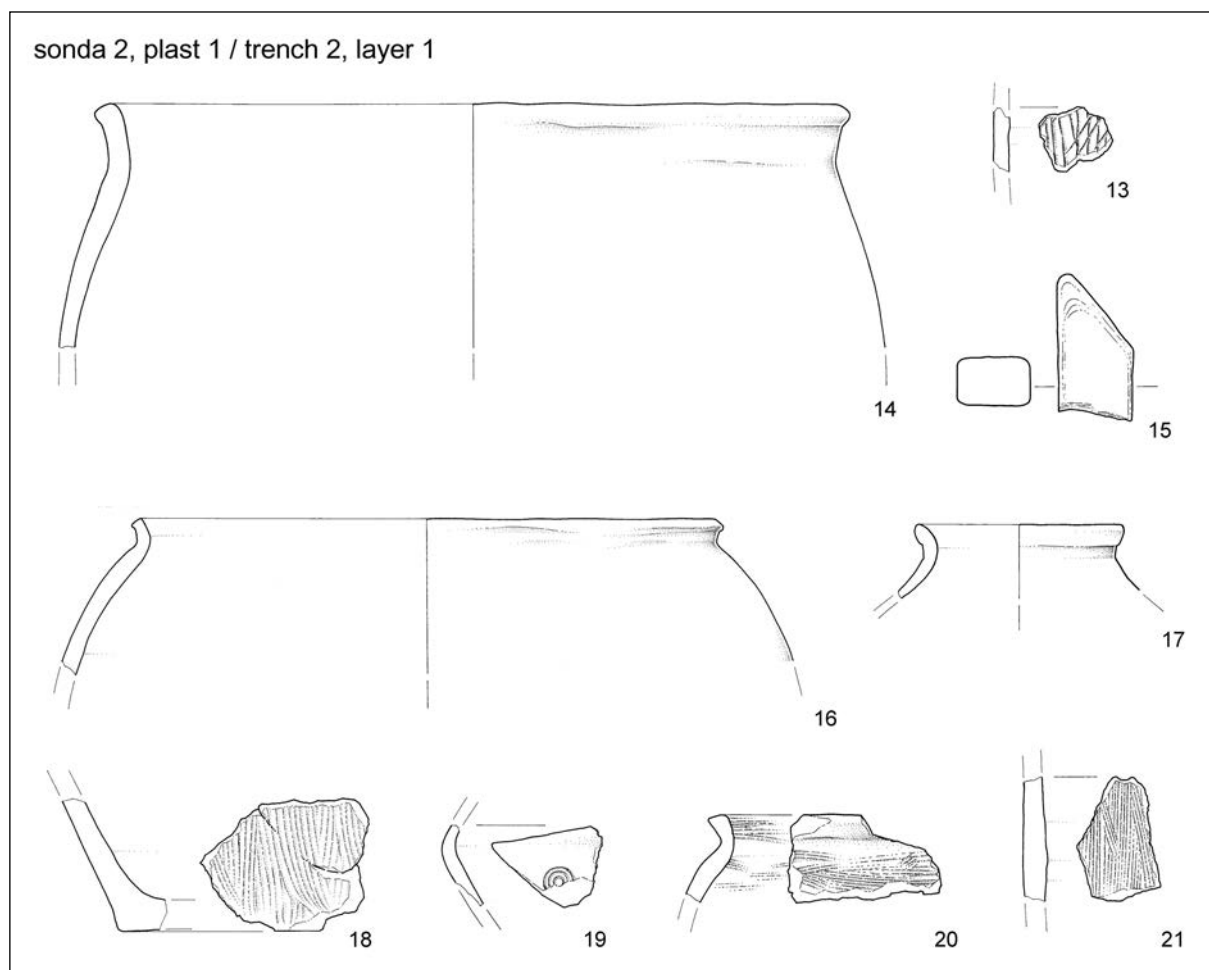
Naselje je bilo odkrito pri terenskem pregledu leta 1994. Poleti 1997 so sodelavci Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na*

Dolenjskem na Gradišči izkopali tri sonde: dve na višji in eno na nižji vzpetini. Naselbinske strukture – izjema je poravnava skalnate osnove – niso bile odkrite, skromni fragmenti keramike pa kažejo, da je bil vrh poseljen v poznem latenskem obdobju (stopnja Mokronog III), morda pa tudi v starejši železni dobi (Pavlin, Dular 2007, 80 s).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 275, sl 179.

Pavlin, Dular 2007, 80 s.



Sl. 88/3: Gradišca pri Jelšah; najdbe iz sonde 2 (po Pavlin, Dular 2007).

Kat. št.: 89

Najdišče: Dobravčev vinograd.

Kraj: Velika Kostrevnica.

TTN5: Višnja Gora 6; *GKY:* 490900 – *GKX:* 97975.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Grobišče se je razprostiralo na pobočju (parc. št. 1461 k.o. Liberga) vzhodno od vasi Velika Kostrevnica (glej *sl. 86/1; 89/1*). Leta 1994, ko je bil opravljen terenski pregled, je bilo območje zatravljeno, kasneje pa so na njem zgradili hišo.

Potek raziskav

Okoli leta 1933 so pri rigolanju za vinograd kmeta Dobravca na zgoraj omenjeni parceli naleteli na 3 skeletne grobove s pridatki (*vir 1*). Očitno gre za plano nekropolo, ki pa je bila večinoma že uničena. Na to lokacijo se najverjetneje nanaša Ložarjeva notica, v

kateri omenja izkopanine v Veliki Kostrevnici (*Ložar 1933, 48*). Najdbe je objavil France Stare, ki domneva na platoju nad grobiščem (parc. št. 1460) tudi naselbino (*Stare 1953a, 266 s*). Ta podatek z obhodom terena nismo mogli potrditi.

Morda je bila na tem najdišču najdena tudi bronasta nanožnica, ki jo je že leta 1897 za dunajski Naravoslovni muzej kupil Jernej Pečnik (*Dular 2003, 155*).

Arhivski vir

(*vir 1*) F. Stare, Okolica Šmartna pri Litiji v predzgodovinski dobi, 5 (Arhiv Arheološkega oddelka NMLj, št. 14).

Literatura

Dular 2003, 155, t. 3: 1.

Dular, Tecco Hvala 2007, 275.

Ložar 1933, 48.

Stare 1953a, 266 s, t. 7: 3, 8: 1–4.

Stare, V. 1975, Velika Kostrevnica. – V: ANSL, 203.



Sl. 89/1: Dobravčev vinograd v Veliki Kostrevnici; pozicija grobišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 90

Najdišče: Podbukovje.

Kraj: Lupinica.

TTN5: Višnja Gora 17; GKJ: 491964 – GKX: 96820.

Tip najdišča: gomilno grobišče (2 gomili).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Južno od Hostnikove kmetije sta na gozdnatem grebenu dve gomili (*sl. 90/1*). Omenja ju že France Stare, ki navaja, da ju je kopala vojvodinja Mecklenburška (*vir 1*).

Mere:

gomila 1: premer 9 m, višina 1 m (prekopana).

gomila 2: premer 16 m, višina 2 m (prekopana).

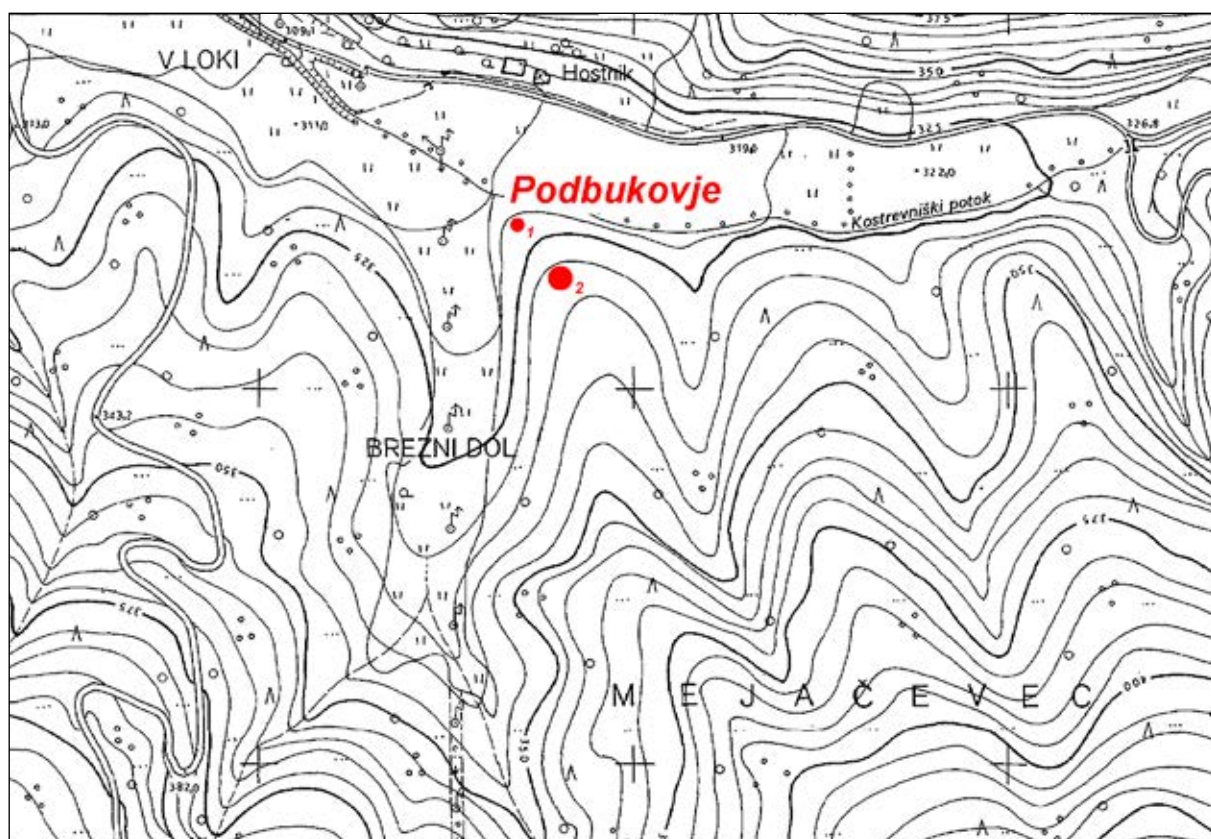
Arhivski vir

(*vir 1*) F. Stare, Okolica Šmartna pri Litiji v predzgodovinski dobi, 6 (Arhiv Arheološkega oddelka NMLj, št. 14).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 275.

Stare, V. 1975, Lupinica. – V: ANSL, 203.



Sl. 90/1: Podbukovje pri Lupinici; poziciji gomil (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 91*Najdišče:* –*Kraj:* Vinji Vrh.*TTN5:* Višnja Gora 18; *GKY:* 493862 – *GKX:* 95276
(središče naselja).*Tip najdišča:* posamična najdba.*Datacija:* pozna bronasta doba.*Opis*

Okoli leta 1886 je neki kmet v vinogradu na Vinjem vrhu pri Obli Gorici našel bronast meč, ki ga je Jernej Pečnik pridobil za Deželni muzej (*vir 1*; *Deschmann 1888, 81*; *Pečnik 1904, 29*). Točna lokacija najdbe ni znana (*sl. 91/1*).

Arhivski vir

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 120 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Deschmann 1888, 81.

Dular, Tecco Hvala 2007, 275.

Pečnik 1904, 29.

Stare, V. 1975, Obla Gorica. – V: *ANSL*, 203.

Šinkovec 1995, 107, t. 30: 211.



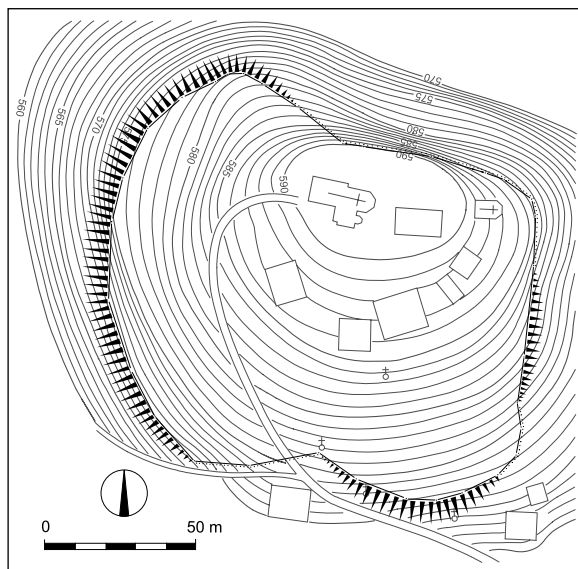
Sl. 91/1: Vinji vrh; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 92*Najdišče:* Gradišče.*Kraj:* Primskovo.*TTN5:* Višnja Gora 28; *GKY:* 493492 – *GKX:* 93145.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* bakrena doba, pozna bronasta doba, starejša železna doba, mlajša železna doba, poznoantična doba.*Opis*

Gradišče na Primskovem je dominanten vrh (590 m) sredi gričevja, ki s severne strani obroblja Temeniško dolino (sl. 92/1). S treh strani je težko dostopen, saj se proti severu, zahodu in jugu njegova pobočja strmo spuščajo v grape Hruščevce, Mišnice in Laniškega potoka. Dostop z vzhoda je lažji. Na tej strani se namreč Gradišče preko manjšega sedla pri Kopačiji združi s podolgovatim grebenom, po katerem pripelje nanj asfaltirana cesta (sl. 92/3).

Na vrhu Gradišča stoji cerkev Sv. Marije z župniščem in pripadajočimi gospodarskimi poslopji. Okoli cerkve je manjše pokopališče za okoliške vasi.

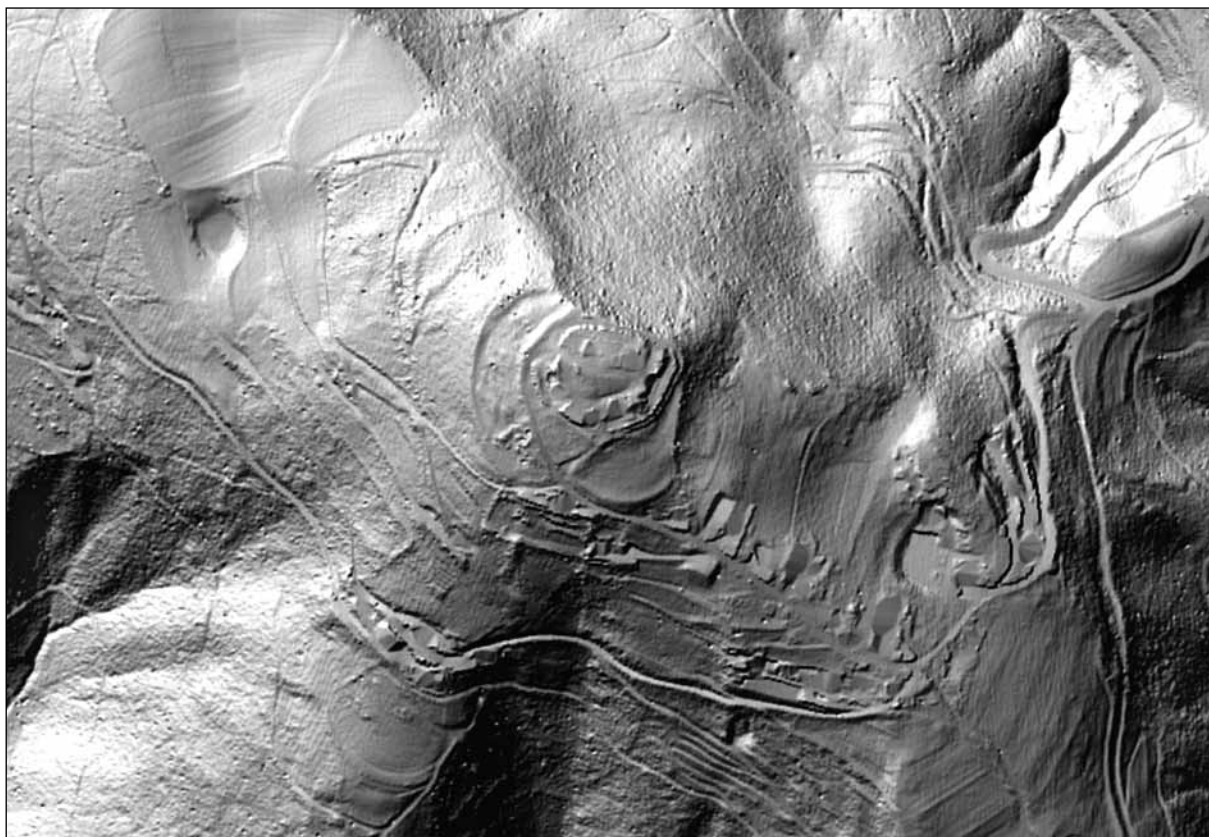
Obod naselja je na zahodni strani ohranjen kot široka ježa, za katero se v notranjosti širi terasa (sl. 92/2, 92/4). Ko na južni strani doseže pot, izgine v pobočju, tako da od tu naprej vse do kapelice obod ni več ohranjen. Verjetno so ga uničili pri gradnji poti.



Sl. 92/2: Gradišče na Primskovem; načrt naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 92/1: Gradišče na Primskovem; pogled na naselje z jugozahoda. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 92/3: Gradišče na Primskovem; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M: = 1:5000.



Sl. 92/4: Gradišče na Primskovem; zahodni rob naselja. Foto Janez Dular (1989).



Sl. 92/5: Gradišče na Primskovem; sonda 1, škarpa in zid 1. Foto Primož Pavlin (1998).

Vzhodno od kapelice se nad cesto rob naselja zopet pojavi. Nato mu lahko sledimo do bližnje počitniške hišice, kjer je krajša vrzel, dobro viden pa je zopet odsek, ki teče preko vzhodnega pobočja hriba. Na severni strani obzidje ni več ohranjeno. Ta predel je bil spremenjen pri gradnji cerkvenega kompleksa, ki ga obdajajo kamnite škarpe.

Vhod v naselje je bil najverjetneje na mestu, kjer pripelje na vrh sedanja pot. Dostopi z drugih strani so namreč manj primerni.

Potek raziskav

Gradišče na Primskovem omenja že Jernej Pečnik (*vir 1*; Pečnik 1904, 29). Leta 1998 so sodelavci Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* sondirali zahodni obod naselja

(*sl. 92/5, 92/6*). Odkriti so bili ostanki fortifikacijskih struktur, na osnovi najdb pa je bilo ugotovljeno, da je bil vrh obljuden v več obdobjih (bakrena doba, pozna bronasta doba, starejša železna doba, mlajša železna doba, poznoantična doba).

Arhivski vir

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 15 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 276, sl. 180.

Pečnik 1904, 29.

Knez 1975, Primskovo. – V: ANSL, 1975, 234.



Sl. 92/6: Gradišče na Primskovem; sonda 1, južni profil. Foto Primož Pavlin (1998).

Kat. št.: 93*Najdišče:* Namrova hosta.*Kraj:* Zaboršt pri Šentvidu.*TTN5:* Višnja Gora 26; GKY: 490405 – GKX: 91205.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

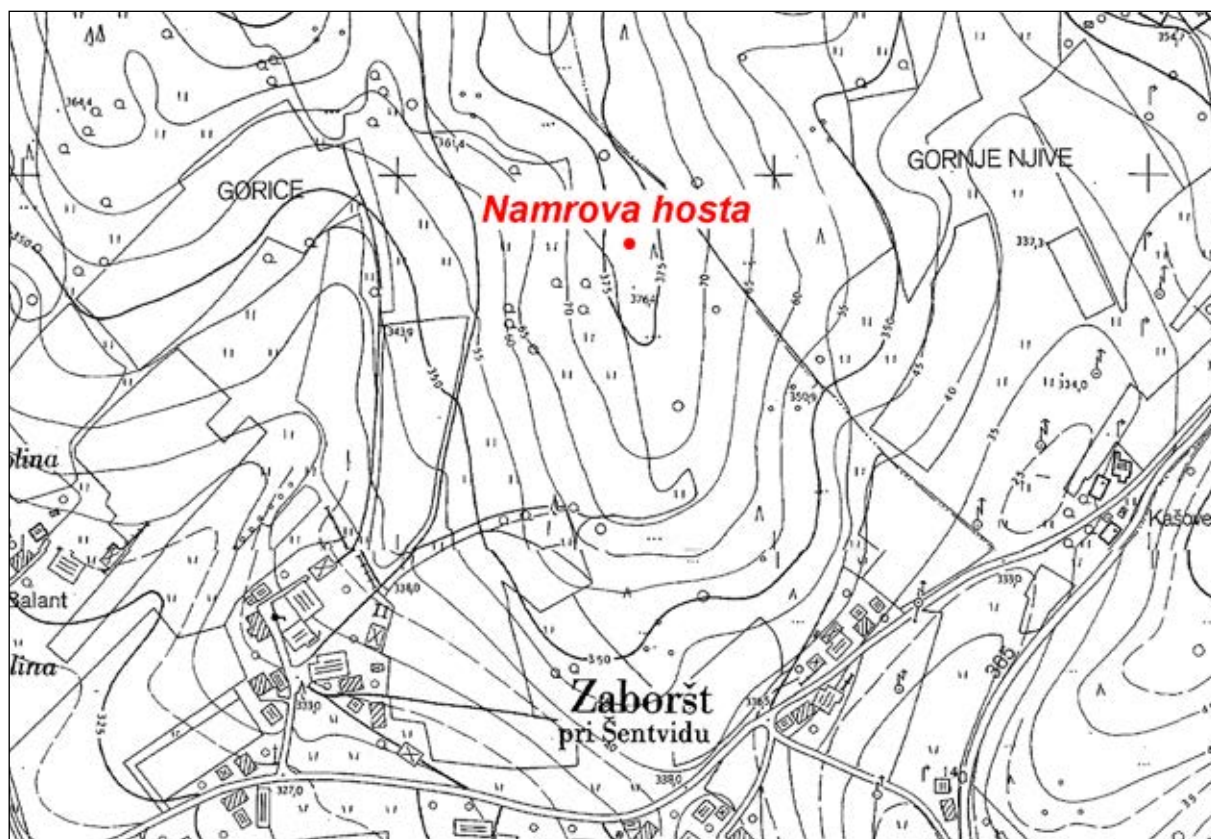
Severovzhodno od Zaboršta pri Šentvidu je na vrhu gozdnatega grebena 8 m široka in 0,5 m visoka gomila (*sl. 93/1*).

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1997.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 276.



Sl. 93/1: Namrova hosta pri Zaborštu pri Šentvidu; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 94*Najdišče:* Samostan.*Kraj:* Stična.*TTN5:* Višnja Gora 34; GKY: 485249 – GKX: 90295.*Tip najdišča:* neutrjeno naselje.*Datacija:* železna doba.*Opis*

Leta 2003 so v sklopu raziskav, ki jih je v stiškem samostanu izvajal Restavratorski center Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, opravili manjše

izkopavanje na območju vrta tamkajšnjega križnega hodnika (*sl. 94/1*). Odkriti so bili temelji lavatorija, v globini 1 m pod površino pa še suhozid, ki je po usmerjenosti odstopal od tlorisa samostanskega kompleksa. Ob zidu so našli razbito lončenino, kos peščenjaka (žrmelj?), sledi oglja in ožgane gline. Vodja izkopavanja Marko Frelih je ostaline datiral na začetek starejše železne dobe (*Frelih 2006, 31*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 276.

Frelih 2006, 31.



Sl. 94/1: Samostan v Stični; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO).

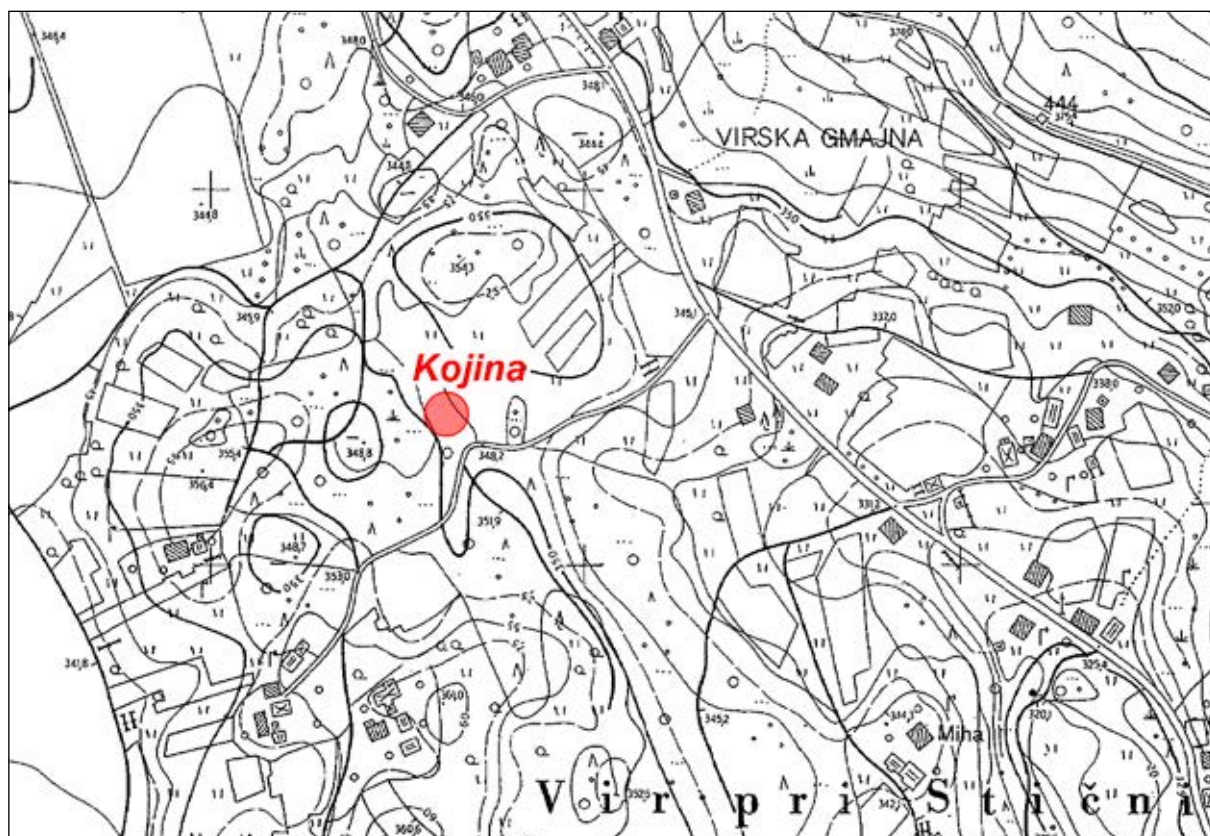
Kat. št.: 94A*Najdišče:* Kojina.*Kraj:* Vir pri Stični.*TTN5:* Višnja Gora 34; GKY: 485656 – GKX: 89609.*Tip najdišča:* metalurški obrat.*Datacija:* mlajša železna doba.*Opis*

Leta 2011 so bili ob gradnji novega stanovanjskega naselja na severnem robu vasi odkriti ostanki manjšega kurišča, peč in jamo z ostanki žindre, ki kažejo, da se je tu odvijala najverjetneje metalurška dejavnost (*sl. 94A/1*). Skromni fragmenti keramike narekujejo datacijo objektov v pozno latensko obdobje (*Pergar 2014b, 288; Grahek 2017, 201 s.*).

Literatura

Grahek 2017, 201 s.

Pergar 2014b, 288.



Sl. 94A/1: Kojina v Viru pri Stični; pozicija objekta (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 95*Najdišče:* Gradišče.*Kraj:* Mekinje nad Stično.*TTN5:* Višnja Gora 35; *GKY:* 486621 – *GKX:* 90858.*Tip najdišča:* neutrjeno naselje.*Datacija:* pozna bronasta doba.*Opis*

Gradišče, na katerem stoji podružnična cerkev sv. Miklavža (519 m), je kopast vrh, ki se dviga vzhodno od vasi Mekinje nad Stično (*sl. 95/1, 95/2*). Na njem so bile nekoč njive, danes pa je tu travnik. Naselje nima ohranjenega oboda, zato mu težko določimo velikost in obliko. Vse kaže, da sodi med tisto skupino selišč, ki niso bila obdana s kamnitimi obzidji. Če je morda naselje obdajala lesena ograda, bi bilo potrebno dognati z izkopavanjem.

Sam vrh je prostran, zato je bil primeren za poselitev. Na južnem pobočju je pod cerkvijo nekaj lepih teras, ki pa so najverjetneje nastale z obdelovanjem polj.

V krtinah je moč najti drobce lončenine in prežganega ilovnatega ometa.

Potek raziskav

Gradišče omenjata že Dežman in Hochstetter (*Deschmann, Hochstetter 1879, 31*), znano pa je bilo tudi Jerneju Pečniku (*Pečnik 1904, 29, 140*). Leta 1952 je Narodni muzej (Jože Kastelic) na Gradišču izkopal dve manjši sondi. V prvi je bilo najdeno le recentno gradivo, v drugi pa tudi nekaj prazgodovinskih keramičnih fragmentov, na osnovi katerih je moč naselje na Gradišču okvirno postaviti v pozno bronasto dobo (*Gabrovec 1994a, 32, 216*).

Literatura

Deschmann, Hochstetter 1879, 31.

Dular, Tecco Hvala 2007, 276.

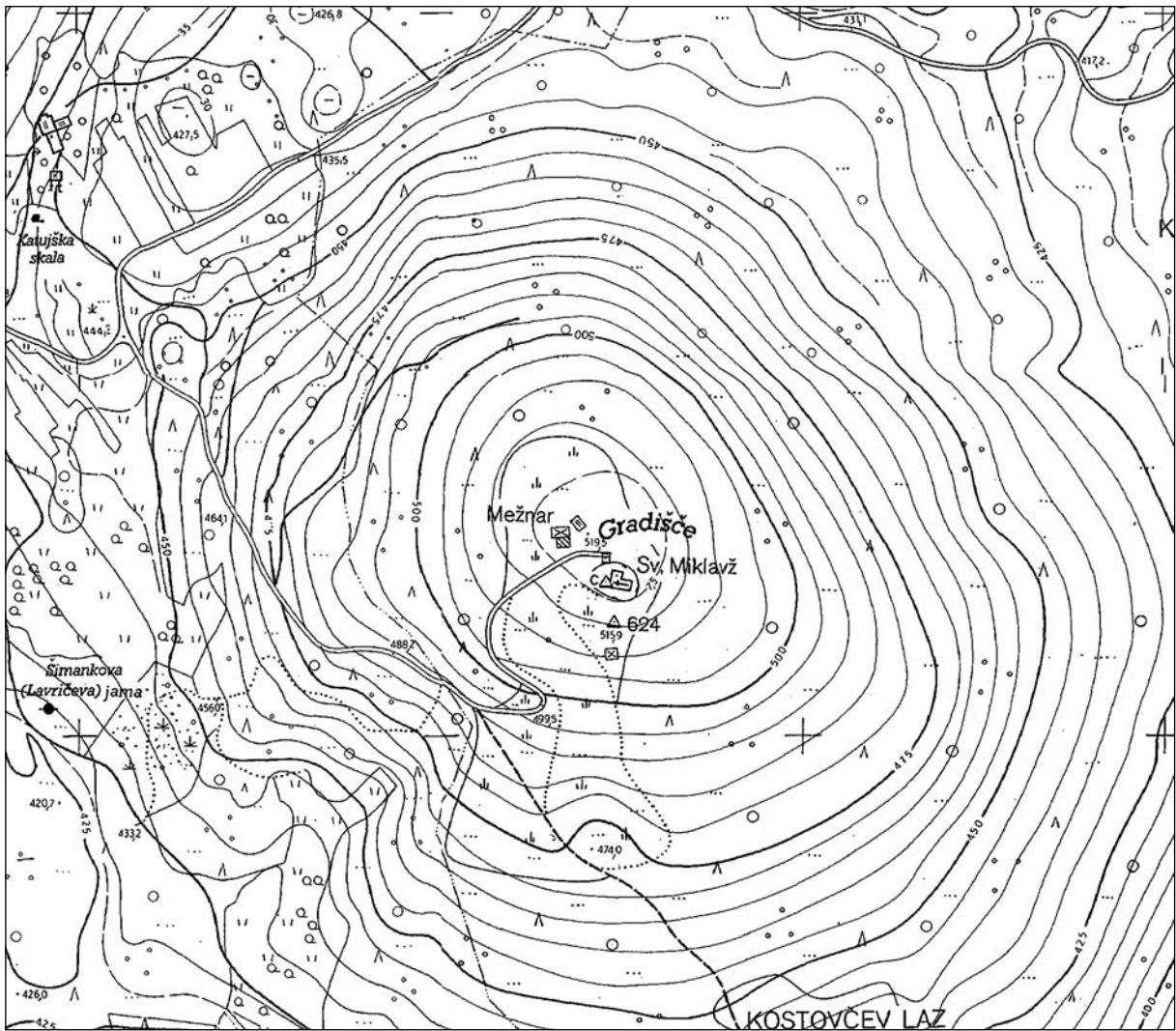
Gabrovec 1975, Petrušnja vas. – V: ANSL, 199.

Gabrovec 1994a, 32, 216.

Pečnik 1904, 29, 140.



Sl. 95/1: Gradišče pri Mekinjah nad Stično; pogled na naselje z juga. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 95/2: Gradišče pri Mekinjah nad Stično; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M: = 1:5000.

Kat. št.: 96

Najdišče: Cvinger.

Kraj: Vir pri Stični.

TTN5: Višnja Gora 34, Višnja Gora 35; GKY: 486498 – GKK: 089655.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba, mlajša železna doba.

Opis

Naselje leži na širokem pomolu, ki je približno 30 m višji od bližnje okolice. Nanj pripelje več poti, najobičajnejši dostop pa je po cesti iz Stične. Naselje ima nepravilno ovalno obliko in je dolgo 800 m in široko nekaj čez 400 m (sl. 96/2, pril. 96/1). Njegov obod je zelo jasen. V južnem delu se je ohranil kot rob lepe terase, v severni polovici pa preide v močan okop, ki doseže skoraj 6 m višine. Nekdanje obzidje je bilo uničeno le na dveh mestih: ob Kavčevi domačiji, ki stoji tik za robom naselja in na prevoju, kjer pripelje na Cvinger sedanja cesta iz Stične.

Notranjost naselja je s prečnim nasipom razdeljena v dva dela. Po južni, nekoliko nižji polovici se širijo njive in travniki. Svet je prostran, vendar ne povsem raven, saj se po sredini vleče apnenčast greben, ki se postopoma dvigne v rahlo vzpetino. Na vzhodni strani se teren spusti v razmeroma široko kotanjo, kjer so zaradi debelejšega sloja prsti njive.

Severna polovica Cvingerja je zakrasela in bolj razgibana. V glavnem jo porašča gozd. Travniki (nekoč njive) se širijo le na terasi in v večji kotanji tik za prečnim obzidjem. Severno od tod se svet dviga, zato je bilo v tem predelu za poselitev bolj malo ugodnega prostora. Izjema je ožja terasa na zahodni strani naselja, na kateri so, kot so pokazale raziskave, stale hiše. Zdi se, da je naselje segalo tako daleč na sever predvsem zaradi oblikovanosti tal. Okop so namreč postavili na robove tamkajšnjih kraških vrtač, ki so jih učinkovito vključili v obrambni sistem.

Vhodov v naselje je bilo verjetno več. Prvega lahko domnevamo na vzhodni strani, kjer pripelje na Cvinger kolovoz, drugega za Kavčevo domačijo (tudi tu je sedaj široka pot) in tretjega na mestu, kjer je speljana cesta iz Stične. Vsi trije dostopi so močno preoblikovani, zato ne vemo, če so pod sedanjimi potmi še ohranjene prazgodovinske ostaline.

Potek raziskav

Prve omembe Cvingerja nad Virom pri Stični imamo že iz prvih desetletij devetnajstega stoletja. Zanj se je zanimal komisar pri Napoleonovih armadah francoski arheolog E. M. Siauve, ki je za antične starine navdušil Žigo Zoisa in Valentina Vodnika. Z Vodnikom sta leta 1809 obiskala tudi Stično in takrat je bil, kot je moč razbrati iz ohranjenih virov, najverjetneje narejen prvi načrt naselja. Žal se ni ohranil. Zanimanje za Cvinger je povezano s prizadevanjem takratnih zgodovinarjev,



Sl. 96/1: Cvinger nad Virom pri Stični; Stratilov načrt naselja iz leta 1824 (po Dular 1992).

da bi locirali kraje, ki jih omenjajo antični pisani viri – v našem primeru Metula (Dular 1992, 38 s; Gabrovec 1994a, 14 ss).

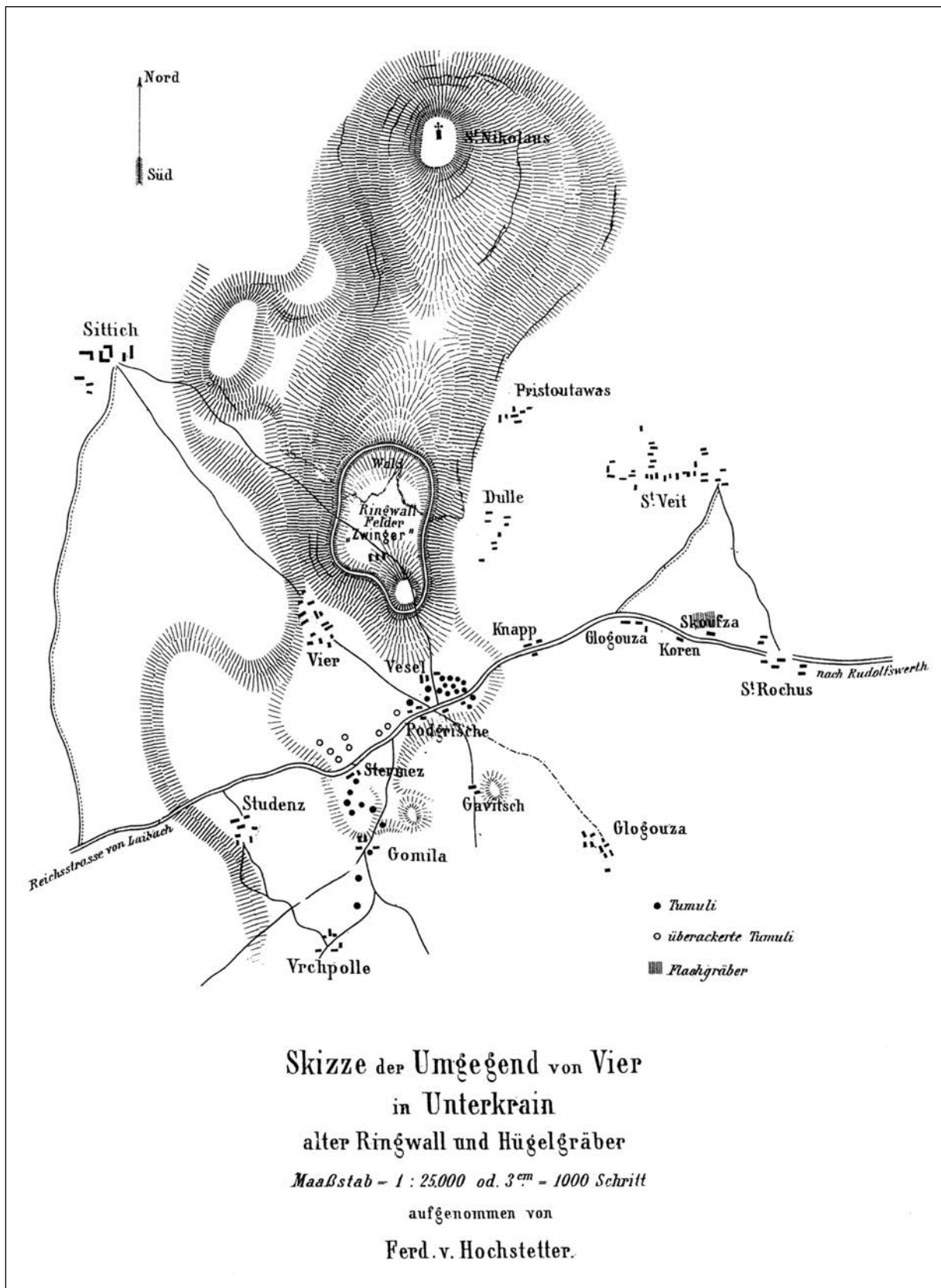
Naslednji strokovni opis stiškega naselja in gomil je izšel leta 1827 izpod peresa J. H. Stratila, ki je bil gozdar sekvestriranega posestva stiškega samostana (Stratil 1827, 41 ss). Njemu se moramo zahvaliti tudi za prvi natančni načrt naselja, ki je bil narejen leta 1824 in ga hrani Arhiv Slovenije (sl. 96/1).

Stiško okolico sta leta 1878 obiskala tudi Dežman in Hochstetter. Ob tej priliki je Hochstetter izdelal načrt (sl. 96/3), na katerega je vrisal naselji Gradišče pri Mečinjah nad Stično in Cvinger nad Virom pri Stični ter gomile ob njegovem vznožju (Deschmann, Hochstetter 1879, 30 ss, Taf. 20). Podrobneje pa se takrat z naseljem nista ukvarjala.

Tako je moralo preteči skoraj stoletje, da so na naselju stekla prva sistematična izkopavanja. Cvinger nad Virom pri Stični je med letoma 1967 in 1974 skupaj s strokovnjaki iz tujine raziskoval Narodni muzej Slovenije. Dela so bila osredotočena na obod naselja, ki so ga raziskali z dvaindvajsetimi sondami. Tako smo dobili dober vpogled v utrdbene sisteme (sl. 96/4–7) in časovni razpon naselja, ki je bilo zgrajeno v enem



Sl. 96/2: Cvinger nad Virom pri Stični; lidarski posnetek naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M: = 1:5000.



Sl. 96/3: Cvinger nad Virom pri Stični; Hochstetterjev načrt naselja in gomil (po Deschmann, Hochstetter 1879).



Pril. 96/1: Cvinger nad Virom pri Stični; načrt naselja
 (po Dular, Tecco Hvala 2007). M: = 1:2500.



Sl. 96/4: Cvinger nad Virom pri Stični; sonda 10, zunanja fronta zidu II (po Gabrovec 1994a).



Sl. 96/5: Cvinger nad Virom pri Stični; sonda 17, notranji fronti zidu I in zidu II (po Gabrovec 1994a).



Sl. 96/6: Cvinger nad Virom pri Stični; sondi 12–13, zid II (po Gabrovec 1994a).



Sl. 96/7: Cvinger nad Virom pri Stični; sonda 10, zunanja fronta zidu II z režo za stojko (po Gabrovec 1994a).

zamahu v 8. stoletju pr. Kr., nato pa je ostalo obljudeno s krajšim predahom v srednjelatenskem obdobju vse do prihoda Rimljanov. Rezultate raziskav je skupaj s sodelavci v posebni publikaciji objavil Stane Gabrovec (*Gabrovec 1994a*).

Pripadajoča grobišča ležijo vzhodno, južno in zahodno od naselja (*sl. 96/8*).

Literatura

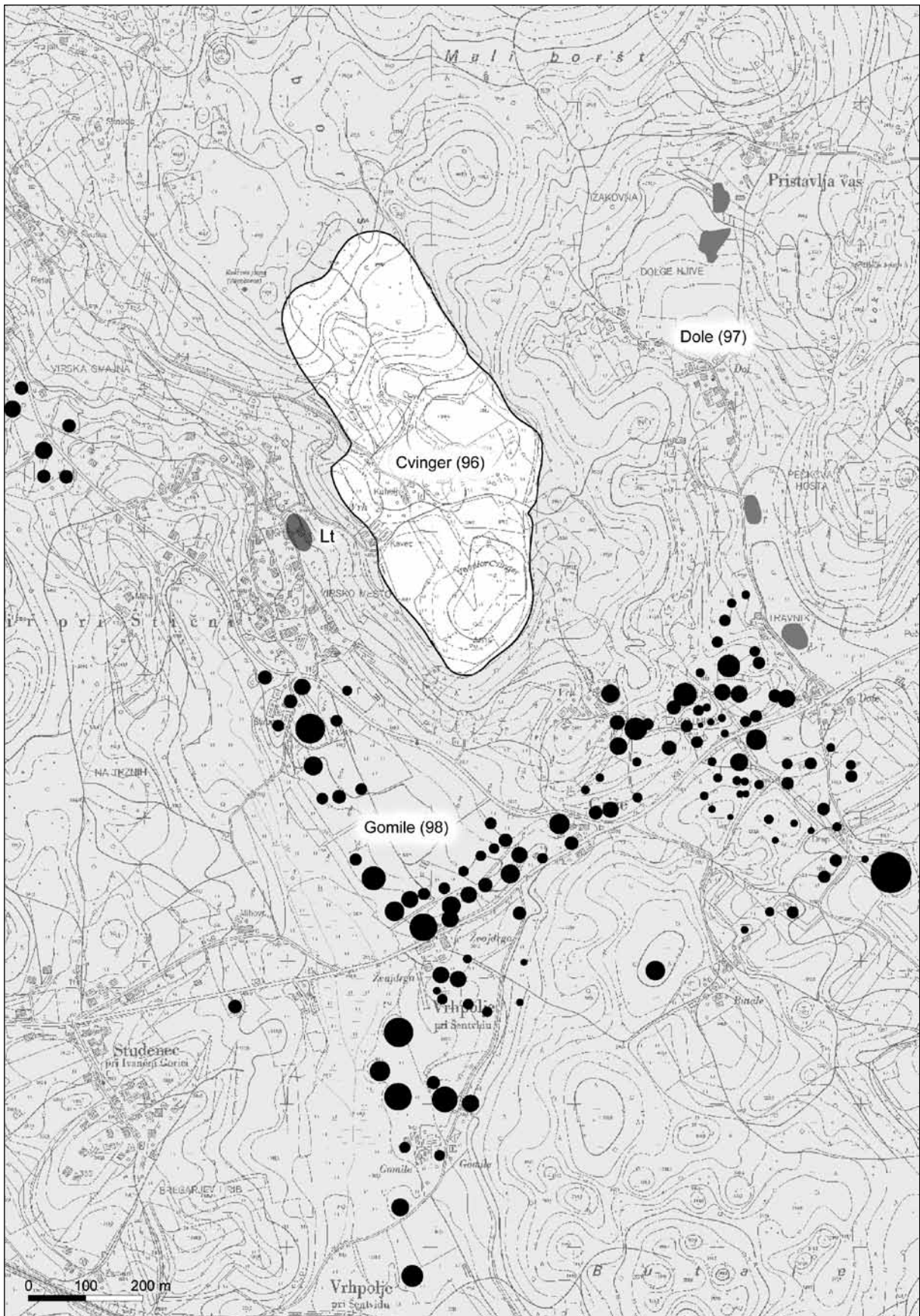
Deschnann, Hochstetter 1879, 30 ss, Taf. 20.

Dular 1992, 38 s, sl. 1–4.

Dular, Tecco Hvala 2007, 166, sl. 93 in 276, pril 4.

Gabrovec 1994a.

Stratil 1827, 41 ss.



Sl. 96/8: Situacijski načrt najdišč v okolici naselja Cvinger nad Virom pri Stični (dopolnjeno po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:10000.

Kat. št.: 97

Najdišče: Dole.

Kraj: Pristavljva vas.

TTN5: Višnja Gora 35; GKY: 487075 – GKX: 089429.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba, rimska doba.

Opis

Plano grobišče z žganimi grobovi se je širilo po travnikih in njivah na obeh straneh ceste, ki pelje iz Dol v Pristavljvo vas. Tu so že leta 1961 pri kopanju vodovodnega jarka zadeli na dva grobova (Šribar 1960–1961, 232 ss; pozicija na *sl. 97/1A, B*), novi pa so prišli na dan tudi kasneje pri oranju, gradnji hiš in kopanju jam za sadno drevje (Gabrovec 1994a, 40). Sodeč po tem, da

se najdbe pojavljajo vzdolž poti na razdalji, ki je večja od enega kilometra, se je tu verjetno širilo več manjših grobišč in sicer iz starohalštatskega in rimskega obdobja. Žal je bilo doslej na celotnem območju strokovno dokumentiranih le nekaj grobov: poleg omenjenih dveh, ki ju je izkopal Šribar, še en prazgodovinski in trije antični grobovi, na katere so leta 1981 naleteli pri kopanju jam za sadno drevje na Košakovem vrtu (Možina 1983, 214 in 231; pozicija na *sl. 97/1C*).

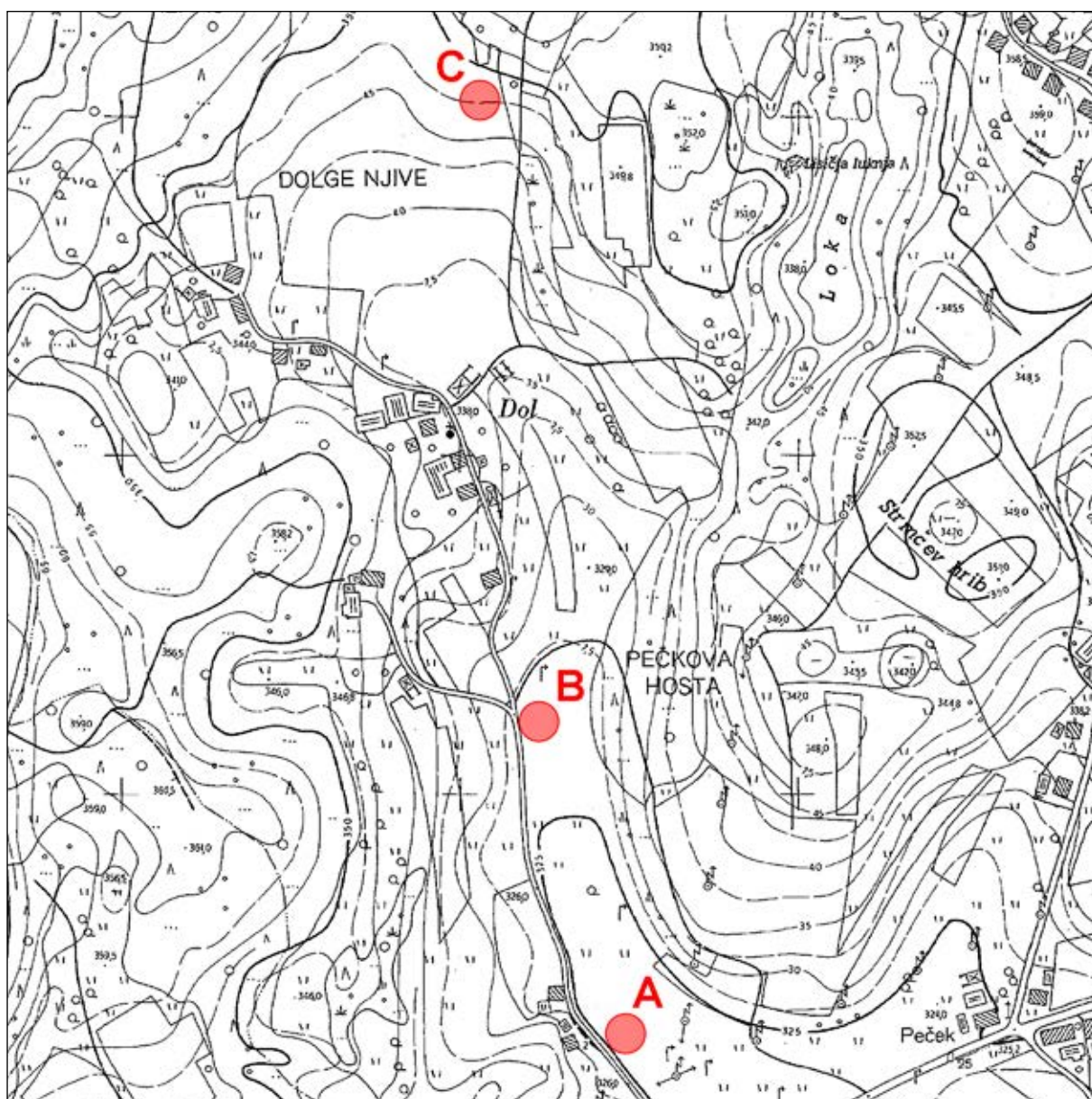
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 166, sl. 93 in 276.

Gabrovec 1994a, 40.

Možina 1983, 214 in 231.

Šribar 1960–1961, 232 ss.



Sl. 97/1: Dole pri Pristavljvi vasi; pozicije grobišč (osnova: TTN5 © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 98*Najdišče:* Gomile.*Kraj:* Griže pri Stični.*TTN5:* Višnja Gora 34, Višnja Gora 35; *GKY:* 486430 – *GKX:* 88635.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (125 gomil), plano grobišče.*Datacija:* starejša železna doba, mlajša železna doba.*Opis*

Gomilno grobišče se razprostira v širokem loku pod utrjenim naseljem Cvinger nad Virom pri Stični. Ker je med skrajnima koncema nekropole več kot poldrugi kilometer, ni čudno, da se v literaturi kot najdišča pojavljajo skoraj vsa imena bližnjih vasi in zaselkov: Vir, Studenec, Žvajdrga, Gomila, Vrpolje, Griže in Glogovica. Mi smo jih zaradi enotnega principa zavedli pod naselje Griže, ki ima v arealu nekropole središčno mesto.

Topografski pregled je pokazal, da je na tem razmeroma širokem prostoru, na katerem se danes širijo njive, travniki in gozd, približno 125 boljše ali slabše vidnih gomil. Točnega števila namreč ni mogoče ugotoviti, ker so bile nekatere v preteklosti razorane (*sl. 1, pril. 98/1*).

Potek raziskav

Zgodovino raziskovanj gomil v okolici Stične je izčrpno predstavil že Stane Gabrovec, zato lahko na tem mestu na kratko povzemamo njegove ugotovitve (*Gabrovec 1994a, 14 ss; Gabrovec 2008, 7 ss*).

Prvi je tu deloval major Nettelbach, ki je leta 1853 severno od ceste Ivančna Gorica – Radohova vas prekopal pet gomil (na *pril. 98/1* območje gomil 69–72). Med najdbami se omenja bogat s kamnitimi ploščami obložen grob, v katerem so bile zdrobljene posode, noži, steklene jagode, zapestnice, fragment kovinske posode, sledovi tkanine, zoglenelo lubje, sežgane kosti in nekaj človeških zob.

Leta 1878 sta Stično obiskala Dežman in Hochstetter, ki sicer nista izkopavala, pač pa je Hochstetter ob tej priliki izdelal prvo karto okolice Vira pri Stični, v katero je poleg naselja vrisal tudi gomile (glej *sl. 96/3*).

Do konca devetnajstega stoletja se nato v okolici Stične ni veliko dogajalo. Celo Jernej Pečnik, v tistem času najbolj aktiven izkopavalec arheoloških grobišč, se je tu mudil le krajši čas. Spoznal je, da so zaradi agresivne ilovice predmeti v gomilah slabo ohranjeni, zato morebitni izplen ne bi povrnil njegovega truda in sredstev. Septembra 1891 je na njivi Štefana Černivca



Sl. 98/1: Gomile v Grižah pri Stični; pogled na raziskane gomile 48–50 z zahoda. Foto: Janez Dular (2017).



Sl. 98/2: Gomile v Grižah pri Stični; izkopavanje vojvodinje Mecklenburške (gomila V – št. 50) si je leta 1913 ogledal Oskar Montelius (po Mahr 1934).

(na *pril. 98/1* območje gomil 87–92) izkopal skeletni, s ploščami obdan grob, v katerem so bile štiri posode, med njimi apulski krater. Nekaj tednov pozneje je prav tam izkopal še nekaj žganih grobov. Leta 1894 je poskusil srečo tudi na veliki gomili blizu Gomilarja (na *pril. 98/1* gomila 52), kjer pa je zadel le na velike količine pepela.

Glavna raziskovalka gomil ob vznožju Cvingerja ostaja tako vojvodinja Mecklenburška, ki je med letoma 1905 in 1914 prekopala 11 gomil (*sl. 98/2*). Stanetu Gabrovcu jih je večino uspelo umestiti v prostor. Korelacije so prikazane na priloženi tabeli (*sl. 98/3*). Na levi so oznake Mecklenburške, sledijo podatki o številu grobov in letu izkopa, v zadnjem stolpcu pa so nove številke gomil, ki omogočajo njihovo pozicioniranje na karti (*pril. 98/1*).

Mecklenburška	število grobov	leto izkopa	načrt (<i>pril. 98/1</i>)
gom. I	7	1905	gom. 49
gom. II	15	1910	gom. 27 oz. 36
gom. III	10	1912	gom. 93 ali 94
gom. IV (Trontelj)	55	1913	gom. 52
gom. V	20	1913	gom. 50
gom. VI	30	1913	gom. 55?
gom. VII (Spendal)	7	1913	gom. 27?
gom. VIII	2	1914	gom. 47
gom. IX (Vir)	27	1912	gom. 10
gom. X (Pece)	2	1912	glej najd. Pece
gom. XI (Glogovica)	3	1910	115?

Sl. 98/3: Gomile v Grižah pri Stični; korelacija oštevilčenja gomil.

Izkopano gradivo je doživelo usodo Mecklenburške zbirke in ga hrani Peabody Museum of Archaeology and Ethnology, Harvard University, Cambridge, *Massachusetts* (Tompa 1934, 57 ss; Polizzotti Greis 2005; Gabrovec 2008, 19 ss; Dular 2009, 30 ss). Objavil ga je P. S. Wells (Wells 1981, 45 ss). Nekaj izjemnih kosov, med drugim znamenit oklep iz gomile 52 (sl. 98/4), pa je vojvodinja poklonila nemškemu cesarju Wilhelmu II in jih danes hrani Museum für Vor- und Frühgeschichte v Berlinu (Teržan 2006, 263 ss).

Leta 1906 je na pobudo vojvodinje Mecklenburške eno od gomil prekopal A. Goetze, kustos berlinskega Etnografskega muzeja (Gabrovec 1978, 127 ss; Gabrovec 1994b, 219 ss). To je bila gomila 125 (pril. 98/1), ki je bila po izkopu na željo lastnika zemljišča zravnana in ni od nje na terenu ostalo nobenih sledov (sl. 98/5). Gradivo je prispelo v Berlin (Gabrovec et al. 2006, 226 ss; Gabrovec 2008, 23 ss).

V obdobju med obema vojnama sta gomile v okolici Stične kopala domačin Albin Hrast in ing. Ludvig Fedran. Večina najdb je prišla v Narodni muzej, med njimi inventar groba z okrašenim situlskim pokrovom, najden v gomili 76, in grob z oklepom, katerega pozicija ni čisto jasna – izkopan je bil v eni od gomil, ki so na karti (pril. 98/1) označene s št. 40, 41, 43 (Gabrovec et al. 2006, 154 ss; Gabrovec 2008, 32 s).

Po drugi svetovni vojni je Narodni muzej raziskal dve gomili. Prva (št. 48) je vsebovala 181 grobov ozi-



Sl. 98/4: Gomile v Grižah pri Stični; vojvodinja Mecklenburška med odkrivanjem groba z oklepom v gomili 52 (po Dular 2009).



Sl. 98/5: Gomile v Grižah pri Stični; Goetzejev posnetek gomil iz leta 1906: od leve proti desni gomile 125, 52 in 50 (po Gabrovec et al. 2006).

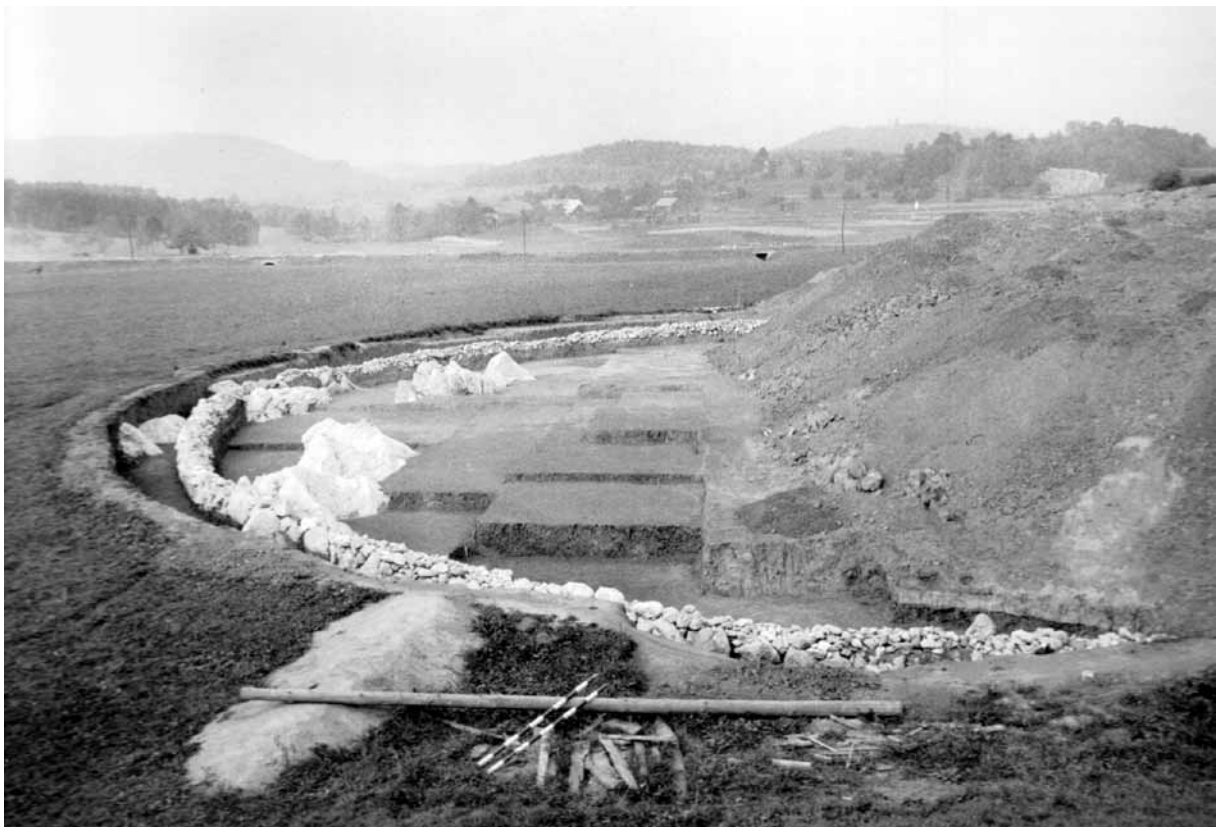
roma najdbenih skupkov. Druga (št. 5) je bila nekoliko manjša, v njej so registrirali 31 grobov. Izkop velike gomile (sl. 98/6), v katero so pokopavali več stoletij, je prinesel dragocene rezultate. Dobili smo namreč dobro dokumentiran vpogled v njeno strukturo oziroma način pokopavanja, hkrati pa so stratigrafske ugotovitve služile kot osnova za postavitve kronologije dolenske halštatske skupine (Gabrovec 1974, 163 ss). Moderna objava gradiva in najdbenih kontekstov je omogočila razširitev študij na druga področja, zlasti družbene strukture in kulturnih povezav (Gabrovec et al. 2006; Gabrovec, Teržan 2008).

Vedenje o stiški nekropoli pomembno dopolnjujejo rezultati zaščitnih izkopavanj, ki so potekala v letih 2013, 2014 in 2016 ob zahodnem vznožju naselja, ko so čez vas Vir pri Stični gradili kanalizacijsko omrežje. vzdolž tamkajšnjih gomil (pril. 98/1 – gomile 1–16), pa tudi med njimi so zadeli na žgane grobove, ki kažejo na obstoj planega grobišča iz začetka železne dobe. Kot ožji najdiščni prostor sta navedeni ledini Virski potok in Virska gmajna. Na novo sta bili ob doslej znanih registrirani tudi dve novi gomili: 1A (dvomljiva) in 6A (Grahek 2017 197 ss, sl. 1–2).

Izredno pomembno je bilo tudi odkritje treh poznolatskih grobov, ki so dokaz, da se je na terasi pod zahodnim robom Cvingerja raztezala plana nekropola z žganimi pokopi iz mlajše železne dobe (Grahek 2017 211 ss).

Literatura

- Dular 2009, 30 ss.
 Dular, Tecco Hvala 2007, 166, sl. 93 in 276, pril. 5.
 Gabrovec 1974, 163 ss.
 Gabrovec 1975, Stična. – V: ANSL, 197 s.
 Gabrovec 1978, 127 ss.
 Gabrovec 1994a, 14 ss.
 Gabrovec 1994b, 219 ss.
 Gabrovec et al. 2006.
 Gabrovec 2008.
 Gabrovec, Teržan 2008 (2010).
 Grahek 2017, 197 ss.
 Polizzotti Greis 2005.
 Teržan 2006, 263 ss.
 Tompa 1934, 57 ss.
 Wells 1981, 45 ss.



Sl. 98/6: Gomile v Grizah pri Stični; pogled na zahodni del gomile 48 (po Gabrovec et al. 2006).

Kat. št.: 99

Najdišče: Marjanov hrib.

Kraj: Studenec.

TTN5: Višnja Gora 34; GKY: 486047 – GKX: 88380.

Tip najdišča: neutrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba.

binske ostanke, ki sodijo najverjetneje v starejšo železno dobo (*sl. 99/1*). Odkrit je bil 2,5 m dolg zid iz nivojsko poravnanih ploščatih kamnov, od drobnih najdb pa velja omeniti fragmente žrnelj, žlindro, koščke staljenega bronu, brus, črepinje posod in prežgan ilovnat omet (*Svoljšak 2003b, 252; Svolfjšak 2008, 82 ss*).

Opis

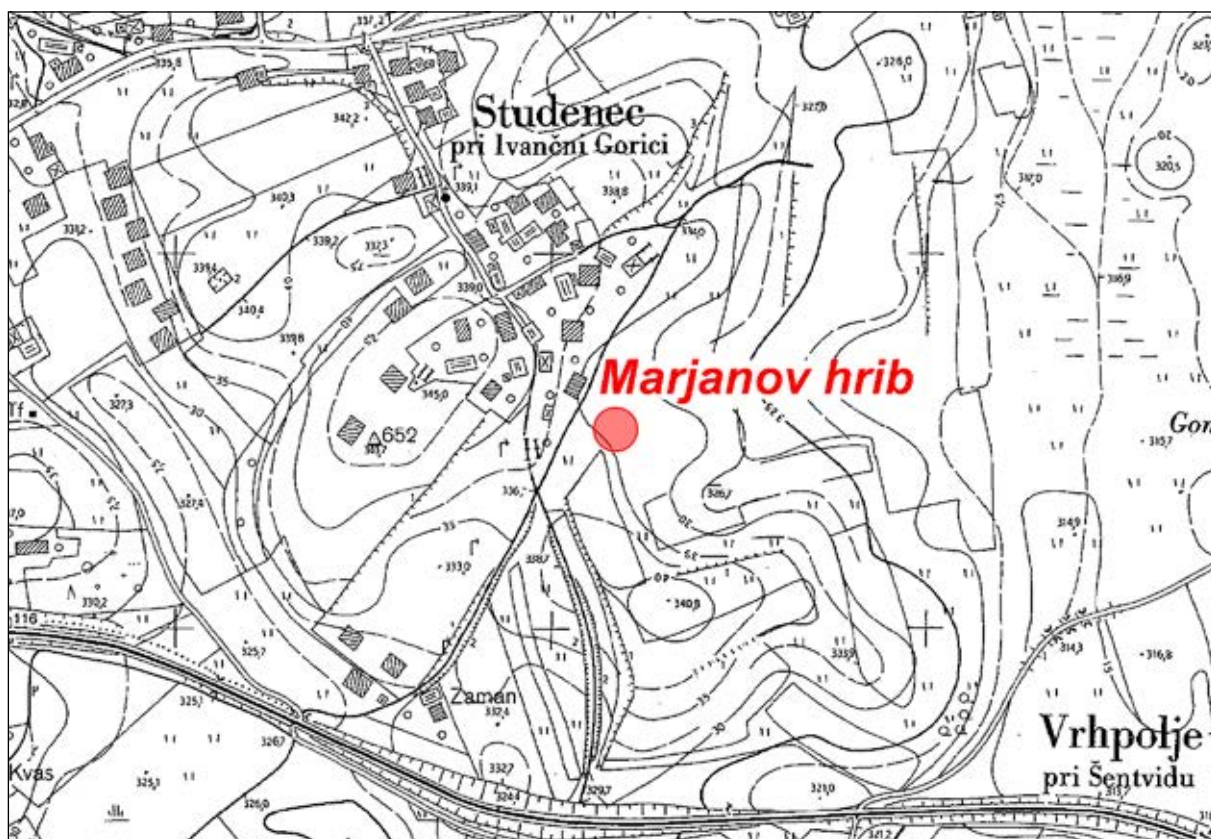
Pri gradnji obvoznice zahodno od vasi Studenec pri Ivančni Gorici so leta 1999 zadeli na skromne nasel-

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 276.

Svoljšak 2003b, 252.

Svoljšak 2008, 82 ss.



Sl. 99/1: Marjanov hrib pri Studencu; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 99A

Najdišče: Sv. Jožef.

Kraj: Ivančna Gorica.

TTN5: Višnja Gora 34; GKY: 485420 – GKX: 88182.

Tip najdišča: neutrjeno naselje.

Datacija: bronasta doba, starejša železna doba.

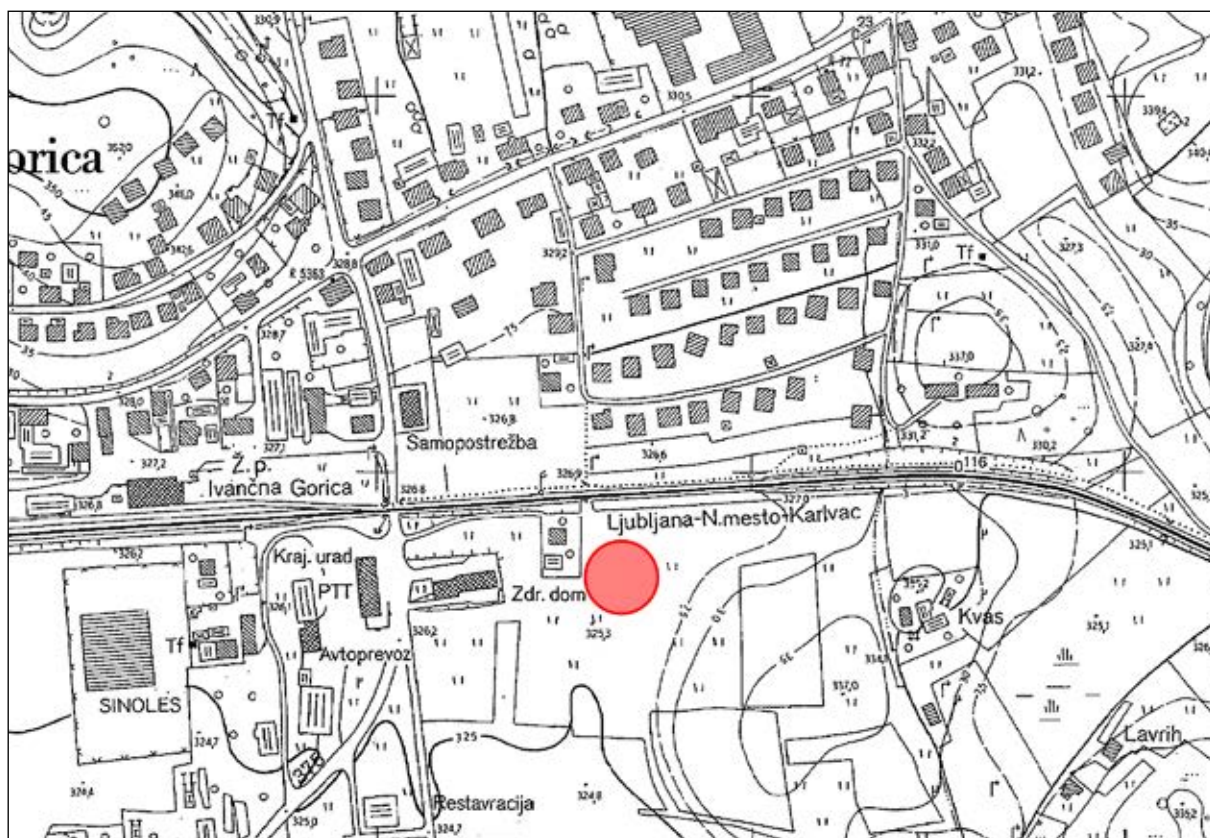
Opis

Leta 2009 je bila pri zaščitnem posegu na severnem in zahodnem vznožju vzpentine, na kateri stoji cerkev sv. Jožefa, ugotovljena struga nekdanjega potoka, v njenem

zasutju pa so v sekundarni legi ležali številni fragmenti keramike in dobro ohranjeni kovinski predmeti (sl. 99A/1). V strugo so najverjetneje spolzeli s pobočja griča, na katerem danes stoji cerkev. Sodeč po najdbah je bila vzpentina poseljena v mlajši in pozni bronasti pa tudi v starejši železni dobi. Iz tega časa je železna sulična ost in fibula z oblogo (Plestenjak, Bekljanov-Zidanšek, Vojakovič 2010, 96 ss).

Literatura

Plestenjak, Bekljanov-Zidanšek, Vojakovič 2010, 96 ss.



Sl. 99A/1: Sv. Jožef v Ivančni Gorici; pozicija raziskanega območja (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 100

Najdišče: Šrajeva hosta.

Kraj: Velike Pece.

TTN5: Višnja Gora 45; GKY: 487641 – GKX: 87573.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Zahodno od cerkve v Velikih Pecah je v gozdu na manjši vzpetini 15 m široka in približno 1 m visoka gomila (*sl. 100/1*). Julija 1912 jo je kopala vojvodinja Meckneburška in v njej našla dva grobova (*Mahr 1934, 127*). Gradivo je objavil P. Wells (*Wells 1981, 86*).

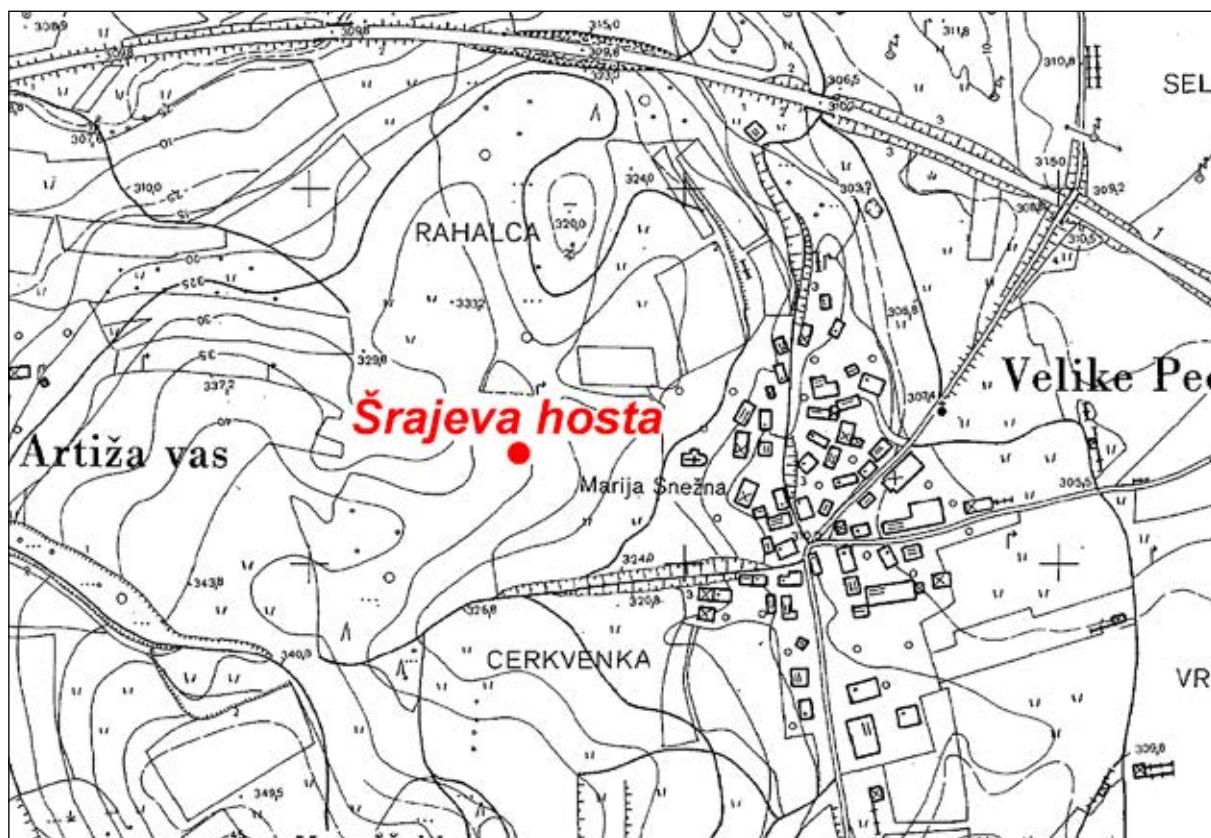
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 276.

Gabrovec 1975, Velike Pece. – V: ANSL, 200.

Mahr (ed.) 1934, 127.

Wells 1981, 86.



Sl. 100/1: Šrajeva hosta pri Velikih Pecah; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 101*Najdišče:* Brezovski klanec.*Kraj:* Radohova vas.*TTN5:* Višnja Gora 36; GKJ: 489078 – GKX: 89164.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (6 gomil).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Severno od ceste Radohova vas-Šentvid je na rahlo dvignjenem svetu manjše gomilno grobišče, ki šteje 6 razoranih gomil (*sl. 101/1, 101/2, 102/1*). Mere:

Gomila 1: premer 20 m; višina 2 m.

Gomila 2: premer 10 m; višina 0,5 m.

Gomila 3: premer 10 m; višina 0,5 m.

Gomila 4: premer 18 m; višina 0,7 m.

Gomila 5: premer 15 m; višina 0,5 m.

Gomila 6: premer 18 m; višina 1,5 m.

Potek raziskav

Grobišče ni bilo raziskovano. Pečnikova omemba gomil pri Radohovi vasi (*vir 1*) se najverjetneje nanaša prav na grobišče na Brezovskem klanecu.

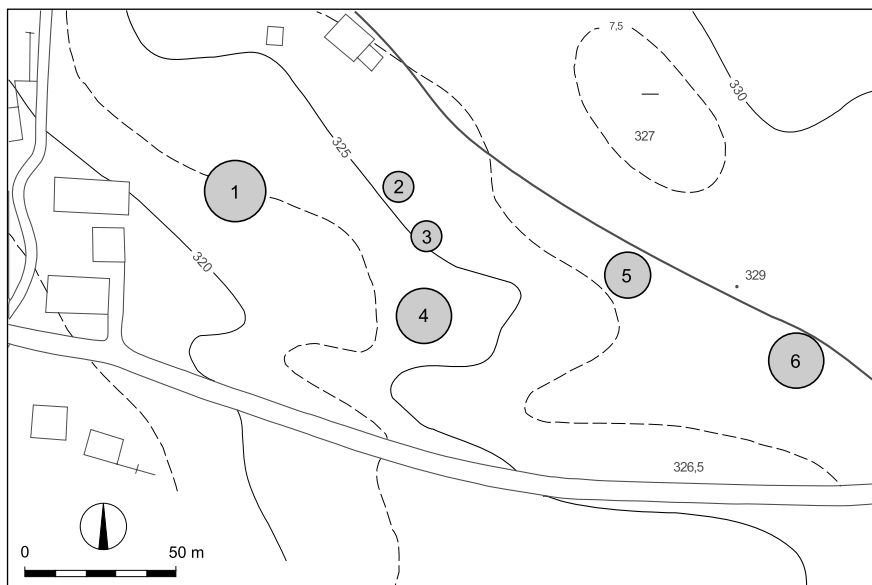
Arhivski vir

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 119 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 276 s, sl. 181.

Gabrovec 1975, Radohova vas. – V: ANSL, 199.



Sl. 101/1: Brezovski klanec pri Radohovi vasi; tloris grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 101/2: Brezovski klanec pri Radohovi vasi; gomila 6 z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (2019).

Kat. št.: 102

Najdišče: Vencljev hrib.

Kraj: Radohova vas.

TTN5: Višnja Gora 36; GKY: 489245 – GKX: 89436.

Tip najdišča: gomilno grobišče (2 gomili).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na vrhu Vencljevega hriba, imenovanem tudi Zlati vrh, sta v gozdu dve gomili (sl. 102/1, 102/2). Mere:

Gomila 1: premer 13 m; višina 0,5 m.

Gomila 2: premer 15 m; višina 1 m (na vrhu je sploščena – sled velikega vkopa).

Potek raziskav

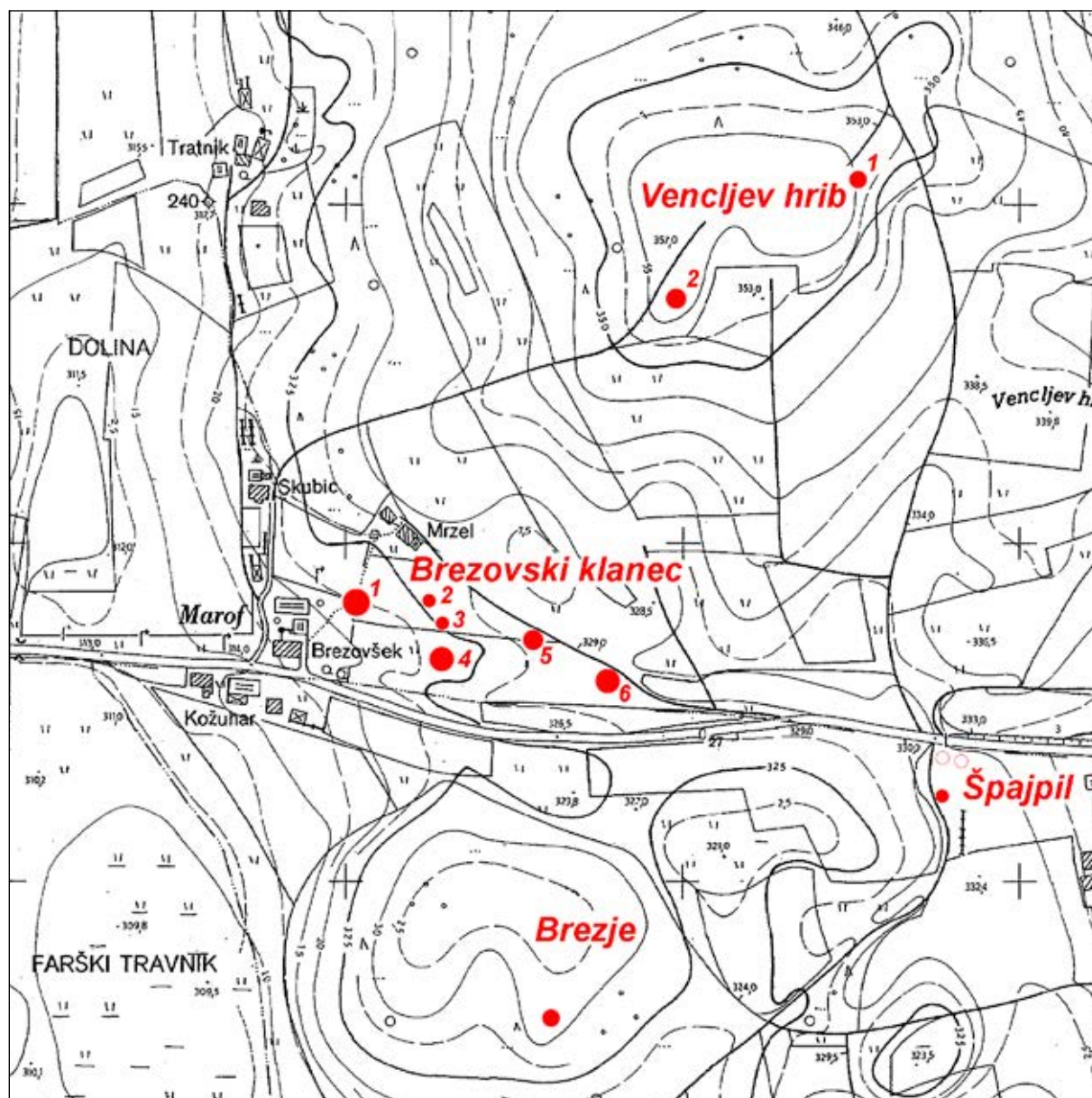
Gomile in naselje na Vencljevem hribu pri Radohovi vasi omenja Pečnik (Pečnik 1904, 29).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 277.

Gabrovec, Radohova vas. – V: ANSL, 199.

Pečnik, 1904, 29.



Sl. 102/1: Vencljev hrib, Brezovski klanec, Špajpil in Brezje pri Radohovi vasi; pozicije gomil (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 102/2: Vencļjev hrib pri Radohovi vasi; gomila 1 z jugozahoda. Foto: Janez Dular (2019).

Kat. št.: 103

Najdišče: Špajpil.

Kraj: Radohova vas.

TTN5: Višnja Gora 36; *GKY:* 489446 – *GKX:* 89061.

Tip najdišča: gomilno grobišče (3 gomile).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Pri Špajpilu so južno od ceste stale tri gomile. Dve so uničili pri gradnji hiše in gospodarskega poslopja, obris tretje pa je kljub temu, da je bila preoblikovana, še moč spoznati po rahlo dvignjenem terenu (*sl. 102/1, 103/1*). Premer 10 m. Grobišče je bilo dokumentirano pri terenskem pregledu leta 1997.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 277.



Sl. 103/1: Špajpil pri Radohovi vasi; pozicija uničene gomile, pogled z juga. Foto: Janez Dular (2019).

Kat. št.: 104

Najdišče: Brezje.

Kraj: Radohova vas.

TTN5: Višnja Gora 36; GKJ: 489147 – GKX: 88897.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Zahodno od Radohove vasi je na manjši z gozdom poraščeni vzpetini 13 m široka in 1 m visoka neprekopana gomila (sl. 102/1, 104/1). Odkrita je bila pri terenskem pregledu leta 1997.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 277.



Sl. 104/1: Brezje pri Radohovi vasi; pogled na gomilo z jugozahoda. Foto: Janez Dular (2019).

Kat. št.: 105

Najdišče: Gaberje.

Kraj: Grm.

TTN5: Višnja Gora 36; GKY: 490296 – GKX: 89242.

Tip najdišča: gomilno grobišče (2 gomili).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

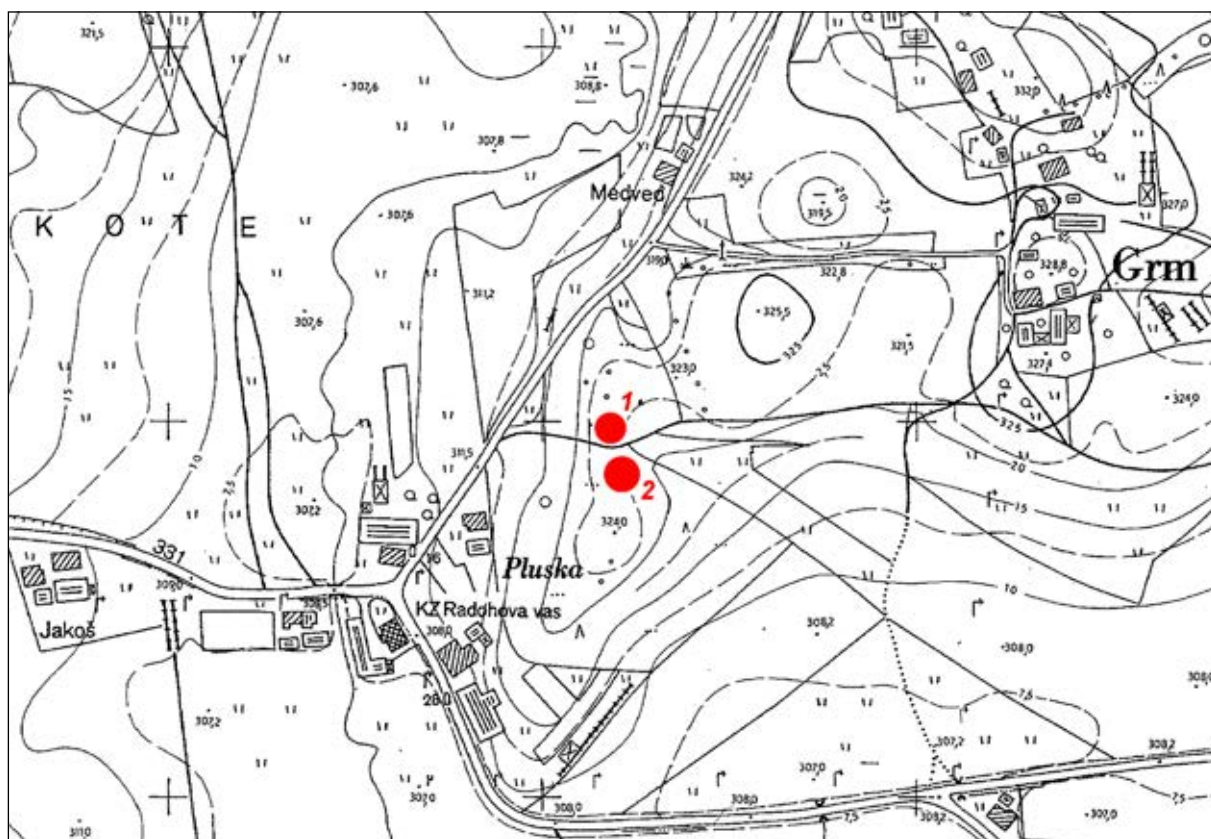
Severozahodno od zaselka Pluska, sta ob poti, ki vodi v vas Grm dve neprekopani gomili (*sl. 105/1*). Grobišče je bilo dokumentirano pri terenskem pregledu leta 1997. Mere:

Gomila 1: premer 21 m; višina 3 m.

Gomila 2: premer 24 m; višina 3,5 m.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 277.



Sl. 105/1: Gaberje pri Grmu; poziciji gomil (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 106

Najdišče: Bučarjev hrib.

Kraj: Sela pri Dobu.

TTN5: Višnja Gora 46; GKY: 490347 – GKX: 86850.

Tip najdišča: neutrujeno naselje.

Datacija: pozna bronasta doba? starejša železna doba?

Opis

Naselje se je širilo ob južnem vznožju Bučarjevega hriba, jugovzhodno od vasi Sela pri Dobu. Tu so bile pred zaščitnim raziskovalnim posegom njive, na jugu pa je območje zamejevala trasa avtomobilske ceste (*sl. 106/1, 106/2*).

Potek raziskav

V letih 1998 in 1999 so zaradi gradnje nove avtoceste raziskali območje veliko 7400 m². Pri tem so odkrili

štiri poselitvene faze, vendar pa je prva težko dokazljiva, saj ni bilo ugotovljenih nobenih struktur (Horvat 2007, 20). Neznačilne so bile tudi najdbe (zgolj ostenja), zato je lahko po našem mnenju datacija v pozno bronasto dobo zgolj hipotetična.

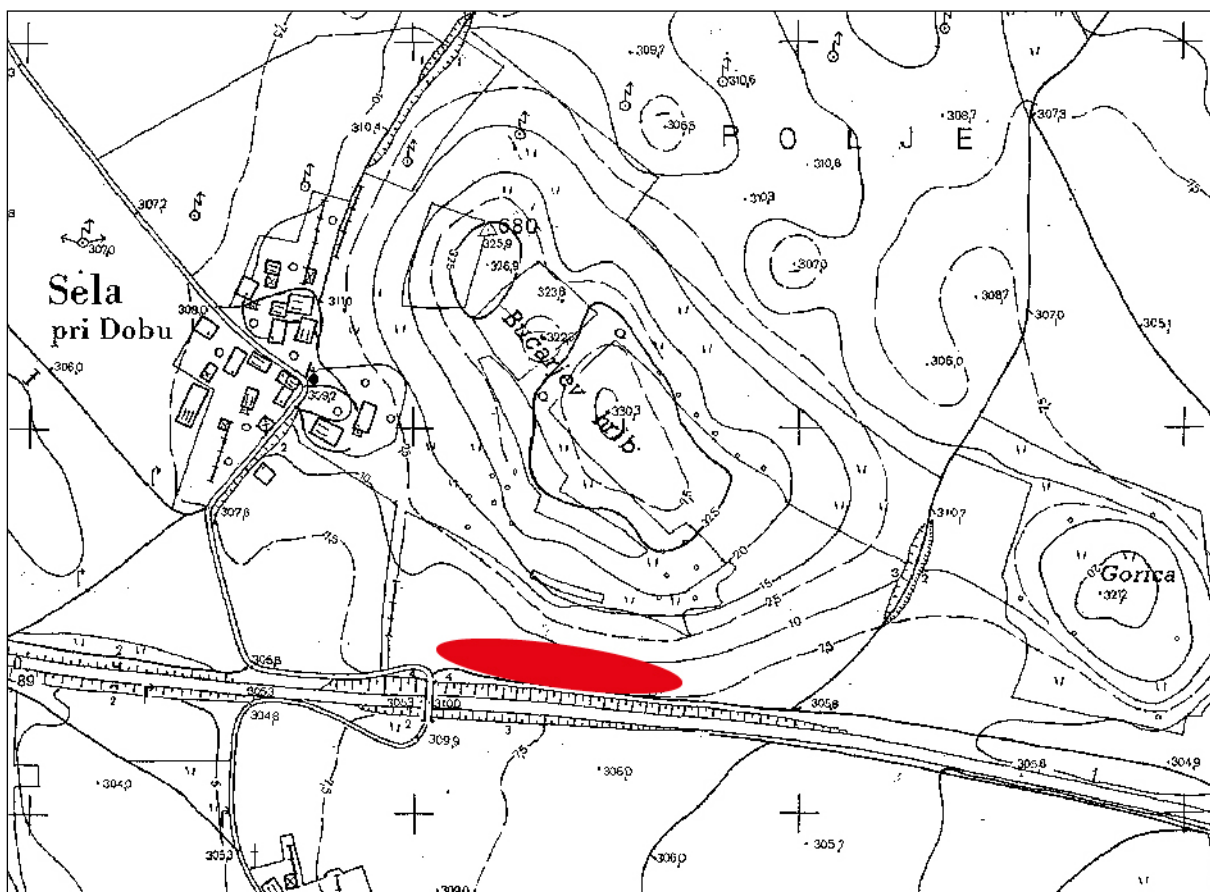
Skromni so bili tudi ostanki naslednje faze. Dokumentirali so tri kurišča in nekaj jam, ki jim ni bilo mogoče ugotoviti namembnosti. Spremljajoče keramično gradivo je zanesljivo prazgodovinsko, opredelitev faze v starejšo železno dobo, ki temelji zgolj na primerjavi lončarskih mas s keramiko iz Stične, pa je že manj zanesljiva (Horvat 2007, 20).

Zadnji dve poselitveni fazi z zanimivimi ostanki železarske dejavnosti in stavb sta že rimskodobni.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 277.

Horvat 2007.



Sl. 106/1: Bučarjev hrib pri Selih pri Dobu; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 106/2: Bučarjev hrib pri Selih pri Dobu; pogled na najdišče z vzhoda (po Horvat 2007).

Kat. št.: 107*Najdišče:* Pule.*Kraj:* Pristavica pri Velikem Gabru.*TTN5:* Višnja Gora 47; GKX: 491380 – GKX: 86580.*Tip najdišča:* neutrjeno naselje.*Datacija:* pozna bronasta doba? starejša železna doba?*Opis*

Naselje se je širilo na njivah med vasema Pristavica in Dobravica pri Velikem Gabru na obeh straneh avtoceste.

Potek raziskav

Leta 2002 so pri zaščitnem izkopavanju severno in južno od avtoceste odprli dve površini, veliki 2000 m². Skromne prazgodovinske ostaline (več jam, dve kurišči in hodno površino) so dokumentirali le v južnem sektorju (*sl. 107/1*). Ker najdbe še niso iz vrednotene, je za zdaj možna okvirna datacija najdišča v pozno bronasto oziroma starejšo železno dobo (*Tica 2003a*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 277.

Tica 2003a.



Sl. 107/1: Pule pri Pristavici pri Velikem Gabru; pozicija naselja (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 108

Najdišče: Reber 1.

Kraj: Zagorica pri Velikem Gabru.

TTN5: Višnja Gora 47; GKY: 492267 – GKX: 86611.

Tip najdišča: neutrjeno naselje.

Datacija: mlajša železna doba.

Opis

Naselje je bilo umeščeno pod vzpetino Reber na nekoliko dvignjenem ilovnatem terenu z njivami in travniki (*sl. 108/1*).

Potek raziskav

Skromni naselbinski sledovi s konca mlajše železne dobe so bili odkriti ob gradnji avtoceste leta 2002. O najdišču je za zdaj objavljena le kratka informacija (*Vičič 2003*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 277.

Vičič 2003.



Sl. 108/1: Reber 1 in Reber 2 pri Zagorici pri Velikem Gabru; pozicija naselja in grobišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 109

Najdišče: Reber 2.

Kraj: Zagorica pri Velikem Gabru.

TTN5: Višnja Gora 47; *GKY:* 492267 – *GKX:* 86611.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: mlajša železna doba.

Opis

Plano grobišče z žganimi pokopi s konca mlajše železne dobe se je širilo v ravnici nedaleč od mesta, kjer so bili odkriti skromni naselbinski sledovi (*sl. 108/1*).

Potek raziskav

Grobišče (20 grobov) z zanimivimi najdbami (*sl. 109/1*) je bilo odkrito pri zaščitnih izkopavanjih ob gradnji avtoceste leta 2002. O najdišču je za zdaj objavljena le kratka informacija (*Vičič 2003*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 277.

Vičič 2003.



Sl. 109/1: Reber 1 in Reber 2 pri Zagorici pri Velikem Gabru; keramično posodje iz poznolatenskih grobov.

Kat. št.: 110*Najdišče:* Medvedjek.*Kraj:* Veliki Gaber.*TTN5:* Višnja Gora 48; *GKY:* 593480 – *GKX:* 87005.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba, mlajša železna doba.*Opis*

Gomila (premer 28 m; višina 2,5 m) je stala na manjšem griču tik ob hitri cesti Ljubljana-Zagreb (*sl. 110/1*).

Potek raziskav

Gomilo so poškodovali leta 1980 pri gradnji useka za tretji vozni pas (*sl. 110/2*). Z zaščitnim izkopavanjem,

ki ga je v letih 1980 in 1981 izpeljal Zavod za družbeno planiranje iz Novega mesta, je bila rešena večina najdb (*sl. 110/3*). Odkritih je bilo čez 60 grobov z bogatimi pridatki. Raziskovanja so pokazala, da sodi gomila v mladohalštatsko obdobje, vanjo pa je bilo naknadno vkopanih tudi nekaj latenskih in rimskodobnih pokopov. O najdišču sta izšli zgolj kratki poročili (*Breščak 1982; Breščak 1990a*).

Literatura

Breščak 1982.

Breščak 1990a, 43 s.

Dular, Tecco Hvala 2007, 278.



Sl. 110/1: Medvedjek pri Velikem Gabru; pozicija gomile (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 110/2: Medvedjek pri Velikem Gabru; pogled na gomilo s severovzhoda. Foto: Janez Dular (1988).



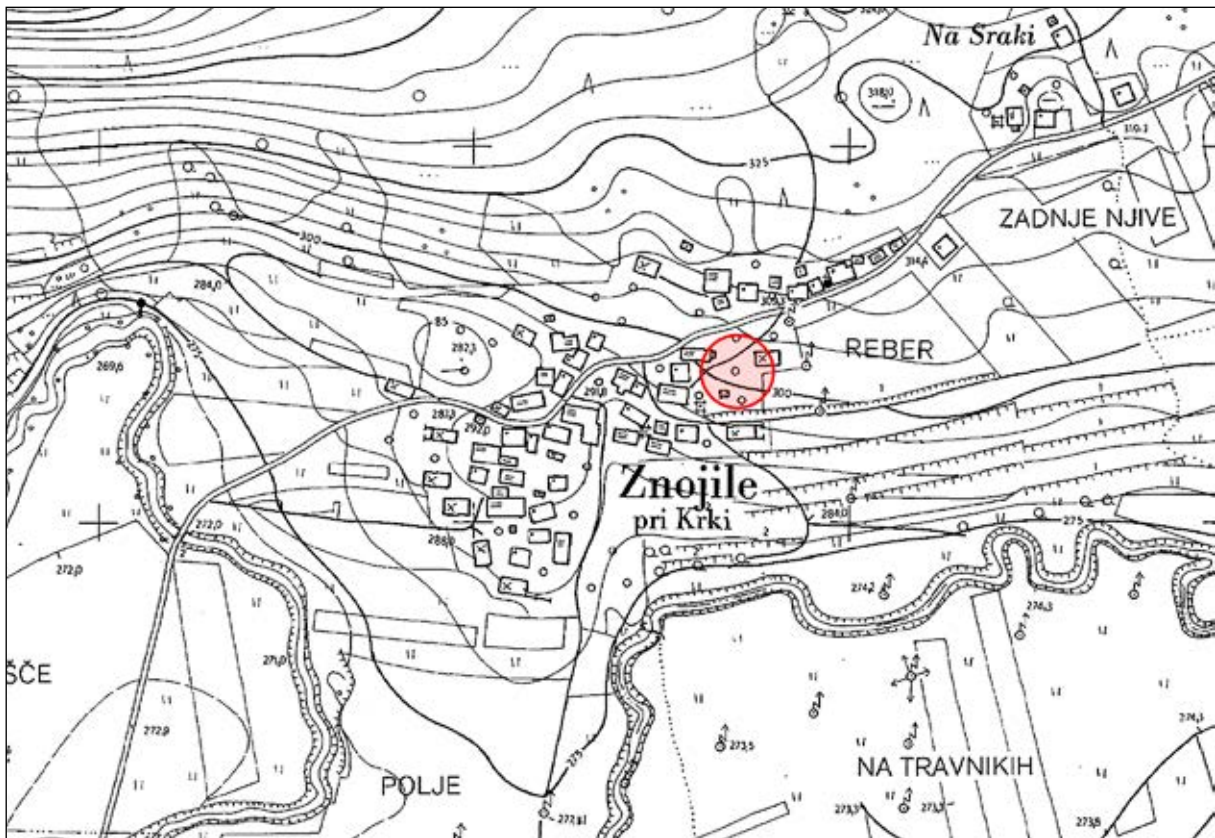
Sl. 110/3: Medvedjek pri Velikem Gabru; gomila med izkopavanjem. Foto Janez Dular (1981).

Kat. št.: 111*Najdišče:* Koščakov vrt.*Kraj:* Znojile pri Krki.*TTN5:* Žužemberk 3; 483930 – 82850.*Tip najdišča:* grobišče.*Datacija:* neopredeljeno.*Opis*

Po podatku iz Krajevnega leksikona Dravske bavnine (str. 313) so našli na vrtu posestnika Koščaka keltske in rimske predmete (*sl. 111/1*). Očitno se je na omenjenem prostoru širilo grobišče, čeprav so leta 1995 lastniki povedali, da pri kopanju temeljev za gospodarsko poslopje niso našli ničesar.

Literatura

Puš 1975, Znojile pri Krki. – V: ANSL, 185.



Sl. 111/1: Koščakov vrt v Znojilah pri Krki; pozicija domnevnega grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 112

Najdišče: Korinjski hrib.

Kraj: Veliki Korinj.

TTN5: Žužemberk 23; KGY: 483238 – GKX: 78069.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: bakrena doba, pozna bronasta doba, starejša železna doba, mlajša železna doba, poznoantična doba.

Opis

Korinjski hrib (731 m) je dominantna vzpetina sredi hribovja, ki se razteza med dolino Krke in Dobropoljem (sl. 112/2, 112/3). Vrh je skalnat, prav tako tudi njegova severna in vzhodna pobočja. Porasel je z listnatim gozdom in grmičevjem. Z vrha je dober razgled na vse strani, še zlasti pa v smeri proti Stični, Višnji Gori in po Suhi krajini.

Poselitev se je zgostila okoli samega vrha, ki ga obdajata dva prstana naravnih skal (sl. 112/1). Za njimi so nastale manjše terase, na katerih so najverjetneje stale stavbe. Obod naselja je jasen. Na severovzhodni strani se namreč zaključí v velikem skalnem čoku, ki ima oster rob in prepadne stene. Skalnata in previsna je tudi vsa severozahodna stran, medtem ko je južno pobočje zložnejše. Raziskovanja so pokazala, da naselje na tem predelu ni imelo obzidja, tako da ga lahko omejimo le približno. Sodeč po oblikovanosti tal, je obod sledil liniji, kjer se strmina močneje prevesi v dolino. Na tem mestu so v pozni antiki zgradili več stolpov, iz česar lahko zaključimo, da se je poznoantično naselje v pretežni meri usedlo na prazgodovinsko osnovo.

Teren v notranjosti naselja je zelo skalnat in strm. Prostora, ki bi bil ugoden za poselitev, je zato malo. Računati smemo predvsem na terase za skalnim robom in manjše platoje med posameznimi skalnimi čoki. Prepoznavanje prazgodovinskih poselitvenih struktur otežujejo tudi poznoantične pozidave, ki so zanesljivo poškodovale starejše ostaline.

Potek raziskav

Kot vrsto drugih najdišč je tudi naselje na Korinjskem hribu odkril Jernej Pečnik in na njem ugotovil prazgodovinske in rimske ostaline (Pečnik 1894, 11 s; Pečnik 1904, 140). Leta 1982 je Inštitut za arheologijo pod vodstvom Slavka Ciglencekega naselje na Korinjskem hribu sondiral. Izkazalo se je, da so na njem ohranjeni obsežni ostanki poznoantičnih stavb, pod katerimi pa so ležale tudi skromne prazgodovinske ostaline. Naslednje leto (1983) so izkopavanja prerasla v sistematična. V celoti so raziskali vso poznoantično arhitekturo, ki je bila vidna že na površini. Tako je dobilo naselje zaključeno podobo. Na njegovem robu so namreč ugotovili pet obrambnih stolpov, v sredini pa je bila odkrita zgodnjekrščanska cerkev z vežo in baptisterijem (Ciglencečki 1984c; Ciglencečki 1985b; Modrijan, Ciglencečki 2020, 23 ss).

Ob raziskovanju poznoantičnih stavb so prihajale na dan tudi prazgodovinske ostaline. Najdbe so tičale v glavnem v premetanih plasteh, zato za stratigrafijo prazgodovinskega naselja nimajo prave vrednosti. Ker pa smo želeli o starejši poselitvi Korinjskega vrha zvedeti kaj več, smo se odločili, da na njegovem severozahodnem robu izkopljemo manjšo sondo. V njej so bili odkriti ostanki stavbe, ki je imela s kamnitim drobirjem tlakovana tla in skromno ognjišče. Sodeč po najdbah je bila v uporabi v poznolatskem obdobju (Dular et al. 1995, 91 ss).

Druge najdbe pomembno dopolnjujejo kronološko sliko Korinjskega hriba (Grahek 2020, 295 ss). Vrh je bil zanesljivo obljuden v več prazgodovinskih obdobjih, in sicer v mlajši bakreni dobi, mlajši bronasti dobi, mlajšem halštatskem obdobju, v poznolatskem obdobju in seveda v poznoantični dobi. Je torej točka, ki je bila poseljena v »kritičnih« časih, zato ji gre tudi s tega vidika med naselji na Dolenjskem posebno mesto.

Literatura

Ciglencečki 1984c.

Ciglencečki 1985b, 255 ss.

Dular et al. 1995, 91 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 278.

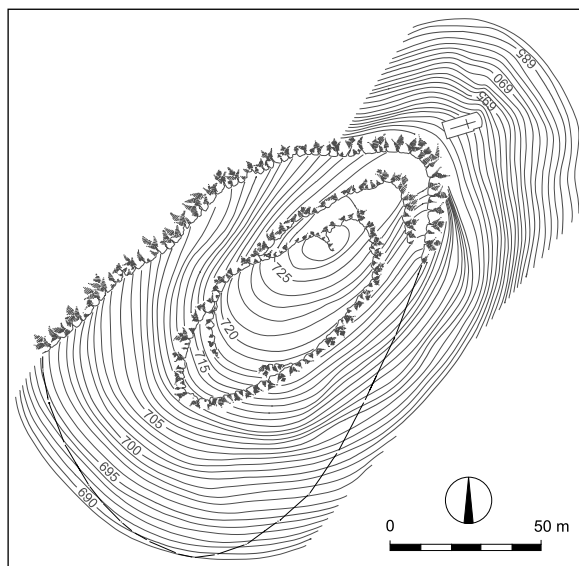
Grahek 2020, 295 ss.

Modrijan, Ciglencečki 2020, 23 ss.

Pečnik 1894, 11 s.

Pečnik 1904, 140.

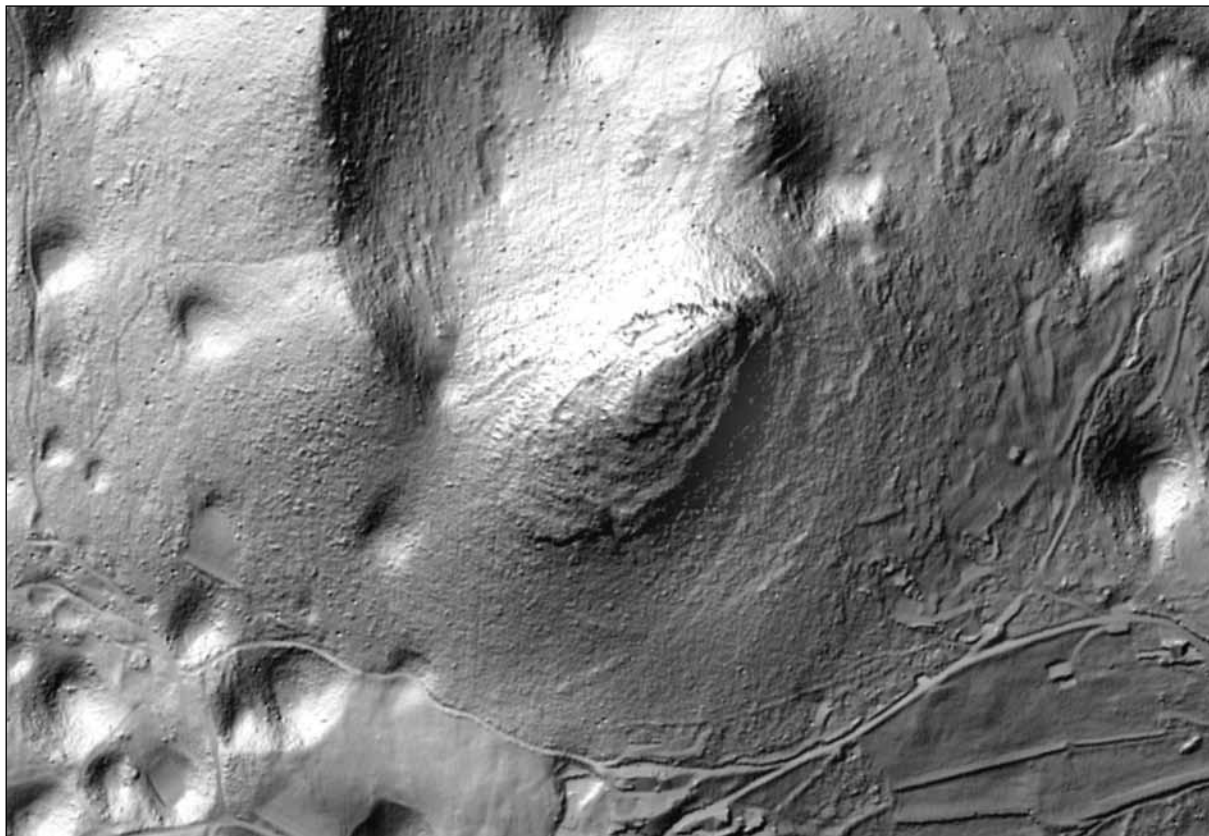
Šašel 1975, Mačkov vrh. – V: ANSL, 236.



Sl. 112/1: Korinjski hrib nad Velikim Korinjem; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.



Sl. 112/2: Korinjski hrib nad Velikim Korinjem; pogled z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (2019).



Sl. 112/3 Korinjski hrib nad Velikim Korinjem; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 113*Najdišče:* –*Kraj:* Veliki Korinj.*TTN5:* Žužemberk 23; *GKY:* 483175 – *GKX:* 77582
(središče naselja).*Tip najdišča:* depo.*Datacija:* pozna bronasta doba.*Opis*

Blizu Velikega Korinja je bil v gozdu najden depo bronastih igel, zapestnic in sekir (*sl. 113/1*). Ohranila se je le bronasta ovratnica, ki jo je Pečnik pridobil za takratni Deželni muzej (*Pečnik 1894, 12*).

Literatura

Čerče, Šinkovec 1995, 226 s.

Dular, Tecco Hvala 2007, 278.

Pečnik 1894, 12.

Šašel 1975, Veliki Korinj. – V: ANSL, 235.



Sl 113/1: Veliki Korinj; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 114

Najdišče: –

Kraj: Mali Korinj.

TTN5: Žužemberk 23; *GKY:* 483846 – *GKX:* 77853
(središče naselja).

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Pri vasi (*sl. 114/1*) je bila najdena bronasta tulasta sekira, ki je prispela v Narodni muzej (*Šašel 1975, 236, Šinkovec 1995, 70*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 278.

Šašel 1975, Mali Korinj. – V: *ANSL*, 236.

Šinkovec 1995, 70.



Sl 114/1: Mali Korinj; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 115

Najdišče: Straža.

Kraj: Češnjice.

TTN5: Žužemberk 16; GKY: 489885 – GKX: 79980.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na Straži, kopastem hribu severovzhodno od Češnjic (460 m) je velika gomila (sl. 115/1). Premer 22 m, višina do 3 m. Na sredini ima manjši vkop. Kdo jo je načel, ni znano.

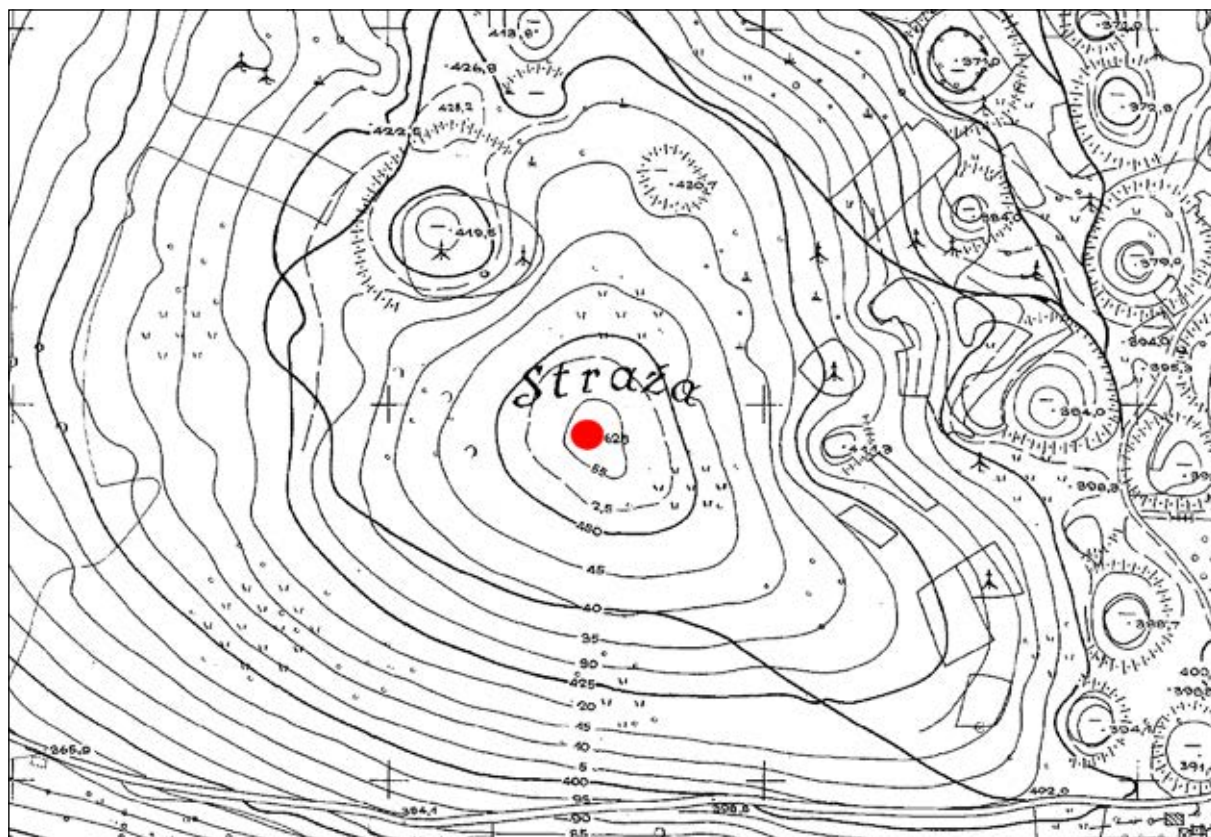
Arhivski vir

(vir 1) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 104 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 278.

Knez 1975, Češnjice. – V: ANSL, 235.



Sl. 115/1: Straža nad Češnjicami; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 116

Najdišče: –

Kraj: Valična vas.

TTN5: Žužemberk 16; GKY: 490481 – GKX: 79688
(središče naselja).

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Narodni muzej Slovenije hrani iz okolice Valične vasi (*sl. 116/1*) fragment bronastega srpa (*Šinkovec 1995, 112 s.*).

Literatura

Šinkovec 1995, 112 s.



Sl. 116/1: Valična vas; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 117

Najdišče: Ulice.

Kraj: Valična vas.

TTN5: Žužemberk 16; *GKY:* 490279 – *GKX:* 79821.

Tip najdišča: neutrjeno naselje.

Datacija: mlajša železna doba? rimska doba.

Opis

Na severozahodnem koncu Valične vasi so na nekoliko dvignjenem svetu, ki ga z vseh strani obdajajo kraške vrtače, ostanki manjšega rimskega naselja. Širilo se je levo od poti, ki pelje iz Valične vasi proti Orlaki. Na tem mestu se pod rušo še vidijo sledovi pravokotnih stavb (*sl. 117/1*), v krtinah pa je moč najti drobce keramike in hišnega ometa.

Potek raziskav

Najdišče je odkril Pečnik (*vir 1*). Okoli leta 1896 je bil na območju naselja pod ruševinami najden bronast rimski vrč, zraven pa še latenska fibula, trije kosi brona

in železen nož (*vir 2*). Najdbe je za dunajski muzej rešil Jernej Pečnik. Simon Rutar omenja, da so imele stavbe kamnite temelje, medtem ko je bila nadgradnja iz lesa (*Rutar 1897, 185 s, Rutar 1899a, 45*).

Naselje ni bilo raziskovano. Sodeč po maloštevilnih predmetih so stale na ledini Ulice rimske stavbe, pod katerimi se morda skriva latenska naselbinska plast.

Arhivski viri

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 105 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

(*vir 2*) Pisma Pečnika Szombathyju z dne 13. 9. 1896, 2. 10. 1896 in 4. 10. 1896 (Fundaktenarchiv NHMW).

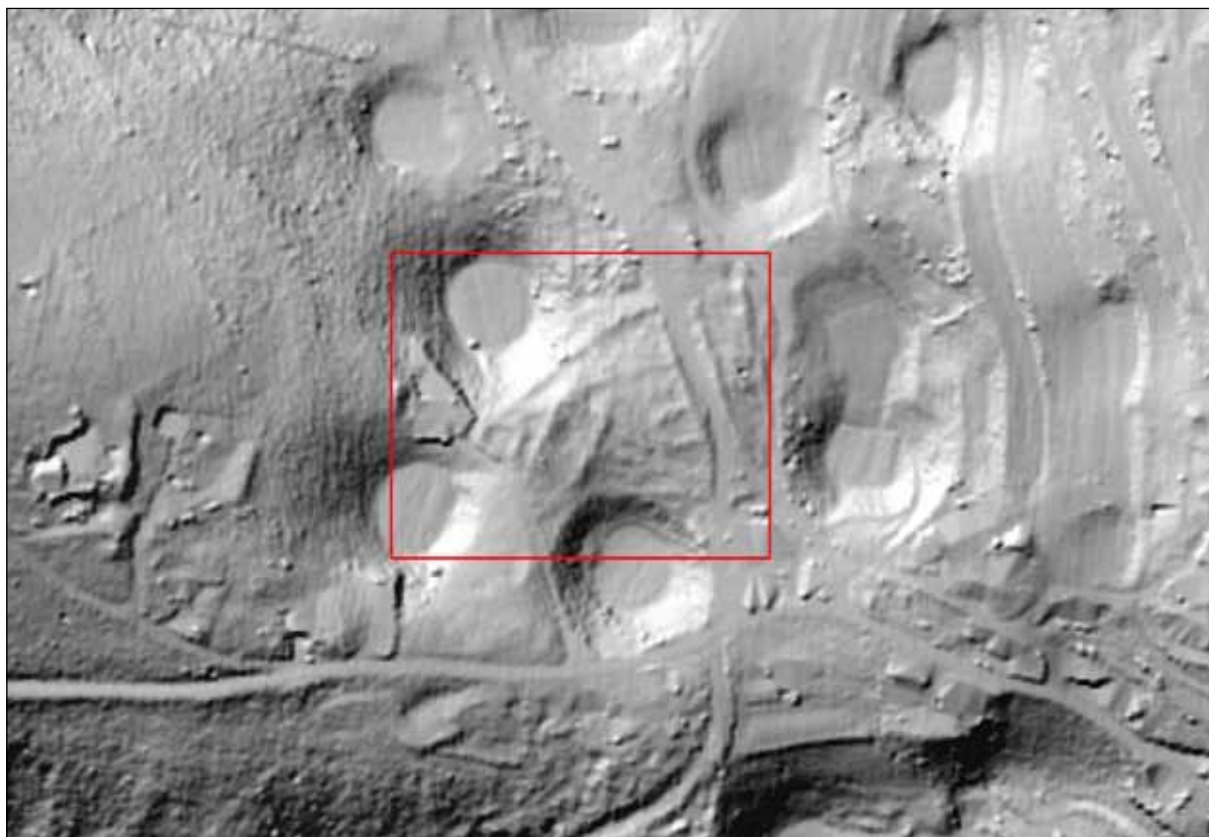
Literatura

Dular Tecco Hvala 2007, 278.

Rutar 1897, 185 s.

Rutar 1899a, 45.

Šašel 1975, Valična vas. – V: ANSL, 235.



Sl. 117/1: Ulice v Valični vasi; pozicija naselja (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 118

Najdišče: Zadinec.

Kraj: Valična vas.

TTN5: Žužemberk 16; *GKY:* 490664 – *GKX:* 79623.

Tip najdišča: plano grobišče, gomilno grobišče.

Datacija: starejša železna doba, mlajša železna doba.

Opis

Nekropola se je raztezala po vrhu širokega grebena vzhodno od Valične vasi, ki se postopoma spušča proti cerkvi sv. Martina (*sl. 118/1*). Sedaj so na tem prostoru levo in desno od poljske poti njive, v preorani zemlji pa je moč še vedno najti drobce prazgodovinske in antične keramike (*sl. 118/2*).

Potek raziskav

Grobišče je že leta 1885 delno preiskal Pečnik (*vir 1; vir 2; Deschmann 1888, 75 s*). Takrat je kopal na parceli kmeta Gnidovca, torej na samem temenu grebena, južno od poljske poti. Po Rutarjevih navedbah je odkril čez 30 latenskih grobov, ki niso imeli veliko pridatkov. Omenja tri meče, bronast sklepanec, velik nož in nekaj fibul. Grobne jame so bile pravokotne, niti en meter globoke, v njih pa so bile le kosti brez žganine. Poleg je bilo odkritih tudi več rimskih grobov z lepimi na vretenu narejenimi posodami. Ostalih pridatkov ni bilo, redko je bila v grob pridana fibula (*Rutar 1891a,*

139). Najdbe so prispele v ljubljanski Deželni muzej, grobne celote pa z izjemo enega groba niso ohranjene (*Gabrovec 1966, 179*).

Med letoma 1930 in 1940 je na svoji njivi, ki leži severno od poljske poti, kopal lastnik Plut. Izkopavanja je spremljal šmihelski župnik Alojz Zupanc. Grobovi, ki so bili latenski, rimski, večinoma pa poznohalštatski so vsebovali bogate pridatke, med drugim znano situlo, čelado, orožje in nakit (*Teržan 1973, 662*). Večina gradiva, ki nima ohranjenih grobnih celot, je prišla v Narodni muzej v Ljubljani.

Posamezne najdbe so s področja nekropole prihajale na dan tudi po drugi svetovni vojni (*Petru, Šribar 1956, 297; Stare, V. 1960–1961b, 198; Vuga 1981, 220 ss*). Leta 1971 je na Zadincu sondirala Biba Teržan. Izkopala je dve sondi: prva je bila prazna, v drugi pa je bil odkrit uničen žgan rimski grob (*Teržan 1974b, 112 ss*).

Celoten fond grobišča, ki ga hrani Narodni muzej v Ljubljani, je objavila Biba Teržan (*Teržan 1973, 660 ss*).

Arhivski vir

(*vir 1*) Pečnikova pisma Dežmanu z dne 2. 8. 1885, 8. 8. 1885, 28. 8. 1885 in 7. 9. 1885 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).

(*vir 2*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 106 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).



Sl. 118/1: Zadinec v Valični vasi; pozicija grobišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Literatura

Deschmann 1888, 75 s.

Dular, Tecco Hvala 2007, 278.

Gabrovec, 1966, 179.

Pečnik 1904, 32 s.

Petru, Šribar 1956, 297.

Rutar 1891a, 139.

Stare V. 1960–1961b, 198.

Šašel 1975, Valična vas. – V: *ANSL*, 235.

Teržan 1973, 660 ss.

Teržan 1974b, 112 ss.

Vuga 1981, 220 ss.



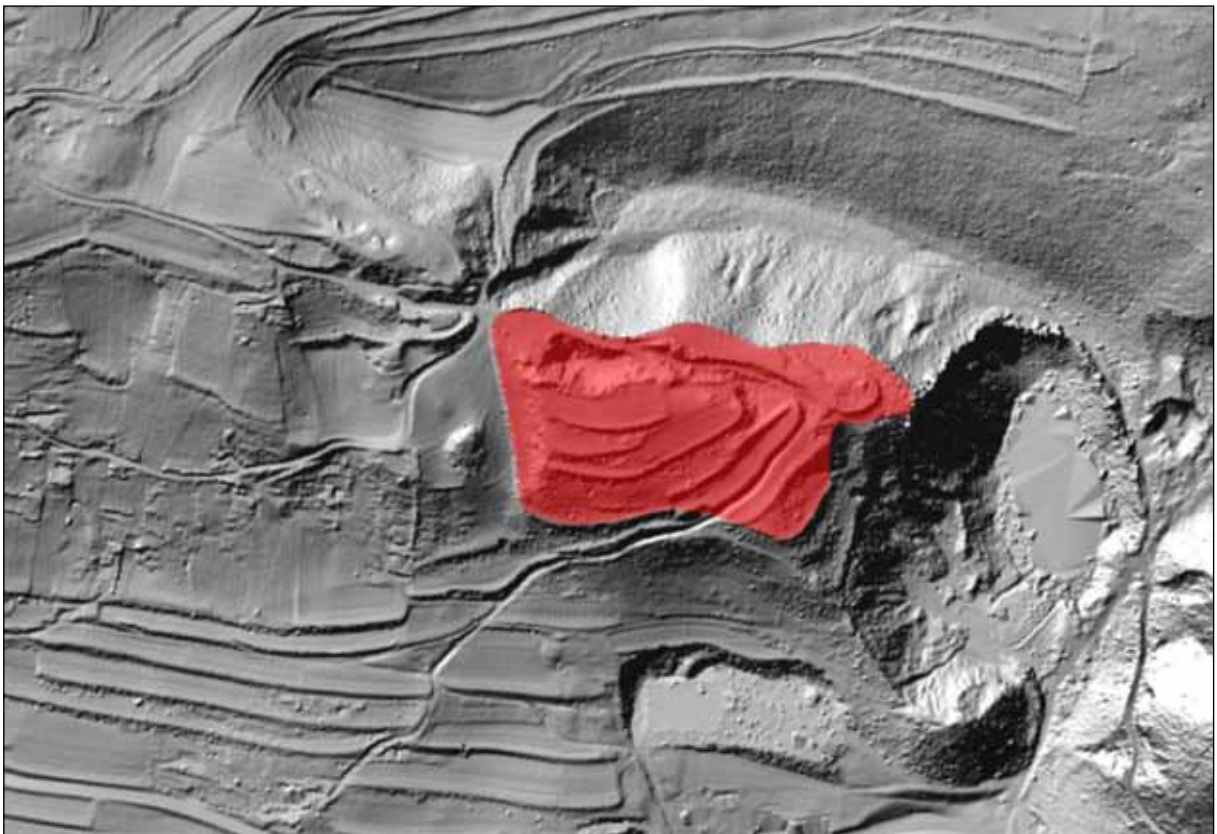
Sl. 118/2: Zadinec v Valični vasi; pogled na grobišče z vzhoda. Foto: Janez Dular (1989).

Kat. št.: 119*Najdišče:* Gradišče.*Kraj:* Valična vas.*TTN5:* Žužemberk 16, Žužemberk 17; *GKY:* 490966 – *GKX:* 79435.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* starejša železna doba, mlajša železna doba.*Opis*

Naselje je bilo postavljeno na greben vzhodno od Valične vasi (*sl. 119/1*). Njegova severna stran je zelo strma in težko dostopna, proti jugu pa je pobočje zložnejše in se terasasto spušča proti dolini Krke. Vzhodni del grebena je uničen, saj se je vanj zajedel velik peskokop. Najlažji dostop v naselje je z zahoda, torej po grebenu od Valične vasi.

Lega Gradišča je dominantna, saj dobro obvladuje zgornjo dolino reke Krke. Ker nima posebno ugodnega poselitvenega zaledja, moramo njegovo pomembnost povezovati zlasti s komunikacijo, ki je tekla po grebenih na levem bregu reke. Za to pot, ki se je v ljudskem izročilu ohranila kot »rimska cesta«, lahko z veliko verjetnostjo predpostavljamo, da ima prazgodovinske korenine. Oblika naselja je popolnoma prilagojena konfiguraciji grebena. Ker so tla iz dolomita, Gradišče očitno ni bilo opasano z obzidjem. Na površini nismo

namreč nikjer odkrili njegovih sledov. Na skrajni severozahodni strani je dostop v naselje zapiral naraven stožec, imenovan Kunkelj, ki je bil za približno 10 metrov višji od okolice grebena. Ker je greben na tem predelu zelo ozek, njegova severna in južna pobočja pa zelo strma, je bil dostop v naselje že po naravni plati dobro zavarovan. Žal so Kunkelj pred leti s kopanjem peska v celoti odstranili, tako da si lahko nekdanjo obliko terena v tem delu naselja rekonstruiramo le iz temeljnega topografskega načrta 1: 5000, na kateri je še vrisano stanje pred širitvijo peskokopa (*sl. 119/2*). To pa je vsekakor premalo, da bi lahko ugotovili, če je bil Kunkelj na vrhu tudi umetno dodelan. Jernej Pečnik, ki je na njem kopal, pa nič našel, je bil namreč prepričan, da gre za gomilo iz nanesenega peska in kamenja (*vir 1*). Podobnega mnenja je bil tudi Alfons Müllner, ki omenja za gomilo še jarek (*Müllner 1909, 74*). Kunkelj bi bil torej kaj lahko tudi oddvojni okop, kakršne poznajo nekatera dolenska naselja, vendar so s kopanjem peska za zmeraj uničili dokaze za njegov obstoj. Rob naselja na severni strani je jasen, saj poteka tik za potjo, pod katero se teren takoj prevesi v hudo strmino. Po približno 150 metrih se pojavi zelo lepa ježa, ki ima jasen rob. Dolga je skoraj sto metrov in obrobja lepo teraso severno od podružnične cerkvice sv. Martina. Kako daleč se je naselje širilo proti vzhodu, zaradi ogromnega peskokopa ni več mogoče ugotoviti.



Sl. 119/1: Gradišče pri Valični vasi; pozicija naselja (osnova: atlas okolja © ARSO). *M.* = 1:5000.

Bolje je ohranjeno južno pobočje grebena, čez katerega se sedaj vleče sedem različno velikih teras. Vse so bile vsekane v mehko dolomitno osnovo hriba, njihovo obliko, velikost in potek pa so v celoti prilagodili konfiguraciji pobočja. Brez raziskovalnih posegov seveda ni mogoče trditi, da so vse terase prazgodovinske. V stoletjih so bile namreč močno spremenjene, saj so se na njih vse do nedavnega raztezale njive in vinogradi. S precejšnjo verjetnostjo smemo domnevati, da se pod njimi skrivajo starejše osnove, saj se na vseh pojavljajo drobci prazgodovinske keramike. Številni so zlasti na zgornjih treh terasah, kjer se poleg keramike najde tudi prežgan glinast omet in žindra, medtem ko so na drugih terasah najdbe redkejše. Osrednji del naselja so uničili s kopianjem peska (sl. 119/3).

Potek raziskav

Kot smo že omenili, je naselje odkril Pečnik (*vir 1*; *vir 2*; Pečnik 1904, 33), znano pa je bilo tudi Müllnerju, ki omenja na njem železovo žindro (Müllner 1909, 74). Sistematično še ni bilo raziskovano, vendar pa so zlasti pri kopanju peska prihajale na dan posamične najdbe. Omenimo naj dve železni sulični osti (Knez 1967a, 84 s; Breščak 1981a, 220) in manjši naselbinski objekt ob vzhodni strani Kunklja, za katerega pa ni bilo moč ugotoviti, čemu je služil (Slapšak 1968–1969, 184). Edini zaščitni poseg na Gradišču je bil izkop močno poškodovane stavbe, ki so ga v letih 1983 in 1984 opravili sodelavci Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Novega mesta (sl. 119/4). Dokumentirali so del prazgodovinske hiše z razmeroma jasnim tlorisom in lepo

ohranjenim ognjiščem (Breščak 1984, 216; Breščak, Križ 1985, 208). Objekt sodi v negovsko kronološko stopnjo, posamični keramični fragmenti latenske keramike, ki so prišli na dan ob izkopavanju, pa dokazujejo obljudenost Gradišča tudi v mlajši železni dobi (Dular, Breščak 1996).

Pripadajoči nekropoli sta bili v Zadincu in Peskokopu zahodno in vzhodno od naselja (sl. 119/5). Z gozdom poraščen kucelj (25 x 30 x 5 m) na travniku zahodno od naselja (na meji parcel 140 in 141 k. o. Valična vas) je zanesljivo naravna tvorba in ne gomila, kot je predstavljeno v literaturi (Pergar 2010b, 400 s).

Arhivska vira

(*vir 1*) Pismi Pečnika Dežmanu z dne 2. 8. 1885 in 8. 8. 1885 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).

(*vir 2*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 106 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Breščak 1981a, 220.

Breščak 1984, 216.

Breščak, Križ 1985, 208 ss.

Dular, Breščak 1996, 145 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 167 s, 278 s, sl. 183.

Knez 1967a, 84 s.

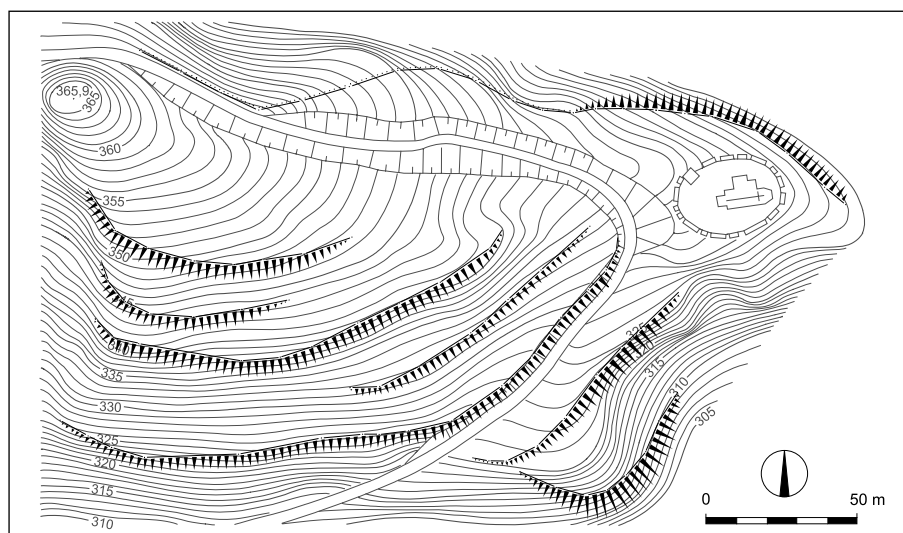
Müllner 1909, 74.

Pečnik 1904, 33.

Pergar 2010b, 400 s.

Slapšak 1968–1969, 184.

Šašel 1975, Valična vas. – V: ANSL, 235.



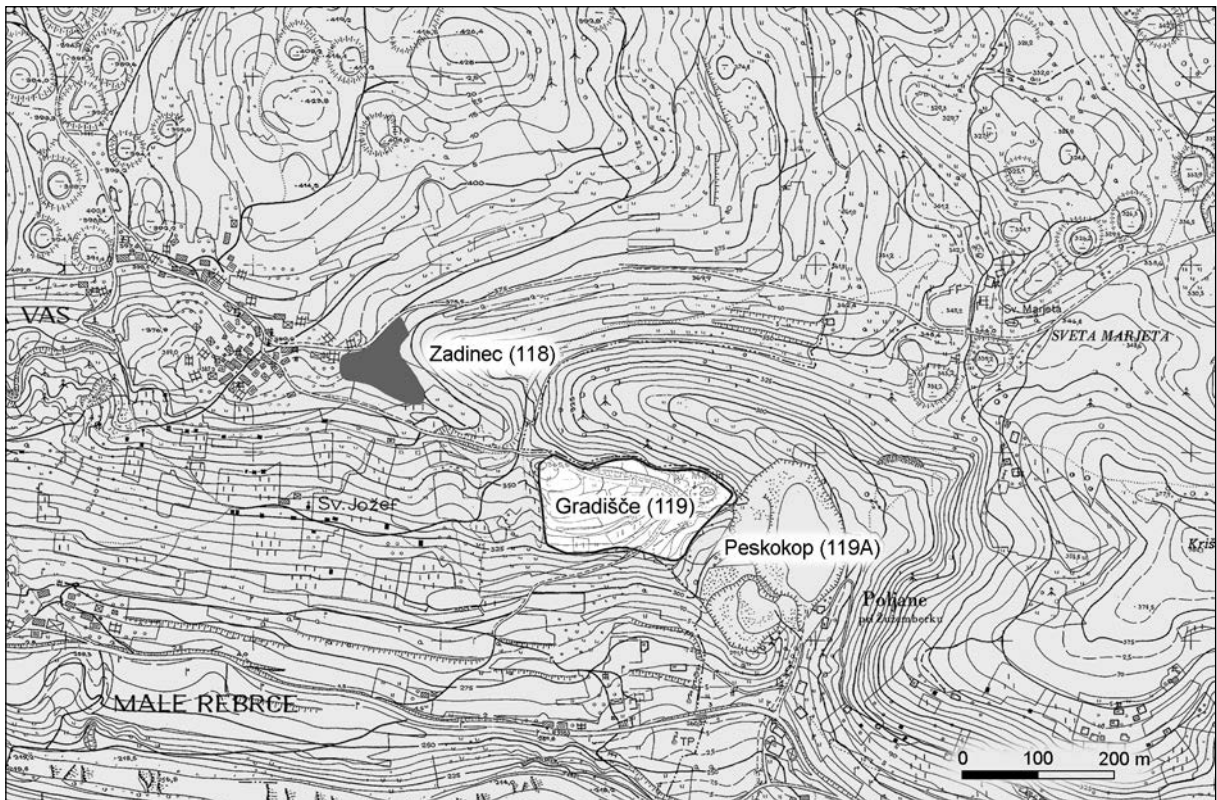
Sl. 119/2: Gradišče pri Valični vasi; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 119/3: Gradišče pri Valični vasi; peskokop v notranjosti naselja. Foto: Janez Dular (1989).



Sl. 119/4: Gradišče pri Valični vasi; železnodobna hiša (po Dular, Breščak 1996).



Sl. 119/5: Gradišče pri Valični vasi s pripadajočima grobiščema Zadinec pri Valični vasi in Peskokop pri Poljanah pri Žužemberku (dopolnjeno po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:10000.

Kat. št.: 119A

Najdišče: Peskokop.

Kraj: Poljane pri Žužemberku.

TTN5: Žužemberk 17; *GKY:* 491186 – *GKX:* 79355.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Potek raziskav

Marca 1968 so pri odpravljanju humusa zaradi širitve peskokopa naleteli na skeletne grobove in jih uničili. Ohranila sta se le dva okrasna predmeta (votla ovratnica in fibula z okroglo ploščico), ki sta prispela v Dolenjski muzej (*Knez 1968–1969c, 185*).

Opis

Grobišče je bilo na območju opuščenega peskokopa vzhodno od naselja Gradišče pri Valični vasi (kat. št. 119) – (*sl. 119A/1*).

Literatura

Knez 1968–1969c, 185.



Sl. 119A/1: Peskokop pri Poljanah pri Žužemberku; poziciji grobišča in naselja Gradišče pri Valični vasi (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 120*Najdišče:* Lešenbert.*Kraj:* Hohovica.*TTN5:* Višnja Gora 19; GKY: 497495 – GKX: 95623.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

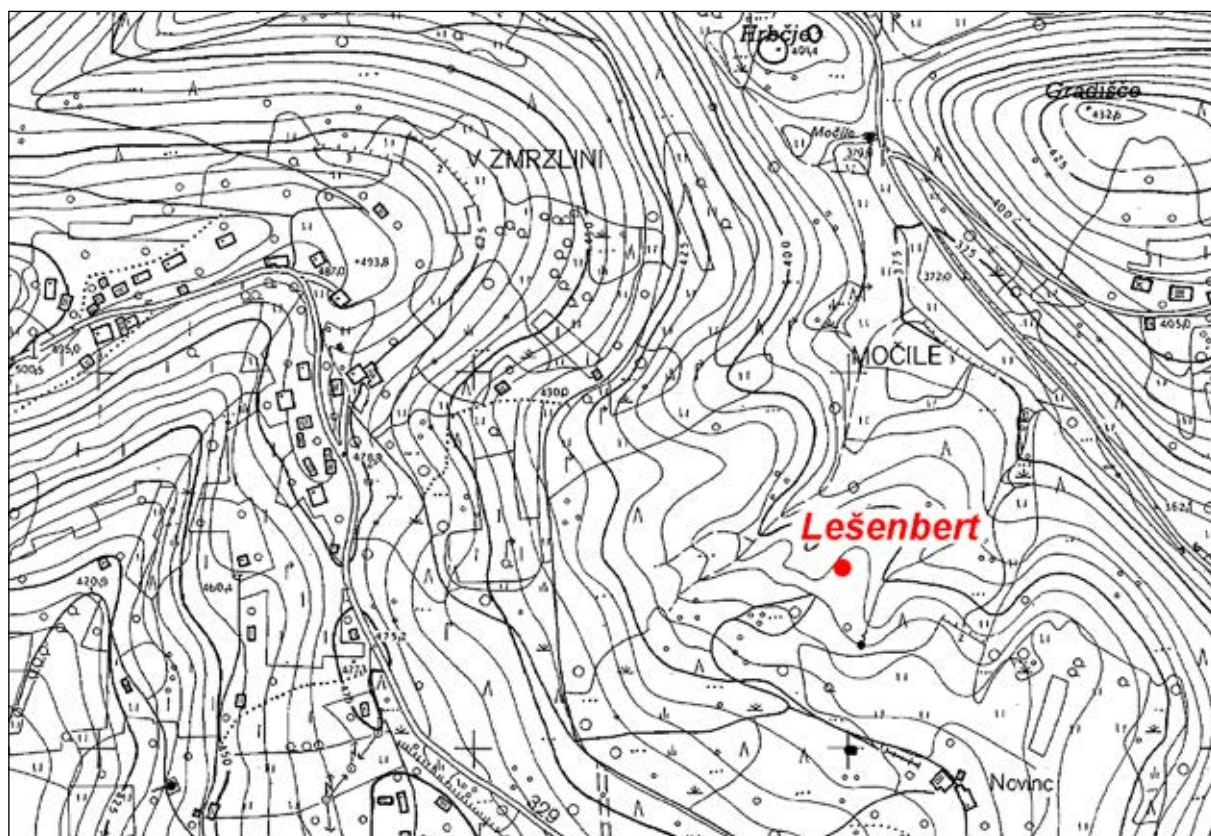
Na ploskem grebenu jugozahodno od Hohovice je 12 m široka in 1 m visoka gomila (*sl. 120/1*). Na temenu ima viden vkop.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1994.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 279.



Sl. 120/1: Lešenbert pri Hohovici; pozicija gomile (osnova: TTN © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 121

Najdišče: Rojska hosta.

Kraj: Moravče pri Gabrovki.

TTN5: Višnja Gora 20; GKJ: 498221 – GKX: 95714.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

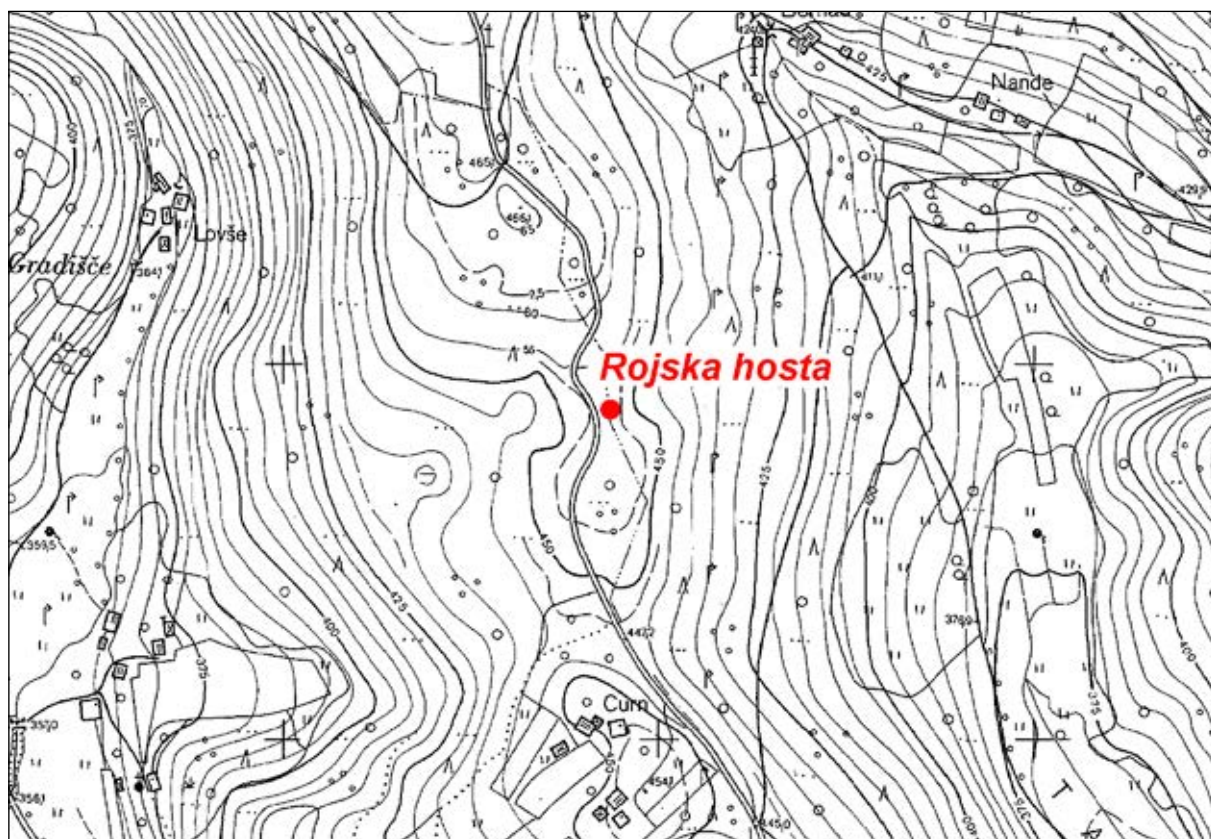
Severno od zaselka Roje je tik ob cesti, ki pelje proti Vodicam, 13 m široka in 1,5 m visoka gomila (*sl. 121/1*). Na temenu ima manjši vkop.

Potek raziskav

Gomilo omenja Davorin Vuga (*Vuga 1977, 294 s.*).

Literatura

Vuga 1977, 294 s.



Sl. 121/1: Rojska hosta nad Moravčami pri Gabrovki, pozicija gomile (osnova: TTN © GURS). M. = 1:5000.

Kat. št.: 122

Najdišče: Roje.

Kraj: Moravče pri Gabrovki.

TTN5: Višnja Gora 20; *GKY:* 498300 – 94930.

Tip najdišča: plano grobišče, gomilno grobišče?

Datacija: starejša železna doba, mlajša železna doba, zgodnji srednji vek.

Opis

Nad križiščem poti proti Moravčam, Gabrovki in na Čatež, se dviga širok greben, ki nosi ledinsko ime Roje (sl. 122/1). Na njegovem ploskem hrbtu so že v prejšnjem stoletju ugotovili obsežno grobišče, ki se je raztezalo od roba peskokopa pa vse do hiš zaselka Roje. Natančen obseg grobišča je skušal določiti Davorin Vuga z izkopavanjem in s podatki, ki jih je zbral pri domačinih. Osrednji del nekropole moramo locirati severno in južno od obcestnega križa, torej nekako na sredino grebena (sl. 122/2). To so parcele 146/11, 146/14, 146/15, 146/20, 146/21 in 146/22 k.o. Moravče (Vuga 1970, 146). S tega območja izvira večina izkopanih najdb. Po podatkih domačinov se je grobišče širilo tudi nekoliko severneje na parcelah 146/9 in 146/22 ter po zahodnem pobočju grebena (parceli 146/24 in 276) – (Vuga 1977, 294). Po dosedanjih ugotovitvah so na Rojah pokopavali v treh obdobjih: v starejši železni dobi, v mlajši železni dobi in v zgodnjem srednjem veku. Halštatski in zgodnesrednjeveški grobovi so bili skeletni, poznolatenski pa večinoma žgani. Če so na tem območju v halštatskem

obdobju stale tudi gomile, ki jih v svojih poročilih omenja Jernej Pečnik, danes ni več mogoče preveriti (Pečnik 1904, 29; Pečnik 1907, 118).

Potek raziskav

Najstarejši podatki o grobišču so ohranjeni iz leta 1860, ko so pri kopanju peska, ki so ga potrebovali za nasipavanje ceste, naleteli na prve grobove. Isto leto je na Rojah kopal tudi tamkajšnji župnik Sajovic in prav tako našel človeške skelete (Dimitz 1860, 87; glej tudi Hoernes 1889). Leta 1878 sta si najdišče ogledala Dežman in Hochstetter. Zakopala sta pod potjo, ob kateri stoji križ, in našla dva zgodnesrednjeveška grobova (Deschmann, Hochstetter 1879, 32 s).

Večje izkopavanje je bilo na Rojah opravljeno avgusta 1902. To leto sta namreč Josef Szombathy in Karl Toldt po nalogu Prazgodovinske komisije dunajske Akademije znanosti opravila obsežnejša rekognosciranja v litijskem sodnem okraju med Jančami in Čatežem. Na poti ju je spremljal Pečnik in skupaj so si ogledali tudi Roje. V enem dnevu so izkopali 14 grobov od katerih so bili trije latenski ostali pa zgodnesrednjeveški (vir 1). Najdbe so prispele v Naravoslovni muzej na Dunaju.

Maja 1907 je Pečnik izvedel, da so na Rojah kopal tudi domačini. Pohitel je v Moravče in zbral dvojce brzd, več mečev, ščitnih grb in suličnih osti ter vse skupaj z ostalimi manjšimi najdbami v dveh pošiljkah poslal v Naravoslovni muzej (vir 2; vir 3). Konec junija je na Rojah tudi kopal in odkril sedem grobov. Nekaj dni je



Sl. 122/1: Roje nad Moravčami pri Gabrovki; pogled na greben z juga. Foto: Janez Dular (1996).

bil na terenu navzoč tudi Josef Szombathy (*Pečnik 1907, 119*). Najdbe je skupaj z dvema seznamoma poslal na Dunaj (*vir 4; vir 5*). Seznama sta zanimiva zaradi tega, ker Pečnik v njih omenja skelete. Potemtakem na Rojah v poznem latenu pokojnih niso le sežigali, ampak so pokopavali tudi cela trupla.

Najdbe z Roj so v Naravoslovnem muzeju inventarizirali v tridesetih letih dvajsetega stoletja. Pri tem moramo opozoriti, da obstajajo med pisnimi viri in inventarno knjigo občutne razlike tako v številu grobov, kot samih inventarjev. Neusklajenost je opaziti tudi v kratkih objavljenih poročilih (*Pečnik 1907, 118 s; Szombathy 1911*), na kar je v svojem delu o zgodovini Prazgodovinske komisije opozorila Brigitta Mader (*Mader 2018, 409 s*).

Na Rojah ni bilo nato vse do leta 1970 nobenih raziskav. Ker pa je bila nekropola ves čas močno ogrožena zaradi širjenja peskokopov, se je Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo odločil, da organizira zaščitno izkopavanje. Dela je vodil Davorin Vuga, ki je nato na Rojah raziskoval še avgusta 1975 in maja 1977 (*Vuga 1970; Vuga 1977; Vuga 1979a*). Gradivo iz več kot šestdesetih grobov je prejel v hrambo Narodni muzej v Ljubljani. Latenske grobove je skupaj z dunajskim gradivom objavil Tone Knez (*Knez 1977*), zgodnjesorodnjeveške pa le delno Davorin Vuga (*Vuga 1973*).

Arhivski viri

- (*vir 1*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 35, str. 19 ss (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 2*) Pismi Pečnika Szombathyju z dne 5. 6. 1907 in 19. 6. 1907 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 3*) Szombathyjev seznam pridobljenih predmetov, ki jih je Pečnik v dveh pošiljkah z dne 12. 6. 1907 in 19. 6. 1907 poslal v Naravoslovni muzej (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 4*) Pismo (seznam grobov) Pečnika Szombathyju z dne 27. 6. 1907 (Fundaktenarchiv NHMW).
- (*vir 5*) Pismo (seznam grobov) Pečnika Szombathyju z 30. 6. 1907 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

- Deschmann, Hochstetter 1879, 32 s.
- Dimitz 1860, 87.
- Dular, Tecco Hvala 2007, 279.
- Hoernes 1889, (26 s).
- Knez 1977, 105 ss.
- Mader 2018, 409 s.
- Pečnik 1904, 29.
- Pečnik 1907, 118 s.
- Szombathy 1911, [20].
- Šašel 1975, Roje. – V: ANSL, 178;
- Vuga 1970, 146.
- Vuga 1973, 59 ss.
- Vuga 1977, 294.
- Vuga 1979a, 265 s.

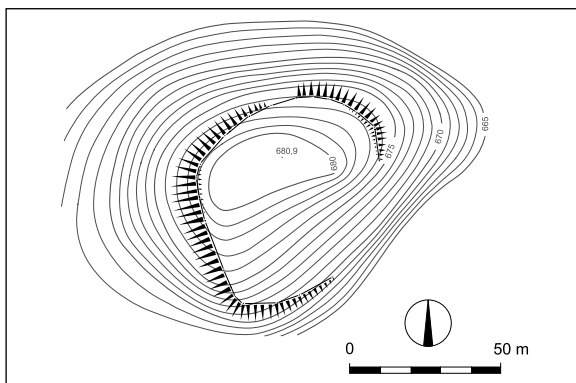


Sl. 122/2: Roje nad Moravčami pri Gabrovki; pozicija grobišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 123*Najdišče:* Zagrac.*Kraj:* Vodice pri Gabrovki.*TTN5:* Višnja Gora 10; *GKY:* 498955 – *GKX:* 97465.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* starejša železna doba?**Opis**

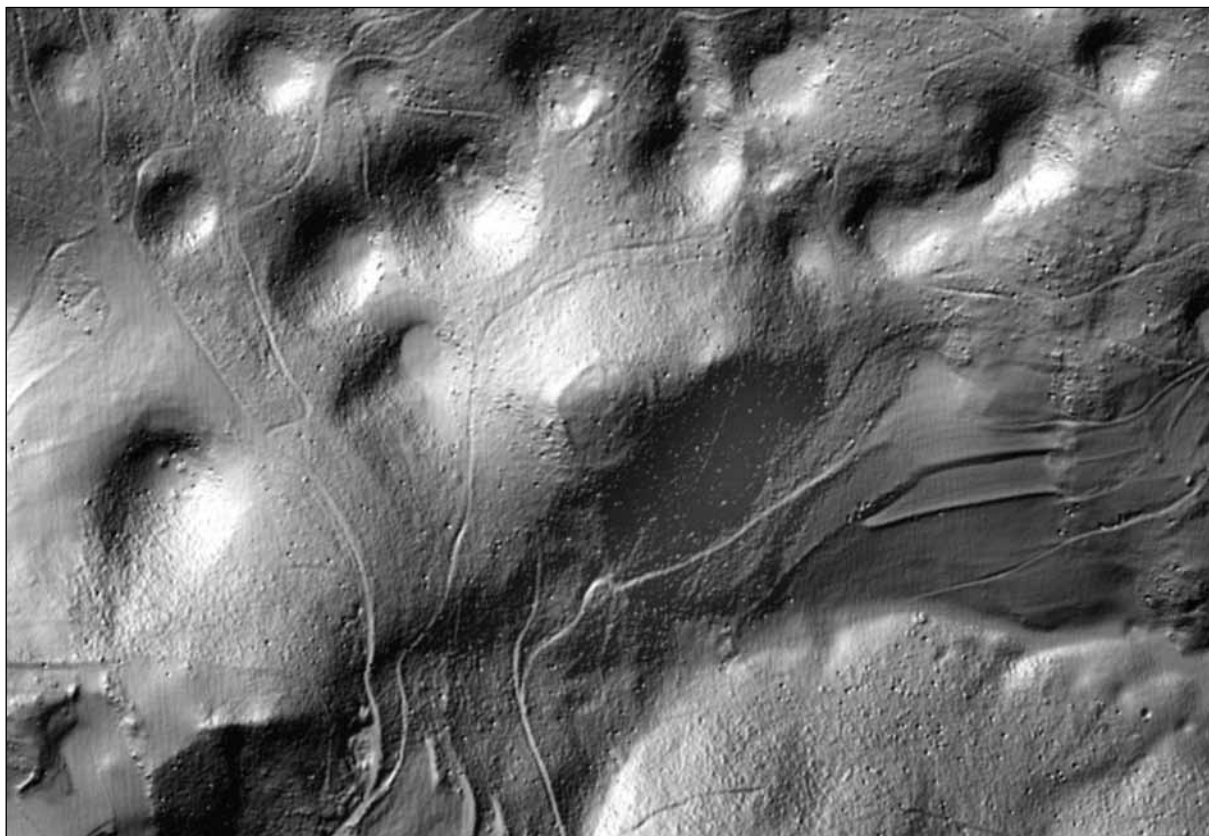
Zagrac je manjši kopast vrh, ki se dviga severovzhodno od Vodice pri Gabrovki (*sl. 123/1*). Nanj se najlažje povzpne z jugozahodne strani, kjer pripelje pod njegovo vznožje gozdna pot. Ker ga obdajajo višji vrhovi (npr. Pašnik, Kamnik in Vrhje), ga je od daleč težko opaziti. Njegova lega zakotna.

Naselje je majhno, saj meri v premeru le nekaj več kot 70 metrov (*sl. 123/2*). Obod se je na zahodni strani ohranil kot rob strme ježe, ki poteka preko pobočja. Na krajšem odseku preide v rahel okop. Ježa se nato razmeroma ostro zasučje proti vzhodu, postopoma slabi in po približno tridesetih metrih izgine v pobočju. Na jugovzhodni strani je obod delno uničen. Temu je po vsej verjetnosti botrovala huda strmina, po kateri so zdrsnila nasutja. Na severovzhodu je obod zopet dobro viden: najprej kot lep okop, nato pa kot rob strme ježe, za katero je manjša terasa.



Sl. 123/2: Zagrac nad Vodiciami; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

Notranjost naselja ni ravna, saj se pobočja od najvišje točke dokaj strmo spuščajo proti jugu in vzhodu. Vhod v naselje ni viden. Glede na oblikovanost terena ga bo treba iskati na severni strani, in sicer na mestu, kjer pripelje na vrh tudi sedanja že opuščena pot.



Sl. 123/1: Zagrac nad Vodiciami; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Potek raziskav

Naselje prvi omenja Davorin Vuga vendar z imenom Na gracu in pod krajem Čeplje (*Vuga 1979b, 341 s.*). Leta 1996 so sodelavci Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* na Zagracu izkopal sondno in ugotovili, da je bilo naselje opasano z obzidjem (*Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, 176 ss.*). Starejši zid je bil zgrajen iz lomljencev in lesenih stojk, njegova debelina pa je znašala 1 m. Enako debel je bil tudi drugi zid, ki so ga prav tako zgradili z uporabo

kamna in lesa (*sl. 123/3*). Čeprav je dalo izkopavanje na Zagracu razmeroma veliko keramičnega gradiva, pa med njim ni bilo kosov, ki bi omogočali zanesljivo datacijo. Za zdaj lahko rečemo le to, da je naselje prazgodovinsko.

Literatura

Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, 176 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 279, sl. 184.

Vuga 1979b, 341 s.



Sl. 123/3: Zagrac nad Vodiciami; sonda 1, zid 2; pogled s severovzhoda. Foto: Primož Pavlin (1996).

Kat. št.: 124

Najdišče: Kostjavec.

Kraj: Tihaboj.

TTN5: Mokronog 11; *GKY:* 500670 – *GKX:* 94600.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: starejša železna doba, mlajša železna doba.

Opis

Naselje je postavljeno na kopast vrh, ki se dviga severozahodno od vasi Tihaboj (sl. 124/1, 124/2). Njegova pobočja niso strma, dostop nanj pa je najlažji s severne strani, kjer je speljana dobra pot.

Obod naselja je prilagojen obliki hriba (sl. 124/3). Na južni in vzhodni strani je ohranjen kot dobro viden rob terase, na kateri je bila včasih njiva. Na južni strani preide ježa v manjši okop, ki pa je dolg le 15 metrov. Okop je ohranjen tudi na skrajnem severozahodnem koncu naselja. Zgrajen je bil iz kamenja. Pod njim je precejšnja strmina, zaradi katere je bil dostop v naselje s te strani zelo otežen. Jugozahodno stran naselja so uničili vinogradi.

Notranjost naselja je nagnjena od severozahoda proti jugovzhodu. Travnato pobočje je sprva precej strmo, potem pa se strmina unese, tako da je ob južnem robu teren skoraj povsem raven. Najvišji predel Kostjavca je skalnat.

Potek raziskav

Naselje je bilo odkrito zelo zgodaj. Znano je bilo že Jerneju Pečniku, ki ga v pismih večkrat omenja (*vir 1; vir 2; vir 3*), zabeleženo pa je tudi v objavah (*Pečnik 1904, 29; Šašel 1975, 178; Vuga 1982c, 165*). Leta 1996 je jugovzhodni rob naselja sondirala ekipa Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem*. Ugotovljena so bila tri obzidja, prvo iz starohalštatskega obdobja, drugo sodi v mladohalštatski čas, s tretjim pa so naselje opasali v poznem latenu (sl. 124/4) – (*Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, 180 ss*).

Arhivski viri

(*vir 1*) Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 13. 4. 1885 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).

(*vir 2*) Pismi Pečnika Szombathyju z dne 22. 8. 1896 in 20. 12. 1901 (Fundaktenarchiv NHMW).

(*vir 3*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 17 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, 180 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 279 s, sl. 185.

Pečnik 1904, 29.

Šašel 1975, Tihaboj. – V: ANSL, 178.

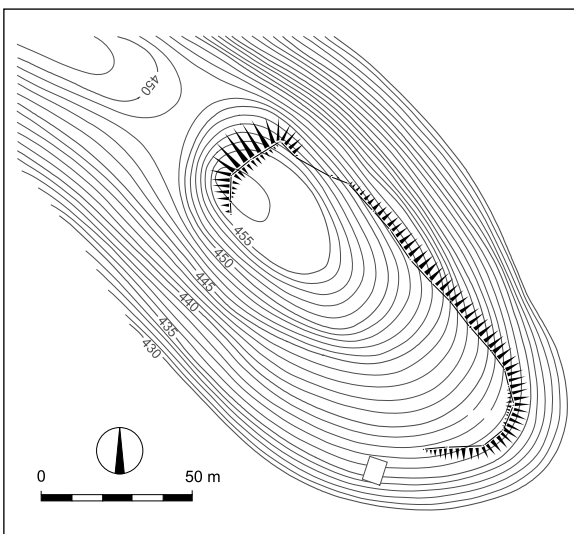
Vuga 1982c, 165.



Sl. 124/1: Kostjavec nad Tihabojem; pogled na naselje z zahoda. Foto: Janez Dular (1996).



Sl. 124/2: Kostjavec nad Tihabojem; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 124/3: Kostjavec nad Tihabojem; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 124/4: Kostjavec nad Tihabojem; zid 3 z jamo za stojko.
Foto: Janez Dular (1996).

Kat. št.: 125*Najdišče:* Makote.*Kraj:* Brezovo.*TTN5:* Mokronog 11; *GKY:* 501119 – *GKX:* 96304.*Tip najdišča:* gomilno grobišče? (1 gomila).*Datacija:* neopredeljeno.*Opis*

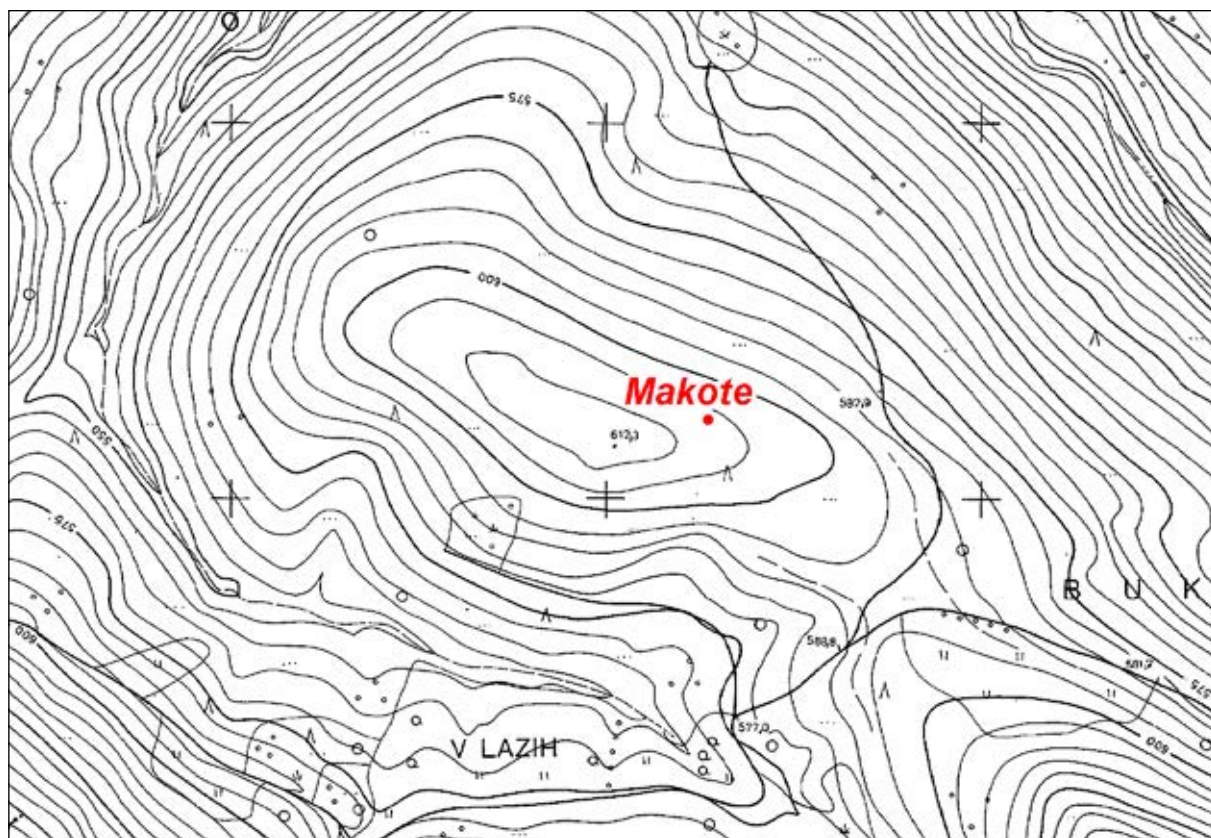
Na vzhodnem koncu kopastega vrha Makote je 7 m široka in 0,7 m visoka domnevna gomila (*sl. 125/1*). Na temenu ima 2 x 2 m velik vkop.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1994.

Literatura

Dular Tecco Hvala 2007, 279.



Sl. 125/1: Makote pri Brezovem; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 126*Najdišče:* Špičasti hrib.*Kraj:* Dole pri Litiji.*TTN5:* Mokronog 1; GKY: 501680 – GKY: 97710.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* starejša železna doba, mlajša železna doba.*Opis*

Slab kilometer jugovzhodno od Dol pri Litiji, je tik ob cesti, ki pelje proti Prevalam manjša vzpetina, ki nosi ime Špičasti hrib (*sl. 126/1, sl. 126/2*). Kucelj ima pravzaprav dva vrhova, ki ju loči ozko sedlo. Medtem ko je višji vrh prazen, pa so na južni, nekoliko nižji vzpetini ohranjeni ostanki naselja s skoraj v celoti sklenjenim obodom. Sledimo mu lahko po robu nagnjene terase, le na severovzhodni strani naselja se je ohranil kot rahel okop. Na zahodu se naselje zaključuje ob naravnih skalah.

Notranjost naselja ni ugodna za poselitev, saj na hribčku skorajda ni ravnega prostora. Njegova pobočja se strmo spuščajo na vse strani, le proti zahodu je naklon blažji. Tu se teren najprej spusti v manjše sedlo, se nato dvigne v nizek kucelj, potem pa zopet spusti do skal, pri katerih se naselje zaključuje (*sl. 126/3*).

V notranjosti je več teras, ki pa jih na načrtu nismo dokumentirali. Nekaj terasam podobnih tvorb je tudi zunaj oboda na severovzhodnem pobočju, vendar pa bi morali njihovo starost preveriti s sondiranjem.

Pripadajoča nekropola Bohinčev hrib (kat. št. 127) leži južno od naselja (*sl. 127/1*).

Potek raziskav

Naselje na Špičastem hribu je bilo odkrito pri terenskem pregledu leta 1993. Leta 1995 je ekipa Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* na njegovem južnem obodu izkopala sondo in ugotovila, da je bil Špičasti vrh obdan z 1,6 m debelim obzidjem na začetku mladohalštatskega obdobja (*sl. 126/4*). Po požaru v negovski stopnji so naselje za nekaj časa opustili, ponovno pa je zaživel v poznem latenu, ko so ga znova obdali z obzidjem. Drugi zid, ki je bil postavljen na ruševine prvega, je meril v temelju 1,2 m (*Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, 171 ss.*).

Literatura

Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, 171 ss.

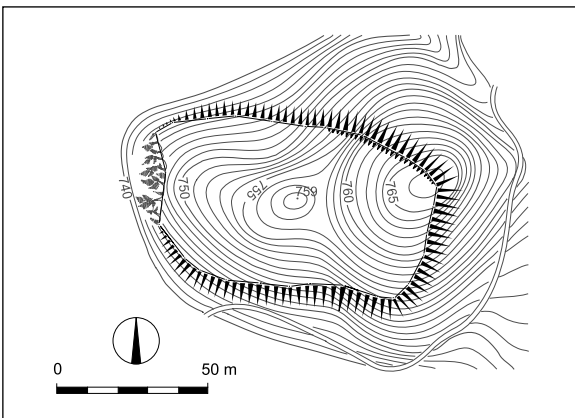
Dular, Tecco Hvala 2007, 280, sl. 186.



Sl. 126/1: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji; pogled na naselje z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (1995).



Sl. 126/2: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji; pozicija naselja (vir: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.



Sl. 126/3: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.



Sl. 126/4: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji; zid 1, pogled z vzhoda. Foto: Primož Pavlin (1995).

Kat. št.: 127

Najdišče: Bohinčev hrib.

Kraj: Dole pri Litiji.

TTN5: Mokronog 1; GKY: 501700 – GKX: 97280.

Tip najdišča: gomilno grobišče (4 gomile).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na Bohinčevem hribu, ki se dviga južno od zaselka Pasji vrh, je manjša nekropola, ki šteje štiri gomile (sl. 127/1, 127/2). Ena med njimi je domnevna. Mere:

Gomila 1: premer 7 m; višina 0,7 m.

Gomila 2: premer 10 m; višina 1,5 m (gomila ima vkop).

Gomila 3: premer 7 m; višina 0,5 m (domnevna).

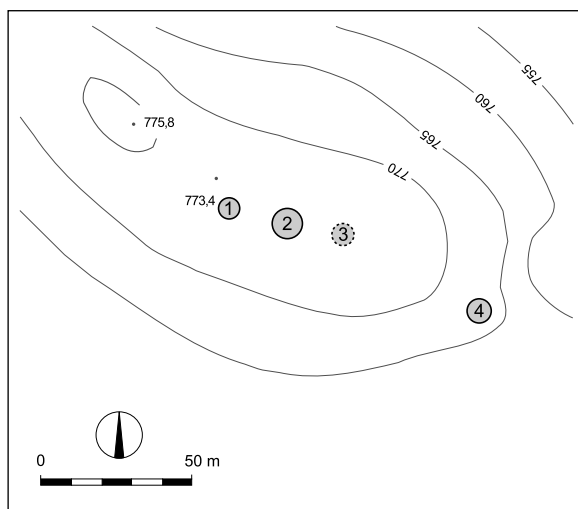
Gomila 4: premer 8 m; višina 0,7 m.

Potek raziskav

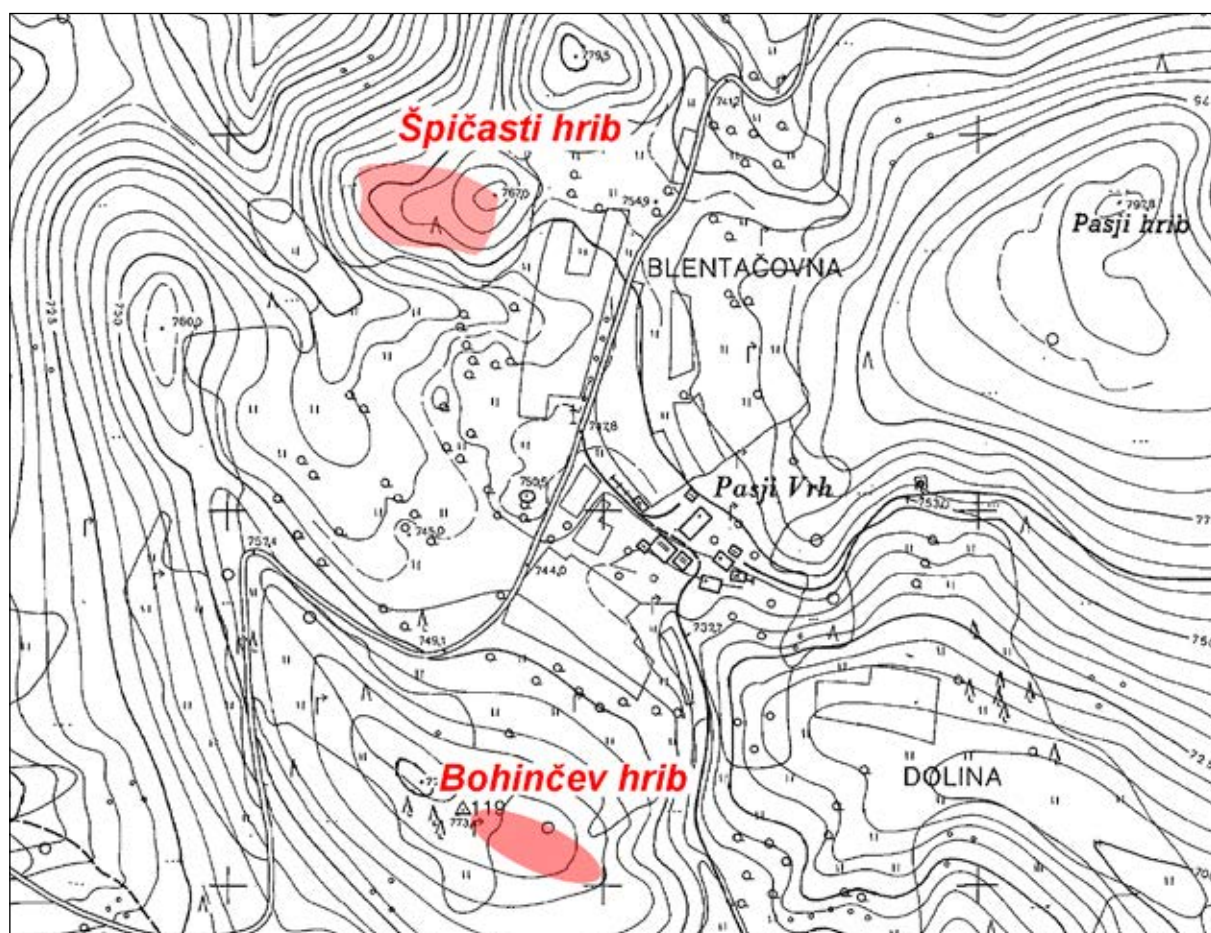
Grobišče je bilo odkrito pri terenskem pregledu leta 1993.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 280, sl. 187.



Sl. 127/2: Bohinčev hrib nad Dolami pri Litiji; tloris grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.



Sl. 127/1: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji in Bohinčev hrib nad Dolami pri Litiji; poziciji naselja in grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 128

Najdišče: Celestinova hiša.

Kraj: Dole pri Litiji.

TTN5: Mokronog 2; GKY: 502645 – GKY: 99206.

Tip najdišča: grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Dežman in Hochstetter poročata, da so leta 1842 pri kopanju temeljev za hišo kmetije imenovano »Berinsek ali pri Hauptmanu« zadeli na pet človeških skeletov z zapestnicami iz bron in ogrlicami iz modrih jagod. Skelete so znova pokopali, predmete pa raznesli. Son-

diranje na mestu najdbe, ki sta ga leta 1878 opravila Dežman in Hochstetter, ni obrodilo sadov (*Deschmann, Hochstetter 1879, 34; glej še Mader 2018, 374*).

S pomočjo domačinov smo uspeli najdišče locirati na območje Celestinove domačije, ki stoji na manjši planoti severno od zaselka Berinjek (*sl. 128/1*). V ANSL je najdišče napačno zavedeno pod naselje Zagozd (*Truhlar 1975, 263*).

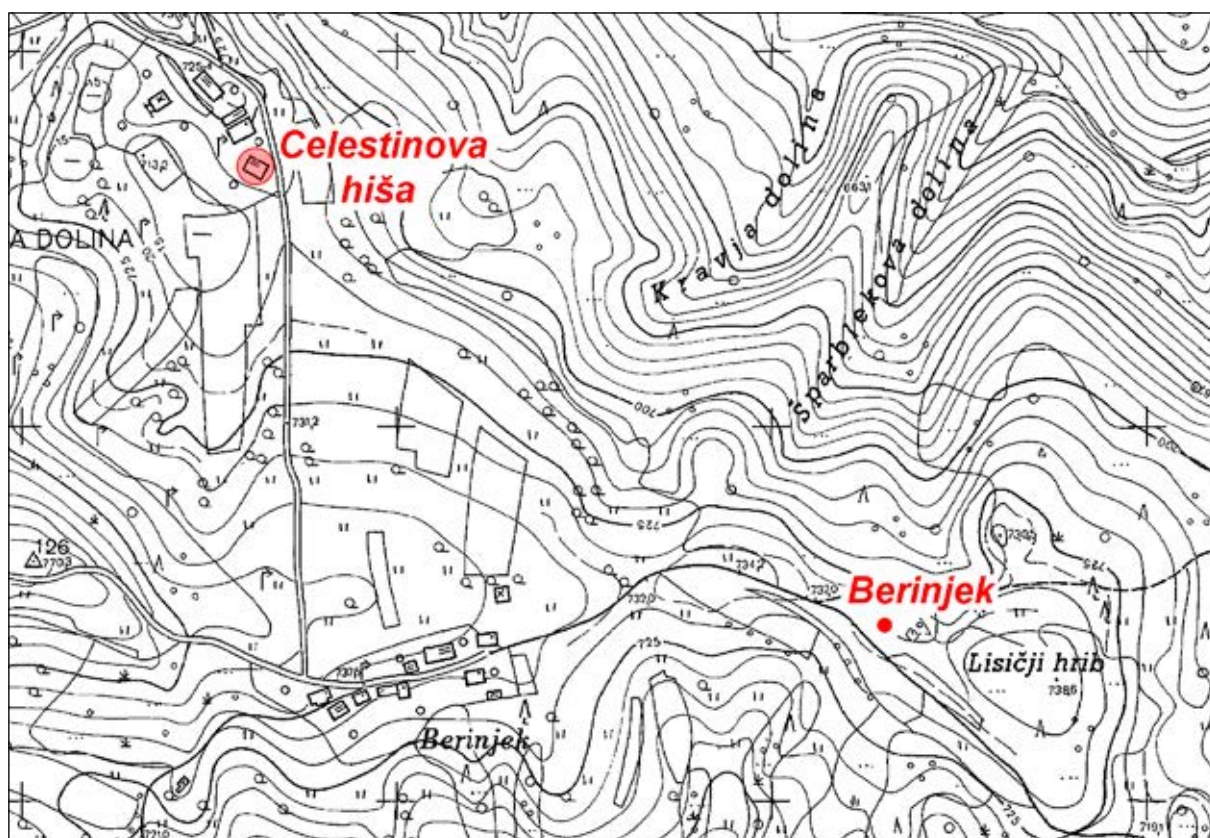
Literatura

Deschmann, Hochstetter 1879, 34.

Dular, Tecco Hvala, 2007, 280.

Mader 2018, 374.

Truhlar 1975, Zagozd. – V: ANSL, 263.



Sl. 128/1: Celestinova hiša nad Dolami pri Litiji in Berinjek nad Dolami pri Litiji; poziciji grobišč (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 129

Najdišče: Berinjek.

Kraj: Dole pri Litiji.

TTN5: Mokronog 2; GKY: 503078 – GKX: 98881.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Vzhodno od zaselka Berinjek, ki je v ANSL zaveden pod naselje Slavina (Bolta 1975, 263), je v gozdu ostanek 10 m široke in 1 m visoke prekopane gomile (glej [sl. 128/1](#)).

Potek raziskav

Gomilo sta avgusta 1878 raziskala Dragotin Dežman in Ferdinand Hochstetter ([sl. 129/1](#)) ter v njej našla skelet z več razbitimi posodami, dvema vijčkoma in majhnim železnim nožem (Deschmann, Hochstetter 1879, 35 s; glej še Mader 2018, 375 s). Najdbe hrani Naravoslovni muzej na Dunaju, objavil jih je Janez Dular (Dular 2003, 268 s)

Literatura

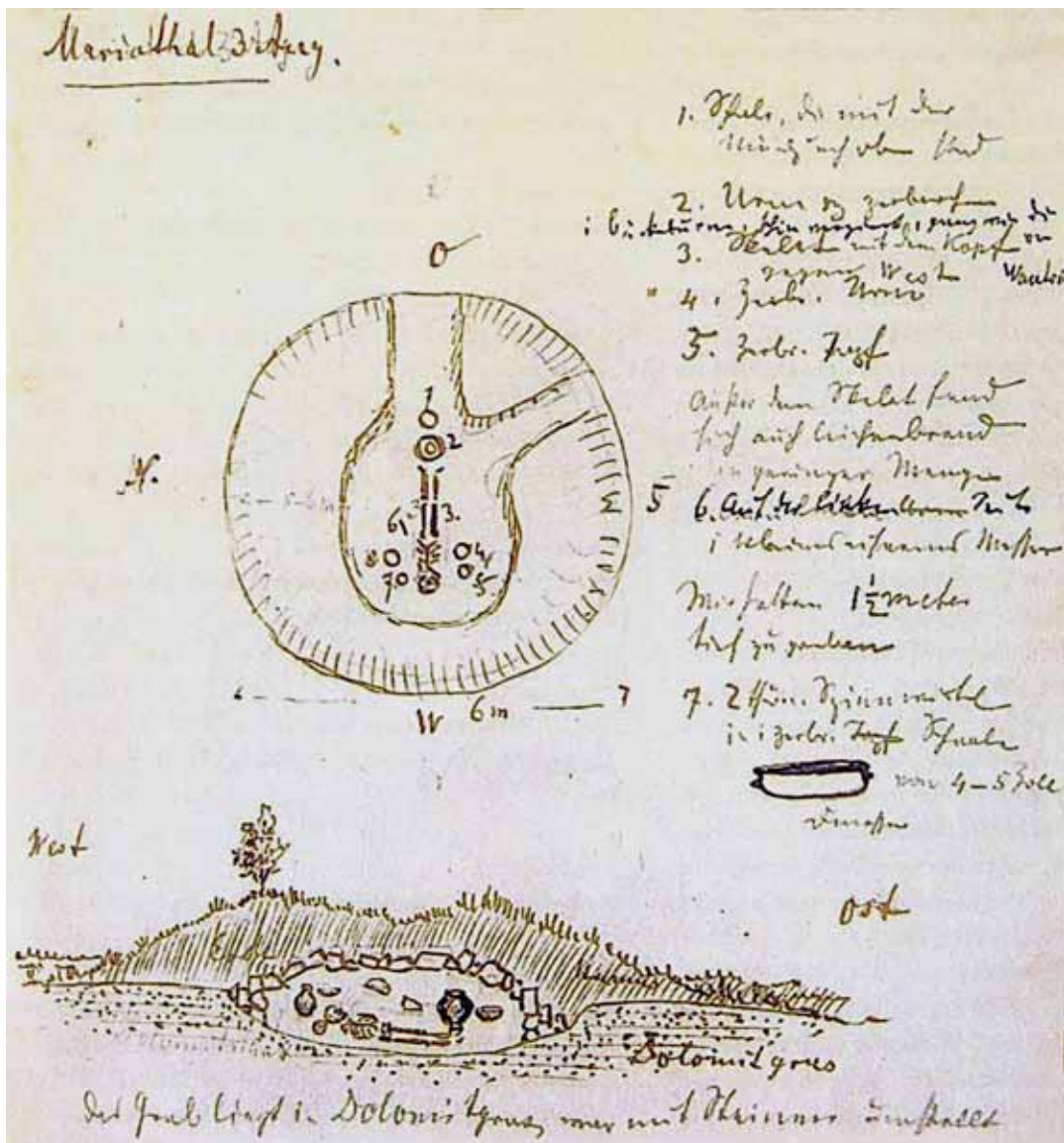
Bolta 1975, Slavina. – V: ANSL, 263.

Deschmann, Hochstetter 1879, 35 s.

Dular 2003, 268 s, t. 89: 1–8.

Dular, Tecco Hvala 2007, 280.

Mader 2018, 375 s.



Sl. 129/1: Berinjek nad Dolami pri Litiji; Hochstetterjeva risba tlorisa in profila gomile (po Mader 2018).

Kat. št.: 130

Najdišče: Kavčev hrib.

Kraj: Suhadole.

TTN5: Mokronog 2; GKY: 503170 – GKX: 98122.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na Kavčevem hribu, severno od Suhadol, se je na ploskem grebenu razprostirala plana nekropola (sl. 130/1). Danes je tu travnik in deloma gozd, na površini pa so vidni vkopi – sledi kopanja peska.

Potek raziskav

Na Kavčevem hribu je septembra 1907 Jernej Pečnik izkopal tri skeletne s ploščami obdane grobove,

ki pa niso imeli nobenih pridatkov. Srečo je poskusil še oktobra istega leta, ko je v treh dneh odkril še šest grobov (*vir 1*). Najdbe je poslal v dunajski Naravoslovni muzej, objavil jih je Janez Dular (*Dular 2003, 269 ss*).

Arhivski vir

(*vir 1*) Pisma Pečnika Szombathyju z dne 15. 10. 1907, 29. 10. 1907 in 12. 11. 1907 (Fundaktenarchiv NHMW).

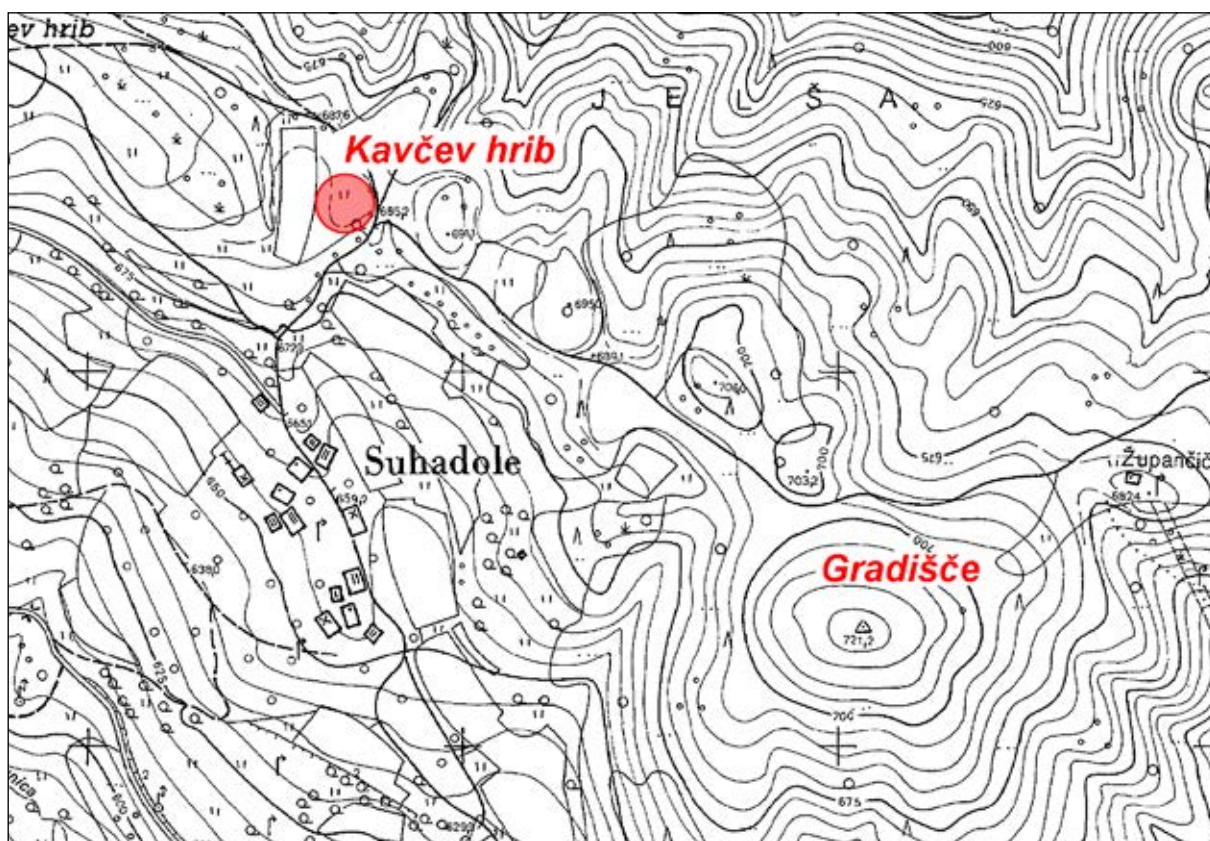
Literatura

Bolta 1975, Suhadole. – V: ANSL, 263.

Dular 2003, 269 ss, t. 90, 91: 1–6.

Dular, Tecco Hvala 2007, 280, sl. 187.

Pečnik 1904, 133.

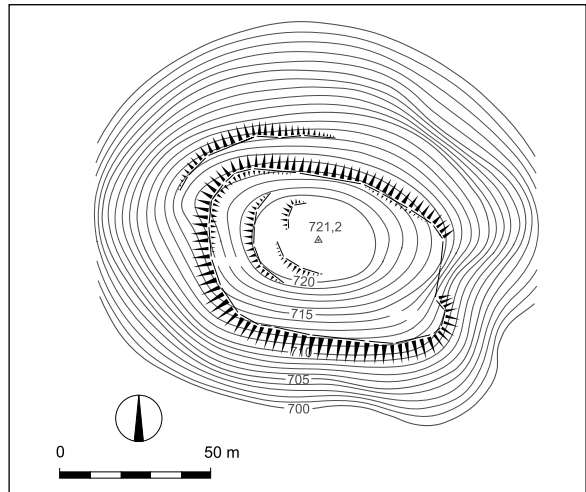


Sl. 130/1: Kavčev hrib pri Suhadolah in Gradišče pri Suhadolah; Poziciji grobišča in naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 131*Najdišče:* Gradišče.*Kraj:* Suhadole.*TTN5:* Mokronog 2; *GKY:* 503515 – *GKX:* 97830.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* mlajša železna doba.**Opis**

Gradišče je kopast, z gozdom poraščen hrib, ki leži vzhodno od Suhadol (*sl. 130/1, 131/1*). Na južni in vzhodni strani ima dokaj strma pobočja, medtem ko je dostop s severovzhoda zložnejši. Tudi višinska razlika med vrhom in njegovim vzhodjem znaša s te strani le dobrih dvajset metrov.

Naselje je majhno, saj meri v premeru le nekaj več kot osemdeset metrov (*sl. 131/2, 131/3*). Je ovalne oblike z razmeroma dobro ohranjenim obodom. Sledimo mu lahko po robu visoke ježe, za katero je nastala nagnjena terasa. Na severozahodu preide terasa v manjši okop, ki obroblja naselbino, če izvezamo manjšo prekinitev, tudi s celotne severne strani. Na skrajni vzhodni strani del oboda ni več ohranjen. Vzrok temu je razmeroma velika strmina, ki je povzročila, da je nasip zdrsil po pobočju.



Sl. 131/2: Gradišče pri Suhadolah; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.

Notranjost naselja ni ravna ampak se postopoma dviga proti najvišji točki hriba. Da bi dobili za poselitev raven prostor, so na zahodni strani zgradili tri manjše terase. Večja terasa teče tudi preko severnega pobočja hriba, vendar že izven oboda naselja.



Sl. 131/1: Gradišče pri Suhadolah; pogled na naselje z zahoda. Foto: Janez Dular (1995).

Potek raziskav

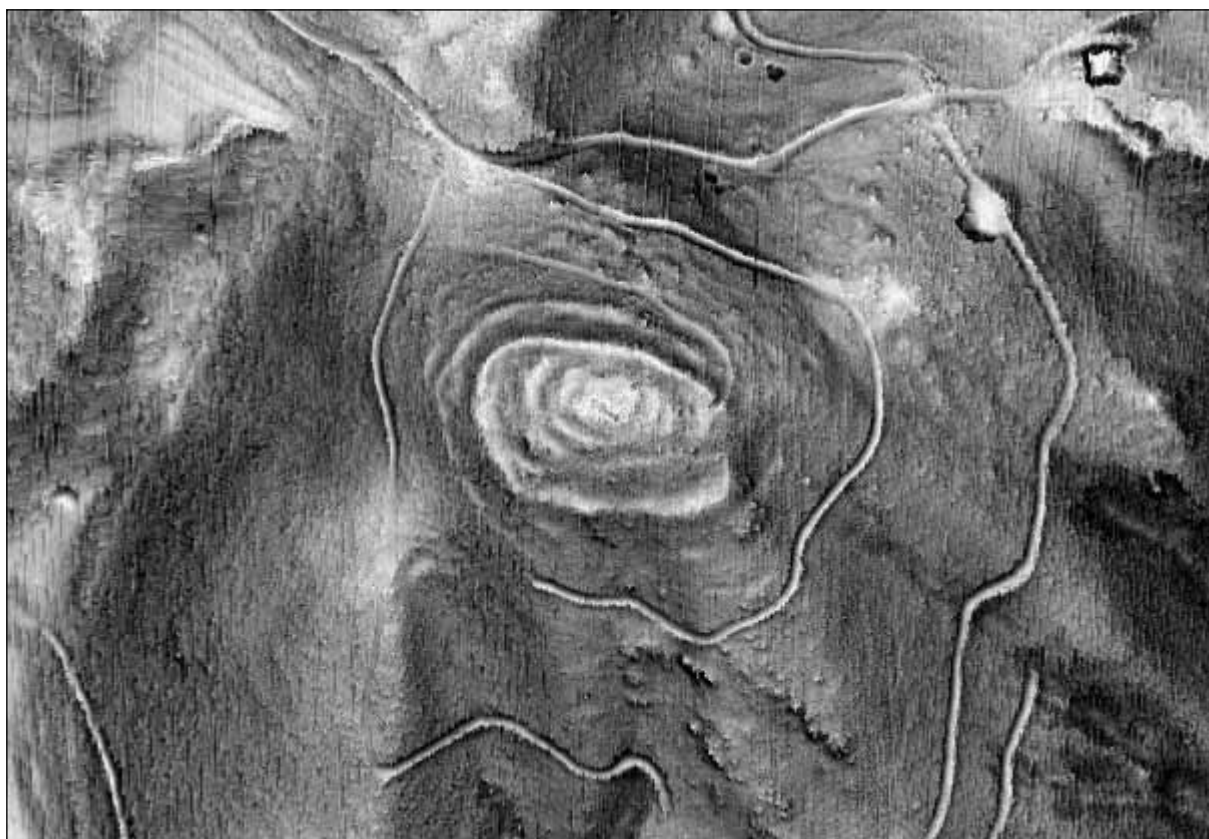
Gradišče pri Suhadolah omenjata že Dežman in Hochstetter, znano pa je bilo tudi Pečniku (*Deschmann, Hochstetter 1879, 34 s; vir 1; Pečnik 1904, 133*). Leta 1995 je ekipa Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* na Gradišču izkopala dve sondi. V obeh so bili odkriti ostanki dober meter debelega zidu, ki sodi v mlajšo železno dobo (*Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, 159 ss*). Obljudenost naselja v starejši železni dobi s sondiranjem ni bila dokazana, je pa verjetna glede na bližnje grobišče na Kavčevem hribu (kat. št. 130 – *sl. 130/1*), ki sodi v halštatsko obdobje.

Arhivski vir

(*vir 1*) Pečnikovo pismo Dežmanu z dne 28. 9. 1885 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Dragotin, fasc. 3).

Literatura

Bolta 1975, Suhadole. – V: *ANSL*, 263.
 Deschmann, Hochstetter 1879, 34 s.
 Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, 159 ss.
 Dular, Tecco Hvala 2007, 280 s, sl. 188.
 Pečnik 1904, 133.



Sl. 131/3: Gradišče pri Suhadolah; pozicija naselja (vir: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 132

Najdišče: Furije.

Kraj: Dobovica.

TTN5: Trbovlje 42; GKY: 503600 – GKX: 100000.

Tip najdišča: plano grobišče.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Grobišče je bilo na vrhu manjše vzpetine, ki se dviga tik ob cesti zahodno od vasi Dobovica (sl. 132/1).

Potek raziskav

Leta 1907 so domačini pri kopanju peska zadeli na grob, obdan s kamnitimi ploščami, ki je vseboval zanimive predmete (latenski fibuli in dele bronastega sklepanca). Jernej Pečnik je predmete odkupil in jih poslal v dunajski Dvorni muzej (*vir 1*; *vir 2*). Tam pa niso bili inventarizirani in so morda kje založeni. Na najdišču je Pečnik tudi kopal in odkril 8 grobov, od katerih je bil en rimski. Tudi te najdbe je poslal v Naravoslovni muzej (*vir 3*). Očitno gre za nekropolo iz železne in rimske

dobe, ki je bila zaradi kopanja peska večidel uničena. Z istega najdišča so najverjetneje tudi rimske najdbe, ki jih je objavil Szombathy in so zavedene pod bližnji zaselek Borje (Szombathy 1899, 92 s; Bolta 1975, 263). Najdbe, ki so inventarizirane v Naravoslovnem muzeju na Dunaju, je objavil Janez Dular (Dular 2003, 266 ss).

Arhivski viri

(*vir 1*) Pečnikovo pismo Szombathyju z dne 5. 10. 1907 (Fundaktenarchiv NHMW).

(*vir 2*) Račun Pečnika Centralni komisiji dne 29. 7. 1907 (Arhiv RS, fond AS 1100, C. kr. urad K 60/148).

(*vir 3*) Pisma Pečnika Szombathyju z dne 25. 10. 1907, 29. 10. 1907 in 11. 11. 1907 (Fundaktenarchiv NHMW).

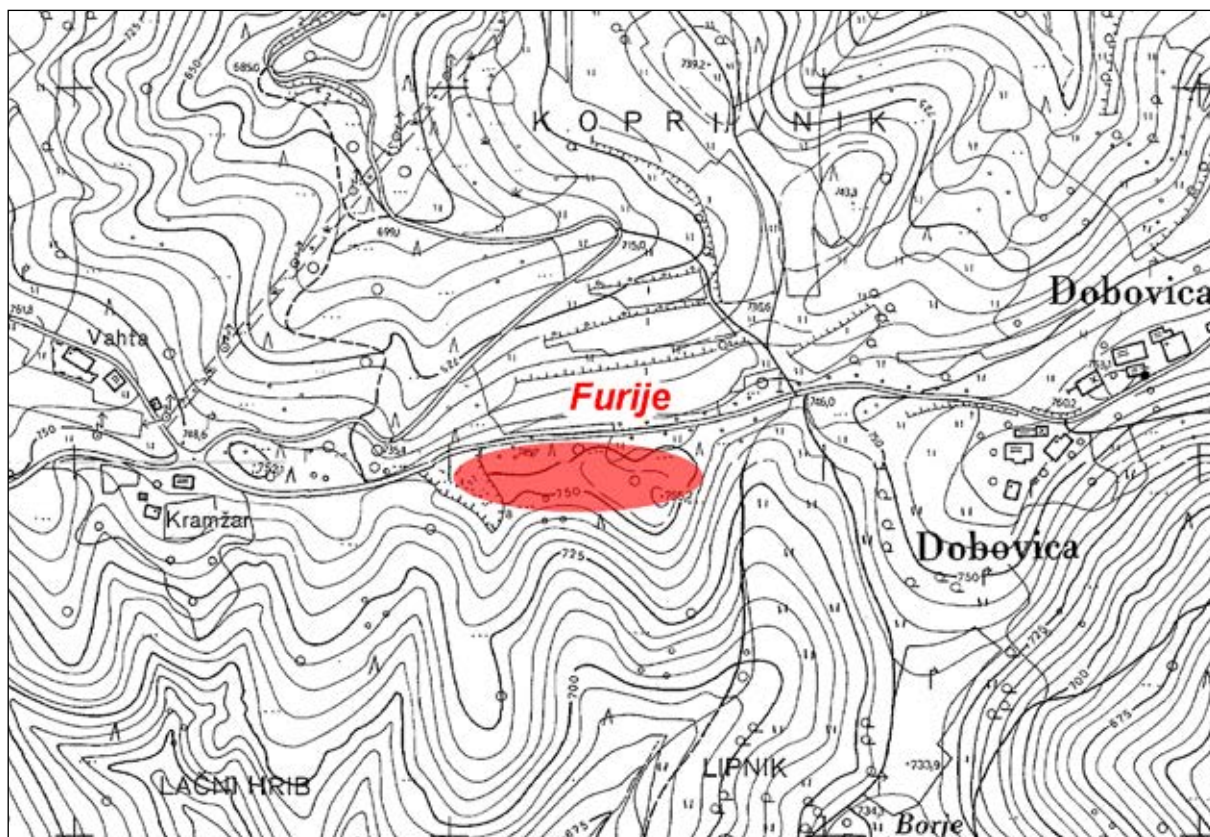
Literatura

Bolta 1975, Dobovica. – V: ANSL, 263.

Dular 2003, 266 ss, t. 88.

Dular, Tecco Hvala 2007, 281.

Szombathy 1899, 92 s.



Sl. 132/1: Furije pri Dobovici; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 133*Najdišče:* Ajdov grob.*Kraj:* Svibno.*TTN5:* Trbovlje 43; GKY: 506007 – GKX: 100818.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

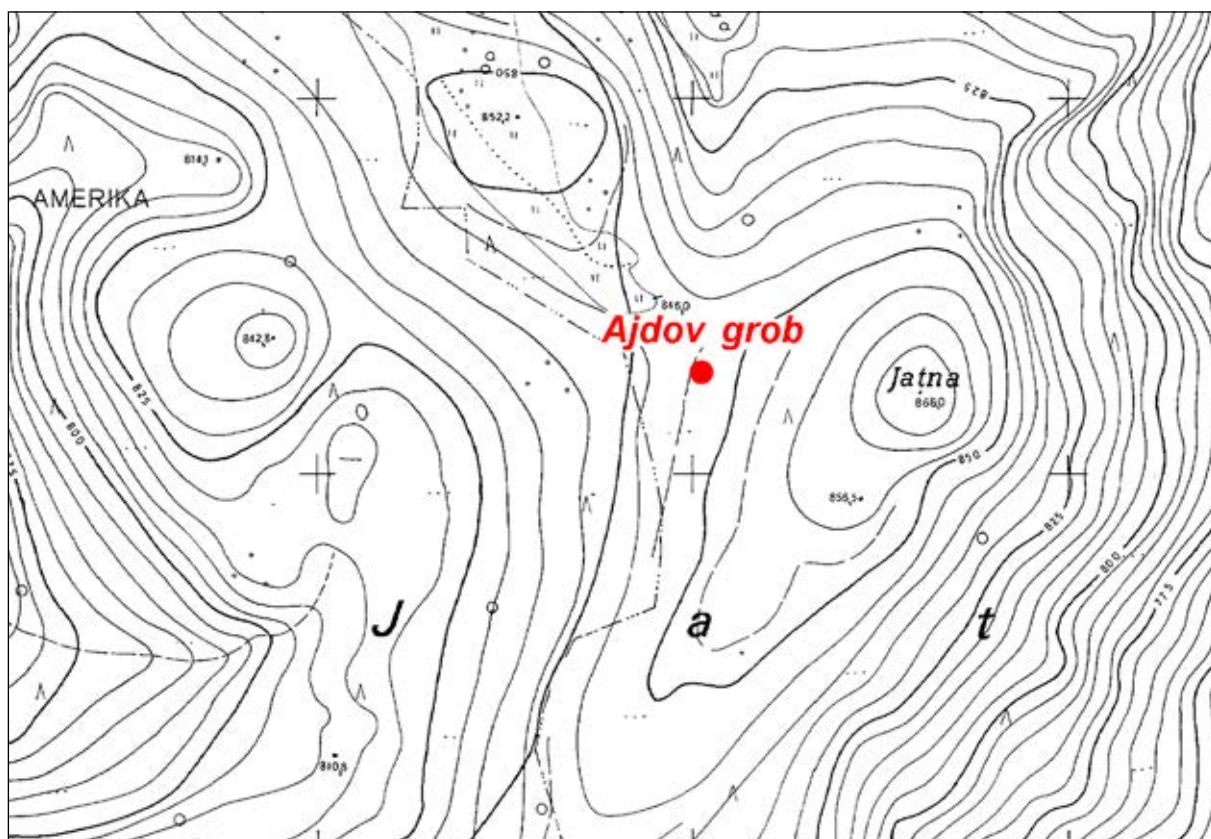
Na zahodnem pobočju Jatne, kopastega hriba, ki se dviga južno od Povšetove kmetije, je v gozdu 16 m široka in 3 m visoka gomila (*sl. 133/1*). Na sredini ima globok vkop.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri topografskem pregledu leta 1993.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 281.



Sl. 133/1: Ajdov grob pri Svibnem; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 134*Najdišče:* Topliška skala.*Kraj:* Jagnjenica.*TTN5:* Trbovlje 45; GKY: 509170 – GKX: 102800.*Tip najdišča:* plano grobišče.*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Vzhodno od zaselka Studenice je tik ob cesti, ki pelje iz Radeč proti Zagradu manjši skalnat previs, ki mu domačini pravijo Topliška skala (sl. 134/1). Na tem

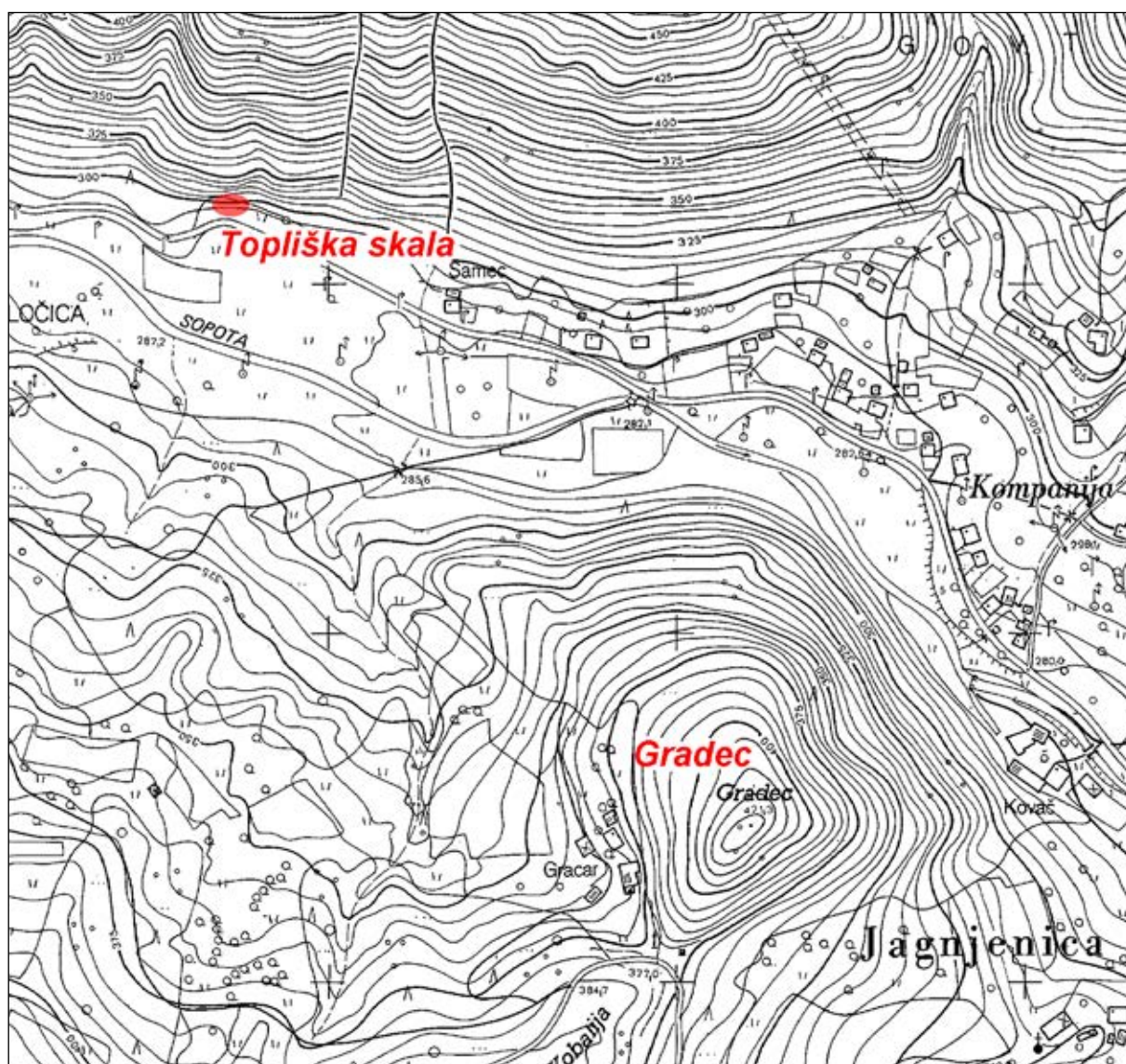
mestu, ki je zaradi kopanja peska precej spremenjeno, so okoli leta 1938 zadeli na skeleten grob, v katerem sta bili dve zapestnici in dve nanožnici. Ohranjena je le ena zapestnica, hrani jo PM Celje.

Potek raziskav

Najdišče je bilo dokumentirano pri terenskem pregledu leta 1993.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 281.



Sl. 134/1: Topliška skala pri Janjenici in Gradec nad Jagnjenico (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 135*Najdišče:* Gradec.*Kraj:* Jagnjenica.*TTN5:* Trbovlje 45; *GKY:* 509550 – *GKX:* 102365.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* prazgodovina.*Opis*

Severovzhodno od Jagnjenice se iz doline Sopotne dviga strm hrib, ki nosi ledinsko ime Gradec (*sl. 134/1*). Njegova pobočja so strma, le z juga se je moč nanj povzpeti po zložnejši poti, ki je na vrh speljana s tamkajšnjega sedla.

Ogled Gradca je pokazal, da naselje ni imelo sklenjenega oboda. Pravzaprav sploh ni bilo posebej utrjeno, le proti severu je na razmeroma strmem pobočju vidnih več manjših teras (*sl. 135/1*). Gre torej za naselje na strmem, že po naravi dobro zavarovanem hribu, kjer so morali za poselitev izvesti obsežna terasiranja.

Potek raziskav

Naselje je bilo dokumentirano pri terenskem pregledu leta 1993. Pri obhodu so bili v useku poti na severnem pobočju Gradca najdeni fragmenti prazgodovinske keramike.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 281.



Sl. 135/1: Gradec nad Jagnjenico; pozicija naselja (vir: ArcGIS © ARSO). M. = 1:2500.

Kat. št.: 136

Najdišče: Kržišče.

Kraj: Jagnjenica.

TTN5: Trbovlje 45; GKY: 510619 – GKX: 102533.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Potek raziskav

Gomilo je leta 1879 prekopal radeški gozdar Moriz Scheyer. V njej je odkril tri s kamni obdane niše, od katerih sta prvi dve vsebovali moški in ženski skelet s pridatki, tretja pa je bila prazna (*sl. 136/2*) – (Hochstetter 1879, 550 s; Scheyer 1881, 81 ss).

Opis

Na levem bregu Sopote je visoko v pobočju na manjšem grebenu ostanek 12 m široke in 1,5 m visoke prekopane gomile (*sl. 136/1*).

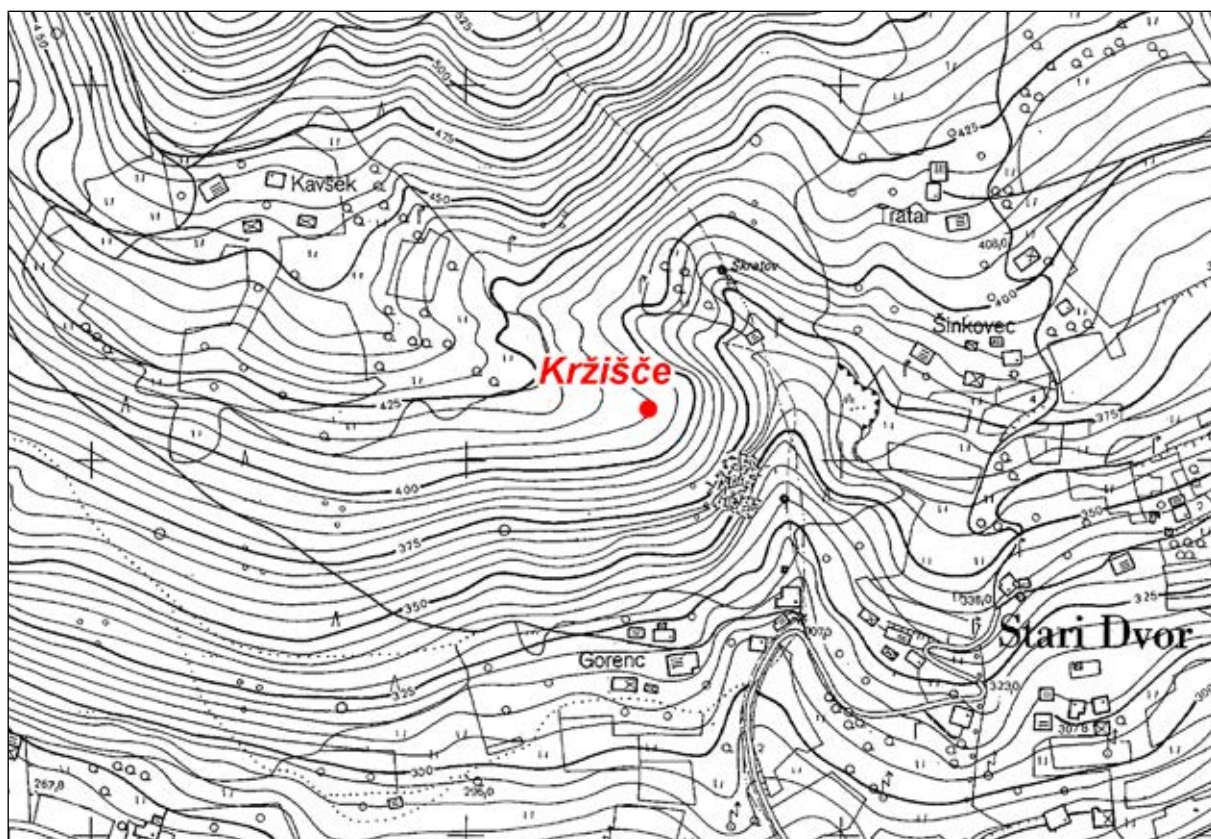
Literatura

Bolta 1975, Jagnjenica. – V: ANSL, 265 s.

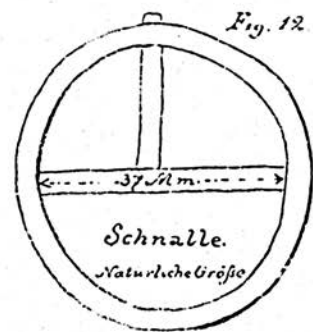
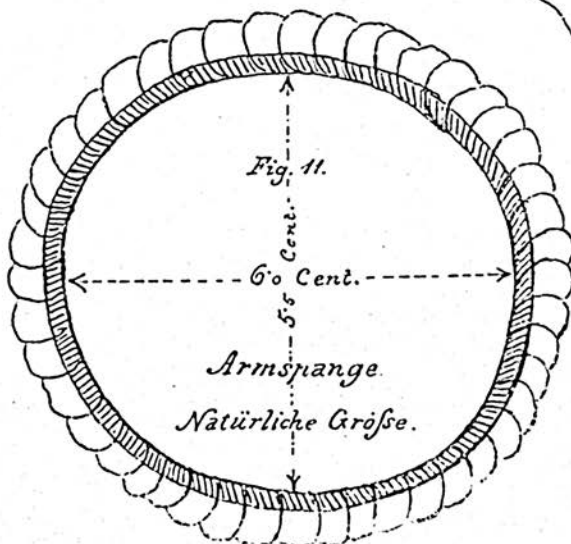
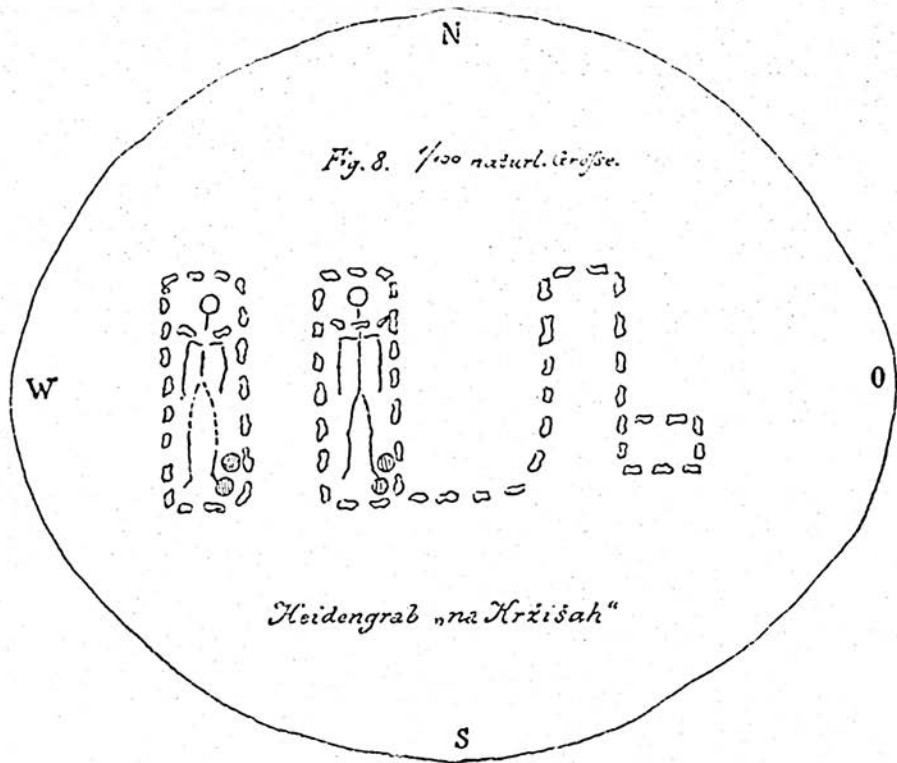
Dular, Tecco Hvala 2007, 281.

Hochstetter 1979, 550 s.

Scheyer 1881, 81 ss.



Sl. 136/1: Kržišče nad Jagnjenico; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 136/2: Kržišče nad Jagnjenico; tloris gomile in najdbe (po Scheyer 1881).

Kat. št.: 137*Najdišče:* Kopališče.*Kraj:* Stari Dvor.*TTN5:* Trbovlje 45; *GKY:* 511250 – *GKX:* 102440.*Tip najdišča:* grobišče.*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Najdišče se nahaja pri kopališkem bazenu na zahodnem koncu Radeč (*sl. 137/1*).

Potek raziskav

Ko so leta 1955 kopali temelje za kopališke kabine pri bazenu v Starem Dvoru, so na pobočju hriba našli bronaste zapestnice, ki jih je bilo po pripovedovanju najditelja okoli deset. Ohranjeni sta dve (PM Celje). Zraven so bile najdene tudi kosti in fragmenti glinastih posod, zato moramo najdbo označiti kot ostanek uničenega groba iz starejše železne dobe (*Vogrin 1985, 208*). Če je na tem mestu stala gomila, ali pa gre za ostanek planega grobišča, ni bilo več mogoče dognati.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 281.

Vogrin, 1985, 208.



Sl. 137/1: Kopališče pri Starem Dvoru; pozicija grobišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 138

Najdišče: Sava.

Kraj: Zidani most.

TTN5: Trbovlje 37; *GKY:* 513622 – *GKX:* 104434.

Tip najdišča: depo.

Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Po podatku Balduina Sarie je bil pri železniških gradbenih delih v strugi Save pri Zidanem Mostu (*sl. 138/1*) najden depo (*Saria 1942, 93*). Predmeti, ki jih je hranil železniški inženir, so neznano kje.

Literatura

Bolta 1975, Zidani most. – V: *ANSL*, 266.

Čerče, Šinkovec 1995, 232.

Dular, Tecco Hvala 2007, 281.

Saria 1942, 93.



Sl. 138/1: Sava pri Zidanem Mostu (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 138A

Najdišče: Mirt

Kraj: Veliko Širje.

TTN5: Trbovlje 37; GKY: 515786 – GKX: 106178.

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Najdišče leži v vasi na pobočju, ki se spušča k Savinji (*sl. 138A/1*).

Potek raziskav

Pri kopanju temeljev za hišo Veliko Širje 47 (parc. št. 1261/2 k. o. Širje) so našli lok bronaste čolničaste fibule, ki jo hrani najditelj Marjan Klemenčič.



Sl. 138A/1: Mirt v Velikem Širju; pozicija najdbe (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 139*Najdišče:* Starina.*Kraj:* Jelovo.*TTN5:* Trbovlje 36; GKY: 512882 – GKX: 103523.*Tip najdišča:* gomilno grobišče? (1 gomila).*Datacija:* neopredeljeno.*Opis*

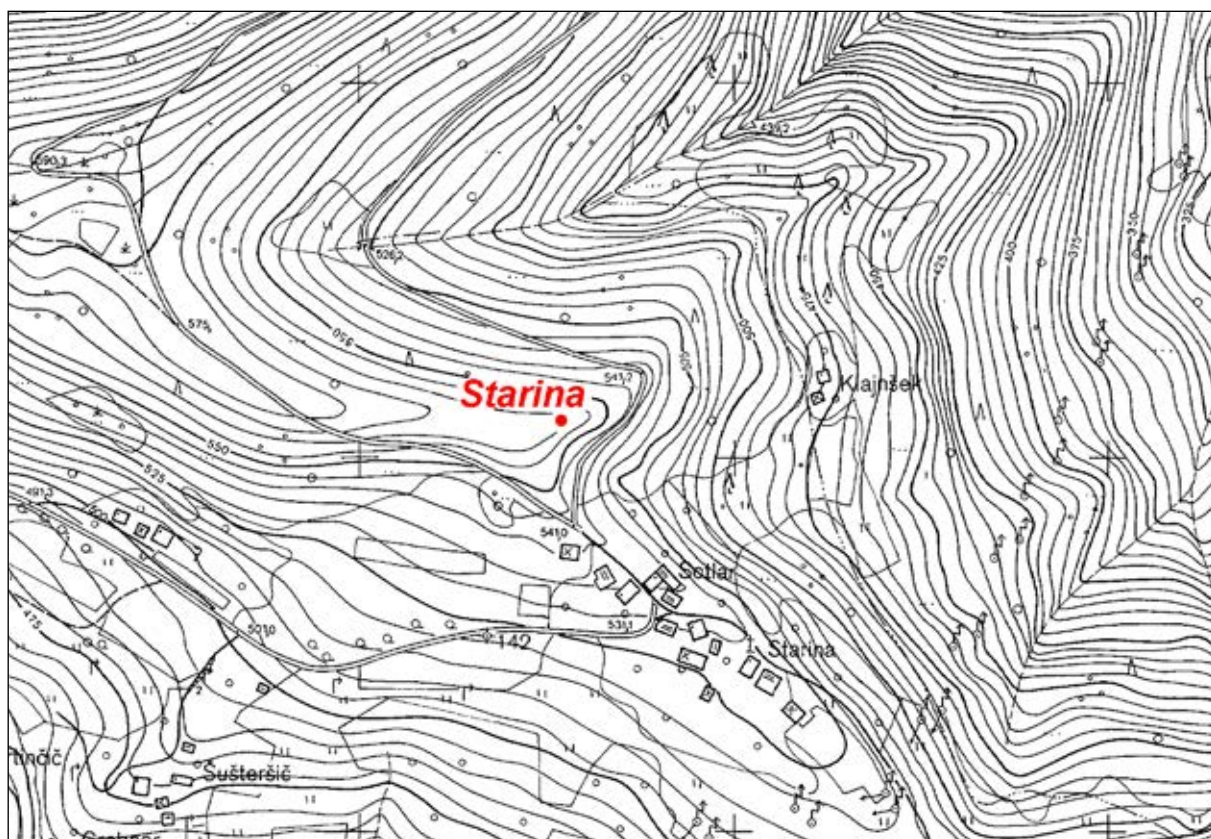
Na vzhodnem koncu ozkega grebena, ki se dviga severno od vasi Jelovo, je 8 m široka in 1,5 m visoka neprekopana gomila (*sl. 139/1*).

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1993.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 281.



Sl. 139/1: Starina nad Jelovim; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 140

Najdišče: Vranski hrib.

Kraj: Jelovo.

TTN5: Trbovlje 36; *GKY:* 513431 – *GKX:* 103090.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina.

Opis

Vranski hrib je markantna vzpetina, ki se dviga vzhodno od Jelovega (sl. 140/1). Ima tri vrhove, med katerimi se vleče razpotegnjeno sedlo. Naselje ni bilo obdano s sklenjenim obodom. Na njegovih pobočjih so vidne le terase, s katerimi so na razmeroma strmeh terenu uredili poselitvene prostore. Na tlorisu naselja smo vrisali najbolj izrazite (sl. 140/2), detajlnejšo sliko nudi lidarski posnetek.

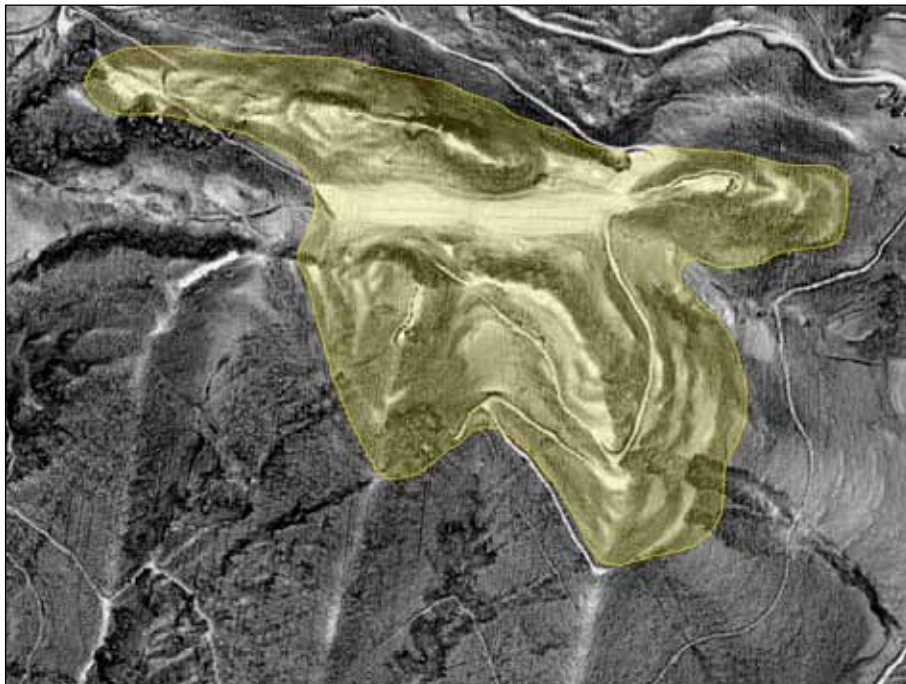
Potek raziskav

Naselje na hribu pri Radečah omenja Jernej Pečnik (*Pečnik 1904, 133*), dokumentirali pa smo ga pri terenskem pregledu leta 1993. Za zdaj poznamo z Vranjega hriba le fragmente prazgodovinske lončenine, ki so najštevilnejši na sedlu, kjer se razteza dolga ozka njiva. Na najvišji terasi na pobočju vzhodnega vrha je bil najden trapezast obesek iz bronaste pločevine (detektorska najdba), ki ga hrani Narodni muzej Slovenije.

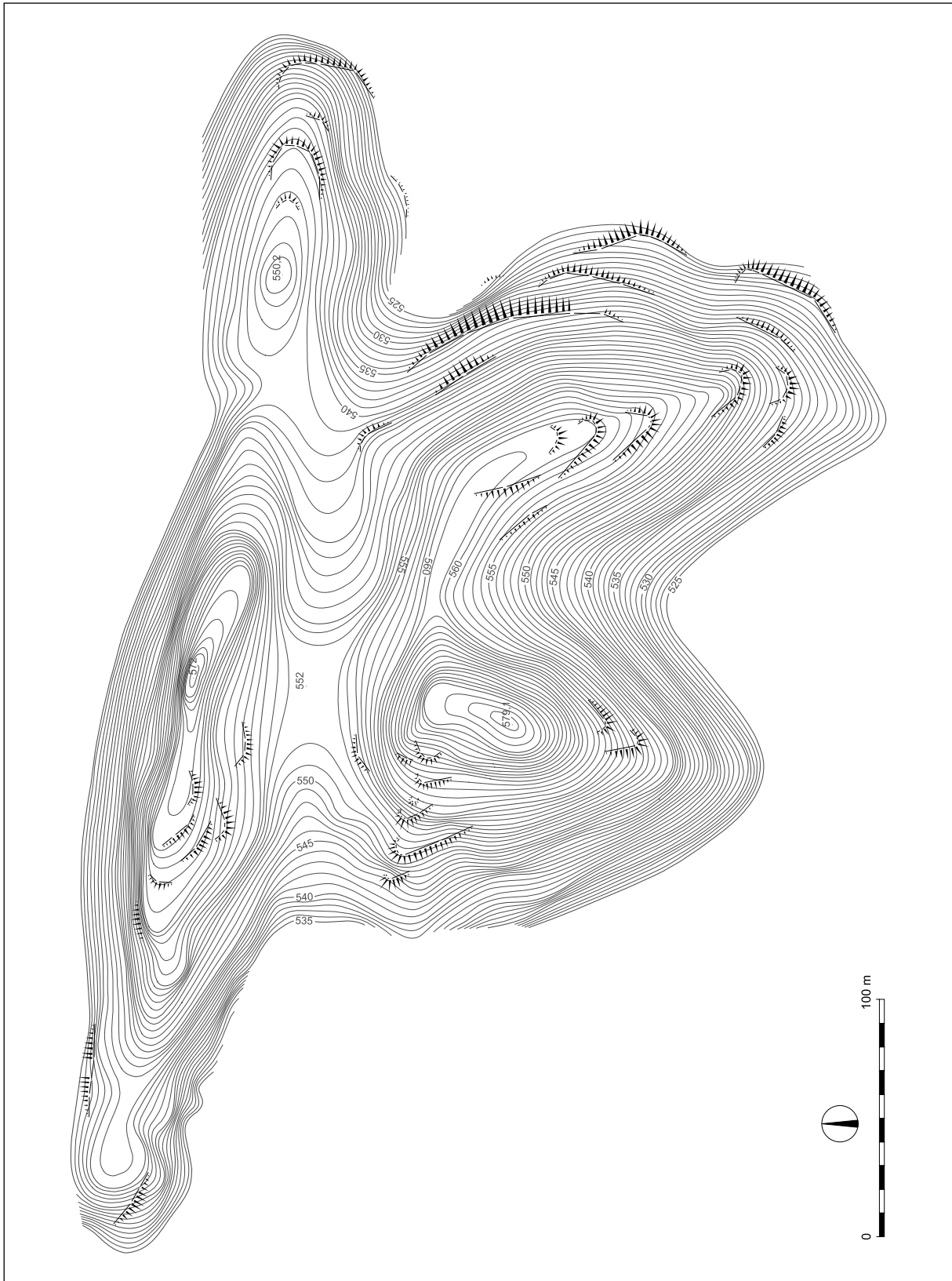
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 281 s, sl. 189.

Pečnik 1904, 133.



Sl. 140/1: Vranski hrib nad Jelovim; pozicija naselja (osnova: ArcGIS © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 140/2: Vranski hrib nad Jelovim; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala). M. = 1:2500.

Kat. št.: 141*Najdišče:* Marof.*Kraj:* Dobrava.*TTN5:* Trbovlje 47; GKY: 514515 – GKX: 101357.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

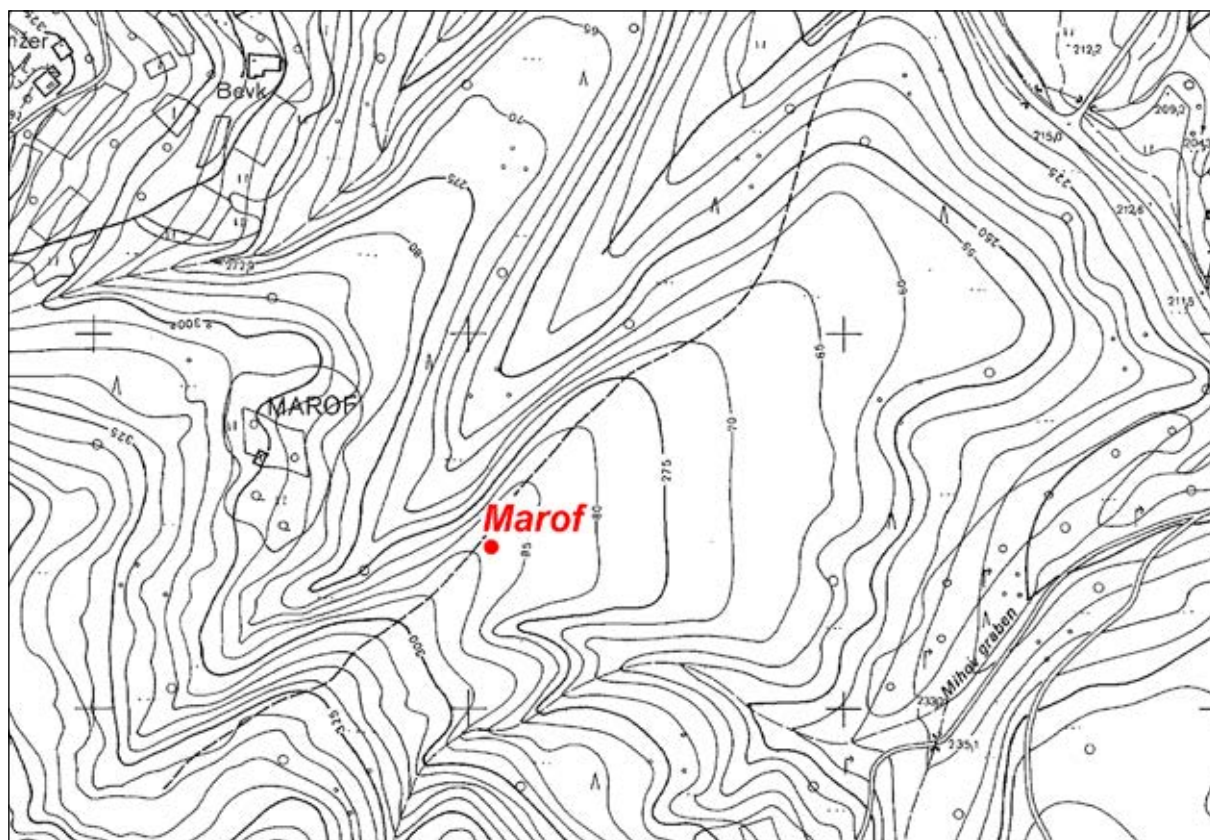
Zahodno od vasi Dobrava je na gozdnatem grebenu 10 m široka in 1 m visoka gomila (sl. 141/1).

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri topografskem pregledu leta 1993.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 281.



Sl. 141/1: Marof pri Dobravi; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 142

Najdišče: Dobrava.

Kraj: Hotemež.

TTN5: Trbovlje 47; GKY: 515090 GKX: 101190.

Tip najdišča: gomilno grobišče (4 gomile).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na ploskem, z gozdom poraščenem grebenu, ki se dviga zahodno od vasi Hotemež, je skupina štirih prekopanih gomil (sl. 142/1, 142/2). Mere:

Gomila 1: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 2: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 3: premer 8 m, višina 1 m.

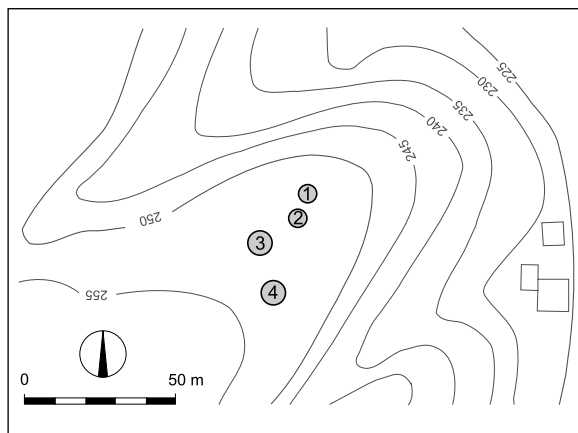
Gomila 4: premer 8 m, višina 1 m.

Potek raziskav

Gomile pri vasi Hotemež omenja že Pečnik (*vir 1*; *Pečnik 1904, 133*). Kdo jih je kopal, ni znano.

Arhivski vir

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Ratschach und Sagor aus prähistorischer Zeit, 1889, 29 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).



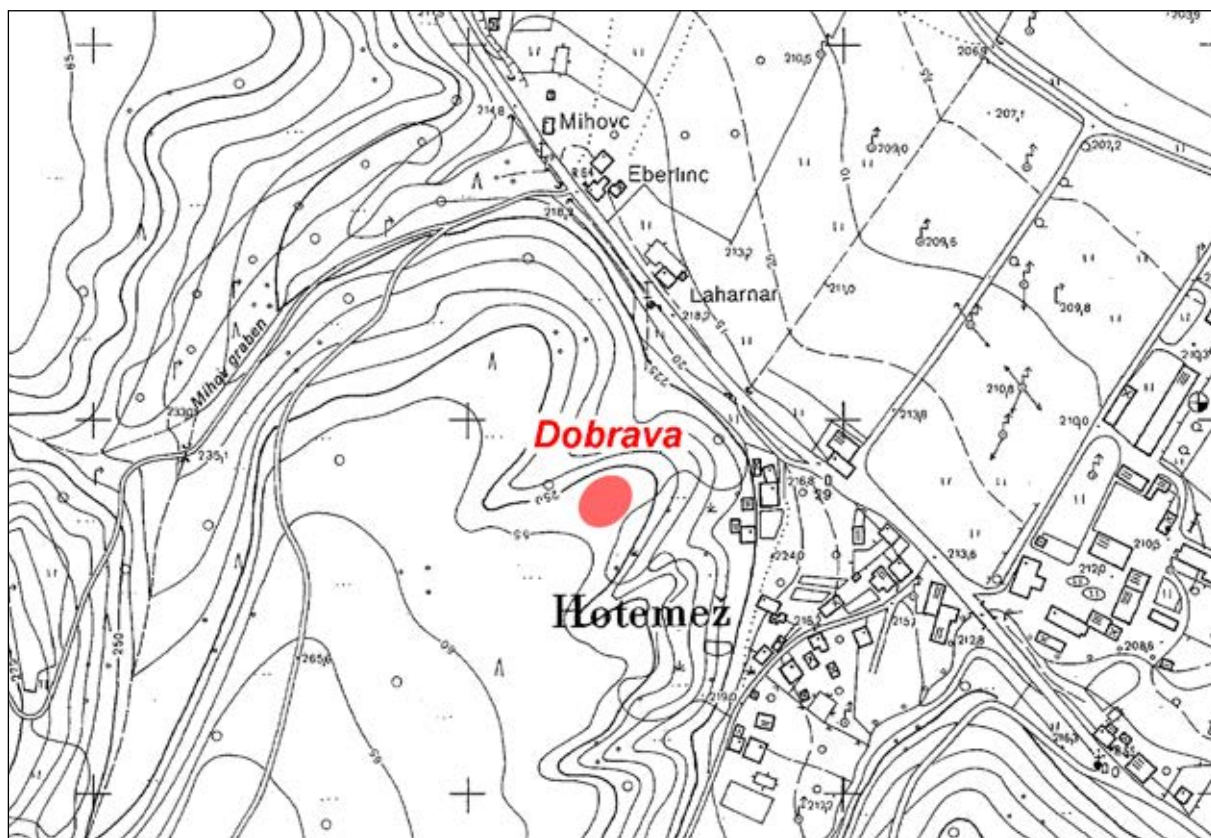
Sl. 142/2: Dobrava pri Hotemežu; pozicija gomil (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.

Literatura

Bolta 1975, Hotemež. – V: ANSL, 265.

Dular, Tecco Hvala 2007, 283, sl. 190.

Pečnik, 1904, 133.



Sl. 142/1: Dobrava pri Hotemežu; pozicija grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 143

Najdišče: Krokarjev hrib.

Kraj: Budna vas.

TTN5: Mokronog 7; GKY: 514728 – GKX: 99106.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na kopastem, z gozdom poraščenem hribu, ki se dviga med vasema Brunik in Budna vas, je 10 m široka in 1 m visoka neprekopana gomila (*sl. 143/1*).

Potek raziskav

Na Krokarjev hrib se najverjetneje nanašata Pečnikovi omembi (*vir 1*; *Pečnik 1904, 133*), po katerih pa bi moralo biti na Bruniku več gomil, medtem ko smo pri rekognosciranju tamkajšnje okolice našli le eno.

Arhivski vir

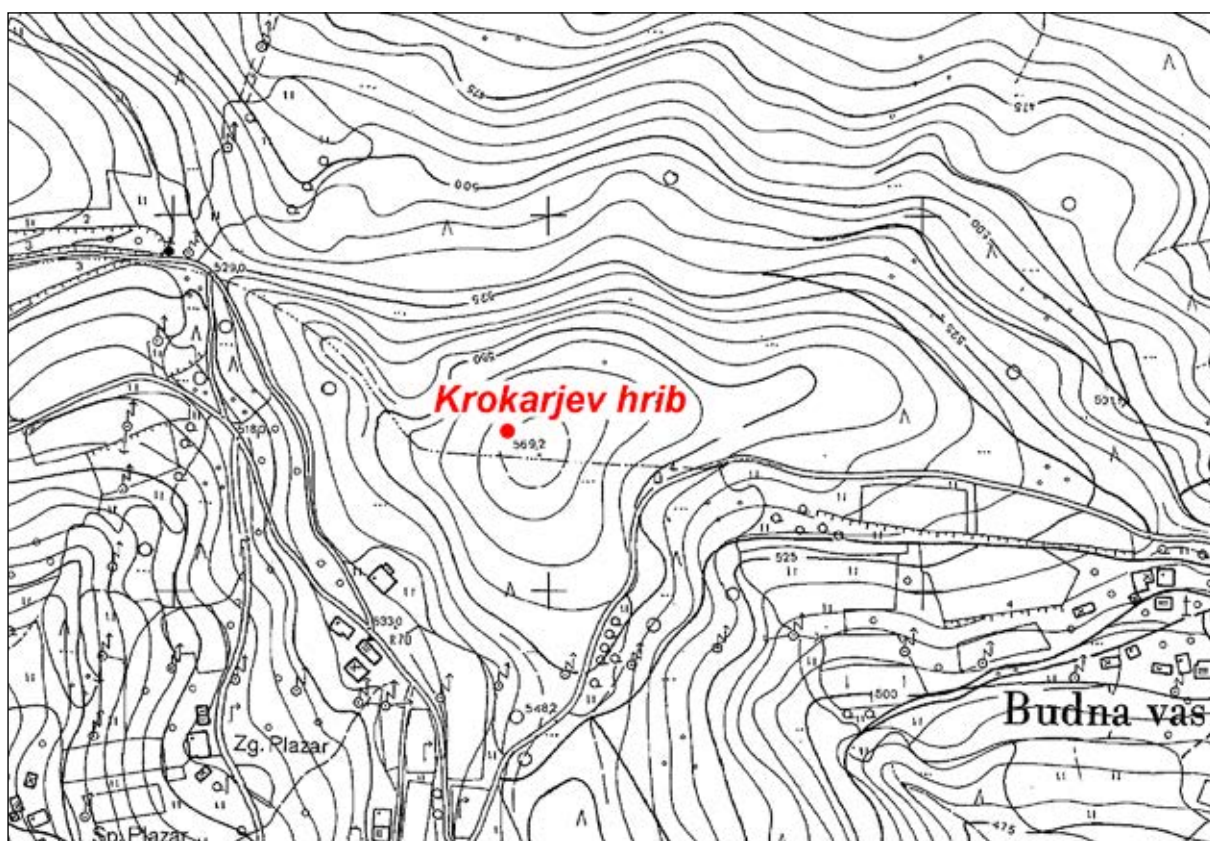
(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Ratschach und Sagor aus prähistorischer Zeit, 1889, 34 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Bolta 1975, Brunik. – V: ANSL, 265.

Dular, Tecco Hvala 2007, 283.

Pečnik 1904, 133.



Sl. 143/1: Krokarjev hrib pri Budni vasi; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 144*Najdišče:* Sv. Martin.*Kraj:* Kal pri Krmelju.*TTN5:* Mokronog 4; *GKY:* 508960 – *GKX:* 97380.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* prazgodovina.*Opis*

Jugozahodno od vasi Kal je na koncu ozkega grebena, ki se končuje z manjšim kucljem, podružnična cerkev sv. Martina s pokopališčem (sl. 144/1). Sam kuclj, na katerem stoji cerkev, ne daje videza naselja. Greben je namreč ozek in strm, kar velja še posebej za njegovo južno in severno stran, kjer se pobočja naglo spustijo v bližnji grapi. Le dostop s severovzhoda je zložnejši, zato pripelje mimo nekdanje šole do pokopališča tudi sedanja pot.

Od naselja se ni veliko ohranilo. Teraso pod cerkvijo na jugozahodnem pobočju so namreč recentne, saj nismo v tamkajšnjih krtnah našli nobenih najdb. Pač pa smo v izkopu za počitniško hišico, ki stoji desno

od vhoda na pokopališče, odkrili približno 0,5 m pod površjem precej kosov žlindre in fragmentov keramike (sl. 144/2). Prevladovala je sicer novodobna lončenina, vendar pa je bilo vmes tudi nekaj prazgodovinskih kosov.

Potek raziskav

Prazgodovinsko naselje pri sv. Martinu omenja že Pečnik (*vir 1*). Podatek v ANSL (*Petru 1975, 253*), ki omenja, sklicujoč se na Dežmana in Hochstetterja, pri Kalu gradišče, se ne nanaša na sv. Martina. Gre namreč za Kal nad Dolami pri Litiji (*Deschmann, Hochstetter 1879, 34*).

Arhivski vir

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Ratschach und Sagor aus prähistorischer Zeit, 1889, 32 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Deschmann, Hochstetter 1879, 34.

Dular, Tecco Hvala 2007, 283.

Petru 1975, Kal. – V: ANSL, 253.



Sl. 144/1: Sv. Martin v Kalu pri Krmelju; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:2500.



Sl. 144/2: Sv. Martin v Kalu pri Krmelju; pogled na naselje s severa. Foto: Janez Dular (1993).

Kat. št.: 145*Najdišče:* Pasjek.*Kraj:* Podboršt.*TTN5:* Mokronog 16; GKY: 511852 – GKX: 95615
(središče naselja).*Tip najdišča:* posamična najdba.*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Na Pasjeku nad Podborštom (*sl. 145/1*) so na njivi našli bronasto čolničasto fibulo in jo prinesli v Dolenjski muzej.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 283.



Sl. 145/1: Pasjek nad Podborštom; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 147*Najdišče:* Takpav.*Kraj:* Birna vas.*TTN5:* Mokronog 17; GKY: 513794 – GKX: 95216.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Potek raziskav*

Gomila na Takpavu je ena od dveh gomil, ki ju v okolici Šentjanža omenja Jernej Pečnik (*vir 1*). Za drugo gomilo glej najdišče Videmska Gorica pri Birni vasi (kat. št. 146).

Arhivski vir

(*vir 1*) Pismi Pečnika Szombathyju z dne 21. 7. 1903 in 1. 12. 1903 (Fundaktenarchiv NHMW).

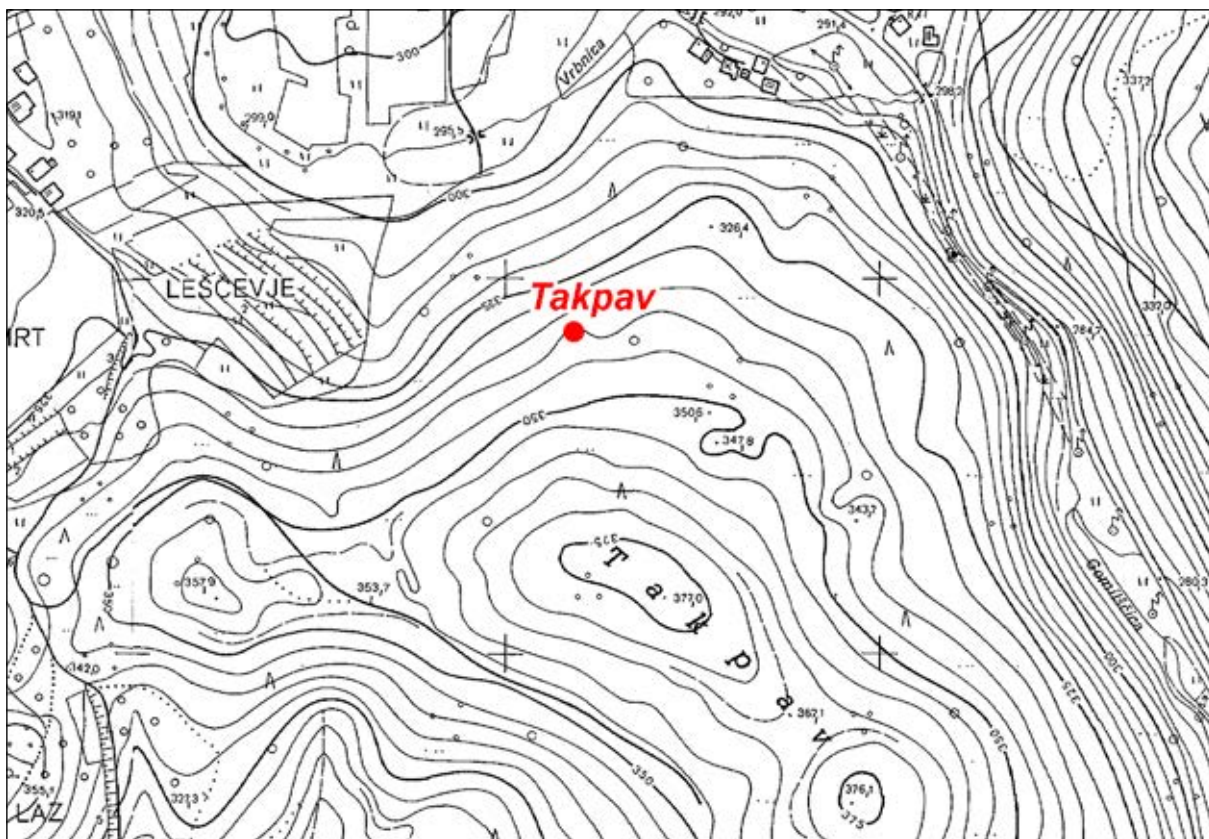
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 283.

Petru 1975, Št. Janž. – V: ANSL, 253.

Opis

Na severnem pobočju Takpava, ki se dviga južno od zaselka Gomila, je 14 m široka in 3 m visoka gomila. V sredini ima velik vkop (*sl. 147/1*).



Sl. 147/1: Takpav pri Birni vasi; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 148

Najdišče: Hrib.

Kraj: Novi Grad.

TTN5: Mokronog 8; GKY: 517752 – GKY: 97725.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Vzhodno od vasi Novi Grad je ob cesti, ki pelje v Jablanico, 10 m široka in 1,5 m visoka gomila (sl. 148/1).

Potek raziskav

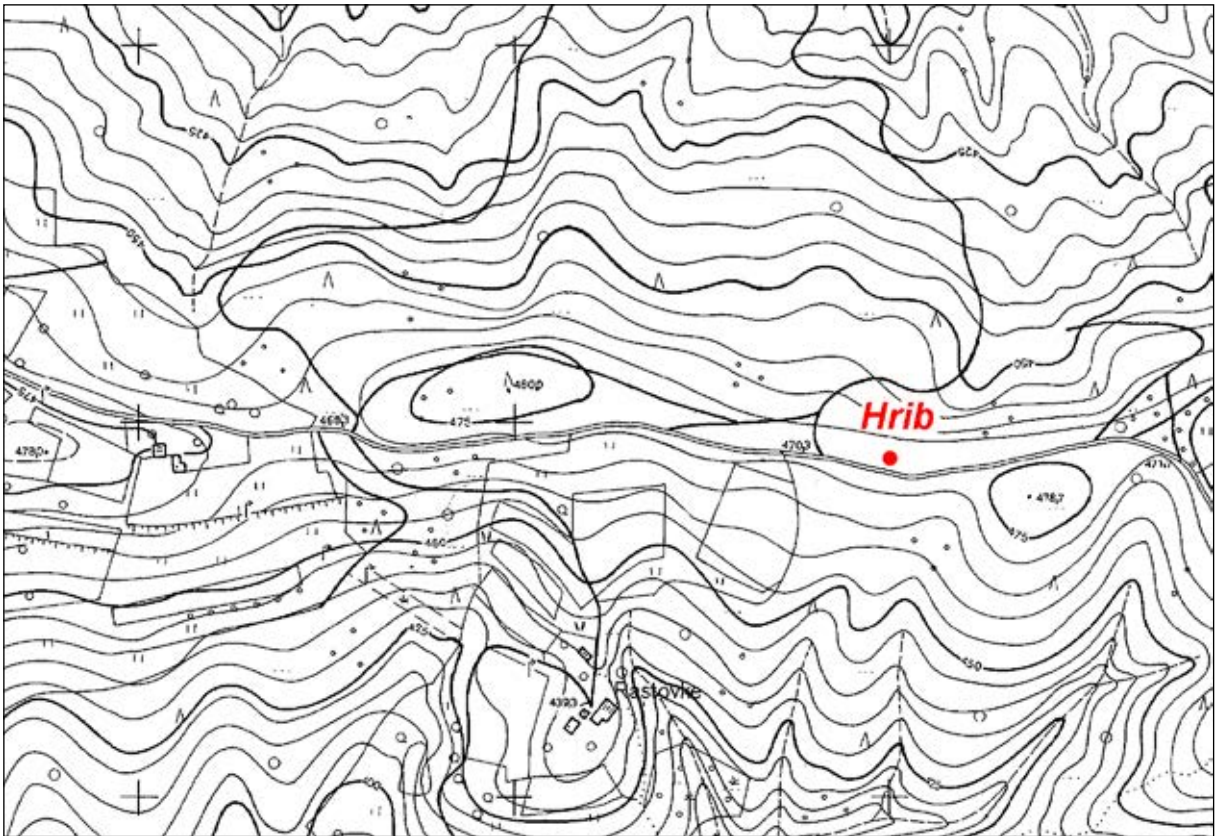
Gomile v okolici gradu Zgornji Erkenstein omenja že Jernej Pečnik, vendar pa pri tem ne navaja točnejših najdiščnih podatkov (*vir 1*). Morda se nanašajo njegove notice prav na to gomilo, ki smo jo dokumentirali pri terenskem pregledu leta 1993.

Arhivski vir

(*vir 1*) Pisma Pečnika Szombathyju z dne 1. 10. 1904, 18. 10. 1904, 30. 3. 1905 in 1. 4. 1905 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 283.



Sl. 148/1: Hrib pri Novem Gradu; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 149*Najdišče:* Volčje jame.*Kraj:* Vrh pri Boštanju.*TTN5:* Mokronog 19; *GKY:* 519275 – *GKX:* 95463.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

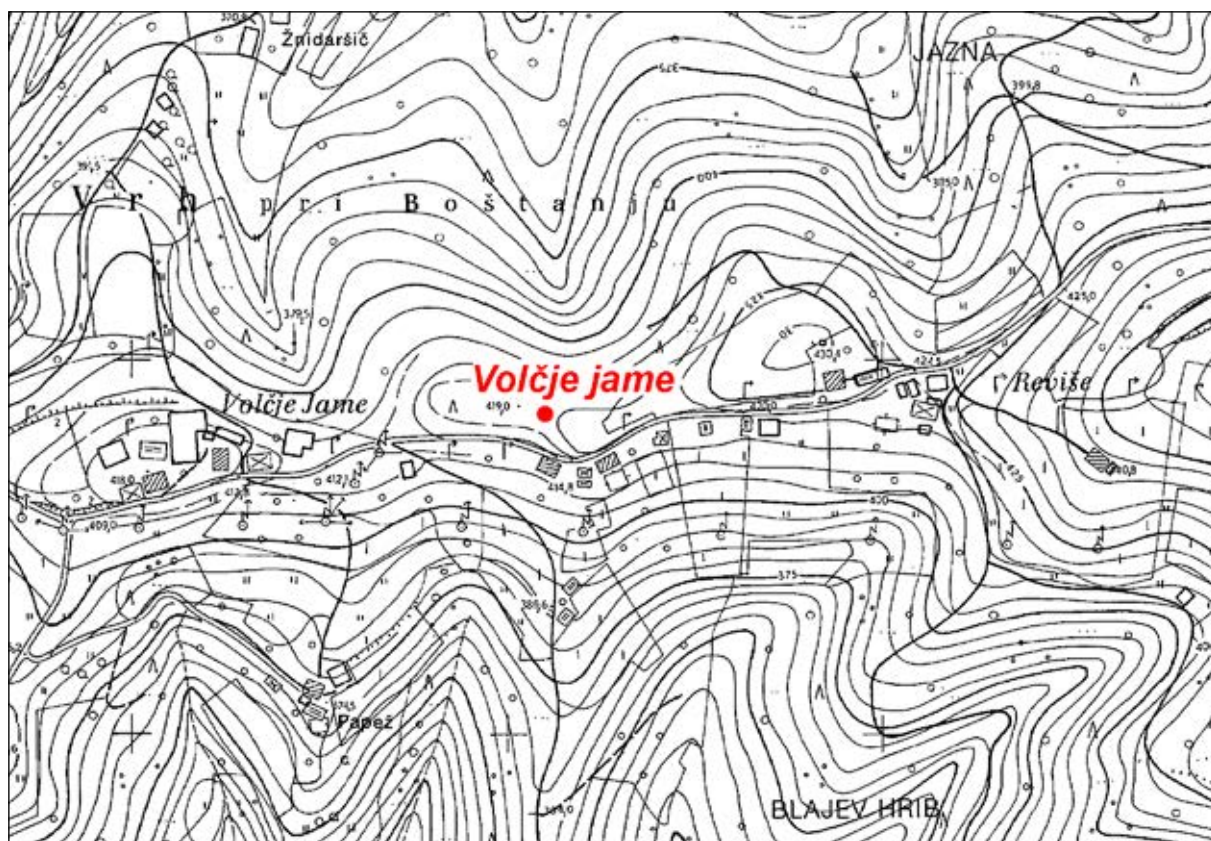
Zahodno od zaselka Reviše je na gozdnatem grebenu 11 m široka in 1,5 m visoka gomila. Na južni strani jo je delno poškodoval kolovoz (*sl. 149/1*).

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1993.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 283.



Sl. 149/1: Volčje jame pri Vrhu pri Boštanju; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 150

Najdišče: Velika dobrava.

Kraj: Šmarčna.

TTN5: Mokronog 9; GKY: 520115 – GKX: 99108.

Tip najdišča: gomilno grobišče (46 gomil).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Jugovzhodno od Šmarčne se nad prostranim poljem dviga gozdnat greben, ki nosi ledinsko ime Velika dobrava. Na njegovem ploskem hrbtu je obsežna gomilna nekropola, ki šteje 46 gomil (*sl. 150/1*). Raztezajo v razdalji več kot 450 m in so razporejene v pet skupin (*sl. 150/2*). Največja je tista na skrajnem vzhodnem delu nekropole, medtem ko je v ostalih število gomil manjše (od dveh do osem). Mere:

Gomila 1: premer 7 m, višina 0,7 m.

Gomila 2: premer 9 m, višina 1 m.

Gomila 3: premer 6 m, višina 0,5 m (domnevna).

Gomila 4: premer 5 m, višina 0,5 m.

Gomila 5: premer 5 m, višina 0,5 m.

Gomila 6: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 7: premer 5 m, višina 0,3 m (domnevna).

Gomila 8: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 9: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 10: premer 6 m, višina 0,7 m.

Gomila 11: premer 5 m, višina 0,5 m (domnevna).

Gomila 12: premer 7 m, višina 0,7 m.

Gomila 13: premer 8 m, višina 1 m.

Gomila 14: premer 5 m, višina 0,3 m.

Gomila 15: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 16: premer 4,5 m, višina 0,5 m.

Gomila 17: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 18: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 19: premer 6,5 m, višina 0,7 m.

Gomila 20: premer 6 m, višina 0,5 m (vkop v sredini).

Gomila 21: premer 6 m, višina 0,5 m (vkop v sredini).

Gomila 22: premer 4 m, višina 0,3 m (domnevna).

Gomila 23: premer 8 m, višina 1 m (jarek čez sredino).

Gomila 24: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 25: premer 7 m, višina 0,7 m (jarek čez sredino).

Gomila 26: premer 12 m, višina 1,2 m (jarek čez sredino).

Gomila 27: premer 5 m, višina 0,7 m (vkop v sredini).

Gomila 28: premer 8 m, višina 0,7 m.

Gomila 29: premer 5 m, višina 0,5 m.

Gomila 30: premer 9 m, višina 1,5 m (jarek čez sredino).

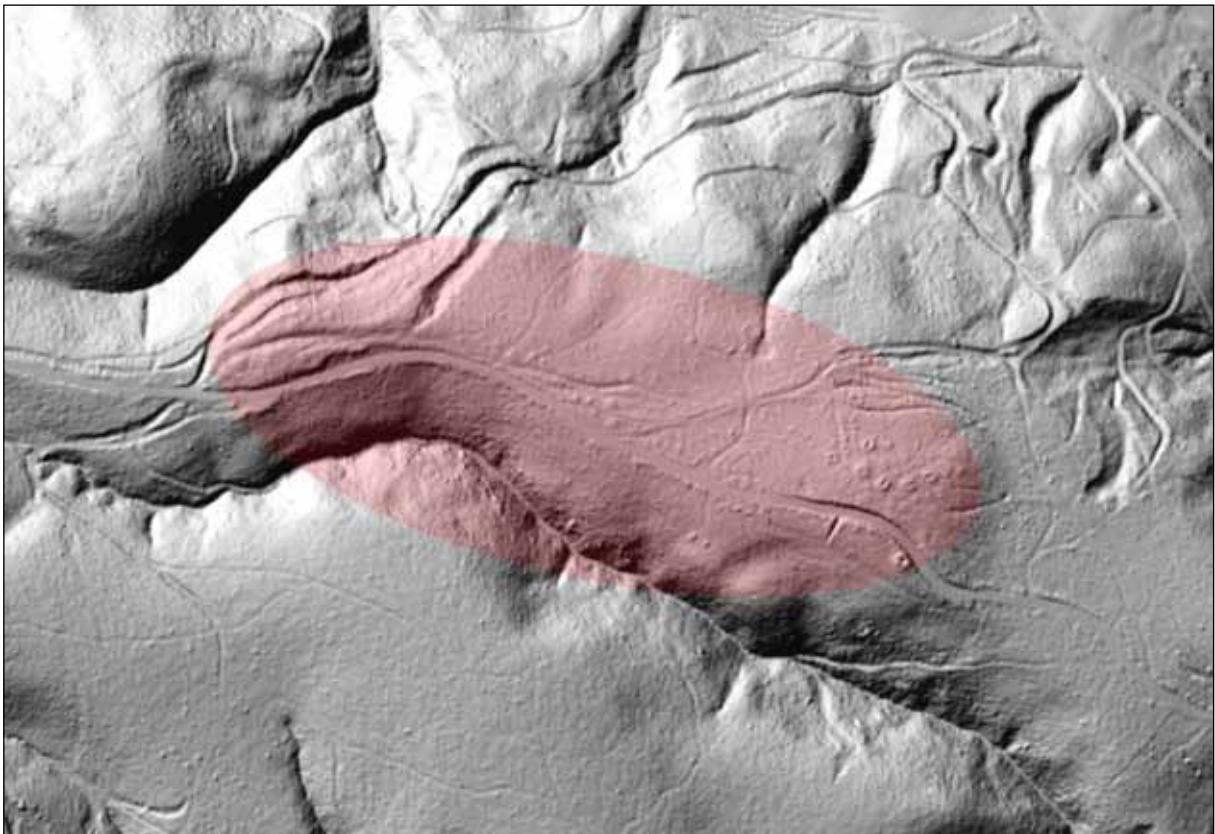
Gomila 31: premer 10 m, višina 1 m (jarek čez sredino).

Gomila 32: premer 9 m, višina 1,5 m (jarek čez sredino).

Gomila 33: premer 6 m, višina 0,3 m (odnešen vrh).

Gomila 34: premer 5 m, višina 0,5 m (jarek čez sredino).

Gomila 35: premer 4,5 m, višina 0,3 m.



Sl. 150/1: Velika dobrava pri Šmarčni; pozicija gomilnega grobišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

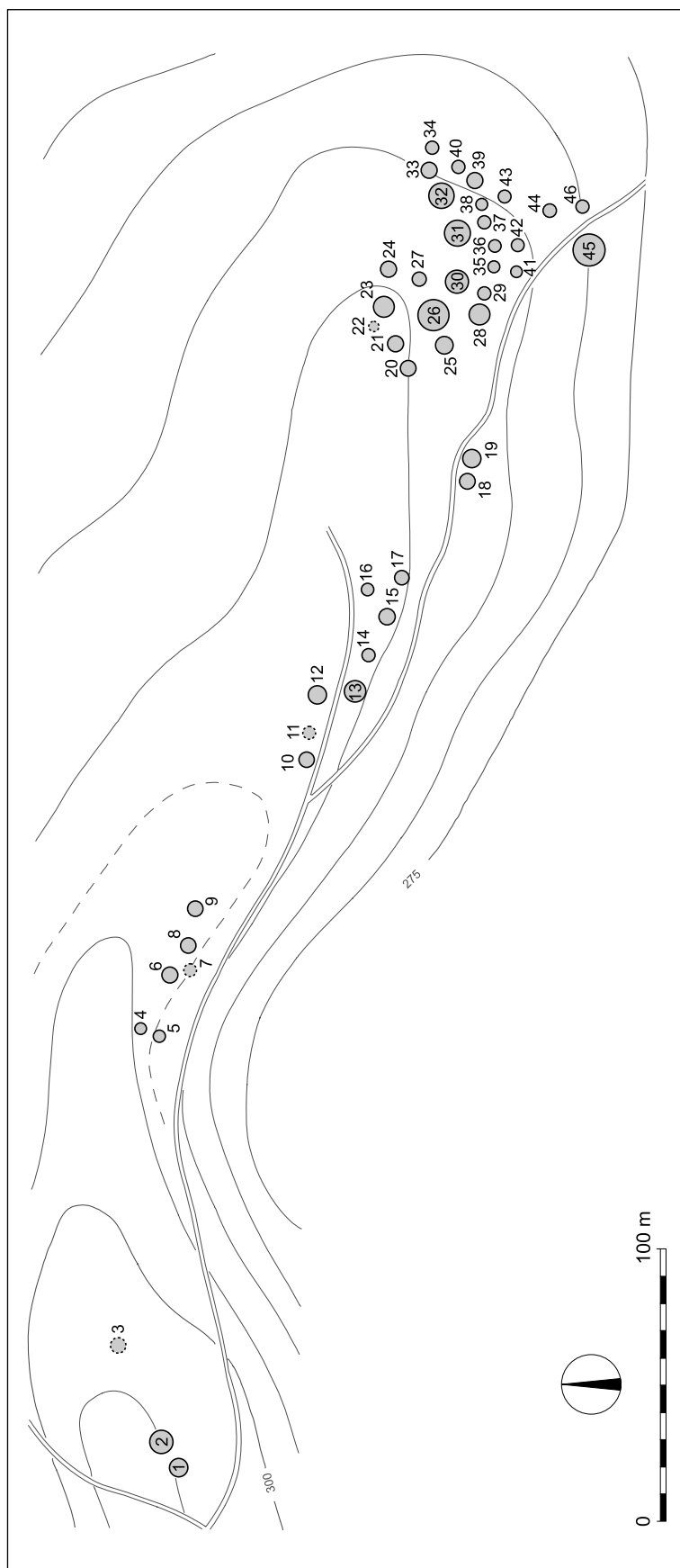
- Gomila 36: premer 5 m, višina 0,3 m.
 Gomila 37: premer 5 m, višina 0,7 m.
 Gomila 38: premer 4,5 m, višina 0,3 m.
 Gomila 39: premer 6 m, višina 1 m
 (jarek čez sredino).
 Gomila 40: premer 5 m, višina 0,5 m
 (jarek čez sredino).
 Gomila 41: premer 4,5 m, višina 0,3 m.
 Gomila 42: premer 5 m, višina 0,3 m.
 Gomila 43: premer 5 m, višina 0,3 m.
 Gomila 44: premer 5 m, višina 0,5 m.
 Gomila 45: premer 12 m, višina 2,5 m
 (jarek čez sredino).
 Gomila 46: premer 5 m, višina 0,3 m.

Potek raziskav

Gomilna nekropola na Veliki do-
 bravi pri Šmarčni je bila odkrita zgodaj
 (*Hochstetter 1879, 550 s*). Že leta 1879
 je namreč Moriz Scheyer prekopal
 deset gomil, ki so bile vse v sklopu
 največje in najbolj vzhodno ležeče sku-
 pine. Na tem prostoru je naštel skupaj
 dvanajst gomil, kar ustreza dejanskemu
 stanju, če seveda upoštevamo dejstvo,
 da je videl le tiste, katerih nasutja so
 bila višja od enega metra (*Scheyer 1881,*
76 ss). Najdbe, ki so prispele v dunajski
 Naravoslovni muzej, je delno (vsebinsko
 gomile 1) objavil Mitja Guštin (*Guštin*
1974, 88).

Literatura

- Dular, Tecco Hvala 2007, 283 s, sl. 191.
 Guštin 1974, 88.
 Hochstetter 1879, 550 s.
 Petru 1975, Šmarčna. – V: *ANSL*, 248.
 Scheyer 1881, 76 ss.



Sl. 150/2: Velika dobrava pri Šmarčni;
 tloris gomilnega grobišča (po Dular,
 Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

Kat. št.: 151

Najdišče: Gradec.

Kraj: Razbor.

TTN5: Trbovlje 50; GKY: 521324 – GKX: 102866.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina, poznoantična doba.

Opis

Naselje je bilo postavljeno na greben Lisce, ki se proti zahodu spušča proti dolini reke Save (sl. 151/1). Vzpetina je bila že po naravi dobro zaščitena, z nje pa je odličen razgled po savski dolini med Radečami in Boštanjem. Ker je bila točka poseljena tudi v pozni antiki, je prazgodovinska osnova močno spremenjena. Naselje so namreč zavarovali z obzidjem, ki je prekrilo starejše strukture (sl. 151/2). Površinske najdbe so skromne.

Potek raziskav

Naselje omenja Avguštin Stegenšek, ki je dal čez obzidje izkopati jarek do žive skale. Odkril je 140 cm visok in 50 cm debel zid, grajen iz drobnih kamnov. Med najdbami omenja razklan čekan divjega merjasca, vretence za prejo in nekaj kosti (Stegenšek 1909, 164). V naselju so bili najdeni tudi rimski novci, ki so prišli v graški muzej (Ciglenečki 1987a, 43).



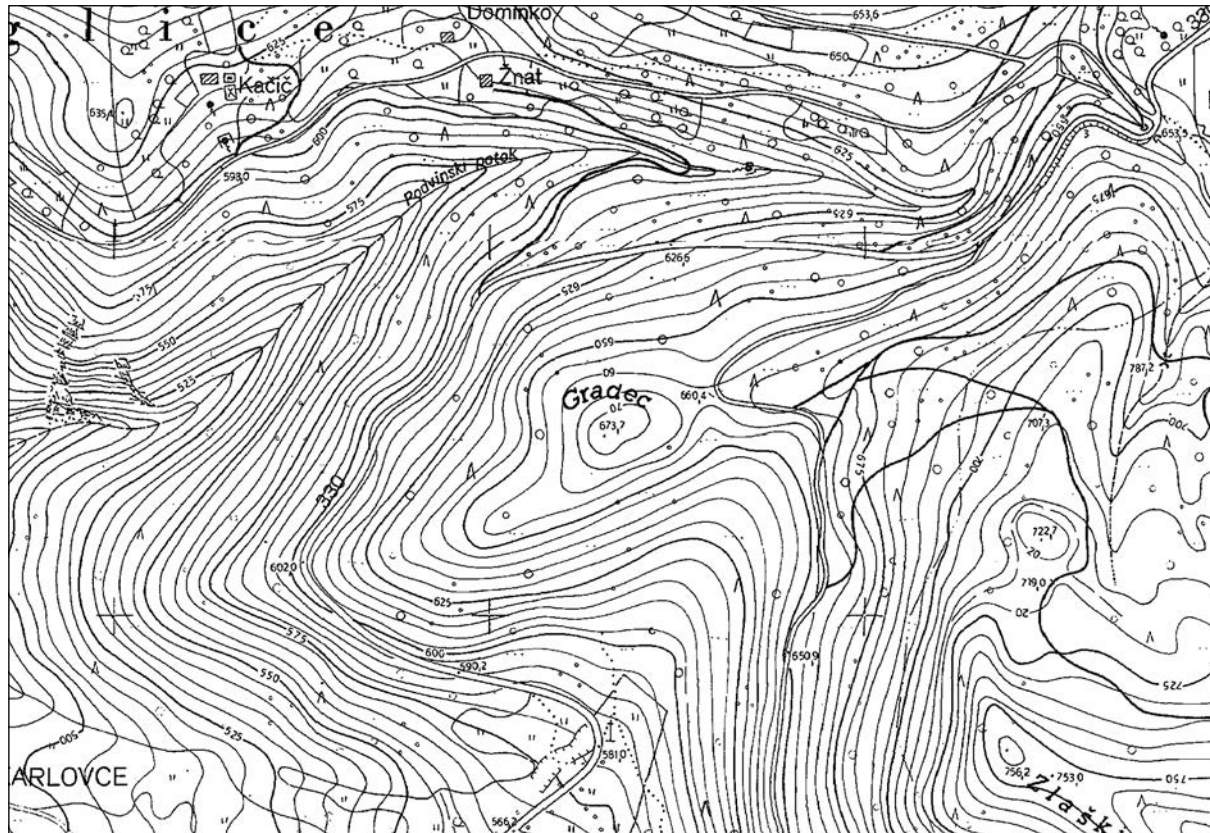
Sl. 151/2: Gradec nad Razborem; lidarski posnetek naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:2500.

Literatura

Ciglenečki 1987a, 43.

Dular, Tecco Hvala 2007, 283.

Stegenšek 1909, 164.



Sl. 151/1: Gradec nad Razborem; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 152

Najdišče: Hrib.

Kraj: Apnenik pri Boštanju.

TTN5: Mokronog 20; GKY: 520837 – GKX: 96805.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Jugovzhodno od zaselka Potovec, ki je del vasi Apnenik pri Boštanju, je na kopastem z gozdom poraslem hribu prekopana gomila (sl. 152/1, 152/2). Premer 10 m, višina 1 m.

Potek raziskav

Gomilo je aprila 1904 raziskal Ignac Kušljan in najdbe z načrtom poslal v Naravoslovni muzej na Dunaj (vir 1). Gradivo je objavil Mitja Guštin (Guštin 1974, 88).

Arhivski vir

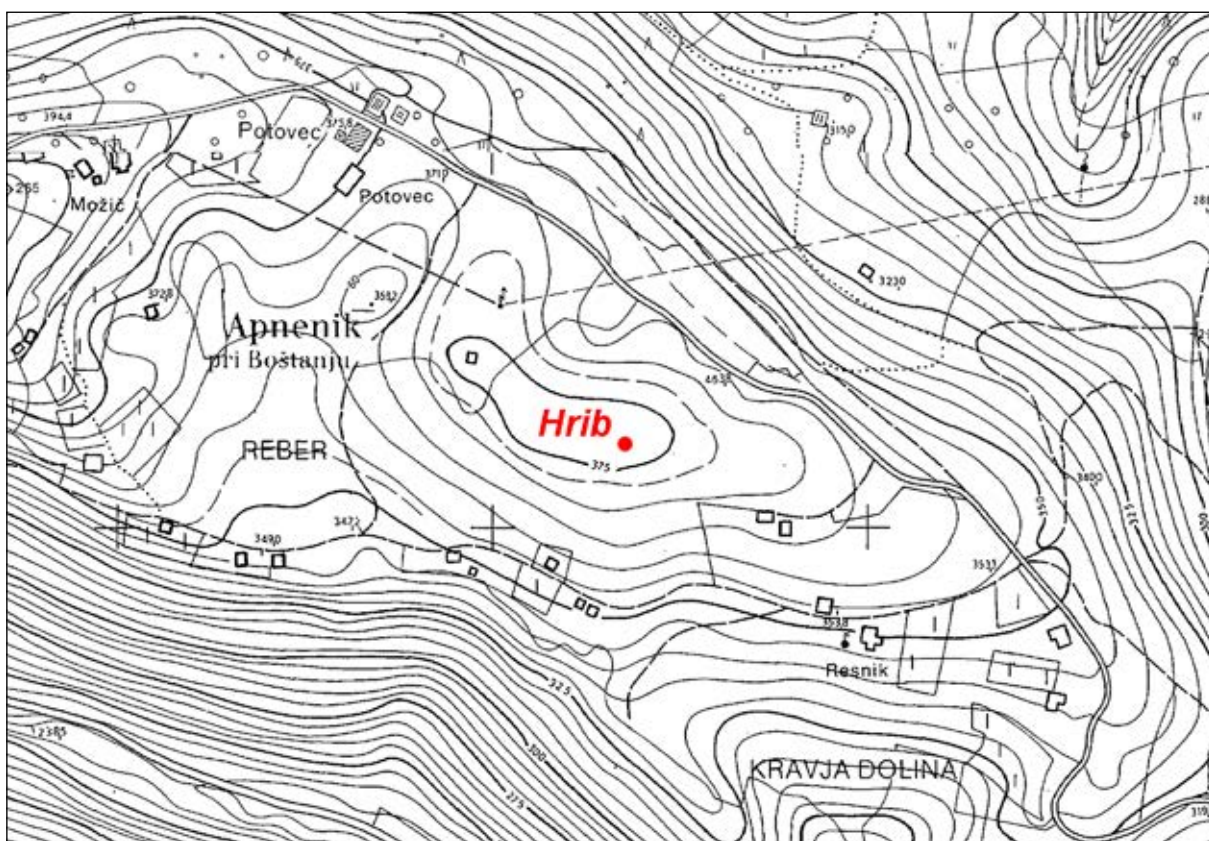
(vir 1) Pismo Kušljana Szombathyju z dne 29. 4. 1904 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.

Guštin 1974, 88, t. 2.

Petru 1975, Apnenik pri Boštanju. – V: ANSL, 247.



Sl. 152/1: Hrib nad Apnenikom pri Boštanju; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 152/2: Hrib nad Apnenikom pri Boštanju; pogled na gomilo z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 153

Najdišče: Gavge.

Kraj: Boštanj.

TTN5: Mokronog 20; GKY: 521630 – GKX: 96560.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Zahodno od boštanjskega pokopališča se dviga z gozdom poraščen greben, ki nosi ledinsko ime Gavge. Na njem je 14 m široka in 2 m visoka prekopana gomila (sl. 153/1, 153/2).

Potek raziskav

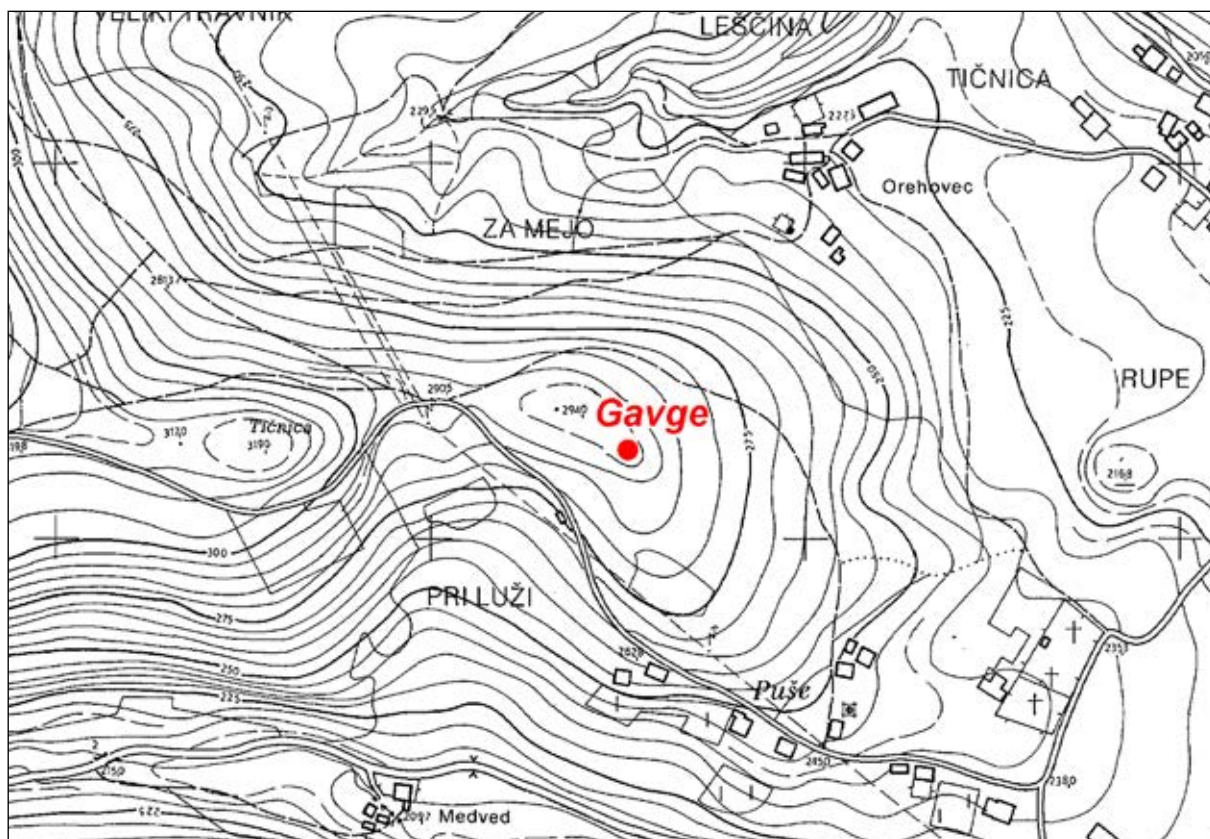
Kdo je gomilo raziskal ni znano. Mnenje Mitje Guština (Guštin 1974, 88), ki dopušča možnost, da je to gomila pri zaselku Klanec, ni povsem zanesljivo, saj smo uspeli veliko bližje kraja locirati še en tumulus (glej kat. št. 154).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285

Guštin 1974, 88.

Petru 1975, Boštanj. – V: ANSL, 248.



Sl. 153/1: Gavge nad Boštanjem; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 153/2: Gavge nad Boštanjem; pogled na gomilo z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 154

Najdišče: Zemljak.

Kraj: Vrh pri Boštanju.

TTN5: Mokronog 20; *GKY:* 521613 – *GKX:* 96092.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Severozahodno od zaselka Klanec, ki šteje le dve domačiji, je na pobočju pod cesto manjša gomila (sl. 154/1, 154/2). Premer 12 m, višina 1,5 m. Gomila je na vrhu plosko odsekana, kar je znak, da je bila že prekopana. Domačini so vedeli povedati, da je bila včasih bolje vidna, ko pa so pred nekaj leti krčili bližnji gozd, so jo z jugozahodne strani delno zasuli z zemljo in izravnanimi štori dreves.

Potek raziskav

Gomilo je aprila 1904 prekopal I. Kušljan, ki je narisal tudi njen načrt. Najdbe je poslal v Naravoslovni muzej na Dunaj (*vir 1*). Objavil jih je Mitja Guštin, vendar z napačno lokacijo, saj je menil, da gre za gomilo na grebenu Gavge (glej kat. št. 153), ki pa leži 500 m severno od tu onkraj grape, po kateri vijuga potok Grahovica (Guštin 1974, 88).

Arhivski vir

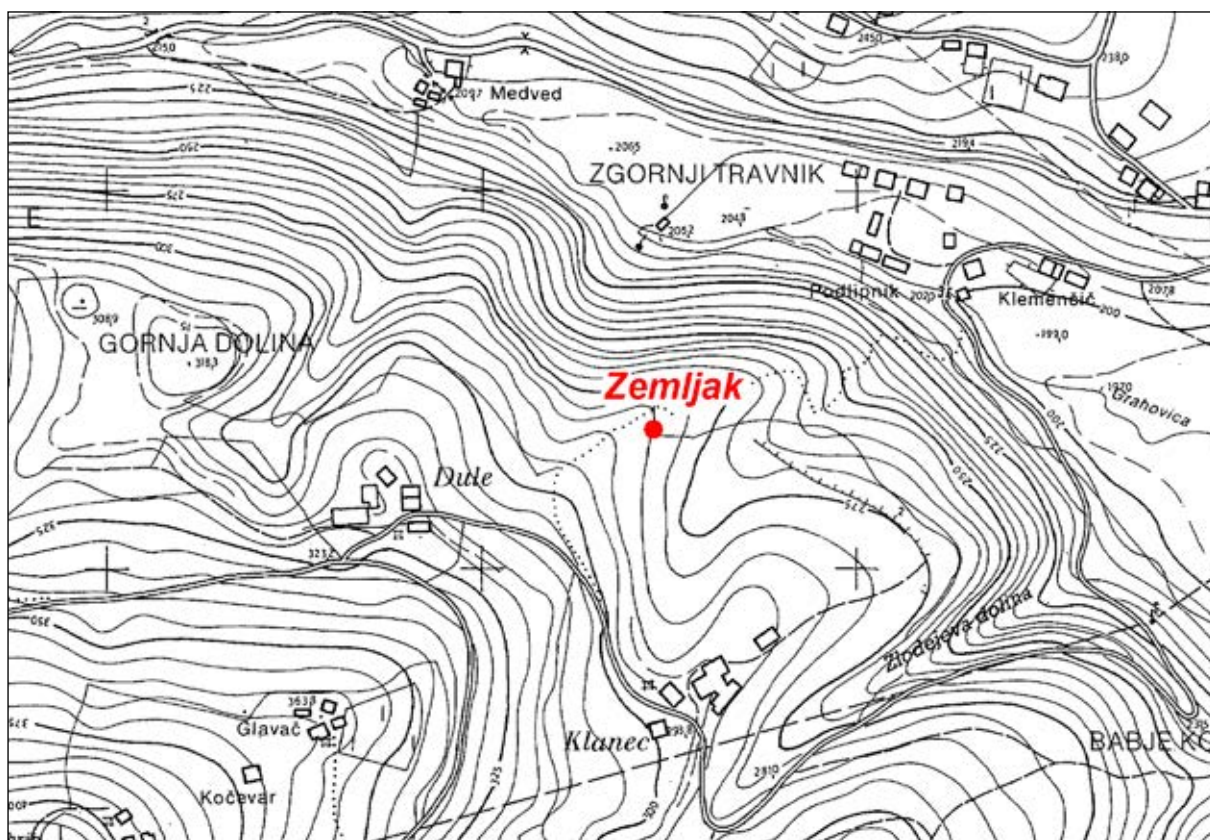
(*vir 1*) Pismo Kušljana Szombathyju z dne 25. 4. 1904 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.

Guštin 1974, 88, t. 3.

Petru 1975, Vrh pri Boštanju – Klanc. – V: ANSL, 248.



Sl. 154/1: Zemljak nad Vrhom pri Boštanju; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 154/2: Zemljak nad Vrhom pri Boštanju; pogled na gomilo z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (1993).

Kat. št.: 155

Najdišče: Ščit.

Kraj: Dolenji Boštanj.

TTN5: Mokronog 20; GKY: 522194 – GKX: 95641.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Ščit je ozek greben, ki se dviga nad sotočjem Mirne in potoka Grahovica. Na njegovem vrhu stoji 10 m široka in 1,5 m visoka prekopana gomila (sl. 155/1, 155/2).

Potek raziskav

Gomilo je leta 1905 raziskal Ignac Kušljan, ki je najdbe poslal v Naravoslovni muzej na Dunaj (vir 1). Objavil jih je Mitja Guštin (Guštin 1974, 89).

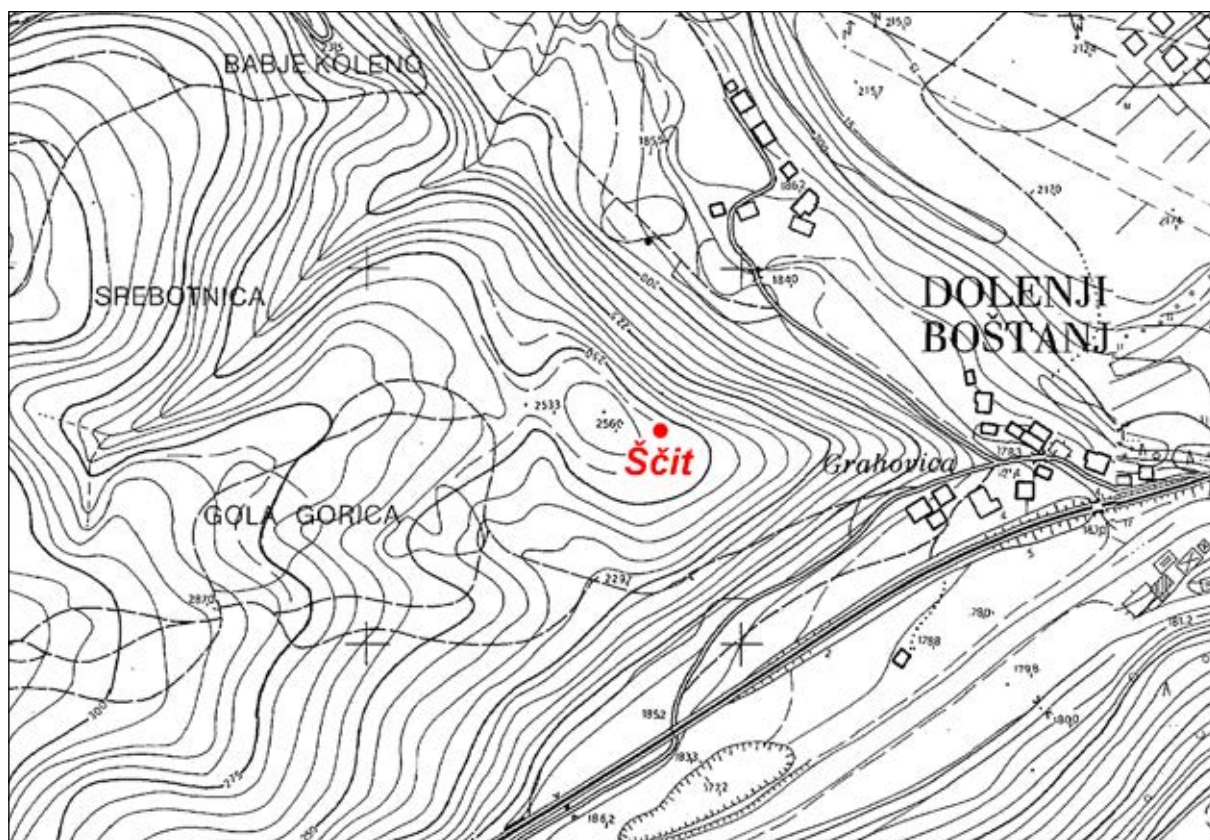
Arhivski vir

(vir 1) Pismo Kušljana Szombathyju z dne 26. 11. 1905 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.

Guštin 1974, 89, t. 6.



Sl. 155/1: Ščit nad Dolenjim Boštanjem; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 155/2: Ščit nad Dolenjim Boštanjem; pogled na gomilo z jugozahoda. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 156

Najdišče: Gorenjčeve groblje.

Kraj: Dolenji Boštanj.

TTN5: Krško 11; *GKY:* 522610 *GKX:* 95850.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na terasi nad Dolenjim Boštanjem je stala gomila, ki jo je marca 1911 prekopal Josip Mantuani za ljubljanski muzej (*sl. 156/1, 156/2*). Gomila je bila že

pred izkopavanjem deformirana, po raziskovanju pa je bila v celoti razorana, tako da je danes na tem mestu vidna le še rahla vzpetina. Najdbe je prvi objavil Josip Mantuani (*Mantuani 1913, 85 ss*), kasneje pa še enkrat Mitja Guštin (*Guštin 1974, 89*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.

Guštin 1974, 89, t. 7.

Mantuani 1913, 85 ss.

Petru 1975, Dolenji Boštanj. – V: *ANSL*, 248.



Sl. 156/1: Gorenjčeve groblje v Dolenjem Boštanju; pozicija gomile (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 156/2: Gorenjčeve groblje v Dolenjem Boštanju; gomila pred izkopavanjem, pogled z juga (po Mantuani 2013).



Sl. 156/3: Gorenjčeve groblje v Dolenjem Boštanju; Josip Mantuani med izkopavanjem gomile (arhiv AO NMS).

Kat. št.: 157

Najdišče: Grmašča.

Kraj: Lukovec.

TTN5: Krško 11; GKY: 524388 – GKX: 95275.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Severozahodno od zaselka Mali Lukovec je na kopastem, z gozdom poraščenem vrhu ostanek popolnoma razkopane gomile. Premer 11 m, višina 1,5 m (sl. 157/1, 157/2).

Potek raziskav

Gomilo je aprila 1904 prekopal Jernej Pečnik, ki je najdbe poslal v dunajski Naravoslovni muzej (*vir 1*; *vir 2*). Objavil jih je Mitja Guštin (*Guštin 1974, 89*). Podatek v ANSL (*Petru 1975, 248*) je napačno prepisan, saj je iz virov razvidno, da je bila pri Malem Lukovcu raziskana le ena in ne štiri gomile.

Arhivska vira

(*vir 1*) Pisma Pečnika Szombathyju z dne 24. 4. 1904, 21. 5. 1904 in 22. 5. 1904 (Fundaktenarchiv NHMW).
(*vir 2*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 35, str. 29 (Fundaktenarchiv NHMW).

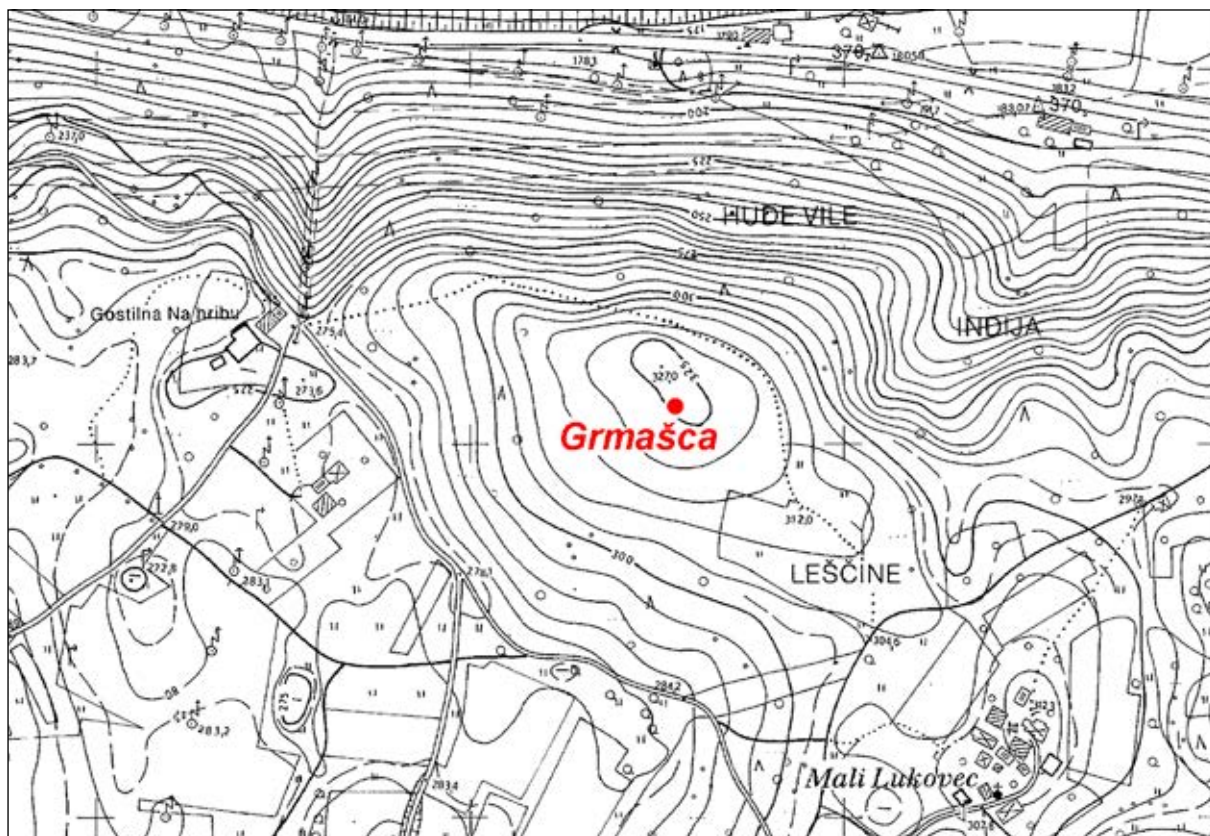
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.

Guštin 1974, 89, t. 8–9.

Pečnik 1904, 134.

Petru 1975, Mali Lukovec. – V: ANSL, 248.



Sl. 157/1: Grmašča pri Lukovcu; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 157/2: Grmašca pri Lukovcu; pogled na gomilo z juga. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 158*Najdišče:* Kržišče.*Kraj:* Lukovec.*TTN5:* Krško 21; GKY: 524192 – GKX: 93806.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Na pobočju gozdnatega grebena, ki se dviga južno od vasi Lukovec, je blizu razcepa poti, ki peljeta proti Gornjim Orlam in Poganki 10 m široka in 2 m visoka prekopana gomila (*sl. 158/1, 158/2*).

Potek raziskav

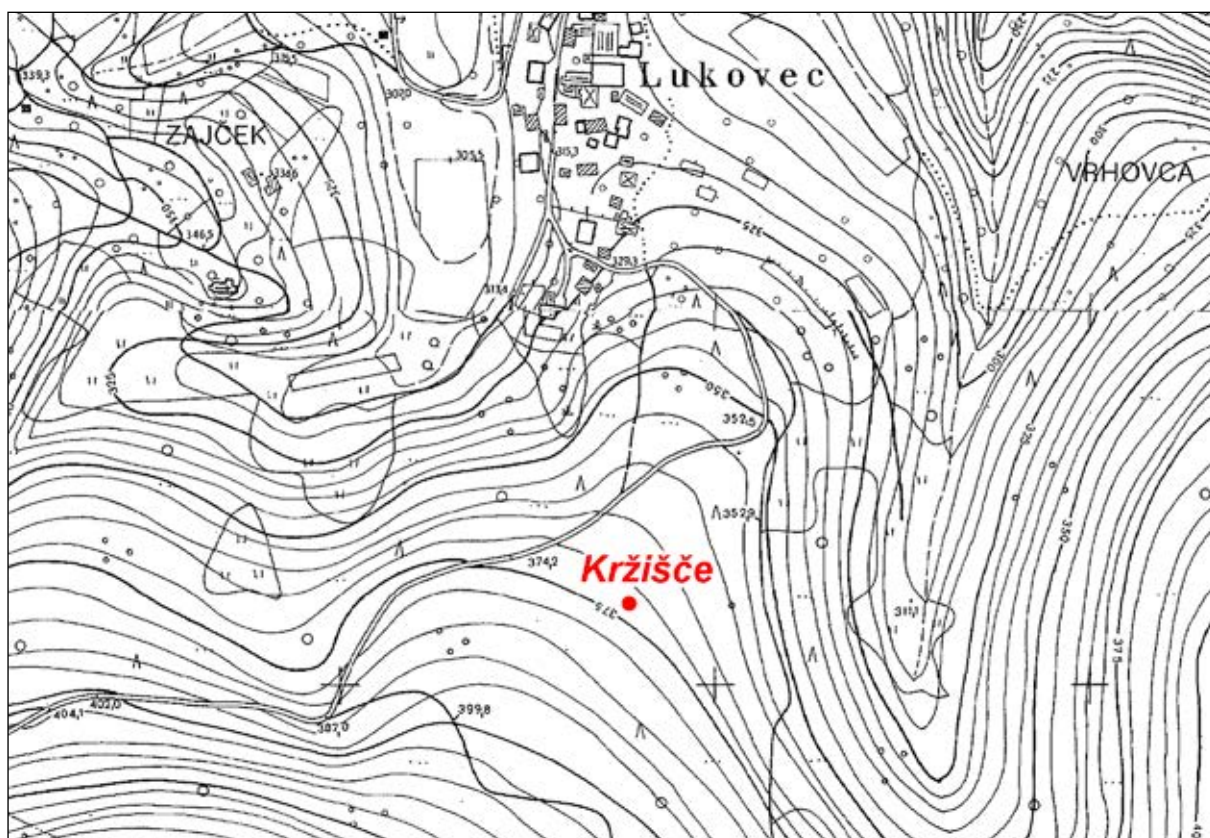
Gomilo je aprila 1904 prekopal Jernej Pečnik (*vir 1; vir 2*). Gradivo hrani Naravoslovni muzej na Dunaju, objavil ga je Mitja Guštin (*Guštin 1974, 89 s*).

Arhivska vira

(*vir 1*) Pisma Pečnika Szombathyju z dne 24. 4. 1904, 27. 4. 1904 in 22. 5. 1904 (Fundaktenarchiv NHMW).
(*vir 2*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 35, str. 30 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.
Guštin 1974, 89 s, t. 9.
Pečnik 1904, 134.
Petru 1975, Lukovec. – V: ANSL, 248.



Sl. 158/1: Kržišče pri Lukovcu; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 158/2: Kržišče pri Lukovcu; pogled na gomilo severovzhoda. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 159

Najdišče: Kosmatec.

Kraj: Preska.

TTN5: Krško 21; GKY: 522697 – GKX: 92965.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na gozdnatem grebenu jugozahodno od Preske je tik ob cesti velika gomila. Mere: premer 22 m, višina 3 m (*sl. 159/1, 159/2*).

Potek raziskav

Gomilo je poleti (med majem in avgustom) 1904 prekopal Jernej Pečnik za dunajski Naravoslovni muzej. V njej je odkril 32 grobov, gradivo je objavil Mitja Guštin (*Guštin 1974, 90 ss*).

Gomila se v virih razen pod ledino Kosmatec pojavlja tudi kot gomila IV (*vir 1; vir 2*) oziroma gomila pri Zlatem teletu (*vir 1*).

Arhivska vira

(*vir 1*) Pisma Pečnika Szombathyju z dne 21. 5. 1904, 22. 5. 1904, 28. 7. 1904 in 3. 9. 1904 (Fundaktenarchiv NHMW).

(*vir 2*) Szombathy, Tagebuch, Büchel 35, str. 31 (Fundaktenarchiv NHMW).

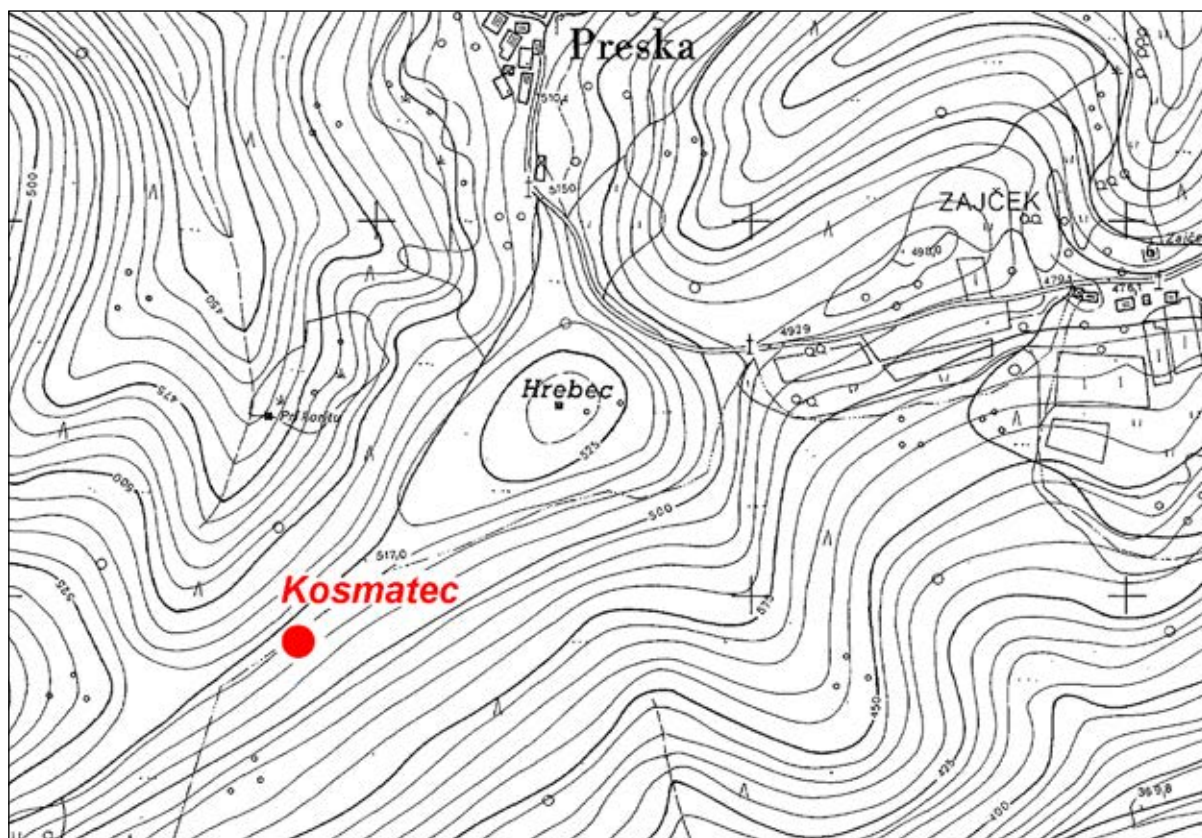
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.

Guštin 1974, 90 ss, t. 11: 8–9, t. 12–19.

Pečnik 1904, 134.

Petru 1975, Preska. – V: ANSL, 248.



Sl. 159/1: Kosmatec pri Preski; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 159/2: Kosmatec pri Preski; pogled na gomilo z juga. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 160*Najdišče:* Kluški vrh.*Kraj:* Drušče.*TTN5:* Mokronog 30; GKY: 521435 – GKX: 92519.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

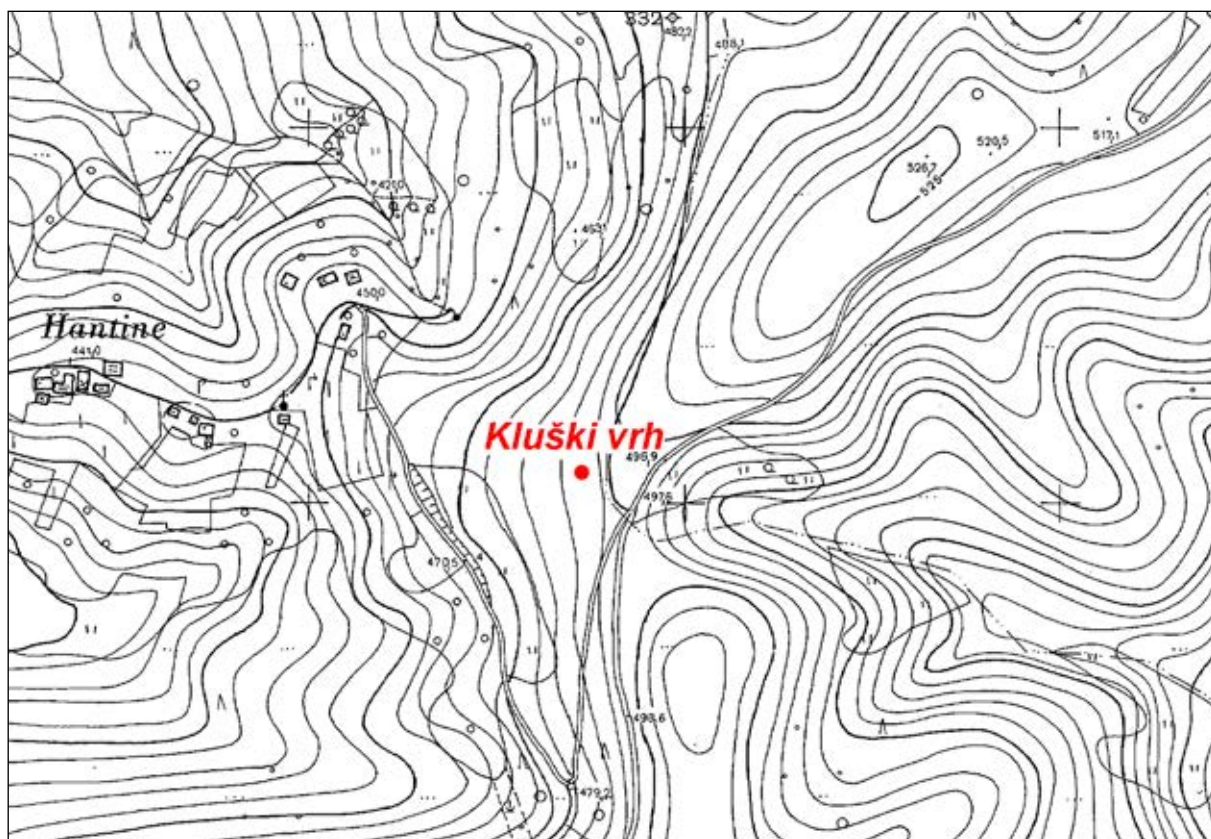
Na gozdnatem grebenu jugozahodno od kote 527 m je tik ob cesti 10 m široka in 2 m visoka gomila (*sl. 160/1, 160/2*). Na vrhu ima velik polkrožen vkop. Kdo jo je načel, ni znano.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1992.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.



Sl. 160/1: Kluški vrh pri Druščah; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 160/2: Kluški vrh pri Druščah; pogled na gomilo s severovzhoda. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 161

Najdišče: Škoporčeva hosta.

Kraj: Jeperjek.

TTN5: Mokronog 39; *GKY:* 519221 – *GKX:* 90738.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

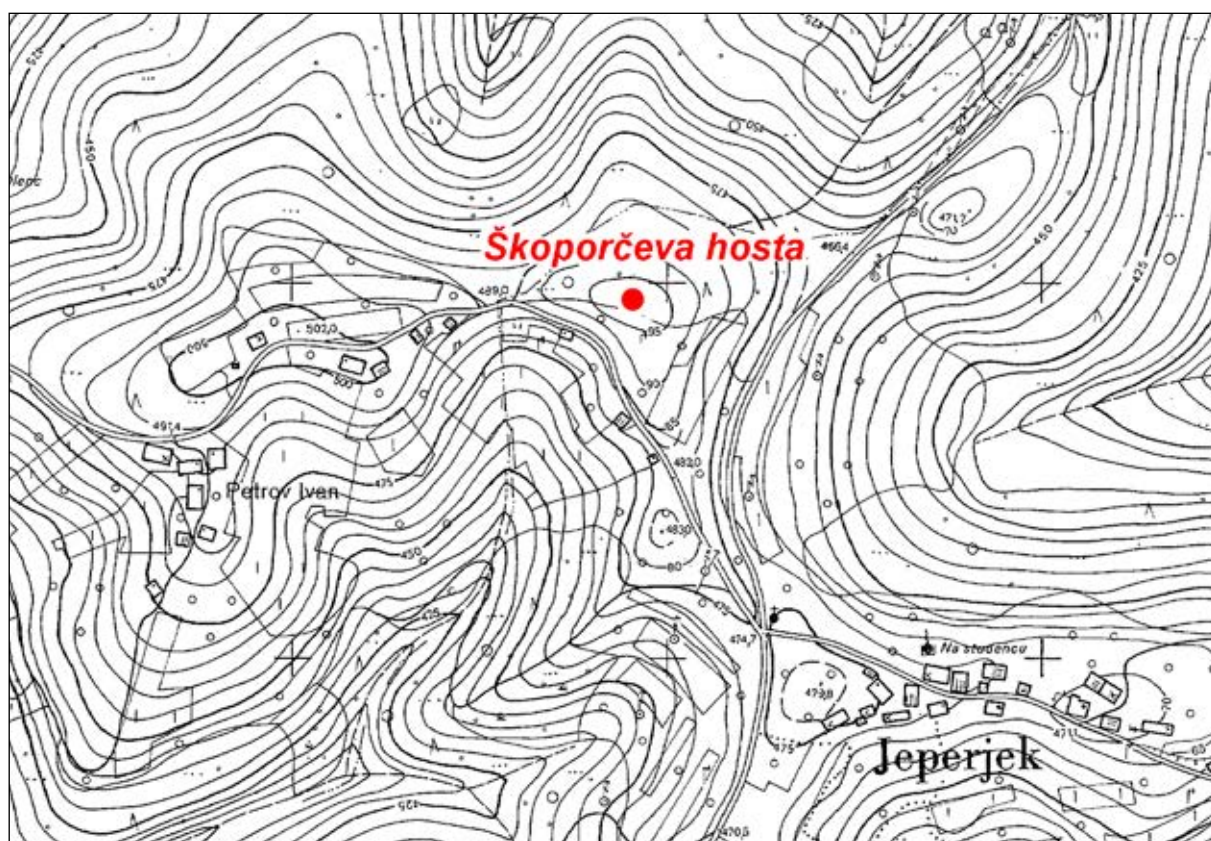
Na kopastem hribu, ki se dviga severozahodno od Jeperjeka, je v gozdu 15 m široka in 1 m visoka gomila (*sl. 161/1*). Na obrobju ima sledove štirih plitvih vkopov.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1992.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.



Sl. 161/1: Škoporčeva hosta pri Jeperjeku; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 161/2: Škoporčeva hosta pri Jeperjeku; pogled na gomilo s severovzhoda. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 162*Najdišče:* Gomila.*Kraj:* Slančji vrh.*TTN5:* Mokronog 39; *GKY:* 518560 – *GKX:* 90010.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Severovzhodno od Slančjega vrha je manjši kopast hrib (kota 488 m), na katerem je danes vodni zbiralnik (*sl. 162/1*). Domačini so vedeli povedati, da je prej tu stala gomila, ki pa so jo pri gradnji rezervoarja uničili. Morda je bila to gomila, ki jo je spomladi 1901 prekopal Jernej Pečnik in v njej odkril štiri grobove (*vir 1*; *Rutar 1902*, [43]; *Pečnik 1904*, 40; *Mader 2018*, 470 s). Najdbe je poslal v dunajski Naravoslovni muzej (*vir 2*); objavil jih je Janez Dular (*Dular 2003*, 264 s).

Arhivska vira

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 54 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

(*vir 2*) Pismo (seznam grobov) Pečnika Szombathyju z dne 16. 5. 1901 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular 2003, 264 s, t. 86, t. 87: 1–4.

Dular, Tecco Hvala 2007, 285.

Mader 2018, 470 s.

Pečnik 1904, 40.

Petru 1975, Slančji vrh. – V: *ANSL*, 258.

Rutar 1902, [43].



Sl. 162/1: Gomila pri Slančjem Vrhu; pozicija uničene gomile (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 163

Najdišče: Gradec.

Kraj: Otavnik.

TTN5: Mokronog 40; GKY: 520250 – GKX: 89000.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: pozna bronasta doba, mlajša železna doba?,
poznoantična doba.**Opis**

Gradec je podolgovat z gozdom poraščen greben, ki se severovzhodno od vasi Otavnik postopoma spušča od severozahoda proti jugovzhodu (*sl. 163/1*).

Naselje je na severozahodu segalo do kopastega vrha, ki ima strma pobočja, zato je bilo s te strani že po naravi dobro zavarovano (*sl. 163/2*). Na jugovzhodu, kjer je dostop na vrh zložnejši, pa se je do današnjih dni ohranil manjši okop, pred katerim je bil izkopen jarek. Pred jarkom so zgradili še en prečni okop. Način gradnje takšnega obrambnega sistema, ki je bil postavljen na mestu, kjer je bil zaradi položnega terena dostop v naselje najlažji, kaže morda na poznoantični čas.

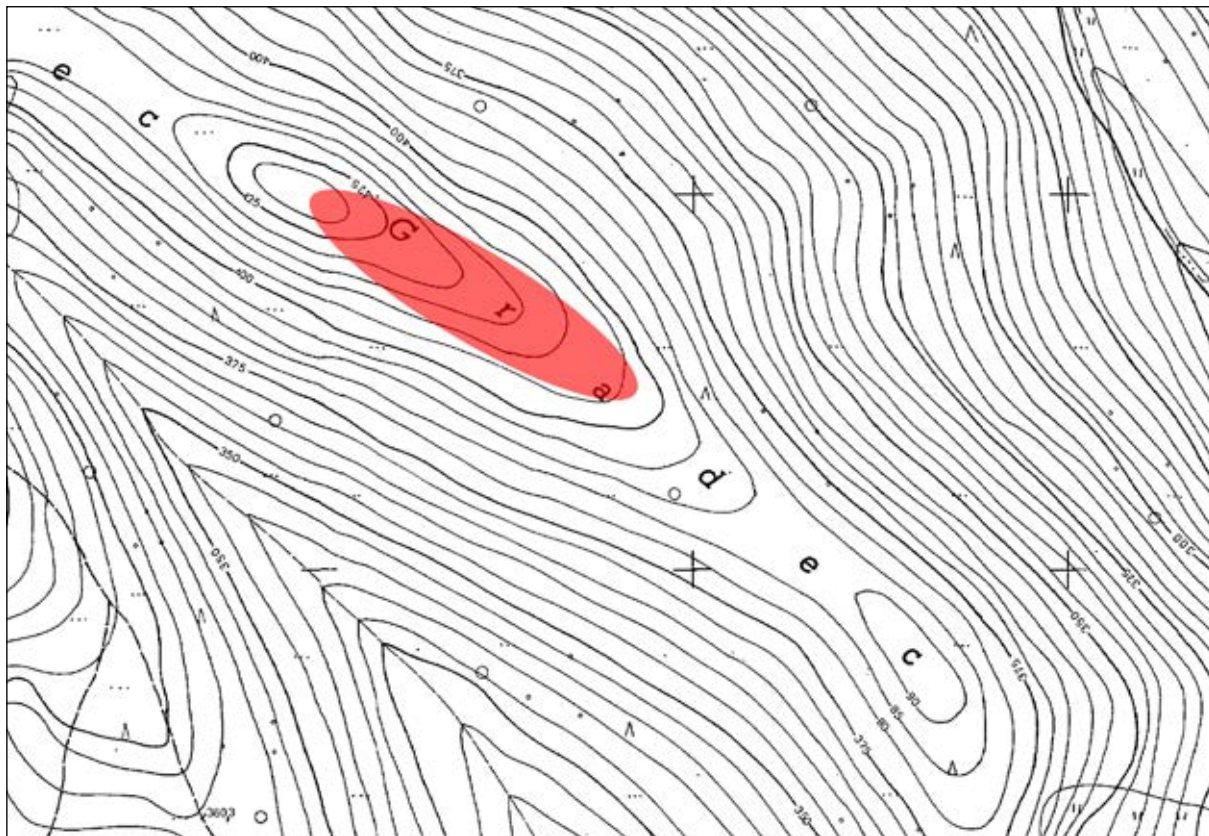
Naselje je bilo dolgo skoraj 300 m. Teren v notranjosti se na najvišjem predelu najprej zravnja, nato pa se

v blagem naklonu spusti proti jugovzhodu. Ker je bilo na ozkem grebenu bolj malo prostora, so poselili tudi njegova pobočja. Natančen obhod Gradca je namreč pokazal, da je na severni in južni strani grebena več manjših teras. Večinoma so široke 2–3 m, kdaj so nastale, pa je težko reči. S sondiranjem smo namreč ugotovili, da je bil Gradec poseljen v prazgodovini in v pozni antiki. Zanimivo je tudi to, da ležijo tri terase na skrajnem jugovzhodnem koncu Gradca zunaj okopa, iz česar lahko sklepamo, da z njim niso sočasne. Seveda pa so to le domneve, ki bi jih razrešila le načrtna izkopavanja.

Na pobočjih Gradca je na površini precej fragmentov keramike. Največ smo jih našli v zemlji med koreninami prevrnjenih dreves, medtem, ko je bilo iskanje na površini, ki je prekrita z listjem, manj uspešno. Fragmenti pripadajo večinoma ostenjem večjih prazgodovinskih posod.

Potek raziskav

Naselje na Gradcu pod Otavnikom omenja Danilo Breščak, vendar pod naseljem Zagrad (*Breščak 1990d, 160*). Leta 1992 so sodelavci Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na*



Sl. 163/1: Gradec pod Otavnikom; pozicija naselja (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

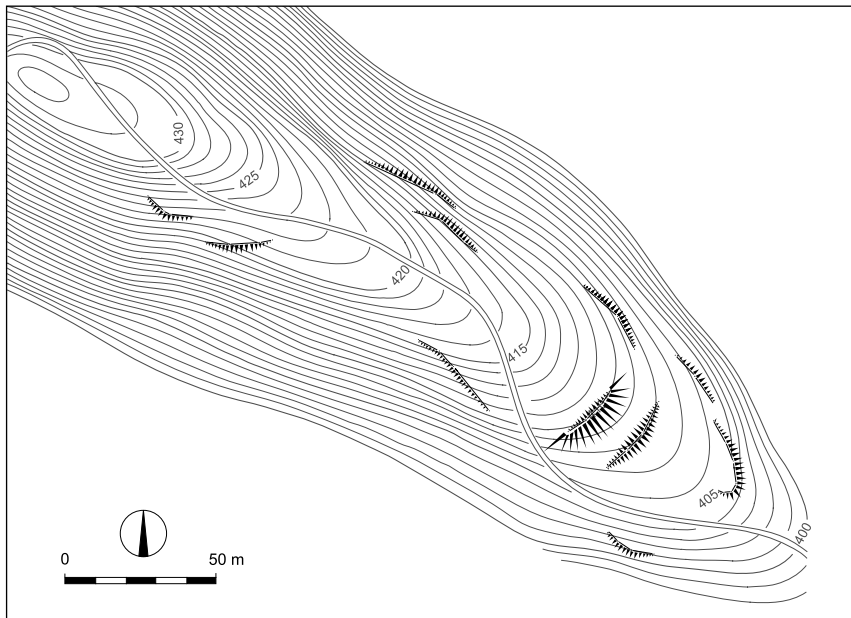
Dolenjskem na Gradcu izkopali dve sondi in ugotovili, da je bilo naselje obljudeno v pozni bronasti dobi in pozni antiki. Obljudenost v času bakrene dobe in mlajše železne dobe za zdaj ni zanesljivo dokazana (*Dular et al. 2000, 128 s.*).

Literatura

Breščak 1990d, 160.

Dular et al. 2000, 127 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 285 s, sl. 192.



Sl. 163/2: Gradec pod Otavnikom; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:2500.

Kat. št.: 164

Najdišče: Mlake.

Kraj: Sv. Primož.

TTN5: Krško 21; GKY: 523660 – GKX: 91870.

Tip najdišča: gomilno grobišče (3 gomile).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na kopastem grebenu, ki se vleče zahodno od vasi in nosi ime Mlake, je 12 m široka in 2,5 m visoka lepo ohranjena gomila. 60 m vzhodno od nje sta nekoliko višje na grebenu še dve manjši domnevni gomili. Obe merita v premeru 5 m, visoki pa sta 0,5 m (*sl. 164/1*).

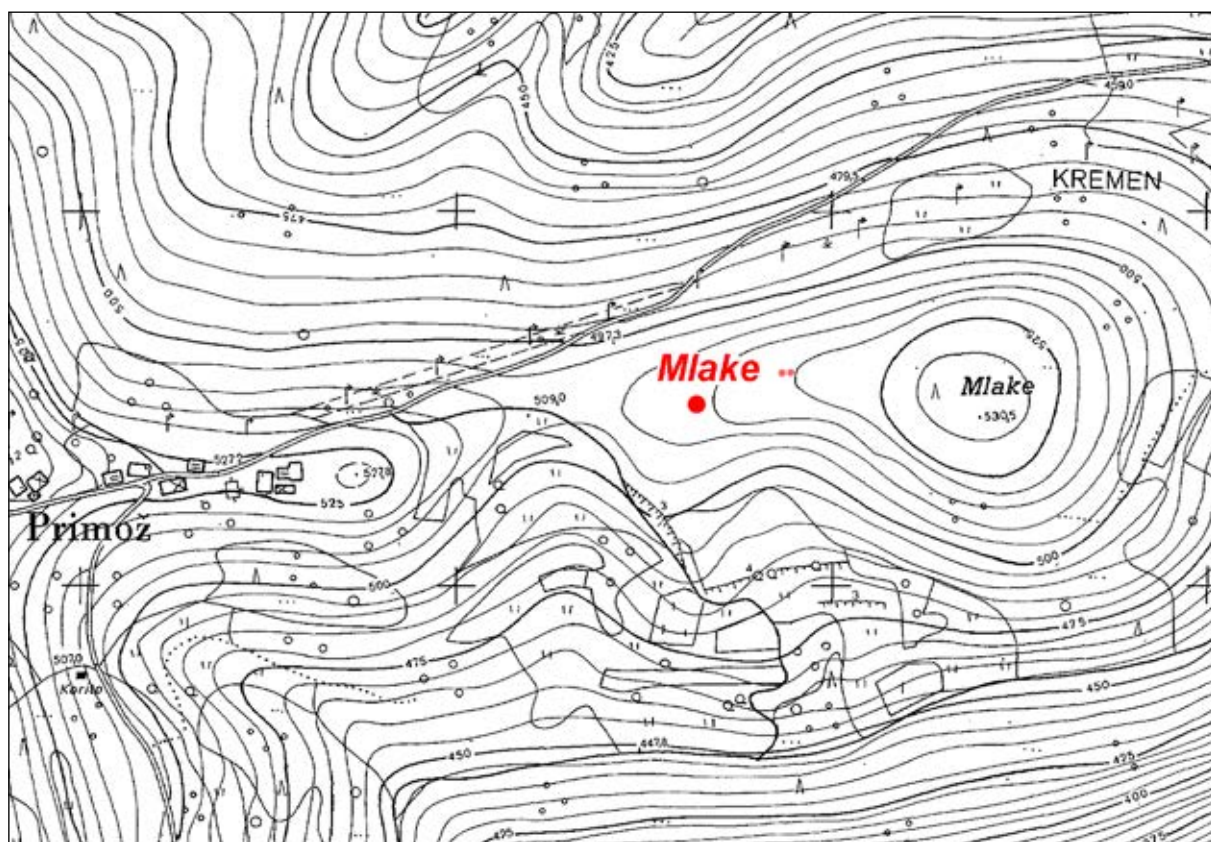
Potek raziskavGomile je zabeležil Jernej Pečnik (*vir 1*).**Arhivski vir**

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung der Karte Rudolfswerth aus prähistorischer Zeit 1889, 56 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 286.

Truhlar 1975, Sv. Primož. – V: ANSL, 258.



Sl. 164/1: Mlake pri Sv. Primožu; pozicija gomilnega grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 165

Najdišče: Gorenja hosta.

Kraj: Gornje Orle.

TTN5: Krško 22; GKY: 525196 – GKX: 93237.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Potek raziskav

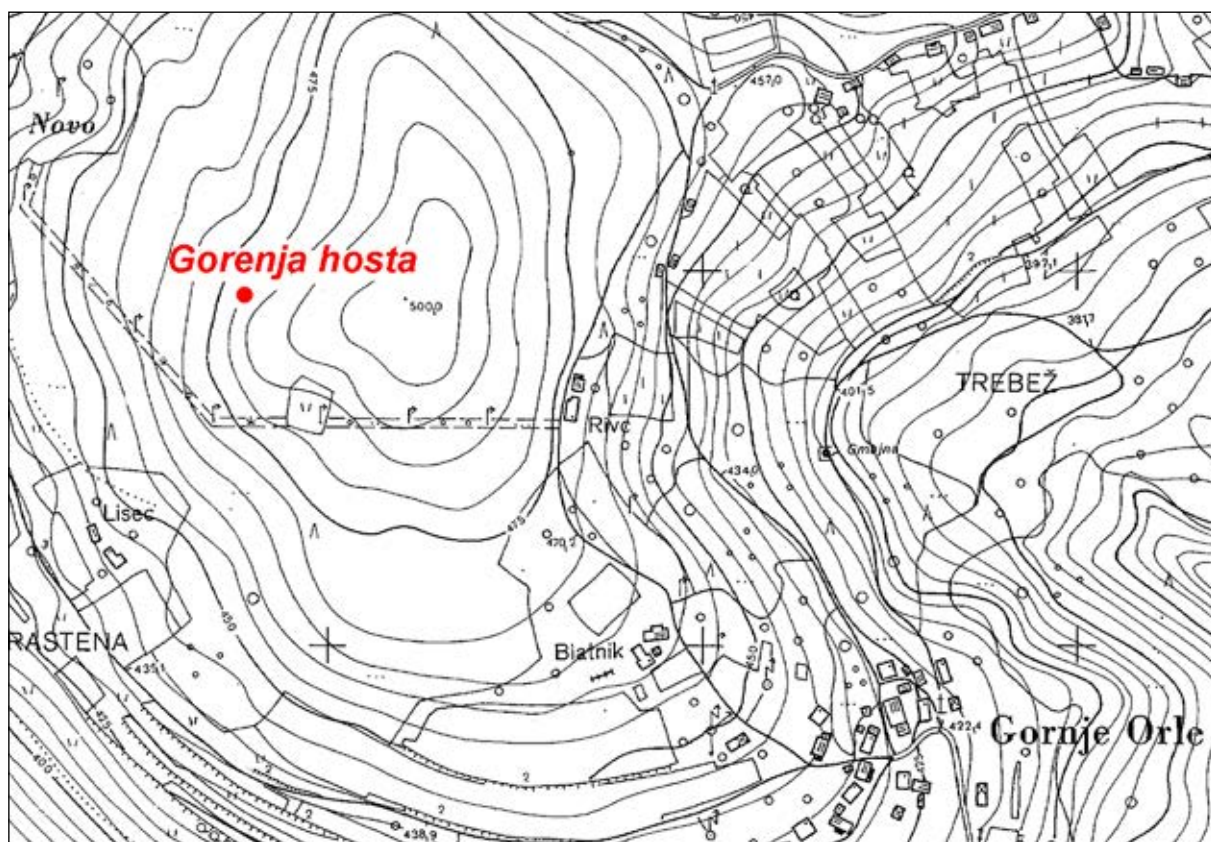
Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1992.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 286.

Opis

Na kopastem hribu severozahodno od Gornjih Orel je v gozdu 11 m široka in 1 m visoka neprekopana gomila (sl. 165/1). Na severovzhodni strani jo je delno načela kolovozna pot.



Sl. 165/1: Gorenja hosta pri Gornjih Orlah; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 166

Najdišče: Bučni vrh.

Kraj: Gornje Orle.

TTN5: Krško 22; GKY: 526025 – GKX: 93434.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Arhivski viri

(vir 1) Pisma Pečnika Szombathyju z dne 27. 4. 1904, 28. 4. 1904, 30. 4. 1904, 5. 5. 1904 in 22. 5. 1904 (Fundaktenarchiv NHMW).

(vir 2) Szombathy, Tagebuch, Büchel 35, str. 30 (Fundaktenarchiv NHMW).

Opis

Na skrajnem jugozahodnem koncu grebena, ki nosi ledinsko ime Bučni vrh, je velika prekopana gomila. Mere: premer 12 m, višina 2 m (*sl. 166/1*). Raziskal jo je aprila in maja 1904 Jernej Pečnik (*vir 1*). Gradivo, ki je prišlo v dunajski Naravoslovni muzej, je objavil Mitja Guštin (*Guštin 1974, 90*). V ANSL je najdišče napačno zavedeno pod naselje Dolnje Orle (*Petru 1975, 258*).

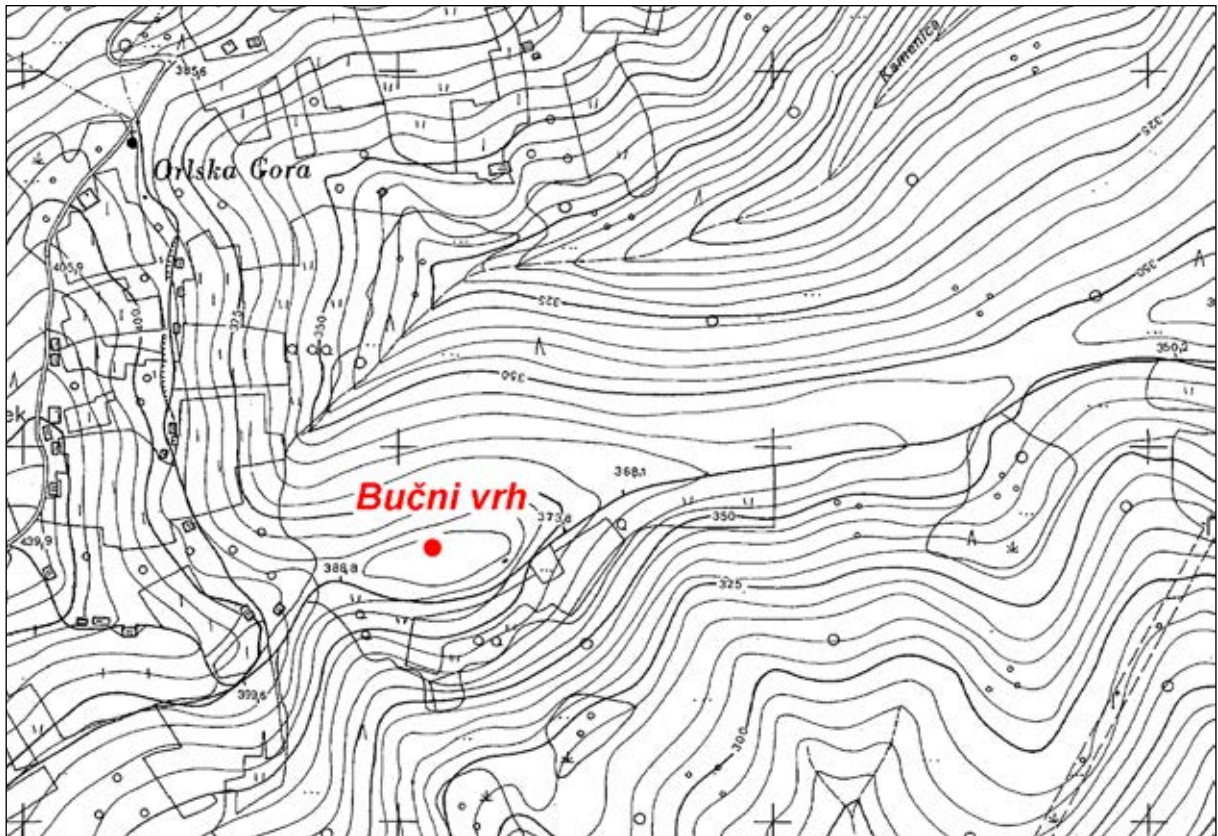
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 286.

Guštin 1974, 90, t. 10, 11 in 14: 5.

Pečnik IMK 1904, 134.

Petru 1975, Dolnje Orle. V: ANSL, 258.



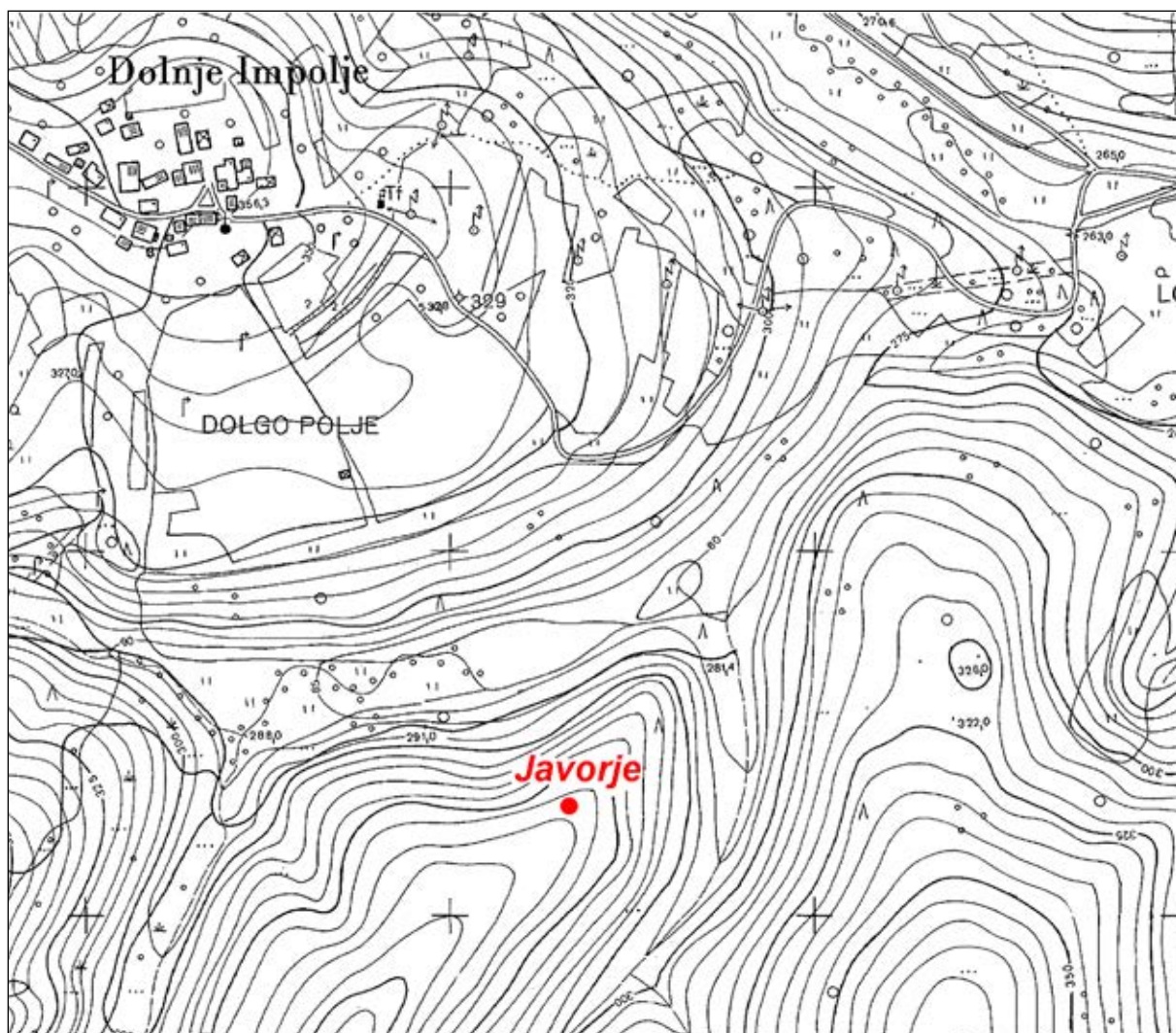
Sl. 166/1: Bučni vrh pri Gornjih Orlah; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 166A*Najdišče:* Javorje.*Kraj:* Dolnje Impolje.*TTN5:* Krško 22; GKX: 525333 – GKX: 91576.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Južno od vasi Dolnje Impolje je na grebenu, ki se dviga onkraj Impoljskega potoka 12 m široka in 1 m visoka gomila (*sl. 166A/1*). Na temenu ima vkop.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 2019.



Sl. 166A/1: Javorje pri Dolnjih Impoljah; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 166A/2: Javorje pri Dolnjih Impoljah; pogled na gomilo z juga. Foto: Janez Dular (2019).

Kat. št.: 167

Najdišče: Zaključci.

Kraj: Velika Hubajnica.

TTN5: Krško 31; GKY: 524623 – GKX: 90962.

Tip najdišča: gomilno grobišče (2 gomili).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na ledini Zaključci vzhodno od Velike Hubajnice je pod cesto prekopana gomila (sl. 167/1, 167/2). V premeru meri 18 m, visoka pa je 2 m. Avgusta 1883 jo je prekopal F. Schulz in v njej našel več razbitih posod in slabo ohranjenih železnih suličnih osti (*vir 1; Deschmann 1884b, 380 in 383*). Najdbe so prišle v Deželni muzej.

Nedaleč stran, vendar na drugi strani ceste je na gozdnatem grebenu druga gomila, ki pa je z razliko od prve manjša in nedotaknjena. Mere: premer 8 m, višina 0,5 m. Na ledinah Gomila in Lopata, kjer Dežman prav tako omenja gomile (o. c. 380), nismo našli nič.

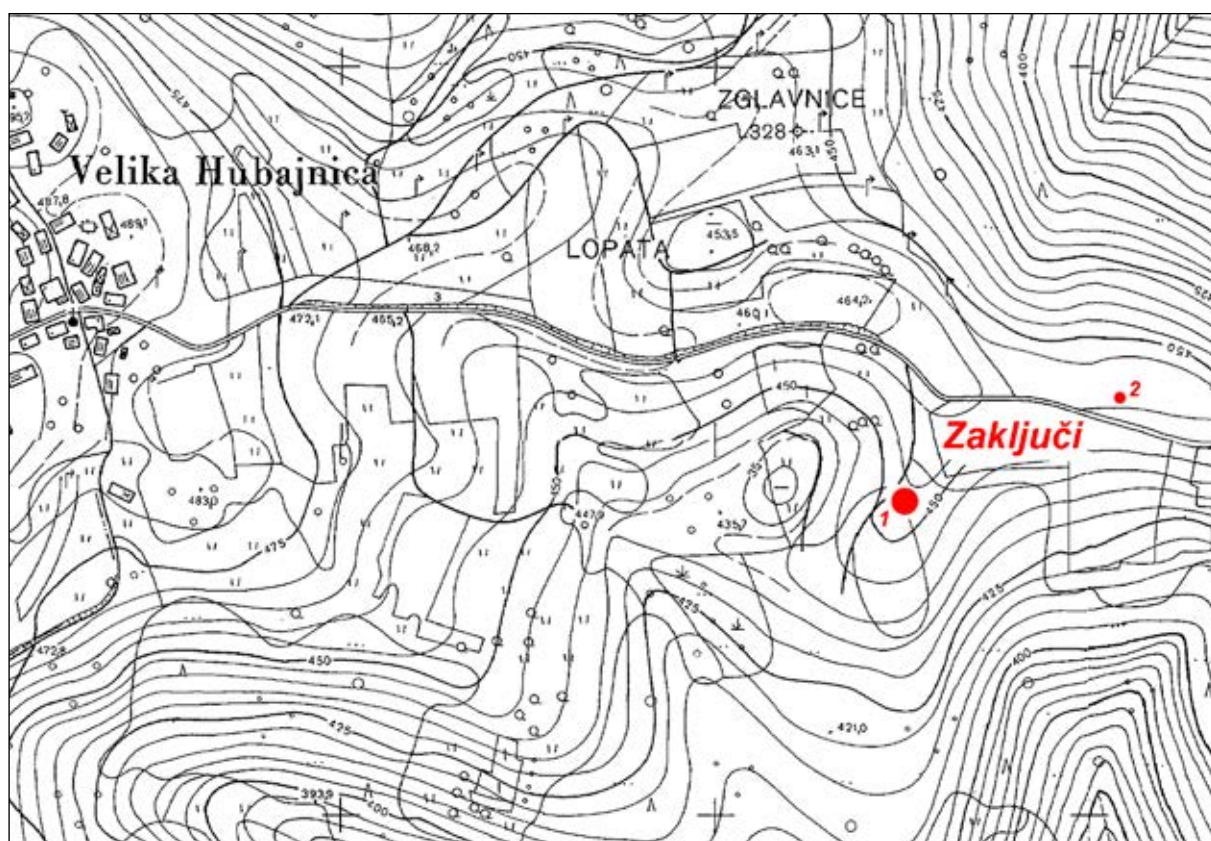
Arhivski vir

(*vir 1*) Schulz, Bericht über die prähistorischen Ausgrabungen in Unterkrain 1883 (arhiv NMS).

Literatura

Deschmann 1884b, 380 in 383.

Dular, Tecco Hvala 2007, 286.



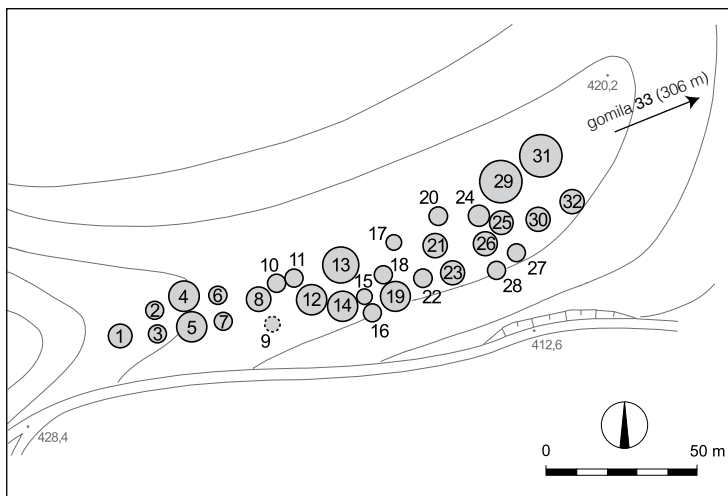
Sl. 167/1: Zaključci pri Veliki Hubajnici; poziciji gomil (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 167/2: Zaključni pri Veliki Hubajnici; pogled na gomilo 1 s severa. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 168*Najdišče:* Raguše.*Kraj:* Osredok pri Hubajnici.*TTN5:* Krško 22, Krško 32; *GKY:* 525248 – *GKX:* 90988.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (33 gomil).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

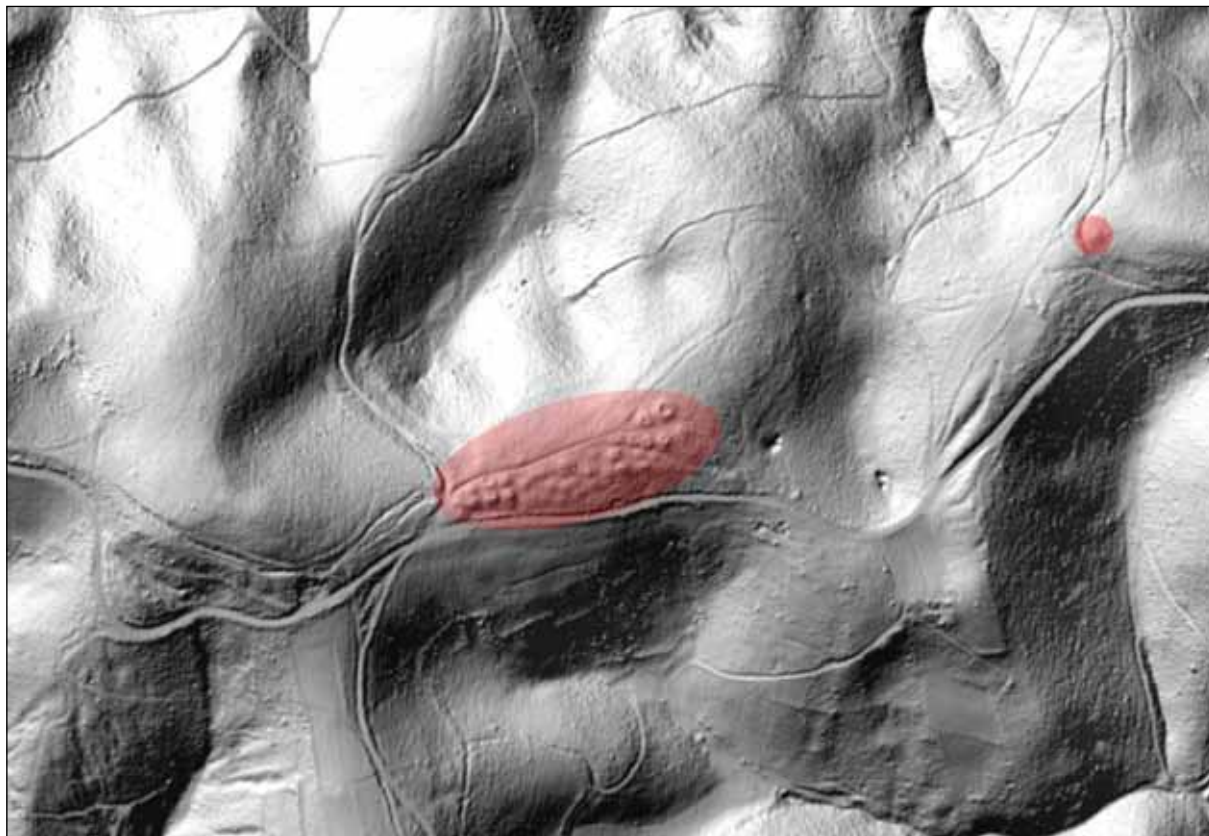
Na gozdnatem grebenu tik nad cesto iz Zavrataca proti Veliki Hubajnici je strnjena skupina gomil (*sl. 168/1, 168/2*). Veliko je načetih, ena nedotaknjena leži 300 m stran od glavne skupine na skrajnem vzhodnem koncu grebena (gomila št. 33). Mere:



- Gomila 1: premer 8 m, višina 1,5 m.
- Gomila 2: premer 6 m, višina 1 m (vkop).
- Gomila 3: premer 6 m, višina 1 m (vkop).
- Gomila 4: premer 10 m, višina 1,5 m (prekopana).
- Gomila 5: premer 10 m, višina 2 m (prekopana do polovice).
- Gomila 6: premer 6 m, višina 1,5 m (vkop).
- Gomila 7: premer 6 m, višina 1,5 m.
- Gomila 8: premer 8 m, višina 1 m.
- Gomila 9: premer 5 m, višina 0,5 m (domnevna).
- Gomila 10: premer 6 m, višina 0,7 m.

Sl. 168/2: Raguše pri Osredku pri Hubajnici; tloris gomilnega grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.

- Gomila 11: premer 6 m, višina 0,7 m.
- Gomila 12: premer 10 m, višina 0,5 m.
- Gomila 13: premer 12 m, višina 1,5 m (dva vkopa).
- Gomila 14: premer 10 m, višina 0,7 m.
- Gomila 15: premer 5 m, višina 0,5 m.
- Gomila 16: premer 6 m, višina 0,5 m.
- Gomila 17: premer 5 m, višina 0,5 m.



Sl. 168/1: Raguše pri Osredku pri Hubajnici; pozicija gomilnega grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

- Gomila 18: premer 6 m, višina 0,7 m.
 Gomila 19: premer 10 m, višina 0,5 m.
 Gomila 20: premer 6 m, višina 1 m (vkop).
 Gomila 21: premer 8 m, višina 2,5 m.
 Gomila 22: premer 6 m, višina 0,7 m (vkop).
 Gomila 23: premer 8 m, višina 2 m.
 Gomila 24: premer 7 m, višina 1 m (vkop).
 Gomila 25: premer 8 m, višina 1,5 m.
 Gomila 26: premer 8 m, višina 1 m.
 Gomila 27: premer 6 m, višina 1 m.
 Gomila 28: premer 6 m, višina 1 m.
 Gomila 29: premer 14 m, višina 2 m (vkop).
 Gomila 30: premer 8 m, višina 2 m (vkop).
 Gomila 31: premer 13 m, višina 2,5 m (prekopana).
 Gomila 32: premer 8 m, višina 1 m.
 Gomila 33: premer 12 m, višina 1 m.

Potek raziskav

Gomilno grobišče v Ragušah je v avgustu 1883 odkril Dragotin Dežman, ko sta s Ferdinandom Schulzem rekognoscirala okolico Rovišča in Studenca (*Deschmann 1884b*, 379, 382 s). Ob tej priliki je Schulz na Ragušah prekopal tri in načel četrto gomilo, potem pa je moral zaradi nasprotovanja lastnika z delom končati. O izkopavanju obstaja originalno Schulzevo poročilo (*vir 1*). Najdbe, ki so prispele v Deželni muzej so bile inventarizirane pod kraj Rovišče in jih ni več mogoče identificirati. Izjema je posoda, okrašena z volutami iz gomile 2 – *prim. Deschmann 1884*, 382, T. 1: 6 – (*sl. 168/3*).



Sl. 168/3: Raguše pri Osredku pri Hubajnici; žara iz gomile 2 (po Deschmann 1884).

Arhivski viri

(*vir 1*) Schulz, Bericht über die prähistorischen Ausgrabungen in Unterkrain 1883 (arhiv NMS).

Literatura

Deschmann 1884b, 379 in 382 s.
 Dular, Tecco Hvala 2007, 286 s, sl. 193.
 Šašel 1975, Mala Hubajnica. – V: ANSL, 258.



Sl. 168/4: Raguše pri Osredku pri Hubajnici; pogled na gomilo 31 z zahoda. Foto: Janez Dular (2019).

Kat. št.: 169

Najdišče: Jesihova hiša.

Kraj: Mala Hubajnica.

TTN5: Krško 31; *GKY:* 523690 – *GKX:* 90410.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

V zaselku Dolge, ki je del Male Hubajnice, so v petdesetih letih dvajsetega stoletja pri kopanju temeljev za klet hiše (Mala Hubajnica št. 10) našli na bron-

ste zapestnice in valjast obesek na verižici. Najdbe so prispele v Posavski muzej v Brežice (*Stare 1958–1959b*, 326). Hiša stoji namreč na 12 m široki in približno 1,5 m visoki gomili (*sl. 169/1, 169/2*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 286.

Stare 1958–1959b, 326, t. 9: 9–16.

Šašel 1975, Mala Hubajnica. – V: *ANSL*, 258.



Sl. 169/1: Jesihova hiša v Mali Hubajnici; pozicija gomile (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 169/2: Jesihova hiša v Mali Hubajnici; pogled na gomilo s severovzhoda. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 170

Najdišče: Boben hrib.

Kraj: Zavratac.

TTN5: Krško 32; GKY: 526450 – GKX: 90690.

Tip najdišča: gomilno grobišče (3 gomile).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na gozdnatem grebenu, ki se dviga zahodno od vasi Zavratac so tri med seboj dokaj oddaljene gomile (sl. 170/1). Mere:

Gomila 1: premer 12 m, višina 2 m (na temenu je vkop).

Gomila 2: premer 12 m, višina 0,70 m (sl. 170/2).

Gomila 3: premer 10 m, višina 1 m (sl. 170/3).

Potek raziskav

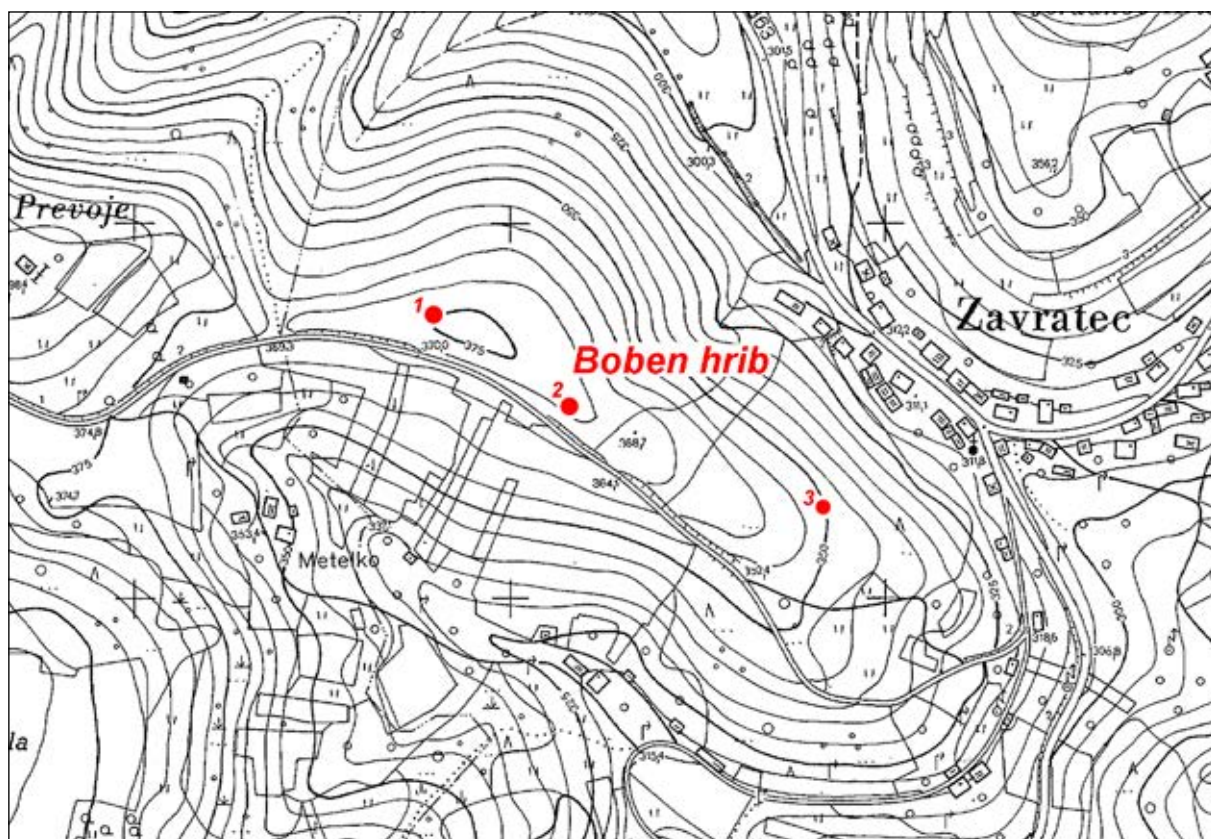
Gomile omenja že Dežman, vendar brez natančnih lokacij (Deschmann 1884b, 380).

Literatura

Deschmann 1884b, 380.

Dular, Tecco Hvala 2007, 286.

Petru 1975, Zavratac. – V: ANSL, 258.



Sl. 170/1: Boben hrib nad Zavratacem; pozicije gomil (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 170/2: Boben hrib nad Zavrtačem; pogled na gomilo 2 z vzhoda. Foto: Janez Dular (1992).

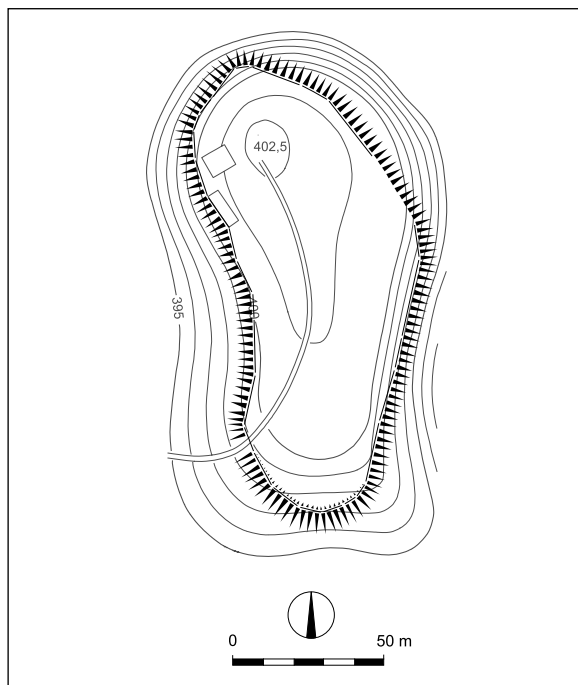


Sl. 170/3: Boben hrib nad Zavrtačem; pogled na gomilo 3 s severovzhoda. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 171*Najdišče:* Tičnica.*Kraj:* Studenec.*TTN5:* Krško 23; *GKY:* 527439 – *GKX:* 91378.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Tičnica je kopast, z gozdom poraščen vrh, ki leži južno od vasi Studenec (*sl. 171/1*). Dežman ga imenuje tudi Jigrišče (*Deschmann 1888, 55*), medtem ko uporabljajo domačini zanj ime Krvava luža. Pobočja hriba niso strma, zato je dostop razmeroma lahek. To velja še posebej za severno in zahodno stran, po kateri je speljana asfaltirana cesta.

Naselje je razmeroma dobro ohranjeno (*sl. 171/2*). Ima namreč sklenjen obod, ki mu lahko sledimo po robu široke terase, pod katero se pričinja strmo pobočje. Naklon je izrazit zlasti na severni in vzhodni strani hriba, medtem ko so zahodna pobočja položnejša. Na skrajnem južnem delu gradišča se je ohranil rahel okop, ki pa ni daljši od 50 metrov (*sl. 171/3*). Na mestu, kjer pripelje v naselje cesta, je bilo ob gradnji presekan in uničeno obzidje. V profilu je bilo še videti nekaj kamnov. Notranjost naselja je skoraj ravna. Teren se namreč komaj opazno dviga proti najvišji točki, kjer stoji lovski dom (*sl. 171/4*). Kje je bil vhod v naselje ni znano, saj v obodu ni opaziti vrzeli.



Sl. 171/2: Tičnica pri Studencu; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.



Sl. 171/1: Tičnica pri Studencu; pozicija naselja (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 171/3: Tičnica pri Studencu; južni rob naselja, pogled s severovzhoda. Foto: Janez Dular (1992).



Sl. 171/4: Tičnica pri Studencu; vzhodni rob naselja, pogled z juga. Foto: Janez Dular (1992).

Najbližja nekropola (Gomile pri Rovišču – kat. št. 172) leži jugovzhodno od naselja in šteje osemindeset gomil (sl. 171/5). Glede na oddaljenost, ki znaša nekaj več kot 1 km, bi sodile k naselju tudi tri osamljene gomile na grebenu Boben hrib (kat. št. 170) zahodno od Zavrataca. Pripadnost še bolj zahodno ležečih grobišč (Zaključci – kat. št. 167, Raguše – kat. št. 168 in Jesihova hiša – kat. št. 169) je manj zanesljiva. Morda so sodila k še neodkritim neutrnjenim naseljem.

Potek raziskav

Naselje na Tičnici je bilo odkrito avgusta 1883, ko sta Dragotin Dežman in Ferdinand Schulz rekognoscirala okolico Studenca, Hubajnice in Rovišč (Deschmann 1884b, 378 ss). Ob tej priliki sta izdelala skico, na kateri sta vrisala pozicijo naselja in okoliških grobišč (sl. 171/6) – (vir 1, Mader 2018, 413, Abb. 1).

V osemdesetih letih dvajsetega stoletja so sodelavci Pokrajinskega muzeja in Zavoda za spomeniško varstvo iz Celja na južnem koncu naselja izkopali manjšo sondo, ki je bila ob našem terenskem pregledu leta 1992 še vidna. Rezultati tega posega niso bili objavljeni.

Arhivski vir

(vir 1) Schulz, Prähistorische Nachgrabungen in Krain im Jahre 1884 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Deschmann 1884b, 378 ss.

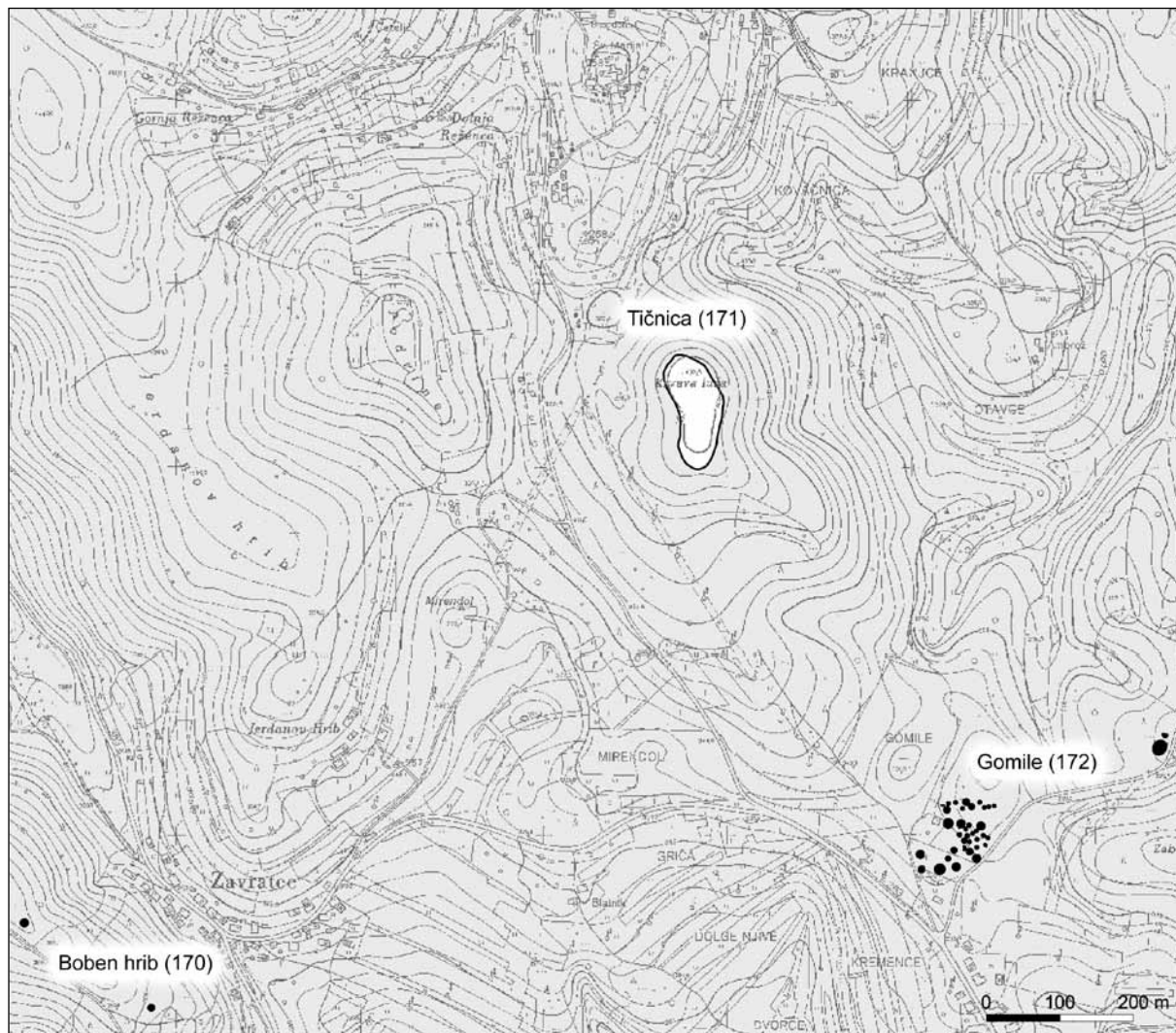
Deschmann 1888, 55.

Dular, Tecco Hvala 2007, 287, sl. 194.

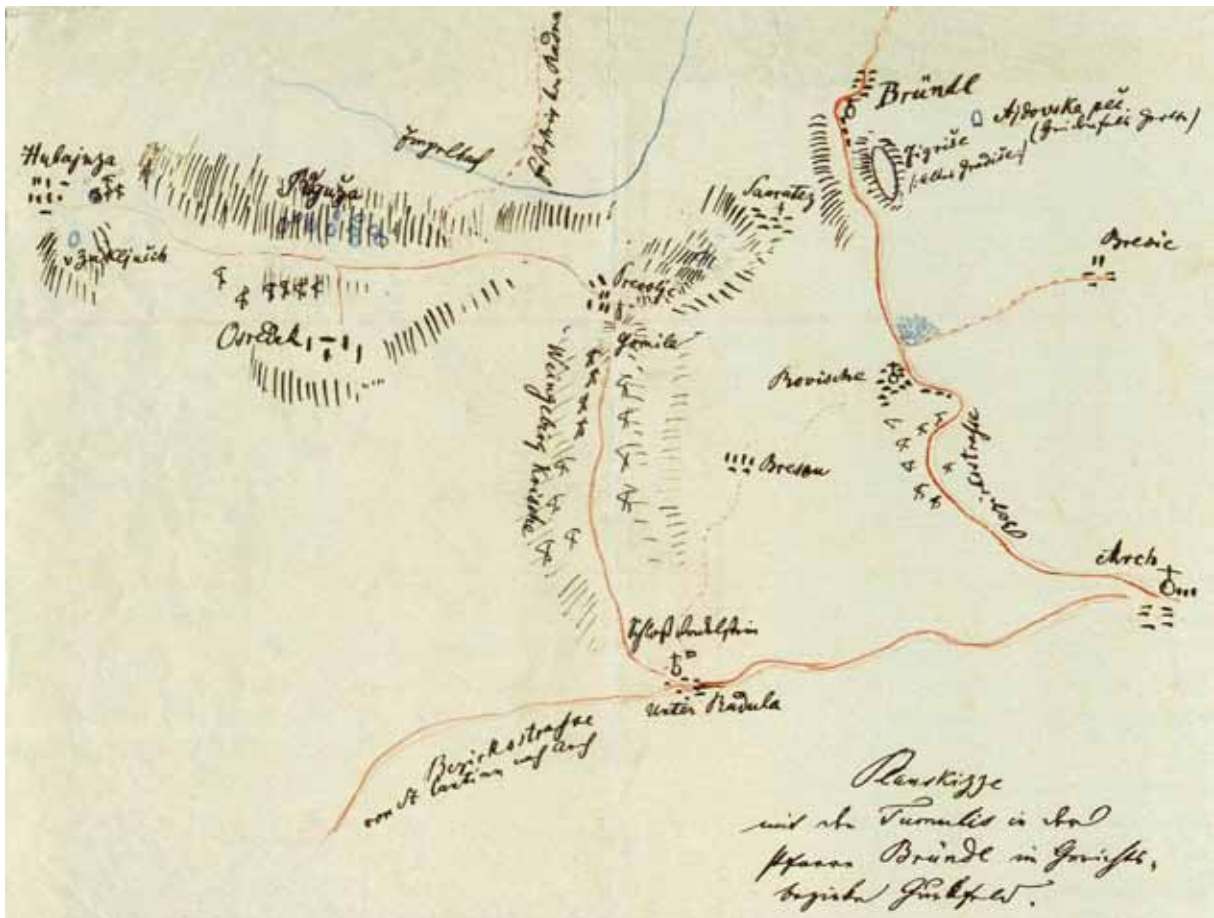
Mader 2018, 413, Abb. 1.

Pečnik 1904, 191.

Šašel 1975, Rovišče. – V: ANSL, 258.



Sl. 171/5: Situacijski načrt najdišč v okolici naselja Tičnica pri Studencu (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. = 1:10000.



Sl. 171/6: Skica najdišč v okolici Studenca (po Mader 2018).

Kat. št.: 172*Najdišče:* Gomile.*Kraj:* Rovišče.*TTN5:* Krško 33; *GKY:* 527835 – *GKX:* 90779.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (38 gomil).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Gomilno grobišče leži severno od vasi in sicer ob cesti, ki pelje proti Hudem Brezju (*sl. 172/1*). Na rahlo dvignjenem zemljišču, ki ga z vzhoda omejuje cesta, na severu pa kolovoz, je danes vidnih skoraj 40 gomil. Točnega števila namreč ni več mogoče ugotoviti, saj je teren mestoma tako razrit, da ni jasno ali gre za raziskane gomile, ali pa so na teh prostorih kopali zemljo (*sl. 172/2*). Mere:

Gomila 1: premer 6 m, višina 0,5 m (polovica uničena).

Gomila 2: premer 10 m, višina 1 m (prekopana).

Gomila 3: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 4: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 5: premer 6 m, višina 0,3 m.

Gomila 6: premer 10 m, višina 1 m (prekopana).

Gomila 7: premer 9 m, višina 1 m (prekopana).

Gomila 8: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 9: premer 6 m, višina 0,5 m (prekopana).

Gomila 10: premer 6 m, višina 0,5 m (prekopana).

Gomila 11: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 12: premer 14 m, višina 1 m (prekopana).

Gomila 13: premer 12 m, višina 2 m (prekopana).

Gomila 14: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 15: premer 7 m, višina 0,7 m.

Gomila 16: premer 7 m, višina 0,5 m.

Gomila 17: premer 8 m, višina 0,7 m.

Gomila 18: premer 7 m, višina 1 m.

Gomila 19: premer 6 m, višina 0,7 m.

Gomila 20: premer 6 m, višina 0,5 m (domnevna).

Gomila 21: premer 12 m, višina 1 m (prekopana).

Gomila 22: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 23: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 24: premer 6 m, višina 0,7 m.

Gomila 25: premer 6 m, višina 0,5 m.

Gomila 26: premer 12 m, višina 0,5 m (razorana).

Gomila 27: premer 10 m, višina 0,7 m (razorana).

Gomila 28: premer 15 m, višina 1,5 m (razorana).

Gomila 29: premer 8 m, višina 0,5 m (razorana).

Gomila 30: premer 9 m, višina 0,7 m (velik vkop v sredini).

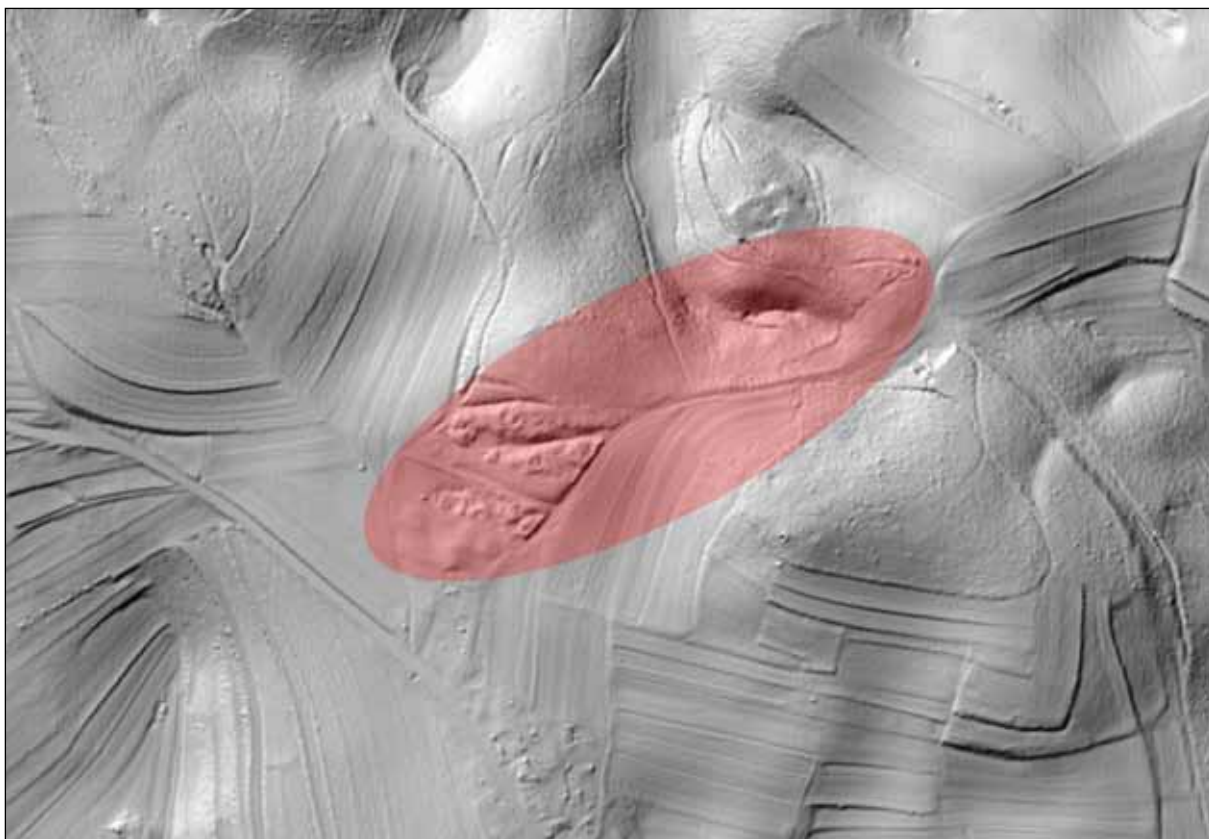
Gomila 31: premer 12 m, višina 0,5 m (razorana).

Gomila 32: premer 8 m, višina 1 m (polovica uničena).

Gomila 33: premer 10 m, višina 1,5 m (velik vkop v sredini).

Gomila 34: premer 6 m, višina 1 m.

Gomila 35: premer 12 m, višina 1,5 m (vkop v sredini).



Sl. 172/1: Gomile pri Rovišču; pozicija grobišča (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

- Gomila 36: premer 6 m, višina 0,3 m (domnevna).
 Gomila 37: premer 22 m x 19 m, višina 2,5 m (sledovi kovanja).
 Gomila 38: premer 9 m, višina 1,2 m (vkop v sredini in polovica uničena).

Potek raziskav

Grobišče pri Rovišču je bilo odkrito poleti 1883, ko so stekle tudi prve raziskave. Delo je vodil Ferdinand Schulz, ki je avgusta in septembra prekopal osem gomil: šest za ljubljanski Deželni muzej in dve z denarjem Prazgodovinske komisije (Mader 2018, 412 ss). O tem raziskovanju imamo ohranjeni originalni Schulzevi poročili (*vir 1*; *vir 2*) in kratek Dežmanov članek s Hochstetterjevim dodatkom (Deschmann 1884b, 383 ss; Hochstetter 1884, 386). Ob tem naj povemo še to, da je Schulz v svojih poročilih gomile tekoče številčil, ne glede na to, za katero ustanovo je kopal. Tako je prišlo gradivo iz gomil 1–5 in 7 v Ljubljano, najdbe iz gomil 6 in 8 pa na Dunaj. Za Prazgodovinsko komisijo je prekopal tudi gomilo 9, ki pa ni bila v sklopu nekropole pri Rovišču ampak pri 2,5 km oddaljeni vasi Brezovo (glej kat. št. 176). Da bi bila zmeda še večja, so kasneje v Naravoslovnem muzeju gomile preštevilčili in jim dali oznake Tumulus 1–3.

Z izkopavanji so nadaljevali tudi naslednje leto. Schulz je znova kopal za obe ustanovi. Gradivo iz petih gomil je prispelo v dunajski Naravoslovni muzej (*vir 3*), najdbe iz sedmih pa v ljubljanski Deželni muzej (*vir 4*). Skupaj je torej Schulz raziskal 20 gomil. Zelo verjetno je pri Rovišču leta 1884 kopal tudi Jernej Pečnik, vendar pa o njegovem delovanju razen posrednih omemb v

pismih, ki jih je Schulz pisal Dežmanu (*vir 5*) in notice v Izvestjih muzejskega društva, nimamo drugih poročil (Pečnik 1904, 191).

Najdbe, ki jih hrani Narodni muzej v Ljubljani in so bile po tipološkem principu inventarizirane pod kraj Rovišče, je objavila Vida Stare, gradivo iz Naravoslovnega muzeja na Dunaju pa Janez Dular (*Stare V. 1962–1963, 435 ss*; Dular 2003, 240 ss).

Arhivski viri

- (*vir 1*) Schulz, Bericht über die prähistorischen Ausgrabungen in Unterkrain 1883 (Arhiv NMS).
 (*vir 2*) Schulz, Bericht über die prähistorischen Ausgrabungen in Unterkrain 1883 (Fundaktenarchiv NHMW).
 (*vir 3*) Schulz, Prähistorische Nachgrabungen in Krain im Jahre 1884 (Fundaktenarchiv NHMW).
 (*vir 4*) Pismo Schulza Hochstetterju z dne 8. 7. 1884 (Fundaktenarchiv NHMW).
 (*vir 5*) Pismo Schulza Dežmanu z dne 24. 6. 1884 (Arhiv NMS).

Literatura

- Deschmann 1884b, 383 ss.
 Deschmann 1888, 55 s.
 Dular 2003, 240 ss, t. 63–80.
 Dular, Tecco Hvala 2007, 287 s, sl. 195.
 Hochstetter 1884, 386 ss.
 Mader 2018, 412 ss.
 Pečnik 1904, 191.
 Stare V. 1962–1963, 435 ss.
 Šašel 1975, Rovišče. – V: ANSL, 258.



Sl. 172/2: Gomile pri Rovišču; tloris grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007).

Kat. št.: 173*Najdišče:* Kočnik.*Kraj:* Segonje.*TTN5:* Mokronog 50; *GKY:* 522104 – *GKX:* 87929.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* pozna bronasta doba.*Opis*

Kočnik je kopast vrh, ki se dviga severno od vasi Segonje. Njegova pobočja so strma, kar velja še posebej za severno in vzhodno stran, medtem ko je dostop z juga in zlasti zahoda bolj ugoden. Na zahodni strani se vrh raztegne v ploščat greben, ki se postopoma spusti v grapo Dolskega potoka (*sl. 173/1*).

Kočnik ima razmeroma jasen obod (*sl. 173/2*). Na jugozahodni strani mu lahko sledimo po robu ježe (višina do 2–3 m), za katero je nastala široka, nekoliko nagnjena terasa. Na skrajnem severozahodnem vogalu naselja preide terasa v velik oddvojni okop, ki je bil nasut zato, ker je s te strani po ploskem grebenu na Kočnik najlažji dostop. Ker ima okop obliko velike razpotegnjene gomile (*sl. 173/3*), so domačini v preteklosti vanj izkopali več lukenj, misleč, da je v njem zakopano zlato tele.

Na severni strani je naselje zamejeno z robom, pod katerim se pričinja strmo pobočje. Nekoliko proble-

matičen postane obod na vzhodu. Na tem predelu se namreč glavna terasa postopoma izteče v pobočje, nekoliko nižje pa se pojavi nova. Vse kaže, da je bil ta predel Kočnika v preteklosti preoblikovan, zato lahko naselje zamejimo le približno.

Notranjost je prostrana in se blago spušča z najvišjega predela na vse strani. Kje je bil vhod, ni znano, saj ni v obstoječem obodu nobene vrzeli. Dostop na Kočnik je najlažji po grebenu z zahoda oziroma preko pobočja iz vasi Segonje.

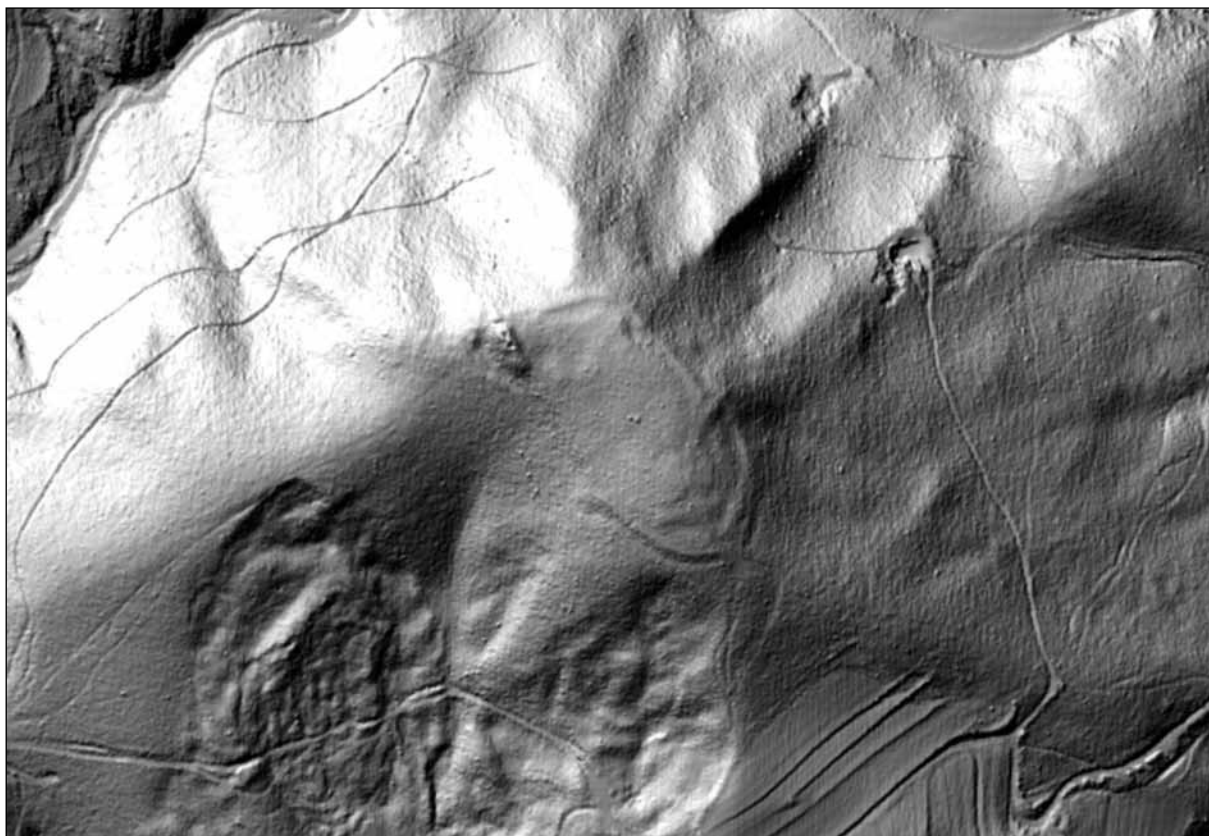
Potek raziskav

Naselje na Kočniku je bilo odkrito pri terenskem pregledu leta 1992. Istega leta je ekipa Inštituta za arheologijo v okviru projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem* na jugozahodnem delu oboda izkopala sondo in ugotovila, da je bil Kočnik poseljen v pozni bronasti dobi. Bil tudi utrjen, saj so bili ugotovljeni ostanki obodnega sistema, narejenega s kombinacijo lesene konstrukcije in ilovnatega nasutja (*Dular et al. 2000. 124 ss.*)

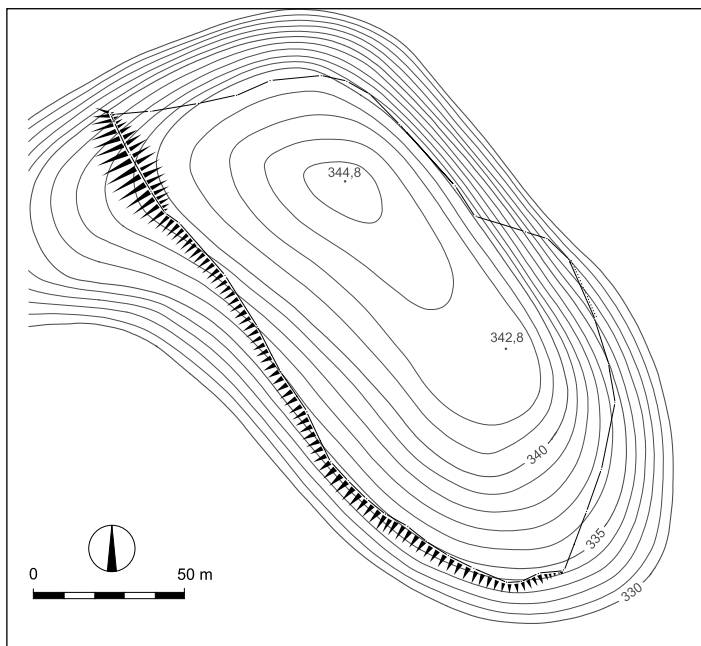
Literatura

Dular et al. 2000. 124 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 287 s, sl. 196.



Sl. 173/1: Kočnik nad Segonjami; pozicija naselja (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 173/2: Kočnik nad Segonjami; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.



Sl. 173/3: Kočnik nad Segonjami; pogled na oddvojni okop z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (2000).

Kat. št.: 174*Najdišče:* Lapor.*Kraj:* Bučka.*TTN5:* Krško 41; GKY: 523620 – GKX: 87889.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

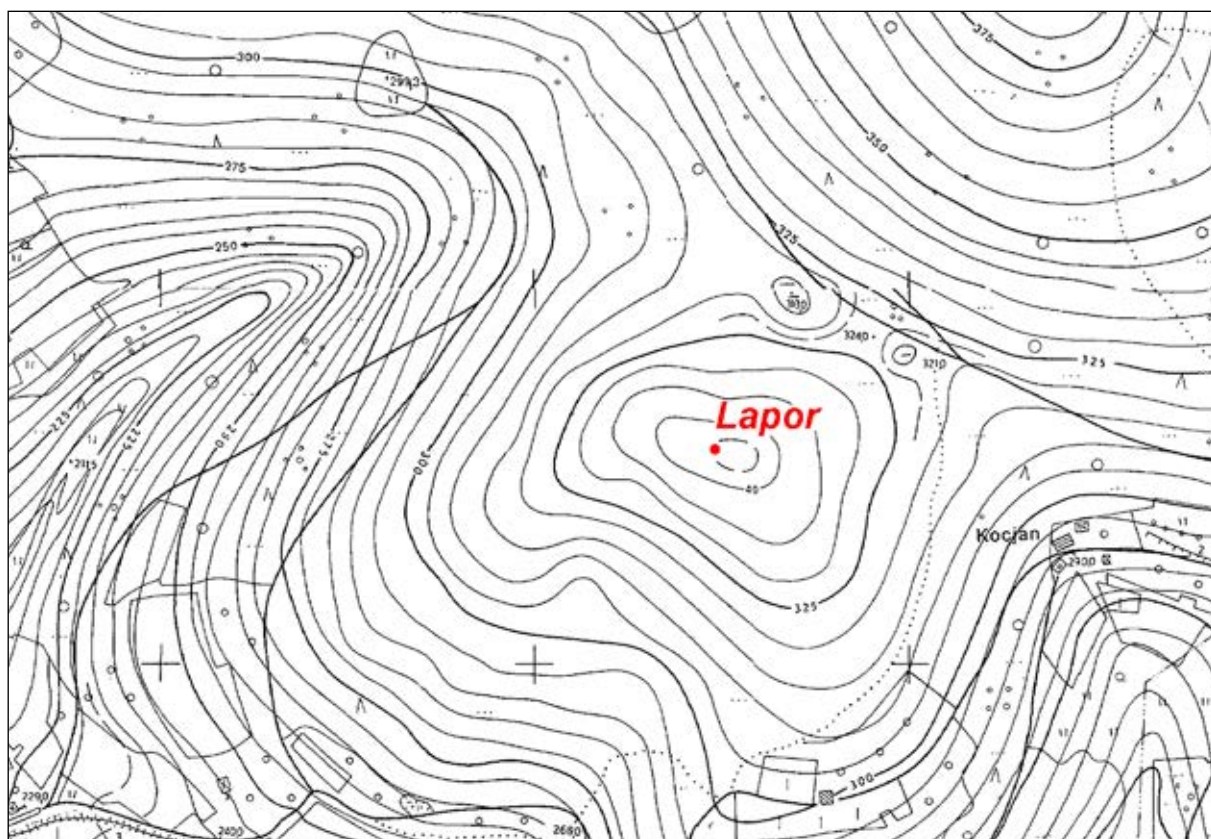
Zahodno od zaselka Okič se dviga kopast, z gozdom poraščen hrib Lapor. Na njem je 7 m široka in 0,5 m visoka neprekopana gomila (sl. 174/1).

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1992.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 287.



Sl. 174/1: Lapor nad Bučko; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 175

Najdišče: Legarje.

Kraj: Gorenje Radulje.

TTN5: Krško 32; GKJ: 525237 – KGX: 88709.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba?

Opis

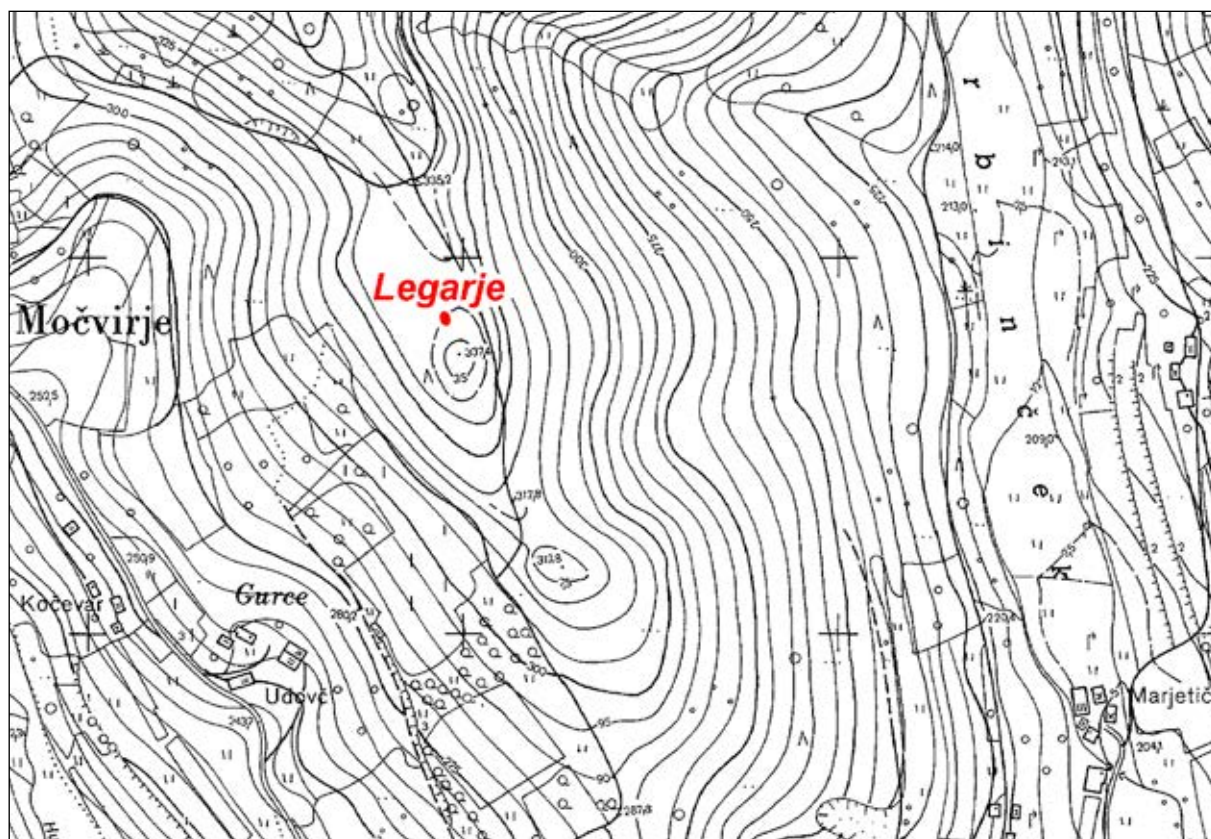
Na grebenu, ki se dviga severozahodno od vasi Gorenje Radulje, je v gozdu 7 x 10 m široka in 0,7 m visoka neprekopana gomila (*sl. 175/1*). Ker je njena oblika nekoliko razvlečena, jo lahko označimo kot domnevno.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1992.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 287.



Sl. 175/1: Legarje nad Gorenjimi Raduljami; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 176

Najdišče: Bukovje.

Kraj: Brezovo.

TTN5: Krško 32; GKY: 526548 – GKX: 88949.

Tip najdišča: gomilno grobišče (2 gomili).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Na zahodnem delu kopastega, z gozdom poraslega hriba, ki se dviga južno od vasi Brezovo sta dve gomili (sl. 176/1). Mere:

Gomila 1: premer 20 m, višina 2 m (prekopana).

Gomila 2: premer 14 m, višina 1 m.

Potek raziskav

Večjo gomilo (sl. 176/2) – kot lastnik zemljišča se omenja Jože Kralj – je septembra 1883 prekopal Ferdinand Schulz za Prazgodovinsko komisijo dunajske Akademije znanosti (Hochstetter 1884, 392; Mader

2018, 415 ss, Abb. 6). V Schulzevem poročilu (*vir 1*) nosi številko 9, medtem ko je bila v inventarno knjigo Naravoslovnega muzeja – tja so prispele najdbe – vpisana kot tumulus 3. To je bila namreč tretja v letu 1883 za ustanovo raziskana gomila. Prvi dve sta bili z najdišča Gomile pri Rovišču – kat. št. 172. Najdbe je objavil Janez Dular (Dular 2003, 283 ss).

Arhivski vir

(*vir 1*) Schulz, Bericht über die prähistorischen Ausgrabungen in Unterkrain 1883 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular 2003, 238 ss, t. 62.

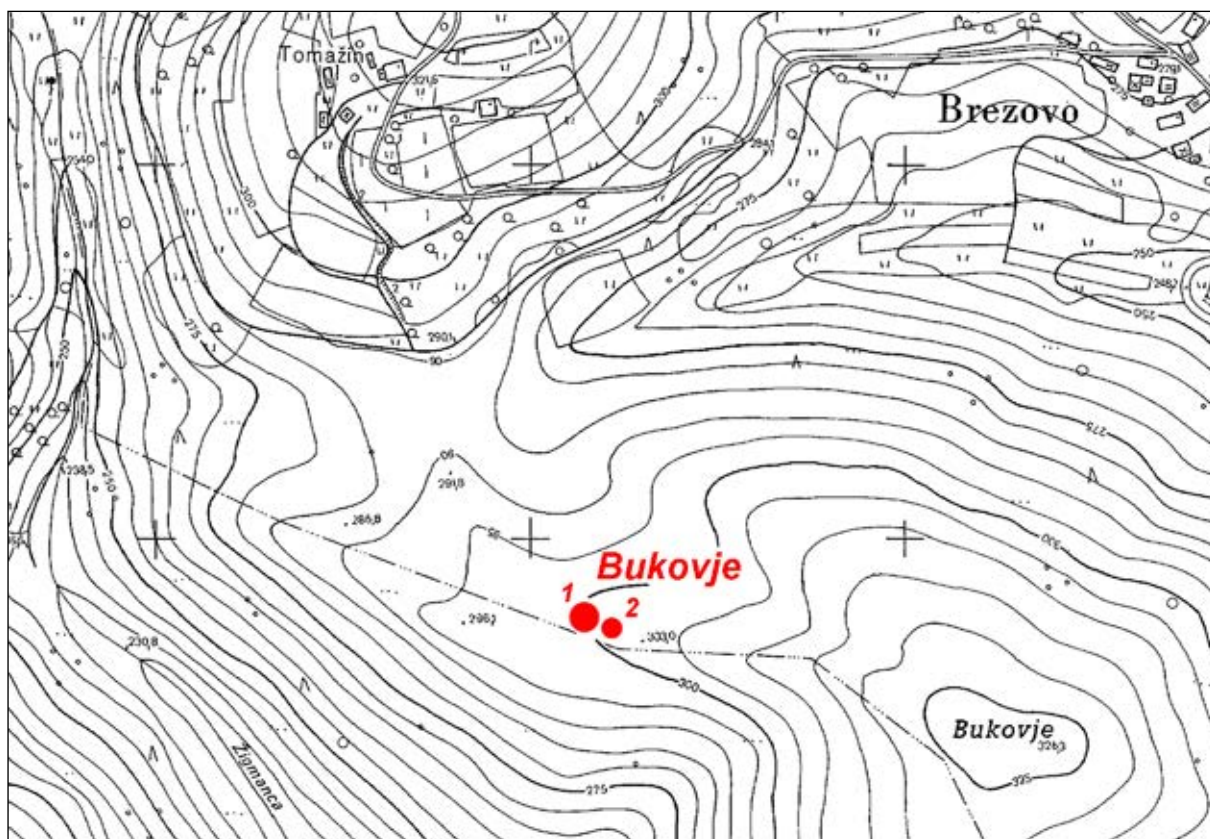
Dular, Tecco Hvala 2007, 289.

Mader 2018, 415 ss, Abb. 6.

Hochstetter 1884, 392.

Pečnik 1904, 191.

Petru 1975, Brezovo. – V: ANSL, 257.



Sl. 176/1: Bukovje pri Brezovem; poziciji gomil (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 176/2: Bukovje pri Brezovem; pogled na gomilo 1 z z jugovzhoda. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 177

Najdišče: Mlakarjeva hosta.

Kraj: Koritnica.

TTN5: Krško 33; GKY: 528315 – GKX: 89170.

Tip najdišča: gomilno grobišče (4 gomile).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

V Koritnici je na manjšem grebenu tik nad cesto Raka – Rovišče skupina štirih gomil (*sl. 177/1, 177/2*). Mere:

Gomila 1: premer 11 m, višina 1,5 m (delno odnešena).

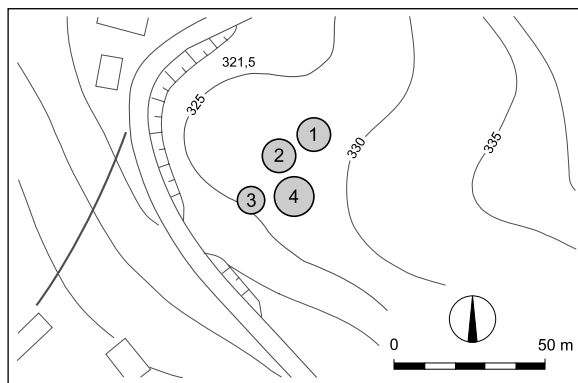
Gomila 2: premer 11 m, višina 1,5 m (prekopana).

Gomila 3: premer 9 m, višina 1,5 m.

Gomila 4: premer 13 m, višina 1,5 m (*sl. 177/3* – prekopana).

Potek raziskav

Eno od gomil (ni jasno katero) je julija 1884 prekopal Ferdinand Schulz za Prazgodovinsko komisijo dunajske Akademije znanosti. Po njegovih podatkih je bila 20 korakov široka in 170 cm visoka, v poročilu pa jo je označil s številko 6. V njej je našel fibulo, obroček in dve posodi (*vir 1; Mader 2018, 421 s, Abb. 12*). Kam so prispele najdbe, ni znano.



Sl. 177/2: Mlakarjeva hosta v Koritnici; tloris grobišča (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.

Arhivski vir

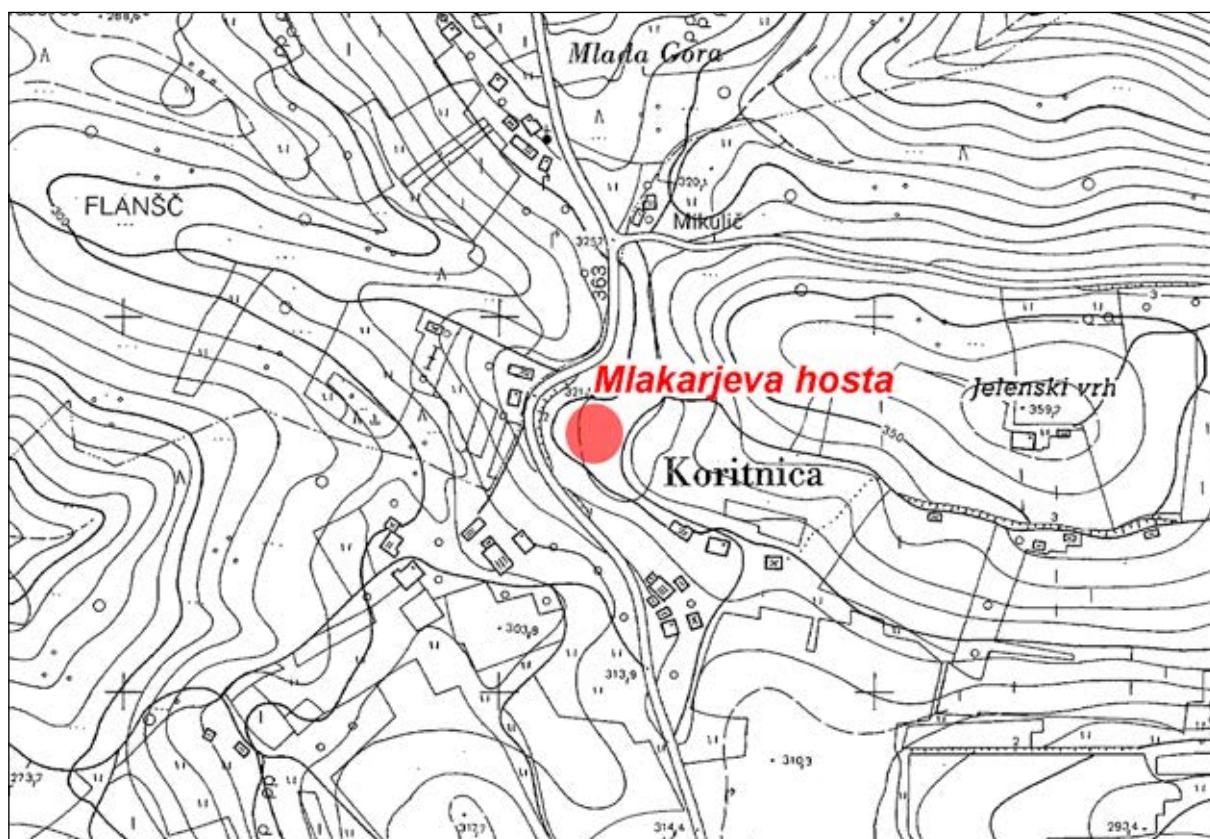
(*vir 1*) Schulz, Bericht über die prähistorischen Ausgrabungen in Unterkrain 1884 (Fundaktenarchiv NHMW).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 289, sl. 192.

Mader 2018, 421 s, Abb. 12.

Petru 1975, Koritnica. – V: ANSL, 257.



Sl. 177/1: Mlakarjeva hosta v Koritnici; pozicija gomilnega grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 177/3: Mlakarjeva hosta v Koritnici; pogled na gomilo 4 s severa. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 178*Najdišče:* Obrčeva hosta.*Kraj:* Brezje pri Raki.*TTN5:* Krško 43; GKY: 527240 – GKX: 87210.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

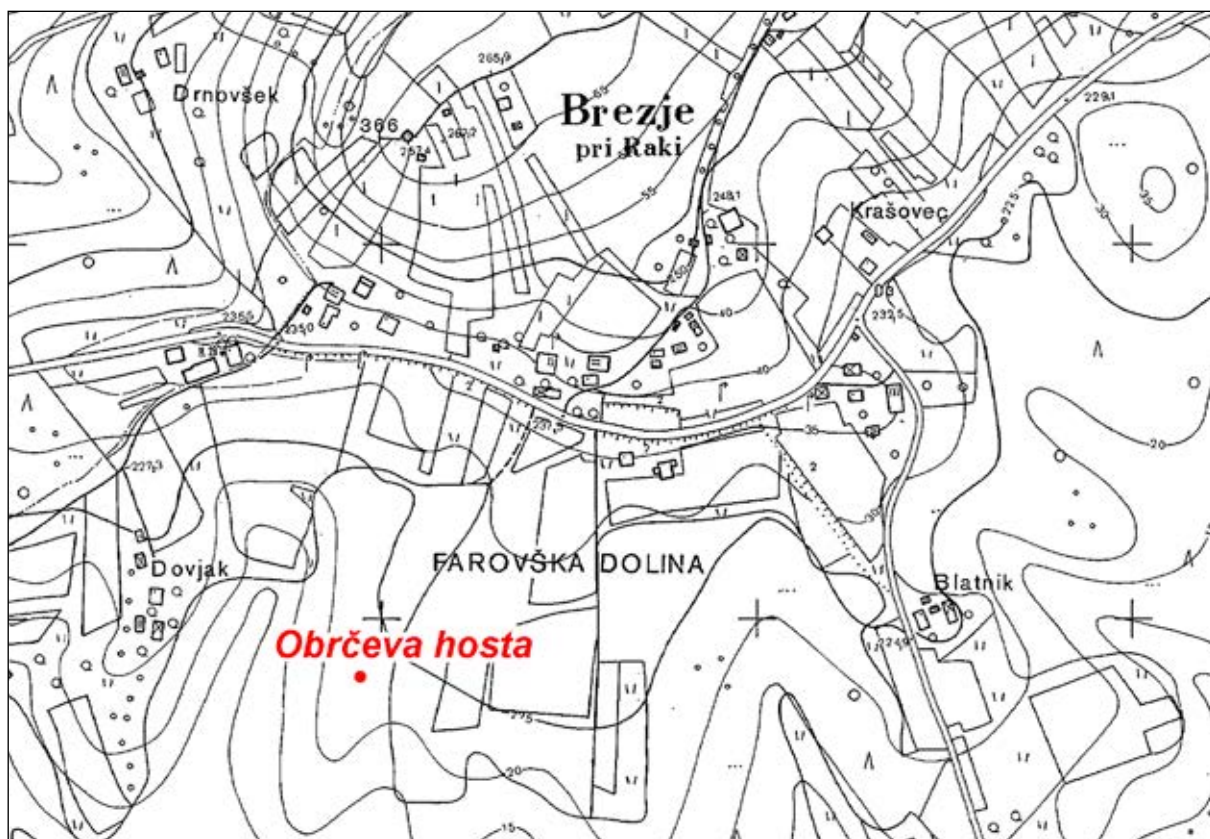
Na gozdnatem grebenu, ki se vleče južno od ceste Brezje pri Raki – Dolenje Radulje, je 8 m široka in 1 m visoka gomila (*sl. 178/1*). Na temenu ima sled manjšega vkopa.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1992.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 289.



Sl. 178/1: Obrčeva hosta v Brezju pri Raki; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 179

Najdišče: Jermena.

Kraj: Brezje pri Raki.

TTN5: Krško 43; GKY: 527853 – GKX: 87226.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

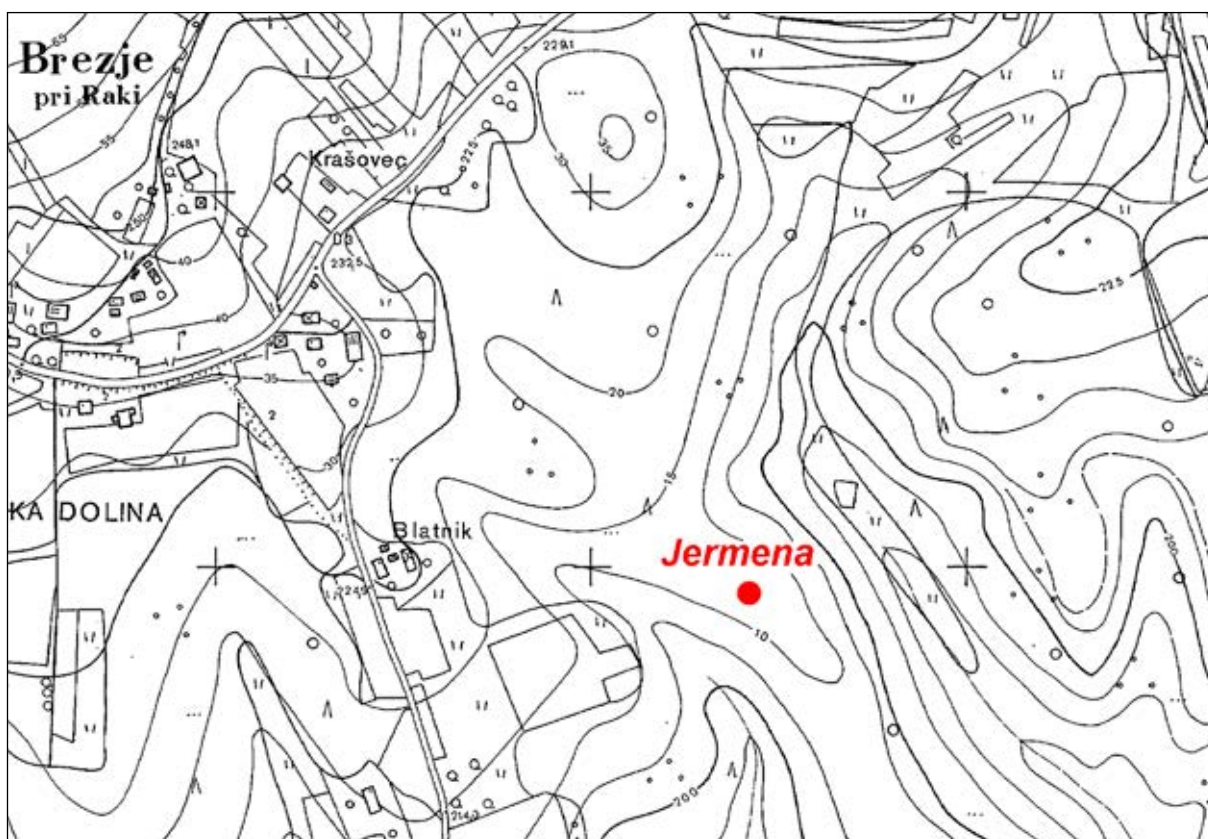
Na gozdnatem grebenu severno od Brezij pri Raki je 16 m široka in 1,5 m visoka gomila (sl. 179/1). Na temenu so vidni sledovi vkopov.

Potek raziskav

Gomila je bila odkrita pri terenskem pregledu leta 1992.

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 289.



Sl. 179/1: Jermena nad Brezjem pri Raki; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 180

Najdišče: Vinji vrh.

Kraj: Raka.

TTN5: Krško 43; *GKY:* 529130 – *GKX:* 87800.

Tip najdišča: utrjeno naselje.

Datacija: prazgodovina.

Opis

Severozahodno od Rake se dviga kopast hrib, ki nosi ime Vinji vrh. Na njem sta dve domačiji, s pripadajočimi njivami in sadovnjaki, na prisojnih legah pa raste vinska trta. Hrib ima dokaj strma pobočja, le z jugovzhoda je po položnem grebenu dostop nekoliko lažji (*sl. 180/1*).

Oblika naselja je bila prilagojena konfiguraciji terena (*sl. 180/2*). Na vzhodni strani je obod jasen, saj se za njim širi nekoliko nagnjena terasa. Uničen je bil le na krajšem odseku, vendar pa je še mogoče ugotoviti, kod je potekal. Na skrajni severni strani obrobja obod ploski pomol, nato pa se naglo zasučje proti jugozahodu in v širokem loku prečka celotno severno pobočje. Rob naselja je ves čas odlično ohranjen, izjema je le mesto, kjer je nasip prebila nova dovozna pot. V času ogleda (september 1993) je bila v profilu svežega izkopa še vidna kamnita struktura zidu (*sl. 180/3*). Južno stran naselja je težje zamejiti, saj so v preteklosti z rigolanjem za

vinograde uničili nasipe. Obod je najverjetneje potekal vzdolž sedanje poti oziroma gospodarskih poslopij, saj se teren takoj za stavbami naglo prevesi v dolino.

V notranjosti naselja je bilo za poselitev dovolj ugodnega prostora. To velja tako za vrh kot tudi širok terasast predel, ki se od najvišje točke postopoma spušča proti severovzhodu. Največ površinskih najdb (keramike in ilovnatega ometa) smo pobrali prav na tem predelu, precej fragmentov pa je bilo tudi v profilu useka dovozne poti na severni strani naselja.

Pripadajoče grobišče je bilo najverjetneje vzhodno od naselja (glej kat. št. 180A – Buče nad Rako).

Potek raziskav

Naselje omenja Jernej Pečnik (*Pečnik 1904, 191*), ogledal pa si ga je tudi Simon Rutar, saj je v njegovi zapuščini ohranjena skica (*vir 1*).

Arhivski vir

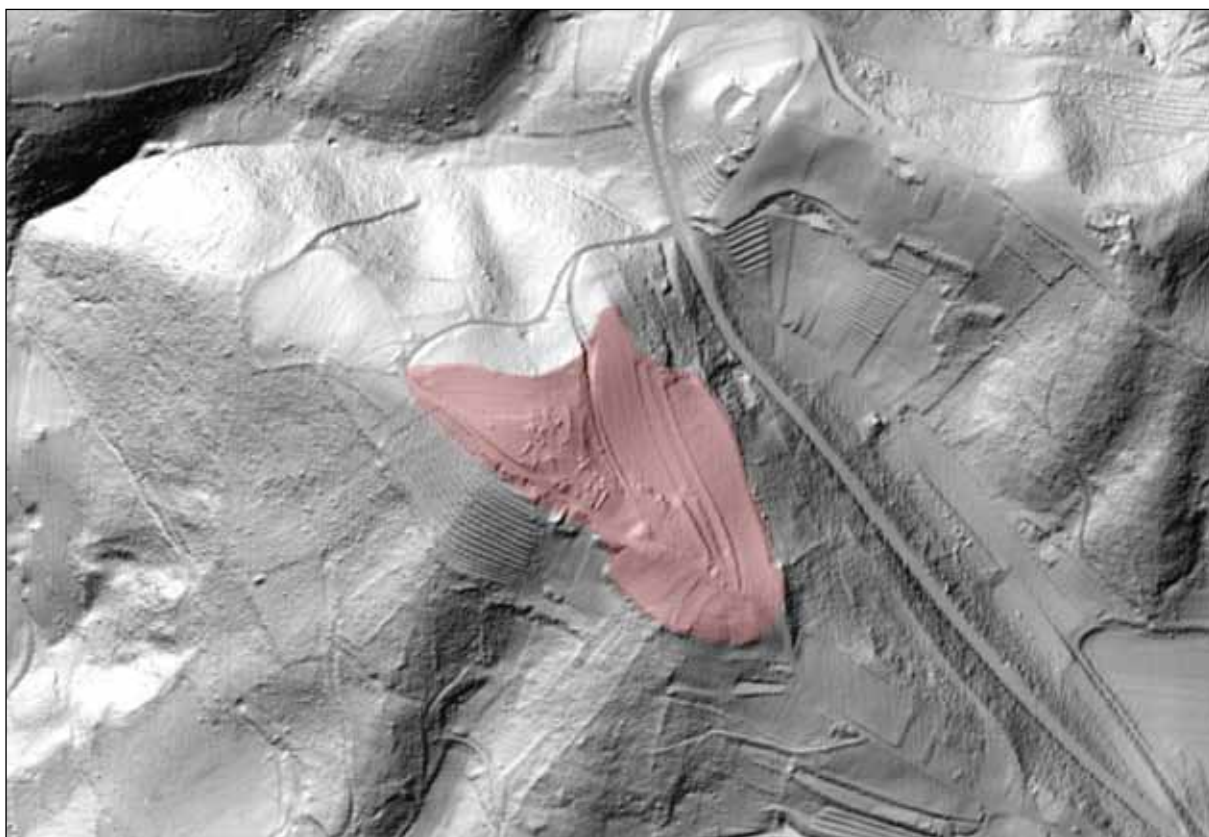
(*vir 1*) Rutar, Zapuščina, sveženj gradivo za ostalo Slovenijo, Kranjske starine (Rokopisni oddelek NUK).

Literatura

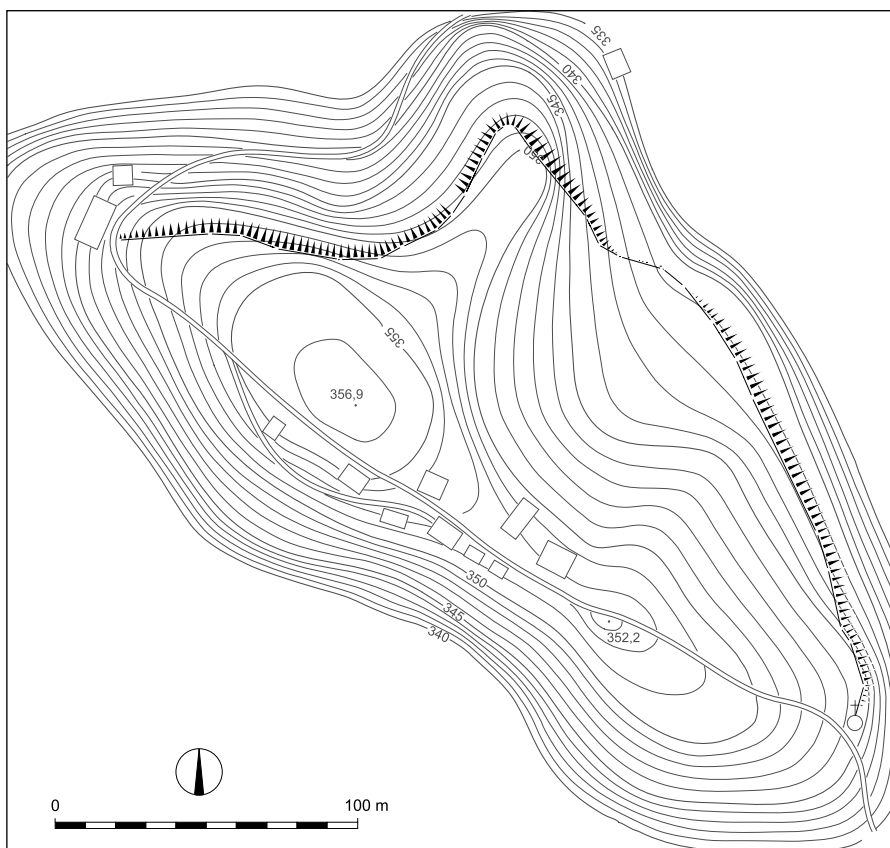
Dular, Tecco Hvala 2007, 289 s, sl. 198.

Pečnik 1904, 191.

Petru 1975, Raka. – V: ANSL, 257.



Sl. 180/1: Vinji vrh nad Rako; pozicija naselja (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 180/2: Vinji vrh nad Rako; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.



Sl. 180/3: Vinji vrh nad Rako; cestni usek s strukturo obodnega zidu. Foto: Janez Dular (1993).

Kat. št.: 180A

Najdišče: Buče.

Kraj: Raka.

TTN5: Krško 43; GKY: 529690 – GKX: 88035.

Tip najdišča: posamična najdba; gomilno grobišče?

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Naravoslovni muzej na Dunaju hrani v svoji zbirki dve fragmentirani zapestnici, ki sta v inventarni knjigi zavedeni pod najdiščem Buča pri Raki (Buča bei Arch). Ker pri Raki nismo poznali kraja s takšnim imenom, smo menili, da sta bili najverjetneje najdeni v okolici Buče (Dular 2003, 232 s). Kasnejša topografska preverjanja so to domnevo ovrgla, saj se severozahodno od Rake dviga hrib Buče, na katerem je nekoč stal manjši istoimenski zaselek. Po pripovedovanju domačinov naj bi pri kopanju peska večkrat našli staro lončenino, kje natanko pa

niso vedeli povedati. Mitja Pergar, ki je teren obhobil, domneva, da je bilo gomilno grobišče najverjetneje na severovzhodnem vznožju Buč, kjer so v gozdu na parc. št. 1047/6, 1047/10, 1047/11, 1047/24 k. o. Raka še vidni sledovi nekdanjih peskokopov (*sl. 180A/1*) – (Pergar 2010a, 330). Morda so od tod tudi najdbe, ki jih je v okolici Rake nakupil Ignac Kušljan in poslal v Naravoslovni muzej (*vir 1; vir 2*). Objavil jih je Janez Dular (Dular 2003, 237 s).

Arhivski vir

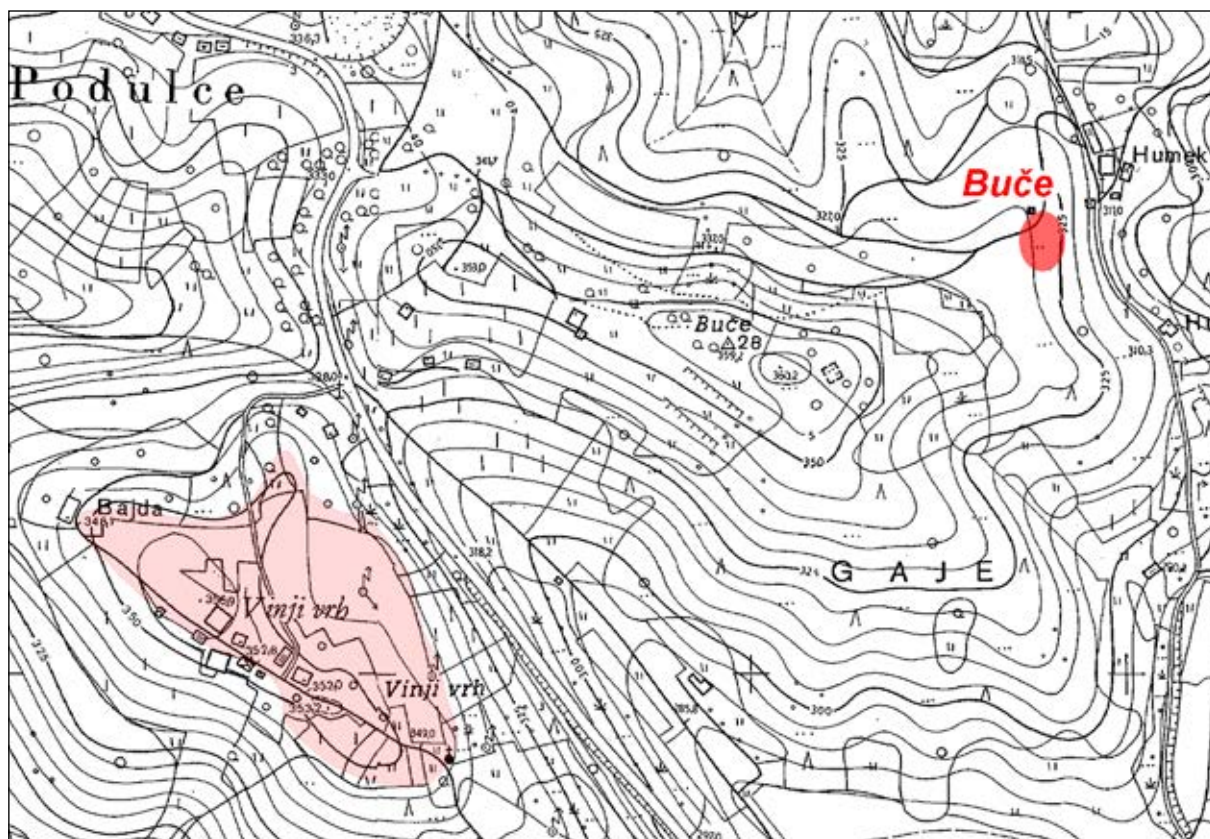
(*vir 1*) Pismo Kušljana Szombathyju z dne 2. 4. 1901 (Fundaktenarchiv NHMW).

(*vir 2*) I. Kušljan, Zapisnik in poslovna knjiga 1897–1923, 108 (Arhiv AO NMS).

Literatura

Dular 2003, 232 s, t. 59: 1–2 in 237 s, t. 61: 4–9.

Pergar 2010a, 329 s.



Sl. 180A/1: Buče nad Rako; domnevna pozicija gomilnega grobišča (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 181

Najdišče: Iljaševa hosta.

Kraj: Brezje pri Raki.

TTN5: Krško 43; GKY: 527425 – GKX: 86310.

Tip najdišča: gomilno grobišče (1 gomila).

Datacija: starejša železna doba.

Opis

Pečnik omenja pri Brezju 5 gomil, ki jih je vrisal na svoji karti zahodno od vasi (*vir 1*). Pri obhodu terena smo našli na gozdnatem grebenu zahodno od Brezja pri Raki le še eno gomilo (*sl. 181/1, 181/2*). V premeru meri 15 m, visoka pa je 1 m. Na temenu je sled vkopa. Ostale gomile so konec petdesetih let uničili, ko so iz nasutij

delali opeko za Iljaševo hišo. Pri tem so našli na nekaj predmetov, ki so prispeli v Posavski muzej v Brežice (*Stare, Škaler 1958–1959c, 323; Škaler 1960–1961, 193*).

Arhivski vir

(*vir 1*) J. Pečnik, Beschreibung Neviodumus mit Umgebung respective Zeichenerklärung 1888, 36 (Arhiv RS, fond AS 965, Pečnik Jernej, fasc. 3).

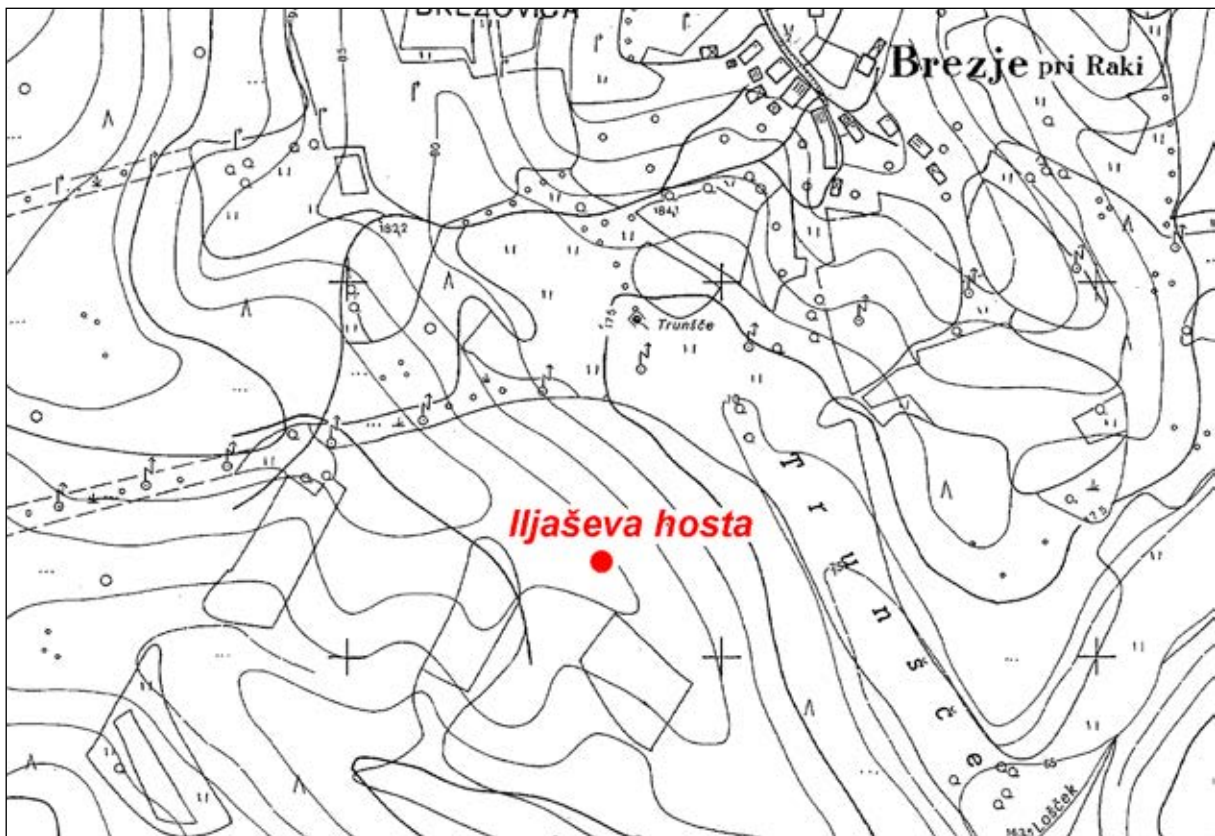
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 289.

Petru 1975, Brezje pri Raki. – V: ANSL, 257.

Stare, Škaler 1958–1959c, 323, t. 9: 1–7.

Škaler 1960–1961, 193, t. 1: 5–7.



Sl. 181/1: Iljaševa hosta pri Brezju pri Raki; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.



Sl. 181/2: Iljaševa hosta pri Brezju pri Raki; poglede na gomilo s severa. Foto: Janez Dular (1992).

Kat. št.: 182

Najdišče: –

Kraj: Stranje.

TTN5: Kozje 45; *GKY:* 532533 – *GKX:* 100162 (središče naselja).

Tip najdišča: posamična najdba.

Datacija: pozna bronasta doba.

Opis

Leta 1873 je M. Ungar Joanneju v Gradcu prodal fragment bronastega bodala in dleto, ki sta bila inventarizirana pod kraj Stranje pri Sevnici (*sl. 182/1*) brez navedbe točne lokacije in okoliščin najdbe (*Saria, Klemenc 1939, 60*).

Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 289.

Saria, Klemenc 1939, 60.

Petru 1975, Stranje. – V: *ANSL*, 247.

Šinkovec 1995, 100 in 115.



Sl. 182/1: Stranje; bližnja okolica vasi (vir: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.

Kat. št.: 183*Najdišče:* Polžev hrib.*Kraj:* Gorenji Leskovec.*TTN5:* Krško 5; *GKY:* 532309 – *GKX:* 98684.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (1 gomila).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Na severnem pobočju Polževega hriba, ki se dviga nad vasjo Gorenji Leskovec, je v Divjakovem gozdu ostanek prekopane gomile (*sl. 183/1*). Uničili so jo pri kopanju gramoza in pri tem našli nekaj predmetov, ki so

prispeli v Posavski muzej v Brežice (*Škaler 1965b, 194*). Morda je bila to gomila, ki jo omenjata v bližini cerkve sv. Antona v Zgornjem Leskovcu Saria in Klemenc (*Saria, Klemenc 1939, 37*). Približne mere: premer 14 m, višina 1,5 m.

Literatura

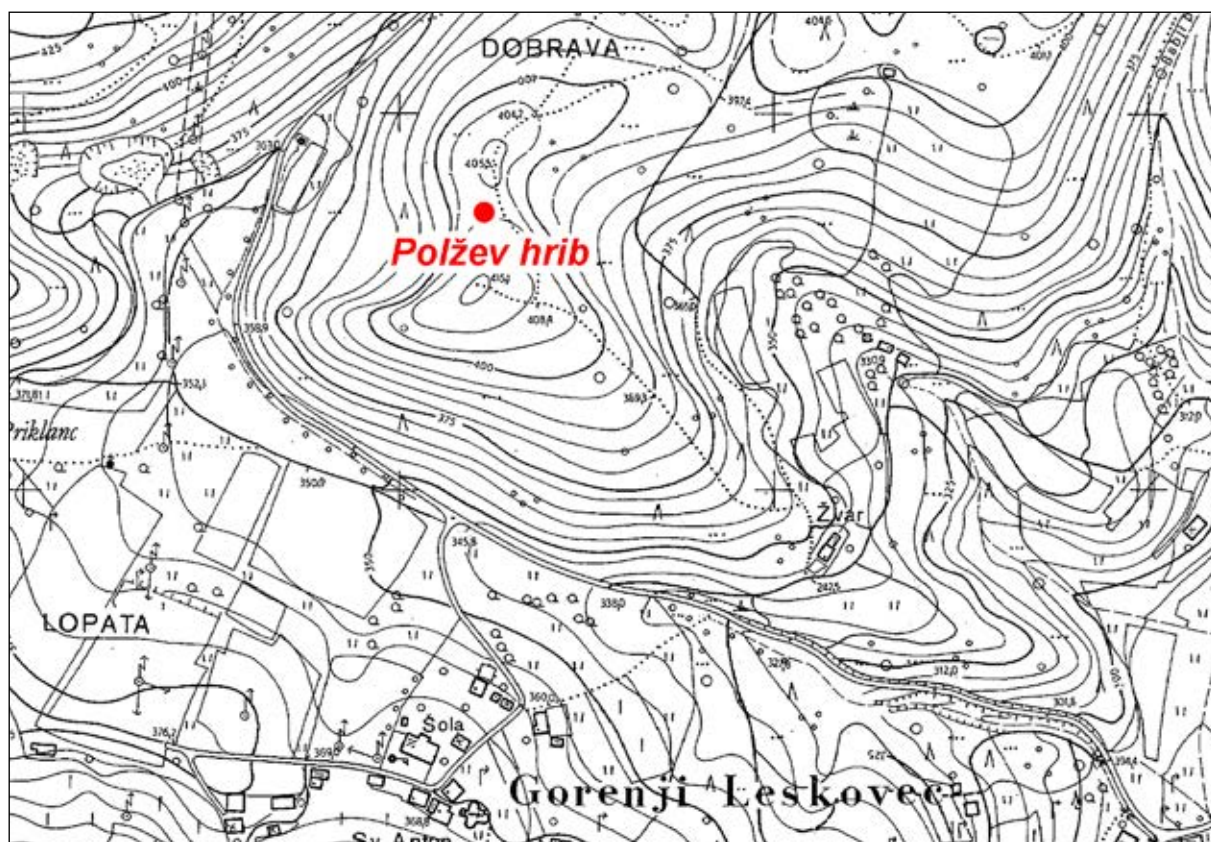
Dular, Tecco Hvala 2007, 289.

Petru, Gorenji Leskovec. – V: *ANSL*, 247.

Saria, Klemenc 1939, 37.

Škaler 1965b, 194.

Horvat, Ravnik-Toman 1986, 266.



Sl. 183/1: Polžev hrib nad Gorenjim Leskovcem; pozicija gomile (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.

Kat. št.: 184*Najdišče:* Gradec.*Kraj:* Gorenji Leskovec.*TTN5:* Krško 5; *GKY:* 533060 – *GKX:* 98890.*Tip najdišča:* utrjeno naselje.*Datacija:* prazgodovina.*Opis*

Gradec je 415 m visok hrib, ki se severovzhodno od vasi Gorenji Leskovec dviga iz doline potoka Blansčice (*sl. 184/1*). Njegova pobočja so zelo strma. Najlažji dostop na vrh vodi s severne strani, kjer je preko tamkajšnjega pobočja speljan dokaj strm kolovoz.

Naselje ima ovalno obliko, ki je dobro prilagojena konfiguraciji tal (*sl. 184/2*). Vanj je namreč vključen vrh hriba (kota 415,3 m), prav tako pa tudi razmeroma širok plato, ki se razteza jugozahodno od najvišje točke. Naselje ima skoraj v celoti ohranjen obod. Na severni strani se začena kot rob ozke terase, ki postane v nadaljnjem poteku proti zahodu vse izrazitejša. Tudi obod na južni

strani je zelo dobro viden, dokler se ob vznožju najvišjega predela naselja ne izklini v tamkajšnjem pobočju.

Vzhodni in hkrati najvišji del Gradca je precej skalovit. Več ugodnega prostora za poselitev nudi sredina naselja, ki je prostrana in skoraj ravna. Tu smo v krtinah odkrili precej fragmentov prazgodovinske keramike.

Kje je bil vhod v naselje, zgolj z rekognosciranjem ni mogoče ugotoviti. Zanesljivo se je na vrh najlažje povzpeli s severne strani, vendar pa v poteku terase ni opaziti vrzeli. Sedanji vhod, skozi katerega pripelje na Gradec kolovoz, je namreč recenten.

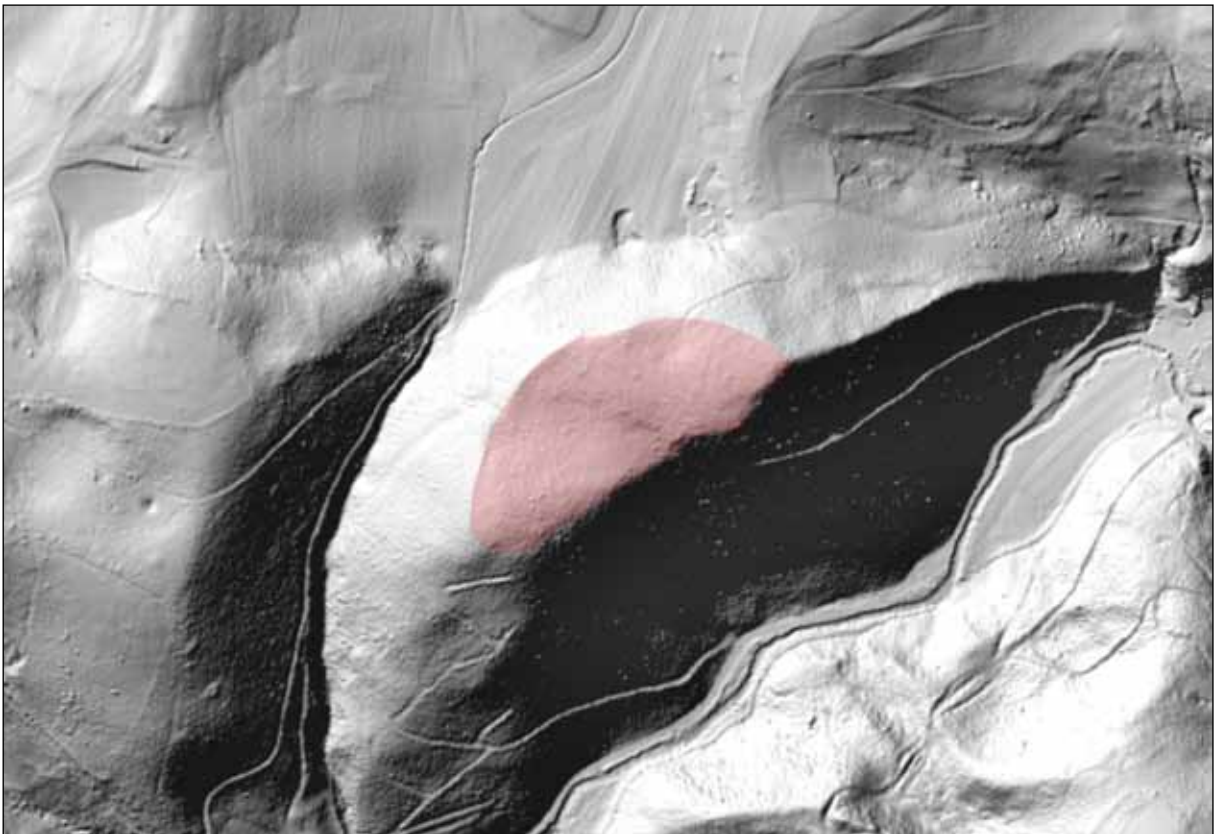
Potek raziskav

Naselje, ki je bilo odkrito leta 1985 pri terenskem pregledu širše okolice Vranja, še ni bilo sondirano (*Horvat, Ravnik-Toman, 1986, 226*).

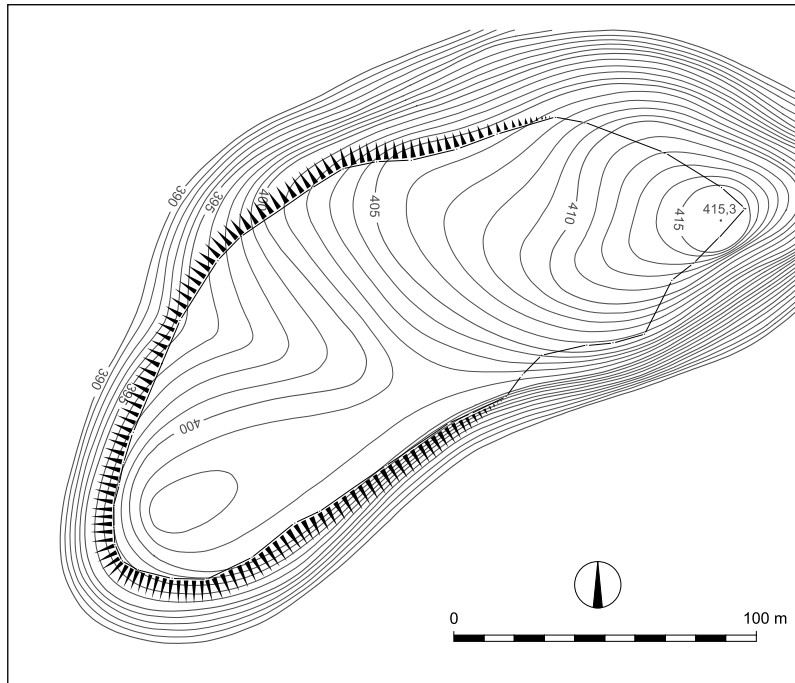
Literatura

Dular, Tecco Hvala 2007, 289 s, sl. 199.

Horvat, Ravnik-Toman, 1986, 266.



Sl. 184/1: Gradec nad Gorenjim Leskovcem; pozicija naselja (osnova: atlas okolja © ARSO). M. = 1:5000.



Sl. 184/2: Gradec nad Gorenjim Leskovcem; tloris naselja (po Dular, Tecco Hvala 2007). M. 1:2500.

Kat. št.: 185*Najdišče:* Okrog.*Kraj:* Krajna Brda.*TTN5:* Krško 14; GKY: 531306 – GKX: 96646.*Tip najdišča:* gomilno grobišče (2 gomili).*Datacija:* starejša železna doba.*Opis*

Na Okrogu, kopastem hribu severno od vasi Krajna Brda, sta dve prekopani gomili (*sl. 185/1*). Mere:

Gomila 1: premer 11 m, višina 1 m.

Gomila 2: premer 15 m, višina 1,5 m.

Potek raziskav

Gomili je leta 1892 s sredstvi Prazgodovinske komisije raziskal Rudolf Hoernes, najdbe pa so prispele v dunajski Naravoslovni muzej (*vir 1; Mader 2018, 317 ss*). Objavil jih je Janez Dular (*Dular 2003, 224 ss*).

Arhivski vir

(*vir 1*) R. Hoernes, Bericht über die in Auftrage der praehistorischen Commission der k. Akademie der Wissenschaften in Untersteirmark 1892 ausgeführten Grabungen (Fundaktenarchiv NHMW).

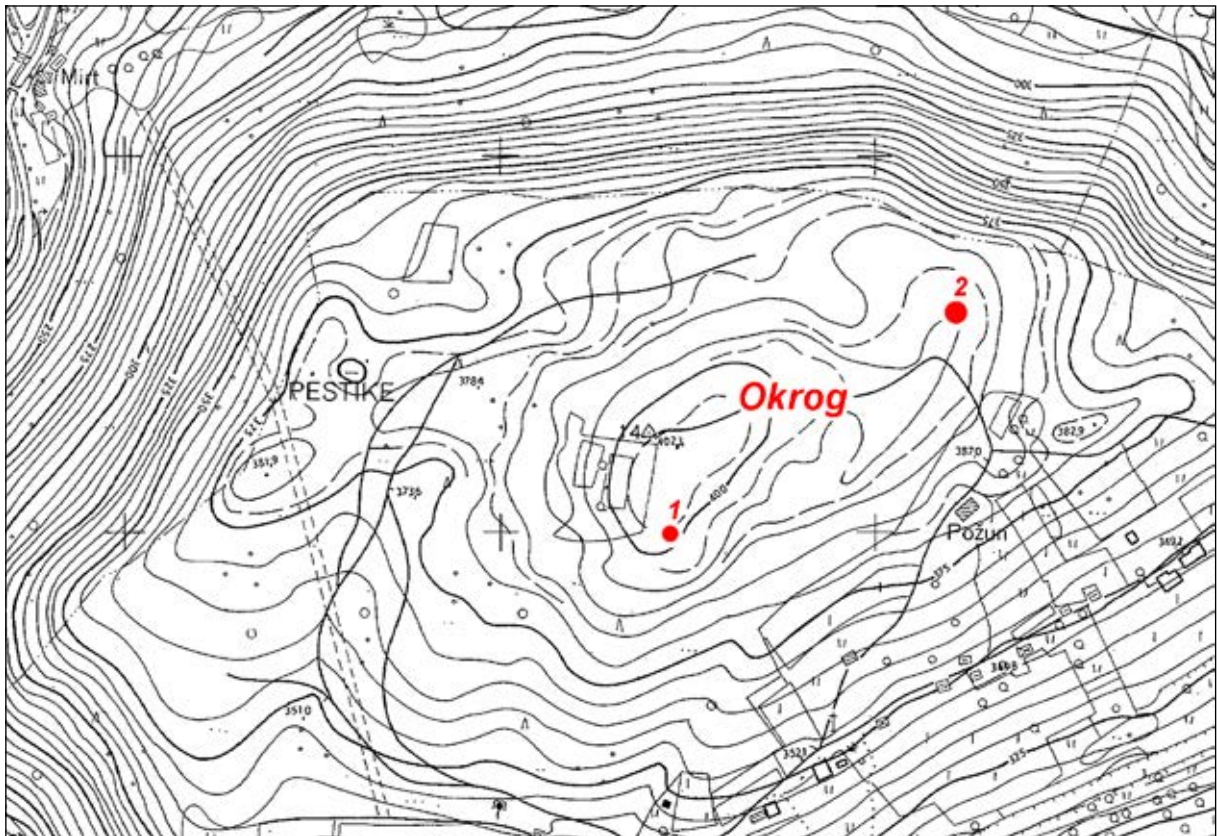
Literatura

Dular 2003, 224 ss.

Dular, Tecco Hvala 2007, 289.

Mader 2018, 317 ss.

Petru 1975, Krajna brda. – V: ANSL, 247.



Sl. 185/1: Okrog nad Krajnimi Brdi; poziciji gomil (osnova: TTN5 © GURS). M. 1:5000.